

ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

Ἑκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως

Ἀπόδοση εἰς τὴν νέα ἑλληνικὴ: Ἀρχιμανδρίτης Δωρόθεος Πάπαρης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ὅτι ἀκατάληπτον τὸ θεῖον καὶ ὅτι οὐ δεῖ ζητεῖν καὶ περιεργάζεσθαι τὰ μὴ παραδεδομένα ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν. «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. Ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς, αὐτὸς ἐξηγήσατο». Ἄρρητον οὖν τὸ θεῖον καὶ ἀκατάληπτον. «Οὐδεὶς γὰρ ἐπιγινώσκει τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός, οὐδὲ τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ». Καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον οὕτως οἶδε τὰ τοῦ θεοῦ, ὡς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου οἶδε τὰ ἐν αὐτῷ. Μετὰ δὲ τὴν πρώτην καὶ μακαρίαν φύσιν οὐδεὶς ἔγνω ποτὲ τὸν Θεόν, εἰ μὴ ὡς αὐτὸς ἀπεκάλυπεν, οὐκ ἀνθρώπων μόνον ἀλλ' οὐδὲ τῶν ὑπερκοσμίων δυνάμεων καὶ αὐτῶν, φημί, τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ. Οὐκ ἀφῆκε μέντοι ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν παντελεῖ ἀγνωσίᾳ· πᾶσι γὰρ ἡ γνῶσις τοῦ εἶναι Θεὸν ὑπ' αὐτοῦ φυσικῶς ἐγκατέσπαρται. Καὶ αὕτη δὲ ἡ κτίσις καὶ ἡ ταύτης συνοχή τε καὶ κυβέρνησις, τὸ μεγαλεῖον τῆς θείας ἀνακηρύττει φύσεως. Καὶ διὰ νόμου μὲν καὶ προφητῶν πρότερον, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ ἐφάνέρωσε γνῶσιν. Πάντα τοίνυν τὰ παραδεδομένα ἡμῖν διὰ τε νόμου καὶ προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν δεχόμεθα καὶ γινώσκουμεν καὶ σέβομεν οὐδὲν περαιτέρω τούτων ἐπιζητοῦντες· ἀγαθὸς γὰρ ὢν ὁ Θεὸς παντὸς ἀγαθοῦ παρεκτικὸς ἐστὶν οὐ φθόνῳ οὐδὲ πάθει τινὶ ὑποκείμενος· «μακρὰν γὰρ τῆς θείας φύσεως φθόνος τῆς γε ἀπαθοῦς καὶ μόνης ἀγαθῆς». Ὡς οὖν πάντα εἰδὼς καὶ

Ὅτι τὸ θεῖον εἶναι ἀκατάληπτον καὶ ὅτι δεν πρέπει νὰ ἐρευνᾷ κανεὶς καὶ νὰ περιεργάζεται αὐτὰ που δεν μας ἔχουν παραδοθεῖ ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφῆτες καὶ ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστῆς. «Τὸν Θεὸ ποτὲ κανεὶς δεν τὸν εἶδε. Ὁ μονογενὴς τοῦ Υἱός, που βρίσκεται μέσα στην αγκαλιά του Πατέρα του, αὐτὸς μας τὸν γνώρισε». Τὸ θεῖο λοιπὸν εἶναι ἄρρητον καὶ ἀκατάληπτον. «Διότι κανένας δεν γνωρίζει τὸν Πατέρα παρὰ μόνον ὁ Υἱός· οὔτε τὸν Υἱὸ γνωρίζει κανεὶς παρὰ μόνον ὁ Πατέρας». Καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἐπίσης γνωρίζει τὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου γνωρίζει τὰ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ μετὰ τὴν πρώτη ἐκείνη καὶ μακάριαν φύσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος κανεὶς ποτὲ δεν γνώρισε τὸ Θεό, παρὰ μόνον ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἀποκάλυψε· κανένας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δεν τὸν γνώρισε οὔτε ἀπὸ τις ὑπερκόσμιες δυνάμεις, ἀκόμη, νομίζω, καὶ αὐτὰ τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφείμ. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς δεν μας ἀφήσε σὲ τέλεια ἀγνοία. Διότι ἡ γνῶσις τῆς υπάρξεως τοῦ Θεοῦ ἔχει ἐκ φύσεως δοθεῖ σὲ ὅλους μας. Ἀκόμη καὶ ἡ ἴδια ἡ κτίσις καὶ ἡ συνοχή καὶ ἡ διακυβέρνησή της διακηρύσσει τὸ μεγαλεῖο τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ. Μας φανέρωσε, ὅσο εἶναι δυνατόν, τὴ γνῶσις τοῦ εαυτοῦ Του πρῶτα με τὸ νόμο καὶ τοὺς προφῆτες καὶ ἔπειτα με τὸν μονογενὴ Υἱὸ του, τὸν Κύριο καὶ Θεὸ μας, Σωτῆρα Ἰησοῦ Χριστό. Ὅλα, λοιπὸν, που μας ἔχει παραδώσει ὁ νόμος, οἱ προφῆτες, οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ εὐαγγελιστῆς τὰ ἀποδεχόμεστε, τὰ γνωρίζουμε καὶ τὰ σεβόμεστε καὶ δεν ζητᾶμε τίποτε περισσότερο ἀπ' αὐτὰ. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ μας παρέχει ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Δεν πέφτει οὔτε σὲ ζήλεια οὔτε σὲ κάποιο ἄλλο πάθος· διότι ὁ φθόνος εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴ θεία φύσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἀπαθὴς καὶ μόνη ἀγαθὴ. Ἐπειδὴ λοιπὸν γνωρίζει τὰ πάντα

τὸ συμφέρον ἐκάστῳ προμηθεύμενος, ὅπερ συνέφερεν ἡμῖν γινῶναι ἀπεκάλυπεν, ὅπερ δὲ οὐκ ἐδυνάμεθα φέρειν, ἀπεσιώπησε. Ταῦτα ἡμεῖς στέρξωμεν καὶ ἐν αὐτοῖς μείνωμεν μὴ μεταίροντες ὅρια αἰώνια, μηδὲ ὑπερβαίνοντες τὴν θεῖαν παράδοσιν.	καὶ προνοεῖ γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ καθένα, ἀποκάλυψε σὲ μας αὐτό που μας συνέφερε νὰ γνωρίζουμε, ἐνῶ ἀποσιώπησε αὐτό που δὲν μπορούμε νὰ καταλάβουμε. Ἀς αρκεσθοῦμε καὶ μείνουμε σ' αὐτά, χωρὶς νὰ μετακινούμε τὰ αἰώνια σύνορα καὶ χωρὶς νὰ παραβαίνουμε τὴ θεία παράδοση.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2. Περί ῥητῶν καὶ ἀρρήτων καὶ γνωστῶν καὶ ἀγνώστων. Χρὴ οὖν τὸν περὶ Θεοῦ λέγειν ἢ ἀκούειν βουλόμενον σαφῶς εἶδέναι, ὥς οὐδὲ πάντα ἀρρητα οὐδὲ πάντα ῥητά, τὰ τε τῆς θεολογίας τὰ τε τῆς οἰκονομίας· οὔτε μὴν πάντα ἄγνωστα, οὔτε πάντα γνωστά· ἕτερον δὲ ἔστι τὸ γνωστὸν καὶ ἕτερον τὸ ῥητόν, ὥσπερ ἄλλο τὸ λαλεῖν καὶ ἄλλο τὸ γινώσκειν. Πολλὰ τοίνυν τῶν περὶ Θεοῦ ἀμυδρῶς νοουμένων οὐ καιρίως ἐκφρασθῆναι δύναται, ἀλλὰ τὰ καθ' ἡμᾶς ἀναγκαζόμεθα ἐπὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς λέγειν· ὥσπερ ἐπὶ Θεοῦ λέγομεν ὕπνον καὶ ὀργὴν καὶ ἀμέλειαν χεῖράς τε καὶ πόδας καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὅτι μὲν οὖν ἔστι Θεὸς ἄναρχος, ἀτελεύτητος, αἰώνιος τε καὶ αἰδῖος, ἄκτιστος, ἄτρεπτος, ἀναλλοίωτος, ἀπλοῦς, ἀσύνθετος, ἀσώματος, ἀόρατος, ἀναφής, ἀπερίγραφτος, ἄπειρος, ἀπερίληπτος, ἀκατάληπτος, ἀπερινόητος, ἀγαθός, δίκαιος, παντοδύναμος, πάντων κτισμάτων δημιουργός, παντοκράτωρ, παντεπόπτης, πάντων προνοητής, ἐξουσιαστής, κριτής, καὶ γινώσκομεν καὶ ὁμολογοῦμεν. Καὶ ὅτι εἷς ἔστι Θεός, ἥγουν μία οὐσία, καὶ ὅτι ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι γνωρίζεται τε καὶ ἔστιν, Πατρί φημι καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ ὅτι ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατὰ πάντα ἐν εἰσι, πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως· καὶ ὅτι ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς διὰ σπλάγχνα ἐλέους αὐτοῦ, διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀσπόρως	Γι' αὐτά που εἶναι δυνατόν νὰ λεχθoύν καὶ γι' αὐτά που εἶναι ἀρρητα, καὶ γιὰ ὅσα μπορεῖ νὰ εἶναι γνωστά καὶ ὅσα ἀγνωστα. Αὐτός που θέλει νὰ ομιλεῖ ἢ ν' ἀκούει γιὰ τὸ Θεό πρέπει νὰ γνωρίζει καλὰ ὅτι ὅσα ἀναφέρονται στο Θεό καθ' εαυτόν καὶ ὅσα στο ἔργο τῆς οἰκονομίας Του, οὔτε ὅλα ἀποσιωπῶνται οὔτε ὅλα λέγονται· οὔτε ὅλα εἶναι ἀγνωστα οὔτε ὅλα γνωστά. Καὶ ἄλλο εἶναι αὐτό που μπορεῖ νὰ γίνει γνωστό καὶ ἄλλο αὐτό που μπορεῖ νὰ λεχθεῖ, ὅπως ἄλλο εἶναι τὸ νὰ ομιλεῖ κανεὶς καὶ ἄλλο τὸ νὰ γνωρίζει κάτι. Πολλὰ λοιπὸν που ἀντιλαμβανόμεσθε ἀτελῶς με τὸ νοῦ γιὰ τὸ Θεό δὲν μπορούμε νὰ τα διατυπώσουμε κατάλληλα, ἀλλὰ ἀναγκαζόμεσθε με δικές ἐκφράσεις νὰ ομιλοῦμε γι' αὐτά που εἶναι πάνω ἀπὸ μας (θεία)· ἔτσι ἀποδίδουμε στο Θεό ὕπνο, ὀργή, ἀμέλεια, χέρια, πόδια καὶ τὰ ὅμοια. Γνωρίζουμε καὶ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Θεός εἶναι χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος, αἰώνιος, παντοτινός, ἀδημιούργητος, ἀμετάβλητος, ἀναλλοίωτος, ἀπλός, ἀσύνθετος, ἀσώματος, ἀόρατος, ἀψηλάφητος, ἀπερίγραφτος, ἄπειρος, ἀπερίοριστος, ἀκατάληπτος, ἀχώρητος στο νοῦ, ἀγαθός, δίκαιος, παντοδύναμος, δημιουργός ὅλων τῶν κτισμάτων, παντοκράτορας, παντεπόπτης, προνοητής ὅλων, ἐξουσιαστής καὶ κριτής. Γνωρίζουμε ἐπίσης καὶ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἓνας, δηλαδὴ μία οὐσία· ἀποκαλύπτεται καὶ ὑπάρχει σὲ τρεῖς ὑποστάσεις, ἐννοῶ τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἀκόμη ὅτι ὁ Πατέρας, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι σὲ ὅλα ἓνα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησίαν, τὴ γέννησιν καὶ τὴν ἐκπόρευσιν. Γνωρίζουμε ἀκόμη καὶ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ

συλληφθῆς ἀφθόρως ἐκ τῆς
 Ἀγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας
 γεγέννηται διὰ Πνεύματος
 Ἁγίου καὶ ἄνθρωπος τέλειος ἐξ αὐτῆς γέγονε·
 καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς Θεὸς τέλειός ἐστιν ὁμοῦ καὶ
 ἄνθρωπος τέλειος, ἐκ δύο
 φύσεων, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ ἐν
 δύο φύσεσι νοεραῖς
 θελητικαῖς τε καὶ ἐνεργητικαῖς καὶ
 αὐτεξουσίαις καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν,
 τελείως ἐχούσαις κατὰ τὸν ἐκάστη πρέποντα
 ὄρον τε καὶ λόγον, θεότητί
 τε καὶ ἀνθρωπότητί φημι, μιᾷ δὲ συνθέτῳ
 ὑποστάσει· ὅτι τε ἐπέεινε
 καὶ ἐδίψησε καὶ ἐκοπίασε καὶ ἐσταυρώθη καὶ
 θανάτου καὶ ταφῆς πείραν
 ἐδέξατο καὶ ἀνέστη τριήμερος καὶ εἰς
 οὐρανοὺς ἀνεφοίτησεν, ὅθεν καὶ
 πρὸς ἡμᾶς παραγέγονε καὶ παραγενήσεται
 πάλιν εἰς ὕστερον, καὶ ἡ θεία
 Γραφή μάρτυς καὶ πᾶς ὁ τῶν ἁγίων χορός.
 Τί δέ ἐστι Θεοῦ οὐσία ἢ πῶς ἐστιν ἐν πᾶσιν ἢ
 πῶς ἐκ Θεοῦ Θεὸς
 γεγέννηται ἢ ἐκπεπόρευται ἢ πῶς ἑαυτὸν
 κενώσας ὁ μονογενὴς
 Υἱὸς καὶ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονεν ἐκ
 παρθενικῶν αἱμάτων ἑτέρῳ
 παρὰ τὴν φύσιν θεσμῷ πλαστουργηθεὶς ἢ πῶς
 ἀβρόχοις ποσὶ τοῖς
 ὕδασι ἐπεπόρευτο, καὶ ἀγνοοῦμεν καὶ λέγειν
 οὐ δυνάμεθα.
 Οὐ δυνατόν οὖν τι παρὰ τὰ θειωδῶς ὑπὸ τῶν
 θείων λογίων τῆς τε
 Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἡμῖν
 ἐκπεφασμένα, ἥτοι εἰρημένα καὶ
 πεφανερωμένα, εἰπεῖν τι περὶ Θεοῦ ἢ ὅλως
 ἐννοῆσαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3. Ἀπόδειξις, ὅτι ἔστι Θεός.
 Ὅτι μὲν οὖν ἔστι Θεός, τοῖς μὲν τὰς Ἀγίας
 Γραφὰς δεχομένοις, τὴν
 τε Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην φημί, οὐκ
 ἀμφιβάλλεται, οὔτε δὲ
 τοῖς τῶν Ἑλλήνων πλείστοις· ὥς γὰρ ἔφημεν,
 ἡ γνῶσις τοῦ εἶναι
 Θεὸν φυσικῶς ἡμῖν ἐγκατέσπαρται. Ἐπειδὴ δὲ

καὶ Θεός
 ὁ ἴδιος, ἀπὸ τῆς μεγάλης τοῦ εὐσπλαγχνίας καὶ γιὰ τὴν
 δική μας σωτηρίαν,
 μετὰ τὴν καλὴν θέλησιν τοῦ Πατέρα τοῦ καὶ τὴν
 συνεργίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,
 συνελήφθη ἀσπύρως καὶ γεννήθηκε ἀπὸ τῆς ἁγίας
 Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας
 μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἐγένετο
 ἀπ' αὐτὴν τέλειος ἄνθρωπος.
 Γνωρίζουμε ἐπίσης ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι συγχρόνως καὶ
 τέλειος Θεός καὶ τέλειος
 ἄνθρωπος· ἔχει δύο φύσεις, τὴν θείαν καὶ τὴν
 ἀνθρώπιν· ὑπάρχει ἐν δύο φύσεσι
 ποὺ ἔχουν νοῦ, θέλησιν, ἐνέργειαν καὶ αὐτεξούσιον·
 καὶ γιὰ νὰ το πῶ μ' ἓνα λόγο,
 εἶναι μετὰ δύο φύσεις, τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνθρώπιν,
 ποὺ εἶναι τέλειες ὅσον ἀφορὰ τὰ
 γνωρίσματα ποὺ ἀρμόζουν ἐν τῇ καθεμίᾳ καὶ
 ἀποτελοῦν μίαν σύνθετην ὑπόστασιν.
 Διότι ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ὅλη ἡ χορεία τῶν Ἁγίων
 μαρτυρεῖ ὅτι καὶ πείνασε καὶ
 δίψασε καὶ κουράστηκε καὶ σταυρώθηκε καὶ
 δοκίμασε τὸ θάνατον καὶ τὴν ταφὴν,
 ἀλλὰ ἀναστήθηκε τὴν τρίτην ἡμέραν καὶ ἀναλήφθηκε
 εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἀπ' ὅπου
 ἦλθε πάλιν ἐν ἡμῖν καὶ θὰ ἔλθῃ ἀργότερα.
 Ἀγνοοῦμε ὅμως καὶ δὲν μποροῦμε νὰ πούμε ποιά
 εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ
 ἢ πῶς εἶναι πανταχοῦ παρὼν ἢ πῶς γεννήθηκε
 Θεὸς ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἔχει
 ἐκπορευθεῖ ἢ πῶς ταπεινώθηκε ὁ ἑαυτοῦ τοῦ
 μονογενὴς Υἱοῦ καὶ Θεοῦ καὶ
 ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπὸ παρθένου, ἀφοῦ κυοφορήθηκε
 μετὰ ἄλλο τρόπο πέρα
 ἀπὸ τὸν φυσικόν, ἢ πῶς περπατοῦσε πάνω ἐν τοῖς
 νεράσι χωρὶς νὰ βραχοῦν τὰ πόδια
 τοῦ. Δὲν μποροῦμε, λοιπόν, οὔτε νὰ πούμε οὔτε νὰ
 ἐννοήσουμε
 κάτι ἄλλο ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἡμῖν ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ μετὰ
 Πνεῦμα Θεοῦ ἀπὸ τὰ
 ἱερὰ λόγια τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, τὰ
 ὁποῖα καὶ ἔχουν λεχθεῖ καὶ
 ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ.

Ἀπόδειξη ὅτι ὑπάρχει Θεός.
 Κανεὶς βέβαια δὲν ἀμφισβητεῖ ὅτι ὑπάρχει Θεός,
 οὔτε αὐτοὶ ποὺ δέχονται
 τὴν Ἁγίαν Γραφήν -ἐννοῶ καὶ τὴν Παλαιάν καὶ τὴν
 Καινὴν Διαθήκην-, ἀλλὰ οὔτε
 καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας
 (συγγραφεῖς). Διότι, ὅπως εἶπαμε,
 ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς σπαρεί

τοσοῦτον ἴσχυσεν ἡ
τοῦ πονηροῦ κακία κατὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων
φύσεως, ὥστε καὶ τινες
εἰς τὸ ἀλογώτατον καὶ πάντων κακῶν
κάκιστον καταγαγεῖν τῆς
ἀπωλείας βάραθρον, τὸ λέγειν μὴ εἶναι Θεόν,
ὧν τὴν ἀφροσύνην
ἐμφαίνων ὁ ἱεροφάντης ἔφη Δαυὶδ· «Εἶπεν
ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ·
οὐκ ἔστιν Θεός», οἱ μὲν οὖν τοῦ Κυρίου
μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι τῷ
Παναγίῳ σοφισθέντες Πνεύματι καὶ τῇ αὐτοῦ
δυνάμει καὶ χάριτι
τὰς θεοσημίας ἐργαζόμενοι τῇ τῶν θαυμάτων
σαγήνῃ πρὸς τὸ φῶς
τῆς θεογνωσίας ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνωσίας
αὐτοὺς ζωγοῦντες
ἀνῆγον.
Ὁμοίως καὶ οἱ τούτων τῆς χάριτος καὶ τῆς
ἀξίας διάδοχοι, ποιμένες
τε καὶ διδάσκαλοι, τὴν φωτιστικὴν τοῦ
Πνεύματος χάριν δεξάμενοι τῇ
τε τῶν θαυμάτων δυνάμει τῷ τε λόγῳ τῆς
χάριτος τοὺς ἐσκοτισμένους
ἐφώτιζον καὶ τοὺς πεπλανημένους
ἐπέστρεφον. Ἡμεῖς δὲ οἱ μὴδὲ
τὸ τῶν θαυμάτων μὴδὲ τὸ τῆς διδασκαλίας
δεξάμενοι χάρισμα
(ἀναξίους γὰρ ἑαυτοὺς τῇ πρὸς τὰς ἡδονὰς
προσπαθεῖα πεποιήκαμεν)
φέρε ὀλίγα τῶν παραδεδομένων ἡμῖν ὑπὸ τῶν
ὑποφητῶν τῆς χάριτος
περὶ τούτου διαλεξώμεθα τὸν Πατέρα καὶ τὸν
Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα
τὸ Ἅγιον ἐπικαλεσάμενοι.
Πάντα τὰ ὄντα ἢ κτιστά ἐστιν ἢ ἄκτιστα. Εἰ
μὲν οὖν κτιστά, πάντως
καὶ τρεπτά· ὧν γὰρ τὸ εἶναι ἀπὸ τροπῆς
ἤρξατο, ταῦτα τῇ τροπῇ
ὑποκείσεται πάντως ἢ φθειρόμενα ἢ κατὰ
προαίρεσιν ἀλλοιούμενα.
Εἰ δὲ ἄκτιστα, κατὰ τὸν τῆς ἀκολουθίας
λόγον, πάντως καὶ ἄτρεπτα·
ὧν γὰρ τὸ εἶναι ἐναντίον, τούτων καὶ ὁ τοῦ
πῶς εἶναι λόγος ἐναντίος,
ἡγουν αἱ ιδιότητες. Τίς οὖν οὐ συνθήσεται
πάντα τὰ ὄντα, ὅσα ὑπὸ τὴν
ἡμετέραν αἴσθησιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀγγέλους
τρέπεσθαι καὶ ἀλλοιοῦσθαι
καὶ πολυτρόπως κινεῖσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι;
Τὰ μὲν νοητά, ἀγγέλους φημί καὶ ψυχὰς καὶ
δαίμονας, κατὰ προαίρεσιν

μέσα μας. Επειδὴ ὁμως ἡ
κακία τοῦ πονηροῦ επικράτησε πάρα πολὺ στη ζωὴ
τῶν ἀνθρώπων, με
αποτελέσματα να οδηγήσει ὁρισμένους στο πλεόν
παράλογο καὶ χειρότερο
ἀπ' ὅλα τα κακά βάραθρο τῆς ἀπώλειας· να λένε
δηλαδή ὅτι δεν ὑπάρχει
Θεός· τὴν ἀφροσύνη τους τὴν περιγράφει ὁ
προφήτης Δαβὶδ λέγοντας·
«Εἶπε ὁ ἄφρων με τὴ σκέψη του· δεν ὑπάρχει
Θεός». Οἱ μαθητὲς μάλιστα
καὶ ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ ἐγιναν σοφοὶ ἀπὸ
το Πανάγιο Πνεῦμα καὶ
με τὴ δύναμη καὶ τὴ χάρη τοῦ ἐκάναν θεία σημεῖα,
αἰχμαλώτισαν τους
ἀνθρώπους με τα δίκτυα τῶν θαυμάτων καὶ τους
ἀνέσυραν ἀπὸ τὸ σκοτάδι
τῆς ἀγνοίας στο φῶς τῆς θείας γνώσεως.
Το ἴδιο καὶ οἱ διάδοχοι τους στη χάρη καὶ τὴν ἀξία,
οἱ πατέρες καὶ δάσκαλοι,
ἀφοῦ δέχθηκαν τὴ φωτιστικὴ χάρη τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος, φώτιζαν αὐτοὺς που
βρίσκονταν στὴν ἀγνοία καὶ ἐπανεφέρον στὴν
ἀλήθεια τους πλανεμένους με τὴ
δύναμη τῶν θαυμάτων καὶ με τα λόγια τῆς χάριτος.
Ἡμεῖς ὁμως, οἱ ὁποῖοι δεν
ἀποκτήσαμε οὔτε τὸ χάρισμα τῶν θαυμάτων οὔτε
αὐτὸ τῆς διδασκαλίας -διότι
γίναμε ἀνάξιοι ἐξαιτίας τῆς προσκολλήσεώς μας
στὶς ἡδονές-
ας ἀναπτύξουμε λίγα ἀπὸ ἐκεῖνα που μας ἔχουν
παραδώσει οἱ ἐρμηνευτὲς τῆς
θείας χάριτος γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ἀφοῦ ζητήσουμε τὴ
βοήθεια τοῦ Πατέρα,
τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
Ὅλα τα ὄντα εἶναι ἢ κτιστά ἢ ἄκτιστα. Εἴαν βέβαια
εἶναι κτιστά, σίγουρα εἶναι
καὶ μεταβλητά. Διότι, ἐκεῖνα τα ὁποῖα ἀρχισαν τὴν
ὑπαρξὴ τους με τὴ μεταβολή,
αὐτά σίγουρα θα ὑπόκεινται στὴ μεταβολή ἢ με
φυσικὴ φθορά ἢ με θεληματικὴ
ἀλλοίωση. Εἴαν ὁμως εἶναι ἄκτιστα, σύμφωνα με
λογικὴ ἀκολουθία, θα εἶναι
ὁπωσδήποτε καὶ ἀμετάβλητα. Διότι αὐτά που ἔχουν
τὸ εἶναι ἀντίθετο, ἀντίθετο
ἔχουν καὶ τὸν τρόπο υπάρξεως, δηλαδή τὶς
ιδιότητες. Ποιός, λοιπόν, δεν θα
συμφωνῇ ὅτι ὅλα τα ὄντα, ὅσα υποπίπτουν στὶς
αἰσθήσεις μας, ἀκόμη καὶ οἱ
ἄγγελοι, μεταβάλλονται καὶ ἀλλοιώνονται καὶ με
ποικίλους τρόπους κινούνται;
Διότι τα νοητά ὄντα –ἐννοῶ τους ἀγγέλους, τὶς

τὴν τε ἐν τῷ καλῷ προκοπὴν καὶ τὴν ἐκ τοῦ
καλοῦ ἀποφοίτησιν,
ἐπιτεινομένην τε καὶ ὑφιεμένην, τὰ δὲ λοιπὰ
κατὰ τε γενέσεις καὶ φθορὰν
αὔξησιν τε καὶ μείωσιν καὶ τὴν κατὰ ποιότητα
μεταβολὴν καὶ τὴν
τοπικὴν κίνησιν. Τρεπτὰ τοίνυν ὄντα πάντως
καὶ κτιστά. Κτιστὰ δὲ
ὄντα πάντως ὑπὸ τινος ἐδημιουργήθησαν. Δεῖ
δὲ τὸν δημιουργὸν
ἄκτιστον εἶναι· εἰ γὰρ κάκεῖνος ἐκτίσθη,
πάντως ὑπὸ τινος ἐκτίσθη, ἕως
ἂν ἔλθωμεν εἰς τὸ ἄκτιστον. Ἄκτιστος οὖν ὢν
ὁ δημιουργὸς πάντως καὶ
ἄτρεπτός ἐστι. Τοῦτο δὲ τί ἂν ἄλλο εἴη ἢ
Θεός;
Καὶ αὕτη δὲ ἡ τῆς κτίσεως συνοχή καὶ
συντήρησις καὶ κυβέρνησις
διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ἔστι Θεὸς ὁ τότε τὸ πᾶν
συστησάμενος καὶ συνέχων
καὶ συντηρῶν καὶ αἰεὶ προνοούμενος· πῶς γὰρ
ἂν αἱ ἐναντίαι φύσεις,
πυρὸς λέγω καὶ ὕδατος, ἀέρος καὶ γῆς, εἰς ἑνὸς
κόσμου συμπλήρωσιν
ἀλλήλοις συνελγύθασιν καὶ ἀδιάλυτοι
μένουσιν, εἰ μὴ τις παντοδύναμος
δύναμις ταῦτα καὶ συνεβίβασε καὶ αἰεὶ τηρεῖ
ἀδιάλυτα;
Τί τὸ τάξαν τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγεια, ὅσα τε δι'
ἀέρος καὶ ὅσα καθ'
ὕδατος, μᾶλλον δὲ τὰ πρὸ τούτων, οὐρανὸν
καὶ γῆν καὶ ἀέρα καὶ
φύσιν πυρός τε καὶ ὕδατος; Τίς ταῦτα ἔμιξε καὶ
ἐμέρισε; Τί τὸ ταῦτα
κινήσαν καὶ ἄγον τὴν ἄληκτον φορὰν καὶ
ἀκώλυτον; Ἄρ' οὐχ ὁ τεχνίτης
τούτων καὶ λόγον ἐνθεῖς πᾶσι, καθ' ὃν τὸ πᾶν
φέρεται τε καὶ διεξάγεται;
Τίς δὲ ὁ τεχνίτης τούτων; Ἄρ' οὐχ ὁ
πεποιηκώς ταῦτα καὶ εἰς τὸ εἶναι
παραγαγὼν; Οὐ γὰρ τῷ αὐτομάτῳ δώσομεν
τοιαύτην δύναμιν. Ἔστω
γὰρ τὸ γενέσθαι τοῦ αὐτομάτου· τίνος τὸ
τάξει; Καὶ τοῦτο, εἰ δοκεῖ,
δῶμεν· τίνος τὸ τηρῆσαι καὶ φυλάξαι καθ' οὓς
πρῶτον ὑπέστη λόγους;
Ἐτέρου δηλαδὴ παρὰ τὸ αὐτόματον. Τοῦτο δὲ
τί ἄλλο ἐστὶν εἰ μὴ Θεός;

ψυχές καὶ τοὺς δαίμονες-
κινούνται προαιρετικὰ εἴτε στὴν πρόοδο τοῦ καλοῦ
εἴτε στὴν ἀπομάκρυνση
ἀπ' αὐτό, ἡ ὁποία ἄλλοτε αὐξάνει καὶ ἄλλοτε
ελαττώνεται. Τα ὑπόλοιπα ὁμως ὄντα
μεταβάλλονται μετὰ τὴν γέννηση, τὴν φθορά, τὴν
αύξησιν καὶ τὴν μείωσιν, μετὰ τὴν
μεταβολὴν στὴν ποιότητα καὶ τὴν κίνησιν στὸ χῶρο.
Ὄντας λοιπὸν μεταβλητά,
εἶναι σίγουρα καὶ κτιστά. Καὶ εφόσον εἶναι κτιστά,
εἶναι βέβαιο ὅτι ἀπὸ κάποιον
δημιουργήθηκαν. Πρέπει ὁμως ὁ δημιουργὸς νὰ
εἶναι ἀκτιστός· εἴαν καὶ ἐκεῖνος
δημιουργήθηκε, ἀπὸ κάποιον δημιουργήθηκε, ἕως
ὅτου φθάσουμε σὲ κάποιον ὄν
ἀκτιστό. Ὄντας λοιπὸν ἀκτιστός ὁ δημιουργός,
ὡπωςδήποτε εἶναι καὶ
ἀμετάβλητος. Αὐτὸ τὸ ἀκτιστό ὄν τί ἄλλο θὰ εἶναι
παρὰ ὁ Θεός;
Ἡ συνοχή, ἡ συντήρηση καὶ ἡ διακυβέρνηση τῆς
κτίσεως μας διδάσκει
ὅτι ὑπάρχει Θεός, ὁ ὁποῖος δημιούργησε σὸ
σύμπαν, τὸ συγκρατεῖ, τὸ
συντηρεῖ καὶ πάντοτε προνοεῖ γι' αὐτό. Διότι, πῶς
εἶναι δυνατόν ἀντίθετα
στοιχεῖα τῆς φύσεως, ὅπως ἡ φωτιά καὶ τὸ νερό, ὁ
ἀέρας καὶ ἡ γῆ, εἴαν δὲν
τὰ συνέχει μὴ πανίσχυρη δύναμις ποὺ τὰ κρατᾷ
ἀδιάσπαστα πάντοτε, νὰ
ἐνώνονται μετὰ τὸν χρόνον γιὰ ν' ἀποτελέσουν μὴ
ἀρμονία καὶ νὰ μείνουν ἀδιάλυτα;
Ποιά δύναμις εἶναι αὕτη ποὺ ἔφερε τὴν τάξιν στὰ
οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, σὲ
ὅσα πετοῦν στὸν ἀέρα καὶ ὅσα εἶναι μέσα στὸ
νερό, καὶ κυρίως σὲ ὅσα ὑπῆρχαν
πρὶν ἀπ' αὐτά, δηλαδὴ τὸν οὐρανὸν, τὴν γῆν, τὸν ἀέρα
καὶ τὴν φύσιν τῆς φωτιάς καὶ
τοῦ νεροῦ; Ποῖός τὰ ἀνέμιξε καὶ τὰ διαίρεσε; Ποιά
δύναμις τὰ ἔθεσε σὲ κίνησιν
καὶ κατευθύνει τὴν ἀδιάκοπὴν καὶ ἀνεμπόδιστην
κίνησίν τοις; Ἄραγε δὲν εἶναι ὁ
δημιουργός τοις ποὺ τοὺς ἔδωκε τὸν προορισμό
τοὺς, σύμφωνα μετὰ τὸν ὁποῖο τὸ
καθένα κινεῖται καὶ κατευθύνεται; Ποῖός εἶναι ὁ
δημιουργός τοις; Δὲν εἶναι αὐτός
ποὺ τὰ κατασκεύασε καὶ τὰ ἔφερε στὴν ὑπαρξιν;
Διότι δὲν θὰ θεωρήσουμε ὅτι ἡ
τύχη ἔχει τέτοια δύναμις. Κι ἔστω ὅτι
δημιουργήθηκαν ἀπὸ τύχην. Τίνος ἔργο
εἶναι ἡ τάξις τοις; Τίνος ἔργο εἶναι ἡ διατήρησις
καὶ ἡ διαφύλαξίς τοις,
σύμφωνα μετὰ τὸν ἀρχικὸν προορισμό τοις;

	Εννοείται κάποιου άλλου και όχι της τύχης. Κι τί είναι αυτό το άλλο παρά ο Θεός;
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4. Περί τοῦ τί ἐστὶ Θεός; ὅτι ἀκατάληπτον Ὅτι μὲν οὖν ἔστι Θεός, δῆλον. Τί δέ ἐστι κατ' οὐσίαν καὶ φύσιν, ἀκατάληπτον τοῦτο παντελῶς καὶ ἄγνωστον. Ὅτι μὲν γὰρ ἀσώματον, δῆλον. Πῶς γὰρ σῶμα τὸ ἄπειρον καὶ ἀόριστον καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀναφές καὶ ἀόρατον καὶ ἀπλοῦν καὶ ἀσύνθετον; Πῶς γὰρ ἄτρεπτον, εἰ περιγραφτὸν καὶ παθητόν; Καὶ πῶς ἀπαθές τὸ ἐκ στοιχείων συγκείμενον καὶ εἰς αὐτὰ πάλιν ἀναλυόμενον; Σύνθεσις γὰρ ἀρχῇ μάχης, μάχῃ δὲ διαστάσεως, διάστασις δὲ λύσεως· λύσις δὲ ἀλλότριον Θεοῦ παντελῶς. Πῶς δὲ καὶ σταθήσεται τὸ «διὰ πάντων ἥκειν καὶ πληροῦν τὰ πάντα Θεόν», ὥς φησιν ἡ Γραφή· «Οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει Κύριος»; Ἀδύνατον γὰρ σῶμα διὰ σωμάτων διήκειν μὴ τέμνον καὶ τεμνόμενον καὶ πλεκόμενον καὶ ἀντιπαρατιθέμενον, ὥσπερ ὅσα τῶν ὑγρῶν μίγνυται καὶ συγκιρνᾷται. Εἰ δὲ καὶ τινὲς φασιν ἄυλον σῶμα, ὥς τὸ παρὰ τοῖς τῶν Ἑλλήνων σοφοῖς πέμπτον σῶμα λεγόμενον, ὅπερ ἀδύνατον, κινούμενον ἔσται πάντως, ὥσπερ ὁ οὐρανός· τοῦτον γὰρ πέμπτον σῶμά φασι. Τίς οὖν ὁ τοῦτον κινῶν; Πᾶν γὰρ κινούμενον ὑφ' ἑτέρου κινεῖται. Κἀκεῖνον τίς; Καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον, ἕως ἄν καταντήσωμεν εἰς τι ἀκίνητον· τὸ γὰρ πρῶτον κινοῦν ἀκίνητον, ὅπερ ἐστὶ τὸ θεῖον. Πῶς δὲ οὐκ ἐν τόπῳ περιγραφτὸν τὸ κινούμενον; Μόνον οὖν τὸ θεῖον ἀκίνητον, δι' ἀκινήσιας τὰ πάντα κινοῦν. Ἀσώματον τοίνυν ὑποληπτέον τὸ θεῖον. Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο τῆς οὐσίας παραστατικόν ἐστὶν ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ ἀναρχον καὶ τὸ ἀναλλοίωτον καὶ τὸ ἄφθαρτον καὶ ὅσα περὶ Θεοῦ ἢ περὶ Θεὸν εἶναι λέγεται· ταῦτα γὰρ οὐ τὸ τί ἐστι σημαίνει, ἀλλὰ τί οὐκ ἔστι. Χρὴ δὲ τὸν	Για το τί είναι ο Θεός; Ὅτι δηλαδή είναι ακατάληπτος. Εἶναι, λοιπόν, φανερό ότι υπάρχει Θεός. Αλλά είναι τελείως ακατάληπτο και άγνωστο τί είναι στην ουσία και τη φύση του. Επίσης, είναι φανερό ότι είναι ασώματος. Διότι, πώς είναι δυνατόν ο άπειρος (Θεός), ο άόριστος, ο ασχημάτιστος, ο αψηλάφητος, ο αόρατος, ο απλός και ασύνθετος να είναι σῶμα; Κι αν μπορεί να περιγραφεί και να πάθει, πώς μπορεί να είναι και αμετάβλητος; Και αυτό που αποτελείται από στοιχεία και διαλύεται σ' αυτά, πώς θα είναι και απαθές. Διότι η σύνθεση είναι αιτία διαμάχης, η διαμάχη χωρισμού και ο χωρισμός αιτία της διασπάσεως. Και η διάσπαση είναι τελείως ξένη προς το Θεό. Πώς όμως θα έχει ισχύ ο λόγος της Γραφής «ότι ο Θεός είναι μέσα σ' όλα και όλα τα γεμίζει». «Λέει ο Κύριος: δεν είμαι εγώ που γεμίζω όλο τον ουρανό και τη γη;». Διότι είναι αδύνατο το σῶμα να περνά μέσα από σῶματα χωρίς να τα τέμνει ούτε το ίδιο να τέμνεται ή να συντίθεται και να αντιπαρατίθεται, όπως ακριβώς συμβαίνει με τα υγρά που αναμειγνύονται και αποτελούν ένα κράμα. Και εάν πάλι ορισμένοι ισχυρίζονται ότι υπάρχει άύλο σῶμα, όπως αυτό που οι Έλληνες σοφοί το ονόμαζον πέμπτο σῶμα -πράγμα που είναι αδύνατο-, σίγουρα όμως αυτό θα κινείται όπως ο ουρανός. Διότι αυτός είναι το πέμπτο σῶμα. Και ποιός είναι αυτός που το κινεί; Διότι καθετί που κινείται, από άλλον κινείται. Και εκείνον ποιός τον κινεί; Κι έτσι θα πάμε ως το άπειρο, έως ότου φθάσουμε σε κάτι ακίνητο. Αυτό είναι το πρώτο ακίνητο που κινεί, και είναι το θεῖον. Και πώς πάλι αυτό που κινείται δεν περιορίζεται σε τόπο; Επομένως, μόνο το θεῖον είναι ακίνητο και κινεί με την ακινησία του τα πάντα. Γι' αυτό πρέπει να θεωρήσουμε το θεῖο ασῶματο. Αλλά ούτε αυτό (η ακινησία) μπορεί να παραστήσει την ουσία του, όπως ούτε η έννοια αγέννητος, άναρχος, αναλλοίωτος, άφθαρτος και όσα λέγονται για το

βουλούμενον τὴν τιнос οὐσίαν
εἰπεῖν, τί ἐστι, φράσαι, οὐ τό τί οὐκ ἔστι· ὅμως
ἐπὶ Θεοῦ, τί ἐστιν, εἰπεῖν
ἀδύνατον κατ' οὐσίαν. Οἰκειότερον δὲ μᾶλλον
ἐκ τῆς πάντων ἀφαιρέσεως
ποιεῖσθαι τὸν λόγον· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων
ἐστὶν οὐχ ὡς μὴ ὦν, ἀλλ' ὡς
ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα καὶ ὑπὲρ αὐτὸ τὸ εἶναι
ὦν. Εἰ γὰρ τῶν ὄντων αἱ
γνώσεις, τὸ ὑπὲρ γινώσιν πάντως καὶ ὑπὲρ
οὐσίαν ἔσται, καὶ τὸ ἀνάπαλιν
τὸ ὑπὲρ οὐσίαν καὶ ὑπὲρ γινώσιν ἔσται.
Ἄπειρον οὖν τὸ θεῖον καὶ ἀκατάληπτον, καὶ
τοῦτο μόνον αὐτοῦ
καταληπτόν, ἡ ἀπειρία καὶ ἡ ἀκαταληψία.
Ὅσα δὲ λέγομεν ἐπὶ Θεοῦ
καταφατικῶς, οὐ τὴν φύσιν ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν
φύσιν δηλοῖ. Κἂν ἀγαθόν,
κἂν δίκαιον, κἂν σοφόν, κἂν ὅ τι ἂν εἴπῃς, οὐ
φύσιν λέγεις Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ
περὶ τὴν φύσιν. Εἰσὶ δὲ καὶ τινα καταφατικῶς
ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενα δύναμιν
ὑπεροχικῆς ἀποφάσεως ἔχοντα, οἷον σκότος
λέγοντες ἐπὶ Θεοῦ οὐ σκότος
νοοῦμεν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι φῶς ἀλλ' ὑπὲρ τὸ
φῶς· καὶ φῶς ὅτι οὐκ ἔστι
σκότος.

Θεὸς ἢ σχετικὰ μετὰ τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτὰ δὲν
φανερώνουν τί εἶναι ὁ Θεός, ἀλλὰ τί
δὲν εἶναι. Πρέπει βέβαια αὐτὸς που θέλει νὰ ορίσῃ
τὴν οὐσίαν κάποιου ὄντος
νὰ πει τί εἶναι, καὶ ὅχι τί δὲν εἶναι. Ὅμως, γιὰ τὸ
Θεὸ εἶναι ἀδύνατον νὰ πούμεε τί
εἶναι στὴν οὐσίαν του. Εἶναι περισσότερο εὐκόλο νὰ
μιλήσουμε μετὰ τὴν ἀφαίρεση
ὅλων τῶν ιδιωμάτων του· ἐπειδὴ δὲν ταυτίζεται με
κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα· ὅχι ὅτι
τάχα δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ διότι ξεπερνᾷ ὅλα τὰ ὄντα
καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐννοία τῆς
υπάρξεως.
Διότι, ἀνὰ τὰ ὄντα ἀνήκουν οἱ γνώσεις, αὐτὸ που
ξεπερνᾷ τὴν γνώσιν
εἶναι καὶ πάνω ἀπὸ τὴν οὐσίαν· καὶ τὸ ἀντίστροφο,
αὐτὸ που εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν
οὐσίαν, εἶναι καὶ πάνω ἀπὸ τὴν γνώσιν.
Επομένως, τὸ θεῖον εἶναι ἀπεριόριστο καὶ
ἀκατάληπτον· τὸ μόνο που
καταλαβαίνουμε γι' αὐτὸ εἶναι τὸ ἀπεριόριστο καὶ
ἀκατάληπτόν του. Καὶ ὅσα
λέμε καταφατικὰ γιὰ τὸ Θεὸ, δὲν φανερώνουν τὴν
φύσιν του, ἀλλὰ τὰ σχετικὰ μ'
αὐτὴν. Ἡ ἐννοία ἀγαθός, δίκαιος, σοφός κτλ. ὅ,τι
ἄλλο πούμεε, δὲν ἀναφέρονται στὴν
φύσιν τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ στὰ σχετικὰ μ' αὐτὴν.
Υπάρχουν καὶ ὁρισμένες καταφατικὲς
ἐννοίες που λέγονται γιὰ τὸ Θεὸ με καθαρὴ
αρνητικὴ ἐννοία· π.χ. λέγοντας σκοτάδι
γιὰ τὸ Θεὸ, δὲν ἐννοοῦμε σκοτάδι, ἀλλὰ ὅτι δὲν
ὑπάρχει φῶς που ξεπερνᾷ τὸ δικό
τοῦ φωτός· καὶ λέγοντας φῶς, ἐννοοῦμε ὅτι δὲν εἶναι
σκοτάδι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5. Ἀποδείξεις, ὅτι εἷς ἐστὶ θεὸς
καὶ οὐ πολλοί.
Ὅτι μὲν ἐστὶ Θεός, ἱκανῶς ἀποδέδεικται, καὶ
ὅτι ἀκατάληπτός ἐστιν
ἡ αὐτοῦ οὐσία. Ὅτι δὲ εἷς ἐστὶ καὶ οὐ πολλοί,
τοῖς μὲν τῇ θεῷ
πειθομένοις Γραφῇ οὐκ ἀμφιβάλλεται. Φησὶ
γὰρ ὁ Κύριος ἐν τῇ τῆς
νομοθεσίας ἀρχῇ· «Εγὼ Κύριος ὁ Θεός σου ὁ
ἐξαγαγὼν σε ἐκ γῆς
Αἰγύπτου. Οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλην
ἐμοῦ», καὶ πάλιν· «Ἄκουε,
Ἰσραὴλ· Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστὶ».
Καὶ διὰ Ἡσαΐου τοῦ
προφήτου· «Εγὼ γάρ, φησί, Θεὸς πρῶτος καὶ
ἐγὼ μετὰ ταῦτα καὶ
πλην ἐμοῦ οὐκ ἔστι Θεός. Ἐμπροσθέν μου

Ἀπόδειξη, ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Θεός καὶ ὅχι πολλοί.
Ἀποδείξαμε ἱκανοποιητικὰ ὅτι ὑπάρχει ὁ Θεός καὶ
ὅτι ἡ οὐσία του εἶναι
ἀκατάληπτη. Ἐπίσης, ὅσοι πιστεύουν στὴν Ἀγία
Γραφή, δὲν ἀμφισβητοῦν
ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἓνας καὶ ὅχι πολλοί. Διότι τὸ λέει ὁ
Κύριος στὴν ἀρχὴ τοῦ
Νόμου (στο Μωϋσῆ): «Εγὼ εἰμὶ ὁ Κύριος καὶ
Θεός σου που σ' ἐβγάλα ἀπὸ
τῆς γῆς τῆς Αἰγύπτου. Δὲν θὰ λατρεύεις ἄλλους
θεοὺς ἐκτός ἀπὸ μένα». Καὶ
πάλι λέει· «Ἄκουσε, λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ· ὁ Κύριος καὶ
Θεός σου εἶναι ἓνας».
Τὸ λέει καὶ μετὰ τὸν προφήτη Ἡσαΐα· «Εγὼ εἰμὶ ὁ
πρῶτος Θεός, ἐγὼ καὶ ὁ
μετέπειτα καὶ κανένας ἄλλος ἐκτός ἀπὸ μένα. Δὲν
υπῆρξε ἄλλος Θεός πρὶν

οὐκ ἐγένετο ἄλλος Θεὸς καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι». Καὶ ὁ Κύριος δὲ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις οὕτω φησὶ πρὸς τὸν Πατέρα· «Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν».

Τοῖς δὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ μὴ πειθομένοις οὕτω διαλεξόμεθα. Τὸ θεῖον τέλειόν ἐστι καὶ ἀνελλιπὲς κατὰ τε ἀγαθότητα κατὰ τε σοφίαν κατὰ τε δύναμιν, ἄναρχον, ἀτελεύτητον, αἰδίων, ἀπερίγραπτον καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν κατὰ πάντα τέλειον. Εἰ οὖν πολλοὺς ἐροῦμεν θεοὺς, ἀνάγκη διαφορὰν ἐν τοῖς πολλοῖς θεωρεῖσθαι. Εἰ γὰρ οὐδεμία διαφορὰ ἐν αὐτοῖς, εἷς μᾶλλον ἐστὶ καὶ οὐ πολλοί. Εἰ δὲ διαφορὰ ἐν αὐτοῖς, ποῦ ἡ τελειότης; Εἴτε γὰρ κατὰ ἀγαθότητα, εἴτε κατὰ δύναμιν, εἴτε κατὰ σοφίαν, εἴτε κατὰ χρόνον, εἴτε κατὰ τόπον ὑστερήσει τοῦ τελείου, οὐκ ἂν εἴη Θεός.

Ἡ δὲ διὰ πάντων ταυτότης ἓνα μᾶλλον δείκνυσιν καὶ οὐ πολλοὺς. Πῶς δὲ καὶ πολλοῖς οὕσι τὸ ἀπερίγραπτον φυλαχθήσεται; Ἐνθα γὰρ ἂν εἴη ὁ εἷς, οὐκ ἂν εἴη ὁ ἕτερος. Πῶς δὲ ὑπὸ πολλῶν κυβερνηθήσεται ὁ κόσμος καὶ οὐ διαλυθήσεται καὶ διαφθαρήσεται μάχης ἐν τοῖς κυβερνώσιν θεωρουμένης; Ἡ γὰρ διαφορὰ ἐναντίωσιν εἰσάγει. Εἰ δὲ εἴποι τις, ὅτι ἕκαστος μέρους ἄρχει, τί τὸ τάξαν καὶ τὴν διανομὴν αὐτοῖς ποιησάμενον; Ἐκεῖνο γὰρ ἂν εἴη μᾶλλον Θεός. Εἷς τοίνυν ἐστὶ Θεός, τέλειος, ἀπερίγραπτος, τοῦ παντὸς ποιητὴς συνοχεὺς τε καὶ κυβερνήτης, ὑπερτελὴς καὶ προτέλειος. Πρὸς δὲ καὶ φυσικὴ ἀνάγκη μονάδα εἶναι δυάδος ἀρχήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 6. Περὶ Λόγου Θεοῦ.
Οὗτος τοίνυν ὁ εἷς καὶ μόνος Θεὸς οὐκ ἄλογός ἐστι. Λόγον δὲ ἔχων οὐκ ἀνυπόστατον ἔξει, οὐκ ἀρξάμενον τοῦ εἶναι οὐδὲ παυσόμενον· οὐ γὰρ ἦν, ὅτε ἦν ποτε ὁ Θεὸς Λόγος. Ἀεὶ δὲ ἔχει τὸν ἑαυτοῦ Λόγον

ἀπὸ μένα, οὔτε θα υπάρξει μετὰ καὶ ἐκτός ἀπὸ μένα». Καὶ στα ἱερά Ευαγγέλια ο Κύριος λέει τα εξής προς τον Πατέρα: «Αυτή είναι η αιώνια ζωή, να γνωρίσουν εσένα, το μοναδικό αληθινό Θεό».

Με ὅσους, ὁμως, δεν πιστεύουν στην Αγία Γραφή, θα συζητήσουμε ως εξής.

Το θεῖο εἶναι τέλειο καὶ δεν του λείπει τίποτε οὔτε στην αγαθωσύνη οὔτε στη σοφία καὶ τη δύναμη· εἶναι χωρὶς ἀρχή καὶ τέλος, αἰώνιο, ἀπεριόριστο καὶ γενικά τέλειο σε ὅλα. Εἰάν, λοιπόν, παραδεχθούμε πολλοὺς θεοὺς, υποχρεωτικά δεχόμεστε διαφορὰ ἀνάμεσα στους πολλοὺς. Κι αν δεν υπάρχει καμιά διαφορὰ μεταξύ τους, τότε ο Θεός εἶναι ἓνας καὶ ὄχι πολλοί. Αν πάλι υπάρχει διαφορὰ, πού εἶναι ἡ τελειότητα; Διότι, αν υστερεῖ ἀπὸ την τελειότητα σε κάτι, εἴτε στην αγαθωσύνη ἢ τη δύναμη ἢ τη σοφία ἢ το χρόνο ἢ τον τόπο, τότε δεν μπορεῖ να εἶναι Θεός.

Ἡ ταῦτιση ὁμως σε ὅλα ἀποδεικνύει ὅτι ο Θεός εἶναι μᾶλλον ἓνας καὶ ὄχι πολλοί. Κι αν μάλιστα εἶναι πολλοί, πῶς θα διατηρηθεῖ το ἀπεριόριστο; Διότι ὅπου θα εἶναι ο ἓνας, δεν θα βρίσκεται ο ἄλλος. Καὶ πῶς οἱ πολλοί θεοί θα διευθύνουν τον κόσμο καὶ δεν θα τον διαλύσουν καὶ καταστρέψουν, εφόσον θα ἔχουν πόλεμο μεταξύ τους οἱ κυβερνήτες; Διότι ἡ διαφορὰ οδηγεῖ στην ἐχθρά. Κι αν κάποιος υποστηρίξει ὅτι ο καθένας κυβερνά ἓνα μέρος του κόσμου, ποιός εἶναι αὐτός που ἔβαλε αὐτή την τάξη καὶ ἔκανε τη διανομή; Εκείνος θα εἶναι ἀσφαλῶς ο Θεός. Επομένως, ἓνας εἶναι ο Θεός, τέλειος, ἀπεριόριστος, δημιουργός, προνοητής καὶ κυβερνήτης του σύμπαντος, πρὶν καὶ πάνω ἀπ' ὅλα τέλειος. Επιπλέον, ἀποτελεῖ καὶ φυσικό νόμο, ἡ μονάδα να εἶναι ἡ βάση της δυάδος.

Για το Λόγο του Θεού.
Αὐτός λοιπόν ο ἓνας καὶ μοναδικός Θεός δεν εἶναι ἄλογος. Εφόσον ἔχει Λόγο, δεν θα εἶναι χωρὶς ὑπόστασι, οὔτε θα ἔχει ἀρχή καὶ τέλος ἡ ὑπαρξή του. Διότι, δεν υπήρχε χρόνος, που να μην υπήρχε ο Θεός Λόγος. (Ο Θεός) ἔχει πάντοτε

ἐξ αὐτοῦ γεννώμενον, οὐ κατὰ τὸν ἡμέτερον λόγον ἀνυπόστατον καὶ εἰς ἀέρα χεόμενον, ἀλλ' ἐνυπόστατον, ζῶντα, τέλειον, οὐκ ἔξω αὐτοῦ χωροῦντα, ἀλλ' ἐν αὐτῷ αἰεὶ ὄντα· τοῦ γὰρ ἔσται ἔξω αὐτοῦ γινόμενος; Ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἡμετέρα φύσις ἐπικηρὸς ἐστὶ καὶ εὐδιάλυτος, διὰ τοῦτο καὶ ὁ λόγος ἡμῶν ἐστὶν ἀνυπόστατος. Ὁ δὲ Θεὸς αἰεὶ ὢν καὶ τέλειος ὢν τέλειον καὶ ἐνυπόστατον ἔξει τὸν ἑαυτοῦ Λόγον καὶ αἰεὶ ὄντα καὶ ζῶντα καὶ πάντα ἔχοντα, ὅσα ὁ γεννήτωρ ἔχει. Ὡς περ γὰρ ὁ ἡμέτερος λόγος ἐκ τοῦ νοῦ προερχόμενος οὔτε δι' ὅλου ὁ αὐτός ἐστι τῷ νῦν οὔτε παντάπασιν ἕτερος — ἐκ τοῦ νοῦ μὲν γὰρ ὢν ἄλλος ἐστὶ παρ' αὐτόν, αὐτὸν δὲ τὸν νοῦν εἰς τὸ ἐμφανὲς ἄγων οὐκέτι παντάπασιν ἕτερός ἐστι παρὰ τὸν νοῦν, ἀλλὰ κατὰ τὴν φύσιν ἐν ὧν ἕτερόν ἐστι τῷ ὑποκειμένῳ — οὕτω καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, τῷ μὲν ὑφessestάναι καθ' ἑαυτὸν διήρηται πρὸς ἐκείνον, παρ' οὗ τὴν ὑπόστασιν ἔχει, τῷ δὲ ταῦτα δεικνύειν ἐν ἑαυτῷ, ἃ περὶ τὸν Θεὸν καθορᾶται, ὁ αὐτός ἐστι κατὰ τὴν φύσιν ἐκείνῳ· ὥς περ γὰρ τὸ ἐν ἅπασιν τέλειον ἐπὶ τοῦ Πατρὸς θεωρεῖται, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένου Λόγου θεωρηθήσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 7. Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συλλογιστικὴ ἀπόδειξις. Δεῖ δὲ τὸν Λόγον καὶ Πνεῦμα ἔχειν· καὶ γὰρ καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος οὐκ ἁμοιρὸς ἐστὶ τοῦ πνεύματος. Ἀλλ' ἐφ' ἡμῶν μὲν τὸ πνεῦμα ἀλλότριον τῆς ἡμετέρας ἐστὶν οὐσίας· τοῦ ἀέρος γὰρ ἐστὶν ὁλκή καὶ φορὰ εἰσελκομένου καὶ προχεομένου πρὸς τὴν τοῦ σώματος σύστασιν, ὅπερ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐκφωνήσεως φωνὴ τοῦ λόγου γίνεται τὴν τοῦ λόγου δύναμιν ἐν ἑαυτῇ φανεροῦσα. Ἐπὶ δὲ τῆς θείας φύσεως τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου τὸ μὲν εἶναι Πνεῦμα Θεοῦ εὐσεβῶς ὁμολογητέον διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐλλιπέστερον τοῦ ἡμετέρου λόγου, οὐκ ἐστὶ δὲ εὐσεβὲς ἀλλότριόν τι ἔξωθεν

το Λόγο του, γεννημένο ἀπ' Αὐτόν· δεν εἶναι ἀνυπόστατος καὶ σκορπισμένος στον αέρα ὅπως ὁ δικός μας λόγος, ἀλλὰ εἶναι ἐνυπόστατος, ζωντανός, τέλειος. Δεν προχωρεῖ ἔξω ἀπ' Αὐτόν, ἀλλὰ εἶναι πάντοτε ἐνωμένος μαζί του. Διότι, πού θα εἶναι, ἀν βγει ἔξω ἀπ' Αὐτόν; Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἡ δική μας φύση εἶναι θνητὴ καὶ φθαρτὴ, γι' αὐτό καὶ ὁ λόγος μας εἶναι ἀνυπόστατος. Ὁ Θεὸς ὁμως, ἐπειδὴ εἶναι αἰώνιος καὶ τέλειος, θα ἔχει καὶ τὸ Λόγο του τέλειο καὶ ἐνυπόστατο, αἰώνιο, ζωντανό καὶ κάτοχο ὅλων ὅσων κατέχει καὶ ὁ γεννήτοράς του. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ὁ δικός μας λόγος προέρχεται ἀπὸ τὸ νοῦ ἀλλὰ δεν ταυτίζεται ἀπόλυτα μ' αὐτόν καὶ οὔτε εἶναι σε ὅλα διαφορετικός — διότι, ἀν καὶ προέρχεται ἀπὸ τὸ νοῦ εἶναι κάτι ἄλλο ἀπ' αὐτόν· καὶ παρόλο που φανερώνει τὸ νοῦ, δεν εἶναι σε ὅλα διαφορετικός ἀπὸ τὸ νοῦ· ἀλλὰ, ὄντας κατὰ τὴ φύση ὁμοιος, εἶναι διαφορετικός στὴν ὑπόστασι — ἔτσι καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, με τὴ δική του ὑπόστασι εἶναι διαφορετικός μ' Εκείνον (γεννήτορα), ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔλαβε τὴν ὑπόστασι· ἐπειδὴ ὁμως δείχνει τὰ ἴδια που βλέπουμε στὸ Θεό (Πατέρα), εἶναι ὁ ἴδιος στὴ φύση μ' εκείνον. Διότι, ὅπως βλέπουμε τὸν Πατέρα νὰ εἶναι τέλειος σε ὅλα, τὸ ἴδιο βλέπουμε καὶ στὸ Λόγο που γεννήθηκε ἀπ' Αὐτόν.

Λογικὴ ἀπόδειξις γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Πρέπει, ἐπίσης, ὁ Λόγος νὰ ἔχει καὶ Πνεῦμα. Ἀκόμη καὶ ὁ δικός μας λόγος δεν στερεῖται πνεῦμα. Σὲ μας, ὁμως, τὸ πνεῦμα εἶναι ξένο στὴ φύση μας· διότι πρόκειται γιὰ εἰσπνοή καὶ κίνησι τοῦ αέρα, ὁ ὁποῖος εἰσέρχεται καὶ διασκορπίζεται στὸ σῶμα, γιὰ νὰ τοῦ δώσει ζωή. Αὐτό, στὴ διάρκεια τῆς ομιλίας, γίνεται φωνή τοῦ λόγου, που φανερώνει μέσα τῆς τῆς δύναμι τοῦ λόγου. Στὴ θεία ὁμως φύση, που εἶναι ἀπλή καὶ ἀσύνθετη, πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε με σεβασμό ὅτι ὑπάρχει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δεν εἶναι πιο ἐλλιπής ἀπὸ τὸ δικό μας λόγο· καὶ δεν εἶναι εὐσεβὲς νὰ θεωροῦμε ὅτι τὸ Πνεῦμα εἰσέρχεται στὸ Θεό ἀπέξω σαν κάτι τὸ ξένο, ὅπως συμβαίνει

ἐπεισερχόμενον τῷ Θεῷ τὸ Πνεῦμα
λογίζεσθαι ὡς καὶ ἐφ’ ἡμῶν τῶν συνθέτων.
Ἄλλ’ ὥσπερ Θεοῦ Λόγον ἀκούσαντες οὐκ
ἀνυπόστατον οὐδὲ ἐκ
μαθήσεως προσγινόμενον οὐδὲ διὰ φωνῆς
προφερόμενον οὐδὲ εἰς
ἀέρα χεόμενον καὶ λύομενον ᾤθημεν, ἀλλ’
οὐσιωδῶς ὑφεστῶτα
προαιρετικόν τε καὶ ἐνεργόν καὶ
παντοδύναμον, οὕτω καὶ Πνεῦμα
μεμαθηκότες Θεοῦ τὸ συμπαρομαρτοῦν τῷ
Λόγῳ καὶ φανεροῦν αὐτοῦ
τὴν ἐνέργειαν οὐ πνοῇν ἀνυπόστατον
ἐννοοῦμεν —οὕτω γὰρ ἂν
καθαίρεται πρὸς ταπεινότητα τὸ μεγαλεῖον
τῆς θείας φύσεως, εἰ καθ’
ὁμοιότητα τοῦ ἡμετέρου πνεύματος καὶ τὸ ἐν
αὐτῷ Πνεῦμα ὑπονοοῖτο—
ἀλλὰ δύναμιν οὐσιώδη, αὐτὴν ἐφ’ ἑαυτῆς ἐν
ἰδιαζούσῃ ὑποστάσει
θεωρουμένην, ἐκ τοῦ Πατρὸς προερχομένην
καὶ ἐν τῷ Λόγῳ
ἀναπαυομένην καὶ αὐτοῦ οὔσαν ἐκφαντικὴν,
οὔτε χωρισθῆναι τοῦ
Θεοῦ, ἐν ᾧ ἐστι, καὶ τοῦ Λόγου, ᾧ
συμπαρομαρτεῖ, δυναμένην οὔτε
πρὸς τὸ ἀνύπαρκτον ἀναχεομένην, ἀλλὰ καθ’
ὁμοιότητα τοῦ Λόγου
καθ’ ὑπόστασιν οὔσαν, ζῶσαν, προαιρετικὴν,
αὐτοκίνητον, ἐνεργόν,
πάντοτε τὸ ἀγαθὸν θέλουσαν καὶ πρὸς πᾶσαν
πρόθεσιν σύνδρομον
ἔχουσαν τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν, μήτε ἀρχὴν
ἔχουσαν μήτε τέλος.
Οὔτε γὰρ ἐνέλειπεν ποτε τῷ Πατρὶ Λόγος οὔτε
τῷ Λόγῳ Πνεῦμα.
Οὕτως διὰ μὲν τῆς κατὰ φύσιν ἐνότητος ἡ
πολύθεος τῶν Ἑλλήνων
ἐξαφανίζεται πλάνη, διὰ δὲ τῆς τοῦ Λόγου
παραδοχῆς καὶ τοῦ
Πνεύματος τῶν Ἰουδαίων καθαιρεῖται τὸ
δόγμα, ἑκατέρας τε
αἰρέσεως παραμένει τὸ χρήσιμον, ἐκ μὲν τῆς
Ἰουδαϊκῆς ὑπολήψεως
ἡ τῆς φύσεως ἐνότης, ἐκ δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ
ἡ κατὰ τὰς ὑποστάσεις
διάκρισις μόνη.
Εἰ δὲ ἀντιλέγοι ὁ Ἰουδαῖος πρὸς τὴν τοῦ Λόγου
παραδοχὴν καὶ τοῦ
Πνεύματος, ὑπὸ τῆς θείας Γραφῆς ἐλεγχέσθω
τε καὶ ἐπιστομιζέσθω.
Περὶ μὲν γὰρ τοῦ Λόγου φησὶν ὁ Δαυὶδ· «Εἰς

σε μας που εἵμαστε σύνθετοι.
Αλλά, ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἀκούσαμε γιὰ τὸ Λόγο
τοῦ Θεοῦ, δὲν τὸν
θεωρήσαμε χωρὶς ὑπόστασιν οὔτε ὅτι εἶναι
ἀποτελέσμα τῆς μαθήσεως ἢ
προφέρεται με φωνὴ καὶ διασκορπίζεται στὸν ἀέρα
καὶ χάνεται, ἀλλὰ
θεωρήσαμε ὅτι υφίσταται με οὐσία, ἐλεύθερη
βούληση, ἐνέργεια καὶ
παντοδυναμία· ἐτσι, ὅταν μάθαμε καὶ γιὰ τὸ
Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο
συμμαρτυρεῖ γιὰ τὸ Λόγο καὶ φανερώνει τὴν
ἐνέργειά του, δὲν τὸ θεωρήσαμε
σαν κάποια πνοὴ χωρὶς ὑπόστασιν —διότι ἐτσι
ἐξευτελίζουμε τὴ
μεγαλοπρέπεια τῆς θείας φύσεως, ἐφόσον
θεωροῦμε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ
σχεδὸν ὅμοιο με τὸ δικό μας πνεῦμα.
Αντίθετα, τὸ θεωρήσαμε δύναμη με οὐσία, που ἔχει
δική της ἰδιαίτερη
ὑπόστασιν· προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ
ἀναπαύεται στὸ Λόγο,
τὸν ὁποῖο καὶ ἀποκαλύπτει. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ
χωριστεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ στὸν
ὁποῖο κατοικεῖ, οὔτε ἀπὸ τὸ Λόγο τὸν ὁποῖο
συνοδεύει· οὔτε βαδίζει πρὸς
τὴν ἀνυπαρξία, ἀλλὰ εἶναι ὑποστατικὴ δύναμη
ὅμοια με τὸ Λόγο,
ζωντανή, με θέληση, αὐτοκινούμενη καὶ
ἐνεργητικὴ·
ἐπιθυμεῖ πάντοτε τὸ ἀγαθὸ καὶ ἡ δύναμή της
συνοδεύει τὴ θέληση γιὰ κάθε
καλὸ σκοπὸ· δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος. Διότι
ποτέ ὁ Λόγος
δὲν ἀπουσίασε ἀπὸ τὸν Πατέρα οὔτε τὸ Πνεῦμα
ἀπὸ τὸ Λόγο.
Ἐτσι, ἀπὸ τῆς μιᾶς, με τὴν ἐνότητα τῆς φύσεως,
ἐξαφανίζεται ἡ πλάνη τῆς
πολυθεΐας τῶν Ἑλλήνων, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη, με τὴν
ὁμολογία τῆς υπάρξεως
τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πνεύματος, ἀνατρέπεται ἡ
πίστις τῶν Ἰουδαίων. Καὶ
ἀπὸ τὶς δύο αἰρετικὲς ἀποκλίσεις παραμένει ἡ
ωφέλεια: ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκὴ
ἀντίληψη ἔχουμε τὴν ἐνότητα τῆς οὐσίας, ἐνῶ ἀπὸ
τὴν ἐλληνικὴ τὴ
διάκριση τῶν ὑποστάσεων.
Εἰς ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι ἔχουν ἀντίρρηση στὴν
παραδοχὴ τῆς υπάρξεως τοῦ
Λόγου καὶ τοῦ Πνεύματος, ἡ Ἀγία Γραφή θὰ τοὺς
ἐλέγξει καὶ ἀποστομώσῃ.
Διότι γιὰ τὸ Λόγο λέει ὁ Δαβὶδ· «Ὁ Λόγος σου,

τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ», καὶ πάλιν· «Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ ἰάσατο αὐτούς». Λόγος δὲ προφορικὸς οὐκ ἀποστέλλεται οὐδὲ εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει. Περί δὲ τοῦ Πνεύματος ὁ αὐτὸς Δαβὶδ· «Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται», καὶ πάλιν· «Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν», καὶ ὁ Ἰώβ· «Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιήσάν με, πνοή δὲ παντοκράτορος ἡ συνέχουσά με.» Πνεῦμα δὲ ἀποστελλόμενον καὶ ποιοῦν καὶ στερεοῦν καὶ συνέχον οὐκ ἄσθμα ἐστὶ λυόμενον, ὥσπερ οὐδὲ σωματικὸν μέλος τοῦ Θεοῦ στόμα· ἀμφοτέρα γὰρ θεοπρεπῶς νοητέον.	Κύριε, θα μένει αἰώνια στον ουρανόν». Και αλλοῦ πάλι λέει: «Ἐστειλε το Λόγο του και τους θεράπευσε». Ἀν πρόκειται για λόγο προφορικό, αὐτός οὐτε ἀποστέλλεται οὐτε μένει αἰώνια. Ο ἴδιος ο Δαβίδ ομιλεῖ και για το Πνεῦμα: «Θα στείλεις το Πνεῦμα σου και θα δημιουργηθούν»· και αλλοῦ πάλι λέει: «Οι ουρανοὶ σχηματίσθηκαν με το Λόγο του Κυρίου· ὅλη ἡ δύναμή τους εἶναι στο Πνεῦμα του στόματός του». Ο Ἰώβ, ἐπίσης, λέει: «Με δημιούργησε το θεῖο Πνεῦμα και με συγκρατεῖ ἡ πνοή του παντοκράτορα». Και το Πνεῦμα που ἀποστέλλεται, δημιουργεῖ, σταθεροποιεῖ και συγκρατεῖ δεν εἶναι ἕνας ἀέρας που χάνεται, ὅπως και το στόμα δεν εἶναι μέλος του σώματος του Θεοῦ· διότι και τα δύο πρέπει να τα ἐνοήσουμε με θεοπρεπή τρόπο.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 8. Περί τῆς Ἁγίας Τριάδος Πιστεύομεν τοιγαροῦν εἰς ἓνα Θεόν, μίαν ἀρχὴν ἄναρχον, ἄκτιστον, ἀγέννητον ἀνόλεθρόν τε καὶ ἀθάνατον, αἰώνιον, ἄπειρον, ἀπερίγραπτον, ἀπεριόριστον, ἀπειροδύναμον, ἀπλὴν, ἀσύνθετον, ἀσώματον, ἄρρευστον, ἀπαθῆ, ἄτρεπτον, ἀναλλοίωτον, ἀόρατον, πηγὴν ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης, φῶς νοερόν, ἀπρόσιτον, δύναμιν οὐδενὶ μέτρῳ γνωριζομένην, μόνῳ δὲ τῷ οἰκείῳ βουλήματι μετρούμενην —πάντα γάρ, ὅσα θέλει, δύναται — πάντων κτισμάτων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητικὴν, πάντων συνεκτικὴν καὶ συντηρητικὴν, πάντων προνοητικὴν, πάντων κρατοῦσαν καὶ ἄρχουσαν καὶ βασιλεύουσαν ἀτελευτήτῳ καὶ ἀθανάτῳ βασιλείᾳ, μηδὲν ἐναντίον ἔχουσιν, πάντα πληροῦσαν, ὑπ’ οὐδενὸς περιεχομένην, αὐτὴν δὲ μᾶλλον περιέχουσιν τὰ σύμπαντα καὶ συνέχουσιν καὶ προέχουσιν· ἀχράντως ταῖς ὅλαις οὐσίαις ἐπιβατεύουσιν καὶ πάντων ἐπέκεινα καὶ πάσης οὐσίας ἐξηρημένην ὡς ὑπερούσιον καὶ ὑπὲρ τὰ ὄντα οὔσαν, ὑπέρθεον, ὑπεράγαθον,	Για την Αγία Τριάδα Γι’ αυτό πιστεύουμε σ’ ἓνα Θεό, τον πρωταρχικό αἴτιο, τον δημιουργήτο, αγέννητο, ἀφθαρτο και ἀθάνατο, αἰώνιο, ἀπειρο, ἀπερίγραπτο, ἀπεριόριστο, παντοδύναμο, ἀπλό, ἀσύνθετο, ἀσώματο, ἀμετάβλητο, ἀπαθὴ, ἀτρεπτο, ἀναλλοίωτο, ἀόρατο· σ’ Αὐτόν που εἶναι πηγὴ ἀγαθότητος και δικαιοσύνης, νοερό φῶς και ἀπρόσιτο, δύναμη που ξεπερνά κάθε μέτρο και μετριέται μόνο με το δικό της θέλημα —διότι κατορθώνει ὅλα ὅσα θέλει—· σ’ Αὐτόν που δημιουργεῖ ὅλα τα κτίσματα, ορατά και ἀόρατα, που ὅλα τα συνέχει, τα συντηρεῖ και τα προνοεῖ· ἐξουσιάζει, κυβερνά και βασιλεύει πάνω σ’ ὅλα, με βασιλεία ἀτέλεστη και ἀθάνατη, στην οποία τίποτε δεν ἀντιστέκεται· ὅλα τα γεμίζει και ἀπὸ τίποτε δεν περιέχεται, και μᾶλλον ἡ ἴδια περικλείει τα σύμπαντα, τα συγκρατεῖ και εἶναι ἀνώτερη ἀπ’ αὐτά. (Πιστεύουμε σε μία δύναμη) που με ἀσπίλο τρόπο ζωογονεῖ ὅλα τα ὄντα και εἶναι πάνω ἀπ’ αὐτά· ξεχωρίζει ἀπὸ κάθε ὄν, ἐπειδὴ εἶναι ὑπερούσια οὐσία, ἀνώτερη ἀπὸ τα κτίσματα, ὑπέρθεη, ὑπεράγαθη, ὑπερπλήρης· που ορίζει ὅλες τις ἀρχές και ἐξουσίες

ὑπερπλήρη, τὰς ὅλας ἀρχὰς καὶ τάξεις ἀφορίζουσιν καὶ πάσης ἀρχῆς καὶ τάξεως ὑπεριδρυμένην ὑπὲρ οὐσίαν καὶ ζωὴν καὶ λόγον καὶ ἔννοιαν, αὐτοφῶς, αὐτοαγαθότητα, αὐτοζωὴν, αὐτοουσίαν ὥς μὴ παρ' ἑτέρου τὸ εἶναι ἔχουσιν ἢ τι τῶν ὅσα ἐστίν, αὐτὴν δὲ πηγὴν οὖσαν τοῦ εἶναι τοῖς οὖσι, τοῖς ζῶσι τῆς ζωῆς, τοῖς λόγου μετέχουσι τοῦ λόγου, τοῖς πᾶσι πάντων ἀγαθῶν αἰτίαν· πάντα εἰδυῖαν πρὶν γενέσεως αὐτῶν· μίαν οὐσίαν, μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, μίαν θέλησιν, μίαν ἐνέργειαν, μίαν ἀρχὴν, μίαν ἐξουσίαν, μίαν κυριότητα, μίαν βασιλείαν, ἓν τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσι γνωριζομένην τε καὶ προσκυνουμένην μιᾷ προσκυνήσει πιστευομένην τε καὶ λατρευομένην ὑπὸ πάσης λογικῆς κτίσεως ἀσυγχύτως ἡνωμέναις καὶ ἀδιαστάτως διαιρουμέναις· ὃ καὶ παράδοξον· εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς ᾧ καὶ βεβαπίσμεθα· οὕτω γὰρ ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις βαπτίζειν ἐνετείλατο· «Βαπτίζοντες αὐτούς», φάσκων, «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Εἰς ἓνα Πατέρα, τὴν πάντων ἀρχὴν καὶ αἰτίαν, οὐκ ἔκ τινος γεννηθέντα, ἀναίτιον δὲ καὶ ἀγέννητον μόνον ὑπάρχοντα, πάντων μὲν ποιητὴν, ἐνὸς δὲ μόνου Πατέρα φύσει τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ προβολέα τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Καὶ εἰς ἓνα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

«Πρὸ πάντων τῶν αἰώνων» λέγοντες δείκνυμεν, ὅτι ἄχρονος καὶ ἄναρχος αὐτοῦ ἡ γέννησις· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀπαύγασμα τῆς

καὶ βρίσκεται πάνω από κάθε αρχή και εξουσία, πάνω από κάθε ουσία, ζωή, λόγο και νόημα· εἶναι ἡ ἴδια το φῶς, ἡ ἴδια ἡ αγαθοσύνη, ἡ ἴδια ἡ ζωή, ἡ ἴδια ἡ οὐσία, διότι δεν ἔχει τὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ ἄλλον ἢ ἀπὸ κάποιον ὑπάρχοντα, ἀλλὰ ἡ ἴδια εἶναι ἡ αἰτία τῆς υπάρξεως, ἡ ζωὴ τῶν ζώντων, ὁ λόγος ὅσων ἔχουν λογικὴ, ἡ αἰτία κάθε καλοῦ για ὅλα. Τα γνωρίζει ὅλα προτοῦ δημιουργηθῶν.

Εἶναι μία οὐσία, μία θεότητα, μία δύναμη, μία θέληση, μία ἐνέργεια, μία ἀρχή, μία ἐξουσία, μία κυριότητα, μία βασιλεία, τὴν ὁποία γνωρίζουμε σε τρεῖς τέλειες ὑποστάσεις καὶ τὴν προσκυνάμε με μία συγχρόνως προσκύνηση· κάθε λογικὴ ὑπαρξὴ τῆς δημιουργίας πιστεύει καὶ λατρεύει (τις τρεῖς ὑποστάσεις) που εἶναι ἐνωμένες ἀσύγχυτα καὶ διακρίνονται ἀχώριστα.

Αὐτό εἶναι τὸ παράδοξο (για τὴ λογικὴ). (Πιστεύουμε) στὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, που στὸ ὄνομά τους ἔχουμε βαπτισθεῖ. Διότι ὁ Κύριος στοὺς ἀποστόλους αὐτὴ τὴν ἐντολὴ ἔδωσε, ὅταν βαπτίζουν. Εἶπε, «να βαπτίζουν αὐτοὺς στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

(Πιστεύουμε) σ' ἓνα Πατέρα, τὴ δημιουργικὴ ἀρχὴ καὶ αἰτία ὅλων, ὁ ὁποῖος δεν γεννήθηκε ἀπὸ κάποιον, ἀλλὰ εἶναι ὁ μόνος χωρὶς ἀρχικὴ αἰτία καὶ ἀγέννητος· που εἶναι δημιουργὸς ὅλων, ἀλλὰ κατὰ φύσιν Πατέρας μόνον τοῦ μονογενῆ Υἱοῦ του, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ ἐκπορεύει τὸ Πανάγιο Πνεῦμα.

Πιστεύουμε καὶ σ' ἓνα Υἱό, μονογενῆ υἱὸ τοῦ Θεοῦ (Πατέρα), τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, που γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὶν ἀπ' ὅλους τοὺς αἰῶνες, φῶς (ὁ Υἱός) ἀπὸ τὸ φῶς (τοῦ Πατέρα), ἀληθινὸς Θεὸς ἀπὸ ἀληθινὸ Θεό, που γεννήθηκε καὶ δεν δημιουργήθηκε, ὁμοούσιος με τὸν Πατέρα, καὶ ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὰ πάντα.

Λέγοντας «πρὸ πάντων τῶν αἰώνων» δείχνουμε ὅτι ἡ γέννησή του εἶναι ἄχρονη καὶ ἀνάρχη. Διότι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δεν προήλθε ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία

δόξης, ὁ χαρακτήρ
τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως, ἡ ζῶσα σοφία
καὶ δύναμις, ὁ λόγος
ὁ ἐνυπόστατος, ἡ οὐσιώδης καὶ τελεία καὶ
ζῶσα εἰκὼν τοῦ ἀοράτου
Θεοῦ, ἀλλ' αἶψά ἦν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ ἐν αὐτῷ
ἀιδίως καὶ ἀνάρχως
ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος· οὐ γὰρ ἦν ποτε ὁ
Πατήρ, ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱός,
ἀλλ' ἅμα Πατήρ, ἅμα Υἱὸς ἐξ αὐτοῦ
γεγεννημένος· Πατήρ γὰρ ἐκτὸς
Υἱοῦ οὐκ ἂν κληθεῖται. Εἰ δὲ ἦν μὴ ἔχων Υἱόν,
οὐκ ἦν Πατήρ, καὶ εἰ μετὰ
ταῦτα ἔσχεν Υἱόν, μετὰ ταῦτα ἐγένετο Πατήρ
μὴ ὦν πρὸ τούτου
Πατήρ καὶ ἐτράπη ἐκ τοῦ μὴ εἶναι Πατήρ εἰς
τὸ γενέσθαι Πατήρ,
ὅπερ πάσης βλασφημίας ἐστὶ χαλεπώτερον.
Ἀδύνατον γὰρ τὸν Θεὸν
εἰπεῖν ἔρημον τῆς φυσικῆς γονιμότητος· ἡ δὲ
γονιμότης τὸ ἐξ αὐτοῦ
ἡγουν ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ὁμοιον κατὰ φύσιν
γεννᾷν.
Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς τοῦ Υἱοῦ γεννήσεως ἀσεβὲς
λέγειν χρόνον μεσιτεῦσαι
ἢ μετὰ τὸν Πατέρα τὴν τοῦ Υἱοῦ γενέσθαι
ὑπαρξιν. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ,
ἡγουν τῆς τοῦ Πατρὸς φύσεως φαμεν τὴν τοῦ
Υἱοῦ γέννησιν.
Καὶ εἰ μὴ ἐξ ἀρχῆς δῶμεν τὸν Υἱὸν
συνυπάρχειν τῷ Πατρὶ ἐξ αὐτοῦ
γεγεννημένον, τροπὴν τῆς τοῦ Πατρὸς
ὑποστάσεως παρεισάγομεν·
ὅτι μὴ ὦν Πατήρ ὕστερον ἐγένετο Πατήρ· ἡ
γὰρ κτίσις, εἰ καὶ μετὰ
ταῦτα γέγονεν, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ
οὐσίας, ἐκ δὲ τοῦ μὴ ὄντος
εἰς τὸ εἶναι βουλήσεται καὶ δυνάμει αὐτοῦ
παρήχθη, καὶ οὐχ ἄπτεται
τροπὴ τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως. Γέννησις μὲν
γὰρ ἐστὶ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας
τοῦ γεννῶντος προάγεσθαι τὸ γεννώμενον
ὁμοιον κατ' οὐσίαν,
κτίσις δὲ καὶ ποίησις τὸ ἐξωθεν καὶ οὐκ ἐκ τῆς
οὐσίας τοῦ κτίζοντος
καὶ ποιοῦντος γίνεσθαι τὸ κτιζόμενον καὶ
ποιούμενον ἀνόμοιον παντελῶς.
Ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ μόνου ἀπαθοῦς καὶ
ἀναλλοιώτου καὶ ἀτρέπτου
καὶ αἰὶνῶς ἔχοντος Θεοῦ καὶ τὸ γεννᾷν
καὶ τὸ κτίζειν ἀπαθές·
φύσει γὰρ ὦν ἀπαθὴς καὶ ἄρρευστος ὡς

στην ὑπαρξιν, καθὼς εἶναι ἡ ακτινοβολία τῆς θείας
δόξης, ὁ τύπος τῆς
υποστάσεως τοῦ Πατέρα, ἡ ζωντανή σοφία καὶ
δύναμις, ὁ ἐνυπόστατος
λόγος, ἡ τέλεια καὶ ζωντανή εἰκὼν τῆς οὐσίας τοῦ
ἀοράτου Θεοῦ· ἦταν
πάντοτε μετὰ τὸν Πατέρα στους κόλπους τοῦ καὶ
γεννήθηκε ἀπ' Αὐτόν
προαιωνίως καὶ χωρὶς ἀρχῆς. Δὲν υπήρχε χρόνος
ποῦ ὁ Πατέρας ἦταν χωρὶς τὸν
Υἱό, ἀλλὰ ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱός, ποῦ γεννήθηκε
ἀπ' Αὐτόν, υπήρχαν συγχρόνως·
διότι χωρὶς Υἱοῦ, δὲν καλεῖται Πατέρας. Εἰάν δὲν
εἶχε Υἱό, δὲν θὰ ἦταν Πατέρας·
κι ἀν ἀπόκτησε κατόπιν Υἱό, ἐγένετο Πατέρας μετὰ
τὴ γέννηση, χωρὶς νὰ εἶναι
πρὶν ἀπ' αὐτὴν· καὶ μεταβλήθηκε ἀπὸ το νὰ μὴν
εἶναι Πατέρας στὴν κατάσταση
νὰ γίνετο Πατέρας, τὸ ὁποῖο εἶναι χειρότερο ἀπὸ
κάθε βλασφημία. Διότι εἶναι
ἀδύνατο νὰ πούμε γιὰ τὸν Πατέρα ὅτι δὲν ἔχει τὴ
φυσικὴ γονιμότητα· καὶ ἡ
γονιμότητα ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ γεννᾷ ὁμοιο
ἀπόγονο ἀπὸ τὴν ἰδία φύση.
Γιὰ τὴ γέννηση τοῦ Υἱοῦ εἶναι ἀσέβεια νὰ λέμε ὅτι
μεσολάβησε χρονικὸ
διάστημα καὶ ὅτι ὁ Υἱός γεννήθηκε χρονικά μετὰ
τὸν Πατέρα.
Διότι ἰσχυρίζομαστε ὅτι ἡ γέννηση τοῦ Υἱοῦ εἶναι
ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα. Καὶ ἀν
δὲν δεχθούμε ὅτι ὁ Υἱός ἀπὸ τὴν ἀρχὴ συνυπῆρχε
μετὰ τὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο
καὶ γεννήθηκε, θεσμοθετοῦμε μεταβολὴ στὴν
ὑπόστασιν τοῦ Πατέρα· ὅτι,
δηλαδή, δὲν ἦταν στὴν ἀρχὴ Πατέρας ἀλλὰ ἐγένετο
κατόπιν. Μπορεῖ βέβαια ἡ κτίσις
νὰ ἐγένετο μετέπειτα, ἀλλὰ δὲν προήλθε ἀπὸ τὴν
οὐσία τοῦ Πατέρα, ἐφόσον
δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν στὴν ὑπαρξιν μετὰ
τὴ θέλησιν καὶ τὴ δύναμιν Του·
ἐπὶ αὐτὸ δὲν σημαίνει μεταβολὴ στὴ φύσιν τοῦ
Θεοῦ. Διότι, γέννησις σημαίνει
προέλευσις τοῦ γεννημένου ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ
γεννήτορα καὶ ομοιότητα
στὴν οὐσίαν· ἀντίθετα, πλάσις καὶ δημιουργία
σημαίνει ὅτι τὸ δημιούργημα εἶναι
ἀπὸ τὸ καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ δημιουργοῦ καὶ
παντελῶς ἀνόμοιο.
Γιὰ τὸ Θεὸ ὅμως, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μόνος ἀπαθὴς,
ἀναλλοιώτος, ἀμετάβλητος
καὶ παραμένει αἰώνια στὴν ἰδία κατάστασιν, καὶ ἡ
γέννησις καὶ ἡ δημιουργία

ἀπλοῦς καὶ ἀσύνθετος,
οὐ πέφυκεν ὑπομένειν πάθος ἢ ῥεῦσιν οὔτε ἐν
τῷ γεννᾶν οὔτε ἐν τῷ
κτίζειν οὐδέ τινος συνεργίας δεῖται, ἀλλ' ἡ μὲν
γέννησις ἄναρχος καὶ
αἰδῖος φύσεως ἔργον οὐσα καὶ ἐκ τῆς οὐσίας
αὐτοῦ προάγουσα, ἵνα
τροπὴν ὁ γεννῶν μὴ ὑπομείνῃ καὶ ἵνα μὴ Θεὸς
πρῶτος καὶ Θεὸς
ὑστερος εἴῃ καὶ προσθήκῃν δέξηται. Ἡ δὲ
κτίσις ἐπὶ Θεοῦ θελήσεως
ἔργον οὐσα οὐ συναϊδίως ἐστὶ τῷ Θεῷ, ἐπειδὴ
οὐ πέφυκε τὸ ἐκ τοῦ
μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγόμενον συναϊδιον
εἶναι τῷ ἀνάρχῳ καὶ
ἀεὶ ὄντι.

Ὡς περ τοῖνυν οὐχ ὁμοίως ποιεῖ ἄνθρωπος καὶ
Θεός — ὁ μὲν γὰρ
ἄνθρωπος οὐδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι
παράγει, ἀλλ' ὅπερ ποιεῖ
ἐκ προϋποκειμένης ὕλης ποιεῖ, οὐ θελήσας
μόνον ἀλλὰ καὶ
προεπινοήσας, καὶ ἐν τῷ νῷ ἀνατυπώσας τὸ
γενησόμενον, εἴτα καὶ
χερσὶν ἐργασάμενος καὶ κόπον ὑπομείνας καὶ
κάματον, πολλάκις δὲ
καὶ ἀστοχήσας μὴ ἀποβάντος, καθὰ βούλεται
τοῦ ἐπιτηδεύματος· ὁ δὲ
Θεὸς θελήσας μόνον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ
εἶναι τὰ πάντα παρήγαγεν—
οὕτως οὐδέ ὁμοίως γεννᾷ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς ἄχρονος ὢν καὶ ἄναρχος καὶ
ἀπαθής καὶ ἄρρευστος
καὶ ἀσώματος καὶ μόνος καὶ ἀτελεύτητος
ἀχρόνως καὶ ἀνάρχως καὶ
ἀπαθῶς καὶ ἄρρεύστως γεννᾷ καὶ ἐκτὸς
συνδυασμοῦ· καὶ οὔτε ἀρχὴν
ἔχει ἢ ἀκατάληπτος αὐτοῦ γέννησις, οὔτε
τέλος. Καὶ ἀνάρχως μὲν
διὰ τὸ ἄτρεπτον, ἄρρεύστως δὲ διὰ τὸ ἀπαθές
καὶ ἀσώματον· ἐκτὸς δὲ
συνδυασμοῦ διὰ τε τὸ ἀσώματον πάλιν καὶ
ἓνα μόνον εἶναι Θεὸν
ἀπροσδεῖ ἑτέρου· ἀτελευτήτως δὲ καὶ
ἀκαταπαύστως διὰ τε τὸ
ἄναρχον καὶ ἄχρονον καὶ ἀτελεύτητον καὶ ἀεὶ
ῥαυτῶς ἔχειν·
τὸ γὰρ ἄναρχον ἀτελεύτητον, τὸ δὲ χάριτι
ἀτελεύτητον οὐ πάντως
ἄναρχον ὥς περ οἱ ἄγγελοι.
Γεννᾷ τοῖνυν ὁ ἀεὶ ὢν Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ

εἶναι ἀπαθείς ιδιότητες. Αφοῦ, σαν ἀπλός καὶ
ἀσύνθετος, εἶναι ἀπὸ τῆ φύσεως
τοῦ ἀπαθὲς καὶ ἀμετάβλητος· δὲν εἶναι στὴ φύση
τοῦ να υφίσταται πάθος ἢ
μεταβολή, οὔτε ὅταν γεννᾷ οὔτε ὅταν δημιουργεῖ,
καὶ δὲν χρειάζεται βοήθεια
ἀπὸ κανέναν. Ἡ γέννησή τοῦ εἶναι χωρὶς ἀρχή καὶ
αἰώνια, ἐπειδὴ εἶναι ἔργο τῆς
φύσεως καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ· ἐτσί ο
γεννήτορας δὲν υφίσταται
μεταβολή· δὲν ὑπάρχει προηγούμενος καὶ ἐπόμενος
Θεός, ὥστε να δεχθεῖ
προσθήκη. Ἡ κτίση, ὄντας ἔργο τῆς θελήσεως τοῦ
Θεοῦ, δὲν ἔχει τὴν ἰδία
οὐσία με το Θεό, ἐπειδὴ αὐτό που προέρχεται ἀπὸ
το μηδέν δὲν γίνεται να
εἶναι σύγχρονο με το ἀνάρχο καὶ αἰώνιο.
Ὅπως λοιπόν ο ἄνθρωπος καὶ ο Θεός δὲν
δημιουργοῦν με ἰδίο τρόπο — διότι
ο ἄνθρωπος τίποτε δὲν δημιουργεῖ ἀπὸ το μηδέν,
ἀλλὰ ὅ,τι φτιάχνει, το κάνει
ἀπὸ προϋπάρχουσα ὕλη· καὶ το κάνει ὀχι μόνο
ἐπειδὴ το θέλησε, ἀλλὰ καὶ αφοῦ
σκέφτηκε καὶ σχεδίασε πρῶτα στο νου τοῦ το
μελλοῦμένο να γίνει· ἐπειτα
το δουλεύει με τα χέρια καὶ ὑπομένει κόπο καὶ
κούραση· καὶ πολλές φορές
ἀπέτυχε, διότι δὲν ἐγίνε το ἔργο τοῦ ὀπως το θέλει·
ἀντίθετα ο Θεός, μόνο με
τὴ θέλησή τοῦ τα δημιούργησε ὀλα ἀπὸ το μηδέν
στὴν ὕπαρξη— ἐτσί, λοιπόν,
δὲν δημιουργεῖ με τὸν ἰδίο τρόπο ο Θεός καὶ ο
ἄνθρωπος.

Διότι ο Θεός, ὄντας ἔξω ἀπὸ το χρόνο καὶ χωρὶς
ἀρχή, ἀπαθής, ἀμετάβλητος,
ἀσώματος, μόνος καὶ αἰώνιος, γεννᾷ ἐκτὸς χρόνου
καὶ χωρὶς ἀρχή, ἀπαθῶς
καὶ χωρὶς μεταβολή καὶ δίχως συνεργασία.
Μάλιστα, ἡ ἀκατάληπτη γέννησή
τοῦ δὲν ἔχει οὔτε ἀρχή οὔτε τέλος. Γεννᾷ χωρὶς
ἀρχή, διότι εἶναι ἀμετάβλητος·
γεννᾷ χωρὶς μεταβολή, διότι εἶναι ἀπαθής καὶ χωρὶς
σῶμα· γεννᾷ, ἐπίσης, χωρὶς
συνεργασία, διότι εἶναι καὶ πάλι ἀσώματος, ἓνας
καὶ μοναδικός Θεός, χωρὶς
να ἔχει τὴν ἀνάγκη ἄλλου· καὶ γεννᾷ χωρὶς τέλος
καὶ διακοπή, ἐπειδὴ εἶναι
ἀνάρχος, ἄχρονος, αἰώνιος καὶ ἀμετάβλητος
πάντοτε. Διότι το ἀπὸ τὴ φύση τοῦ
χωρὶς ἀρχή εἶναι καὶ χωρὶς τέλος, ἐνώ ἐκεῖνο που
χαριστικά εἶναι χωρὶς τέλος
δὲν εἶναι καὶ ὀπωσδήποτε χωρὶς ἀρχή, ὀπως

Λόγον τέλειον ὄντα ἀνάρχως
καὶ ἀτελευτήτως, ἵνα μὴ ἐν χρόνῳ τίκτη Θεὸς
ὁ χρόνου ἀνωτέραν
ἔχων τὴν τε φύσιν καὶ τὴν ὑπαρξιν. Ὁ δὲ
ἄνθρωπος δῆλον ὡς
ἐναντίως γεννᾷ ὑπὸ γένεσιν τελῶν καὶ φθορᾶν
καὶ ρεῦσιν καὶ
πληθυσμὸν καὶ σῶμα περικείμενος καὶ τὸ
ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ ἐν τῇ φύσει
κεκτημένος· ἐνδεὲς γὰρ τὸ ἄρρεν τῆς τοῦ
θήλεος βοηθείας. Ἄλλ' ἵλεως
εἶη ὁ πάντων ἐπέκεινα καὶ πᾶσαν νόησιν καὶ
κατάληψιν ὑπερκείμενος.

Διδάσκει οὖν ἡ Ἁγία Καθολικὴ καὶ
Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ἅμα
Πατέρα καὶ ἅμα τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν ἐξ
αὐτοῦ γεγεννημένον
ἀχρόνως καὶ ἀρρεύστως καὶ ἀπαθῶς καὶ
ἀκαταλήπτως, ὡς μόνος
ὁ τῶν ὅλων οἶδε Θεός. Ὡς περ ἅμα τὸ πῦρ καὶ
ἅμα τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς,
καὶ οὐ πρῶτον τὸ πῦρ καὶ μετὰ ταῦτα τὸ φῶς
ἀλλ' ἅμα· καὶ ὥς περ
τὸ φῶς ἐκ τοῦ πυρὸς αἰεὶ γεννώμενον αἰεὶ ἐν
αὐτῷ ἐστὶ μηδαμῶς
αὐτοῦ χωριζόμενον, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ
Πατρὸς γεννᾶται
μηδαμῶς αὐτοῦ χωριζόμενος, ἀλλ' αἰεὶ ἐν
αὐτῷ ἐστίν. Ἀλλὰ τὸ μὲν
φῶς ἐκ τοῦ πυρὸς γεννώμενον ἀχωρίστως, καὶ
ἐν αὐτῷ αἰεὶ μένον
οὐκ ἔχει ἰδίαν ὑπόστασιν παρὰ τὸ πῦρ —
ποιότης γάρ ἐστι φυσικὴ
τοῦ πυρὸς—, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μονογενὴς
ἐκ Πατρὸς γεννηθεὶς
ἀχωρίστως καὶ ἀδιαστάτως καὶ ἐν αὐτῷ μένων
αἰεὶ ἔχει ἰδίαν
ὑπόστασιν παρὰ τὴν τοῦ Πατρὸς.
Λόγος μὲν οὖν καὶ ἀπαύγασμα λέγεται διὰ τὸ
ἄνευ συνδυασμοῦ καὶ
ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀρρεύστως καὶ
ἀχωρίστως γεγεννησθαι
ἐκ τοῦ Πατρὸς, Υἱὸς δὲ καὶ χαρακτήρ τῆς
πατρικῆς ὑποστάσεως
διὰ τὸ τέλειον καὶ ἐνυπόστατον καὶ κατὰ
πάντα ὅμοιον τῷ Πατρὶ
εἶναι πλὴν τῆς ἀγεννησίας, μονογενὴς δέ, ὅτι
μόνος ἐκ μόνου τοῦ
Πατρὸς μόνως ἐγεννήθη. Οὐδὲ γὰρ ὁμοιοῦται
ἐτέρα γέννησις τῇ
τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ γεννήσει, οὐδὲ γάρ ἐστιν

συμβαίνει με τοὺς ἀγγέλους.
Ο αἰώνιος, λοιπόν, Θεός γεννᾷ χωρίς αρχή και
τέλος το Λόγο του, που είναι
τέλειος· έτσι ώστε να μη γεννᾷ μέσα στο χρόνο ο
Θεός, που έχει τη φύση και
την ὑπαρξή του πάνω από το χρόνο. Ενώ ο
ἄνθρωπος είναι φανερό ότι γεννᾷ
με αντίθετο τρόπο, διότι και ο ίδιος γεννιέται και
φθείρεται, είναι ρευστός
και πολλαπλασιάζεται, έχει σῶμα και διακρίνεται η
φύση του σε αρσενικό
και θηλυκό γένος. Διότι το αρσενικό γένος
χρειάζεται τη βοήθεια του
θηλυκού. Αλλά ας μας σπλαγχνισθεῖ ο Θεός ο
οποῖος είναι πέρα απ' όλα και
ξεπερνά κάθε έννοια και αντίληψη.
Ἡ Ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία
διδάσκει ὅτι ὑπάρχει συγχρόνως
ο Πατέρας καὶ ο μονογενὴς τοῦ Υἱός, ο ὁποῖος
γεννήθηκε ἀπ' Αὐτόν ἐκτός
χρόνου, με τρόπο ἀμετάβλητο, ἀπαθὴ καὶ
ἀκατάληπτο, ὅπως το γνωρίζει
μόνον ο Θεός τοῦ σύμπαντος. Συμβαίνει το ἴδιο με
τη φωτιά, που ὑπάρχει
ταυτόχρονα με το φῶς της, καὶ ὄχι πρῶτα ἡ φωτιά
καὶ μετὰ το φῶς, ἀλλὰ
ταυτόχρονα. Καὶ ὅπως το φῶς προέρχεται ἀπὸ τὴ
φωτιά καὶ εἶναι πάντοτε μαζί
της, χωρίς καθόλου νὰ ξεχωρίζει, ἐτσι καὶ ο Υἱὸς
γεννιέται ἀπὸ τὸν Πατέρα
χωρίς καθόλου νὰ χωρίζεται ἀπ' Αὐτόν· ἀλλὰ
πάντοτε εἶναι μαζί του. Το φῶς
ὅμως, ἀν καὶ προέρχεται χωρίς νὰ ξεχωρίζει ἀπὸ τὴ
φωτιά καὶ μένει πάντοτε
μαζί της, δὲν ἔχει δική του ξεχωριστὴ ὑπαρξὴ ἀπὸ
τὴ φωτιά —διότι εἶναι
φυσικὴ ποιότητα τῆς φωτιάς. Αντίθετα, ο
μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, που
γεννήθηκε ἀχώριστα καὶ ἀδιάσπαστα ἀπὸ τὸν
Πατέρα καὶ μένει πάντοτε
ενωμένος μαζί Του, ἔχει ἰδιαίτερη ὑπόστασι ἀπ'
αὐτὴν τοῦ Πατέρα.
Ο Λόγος, λοιπόν, ὀνομάζεται καὶ ἀπαύγασμα
(λάμψη) τοῦ Πατέρα, διότι
γεννήθηκε ἀπ' Αὐτόν χωρίς συνεργασία, με τρόπο
ἀπαθὴ, πέρα ἀπὸ τὸ χρόνο,
ἀμετάβλητο καὶ ἀχώριστο. Ονομάζεται, ἐπίσης,
Υἱὸς καὶ χαρακτήρας τῆς
υποστάσεως τοῦ Πατέρα, ἐπειδὴ εἶναι τέλειος, ἔχει
δική του ὑπόστασι καὶ
εἶναι ὁμοῖος σὲ ὅλα με τὸν Πατέρα, ἐκτός ἀπὸ τὴν
ιδιότητα τῆς ἀγεννησίας.

ἄλλος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
Εἰ γὰρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἀλλ’ οὐ γεννητῶς ἀλλ’ ἐκπορευτῶς. Ἄλλος τρόπος ὑπάρξεως οὗτος ἁληπτός τε καὶ ἄγνωστος, ὥσπερ καὶ ἡ τοῦ Υἱοῦ γέννησις.
Διὸ καὶ πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, αὐτοῦ εἰσι πλὴν τῆς ἀγεννησίας, ἥτις οὐ σημαίνει οὐσίας διαφορὰν οὐδὲ ἀξίωμα, ἀλλὰ τρόπον ὑπάρξεως· ὥσπερ καὶ ὁ Ἀδὰμ ἀγέννητος ὢν – πλάσμα γὰρ ἐστὶ Θεοῦ – καὶ ὁ Σὴθ γεννητός – υἱὸς γὰρ ἐστὶν τοῦ Ἀδάμ – καὶ ἡ Εὐὰ ἐκ τῆς τοῦ Ἀδὰμ πλευρᾶς ἐκπορευθεῖσα – οὐ γὰρ ἐγεννήθη αὐτῇ – οὐ φύσει διαφέρουσιν ἀλλήλων – ἄνθρωποι γὰρ εἰσιν –, ἀλλὰ τῷ τῆς ὑπάρξεως τρόπῳ.
Χρὴ γὰρ εἰδέναι, ὅτι τὸ ἀγέννητον διὰ τοῦ ἐνὸς Νῦ γραφόμενον τὸ ἄκτιστον, ἥτοι τὸ μὴ γενόμενον σημαίνει· τὸ δὲ ἀγέννητον διὰ τῶν δύο Νῦ γραφόμενον δηλοῖ τὸ μὴ γεννηθέν.
Κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον σημαίνονμενον διαφέρει οὐσία οὐσίας· ἄλλη γὰρ οὐσία ἡ ἄκτιστος, ἥτοι ἀγέννητος διὰ τοῦ ἐνὸς Νῦ, καὶ ἄλλη ἡ γεννητή, ἥτοι κτιστή. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαίνονμενον οὐ διαφέρει οὐσία οὐσίας· παντὸς γὰρ εἶδους ζώων ἡ πρώτη ὑπόστασις ἀγέννητός ἐστιν, ἀλλ’ οὐκ ἀγέννητος· ἐκτίσθησαν μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ τῷ Λόγῳ αὐτοῦ παραχθέντα εἰς γένεσιν, οὐ μὴν ἐγεννήθησαν μὴ προϋπάρχοντος ἐτέρου ὁμοειδοῦς, ἐξ οὗ γεννηθῶσι.
Κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον σημαίνονμενον κοινωνοῦσιν αἱ τρεῖς τῆς ἀγίας θεότητος ὑπέρθεοι ὑποστάσεις· ὁμοούσιοι γὰρ καὶ ἄκτιστοι ὑπάρχουσι. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαίνονμενον οὐδαμῶς· μόνος γὰρ ὁ Πατήρ ἀγέννητος· οὐ γὰρ ἐξ ἐτέρας ἐστὶν αὐτῷ ὑποστάσεως τὸ εἶναι. Καὶ μόνος ὁ Υἱὸς γεννητός· ἐκ τῆς τοῦ Πατρὸς γὰρ οὐσίας ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως γεγέννηται. Καὶ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορευτὸν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, οὐ

Ονομάζεται μονογενής, διότι μόνος αὐτὸς γεννήθηκε ἀπὸ τον Πατέρα μόνο.
Καμιὰ ἄλλη γέννηση δεν ἐξομοιώνεται με τὴ γέννηση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὑπάρχει ἄλλος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
Ακόμη καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ οποίο ἐκπορεύεται ἀπὸ τον Πατέρα, παρ’ ὅλα αὐτὰ δεν γεννιέται ἀλλὰ ἐκπορεύεται. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἄλλο τρόπο ὑπάρξεως, ἀκατάληπτο καὶ ἄγνωστο, ὅπως καὶ ἡ γέννηση τοῦ Υἱοῦ.
Γι’ αὐτὸ τὸ λόγο, ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, εἶναι καὶ δικά του, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησία, ἡ οποία δεν σημαίνει διαφορὰ στὴν οὐσία ἢ στο ἀξίωμα, ἀλλὰ στὸν τρόπο ὑπάρξεως. Ὅπως καὶ ὁ Αδάμ που δεν γεννήθηκε (ἀπὸ ἄνθρωπο) διότι τὸν ἐπλασε ὁ Θεός, καὶ ὁ Σὴθ που γεννήθηκε ἀφ’ οὗ εἶναι παιδί τοῦ Αδάμ, καὶ ἡ Εὐὰ που προήλθε ἀπὸ τὴν πλευρά τοῦ Αδάμ καθὼς δεν γεννήθηκε, ὅλοι αὐτοὶ δεν διαφέρουν στὴ φύση μεταξύ τους – διότι ὅλοι εἶναι τὸ ἴδιο ἄνθρωποι –, ἀλλὰ διαφέρουν στὸν τρόπο τῆς ὑπάρξεως.
Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ λέξη «ἀγέννητο» που γράφεται με ἓνα «ν» σημαίνει τὸ ἄκτιστο, δηλαδὴ τὸ ἀδημιούργητο· ἐνὼ ἡ λέξη «ἀγέννητο» με δύο «ν» σημαίνει αὐτὸ που δεν ἔχει γεννηθεῖ. Σύμφωνα με τὴ σημασία τῆς πρώτης λέξεως διαφέρει ἡ μία οὐσία ἀπὸ τὴν ἄλλη· διότι ἄλλη οὐσία εἶναι τὸ ἄκτιστο, δηλαδὴ τὸ ἀγέννητο μ’ ἓνα «ν», καὶ ἄλλη τὸ γεννητό, δηλαδὴ τὸ κτιστό.
Σύμφωνα ὁμως με τὴ δεύτερη σημασία τῆς λέξεως δεν διαφέρει ἡ μία οὐσία ἀπὸ τὴν ἄλλη· διότι ἡ ἀρχικὴ ὑπόστασις κάθε εἶδους ζώου εἶναι ἀγέννητη (μὴ δημιουργημένη), ὄχι ἀγέννητη (ἀκτιστή). Διότι δημιουργήθηκαν καὶ ἦλθαν στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸ δημιουργὸ Λόγο· καὶ δεν δημιουργήθηκαν, ἐπειδὴ δεν ὑπῆρχε κάποιο ἄλλο ὅμοιο ὄν, ἀπὸ τὸ οποίο νὰ πλασθοῦν. Συνεπῶς, με τὴν πρώτη σημασία τῆς λέξεως συμφωνοῦν οἱ τρεῖς ὑπέρθεες ὑποστάσεις τῆς ἀγίας θεότητος· διότι εἶναι ὁμοούσιες καὶ ἄκτιστες.
Δεν συμφωνοῦν ὁμως καθόλου με τὴ σημασία τῆς δεύτερης λέξεως. Διότι μόνον ὁ Πατέρας εἶναι ἀγέννητος· δεν προήλθε ἡ ὑπαρξὴ τοῦ ἀπὸ κάποια ἄλλη

γεννώμενον ἄλλ’
ἐκπορευόμενον. Οὕτω μὲν τῆς θείας
διδασκούσης Γραφῆς, τοῦ δὲ
τρόπου τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως
ἀκαταλήπτου ὑπάρχοντος.
Καὶ τοῦτο δὲ ἰστέον, ὡς οὐκ ἐξ ἡμῶν
μετηνέχθη ἐπὶ τὴν μακαρίαν
θεότητα τὸ τῆς πατρότητος καὶ υἰότητος καὶ
ἐκπορεύσεως ὄνομα·
τοῦναντίον δὲ ἐκείθεν ἡμῖν μεταδέδοται, ὡς
φησιν ὁ θεὸς ἀπόστολος·
«Διὰ τοῦτο κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν
Πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα
πατριὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς».
Εἰ δὲ λέγομεν τὸν Πατέρα ἀρχὴν εἶναι τοῦ
Υἱοῦ καὶ μείζονα, οὐ
προτερεῦειν αὐτὸν τοῦ Υἱοῦ χρόνῳ ἢ φύσει
ὑποφαίνομεν, «δι’ αὐτοῦ
γὰρ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν», οὐδὲ καθ’ ἑτερόν
τι, εἰ μὴ κατὰ τὸ αἴτιον,
τουτέστιν ὅτι ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη
καὶ οὐχ ὁ Πατήρ ἐκ τοῦ
Υἱοῦ καὶ ὅτι ὁ Πατήρ αἰτίος ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ
φυσικῶς, ὥσπερ οὐκ ἐκ τοῦ
φωτὸς τὸ πῦρ φαμεν προέρχεσθαι, ἀλλὰ τὸ
φῶς μᾶλλον ἐκ τοῦ πυρὸς.
Ὅτε οὖν ἀκούσωμεν ἀρχὴν καὶ μείζονα τοῦ
Υἱοῦ τὸν Πατέρα, τῷ
αἰτίῳ νοήσωμεν. Καὶ ὥσπερ οὐ λέγομεν
ἐτέρας οὐσίας τὸ πῦρ καὶ
ἐτέρας τὸ φῶς, οὕτως οὐχ οἶόν τε φάναι
ἐτέρας οὐσίας τὸν Πατέρα
καὶ τὸν Υἱὸν ἐτέρας, ἀλλὰ μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς.
Καὶ καθάπερ φαμεν
διὰ τοῦ ἐξ αὐτοῦ προερχομένου φωτὸς
φαίνειν τὸ πῦρ καὶ οὐ τιθέμεθα
ὄργανον ὑπουργικὸν εἶναι τοῦ πυρὸς τὸ ἐξ
αὐτοῦ φῶς, δύναμιν δὲ
μᾶλλον φυσικὴν, οὕτω λέγομεν τὸν Πατέρα
πάντα, ὅσα ποιεῖ,
διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ ποιεῖν οὐχ ὡς
δι’ ὄργανου
λειτουργικοῦ, ἀλλὰ φυσικῆς καὶ ἐνυποστάτου
δυνάμεως.
Καὶ ὥσπερ λέγομεν τὸ πῦρ φωτίζειν καὶ πάλιν
φαμέν τὸ φῶς τοῦ
πυρὸς φωτίζειν, οὕτω «πάντα, ὅσα ποιεῖ ὁ
Πατήρ, ὁμοίως καὶ ὁ
Υἱὸς ποιεῖ». Ἀλλὰ τὸ μὲν φῶς οὐκ ἰδίαν
ὑπόστασιν παρὰ τὸ πῦρ
κέκτηται, ὁ δὲ Υἱὸς τελεία ὑπόστασις ἐστὶ τῆς
πατρικῆς ἀχώριστος

ὑπόστασις. Καὶ μόνον ὁ Υἱὸς εἶναι γεννητός· διότι
ἔχει γεννηθεῖ χωρίς ἀρχή
καὶ τέλος ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα. Καὶ μόνο το
Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι
ἐκπορευτὸ ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, ὄχι
γεννημένο ἀλλὰ ἐκπορευόμενο.
Ἔτσι μας διδάσκει ἡ Ἀγία Γραφή, ἐνῶ ὁ τρόπος καὶ
τῆς γεννήσεως καὶ τῆς
ἐκπορεύσεως παραμένει ἀκατάληπτος.
Πρέπει νὰ γνωρίζουμε καὶ τὸ ἐξῆς· ἡ ιδιότητα τῆς
πατρότητος, τῆς υἰότητος καὶ
τῆς ἐκπορεύσεως δὲν μεταφέρθηκε στὴ μακαρία
θεότητα ἀπὸ τὴ δική μας
κατάστασις. Τὸ ἀντίθετο· ἀπὸ ἐκεῖ ἔχει δοθεῖ σὲ
μας, ὅπως λέει ὁ θεὸς
Ἀπόστολος: «Γι’ αὐτὸ λυγίζω τὰ γόνατά μου
μπροστὰ στὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν
ὁποῖο προέρχεται κάθε πατρότητα καὶ στὸν οὐρανὸ
καὶ στὴ γῆ».
Ἀν μάλιστα λέμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἡ ἀρχικὴ
αἰτία τοῦ Υἱοῦ καὶ μεγαλύτερος,
δὲν ἐννοοῦμε ὅτι Αὐτὸς προηγείται ἀπὸ τὸν Υἱὸ
στο χρόνο καὶ τὴ φύσιν, διότι
«μ’ αὐτόν (τὸν Υἱό) κατασκεύασε τὸ σύμπαν».
Οὐτε ἐννοοῦμε ὅτι προηγείται
σὲ κάτι ἄλλο, παρὰ
μόνο στὴν αἰτία· δηλαδὴ, ὁ Υἱὸς γεννήθηκε ἀπὸ
τὸν
Πατέρα καὶ ὄχι ὁ Πατέρας ἀπὸ τὸν Υἱό· ὁ Πατέρας
εἶναι αἰτίος τοῦ Υἱοῦ στὴν
οὐσία, ὅπως ἡ φωτιά δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸ φῶς,
ἀλλὰ μᾶλλον τὸ φῶς ἀπὸ τὴ
φωτιά.
Ὅταν, λοιπόν, ἀκούσουμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἡ
ἀρχικὴ οὐσία τοῦ Υἱοῦ καὶ
μεγαλύτερός του, ἀς ἐννοήσουμε ὅτι εἶναι στὴν
αἰτία. Καὶ ὅπως δὲν λέμε ὅτι
εἶναι ἀπὸ ἄλλῃ οὐσία ἡ φωτιά καὶ ἀπὸ ἄλλῃ τὸ
φῶς, ἐτσι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ
πούμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἀπὸ ἄλλῃ οὐσία καὶ ἀπὸ
ἄλλῃ ὁ Υἱός, ἀλλὰ εἶναι
ἀπὸ τὴ μία καὶ ἴδια οὐσία. Καὶ ὅπως λέμε
ὅτι ἡ φωτιά φωτίζει μὲ τὸ φῶς ποὺ βγαίνει ἀπ’
αὐτήν, καὶ δὲν θεωροῦμε τὸ
φῶς ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴ φωτιά ὡς υπηρετικὸ
ὄργάνο τῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς
φυσικὴ τῆς ιδιότητος, ἐτσι λέμε ὅτι ὁ Πατέρας ὅλα
ὅσα κάνει, τα κάνει
μὲ τὸ μονογενὲς τοῦ Υἱοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν λειτουργεῖ ὡς
υπηρετικὸ
ὄργανο, ἀλλὰ ὡς φυσικὴ καὶ ἐνυπόστατη δύναμις
(τοῦ Πατέρα).

ὑποστάσεως, ὡς ἀνωτέρω παρεστήσαμεν.
Ἀδύνατον γὰρ εὑρεθῆναι
ἐν τῇ κτίσει εἰκόνα ἀπαράλλάκτως ἐν ἑαυτῇ
τὸν τρόπον τῆς Ἁγίας
Τριάδος παραδεικνύουσιν. Τὸ γὰρ κτιστὸν
καὶ σύνθετον καὶ ῥευστὸν
καὶ τρεπτὸν καὶ περιγραφτὸν καὶ σχῆμα ἔχον
καὶ φθαρτὸν, πῶς
σαφῶς δηλώσει τὴν πάντων τούτων
ἀπηλλαγμένην ὑπερούσιον θεϊαν
οὐσίαν; Πᾶσα δὲ ἡ κτίσις δῆλον ὡς τοῖς
πλείοσι τούτων ἐνέχεται καὶ
πᾶσα κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν τῇ φθορᾷ
ὑπόκειται.
Ὅμοίως πιστεύομεν καὶ εἰς ἓν Πνεῦμα τὸ
Ἅγιον, τὸ Κύριον καὶ
ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον
καὶ ἐν Υἱῷ
ἀναπαυόμενον, τὸ τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ
συμπροσκυνούμενον καὶ
συνδοξαζόμενον ὡς ὁμοούσιόν τε καὶ
συναΐδιον, τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα,
τὸ εὐθές, τὸ ἡγεμονικόν, τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς
καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, Θεὸν
σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ ὑπάρχον καὶ
προσαγορευόμενον, ἄκτιστον,
πλήρες, δημιουργόν, παντοκρατορικόν,
παντοργόν, παντοδύναμον,
ἀπειροδύναμον, δεσπόζον πάσης τῆς κτίσεως
οὐ δεσποζόμενον,
πληροῦν οὐ πληρούμενον, μετεχόμενον οὐ
μετέχον, ἀγιάζον οὐχ
ἀγιαζόμενον, παράκλητον ὡς τὰς τῶν ὅλων
παρακλήσεις δεχόμενον,
κατὰ πάντα ὅμοιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, ἐκ
τοῦ Πατρὸς
ἐκπορευόμενον καὶ δι' Υἱοῦ μεταδιδόμενον καὶ
μεταλαμβανόμενον
ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως καὶ δι' ἑαυτοῦ κτίζον
καὶ οὐσιοῦν τὰ
σύμπαντα καὶ ἀγιάζον καὶ συνέχον,
ἐνυπόστατον ἥτοι ἐν ἰδίᾳ
ὑποστάσει ὑπάρχον, ἀχώριστον καὶ
ἀνεκφοίτητον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ
καὶ πάντα ἔχον, ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός,
πλὴν τῆς ἀγεννησίας
καὶ τῆς γεννήσεως.
Ὁ μὲν γὰρ Πατὴρ ἀναίτιος καὶ ἀγέννητος —οὐ
γὰρ ἔκ τινος· ἐξ
ἑαυτοῦ γὰρ τὸ εἶναι ἔχει, οὐδέ τι τῶν ὅσα περ
ἐξ ἑτέρου ἔχει, αὐτὸς δὲ
μᾶλλον ἐστὶν ἀρχὴ καὶ αἰτία τοῦ εἶναι καὶ τοῦ

Καὶ ὅπως λέμε ὅτι ἡ φωτιὰ φωτίζει καὶ ὅτι τὸ φῶς
τῆς φωτιᾶς ἐπίσης φωτίζει,
κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο «ὅλα, ὅσα κάνει ὁ Πατέρας, τα
ἴδια κάνει καὶ ὁ Υἱός».
Ἀλλὰ, ἐνῶ τὸ φῶς δὲν ἔχει ἰδιαίτερη ὑπόσταση ἀπὸ
τῆς φωτιᾶς, ὁ Υἱός
ἀποτελεῖ τέλεια ὑπόσταση καὶ εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ
τὴν ὑπόστασιν τοῦ Πατέρα,
ὅπως τὸ ἀποδείξαμε παραπάνω. Διότι εἶναι
ἀδύνατον νὰ βρεθῇ στὴν κτίσιν
εἰκόνα ποὺ νὰ φανερώνει ἀπαράλλακτα με τὸ
περιεχόμενό της τὴν κατάστασιν
τῆς Ἁγίας Τριάδος. Διότι, πῶς τὸ κτιστὸ καὶ
σύνθετο, τὸ μεταβλητὸ καὶ τρεπτὸ,
τὸ περιορισμένο καὶ σχηματισμένο καὶ φθαρτὸ,
εἶναι δυνατόν νὰ φανερῶσιν
τὴ θεῖα οὐσία ποὺ εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπ' ὅλα
αὐτά; Εἶναι μάλιστα φανερό
ὅτι ὅλη ἡ κτίσις εἶναι δέσμια στα περισσότερα ἀπ'
αὐτά καὶ ὅτι στὴ φύσιν της
ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὴ φθορά.
Πιστεύομεν, ἐπίσης, καὶ στὸ ἓν Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ
Κύριο καὶ ζωοποιό,
τὸ ὁποῖο ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ
ἀναπαύεται στὸν Υἱό·
τὸ προσκυνᾶμε καὶ τὸ δοξάζομε μαζί με τὸν
Πατέρα καὶ τὸν Υἱό
ἐπειδὴ εἶναι ὁμοούσιο καὶ συναιώνιο. Εἶναι τὸ
Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ εὐθές,
ποὺ ἐξουσιάζει τὸ νοῦ, πηγὴ ζωῆς καὶ ἁγιασμοῦ,
ποὺ συνυπάρχει καὶ
τὸ επικαλούμαστε μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό·
ποὺ εἶναι ἄκτιστο, πλήρες,
δημιουργικὸ, κυριαρχικὸ, πανδημιουργικὸ,
παντοδύναμο καὶ ἀπειροδύναμο·
ποὺ κυριαρχεῖ σ' ὅλη τὴν κτίσιν χωρὶς νὰ
διευθύνεται ἀπὸ κανένα, γεμίζει
χωρὶς νὰ το γεμίζουν, μετέχουν σ' αὐτὸ καὶ δὲν
μετέχει τὸ ἴδιο, ἀγιάζει καὶ
δὲν ἀγιάζεται, καὶ παρηγορεῖ διότι δέχεται τὶς
παρακλήσεις ὅλων·
εἶναι σ' ὅλα ὅμοιο με τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό,
ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα,
μεταδίδεται μέσω τοῦ Υἱοῦ καὶ τὸ δέχεται ὅλη ἡ
κτίσις.
Μ' αὐτὸ δημιουργεῖται καὶ λαμβάνουν οὐσία τὰ
σύμπαντα, τὰ ἀγιάζει
καὶ τὰ συγκρατεῖ· εἶναι ἐνυπόστατο, ἔχει δηλαδὴ
δική του ὑπόστασιν,
ἀχώριστο καὶ συνδεδεμένο με τὸν Πατέρα καὶ τὸν
Υἱό· τὰ ἔχει ὅλα, ὅσα ἔχει
καὶ ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱός, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ιδιότητα

πῶς εἶναι φυσικῶς τοῖς
πᾶσιν. Ὁ δὲ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννητῶς· τὸ
δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ
αὐτὸ μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἄλλ' οὐ γεννητῶς
ἀλλ' ἐκπορευτῶς. Καὶ ὅτι
μὲν ἔστι διαφορὰ γεννήσεως καὶ ἐκπορεύσεως,
μεμαθήκαμεν· τίς δὲ
ὁ τρόπος τῆς διαφορᾶς, οὐδαμῶς. Ἄμα δὲ καὶ
ἡ Υἱοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς
γέννησις, καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
ἐκπόρευσις.
Πάντα οὖν, ὅσα ἔχει ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ
τοῦ Πατρὸς ἔχει καὶ
αὐτὸ τὸ εἶναι. Καὶ εἰ μὴ ὁ Πατὴρ ἔστιν, οὐδὲ ὁ
Υἱὸς ἔστιν οὐδὲ τὸ
Πνεῦμα. Καὶ εἰ μὴ ὁ Πατὴρ ἔχει τι, οὐδὲ ὁ
Υἱὸς ἔχει, οὐδὲ τὸ Πνεῦμα.
Καὶ διὰ τὸν Πατέρα, τουτέστιν διὰ τὸ εἶναι τὸν
Πατέρα, ἔστιν ὁ Υἱός
καὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ διὰ τὸν Πατέρα ἔχει ὁ
Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα πάντα,
ἃ ἔχει, τουτέστι διὰ τὸ τὸν Πατέρα ἔχειν αὐτά,
πλὴν τῆς ἀγεννησίας
καὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως. Ἐν
ταύταις γὰρ μόναις ταῖς
ὑποστατικαῖς ιδιότησι διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ
ἅγαι τρεῖς ὑποστάσεις
οὐκ οὐσία, τῷ δὲ χαρακτηριστικῶ τῆς οἰκείας
ὑποστάσεως ἀδιαιρέτως
διαιρούμεναι.
Φαμέν δὲ ἕκαστον τῶν τριῶν τελείαν ἔχειν
ὑπόστασιν, ἵνα μὴ ἐκ τριῶν
ἀτελῶν μίαν σύνθετον φύσιν τελείαν
γνωρίσωμεν, ἀλλ' ἐν τρισὶ
τελείαις ὑποστάσεσι μίαν ἀπλήν οὐσίαν,
ὑπερτελῆ καὶ προτέλειον·
πᾶν γὰρ ἐξ ἀτελῶν συγκεῖμενον σύνθετον
πάντως ἔστιν, ἐκ δὲ τελείων
ὑποστάσεων, ἀδύνατον σύνθεσιν γενέσθαι.
Ὅθεν οὐδὲ λέγομεν τὸ εἶδος
ἐξ ὑποστάσεων, ἀλλ' ἐν ὑποστάσεσιν. Ἀτελῶν
δὲ εἵπομεν τῶν μὴ
σωζόντων τὸ εἶδος τοῦ ἐξ αὐτῶν
ἀποτελουμένου πράγματος. Λίθος
μὲν γὰρ καὶ ξύλον καὶ σίδηρος, ἕκαστον καθ'
ἑαυτὸ τελειόν ἐστι κατὰ
τὴν ἰδίαν φύσιν, πρὸς δὲ τὸ ἐξ αὐτῶν
ἀποτελούμενον οἶκημα ἀτελές
ἕκαστον αὐτῶν ὑπάρχει· οὐδὲ γὰρ ἔστιν
ἕκαστον αὐτῶν καθ' ἑαυτὸ
οἶκος.
Τελείας μὲν οὖν τὰς ὑποστάσεις φαμέν, ἵνα μὴ

του αγέννητου
και του γεννητού.
Διότι ο Πατέρας είναι αναίτιος και αγέννητος,
επειδὴ δεν προήλθε από
κανέναν·
ἔχει την ὑπαρξὴ από τον εαυτό του και, ὅ,τι ἔχει,
δεν το ἔχει από
ἄλλον· αὐτός μάλιστα εἶναι ἡ ἀρχὴ και ἡ αἰτία τῆς
φυσικῆς υπάρξεως ὅλων
τῶν ὄντων. Ὁ Υἱὸς πάλι προέρχεται με γέννηση
από τον Πατέρα· και το Ἅγιο
Πνεῦμα πάλι από τον Πατέρα, ὄχι ὁμως με
γέννηση ἀλλὰ με ἐκπόρευση. Ἦδη
μάθαμε ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξύ γεννήσεως και
ἐκπορεύσεως· ποιὸς ὁμως
εἶναι ἀκριβῶς ὁ τρόπος τῆς διαφορᾶς, δεν το
ξέρουμε καθόλου. Το ἴδιο δεν
γνωρίζουμε τί εἶδους εἶναι ἡ γέννηση του Υἱοῦ από
τον Πατέρα και τί
ἡ ἐκπόρευση του Ἁγίου Πνεύματος.
Ὅλα, λοιπόν, ὅσα ἔχει ὁ Υἱός, τα ἔχει και το
Πνεῦμα από τον Πατέρα· ἔχει και
την ἴδια την ὑπαρξὴ. Κι αν δεν ὑπάρχει ὁ Πατέρας,
δεν ὑπάρχει οὔτε ὁ Υἱός
οὔτε και το Πνεῦμα. Κι αν ὁ Πατέρας δεν ἔχει κάτι,
δεν το ἔχει οὔτε ὁ Υἱός,
οὔτε και το Πνεῦμα. Και ἐξαιτίας του Πατέρα,
επειδὴ δηλαδή ὑπάρχει ὁ Πατέρας,
ὑπάρχουν ὁ Υἱός και το Πνεῦμα. Και ἐξαιτίας του
Πατέρα ὁ Υἱός και το Πνεῦμα
ἔχουν ὅλα ὅσα ἔχουν· δηλαδή τα ἔχουν, επειδὴ τα
ἔχει ὁ Πατέρας, ἐκτός από την
ιδιότητα τῆς ἀγεννησίας, τῆς γεννήσεως και τῆς
ἐκπορεύσεως. Διότι, οἱ ἅγιες
τρεῖς ὑποστάσεις διαφέρουν μεταξύ τους μόνον σ'
αυτές τις ὑποστατικές
ιδιότητες· δεν διαφέρουν στην οὐσία, ἀλλὰ
διαιροῦνται ἀχώριστα από την
ιδιαιτερότητα τῆς καθεμιάς ὑποστάσεως.
Ἰσχυρίζομαστε, ἐπίσης, ὅτι καθένα από τα τρία
πρόσωπα ἔχει τέλεια ὑπόσταση,
για να μη δεχθούμε ως τέλεια μια σύνθετη φύση
που ἀποτελεῖται από τρεῖς
ἀτελεῖς ὑποστάσεις· ἀλλὰ να γνωρίσουμε στις τρεῖς
τέλειες ὑποστάσεις μία ἀπλή
οὐσία με ἀπειρη και προαιώνια τελειότητα.
Διότι, καθετί που ἀποτελεῖται από ἀτελή μέρη εἶναι
οπωσδήποτε σύνθετο, ἐνῶ
εἶναι ἀδύνατο να γίνει σύνθεση από τέλειες
ὑποστάσεις. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι ἡ
οὐσία δεν ἀποτελεῖται από ὑποστάσεις ἀλλὰ
ὑπάρχει σε ὑποστάσεις. Και

σύνθεσιν ἐπὶ τῆς θείας
νοήσωμεν φύσεως· «σύνθεσις γὰρ ἀρχὴ
διαστάσεως». Καὶ πάλιν ἐν
ἀλλήλαις τὰς τρεῖς ὑποστάσεις λέγομεν, ἵνα
μὴ πλήθος καὶ δῆμον θεῶν
εἰσαγάγωμεν. Διὰ μὲν τῶν τριῶν ὑποστάσεων
τὸ ἀσύνθετον καὶ
ἀσύγχυτον, διὰ δὲ τοῦ ὁμοουσίου καὶ ἐν
ἀλλήλαις εἶναι τὰς ὑποστάσεις
καὶ τῆς ταυτότητος τοῦ θελήματός τε καὶ τῆς
ἐνεργείας καὶ τῆς
δυνάμεως καὶ τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κινήσεως,
ἵν' οὕτως εἴπω,
τὸ ἀδιαίρετον καὶ τὸ εἶναι ἓνα Θεὸν
γνωρίζομεν. Εἷς γὰρ ὄντως Θεὸς
ὁ Θεὸς καὶ ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ.
Χρὴ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἕτερόν ἐστι τὸ πράγματι
θεωρεῖσθαι καὶ ἄλλο τὸ
λόγῳ καὶ ἐπινοίᾳ. Ἐπὶ μὲν οὖν πάντων τῶν
κτισμάτων ἢ μὲν τῶν
ὑποστάσεων διαίρεσις πράγματι θεωρεῖται·
πράγματι γὰρ ὁ Πέτρος
τοῦ Παύλου κεχωρισμένος θεωρεῖται. Ἡ δὲ
κοινότης καὶ ἡ συνάφεια
καὶ τὸ ἐν λόγῳ καὶ ἐπινοίᾳ θεωρεῖται.
Νοοῦμεν γὰρ τῷ νῶ, ὅτι
ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως
καὶ κοινήν μίαν ἔχουσι
φύσιν· ἕκαστος γὰρ αὐτῶν ζῶόν ἐστι λογικὸν
θνητόν, καὶ ἕκαστος
σὰρξ ἐστὶν ἐμψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ τε καὶ
νοερᾷ. Αὕτη οὖν ἡ κοινὴ
φύσις τῷ λόγῳ ἐστὶ θεωρητή.
Οὐδὲ γὰρ αἱ ὑποστάσεις ἐν ἀλλήλαις εἰσὶν·
ιδίᾳ δὲ ἐκάστη καὶ
ἀναμέρος, ἥγουν καθ' ἑαυτὴν κεχώριται,
πλείστα τὰ
διαιροῦντα αὐτὴν ἐκ τῆς ἑτέρας ἔχουσα· καὶ
γὰρ καὶ τόπῳ
διεστήκασιν καὶ χρόνῳ διαφέρουσι καὶ γνώμῃ
μερίζονται καὶ ἰσχύϊ
καὶ μορφῇ, ἥγουν σχήματι καὶ ἔξει καὶ κράσει
καὶ ἀξίᾳ καὶ
ἐπιτηδεύματι καὶ πᾶσι τοῖς χαρακτηριστικοῖς
ιδιώμασι· πλέον δὲ
πάντων τῷ μὴ ἐν ἀλλήλαις ἀλλὰ
κεχωρισμένως εἶναι. Ὅθεν καὶ
δύο καὶ τρεῖς ἄνθρωποι λέγονται καὶ πολλοί.
Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ πάσης ἔστιν ἰδεῖν τῆς
κτίσεως. Ἐπὶ δὲ τῆς Ἀγίας
καὶ ὑπερουσίῳ καὶ πάντων ἐπέκεινα καὶ
ἀλήπτου Τριάδος τὸ

ονομάσαμεν ατελὴ αὐτὰ που δεν διατηροῦν τη
μορφὴν του αντικειμένου που
αποτελεῖται ἀπ' αὐτά. Ἡ πέτρα, για παράδειγμα, το
ξύλο, το σίδερο, το καθένα
εἶναι ξεχωριστά τέλειο στην ιδιαίτερη φύση του·
ὅσον αφορά ὅμως το σπίτι
που χτίζεται ἀπ' αὐτά, το καθένα εἶναι ατελές· διότι
κανένα ἀπ' αὐτά ἀπὸ μόνο
του δεν εἶναι σπίτι.
Λέμε, λοιπόν, ὅτι οἱ ὑποστάσεις εἶναι τέλειες, για
να μὴ νομίσουμε ὅτι ἡ θεία
φύση εἶναι σύνθετη· «διότι ἡ σύνθεσις ἀποτελεῖ
αἰτία διαχωρισμοῦ». Καὶ πάλι
λέμε ὅτι οἱ τρεῖς ὑποστάσεις ἀλληλοὑπάρχουν, για
να μὴ εἰσάγουμε πλήθος
καὶ ὁμίλο θεῶν. Με τις τρεῖς ὑποστάσεις ἐννοοῦμε
τὸ ἀσύνθετο καὶ ἀσύγχυτο,
ἐνῶ με τὸ ὁμοούσιο καὶ τὴν ἀλληλοὑπαρξὴν τῶν
ὑποστάσεων καὶ τὴν
ταύτισιν τοῦ θελήματος, τῆς ἐνεργείας, τῆς
δυνάμεως,
τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κινήσεως, για να το πῶς ἐτσι,
γνωρίζουμε
ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀδιαίρετος καὶ ἓνας. Ὁ Θεὸς
πράγματι εἶναι ἓνας,
ὁ Θεὸς Πατέρας, ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα του.
Καὶ πρέπει κανεὶς να γνωρίζει ὅτι ἄλλο πράγμα
εἶναι ἡ πραγματικὴ θεώρηση,
καὶ ἄλλο θεώρηση με τὴ λογικὴ καὶ τὸ νοῦ. Στην
περίπτωσιν τῶν
δημιουργημάτων, ἡ διάκρισις τῶν ὑποστάσεων
νοεῖται πραγματικά· διότι
ὁ Πέτρος εἶναι στην πραγματικότητα ξεχωριστός
ἀπὸ τὸν Παῦλο. Ἀλλὰ, τα
κοινὰ γνωρίσματα καὶ ἡ συγγένεια νοοῦνται με τὴ
λογικὴ καὶ τὴν ἀντίληψιν.
Διότι με τὸ νοῦ ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι ὁ Πέτρος
καὶ ὁ Παῦλος ἔχουν τὴν ἰδίαν,
μία καὶ κοινὴ φύσιν. Ὁ καθένας τους εἶναι θνητὴ
λογικὴ ὑπαρξὴ καὶ ἔχει σὰρκα
με ψυχὴ, που διαθέτει λογικὴ καὶ νοῦ. Αὕτη ἡ
κοινὴ φύσις μπορεῖ να γίνῃ
ἀντιληπτὴ με τὴ λογικὴ.
Καὶ οὔτε οἱ ὑποστάσεις ἀλληλοὑπάρχουν. Διότι, ἡ
καθεμιά νφίσταται
ιδιαιτέρως καὶ χωριστά· ὑπάρχει, δηλαδή, μόνῃ
τῆς, καὶ εἶναι πάρα πολλὰ
αὐτὰ που τὴν διακρίνουν ἀπὸ τὴν ἄλλην. Διαφέρουν
μάλιστα στην
ἀπόστασιν καὶ στο χρόνο· ξεχωρίζουν ἐπίσης, στη
γνώμῃ, τὴ δύναμιν καὶ
τὴ μορφὴν, δηλαδή στο σχῆμα, τις συνήθειες, τὴν

ἀνάπαλιν. Ἐκεῖ γὰρ τὸ μὲν κοινὸν καὶ ἓν
 πράγματι θεωρεῖται διὰ τε
 τὸ συναῖδιον καὶ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας καὶ τῆς
 ἐνεργείας καὶ τοῦ
 θελήματος καὶ τὴν τῆς γνώμης σύμπνοιαν τὴν
 τε τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς
 δυνάμεως καὶ τῆς ἀγαθότητος ταυτότητα –οὐκ
 εἶπον ὁμοιότητα,
 ἀλλὰ ταυτότητα– καὶ τὸ ἓν ἕξαλμα τῆς
 κινήσεως· μία γὰρ οὐσία,
 μία ἀγαθότης, μία δύναμις, μία θέλησις, μία
 ἐνέργεια, μία ἐξουσία,
 μία καὶ ἡ αὐτὴ οὐ τρεῖς ὅμοιαι ἀλλήλαις, ἀλλὰ
 μία καὶ ἡ αὐτὴ κινήσις
 τῶν τριῶν ὑποστάσεων.
 Ἐν γὰρ ἕκαστον αὐτῶν ἔχει πρὸς τὸ ἕτερον
 οὐχ ἡττον ἢ πρὸς ἑαυτόν,
 τουτέστιν ὅτι κατὰ πάντα ἓν εἰσιν ὁ Πατὴρ καὶ
 ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον
 Πνεῦμα πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς
 γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως·
 ἐπινοία δὲ τὸ διηρημένον. Ἐνα γὰρ Θεὸν
 γινώσκουμεν, ἓν μόναις δὲ
 ταῖς ιδιότησι τῆς τε πατρότητος καὶ τῆς
 υἰότητος καὶ τῆς
 ἐκπορεύσεως κατὰ τε τὸ αἷτιον καὶ αἰτιατὸν
 καὶ τὸ τέλειον τῆς
 ὑποστάσεως, ἥτοι τὸν τῆς ὑπάρξεως τρόπον
 τὴν διαφορὰν ἐννοοῦμεν.
 Οὐτε γὰρ τοπικὴν διάστασιν ὡς ἐφ’ ἡμῶν
 δυνάμεθα ἐπὶ τῆς
 ἀπεριγράπτου λέγειν θεότητος–ἐν ἀλλήλαις
 γὰρ αἱ ὑποστάσεις εἰσίν,
 οὐχ ὥστε συγχεῖσθαι, ἀλλ’ ὥστε ἔχεσθαι κατὰ
 τὸν τοῦ Κυρίου λόγον·
 «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»,
 φήσαντος οὐτε θελήματος
 διαφορὰν ἢ γνώμης ἢ ἐνεργείας ἢ δυνάμεως ἢ
 τινος ἑτέρου, ἅτινα τὴν
 πραγματικὴν καὶ δι’ ὅλου ἐν ἡμῖν γεννῶσι
 διαίρεσιν.
 Διὸ οὐδὲ τρεῖς Θεοὺς λέγομεν τὸν Πατέρα καὶ
 τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον
 Πνεῦμα, ἓνα δὲ μᾶλλον Θεόν, τὴν Ἁγίαν
 Τριάδα, εἰς ἓν αἷτιον Υἱοῦ καὶ
 Πνεύματος ἀναφερομένων, οὐ συντιθεμένων
 οὐδὲ συναλειφομένων
 κατὰ τὴν Σαβελλίου συναίρεσιν –ἐνοῦνται
 γὰρ, ὡς ἔφημεν, οὐχ ὥστε
 συγχεῖσθαι, ἀλλ’ ὥστε ἔχεσθαι ἀλλήλων· καὶ
 τὴν ἐν ἀλλήλαις
 περιχώρησιν ἔχουσι δίχα πάσης συναλοιφῆς

ιδιοσυγκρασία, τὴν
 ἀξία, τὸ ἐπάγγελμα καὶ ὅλες τις ιδιότητες τοῦ
 χαρακτήρα. Περισσότερο
 ὅμως ἀπ’ ὅλα διαφέρουν στο ὅτι ζουν χωριστά καὶ
 ὄχι μαζί. Γι’ αὐτὸ καὶ
 λέμε, δύο, τρεῖς καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι.
 Καὶ αὐτὸ μπορούμε νὰ το διαπιστώσουμε σ’ ὅλα τὰ
 κτίσματα. Ἀλλά, στὴν
 Ἀγία, υπερουσία, υπερβατικὴ καὶ ἀκατάληπτη
 Τριάδα παρατηροῦμε τὸ
 ἀντίθετο. Διότι ἐκεῖ ἡ κοινωνία καὶ ἡ ἐνότητα
 νοοῦνται πραγματικά,
 ἐπειδὴ ὑπάρχει τὸ συναῖδιο, ἡ ταυτότητα τῆς
 οὐσίας, τῆς ἐνεργείας καὶ
 θελήσεως, ἡ συμφωνία τῆς γνώμης, ἡ ταύτιση τῆς
 ἐξουσίας, τῆς δυνάμεως
 καὶ τῆς καλωσύνης καὶ ἡ ἐνιαία ἐκδήλωση τῆς
 κινήσεως· ἀς προσέξουμε,
 δὲν εἶπα ὁμοιότητα ἀλλὰ (ἀπόλυτη) ταύτιση. Διότι
 εἶναι μία οὐσία, μία
 ἀγαθότητα, μία δύναμη, μία θέληση, μία ἐνέργεια,
 μία ἐξουσία· εἶναι μία
 καὶ ἡ ἴδια κίνηση τῶν τριῶν ὑποστάσεων, καὶ ὄχι
 τρεῖς ὁμοιες μεταξύ τους.
 Διότι ἡ καθεμία (ὑπόσταση) ἀπ’ αὐτὲς σχετίζεται
 μὲ τὴν ἄλλη ὄχι λιγότερο ἀπ’
 ὅτι μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς· δηλαδή, ὁ Πατέρας, ὁ Υἱὸς
 καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἓνα
 σὲ ὅλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησία, τὴ γέννηση καὶ
 τὴν ἐκπόρευση· ἡ διαίρεση
 ὅμως θεωρεῖται μὲ τὸ νοῦ. Διότι γνωρίζουμε ἓνα
 Θεό· καὶ μόνο στίς
 ιδιότητες τῆς πατρότητος, τῆς υἰότητος καὶ τῆς
 ἐκπορεύσεως ἐννοοῦμε
 τὴ διαφορὰ σχετικὰ μὲ τὴν αἰτία, τὸ ἀποτέλεσμα
 καὶ τὴν τελειότητα τῆς
 ὑποστάσεως, δηλαδή ὅσον ἀφορὰ στὸν τρόπο τῆς
 ὑπάρξεως.
 Διότι δὲν μπορούμε νὰ λέμε ὅτι ἰσχύει γιὰ τὸν
 ἀπερίγραπτο Θεὸ τοπικὴ
 ἀπομάκρυνση ὅπως γίνεται σὲ μας –εφόσον οἱ
 ὑποστάσεις ἀλληλοὑπάρχουν,
 ὄχι γιὰ νὰ συγχέονται, ἀλλὰ γιὰ ἀνήκει ἡ μία στὴν
 ἄλλη, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια
 τοῦ Κυρίου, ποὺ εἶπε: «Ἐγὼ ὑπάρχω μὲ τὸν
 Πατέρα, καὶ ὁ Πατέρας μὲ μένα»·
 οὔτε μπορούμε νὰ μιλάμε γιὰ διαφορὰ θελήσεως ἢ
 γνώμης ἢ ἐνεργείας ἢ
 δυνάμεως ἢ κάποιου ἄλλου, τὰ ὁποῖα προξενοῦν
 γενικά σὲ μας τὴν πραγματικὴ
 διαίρεση.
 Γι’ αὐτὸ καὶ δὲν κάνουμε λόγο γιὰ τρεῖς θεοὺς, γιὰ

καὶ συμφύρσεως— οὐδὲ
ἐξισταμένων ἢ κατ' οὐσίαν τεμνομένων κατὰ
τὴν Ἀρείου διαίρεσιν.
Ἀμέριστος γὰρ ἐν μεμερισμένοις, εἰ δεῖ
συντόμως εἰπεῖν, ἡ θεότης καὶ
οἶον ἐν ἡλίους τρισὶν ἔχομένοις ἀλλήλων καὶ
ἀδιαστάτοις οὖσι μία τοῦ
φωτὸς σύγκρασις τε καὶ συνάφεια.
Ὅταν μὲν οὖν πρὸς τὴν θεότητα βλέσωμεν καὶ
τὴν πρώτην αἰτίαν
καὶ τὴν μοναρχίαν καὶ τὸ ἐν καὶ ταυτόν τῆς
θεότητος, ἴν' οὕτως εἴπω,
κίνημά τε καὶ βούλημα καὶ τὴν τῆς οὐσίας καὶ
δυνάμεως καὶ ἐνεργείας
καὶ κυριότητος ταυτότητα, ἐν ἡμῖν τὸ
φανταζόμενον. Ὅταν δὲ πρὸς
τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης, ἢ, τό γε ἀκριβέστερον
εἰπεῖν, ἃ ἡ θεότης καὶ τὰ ἐκ
τῆς πρώτης αἰτίας ἀχρόνως ἐκείθεν ὄντα καὶ
ὁμοδόξως καὶ
ἀδιαστάτως, τουτέστι τὰς ὑποστάσεις τοῦ
Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος,
τρία τὰ προσκυνούμενα.
Εἰς Πατὴρ ὁ Πατὴρ καὶ ἄναρχος, τουτέστιν
ἀναίτιος· οὐ γὰρ ἐκ τινος.
Εἰς Υἱὸς ὁ Υἱὸς καὶ οὐκ ἄναρχος, τουτέστιν
οὐκ ἀναίτιος· ἐκ τοῦ
Πατρὸς γάρ. Εἰ δὲ τὴν ἀπὸ χρόνου λάβοις
ἀρχὴν, καὶ ἄναρχος·
ποιητὴς γὰρ χρόνων οὐχ ὑπὸ χρόνον. Ἐν
Πνεῦμα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα,
προῖόν μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς, οὐχ υἱικῶς δὲ ἀλλ'
ἐκπορευτῶς· οὔτε τοῦ
Πατρὸς ἐκστάντος τῆς ἀγεννησίας, διότι
γεγέννηκεν, οὔτε τοῦ Υἱοῦ
τῆς γεννήσεως, ὅτι ἐκ τοῦ ἀγεννήτου· πῶς
γάρ; Οὔτε τοῦ Πνεύματος
ἢ εἰς Πατέρα μεταπίπτοντος ἢ εἰς Υἱόν, ὅτι
ἐκπεπόρευται καὶ ὅτι
Θεός· ἡ γὰρ ιδιότης ἀκίνητος. Ἡ πῶς ἂν
ιδιότης μένοι, κινουμένη καὶ
μεταπίπτουσα; εἰ γὰρ Υἱὸς ὁ Πατὴρ, οὐ Πατὴρ
κυρίως· εἰς γὰρ
κυρίως Πατὴρ. Καὶ εἰ Πατὴρ ὁ Υἱός, οὐ
κυρίως Υἱός· εἰς γὰρ κυρίως
Υἱός καὶ ἐν Πνεῦμα Ἅγιον.
Χρὴ γινώσκειν, ὅτι τὸν Πατέρα οὐ λέγομεν ἐκ
τινος· λέγομεν δὲ αὐτὸν
τοῦ Υἱοῦ Πατέρα. Τὸν δὲ Υἱὸν οὐ λέγομεν
αἴτιον οὐδὲ Πατέρα·
λέγομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱὸν
τοῦ Πατρὸς. Τὸ δὲ

τον Πατέρα, τον Υἱό καὶ
το Ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ κυρίως γιὰ ἓνα Θεό, τὴν
Ἁγία Τριάδα, ἐπειδὴ ὁ Υἱός
καὶ τὸ Πνεῦμα ἀναφέρονται σὲ ἓνα αἴτιο· δὲν
συνθέτουν οὔτε συγχωνεύονται,
σύμφωνα με τὴ διδασκαλία τοῦ Σαβέλλιου γιὰ
συνένωση —διότι, ὅπως εἶπαμε,
ἐνώνονται ὄχι γιὰ νὰ συγχέονται, ἀλλὰ νὰ
ἀλληλοὑπάρχουν· καὶ ἔχουν τὴν
ἀλληλοπεριχώρηση χωρὶς καμιά συγχώνευση ἢ
ἀνάμειξη—· οὔτε βγαίνουν
ἐξω ἀπὸ τὴν οὐσία τους οὔτε χωρίζονται, σύμφωνα
με τὴ διαίρεση τῆς διδαχῆς
τοῦ Αρείου. Διότι, ἀν πρέπει νὰ τὸ πῶ με συντομία,
ἡ θεότητα —ἀν καὶ
χωρισμένη σὲ μέρη—εἶναι ἀδιαίρετη, ὡς μιὰ
σύνθεση καὶ συνένωση τοῦ φωτὸς
σὲ τρεῖς ἡλίους ἐνωμένους καὶ ἀχώριστους μεταξύ
τους.
Ὅταν, λοιπόν, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, στρέψουμε τὴν
προσοχή μας στὴ θεότητα,
στὴν πρώτη αἰτία
καὶ μοναδική ἀρχή, στὴν ἐνότητα καὶ ταυτότητα
τῆς
θεότητος, στὴν κίνηση, τὴ βούληση καὶ τὴν
ταυτότητα τῆς οὐσίας, τῆς
δυνάμεως, τῆς ἐνεργείας καὶ ἐξουσίας, ἓνα γίνεται
ἀντιληπτὸ ἀπὸ τὴ φαντασία
μας. Ὅταν πάλι στρέψουμε τὴν προσοχή σ' αὐτά
ποῦ ὑπάρχει ἡ θεότητα, ἢ, γιὰ
νὰ τὸ πῶ με μεγαλύτερη ἀκρίβεια, σ' αὐτά ποῦ
ἀποτελοῦν τὴ θεότητα καὶ σ'
αὐτά ποῦ προήλθαν ἀπὸ τὴν πρώτη αἰτία
προαιωνίως, με κοινὴ συμφωνία καὶ
χωρὶς διαίρεση, ἐννοῶ δηλαδὴ τὶς ὑποστάσεις τοῦ
Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος,
τότε τρία εἶναι αὐτά ποῦ προσκυνάμε.
Ἐνας εἶναι ὁ Πατέρας, ὁ Πατέρας ποῦ εἶναι
ἄναρχος, δηλαδὴ χωρὶς αἰτία· διότι δὲν
τὸν δημιούργησε κάποιος. Ἐνας εἶναι ὁ Υἱός, ὁ
Υἱός ποῦ δὲν εἶναι χωρὶς
ἀρχή, δηλαδὴ ἔχει αἰτία· διότι προέρχεται ἀπὸ τὸν
Πατέρα. Ἀν ὅμως
ὑπολογίσῃς τὴν ἀρχή με τὴν ἐναρξὴ τοῦ χρόνου,
τότε εἶναι καὶ ἄναρχος·
διότι αὐτὸς δημιούργησε τὸ χρόνο, καὶ δὲν
ὑπόκειται στὸ χρόνο. Ἐνα εἶναι
τὸ Πνεῦμα, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ποῦ προέρχεται ἀπὸ
τὸν Πατέρα, ὄχι ὡς υἱός ἀλλὰ
ἐκπορευόμενο. Οὔτε ὁ Πατέρας χάνει τὴν
ἀγεννησία ἐπειδὴ γέννησε, οὔτε ὁ
Υἱός χάνει τὴ γέννηση ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν

Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς λέγομεν καὶ Πνεῦμα Πατρὸς ὀνομάζομεν. Ἐκ τοῦ Υἱοῦ δὲ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν. Πνεῦμα δὲ Υἱοῦ ὀνομάζομεν· «εἴ τις γὰρ Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει», φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος, «οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ». Καὶ δι' Υἱοῦ πεφανερῶσθαι καὶ μεταδίδοσθαι ἡμῖν ὁμολογοῦμεν· «Ἐνεφύσησε» γὰρ, φησί, καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον»· ὥσπερ ἐκ τοῦ ἡλίου μὲν ἢ τε ἀκτὶς καὶ ἡ ἔλλαμψις –αὐτὸς γὰρ ἔστιν ἡ πηγὴ τῆς τε ἀκτίνος καὶ τῆς ἐλλάμπσεως–, διὰ δὲ τῆς ἀκτίνος ἡ ἔλλαμψις ἡμῖν μεταδίδεται καὶ αὕτη ἔστιν ἡ φωτίζουσα ἡμᾶς καὶ μετεχομένη ὑφ' ἡμῶν. Τὸν δὲ Υἱὸν οὔτε τοῦ Πνεύματος λέγομεν οὔτε μὴν ἐκ τοῦ Πνεύματος.

αγέννητο. Πῶς εἶναι δυνατόν να γίνει αυτό; Ούτε το Πνεῦμα μεταβάλλεται σε Πατέρα ἢ σε Υἱό, ἐπειδὴ εκπορεύεται καὶ εἶναι Θεός· διότι ἡ ιδιότητα μένει σταθερή. Καὶ πῶς θα μείνει σταθερὴ ἡ ιδιότητα, ὅταν κινεῖται καὶ μεταβάλλεται; Διότι, εἴαν ὁ Πατέρας εἶναι Υἱός, δὲν εἶναι κυριολεκτικὰ Πατέρας. Κι ἂν ὁ Υἱός εἶναι Πατέρας, δὲν εἶναι κυριολεκτικὰ Υἱός· ἐπειδὴ ἓνας εἶναι σὴν κυριολεξία ὁ Υἱός καὶ ἓνα τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι για τον Πατέρα λέμε ὅτι δὲν γεννήθηκε ἀπὸ κάποιον· λέμε ὅμως ὅτι αὐτός εἶναι ὁ Πατέρας τοῦ Υἱοῦ. Για τὸν Υἱό λέμε ὅτι δὲν εἶναι οὔτε ὁ αἴτιος οὔτε Πατέρας· λέμε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ εἶναι Υἱός τοῦ Πατέρα. Καὶ για τὸ Ἅγιο Πνεῦμα πάλι λέμε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ καλούμε Πνεῦμα τοῦ Πατέρα. Καὶ δὲν λέμε ὅτι τὸ Πνεῦμα προέρχεται ἀπὸ τὸν Υἱό· τὸ ονομάζουμε Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ· λέει ὁ θεῖος ἀπόστολος: «εἴαν κάποιος δὲν ἔχει τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, αὐτός δὲν ἀνήκει σ' αὐτόν». Ὁμολογοῦμε ὅτι με τὸν Υἱό μας φανερώθηκε καὶ μεταδόθηκε. Λέει ὅτι «Φύσησε» καὶ εἶπε στους μαθητές του: «Λάβετε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα». Ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀκτὶς καὶ ἡ λάμψη προέρχονται ἀπὸ τὸν ἥλιο –διότι αὐτός εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀκτίνος καὶ τῆς λάμπσεως–, καὶ με τὴν ἀκτὶνα μας μεταδίδεται ἡ λάμψη καὶ αὕτη εἶναι ποὺ μας φωτίζει καὶ σὴν ὁποία μετέχουμε. Για τὸν Υἱό, βέβαια, οὔτε λέμε ὅτι εἶναι Υἱός τοῦ Πνεύματος οὔτε γεννήθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 9. Περί τῶν ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων. Τὸ θεῖον ἀπλοῦν ἔστι καὶ ἀσύνθετον. Τὸ δὲ ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων συγκείμενον σύνθετόν ἐστιν. Εἰ οὖν τὸ ἄκτιστον καὶ ἄναρχον καὶ ἀσώματον καὶ ἀθάνατον καὶ αἰώνιον καὶ ἀγαθὸν καὶ δημιουργικὸν καὶ τὰ τοιαῦτα οὐσιώδεις διαφορὰς εἶπομεν ἐπὶ Θεοῦ ἐκ τοσούτων συγκείμενον, οὐχ ἀπλοῦν ἔσται, ἀλλὰ σύνθετον, ὅπερ ἐσχάτης

Γι' αυτά που λέγονται για το Θεό. Τὸ θεῖο εἶναι ἀπλό καὶ ἀσύνθετο. Ἐνῶ αὐτό ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ καὶ διάφορα στοιχεῖα εἶναι σύνθετο. Εἴαν ὅμως θεωρήσουμε τὸ ἀκτιστό, τὸ ἀναρχό, τὸ ἀσώματο, τὸ ἀθάνατο, τὸ αἰώνιο, τὸ ἀγαθό, τὸ δημιουργικό καὶ τὰ παρόμοια ὡς οὐσιαστικές διαφορές για τὸ Θεό, εφόσον ἀποτελεῖται ἀπὸ τόσα πολλὰ στοιχεῖα, δὲν θα εἶναι ἀπλός ἀλλὰ σύνθετος, πράγμα ποὺ συνιστᾷ τὴ μεγαλύτερη ἀσέβεια. Γι' αὐτό πρέπει να

ἀσεβείας ἐστίν. Χρὴ τοίνυν ἕκαστον τῶν ἐπὶ
 Θεοῦ λεγομένων οὐ τί
 κατ' οὐσίαν ἐστὶ σημαίνειν οἶεσθαι, ἀλλ' ἢ, τί
 οὐκ ἔστι, δηλοῦν ἢ
 σχέσιν τινὰ πρὸς τι τῶν ἀντιδιαστελλομένων ἢ
 τι τῶν παρεπομένων
 τῇ φύσει ἢ ἐνέργειαν.
 Δοκεῖ μὲν οὖν κυριώτερον πάντων τῶν ἐπὶ
 Θεοῦ λεγομένων
 ὀνομάτων εἶναι ὁ ὢν, καθὼς αὐτὸς
 χρηματίζων τῷ Μωσῇ ἐπὶ τοῦ
 ὅρους φησίν· «Εἶπον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· Ὁ ὢν
 ἀπέσταλκέ με». Ὅλον
 γὰρ ἐν ἑαυτῷ συλλαβὼν ἔχει τὸ εἶναι οἷόν τι
 πέλαγος οὐσίας
 ἄπειρον καὶ ἀόριστον. Ὡς δέ ὁ ἅγιος
 Διονύσιος φησίν, ὁ ἀγαθός. Οὐ
 γὰρ ἔστιν ἐπὶ Θεοῦ εἰπεῖν, πρῶτον τὸ εἶναι, καὶ
 τότε τὸ ἀγαθόν.
 Δεύτερον δὲ τὸ Θεὸς ὄνομα, ὃ λέγεται ἢ ἐκ
 τοῦ θέειν καὶ περιέπειν τὰ
 σύμπαντα ἢ ἐκ τοῦ αἰθεῖν ὃ ἐστὶ καίειν —«ὁ
 γὰρ Θεὸς πῦρ
 καταναλίσκων» πᾶσαν κακίαν ἐστίν— ἢ ἀπὸ
 τοῦ θεᾶσθαι τὰ πάντα·
 ἀλάθητος γάρ ἐστι καὶ πάντων ἐπόπτης.
 Ἐθεάσατο γὰρ «τὰ πάντα
 πρὶν γενέσεως αὐτῶν» ἀχρόνως ἐννοήσας καὶ
 ἕκαστον κατὰ τὴν
 θελητικὴν αὐτοῦ ἄχρονον ἐννοιαν, ἥτις ἐστὶ
 προορισμὸς καὶ εἰκὼν
 καὶ παράδειγμα, ἐν τῷ προορισθέντι, καιρῷ
 γίνεται.
 Τὸ μὲν οὖν πρότερον αὐτοῦ τοῦ εἶναι
 παραστατικόν ἐστὶ καὶ τοῦ
 τί εἶναι, τὸ δὲ δεύτερον ἐνεργείας· τὸ δὲ
 ἄναρχον καὶ ἄφθαρτον καὶ
 ἀγένητον, ἥτοι ἄκτιστον καὶ ἀσώματον καὶ
 ἀόρατον καὶ τὰ τοιαῦτα,
 τί οὐκ ἔστι, δηλοῖ, τουτέστιν ὅτι οὐκ ἤρξατο
 τοῦ εἶναι, οὐδὲ φθείρεται,
 οὐδὲ ἔκτισται, οὐδὲ ἐστὶ σῶμα, οὐδὲ ὁράται.
 Τὸ δὲ ἀγαθὸν καὶ δίκαιον
 καὶ ὁσιον καὶ τὰ τοιαῦτα παρέπονται τῇ φύσει,
 οὐκ αὐτὴν δὲ τὴν
 οὐσίαν δηλοῖ. Τὸ δὲ Κύριος βασιλεὺς τε καὶ τὰ
 τοιαῦτα σχέσιν πρὸς
 τὰ ἀντιδιαστελλόμενα δηλοῖ· τῶν γὰρ
 κυριευομένων λέγεται Κύριος
 καὶ τῶν βασιλευομένων βασιλεὺς, τῶν
 δημιουργουμένων δημιουργός
 καὶ τῶν ποιμαινομένων ποιμήν.

θεωροῦμε ὅτι καθετί που λέγεται
 γιὰ το Θεό δεν δηλώνει τί εἶναι κατ' οὐσία ο Θεός,
 ἀλλὰ ἢ δείχνει τί δεν εἶναι,
 ἢ δηλώνει κάποια σχέση με κάτι αντίθετο, ἢ
 φανερώνει κάτι παρεπόμενο της
 φύσεως, ἢ δείχνει κάποια ενέργεια.
 Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι το κυριότερο απ' ὅλα τα
 λεγόμενα ονόματα γιὰ το Θεό
 εἶναι τὸ ὄνομα «ο Ων», ὅπως τὸ λέει ὁ ἴδιος τὴ
 στιγμή που ἀποκρίνεται
 στο Μωϋσῇ πάνω στο βουνό: «Εἶπα στα παιδιά του
 Ἰσραὴλ· μ' ἔστειλε ὁ Ων».
 Διότι περιέκλεισε στὸν εαυτό του νὰ ἔχει ὅλη τὴν
 ὑπαρξή, σαν κάποιο
 ἀπειρο καὶ ἀπεριόριστο πέλαγος υπάρξεως. Καὶ
 ὅπως λέει ὁ ἅγιος Διονύσιος,
 τὸ ὄνομα «αγαθός». Διότι δεν επιτρέπεται νὰ πούμε
 γιὰ το Θεό ὅτι πρῶτα
 ὑπάρχει καὶ ἔπειτα εἶναι ἀγαθός. Δεύτερο ὄνομα
 εἶναι τὸ «Θεός», τὸ οποίο
 προέρχεται ἢ ἀπὸ τὴ λέξη «θέειν»(=τρέχει), διότι
 περιτρέχει τὰ σύμπαντα, ἢ
 ἀπὸ τὴ λέξη «αἰθεῖν», που σημαίνει καίει —«διότι ὁ
 Θεός εἶναι φωτιά που ὅλα
 τὰ καίει», καὶ μαζί κάθε κακία—, ἢ προέρχεται ἀπὸ
 τὴ φράση «βλέπει τὰ πάντα»·
 διότι εἶναι ἀλάθητος καὶ ὅλα τὰ ἐποπτεύει. Διότι τὰ
 εἶδε «ὅλα προτοῦ νὰ
 γίνουν», ἀφοῦ τὰ εἶχε προαιώνια στὸ νοῦ του· καὶ
 τὸ καθετί δημιουργήθηκε
 στὸν καθορισμένο χρόνο, σύμφωνα με τὸ
 προαιώνιο σχέδιο τῆς θελήσεώς του,
 τὸ οποίο περιλαμβάνει τὸν προορισμό, τὴν εἰκόνα
 καὶ τὸ παράδειγμα.
 Τὸ πρῶτο, λοιπόν, ὄνομα ἐκφράζει τὴν ἴδια τὴν
 ὑπαρξή καὶ τὴ φύση τῆς,
 ἐνῶ τὸ δεύτερο ἐκφράζει τὴν ἐνέργεια. Τα ὀνόματα
 πάλι ἀναρχο, ἀφθαρτο καὶ
 ἀγένητο, δηλαδή ἀδημιούργητο, ἀσώματο, ἀόρατο
 καὶ τὰ παρόμοια,
 δηλώνουν τί δεν εἶναι· δηλαδή, ὅτι ἡ ὑπαρξὴ του
 δεν ἔχει ἀρχή, δεν φθείρεται,
 δεν ἔχει δημιουργηθεῖ, δεν εἶναι σῶμα καὶ δεν εἶναι
 ορατὴ. Τα ὀνόματα πάλι
 ἀγαθός, δίκαιος, ὁσιος καὶ τὰ ὅμοια ἔχουν σχέση
 με τὴ φύση (οὐσία), ἀλλὰ δεν
 δηλώνουν τὴν ἴδια τὴν οὐσία. Τα ὀνόματα Κύριος,
 βασιλεὺς καὶ τὰ ὅμοια
 δείχνουν τὴ σχέση μ' αὐτὰ που ἀντιδιαστέλλονται·
 διότι ὀνομάζεται Κύριος
 αὐτῶν που τοὺς κυριεύει, βασιλεὺς αὐτῶν που
 κυβερνᾷ, δημιουργός αὐτῶν

	δημιουργεί και ποιμένας αυτών που ποιμαίνει.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 10. Περί θείας ένώσεως και διακρίσεως Πάντα μὲν οὖν ταῦτα κοινῶς ἐπὶ πάσης τῆς θεότητος ἐκκληπτέον καὶ ταυτῶς καὶ ἀπλῶς καὶ ἀμερῶς καὶ ἡνωμένως, διακεκριμένως δὲ τὸ Πατὴρ καὶ τὸ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ἀναίτιον καὶ τὸ αἰτιατὸν καὶ τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ γεννητὸν καὶ ἐκπορευτὸν, ἅτινα οὐκ οὐσίας εἰσὶ δηλωτικά, ἀλλὰ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως καὶ τοῦ τῆς ὑπάρξεως τρόπου. Ταῦτα οὖν εἰδότες καὶ ἐκ τούτων ἐπὶ τὴν θείαν οὐσίαν χειραγωγούμενοι οὐκ αὐτὴν τὴν οὐσίαν καταλαμβάνομεν, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν· ὥσπερ οὐδέ, ἐὰν γνῶμεν ὅτι ἡ ψυχὴ ἀσώματός ἐστι καὶ ἄποσος καὶ ἀσχημάτιστος, ἤδη καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς κατειλήφαμεν, οὐδὲ τοῦ σώματος, εἴπερ γνῶμεν, ὅτι λευκὸν ἢ μέλαν ἐστίν, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν. Ὁ δὲ ἀληθὴς λόγος διδάσκει ἀπλοῦν εἶναι τὸ θεῖον καὶ μίαν ἀπλὴν ἔχειν ἐνέργειαν, ἀγαθὴν, πᾶσι τὰ πάντα ἐνεργοῦσαν κατὰ τὴν τοῦ ἡλίου ἀκτίνα, ἥτις πάντα θάλπει καὶ ἐν ἐκάστῳ κατὰ τὴν φυσικὴν ἐπιτηδειότητα καὶ δεκτικὴν δύναμιν ἐνεργεῖ ἐκ τοῦ δημιουργήσαντος Θεοῦ τὴν τοιαύτην εἰληφῶς ἐνέργειαν. Διακρίνεται δὲ καί, ὅσα τῆς θείας καὶ φιλανθρώπου τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως· ἐν τούτοις γὰρ οὔτε ὁ Πατὴρ οὔτε τὸ Πνεῦμα κατ' οὐδένα λόγον κεκοινώνηκεν, εἰ μὴ κατ' εὐδοκίαν καὶ κατὰ τὴν ἄρρητον θαυματουργίαν, ἣν καὶ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος ὁ Θεὸς Λόγος γενόμενος εἰργάζετο ὡς ἀναλλοίωτος Θεὸς καὶ Θεοῦ Υἱός.	Για τη θεία ένωση και διάκριση. Όλα, λοιπόν, αυτά τα ονόματα πρέπει να τα θεωρήσουμε κοινά και τα ίδια για όλη τη θεότητα με απλότητα, χωρίς διαίρεση και ενωμένα· νοούμε χωριστά μόνο τα ονόματα Πατέρας, Υιός και Πνεύμα καθώς και τα αναίτιος, αιτιατός, αγέννητος, γεννητός, εκπορευτός, τα οποία δεν φανερώνουν την ουσία, αλλά τη σχέση μεταξύ τους και τον τρόπο της υπάρξεώς τους. Όταν, λοιπόν, τα γνωρίσουμε αυτά και μας οδηγήσουν προς τη θεία ουσία, δεν κατανοούμε την ίδια την ουσία, αλλά τα σχετικά μ' αυτήν. Όπως ακριβώς, εάν γνωρίσουμε ότι η ψυχή είναι χωρίς σώμα, μέγεθος και σχήμα, δεν σημαίνει ότι κατανοήσαμε αμέσως και την ουσία της· το ίδιο και με το σώμα, εάν γνωρίσουμε ότι είναι λευκό ή μαύρο, δεν γνωρίσαμε την ουσία του, αλλά τα σχετικά μ' αυτήν. Η αληθινή διδασκαλία διδάσκει ότι το θείο είναι απλό και έχει μια απλή ενέργεια, που είναι αγαθή· αυτή ενεργεί το καθετί σε όλα, όπως η ακτίνα του ήλιου, η οποία τα θερμαίνει όλα και ενεργεί στο καθένα ανάλογα με τη φυσική του διάθεση και τη δεκτική του ικανότητα· διότι έχει λάβει αυτού του είδους την ενέργεια από το Θεό που το δημιούργησε. Εξαιρούνται βέβαια όσα γεγονότα αναφέρονται στη θεία και φιλόανθρωπη ενσάρκωση του Λόγου του Θεού. Διότι δεν είχαν συμμετάσχει σ' αυτά με κανένα τρόπο ούτε ο Πατέρας ούτε το Πνεύμα, παρά μόνον με την καλή τους θέληση και την ανέκφραστη θαυματουργία, την οποία πραγματοποίησε για μας με την ενανθρώπησή του ο Λόγος του Θεού, σαν αναλλοίωτος Θεός και Υιός του Θεού.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 11. Περί τῶν σωματικῶς ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων Ἐπεὶ δὲ πλεῖστα περὶ Θεοῦ σωματικώτερον ἐν τῇ θεῇ Γραφῇ συμβολικῶς εἰρημένα εὐρίσκομεν, εἰδέναι χρὴ, ὡς ἀνθρώπους ὄντας	Γι' αυτά που λέγονται για το Θεό ανθρωποπαθώς. Επειδή όμως βρίσκουμε στην Αγία Γραφή να έχουν ειπωθεί πάρα πολλά για το Θεό με τρόπο ανθρωπομορφικό, πρέπει να γνωρίζουμε, εφόσον είμαστε άνθρωποι και έχουμε αυτή την παχιά

ἡμᾶς καὶ τὸ παχὺ τοῦτο σαρκίον
περικειμένους τὰς θείας καὶ ὑψηλὰς
καὶ ἄυλους τῆς θεότητος ἐνεργείας νοεῖν ἢ
λέγειν ἀδύνατον, εἰ μὴ
εἰκόσι καὶ τύποις καὶ συμβόλοις τοῖς καθ' ἡμᾶς
χρησαίμεθα. Ὅσα
τοίνυν περὶ Θεοῦ σωματικώτερον εἴρηται,
συμβολικῶς ἔστι
λελεγμένα, ἔχει δέ τινα ὑψηλοτέραν διάνοιαν·
ἀπλοῦν γὰρ τὸ θεῖον
καὶ ἀσχημάτιστον.
Ὁφθαλμοὺς μὲν οὖν Θεοῦ καὶ βλέφαρα καὶ
ὄρασιν τὴν τῶν
ἀπάντων ἐποπτικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ τὸ
ἀλάθητον τῆς αὐτοῦ
γνώσεως ἐννοήσωμεν ἀπὸ τοῦ παρ' ἡμῖν διὰ
ταύτης τῆς αἰσθήσεως
ἐντελεστέραν γνῶσιν τε καὶ πληροφορίαν
ἐγγίνεσθαι. Ὡτα δὲ καὶ
ἀκοὴν τὸ ἐξιλεωτικὸν αὐτοῦ καὶ τῆς ἡμετέρας
δεκτικὸν δεήσεως·
καὶ γὰρ ἡμεῖς τοῖς τὰς ἱκεσίας ποιουμένοις διὰ
ταύτης τῆς αἰσθήσεως
εὐμενεῖς γινόμεθα γνησιώτερον αὐτοῖς τὸ οὐὶς
ἐπικλίνοντες. Στόμα δὲ
καὶ λαλίαν τὸ ἐνδεικτικὸν τῆς βουλήσεως
αὐτοῦ ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν διὰ
στόματος καὶ λαλιάς σημαίνεσθαι τὰ ἐγκάρδια
νοήματα. Βρῶσιν δὲ
καὶ πόσιν τὴν ἡμετέραν πρὸς τὸ αὐτοῦ θέλημα
συνδρομήν· καὶ γὰρ
ἡμεῖς διὰ τῆς γευστικῆς αἰσθήσεως τὴν τῆς
φύσεως ἀναπληροῦμεν
ὄρεξιν ἀναγκαίαν. Ὁσφρησιν δέ, τὸ
ἀποδεκτικὸν τῆς πρὸς αὐτὸν
ἡμῶν ἐννοίας τε καὶ εὐνοίας ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν
διὰ ταύτης αἰσθήσεως
τὴν τῆς εὐωδίας ἀποδοχὴν ἐγγίνεσθαι.
Πρόσωπον δὲ τὴν δι' ἔργων αὐτοῦ ἐνδειξίν τε
καὶ ἐμφάνειαν ἐκ τοῦ
τὴν ἡμετέραν ἐμφάνειαν διὰ προσώπου
γίνεσθαι. Χεῖρας δὲ τὸ
ἀνυστικὸν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καὶ γὰρ ἡμεῖς
τὰ χρειώδη καὶ
μάλιστα τιμιώτερα διὰ τῶν οἰκείων
κατορθοῦμεν χειρῶν. Δεξιὰν δὲ
τὴν ἐπὶ τοῖς αἰσίοις αὐτοῦ βοήθειαν ἐκ τοῦ καὶ
ἡμᾶς μᾶλλον ἐπὶ τῶν
εὐσχημοτέρων καὶ τιμιωτέρων καὶ πλείστης
ἰσχύος δεομένων τῇ
δεξιᾷ κεκρήσθαι. Ψηλάφησιν δὲ τὴν
ἀκριβεστέραν αὐτοῦ καὶ τῶν

σάρκα, ὅτι εἶναι ἀδύνατον να
ἐννοήσουμε ἢ να μιλήσουμε για τις θείες, υψηλές
και αὐλές ἐνεργείες της
θεότητος, εἴαν δεν χρησιμοποιήσουμε ἀνάλογες σε
μας εἰκόνες, τύπους και
σύμβολα. Ὅσα, λοιπόν, λέμε με ἀνθρωπομορφικὸ
τρόπο για το Θεό, τα λέμε
με συμβολικὴ σημασία, και ἔχουν κάποιο βαθύτερο
νόημα· διότι το θεῖο εἶναι
ἀπλό και δεν παίρνει σχήματα.
Λέγοντας μάτια, βλέφαρα και ὄραση του Θεοῦ, ας
ἐννοήσουμε συμβολικά
τὴν ἐποπτεία του πάνω σ' ὅλα και το ἀλάθητο της
γνώσεώς του· διότι
μ' αὐτὴ τὴν αἴσθηση (της οράσεως) αποκτάμε πιο
τέλεια γνώση και μάθηση.
Λέγοντας αὐτιά και ἀκοή, ας ἐννοήσουμε
συμβολικά τὴ διάθεσή του
να μας σπλαγχνιστεῖ και να δεχθεῖ τὴ δική μας
δέηση· διότι κι εμεῖς μ' αὐτὴ
τὴν αἴσθηση
γινόμαστε ευδιάθετοι σ' αὐτοὺς που μας
παρακαλοῦν και
τους ἀκούμε με περισσότερο ἐνδιαφέρον. Ὅταν
λέμε στόμα και ομιλία, να
ἐννοήσουμε τὴ φανέρωση της θελήσεώς του, διότι
και σε μας οἱ διαθέσεις
της καρδιάς φανερώνονται με το στόμα και τὴν
ομιλία. Ὅταν λέμε φαγητό και
πιτό, ας ἐννοήσουμε τὴ δική μας συμμόρφωση
στο θέλημά του· διότι κι
εμεῖς με τὴν αἴσθηση της γεύσεως ικανοποιούμε
τὴν ἀναγκαία ἐπιθυμία της
φύσεώς μας. Ὅταν λέμε ὄσφρηση, ας ἐννοήσουμε
τὴν ἀποδοχὴ της σκέψεως
και της ἀγάπης μας γι' αὐτόν, διότι κι εμεῖς μ' αὐτὴ
τὴν αἴσθηση δεχόμαστε
τὴν ευωδία ευχάριστα.
Λέγοντας πάλι πρόσωπο ας ἐννοήσουμε τὴν
ἀπόδειξη και τὴν ἐμφάνισή του
με τα ἔργα του, διότι και ἡ δική μας ἐμφάνιση
γίνεται με το πρόσωπο.
Λέγοντας χέρια, ας νοήσουμε τὴν
ἀποτελεσματικότητά της ἐνεργείας του·
κι εμεῖς τα πιο ἀναγκαία και σπουδαία τα
πετυχαίνουμε με τα χέρια μας.
Λέγοντας δεξὶ χέρι, ας ἐννοήσουμε τὴ βοήθειά του
για να ἔλθουν ὅλα καλά·
διότι κι εμεῖς χρησιμοποιούμε το δεξὶ χέρι για τα
πιο ἀξιοπρεπὴ και δίκαια και
που χρειάζονται μεγάλη δύναμη. Λέγοντας
ψηλάφηση ας ἐννοήσουμε τὴν πιο

λίαν λεπτῶν τε καὶ κρυπτῶν διάγνωσίν τε καὶ εἴσπραξιν ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν μὴ δύνασθαι τοὺς ψηλαφωμένους ἐν ἑαυτοῖς τι κρύπτειν. Πόδας δὲ καὶ βάδισιν τὴν πρὸς ἐπικουρίαν τῶν δεομένων ἢ ἐχθρῶν ἄμυναν ἢ ἄλλην τινὰ πρᾶξιν ἔλευσίν τε καὶ παρουσίαν ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν διὰ τῆς τῶν ποδῶν χρήσεως ἀποτελεῖσθαι τὴν ἀφίξιν. Ὅρκον δὲ τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν δι' ὅρκου τὰς πρὸς ἀλλήλους βεβαιοῦσθαι συνθήκας. Ὀργὴν δὲ καὶ θυμὸν τὴν πρὸς τὴν κακίαν ἀπέχθειαν τε καὶ ἀποστροφὴν· καὶ γὰρ ἡμεῖς τὰ ἐναντία τῆς γνώμης μισοῦντες ὀργιζόμεθα. Λήθην δὲ καὶ ὕπνον καὶ νυσταγμὸν τὴν ὑπέρθεσιν τῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀμύνης καὶ τὴν τῆς συνήθους πρὸς τοὺς οἰκείους βοηθείας ἀναβολήν. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν πάντα τὰ σωματικῶς εἰρημένα ἐπὶ Θεοῦ κεκρυμμένην ἔχει τινὰ ἔννοιαν ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσιν, εἰ μὴ τι περὶ τῆς σωματικῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπιδημίας εἴρηται· αὐτὸς γὰρ πάντα τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἀνεδέξατο, ψυχὴν νοερὰν καὶ σῶμα καὶ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἰδιώματα τὰ τε φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη.	ακριβὴ καὶ τέλεια γνώση καὶ προσβολὴ των πιο λεπτῶν καὶ κρυφῶν λογισμῶν· διότι καὶ αὐτοὺς που εμεῖς ψηλαφούμε δεν μπορούν να κρύψουν κάτι πάνω τους. Λέγοντας επίσης πόδια καὶ βάδην εννοούμε τον ερχομὸ καὶ τὴν παρουσία του, για να βοηθήσει ὅσους ἔχουν ἀνάγκη ἢ ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς ἐχθροὺς ἢ για κάποια ἄλλη πράξη· διότι καὶ σε μας ἡ ἀφίξη γίνεται με τὴν χρῆση των ποδιῶν. Λέγοντας ὅρκο ας εννοήσουμε το ἀμετακίνητο τῆς βουλῆς του, διότι κι εμεῖς με ὅρκο ἐπιβεβαιώνουμε τις συμφωνίες μεταξύ μας. Ὀργὴ καὶ θυμὸ λέγοντας εννοούμε τὴν ἀπέχθεια καὶ τὸ μῖσος στὴν κακία· διότι κι εμεῖς θυμώνουμε, ἐπειδὴ μισούμε τις ἀντίθετες γνώμες. Λέγοντας ἀκόμη λησμονιά, ὕπνο καὶ νυσταγμὸ, ας εννοήσουμε τὴν ἀμέλεια στὴν ἀμυνα ἐνάντια στους ἐχθροὺς καὶ τὴ ματαίωση τῆς συχνῆς βοήθειας πρὸς τοὺς φίλους. Καὶ μ' ἓνα λόγο, ὅλα ὅσα ἔχουν εἰπωθεῖ για το Θεὸ με ἀνθρωπομορφικὲς ἐκφράσεις, ἔχουν κρυμμένη κάποια σημασία που διδάσκει τα υπερφυσικά με ἀνθρωπομορφικὲς ἐκφράσεις, ἐκτὸς μόνον ἀν εἰπωθεῖ κάτι για τὴν σωματικὴ ἔλευση τοῦ Θεοῦ Λόγου. Διότι Αὐτός ἀνάλαβε ὅλη τὴν ἀνθρώπινη φύση για τὴ σωτηρία μας, δηλαδή τὴ νοερὴ ψυχὴ, τὸ σῶμα καὶ τα χαρακτηριστικὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, που εἶναι τα φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 12. Ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τῶν ἱερῶν μεμυήμεθα λογίων, ὡς ὁ θεὸς ἔφη Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, «ὅτι ὁ Θεὸς πάντων ἐστὶν αἰτία καὶ ἀρχή, τῶν ὄντων οὐσία, τῶν ζώντων ζωή, τῶν λογικῶς ὄντων λόγος, τῶν νοερῶς ὄντων νοῦς· καὶ τῶν μὲν ἀποπιπτόντων αὐτῆς ἀνάκλησίς τε καὶ ἀνάστασις, τῶν δὲ παραφθειρόντων τὸ κατὰ φύσιν ἀνακαινισμὸς καὶ ἀναμόρφωσις· τῶν κινουμένων κατὰ τινὰ ἀνίερρον σάλον ἰδρυσις ἱερὰ καὶ τῶν ἐστηκότων ἀσφάλεια καὶ τῶν ἐπ' αὐτὴν ἀναγομένων ὁδὸς καὶ ἀνατατικὴ χειραγωγία. »Προσθήσω δέ, ὅτι καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ	Για τα ἴδια θέματα. Αὐτά, βέβαια, τα ἔχουμε διδαχθεῖ ἀπὸ τοὺς ἱερούς συγγραφείς, ὅπως εἶπε ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, «ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἡ αἰτία καὶ ἡ ἀρχὴ ὅλων, ὁ χορηγὸς τῆς φύσεως στα ὄντα, τῆς ζωῆς στα ζωντανά, τῆς λογικῆς στα λογικά ὄντα καὶ τοῦ νοῦ στα νοερά· εἶναι ἡ ἐπαναφορὰ καὶ ἡ ἐπανόρθωση αὐτῶν που ἔχουν πέσει· ἡ ἀνακαίνιση καὶ ἀναμόρφωση ὅσων ἔχουν φθειρεῖ τὴ φύση τοὺς· εἶναι ἡ ἱερὴ σταθερότητα αὐτῶν που κινούνται με μία ἀνίερρη ταραχὴ· ἡ ἀσφάλεια αὐτῶν που στέκονται σταθεροί· καὶ ἡ ὁδὸς καὶ χειραγωγήση πρὸς τα ἄνω αὐτῶν που βαδίζουν πρὸς Αὐτόν.

πεπονημένων Πατὴρ,
 κυριώτερον γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐστὶ Πατὴρ, ὁ
 ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι
 παραγαγὼν ἢ οἱ γεννήσαντες οἱ ἐξ αὐτοῦ καὶ
 τὸ εἶναι καὶ τὸ γεννᾶν
 εἰληφότες· τῶν ἐπομένων καὶ ὑπ' αὐτοῦ
 ποιμαινομένων ποιμὴν, τῶν
 φωτιζομένων ἑλλαμψις, τῶν τελουμένων
 τελεταρχία, τῶν
 θεουμένων θεαρχία, τῶν διεστώτων εἰρήνη καὶ
 τῶν ἀπλουμένων
 ἀπλότης καὶ τῶν ἐνιζομένων ἐνότης· ἀρχῆς
 ἀπάσης ὑπερούσιος καὶ
 ὑπάρχιος ἀρχὴ καὶ τοῦ κρυφίου, ἥτοι τῆς
 αὐτοῦ γνώσεως κατὰ τὸ
 θεμιτὸν καὶ ἐφικτὸν ἐκάστω ἀγαθῇ
 μετάδοσις».

Ἔτι περὶ θείων ὀνομάτων ἀκριβέστερον.
 Τὸ θεῖον ἀκατάληπτον ὃν πάντως καὶ
 ἀνώνυμον ἔσται. Ἀγνοοῦντες
 οὖν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τῆς οὐσίας αὐτοῦ μὴ
 ἐκζητήσωμεν ὄνομα·
 δηλωτικὰ γὰρ τῶν πραγμάτων ἐστὶ τὰ
 ὀνόματα. Ἀλλ' ἀγαθὸς ὢν
 ὁ Θεὸς καὶ ἐπὶ μεθέξει τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ
 παραγαγὼν ἡμᾶς
 ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι καὶ γνωστικούς
 ποιήσας ἡμᾶς, ὥσπερ οὐ
 τῆς οὐσίας αὐτοῦ μετέδωκεν ἡμῖν, οὕτως οὐδὲ
 τῆς γνώσεως τῆς
 οὐσίας αὐτοῦ· ἀδύνατον γὰρ φύσιν τελείως
 γνῶναι τὴν
 ὑπερκειμένην φύσιν. Εἰ δὲ καὶ τῶν ὄντων αἱ
 γνώσεις, τὸ ὑπερούσιον
 πῶς γνωσθήσεται;
 Δι' ἄφατον οὖν ἀγαθότητα ἡυδόκησεν ἐκ τῶν
 καθ' ἡμᾶς ὀνομάζεσθαι,
 ἵνα μὴ ἀμέτοχοι παντελῶς ὦμεν τῆς αὐτοῦ
 ἐπιγνώσεως, ἀλλ'
 ἔχωμεν κἂν ἀμυδρὰν αὐτοῦ ἔννοιαν. Καθὸ
 μὲν οὖν ἀκατάληπτός
 ἐστὶ, καὶ ἀκατονόμαστος· ὥς δὲ πάντων αἴτιος
 καὶ πάντων τῶν
 ὄντων τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας ἐν ἑαυτῷ
 προέχων, ἐκ πάντων
 τῶν ὄντων κατονομάζεται, καὶ ἐκ τῶν
 ἐναντίων οἶον φωτὸς καὶ
 σκότους, ὕδατος καὶ πυρός, ἵνα γνῶμεν, ὅτι οὐ
 ταῦτα κατ' οὐσίαν
 ἐστίν· ἀλλ' ἔστι μὲν ὑπερούσιος, διὸ καὶ
 ἀκατονόμαστος, ὥς δὲ
 πάντων τῶν ὄντων αἴτιος ἐκ πάντων τῶν

»Θα προσθέσω ἐπίσης ὅτι εἶναι Πατέρας αὐτῶν
 που δημιουργήσε· καὶ το
 σπουδαιότερο, ὁ Θεὸς μας εἶναι Πατέρας μας, διότι
 Αὐτός καὶ ὄχι οἱ γονεῖς
 μας, μάς ἔφερε στη ζωὴ ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία· καθὼς
 οἱ γονεῖς μας ἔλαβαν ἀπ'
 Αὐτόν τὴ ζωὴ καὶ τὴ δυνατότητα νὰ γεννοῦν. Εἶναι
 ποιμένας αὐτῶν που Τον
 ἀκολουθοῦν καὶ τοὺς ποιμαίνει· εἶναι ὁ φωτισμὸς
 τῶν φωτιζομένων,
 ὁ μύστης ὅσων μυσούνται στα ιερὰ μυστήρια, ἡ
 αἰτία τῆς θεώσεως τῶν
 θεουμένων, ἡ συμφιλίωση ὅσων ἔχουν
 φιλονικίη, ἡ ἀπλότητα τῶν ἀπλοϊκῶν
 καὶ ἡ ἐνότητα ὅσων ἐνώνονται μεταξύ τους. Εἶναι
 ἡ ἐξουσία πάνω ἀπὸ κάθε
 ἐξουσία, ἡ ἀρχὴ τῆς υπάρξεως καὶ ἡ ἀγαθὴ
 μετάδοση τῶν ἀπορρήτων
 μυστηρίων, δηλαδή τῆς γνώσεώς Του στὸν καθένα,
 σύμφωνα με τὸ μέτρο του
 δυνατοῦ καὶ ἐφικτοῦ».

Ἀκόμη πιο λεπτομερῶς γιὰ τὰ ὀνόματα τοῦ Θεοῦ.
 Επειδὴ τὸ θεῖο εἶναι ἀκατάληπτο, σίγουρα θὰ εἶναι
 καὶ χωρὶς ὄνομα. Καὶ
 ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουμε τὴν οὐσία του, ας μὴ
 ζητήσουμε τὸ ὄνομα τῆς οὐσίας
 του· διότι τὰ ὀνόματα φανερώνουν τὰ πράγματα. Ὁ
 Θεὸς ὁμως, ἐπειδὴ εἶναι
 ἀγαθὸς καὶ μας ἔφερε ἀπὸ τὸ μηδέν στὴν ὑπαρξὴ
 γιὰ νὰ μετέχουμε
 στὴν ἀγαθότητά του, καὶ μας ἔκαμε ὄντα με γνώση,
 ἔτσι, ὅπως δὲν μας
 μετέδωσε κάτι ἀπὸ τὴν οὐσία του, οὔτε μας ἔδωσε
 καὶ τὴ γνώση τῆς οὐσίας
 του. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν μιὰ κτιστὴ φύση νὰ
 γνωρίσει τελείως
 τὴν ἀνώτερη ἀπ' αὐτὴν φύση. Καὶ ἀν, μάλιστα, οἱ
 γνώσεις γιὰ τὰ ὄντα εἶναι
 ἐλλιπεῖς, πῶς θὰ γνωρίσουμε αὐτὸ που ξεπερνᾷ τὴν
 οὐσία;
 Ὁ Θεός, λοιπόν, ἀπὸ τὴν πολλὴν του ἀγαθότητα,
 θέλησε νὰ παίρνει δικά μας
 ὀνόματα, ὥστε νὰ μὴν εἴμαστε ἐντελῶς ἀμέτοχοι
 ἀπὸ τὴ γνώση του, ἀλλὰ νὰ
 ἔχουμε ἔστω καὶ κάποια ἀμυδρὴ ιδέα γι' Αὐτόν.
 Ἔτσι, ὅπως εἶναι
 ἀκατάληπτος, εἶναι καὶ χωρὶς ὄνομα. Ὅλα τὰ ὄντα
 ὁμως ὁμολογοῦν ὅτι Αὐτός
 εἶναι ἡ αἰτία ὅλων καὶ κατέχει ἐκ τῶν προτέρων τὸ
 λόγο καὶ τὴν αἰτία κάθε
 ὄντος· τὸ ὁμολογοῦν ἀκόμη καὶ τὰ ἀντίθετα μεταξύ
 τους, ὅπως τὸ φῶς καὶ

αἰτιατῶν ὀνομάζεται.

Διὸ τῶν θείων ὀνομάτων τὰ μὲν ἀποφατικῶς λέγεται δηλοῦντα τὸ ὑπερούσιον, οἷον ἀνούσιος, ἄχρονος, ἄναρχος, ἀόρατος, οὐχ ὅτι τινὸς ἦττων ἐστὶν ἢ τινος ἐστέρηται – αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ τὰ πάντα καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ δι’ αὐτοῦ γέγονε καὶ ἐν αὐτῷ συνέστηκεν –, ἀλλ’ ὅτι πάντων ὑπεροχικῶς τῶν ὄντων ἐξήρηται – οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων, ἀλλ’ ὑπὲρ πάντα ἐστί. Τὰ δὲ καταφατικῶς λεγόμενα ὡς αἰτίου τῶν πάντων κατηγορεῖται· ὡς γὰρ αἴτιος πάσης οὐσίας καὶ πάντων τῶν ὄντων λέγεται καὶ ὢν καὶ οὐσία, καὶ ὡς αἴτιος λόγου παντὸς καὶ σοφίας λογικοῦ τε καὶ σοφοῦ λέγεται λόγος καὶ λογικός, σοφία καὶ σοφός· ὁμοίως καὶ νοῦς καὶ νοερός, ζωὴ καὶ ζῶν, δύναμις καὶ δυνατός· καὶ ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν ὁμοίως, μᾶλλον δὲ ἐκ τῶν τιμιωτέρων καὶ πλησιαζόντων αὐτῷ οἰκειοτέρως ὀνομασθήσεται.

Τιμιώτερα δὲ τὰ ἄνυλα τῶν ὑλικῶν καὶ τὰ καθαρὰ τῶν ῥυπαρῶν καὶ τὰ ἅγια τῶν ἐναγῶν, καὶ μᾶλλον αὐτῷ πλησιάζοντα, ἐπεὶ καὶ πλέον μετέχουσιν αὐτοῦ. Οἰκειότερον οὖν μᾶλλον ὀνομασθήσεται ἥλιος καὶ φῶς ἥπερ σκότος, καὶ ἡμέρα ἥπερ νύξ, καὶ ζωὴ ἥπερ θάνατος, καὶ πῦρ καὶ πνεῦμα καὶ ὕδωρ ὡς ζωτικὰ ἥπερ γῆ· καὶ πρὸ πάντων καὶ πλέον ἀγαθότης ἥπερ κακία. Ταῦτόν δὲ εἰπεῖν «ὄν» ἥπερ «μὴ ὄν»· τὸ γὰρ ἀγαθὸν ὑπαρξίς καὶ ὑπάρξεως αἴτιον, τὸ δὲ κακὸν ἀγαθοῦ ἦτοι ὑπάρξεως στερησίς. Καὶ αὗται μὲν αἱ ἀποφάσεις καὶ καταφάσεις· γλυκυτάτη δὲ καὶ ἡ ἐξ ἀμφοῖν συνάφεια, οἷον «ἡ ὑπερούσιος οὐσία, ἡ ὑπέρθεος θεότης, ἡ ὑπεράρχιος ἀρχὴ» καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰσὶ δὲ καὶ τινὰ καταφατικῶς ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενα δυνάμιν ὑπεροχικῆς ἀποφάσεως ἔχοντα, οἷον «σκότος»· οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς σκότος ἐστίν, ἀλλ’ ὅτι οὐκ ἔστι φῶς ἀλλ’ ὑπὲρ τὸ φῶς. Λέγεται μὲν οὖν ὁ Θεὸς νοῦς καὶ λόγος καὶ

το σκοτάδι, το νερό και η φωτιά, για να γνωρίζουμε ὅτι Αὐτός δεν εἶναι στην οὐσία του αὐτά. Αλλά να γνωρίζουμε ὅτι εἶναι ὑπερούσιος, γι’ αὐτό και χωρίς ὄνομα· και ὅλα τα δημιουργήματά του βεβαιώνουν ὅτι Αὐτός εἶναι ὁ αἴτιος κάθε ὄντος.

Γι’ αὐτό, ἀπὸ τα θεία ὀνόματα ἄλλα χρησιμοποιοῦνται με ἀποφατική σημασία για να δηλώσουν το ὑπερούσιο, ὅπως ἀνούσιος, ἄχρονος, ἄναρχος, ἀόρατος· ὅχι ὅτι εἶναι κατώτερος ἀπὸ κάποιον ἢ του λείπει κάτι –διότι σ’ Αὐτόν ἀνήκουν ὅλα και Αὐτός τα δημιούργησε και τα συνέστησε για τον εαυτό Του· ξεχωρίζει ἀπ’ ὅλα τα ὄντα, διότι υπερέχει –δεν εἶναι σαν κάποιο ὄν, ἀλλὰ πάνω ἀπ’ ὅλα. Τα ὀνόματα πάλι, που χρησιμοποιοῦνται καταφατικά για το Θεό, λέγονται ἐπειδὴ εἶναι αἴτιος ὅλων. Ονομάζεται ὢν και οὐσία, διότι εἶναι αἴτιος κάθε οὐσίας τῶν ὄντων· ὀνομάζεται λόγος, λογικός, σοφία και σοφός, διότι εἶναι αἴτιος κάθε λόγου και σοφίας, δηλαδή του λογικοῦ και του σοφοῦ.

Παρόμοια λέγεται νους, νοερός, ζωὴ, ζῶν, δύναμη και δυνατός· και σ’ ὅλα τα ὑπόλοιπα, ἐπίσης, θα κληθεῖ με παρόμοια ὀνόματα, που θα ληφθοῦν περισσότερο ἀπὸ τα πιο αξιόλογα και κοντινὰ σ’ Αὐτόν ὀνόματα.

Πιο αξιόλογα και κατάλληλα ὀνόματα γι’ Αὐτόν εἶναι τα ἄνυλα ἀπὸ τα ὑλικά, τα καθαρὰ ἀπὸ τα ρυπαρά και τα ἅγια ἀπὸ τα μiasμένα, ἐπειδὴ περισσότερο μετέχουν σ’ Αὐτόν. Διότι πιο κατάλληλα θα κληθεῖ ἥλιος και φῶς παρά σκοτάδι, ἡμέρα παρά νύχτα, ζωὴ παρά θάνατος, και φωτιά και πνεῦμα και νερό, διότι ἔχουν ζωὴ, παρά γῆ. Και πάνω ἀπ’ ὅλα θα ὀνομασθεῖ ἀγαθότητα και ὁχι κακό. Το ἴδιο, θα τον καλέσει κανένας «ὄν» παρά «μὴ ὄν»· διότι το ἀγαθὸ εἶναι ὑπαρξὴ και αἴτιο της ὑπάρξεως, ἐνῶ το κακό εἶναι στέρηση του ἀγαθοῦ, δηλαδή της ὑπάρξεως.

Αὐτά, λοιπόν, εἶναι τα ἀποφατικά και καταφατικά ὀνόματα· και εἶναι βέβαια πολὺ πετυχημένος ὁ συνδυασμός τους, για παράδειγμα «ὑπερούσια οὐσία, ὑπέρθεη θεότητα, ὑπεράρχια ἀρχή», και τα παρόμοια. Υπάρχουν και μερικά

πνεῦμα σοφία τε καὶ
δύναμις ὡς τούτων αἴτιος καὶ ὡς ἄυλος καὶ ὡς
παντοργός καὶ
παντοδύναμος. Καὶ ταῦτα κοινῶς ἐπὶ πάσης
λέγεται τῆς θεότητος
τά τε ἀποφατικῶς καὶ καταφατικῶς λεγόμενα.
Καὶ ἐφ' ἐκάστης τῶν
τῆς Ἀγίας Τριάδος ὑποστάσεων ὁμοίως καὶ
ὡσαύτως καὶ
ἀπαραλείπτως· ὅταν γὰρ ἐννοήσω μίαν τῶν
ὑποστάσεων, τέλειον
Θεὸν αὐτὴν οἶδα, τελείαν οὐσίαν. Ὅταν δὲ
συνάψω καὶ
συναριθμήσω τὰ τρία, ἓνα Θεὸν οἶδα τέλειον·
οὐ σύνθετόν ἐστιν ἢ
θεότης, ἀλλ' ἐν τρισὶ τελείοις ἓν τέλειον
ἄμερές καὶ ἀσύνθετον.
Ὅταν δὲ τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν τῶν
ὑποστάσεων ἐννοήσω, οἶδα,
ὅτι ἐστὶν ὁ Πατὴρ ὑπερούσιος ἥλιος, πηγὴ
ἀγαθότητος, ἄβυσσος
οὐσίας, λόγου, σοφίας, δυνάμεως, φωτός,
θεότητος, πηγὴ γεννητικῆ
καὶ προβλητικῆ τοῦ ἐν αὐτῇ κρυφίου ἀγαθοῦ.
Αὐτὸς μὲν οὖν ἐστι
νοῦς, Λόγου ἄβυσσος, Λόγου γεννήτωρ καὶ
διὰ Λόγου προβολεὺς
ἐκφαντορικοῦ Πνεύματος· καὶ ἵνα μὴ πολλὰ
λέγω, οὐκ ἔστι τῷ
Πατρὶ λόγος, σοφία, δύναμις, θέλησις, εἰ μὴ ὁ
Υἱός, ὅς ἐστιν ἡ μόνη
δύναμις τοῦ Πατρὸς ἢ προκαταρκτικῆ τῆς τῶν
πάντων ποιήσεως.
Οὗτος ὡς τελεία ὑπόστασις γεννωμένη, ὡς
οἶδεν αὐτός, Υἱός ἐστι τε
καὶ λέγεται. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον
ἐκφαντορικῆ τοῦ κρυφίου τῆς
θεότητος δύναμις τοῦ Πατρὸς, ἐκ Πατρὸς μὲν
δι' Υἱοῦ ἐκπορευομένη,
ὡς οἶδεν αὐτός, οὐ γεννητῶς· διὸ καὶ Πνεῦμα
Ἅγιον τὸ τελεσιουργόν
τῆς τῶν ἀπάντων ποιήσεως.
Ὅσα οὖν ἀρμόζει αἰτίῳ Πατρί, πηγῇ,
γεννήτορι, τῷ Πατρὶ μόνῳ
προσαρμοστέον· ὅσα δὲ αἰτιατῷ, γεννητῷ
Υἱῷ, Λόγῳ, δυνάμει
προκαταρκτικῇ, θελήσει, σοφίᾳ, τῷ Υἱῷ· ὅσα
δὲ αἰτιατῷ, ἐκπορευτῷ,
ἐκφαντορικῷ, τελεσιουργικῇ δυνάμει, τῷ
Ἀγίῳ Πνεύματι. Ὁ Πατὴρ
πηγὴ καὶ αἰτία Υἱοῦ καὶ Πνεύματος, Πατὴρ δὲ
μόνου Υἱοῦ καὶ

καταφατικά ονόματα που λέγονται γιὰ το Θεό καὶ
ἔχουν ἐννοία υπερβολικῆς
αρνήσεως, ὅπως «σκοτάδι»· ὅχι ὅτι ὁ Θεός ἐστὶν
σκοτάδι, ἀλλὰ δὲν ἐστὶν φῶς,
ἐπειδὴ ἐστὶν πάνω ἀπὸ το φῶς.
Ονομάζεται, λοιπόν, ὁ Θεός νους, λόγος, πνεῦμα,
σοφία καὶ δύναμη, διότι
ἐστὶν ὁ αἴτιος αὐτῶν καὶ ἄυλος καὶ δημιουργός τῶν
ὅλων καὶ παντοδύναμος.
Καὶ αὐτὰ τὰ ονόματα, καὶ τὰ ἀποφατικά καὶ τὰ
καταφατικά, ἀποδίδονται σὲ
ὅλο το κοινὸ (οὐσία) τῆς θεότητος. Το ἴδιο ὅμως
καὶ ἀπαράλλακτα
ἀποδίδονται καὶ σὲ κάθε ξεχωριστὴ ὑπόστασις τῆς
Ἀγίας Τριάδος· ὅταν
ἀναλογισθῶ μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις, τὴν
ἀναγνωρίζω ὡς τέλειο Θεό καὶ
τέλεια οὐσία. Καὶ ὅταν πάλι συγκεντρώσω καὶ
ἀπαριθμήσω τὰ τρία
(πρόσωπα), ἀναγνωρίζω ἓνα τέλειο Θεό. Διότι ἡ
θεότητα δὲν ἐστὶν σύνθετη,
ἀλλὰ ἐστὶν ἓνα ἀχώριστο καὶ ἀσύνθετο σὲ τρία
τέλεια.
Ὅταν πάλι ἀναλογισθῶ τὴν σχέσιν τῶν ὑποστάσεων
μεταξὺ τους, γνωρίζω ὅτι
ὁ Πατέρας ἐστὶν ὑπερούσιος ἥλιος, πηγὴ
ἀγαθότητος, ἄβυσσος οὐσίας,
λόγου, σοφίας, δυνάμεως, φωτός, θεότητος, πηγὴ
ποῦ γεννᾷ καὶ προβάλλει
τὸ ἀγαθὸ ποῦ κρύβει μέσα της. Ὁ ἴδιος, λοιπόν,
ἐστὶν νους, ἄβυσσος τοῦ
Λόγου, γεννήτορας τοῦ Λόγου καὶ προβολέας
μέσω τοῦ Λόγου τοῦ
ἐκφαντορικοῦ Πνεύματος. Καὶ γιὰ νὰ το πῶ με δυο
λόγια, δὲν ὑπάρχει γιὰ τὸν
Πατέρα λόγος, σοφία, δύναμη, θέληση, παρὰ
μόνον ὁ Υἱός του, ὁ ὁποῖος
ἐστὶν ἡ μοναδικὴ δύναμη τοῦ Πατέρα, ἡ πρώτη
αἰτία τῆς δημιουργίας ὅλων.
Αὐτός ἐστὶν καὶ ὀνομάζεται Υἱός, διότι σὰν τέλεια
ὑπόστασις γεννιέται ὅπως
αὐτός γνωρίζει. Καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐστὶν ἡ
δύναμη τοῦ Πατέρα ποῦ
φανερώνει τὰ κρυφία τῆς θεότητος· δὲν γεννιέται
ἀλλὰ ἐκπορεύεται μέσω τοῦ
Υἱοῦ ἀπὸ τοῦ Πατέρα, ὅπως αὐτός γνωρίζει· γι'
αὐτὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα
τελειοποιεῖ τὴν δημιουργία τοῦ σύμπαντος.
Ὅσα, λοιπόν, ἀρμόζουν στὸν Πατέρα ποῦ ἐστὶν ὁ
αἴτιος, ἡ πηγὴ καὶ ὁ
γεννήτορας, πρέπει νὰ τὰ ἀποδίδουμε μόνο στὸν
Πατέρα· ὅσα ἀρμόζουν

προβολεύς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ὁ Υἱὸς Υἱός, Λόγος, σοφία καὶ δύναμις, εἰκὼν, ἀπαύγασμα, χαρακτήρ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς, οὐχ Υἱὸς δὲ τοῦ Πνεύματος. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὡς ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον – οὐδεμία γὰρ ὁρμὴ ἄνευ Πνεύματος– καὶ Υἱοῦ δὲ Πνεύμα οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ’ ὡς δι’ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον· μόνος γὰρ αἴτιος ὁ Πατήρ.	στο ἀποτελεσμα της αιτίας, στο γεννητό Υιό, Λόγο, δύναμη προκαταρκτική, θέληση και σοφία, να τ’ αποδίδουμε στον Υιό· ὅσα επίσης ταιριάζουν στο ἀποτελεσμα της αιτίας, το εκπορευτό, εκφαντορικό και τελεσιουργό, να τ’ αποδίδουμε στο Ἅγιο Πνεῦμα. Ο Πατέρας είναι η πηγή και αιτία του Υιού και του Πνεύματος· είναι Πατέρας μόνον του Υιού και προβολέας του Ἁγίου Πνεύματος. Ο Υιός είναι Υιός, Λόγος, σοφία και δύναμη, εικόνα, κατοπτρισμός και τύπος του Πατέρα· προέρχεται ἀπὸ τον Πατέρα και ὄχι ἀπὸ το Πνεῦμα. Το Πνεῦμα είναι το Ἅγιο Πνεῦμα του Πατέρα, διότι ο Πατέρας το εκπορεύει και διότι καμιά κίνηση δεν υπάρχει χωρίς το Πνεῦμα· το Πνεῦμα είναι και του Υιού, ὄχι με την έννοια ὅτι εκπορεύεται ἀπ’ αὐτόν, ἀλλὰ μέσω αὐτοῦ εκπορεύεται ἀπὸ τον Πατέρα· διότι μοναδικός αἴτιος είναι ο Πατέρας.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 13. Περί τόπου θεοῦ καὶ ὅτι μόνον τὸ θεῖον ἀπερίγραφτον Τόπος ἐστὶ σωματικὸς πέρας τοῦ περιέχοντος, καθ’ ὃ περιέχεται τὸ περιεχόμενον· οἶον ὁ ἀήρ περιέχει, τὸ δὲ σῶμα περιέχεται. Οὐχ ὅλος ὁ περιέχων ἀήρ τόπος ἐστὶ τοῦ περιεχομένου σώματος, ἀλλὰ τὸ τέλος τοῦ περιέχοντος ἀέρος, τὸ ἐφαπτόμενον τοῦ περιεχομένου σώματος. Πάντως δέ, ὅτι τὸ περιέχον οὐκ ἔστιν ἐν τῷ περιεχομένῳ. Ἔστι δὲ καὶ νοητὸς τόπος, ἔνθα νοεῖται καὶ ἔστιν ἡ νοητὴ καὶ ἀσώματος φύσις· ἔνθαπερ πάρεστι καὶ ἐνεργεῖ καὶ οὐ σωματικῶς περιέχεται ἀλλὰ νοητῶς· οὐ γὰρ ἔχει σχῆμα, ἵνα σωματικῶς περισχεθῇ. Ὁ μὲν οὖν Θεὸς ἄυλος ὢν καὶ ἀπερίγραφτος ἐν τόπῳ οὐκ ἔστιν· αὐτὸς γὰρ ἑαυτοῦ τόπος ἐστὶ, τὰ πάντα πληρῶν καὶ ὑπὲρ τὰ πάντα ὢν καὶ αὐτὸς συνέχων τὰ πάντα. Λέγεται δὲ ἐν τόπῳ εἶναι. Καὶ λέγεται τόπος Θεοῦ, ἔνθα ἔκδηλος ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ γίνεται. Αὐτὸς μὲν γὰρ διὰ πάντων ἀμιγῶς διήκει καὶ πᾶσι	Για τον τόπο του Θεού και ὅτι το θεῖο είναι ἀπεριόριστο Ο τόπος του σώματος είναι τα ὅρια αὐτοῦ που το περιέχει ὡς περιεχόμενο· για παράδειγμα, ο αέρας περιέχει, ἐνῶ το σῶμα περιέχεται. Ὅλος ο αέρας που περιέχει δεν είναι ο τόπος του σώματος που περιέχεται, ἀλλὰ τα ὅρια του περιέχοντος αέρα τα οποία αγγίζουν το περιεχόμενο σῶμα. Γενικά ισχύει, αὐτό που περιέχει να μη βρίσκεται μέσα στο περιεχόμενο. Υπάρχει βέβαια και νοητὸς τόπος, ὅπου βρίσκεται ο νους και η νοητὴ και ἀσώματη φύση· είναι παρούσα ἐκεῖ και ἐνεργεῖ, χωρίς να περιέχεται σωματικά ἀλλὰ νοητά· διότι δεν ἔχει σχῆμα, για να περιληφθεῖ σωματικά. Ο Θεός, λοιπόν, που είναι ἄυλος και ἀπερίγραφτος, δεν βρίσκεται σε τόπο· διότι ο ἴδιος είναι τόπος του εαυτοῦ του, ἀφοῦ γεμίζει τα πάντα και είναι πάνω ἀπ’ ὅλα και ὅλα τα συνέχει. Λέγεται βέβαια ὅτι βρίσκεται σε τόπο. Και ονομάζεται τόπος Θεοῦ ἐκείνος ὅπου ἀποκαλύπτεται η ἐνέργειά του. Διότι ο ἴδιος χωρίς ἀνάμειξη διέρχεται μέσω ὅλων και μεταδίδει σ’ ὅλα την ἐνέργειά

μεταδίδωσι τῆς ἑαυτοῦ
ἐνεργείας κατὰ τὴν ἐκάστου ἐπιτηδειότητα καὶ
δεκτικὴν δύναμιν,
φημί δὴ τὴν τε φυσικὴν καὶ προαιρετικὴν
καθαρότητα· καθαρώτερα
γὰρ τὰ αὐλα τῶν υλικῶν καὶ τὰ ἐνάρετα τῶν
κακία συνευγμένων.
Λέγεται τοιγαροῦν Θεοῦ τόπος ὁ πλεόν
μετέχων τῆς ἐνεργείας καὶ
τῆς χάριτος αὐτοῦ.
Διὰ τοῦτο ὁ οὐρανὸς αὐτοῦ θρόνος –ἐν αὐτῷ
γὰρ εἰσιν οἱ ποιοῦντες
τὸ θέλημα αὐτοῦ ἄγγελοι καὶ ἀεὶ δοξάζοντες
αὐτόν· αὕτη γὰρ αὐτῷ
ἀνάπαυσις– καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
αὐτοῦ –ἐν αὐτῇ γὰρ διὰ
σαρκὸς τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη–. Πούς
δὲ τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγία
σὰρξ αὐτοῦ διαφόρως ὠνόμασται. Λέγεται καὶ
ἡ Ἐκκλησία τόπος
Θεοῦ· τοῦτον γὰρ εἰς δοξολογίαν αὐτοῦ
ὥσπερ τι τέμενος
ἀφωρίσαμεν, ἐν ᾧ καὶ τὰς πρὸς αὐτόν
ἐντεύξεις ποιούμεθα. Ὁμοίως
καὶ οἱ τόποι, ἐν οἷς ἔκδηλος ἡμῖν ἡ αὐτοῦ
ἐνέργεια εἴτε διὰ σαρκὸς
εἴτε ἄνευ σώματος γέγονε, τόποι Θεοῦ
λέγονται.
Ἰστέον δέ, ὅτι τὸ θεῖον ἀμερές ἐστίν, ὅλον
ὀλικῶς πανταχοῦ ὄν καὶ
οὐ μέρος ἐν μέρει σωματικῶς διαιρούμενον,
ἀλλ’ ὅλον ἐν πᾶσι καὶ
ὅλον ὑπὲρ τὸ πᾶν.
Περὶ τόπου ἀγγέλου καὶ τῆς ψυχῆς καὶ περὶ
τοῦ ἀπεριγράπτου.
Ὁ δὲ ἄγγελος σωματικῶς μὲν ἐν τόπῳ οὐ
περιέχεται ὥστε
τυποῦσθαι καὶ σχηματίζεσθαι, ὅμως λέγεται
εἶναι ἐν τόπῳ διὰ τὸ
παρεῖναι νοητῶς καὶ ἐνεργεῖν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ
φύσιν καὶ μὴ εἶναι
ἄλλαχού, ἀλλ’ ἐκεῖσε νοητῶς περιγράφεσθαι,
ἐνθα καὶ ἐνεργεῖ· οὐ
γὰρ δύναται κατὰ ταῦτόν ἐν διαφόροις τόποις
ἐνεργεῖν, μόνου γὰρ
Θεοῦ ἐστὶ τὸ πανταχοῦ κατὰ ταῦτόν ἐνεργεῖν.
Ὁ μὲν γὰρ ἄγγελος
τάχει φύσεως καὶ τῷ ἐτοιμῶς, ἤγουν ταχέως,
μεταβαίνειν ἐνεργεῖ
ἐν διαφόροις τόποις, τὸ δὲ θεῖον πανταχῇ ὄν
καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν κατὰ
ταῦτόν διαφόρως ἐνεργεῖ μιᾷ καὶ ἀπλῇ

του, ἀνάλογα με τὴν καταλληλότητα καὶ τὴν
δεκτικὴν ἰκανότητα τοῦ καθένα·
ἐννοῶ τὴν καθαρότητα τῆς φύσεως καὶ τῆς
προαιρέσεως· καθὼς εἶναι πιο
καθαρά τα αὐλα ἀπὸ τα υλικά καὶ τα ἐνάρετα ἀπὸ
τα προσκολλημένα σὲν
κακία. Γι’ αὐτό, λοιπόν, τόπος Θεοῦ ονομάζεται
ἐκεῖνος που μετέχει
περισσότερο σὲν ἐνέργεια καὶ τὴν χάριν Του.
Γι’ αὐτό τὸ λόγο ὁ οὐρανὸς εἶναι ὁ θρόνος τοῦ –
διότι σ’ αὐτόν βρίσκονται
οἱ ἄγγελοι που κάνουν τὸ θέλημά τοῦ καὶ τὸν
δοξάζουν ἀσταμάτητα· ἡ
δοξολογία αὐτὴ εἶναι ἡ ξεκούρασή τοῦ–. Καὶ ἡ γῆ
εἶναι τὸ υποπόδιο τῶν
ποδιῶν τοῦ –διότι σ’ αὐτὴν ἐξήσῃ με τὴν
ἀνθρώπινη σάρκα ἀνάμεσα σὲν
ἀνθρώπους–· καθὼς ἡ ἀγία σάρκα τοῦ λέγεται με
ἄλλη ονομασία πόδι τοῦ
Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία λέγεται τόπος τοῦ
Θεοῦ. Γιατί τὴν προσφέραμε
σαν ἱερό τόπο για νὰ τὸν δοξολογοῦμε· ἐκεῖ
προσευχόμαστε σὲν Θεό. Επίσης,
λέγονται τόποι τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ τόποι ἐκεῖνοι ὅπου
φανερώθηκε ἡ ἐνέργεια
τοῦ, εἴτε ἐνσάρκη εἴτε ἀσάρκη.
Πρέπει μάλιστα νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὸ θεῖο εἶναι
ἀδιαίρετο· ὅλο βρίσκεται
καθ’ ὅλοκληρία παντοῦ. Δεν διαιρεῖται σὲ μέρη,
ὅπως τὰ σώματα, ἀλλὰ ὅλο
βρίσκεται σὲ ὅλα καὶ πάνω ἀπ’ ὅλα.
Για τὸν τόπο τοῦ ἀγγέλου καὶ τῆς ψυχῆς, καὶ για τὸ
ἀπερίγραπτο.
Ὁ ἄγγελος πάλι δεν περιορίζεται σ’ ἓνα τόπο ὅπως
τὰ σώματα, ὥστε νὰ
παίρνει μορφὴ καὶ σχῆμα. Λέγεται ὅμως ὅτι
βρίσκεται σὲν χώρῳ, ἐπειδὴ εἶναι
παρὼν νοητὰ καὶ ἐνεργεῖ σ’ ἐκεῖνο τὸν χώρῳ καὶ δεν
βρίσκεται καὶ ἀλλοῦ·
περιορίζεται νοητὰ ἐκεῖ ὅπου καὶ ἐνεργεῖ. Δεν
μπορεῖ ταυτόχρονα νὰ ἐνεργεῖ
σὲ διαφορετικούς τόπους, διότι μόνον ὁ Θεὸς εἶναι
πανταχοῦ παρὼν καὶ
ἐνεργεῖ ταυτόχρονα. Ὁ ἄγγελος, δηλαδή, ἐξαιτίας
τῆς φύσεως καὶ τῆς
ετοιμότητός τοῦ, πολὺ γρήγορα μεταβαίνει καὶ
ἐνεργεῖ σὲ διαφορετικούς
τόπους· ἐνῷ ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ
πάνω ἀπ’ ὅλα, καὶ με μιὰ καὶ
ἀπλὴ ἐνέργειά τοῦ ἐνεργεῖ συγχρόνως με
διαφορετικούς τρόπους.
Ἡ ψυχὴ πάλι ἔχει συνδεθεῖ ὀλόκληρη με ὅλο τὸ

ἐνεργεία.
Ἡ δὲ ψυχὴ συνδέεται τῷ σώματι ὅλη ὅλῳ καὶ οὐ μέρος μέρει καὶ οὐ περιέχεται ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ περιέχει αὐτὸ, ὥσπερ πῦρ σίδηρον, καὶ ἐν αὐτῷ οὕσα τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἐνεργεῖ. Περιγραφτὸν μὲν ἔστι τὸ τόπῳ ἢ χρόνῳ ἢ καταλήψει περιλαμβανόμενον, ἀπερίγραφτον δὲ τὸ μηδενὶ τούτων περιεχόμενον. Ἀπερίγραφτον μὲν οὖν μόνον ἔστι τὸ θεῖον ἀναρχον ὃν καὶ ἀτελεύτητον καὶ πάντα περιέχον καὶ μηδεμιᾷ καταλήψει περιεχόμενον· μόνον γάρ ἐστιν ἀκατάληπτον καὶ ἀόριστον, ὑπ' οὐδενὸς γνωσκόμενον, αὐτὸ δὲ μόνον ἑαυτοῦ θεωρητικόν. Ὁ δὲ ἄγγελος καὶ χρόνῳ περιγράφεται –ἥρξατο γὰρ τοῦ εἶναι– καὶ τόπῳ, εἰ καὶ νοητῶς, ὡς προείπομεν, καὶ καταλήψει· καὶ ἀλλήλων γὰρ τὴν φύσιν ἴσασι πῶς καὶ ὑπὸ κτίστου ὀρίζονται τέλεον· τὰ δὲ σώματα καὶ ἀρχῇ καὶ τέλει καὶ τόπῳ σωματικῶ καὶ καταλήψει. Συλλογισμαῖα περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πνεύματος.

Ἄτρεπτον παντελῶς τὸ θεῖον καὶ ἀναλλοίωτον· πάντα γὰρ τῇ προγνώσει τὰ οὐκ ἔφ' ἡμῖν προώρισεν, ἕκαστον κατὰ τὸν ἴδιον καὶ πρέποντα καιρὸν καὶ τόπον. Καὶ κατὰ τοῦτο «ὁ Πατὴρ οὐδένα κρίνει, τὴν δὲ κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ»· ἔκρινε γὰρ ὁ Πατὴρ δηλονότι καὶ ὁ Υἱὸς ὡς Θεός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· αὐτὸς δὲ ὁ Υἱὸς ὡς ἄνθρωπος σωματικῶς καταβήσεται καὶ καθιεῖται ἐπὶ θρόνου δόξης –σώματος γὰρ περιγραφτοῦ ἢ κατάβασις καὶ ἢ καθέδρα– καὶ κρινεῖ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ. Πάντα ἀπέχει Θεοῦ, οὐ τόπῳ ἀλλὰ φύσει. Ἐπὶ ἡμῶν φρόνησις καὶ σοφία καὶ βουλή ὡς ἕξις συμβαίνει καὶ ἀποχωρεῖ, οὐ μὴν ἐπὶ Θεοῦ. Ἐπ' αὐτοῦ γὰρ οὐδὲν γίνεται καὶ ἀπογίνεται· ἀναλλοίωτος γὰρ ἔστι καὶ ἄτρεπτος, καὶ οὐ χρῆ συμβεβηκὸς ἐπ'

σώμα, καὶ ὄχι ἓνα μέρος της μ' ἓνα μέρος του· δεν περιέχεται σ' αὐτὸ ἀλλὰ το περιέχει, ὅπως ἡ φωτιά το σίδηρο· ὄντας μέσα στο σώμα ἐνεργεῖ σύμφωνα με τὴ φύση της. Αὐτὸ βέβαια που περιλαμβάνεται στον τόπο, το χρόνο ἢ τὴν ἀντίληψη εἶναι περιορισμένο, ἐνῶ ἐκεῖνο που κανένα ἀπ' αὐτὰ δεν το περιέχει εἶναι ἀπεριόριστο. Ἀπεριόριστο, λοιπόν, εἶναι μόνο το θεῖο, ἐπειδὴ εἶναι χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος καὶ τα περιέχει ὅλα, χωρὶς νὰ περιέχεται ἀπὸ κανένα. Διότι μόνο αὐτὸ εἶναι ἀκατάληπτο καὶ ἀπροσδιόριστο· κανένα δεν το γνωρίζει, καὶ μόνον αὐτὸ γνωρίζει τὸν ἑαυτὸ του. Ὁ ἄγγελος ὁμῶς καὶ περιορίζεται ἀπὸ το χρόνο –καθὼς ἔχει ἀρχὴ υπάρξεως– καὶ ἀπὸ τὸν τόπο, ἀν καὶ περιορίζεται νοητῶ, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, καὶ με τὴν ἀντίληψη περιορίζεται. Ὁ ἓνας μάλιστα γνωρίζει κάπως τὴ φύση τοῦ ἄλλου, ἐνῶ ὁ δημιουργὸς τοὺς τα προσδιορίζει πλήρως. Τα σώματα πάλι περιορίζονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοὺς, ἀπὸ τὸ χῶρο που καταλαμβάνουν, καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίληψη. Συλλογὴ χωρίων γιὰ το Θεό, δηλαδή γιὰ τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ σχετικὰ με τὸ Λόγο καὶ τὸ Πνεῦμα. Το θεῖο εἶναι τελείως ἀμετάβλητο καὶ ἀναλλοίωτο· διότι ὅλα αὐτὰ που δεν εξαρτῶνται ἀπὸ μας τα ἀποφάσισε προηγουμένως με τὴ πρόγνωση τοῦ, τὸ καθένα στον ἰδιαίτερο καὶ κατάλληλο καιρὸ καὶ τόπο. Καὶ σύμφωνα μ' αὐτὸ, «ο Πατέρας δεν κρίνει κανέναν, ἀλλὰ ἔδωσε ὅλη τὴ κρίση στὴν ἐξουσία τοῦ Υἱοῦ»· διότι εἶναι φανερό ὅτι ἡ κρίση ἀνήκε στον Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ ὡς Θεὸ καὶ στο Ἅγιο Πνεῦμα. Ὁ ἴδιος μάλιστα ὁ Υἱὸς θα κατέβει στὴ γῆ, ὡς ἄνθρωπος με σώμα, καὶ θα καθίσει σὲ ἐνδοξο θρόνο – ἡ κατάβαση καὶ ὁ θρόνος ἀφοροῦν περιορισμένο σώμα– καὶ ἀπὸ κει θα κρίνει ὅλη τὴν οἰκουμένη με δικαιοσύνη. Ὅλα ἀπέχουν ἀπὸ το Θεό, ὄχι τοπικά, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ φύση τοὺς. Σὲ μας ἡ σύνεση, ἡ σοφία καὶ ἡ σκέψη υπάρχουν καὶ μας ἐγκαταλείπουν ὡς συνήθεια·

αὐτοῦ λέγειν. Τὸ ἀγαθὸν
ὁ Θεὸς σύνδρομον ἔχει τῇ οὐσίᾳ.
Ὁ ἐπιθυμῶν αἰεὶ τοῦ Θεοῦ, οὗτος ὁρᾷ αὐτόν.
Ἐν πᾶσι γὰρ ἔστιν ὁ
Θεός· τοῦ γὰρ ὄντος ἐξήπται τὰ ὄντα, καὶ οὐκ
ἔστιν εἶναι τι, εἰ μὴ ἐν
τῷ ὄντι τὸ εἶναι ἔχει, ὅτι πᾶσι μὲν ἐγκέκραται
ὁ Θεὸς ὡς συνέχων
τὴν φύσιν, τῇ δὲ ἁγία αὐτοῦ σαρκὶ ὁ Θεὸς
Λόγος καθ' ὑπόστασιν
ἠνώθη καὶ κατεμίχθη ἀσυγχύτως πρὸς τὸ
ἡμέτερον. Οὐδεὶς ὁρᾷ τὸν
Πατέρα εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα.
Βούλησις καὶ σοφία καὶ δύναμις ὁ Υἱὸς ἔστι
τοῦ Πατρὸς· οὐ γὰρ
λέγειν ἐπὶ Θεοῦ ποιότητα, ἵνα μὴ σύνθετον
αὐτὸν εἴπωμεν ἐξ οὐσίας
καὶ ποιότητος. Ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἔστι καὶ
πάντα, ὅσα ἔχει, ἐξ
αὐτοῦ ἔχει. Διὸ οὐ δύναται ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ
οὐδέν· οὐ γὰρ ἔχει
ἰδιάζουσαν ἐνέργειαν παρὰ τὸν Πατέρα.
Ὅτι φύσει ἀόρατος ὁ Θεός, ὁρατὸς ταῖς
ἐνεργείαις γίνεται, ἐκ τῆς
τοῦ κόσμου συστάσεως καὶ κυβερνήσεως
γινωσκόμενος.
Εἰκὼν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, καὶ Υἱοῦ τὸ
Πνεῦμα, δι' οὗ ὁ Χριστὸς
ἐνοικῶν ἀνθρώπῳ δίδωσιν αὐτῷ τὸ κατ'
εἰκόνα.
Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, μέσον ἀγεννήτου
καὶ γεννητοῦ καὶ δι'
Υἱοῦ τῷ Πατρὶ συναπτόμενον· Πνεῦμα Θεοῦ
λέγεται, Πνεῦμα
Χριστοῦ, νοῦς Χριστοῦ, Πνεῦμα Κυρίου,
αὐτοκύριος, Πνεῦμα
υἰοθεσίας, ἀληθείας, ἐλευθερίας, σοφίας (καὶ
γὰρ ποιητικὸν τούτων
ἀπάντων)· πάντα τῇ οὐσίᾳ πληροῦν, πάντα
συνέχον, πληρωτικὸν
κόσμου κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀχώρητον κόσμῳ
κατὰ τὴν δύναμιν.
Θεός ἔστιν αἰδίδιος οὐσία καὶ ἀπαράλλακτος,
δημιουργικὴ τῶν ὄντων,
εὐσεβεῖ συνειδήσει προσκυνουμένη.
Θεὸς καὶ Πατὴρ ὁ ὢν αἰεὶ ἀγέννητος, ὡς μὴ ἔκ
τινος γεννηθεὶς,
γεννήσας δὲ Υἱὸν συναἰδίδιον. Θεὸς ἔστιν καὶ ὁ
Υἱός, ὁ ὢν αἰεὶ σὺν τῷ
Πατρὶ, ἀχρόνως καὶ αἰδίως καὶ ἀρρεύστως καὶ
ἀπαθῶς καὶ
ἀδιαστάτως ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος. Θεὸς τὸ

δεν συμβαίνει ὁμῶς ἔτσι με το Θεό. Γι' Αὐτόν,
τίποτε δεν γίνεται καὶ τίποτε
δεν χάνεται· διότι εἶναι ἀναλλοίωτος καὶ
ἀμετάβλητος, καὶ δεν πρέπει να του
αποδίδουμε κάποιο συμβάν. Ο Θεός ἔχει
συνυφασμένο στην οὐσία του το ἀγαθό.
Ὅποιος ἐπιθυμεῖ διαρκῶς το Θεό, αὐτός τον βλέπει.
Διότι ο Θεός ὑπάρχει σε
ὅλα· καθόσον τα κτίσματα ἐξαρτώνται ἀπὸ το Θεό
που ὑπάρχει, καὶ δεν εἶναι
δυνατὸν να ὑπάρχει κάτι, εἰάν δεν ἐξαρτᾶ τὴν
ὑπαρξή του ἀπὸ το Θεό. Ο
Θεός ἀναμειγνύεται με ὅλα, διότι συγκρατεῖ τὴ
φύση τους·
καὶ μάλιστα ο Θεός Λόγος ἐνώθηκε με τὴν ἁγία
σάρκα του ὑποστατικά
καὶ ἀναμίχθηκε χωρὶς συγχώνευση με τὴ δική μας
φύση. Κανείς δεν βλέπει
τον Πατέρα παρὰ μόνον ο Υἱός καὶ το Πνεῦμα.
Ο Υἱός εἶναι ἡ βούληση, ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμη του
Πατέρα. Καὶ δεν πρέπει
ν' ἀποδίδουμε στο Θεό ποιότητα, γιὰ να μὴν τον
θεωρήσουμε σύνθετο, ἀπὸ
οὐσία καὶ ποιότητα. Ο Υἱός προέρχεται ἀπὸ τον
Πατέρα, καὶ ὅλα, ὅσα ἔχει, τα
ἔχει ἀπ' αὐτόν. Γι' αὐτό καὶ δεν κάνει τίποτε ἀπὸ
μόνος του· δεν ἔχει
ἰδιαίτερη ἐνέργεια ἀπ' αὐτὴν του Πατέρα.
Ο Θεός εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ἀόρατος καὶ γίνεται
ορατὸς με τὶς ἐνεργεῖες
του· αὐτό το γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν κατασκευὴ καὶ
διακυβέρνηση του κόσμου.
Ο Υἱός εἶναι εἰκόνα του Πατέρα, το Πνεῦμα του
Υιοῦ· ὅταν ο Χριστὸς με το
Πνεῦμα κατοικεῖ μέσα στον ἄνθρωπο, του δίνει το
κατ' εἰκόνα.
Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Θεός, ἐνδιάμεσο του
ἀγεννήτου καὶ του γεννητοῦ·
συνάπτεται με τον Πατέρα μέσω του Υιοῦ. Λέγεται
Πνεῦμα Θεοῦ, Πνεῦμα
Χριστοῦ, νοῦς Χριστοῦ, Πνεῦμα Κυρίου,
Αὐτοκύριος, Πνεῦμα υἰοθεσίας,
ἀλήθειας, ἐλευθερίας, σοφίας (διότι τα δημιουργεῖ
ὅλα αὐτά). Εἶναι Πνεῦμα
που τα γεμίζει ὅλα με τὴν οὐσία του, ὅλα τα
συνέχει, που μπορεῖ να γεμίσει
τον κόσμο με τὴν οὐσία του, ἀλλὰ στη δύναμή του
δεν χωρά στον κόσμο.
Ο Θεός εἶναι οὐσία αἰώνια καὶ ἀμετάβλητη,
δημιουργὸς τῶν ὄντων· Τον
προσκυνάμε με αἰσθήματα εὐσεβείας.
Θεός εἶναι καὶ ο Πατέρας, ο οποίος εἶναι αἰώνια

Πνεῦμα τὸ Ἅγιόν ἐστι,
 δύναμις ἁγιαστική, ἐνυπόστατος, ἐκ τοῦ
 Πατρὸς ἀδιαστάτως
 ἐκπορευομένη καὶ ἐν Υἱῷ ἀναπαυομένη,
 ὁμοούσιος Πατρὶ καὶ Υἱῷ.
 Λόγος ἐστὶν ὁ οὐσιωδῶς τῷ Πατρὶ αἰὶ
 συμπαρών. Λόγος πάλιν ἐστὶ
 καὶ ἡ φυσικὴ τοῦ νοῦ κίνησις, καθ' ἣν κινεῖται
 καὶ νοεῖ καὶ λογίζεται
 οἶονεῖ φῶς αὐτοῦ ὦν καὶ ἀπαύγασμα. Λόγος
 πάλιν ἐστὶν ὁ
 ἐνδιάθετος, ὁ ἐν καρδίᾳ λαλούμενος. Καὶ
 πάλιν λόγος ἐστὶν ἄγγελος
 νοήματος. Ὁ μὲν οὖν Θεὸς Λόγος οὐσιώδης τέ
 ἐστὶ καὶ ἐνυπόστατος,
 οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς λόγοι δυνάμεις εἰσὶ τῆς
 ψυχῆς οὐκ ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει
 θεωρούμενοι· ὦν ὁ μὲν πρῶτος τοῦ νοῦ
 φυσικόν ἐστι γέννημα ἐξ
 αὐτοῦ αἰὶ φυσικῶς πηγαζόμενον, ὁ δεῦτερος
 δὲ λέγεται ἐνδιάθετος,
 ὁ δὲ τρίτος προφορικός.
 Τὸ πνεῦμα νοεῖται πολλαχῶς· Τὸ Ἅγιον
 Πνεῦμα. Λέγονται δὲ καὶ αἱ
 δυνάμεις τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου πνεύματα·
 πνεῦμα καὶ ὁ ἄγγελος
 ὁ ἀγαθός· πνεῦμα καὶ ὁ δαίμων· πνεῦμα καὶ ἡ
 ψυχὴ· ἔστι δέ, ὅτε καὶ ὁ
 νοῦς πνεῦμα λέγεται· πνεῦμα καὶ ὁ ἄνεμος·
 πνεῦμα καὶ ὁ ἄηρ.

αγέννητος· διότι δεν προήλθε
 ἀπὸ κάποιον, ἀλλὰ γέννησε τον Υἱό συναιώνιο.
 Θεός είναι και ο Υἱός, που
 είναι πάντα με τον Πατέρα και γεννήθηκε απ'
 Αυτόν εκτός χρόνου, χωρίς
 μεταβολή ή πάθος ή χωρισμό απ' Αυτόν. Θεός
 είναι και το Ἅγιο Πνεῦμα,
 ἁγιαστικὴ δύναμη, ἐνυπόστατη, που ἐκπορεύεται
 ἀπὸ τον Πατέρα χωρίς ν'
 ἀπομακρύνεται απ' Αυτόν· ἀναπαύεται στον Υἱό
 και ἔχει την ἴδια οὐσία με
 τον Πατέρα και τον Υἱό.
 Ο Λόγος είναι αὐτός που βρίσκεται πάντοτε κατ'
 οὐσίαν με τον Πατέρα.
 Λόγος, ἐπίσης, είναι ἡ φυσικὴ κίνησις του νοῦ,
 σύμφωνα με την οποία
 κινεῖται, σκέφτεται και συλλογίζεται, σαν να εἶναι
 το φῶς και ἡ λάμψη του.
 Λόγος είναι ἀκόμη ὁ ἐνδιάθετος, που λαλεῖται
 μέσα στην καρδιά. Τέλος,
 λόγος είναι αὐτός που μεταδίδει τὴ σκέψη.
 Συμπερασματικά, ὁ Θεός Λόγος
 ἔχει οὐσία και ὑπόστασις, ἐνῶ οἱ υπόλοιποι τρεῖς
 λόγοι ἀποτελοῦν δυνάμεις
 τῆς ψυχῆς, χωρίς να ἔχουν ἰδιαίτερη ὑπόστασις. Απ'
 αὐτοῦς, ὁ πρῶτος εἶναι
 γέννημα του νοῦ και προέρχεται ἀπὸ τὴ φύση του,
 ὁ δεῦτερος λέγεται
 ἐνδιάθετος και ὁ τρίτος προφορικός.
 Ἡ λέξη πνεῦμα ἔχει πολλές σημασίες. Σημαίνει τὸ
 Ἅγιο Πνεῦμα. Πνεύματα
 λέγονται και οἱ δυνάμεις του Ἁγίου Πνεύματος·
 πνεῦμα ἀκόμη εἶναι και ὁ
 ἀγαθός ἄγγελος· πνεῦμα εἶναι και ὁ διάβολος·
 πνεῦμα και ἡ ψυχὴ· κάποτε
 πνεῦμα λέγεται και ὁ νοῦς· πνεῦμα εἶναι και ὁ
 ἄνεμος και ὁ ἀέρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 14. Τὰ ιδιώματα τῆς θείας
 φύσεως
 Τὸ ἄκτιστον, τὸ ἄναρχον, τὸ ἀθάνατον καὶ
 ἀπέραντον καὶ αἰώνιον,
 τὸ ἄυλον, τὸ ἀγαθόν, τὸ δημιουργικόν, τὸ
 δίκαιον, τὸ φωτιστικόν,
 τὸ ἄτρεπτον, τὸ ἀπαθές, τὸ ἀπερίγραφτον, τὸ
 ἀχώρητον,
 τὸ ἀπεριόριστον, τὸ ἀόριστον, τὸ ἀσώματον,
 τὸ ἀόρατον,
 τὸ ἀπερινόητον, τὸ ἀνενδεές, τὸ αὐτοκρατέξ
 καὶ αὐτεξούσιον,
 τὸ παντοκρατορικόν, τὸ ζωοδοτικόν, τὸ
 παντοδύναμον,

Τα ιδιώματα της θείας φύσεως.
 Ιδιώματα της θείας φύσεως είναι το ἀκτιστο, το
 ἀναρχο, το ἀφθαρτο, το
 ἀθάνατο, ἀπειρο και αἰώνιο, το ἀγαθό, το
 δημιουργικό, το δίκαιο, το
 φωτιστικό, το ἀμετάβλητο, το ἀπαθές, το
 ἀπερίγραπτο, το ἀχώρητο,
 το ἀπεριόριστο, το ἀόριστο, το ἀσώματο, το
 ἀόρατο, το ἀκατανόητο,
 ἡ ἰδιότητα να μην ἔχει καμία ἀνάγκη, το
 αυτοκυριαρχικό και αὐτεξούσιο,
 το ἐξουσιαστικό του σύμπαντος, το ζωοποιό, το
 παντοδύναμο,
 το ἀπειροδύναμο, το ἁγιαστικό και μεταδοτικό, ἡ

τὸ ἀπειροδύναμον, τὸ ἁγιαστικὸν καὶ μεταδοτικόν, τὸ περιέχειν καὶ συνέχειν τὰ σύμπαντα καὶ πάντων προνοεῖσθαι· πάντα ταῦτα καὶ τοιαῦτα φύσει ἔχει οὐκ ἄλλοθεν εἰληφυῖα, ἀλλ' αὐτὴ μεταδιδούσα παντὸς ἀγαθοῦ τοῖς οἰκείοις ποιήμασι κατὰ τὴν ἐκάστου δεκτικὴν δύναμιν.

Ἡ ἐν ἀλλήλαις τῶν ὑποστάσεων μονὴ τε καὶ ἴδρυσις· ἀδιάστατοι γὰρ αὗται καὶ ἀνεκφοίτητοι ἀλλήλων εἰσίν, ἀσύγχυτον ἔχουσαι τὴν ἐν ἀλλήλαις περιχώρησιν, οὐχ ὥστε συναλείφεσθαι ἢ συγχεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι ἀλλήλων. Υἱὸς γὰρ ἐν Πατρὶ καὶ Πνεύματι, καὶ Πνεῦμα ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ, καὶ Πατὴρ ἐν Υἱῷ καὶ Πνεύματι, μηδεμιᾶς γινομένης συναλοιφῆς ἢ συμφύσεως ἢ συγχύσεως. Καὶ τὸ ἐν καὶ ταῦτόν τῆς κινήσεως· ἐν γὰρ ἕξαλμα καὶ μία κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ὅπερ ἐπὶ τῆς κτιστῆς φύσεως θεωρηθῆναι ἀδύνατον.

Καὶ ὅτι ἡ θεία ἔλλαμψις καὶ ἐνέργεια μία οὖσα καὶ ἀπλή καὶ ἀμερὴς καὶ ἀγαθοειδῶς ἐν τοῖς μεριστοῖς ποικιλλομένη καὶ τούτοις πᾶσι τὰ τῆς οἰκείας φύσεως συστατικὰ νέμουςα μένει ἀπλή, πληθυνομένη μὲν ἐν τοῖς μεριστοῖς ἀμερίστως καὶ τὰ μεριστὰ πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἀπλότητα συνάγουσα καὶ ἐπιστρέφουσα – πάντα γὰρ αὐτῆς ἐφίεται καὶ ἐν αὐτῇ ἔχει τὴν ὕπαρξιν— καὶ αὐτὴ τοῖς πᾶσι τὸ εἶναι καθὼς ἔχει φύσεως μεταδίδωσι· καὶ αὕτη ἐστὶ τῶν ὄντων τὸ εἶναι καὶ τῶν ζώντων ἡ ζωὴ καὶ τῶν λογικῶς ὄντων ὁ λόγος καὶ τῶν νοερῶς ὄντων ἡ νόησις, αὕτη ὑπὲρ νοῦν οὖσα καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ ὑπὲρ ζώην καὶ ὑπὲρ οὐσίαν.

Ἔτι δὲ καὶ τὸ διὰ πάντων διήκειν ἀμιγῶς, δι' αὐτῆς δὲ οὐδέν. Ἔτι καὶ τὸ ἀπλή γνώσει γινώσκειν τὰ πάντα καὶ πάντα τῷ θεῷ καὶ παντεποπτικῶ καὶ αὐτῷ αὐτῆς ὁμματι ἀπλῶς καθορᾶν, τὰ τε ἐνεστώτα τὰ τε παρεληλυθότα καὶ τὰ μέλλοντα πρὶν γενέσεως

ιδιότητα να περιέχει και συγκρατεῖ τα σύμπαντα και να προνοεῖ για όλα. Όλα αυτά και τα παρόμοια η θεότητα τα ἔχει ἀπὸ τὴ φύση τῆς, χωρὶς να τα ἔχει λάβει ἀπὸ αλλοῦ.

Ἀπεναντίας, ἡ ἴδια ἡ θεότητα μεταδίδει κάθε αγαθὸ στα δημιουργήματά τῆς, ἀνάλογα με τὴ δεκτικὴ ἱκανότητα του καθένα. Ἰδίωμα τῆς θεότητος εἶναι ἡ ἀμοιβαία παραμονὴ καὶ διαμονὴ τῶν θείων ὑποστάσεων· διότι εἶναι ἀχώριστες μεταξύ τους χωρὶς να λείπει ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη· ἔχουν τὴν ἀλληλοπεριχώρησίν τους ἀσύγχυτη, ὥστε οὔτε να συγχωνεύονται οὔτε να συγχέονται, ἀλλὰ να εἶναι σε ἀρμονία μεταξύ τους. Ὁ Υἱὸς δηλαδὴ εἶναι με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, τὸ Πνεῦμα με τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ ὁ Πατέρας με τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Πνεῦμα, χωρὶς να συμβαίνει καμιά συγχώνευση ἢ ἀνάμειξη ἢ σύγχυσις. Ἰδίωμα τῆς θεότητος ἐπίσης εἶναι ἡ ἐνότητα καὶ ταυτότητα τῆς κινήσεως· γίνεται, δηλαδὴ, μία ἐξόρμησις καὶ μία κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων, κάτι που δεν μπορεί να παρατηρηθεῖ στὴν κτιστὴ φύση.

Και ἀκόμη, ἡ θεία ἀκτινοβολία καὶ ἐνέργεια εἶναι μία, ἀπλή καὶ ἀδιαίρετη· προσφέρει πολλὰ αγαθὰ στα κτιστά που διαιροῦνται· καὶ, ἐνὼ μοιράζει σ' όλα τα συστατικὰ τῆς φύσεώς τους, ἡ ἴδια παραμένει ἀπλή· μοιράζει τὸν εαυτὸ τῆς σε πολλὰ χωρὶς να διαιρεῖται ἡ ἴδια· συγκεντρώνει καὶ ἐπαναφέρει τα διαιρεμένα στὴ δική τῆς ἀπλότητα – διότι όλα τα ὄντα τὴν ποθοῦν καὶ οφείλουν τὴν ὑπαρξὴ τους σ' αὐτήν— καὶ αὕτη μεταδίδει σε όλα τὴν ὑπαρξὴ ἀνάλογα με τὴ φύση τους· ἐτσι ἡ θεότητα ἀποτελεῖ τὴν ὑπαρξὴ για τα ὄντα, τὴ ζωὴ για τα ζωντανά, τὴ λογικὴ για τα λογικά καὶ τὸ νοῦ για τα νοερά· ἡ ἴδια βέβαια εἶναι πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ, τὸ λόγο, τὴ ζωὴ καὶ τὴ φύση.

Ἰδίωμά τῆς ἀκόμη εἶναι ὅτι περνά μέσα ἀπ' όλα τα ὄντα, ἐνὼ ἀπ' αὐτὴν δεν περνά κανένα ὄν. Ἐπίσης, ὅτι γνωρίζει τα πάντα με ἀπλή γνώση· όλα τα βλέπει με ἀπλὸ τρόπο, με τὸ θεῖο, παντεποπτικὸ καὶ αὐτο βλέμμα τῆς· βλέπει

αὐτῶν· τὸ ἀναμάρτητον καὶ ἀφιέναι ἁμαρτίας καὶ σῶζειν· καὶ ὅτι πάντα μὲν, ὅσα θέλει, δύναται, οὐχ ὅσα δὲ δύναται, θέλει· δύναται γὰρ ἀπολέσαι τὸν κόσμον, οὐ θέλει δέ.	τα παρόντα, τα παρελθόντα και τα μέλλοντα προτού να συμβούν. Ιδίωμά της, επίσης, είναι η αναμαρτησία, η συγχώρεση των αμαρτιών και η σωτηρία. Και ακόμη, ότι μπορεί να πετύχει όλα όσα θέλει, αλλά δεν θέλει να κάνει όσα μπορεί· μπορεί, για παράδειγμα, να καταστρέψει τον κόσμο, αλλά δεν το θέλει.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 15. Περί αἰῶνος Αὐτὸς τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων, πρὸς ὃν φησιν ὁ θεῖος Δαβὶδ· «Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ». Καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Δι’ οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε». Χρὴ τοίνυν γινώσκειν, ὅτι τὸ τοῦ αἰῶνος ὄνομα πολύσημόν ἐστι· πλείστα γὰρ σημαίνει. Αἰὼν γὰρ λέγεται καὶ ἡ ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων ζωὴ. Λέγεται πάλιν αἰὼν καὶ ὁ τῶν χιλίων ἐτῶν χρόνος. Πάλιν λέγεται αἰὼν ὁλος ὁ παρῶν βίος, καὶ αἰὼν ὁ μέλλων, ὁ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὁ ἀτελεύτητος. Λέγεται πάλιν αἰὼν, οὐ χρόνος, οὐδὲ χρόνου τι μέρος ἡλίου φορᾶ καὶ δρόμῳ μετρούμενον, ἥγουν δι’ ἡμερῶν καὶ νυκτῶν συνιστάμενον, ἀλλὰ τὸ συμπαρεκτεινόμενον τοῖς αἰδίοις οἷόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα. Ὅπερ γὰρ τοῖς ὑπὸ χρόνον ὁ χρόνος, τοῦτο τοῖς αἰδίοις ἐστὶν αἰὼν. Λέγονται μὲν οὖν ἑπτὰ αἰῶνες τοῦ κόσμου τούτου, ἥγουν ἀπὸ τῆς οὐρανοῦ καὶ γῆς κτίσεως μέχρι τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων συντελείας τε καὶ ἀναστάσεως. Ἔστι μὲν γὰρ συντέλεια μερικὴ ὁ ἐκάστου θάνατος· ἔστι δὲ καὶ κοινὴ καὶ παντελὴς συντέλεια, ὅτε μέλλει ἡ κοινὴ γίνεσθαι τῶν ἀνθρώπων ἀνάστασις. Ὅγδοος δὲ αἰὼν ὁ μέλλων. Πρὸ δὲ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως, ὅτε οὐδὲ ἥλιος ἦν διαιρῶν ἡμέραν ἀπὸ νυκτός, οὐκ ἦν αἰὼν μετρητός, ἀλλὰ τὸ συμπαρεκτεινόμενον τοῖς αἰδίοις, οἷόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα· καὶ κατὰ μὲν τοῦτο εἰς αἰὼν ἐστι, καθὼ καὶ λέγεται ὁ Θεὸς	Για τον αιώνα. Αυτός, που υπάρχει πριν από το χρόνο, δημιούργησε τους αιώνες· προς αυτόν λέει ο προφήτης Δαβίδ: «Πριν από τους αιώνες και έως το τέλος τους εσύ υπάρχεις». Και ο θεῖος ἀπόστολος λέει: «Με Αυτόν δημιούργησε τους αιώνες». Πρέπει, λοιπόν, να γνωρίζουμε ότι το όνομα του αιώνα είναι πολύσημο· δηλαδή, έχει πολλές σημασίες. Αιώνας ονομάζεται η ζωή κάθε ανθρώπου· επίσης, αιώνας λέγεται και ο χρόνος χιλίων ετών. Ακόμη αιώνα καλούμε όλο τον παρόντα βίο, αλλά και την αιώνια μέλλουσα ζωή, που είναι μετά την ανάσταση. Τέλος, αιώνας λέγεται όχι ο χρόνος, ούτε κάποιο διάστημα του χρόνου που μετριέται με την κίνηση και την τροχιά του ήλιου, που συνίσταται από ημερόνυχτα, αλλά η κίνηση και το διάστημα του χρόνου που παρατείνεται μαζί με τα αιώνια. Ό,τι δηλαδή είναι ο χρόνος γι’ αυτά που εξαρτώνται από το χρόνο, αυτό είναι ο αιώνας για τα αιώνια. Αναφέρονται βέβαια επτά αιώνες αυτού του κόσμου, από τότε δηλαδή που δημιουργήθηκε ο ουρανός και η γη μέχρι το κοινό τέλος και την κοινή ανάσταση των ανθρώπων. Διότι υπάρχει και ατομικό τέλος, ο θάνατος του κάθε ανθρώπου· υπάρχει επίσης και κοινό και γενικό τέλος, όταν θα γίνει η κοινή ανάσταση όλων των ανθρώπων. Γι’ αυτό, όγδοος αιώνας είναι ο μελλοντικός. Πριν ακόμη από τη δημιουργία του κόσμου, όταν δεν υπήρχε ούτε ο ήλιος που χωρίζει την ημέρα από τη νύχτα, δεν υπήρχε αιώνας που να μπορεί να μετρηθεί, αλλά υπήρχε αυτό που παρατείνεται μαζί με τα αιώνια, σαν κάποια

αἰώνιος, ἀλλὰ καὶ
προαιώνιος. Καὶ αὐτὸν γὰρ τὸν αἰῶνα αὐτὸς
ἐποίησε· μόνος γὰρ
ἄναρχος ὢν ὁ Θεὸς πάντων αὐτός ἐστι
ποιητής, τῶν τε αἰώνων καὶ
πάντων τῶν ὄντων. Θεὸν δὲ εἰπὼν δηλόν, ὅτι
τὸν Πατέρα λέγω καὶ
τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τὸ
Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ Πανάγιον, τὸν ἓνα Θεὸν
ἡμῶν.
Λέγονται δὲ αἰῶνες αἰώνων, καθότι καὶ οἱ τοῦ
παρόντος κόσμου
ἐπτὰ αἰῶνες πολλοὺς αἰῶνας, ἡγουν ζωᾶς
ἀνθρώπων περιέχουσι,
καὶ ὁ αἰὼν ὁ εἷς πάντων τῶν αἰώνων ἐστὶ
περιεκτικός. Καὶ αἰὼν
αἰῶνος λέγεται ὁ νῦν καὶ ὁ μέλλον. Αἰώνιος
δὲ ζωὴ καὶ αἰώνιος
κόλασις τὸ ἀτελεύτητον τοῦ μέλλοντος
αἰῶνος δηλοῖ. Οὐδὲ γὰρ
μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἡμέραις καὶ νυξίν ὁ
χρόνος ἀριθμηθήσεται· ἔσται
δὲ μᾶλλον μία ἡμέρα ἀνέσπερος, τοῦ ἡλίου
τῆς δικαιοσύνης τοῖς
δικαίοις φαιδρῶς ἐπιλάμποντος, τοῖς δὲ
ἁμαρτωλοῖς νύξ βαθεῖα
ἀπέραντος. Πῶς τοίνυν ὁ τῶν χιλίων ἐτῶν τῆς
ὠριγενιαστικῆς
ἀποκαταστάσεως ἀριθμηθήσεται χρόνος;
Πάντων οὖν τῶν αἰώνων
εἷς ποιητής ἐστίν, ὁ Θεός, ὁ καὶ τὰ σύμπαντα
δημιουργήσας,
ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 16. Περί δημιουργίας
Ἐπεὶ οὖν ὁ ἀγαθὸς καὶ υπεράγαθος Θεὸς οὐκ
ἠρκέσθη τῇ ἑαυτοῦ
θεωρίᾳ, ἀλλ' ὑπερβολῇ ἀγαθότητος εὐδόκησε
γενέσθαι τινὰ τὰ
εὐεργετηθησόμενα καὶ μεθέξοντα τῆς αὐτοῦ
ἀγαθότητος, ἐκ τοῦ μὴ
ὄντος εἰς τὸ εἶναι παράγει καὶ δημιουργεῖ τὰ
σύμπαντα, ἀόρατά τε
καὶ ὀρατά, καὶ τὸν ἐξ ὀρατοῦ καὶ ἀόρατου
συγκείμενον ἄνθρωπον.
Κτίζει δὲ ἐννοῶν, καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον
υφίσταται Λόγῳ
συμπληρούμενον καὶ Πνεύματι τελειούμενον.

κίνηση καὶ διάστημα του χρόνου· καὶ σύμφωνα μ'
αὐτό
υπάρχει ἓνας αἰώνας· γι' αὐτό καὶ ὁ Θεός λέγεται
αἰώνιος ἀλλὰ καὶ
προαιώνιος. Διότι ὁ ἴδιος δημιούργησε καὶ τὸν
αἰῶνα. Επειδὴ ὁ Θεός εἶναι
ὁ μόνος ἀναρχος, εἶναι ὁ ἴδιος δημιουργὸς ὅλων,
καὶ τῶν αἰώνων καὶ ὅλων
τῶν ὄντων. Ὅταν λέω «Θεός», εἶναι φανερό ὅτι
ἐννοῶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ
μονογενῆ τοῦ Υἱοῦ, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό,
καὶ τὸ Πανάγιο Πνεῦμα του,
τὸν ἓνα Θεό μας.
Λέγονται ἐπίσης «αἰῶνες αἰώνων», ἐπειδὴ οἱ ἐπτὰ
αἰῶνες τοῦ παρόντος
κόσμου περιλαμβάνουν πολλοὺς αἰῶνες, δηλαδή
ζωὴς τῶν ἀνθρώπων καὶ
ἐπειδὴ ὁ ἓνας αἰώνας εἶναι περιεκτικὸς ὅλων τῶν
αἰώνων. Καὶ ονομάζεται
«αἰώνας αἰῶνα» ὁ τωρινὸς καὶ ὁ μελλοντικὸς
αἰώνας. Ἡ φράση πάλι «αἰώνια
ζωή» καὶ «αἰώνια κόλαση» δείχνει τὸ ἀτελείωτο
τοῦ μελλοντικοῦ αἰῶνα.
Διότι, μετὰ τὴν ἀνάστασι, ὁ χρόνος δὲν θὰ
ἀριθμεῖται με ἡμέρες καὶ νύχτες·
θὰ εἶναι μᾶλλον μία ἀνέσπερη ἡμέρα, ὅπου ὁ ἥλιος
τῆς δικαιοσύνης θὰ
καταλάμπει ευχάριστα τοὺς δίκαιους, ἐνὸς βαθείᾳ
καὶ ἀπέραντη νύχτα θὰ
ισχύει γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Πῶς, λοιπόν, θὰ
μετρηθεῖ τὸ χρονικὸ διάστημα
τῶν χιλίων ἐτῶν γιὰ τὴν ἀποκατάστασι που εἶπε ὁ
Ωριγένης; Επομένως, ἓνας
δημιουργὸς ὑπάρχει γιὰ τοὺς αἰῶνες, ὁ Θεός, ὁ
ὁποῖος δημιούργησε καὶ τὰ
σύμπαντα καὶ ὑπάρχει προαιώνια.

Για τὴν Δημιουργία
Επειδὴ, λοιπόν, ὁ ἀγαθὸς καὶ υπεράγαθος Θεός δὲν
επαναπαύθηκε στὴ
θεωρία τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ ἀπὸ υπερβολικὴ
ἀγαθότητα θέλησε νὰ
δημιουργηθοῦν ὀρισμένα δημιουργήματα που θὰ
εὐεργετηθοῦν καὶ θὰ
μετάσχουν στὴν ἀγαθότητα του· γι' αὐτό, παράγει
καὶ δημιουργεῖ
ἐκ τοῦ μηδενὸς τὰ σύμπαντα, ὀρατά καὶ ἀόρατα·
δημιουργεῖ, ἐπίσης,
καὶ τὸν ἄνθρωπο που ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ ὀρατὴ
καὶ ἀπὸ ἀόρατη φύση.
Μόλις συλλαμβάνει τὴν ἰδέα, αὐτόματα
δημιουργεῖ· καὶ ἡ σκέψις του γίνεται

	πράξη, που την ολοκληρώνει ο Λόγος και την τελειοποιεί το Πνεύμα.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 17. Περί ἀγγέλων Αὐτὸς τῶν ἀγγέλων ἐστὶ ποιητὴς καὶ Δημιουργός, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν αὐτούς, κατ' οἰκείαν εἰκόνα κτίσας αὐτούς φύσιν ἀσώματον, οἷόν τι πνεῦμα ἢ πῦρ ἄυλον, ὥς φησιν ὁ θεῖος Δαυίδ· «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα», τὸ κοῦφον καὶ διάπυρον καὶ θερμὸν καὶ τομώτατον καὶ ὀξύ περὶ τὴν θεῖαν ἔφεσιν τε καὶ λειτουργίαν διαγράφων καὶ τὸ ἀνωφερὲς αὐτῶν καὶ πάσης ὑλικῆς ἐννοίας ἀπηλλαγμένον. Ἄγγελος τοίνυν ἐστὶν οὐσία νοερά, ἀεικίνητος, αὐτεξούσιος, ἀσώματος, Θεῶν λειτουργοῦσα, κατὰ χάριν ἐν τῇ φύσει τὸ ἀθάνατον εἰληφυῖα, ἥς οὐσίας τὸ εἶδος καὶ τὸν ὅρον μόνος ὁ Κτίστης ἐπίσταται. Ἀσώματος δὲ λέγεται καὶ ἄυλος, ὅσον πρὸς ἡμᾶς· πᾶν γὰρ συγκρινόμενον πρὸς Θεὸν τὸν μόνον ἀσύγκριτον παχύ τε καὶ ὑλικὸν εὐρίσκεται· μόνον γὰρ ὄντως ἄυλον τὸ θεῖόν ἐστι καὶ ἀσώματον. Ἔστι τοίνυν φύσις λογικὴ νοερά τε καὶ αὐτεξούσιος, τρεπτὴ κατὰ γνώμην, ἥτοι ἐθελότρεπτος· πᾶν γὰρ κτιστὸν καὶ τρεπτόν, μόνον δὲ τὸ ἄκτιστον ἄτρεπτον. Καὶ πᾶν λογικὸν αὐτεξούσιον. Ὡς μὲν οὖν λογικὴ καὶ νοερά αὐτεξούσιός ἐστιν· ὡς δὲ κτιστὴ τρεπτὴ, ἔχουσα ἐξουσίαν καὶ μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον τρέπεσθαι. Ἀνεπίδεκτος μετανοίας, ὅτι καὶ ἀσώματος· ὁ γὰρ ἄνθρωπος διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν τῆς μετανοίας ἔτυχεν. Ἀθάνατος οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι· πᾶν γὰρ τὸ ἀρξάμενον καὶ τελευτᾷ κατὰ φύσιν. Μόνος δὲ ὁ Θεὸς αἰεὶ ὢν, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ αἰεῖ· οὐχ ὑπὸ χρόνον γάρ, ἀλλ' ὑπὲρ χρόνον ὁ τῶν χρόνων ποιητής. Φῶτα δεῦτερα νοερά ἐκ τοῦ πρώτου καὶ	Για τους αγγέλους. Ο ίδιος είναι κτίστης και δημιουργός των αγγέλων, τους οποίους έφερε στην ύπαρξη από το μηδέν, και τους έκαμε σύμφωνα με τη δική του εικόνα να είναι ασώματη φύση, σαν κάποιος άνεμο ή άυλη φωτιά, όπως το λέει ο θεός Δαβίδ: «Αυτός που κάνει τους αγγέλους ασώματα πνεύματα και τους λειτουργούς του σαν φλόγα φωτιάς»· έτσι περιγράφει την ευκνησία, τη φλογερότητα, τη θερμότητα, τη διεισδυτικότητα και την ταχύτητά τους στον πόθο και τη διακονία του Θεού, καθώς και την προσήλωσή τους προς τα άνω και την απομάκρυνση από κάθε υλική φροντίδα. Ο άγγελος, λοιπόν, είναι νοερή ουσία, αεικίνητη, αυτεξούσια, ασώματη, που διακονεί το Θεό και έλαβε κατά χάριν στη φύση της την αθανασία· τη μορφή και την κατάσταση αυτής της υπάρξεως μόνον ο δημιουργός της γνωρίζει. Σε σχέση με μας είναι ασώματη και άυλη· αλλά, κάθε τι που συγκρίνεται με τον μόνο ασύγκριτο Θεό είναι παχύ και υλικό· διότι, μόνο το θείο είναι όντως άυλο και ασώματο. Ο άγγελος, λοιπόν, είναι φύση λογική, νοερή και αυτεξούσια, μεταβλητή στην προαίρεση, δηλαδή στη θέληση· διότι κάθε κτιστό είναι και μεταβλητό, ενώ μόνο το άκτιστο είναι αμετάβλητο. Κάθε λογικό επίσης είναι και αυτεξούσιο. (Ο άγγελος), λοιπόν, σαν λογική και νοερή φύση είναι αυτεξούσιος· σαν κτιστή φύση είναι μεταβλητή, έχοντας τη δυνατότητα και να διατηρείται και να προοδεύει στο αγαθό αλλά και να πηγαίνει προς το χειρότερο. (Ο άγγελος) δεν έχει τη δυνατότητα να μετανοήσει, διότι είναι και ασώματος. Αντίθετα ο άνθρωπος, εξαιτίας της αδυναμίας του σώματός του, μπορεί να μετανοήσει. Είναι αθάνατος κατά χάριν και όχι από τη φύση του· διότι ό,τι έχει αρχή έχει και τέλος, σύμφωνα με τους νόμους της φύσεως. Και μόνον ο Θεός είναι αιώνιος και μάλιστα πέρα από τους αιώνες· διότι ο δημιουργός

ἀνάρχου φωτὸς τὸν
φωτισμὸν ἔχοντα, οὐ γλώσσης καὶ ἀκοῆς
δεόμενα, ἀλλ' ἄνευ λόγου
προφορικοῦ μεταδιδόντα ἀλλήλοις τὰ ἴδια
νοήματα καὶ βουλήματα.
Διὰ τοῦ Λόγου τοίνυν ἐκτίσθησαν πάντες οἱ
ἄγγελοι καὶ ὑπὸ τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος διὰ τοῦ ἁγιασμοῦ
ἐτελειώθησαν, κατ' ἀναλογίαν
τῆς ἀξίας καὶ τῆς τάξεως τοῦ φωτισμοῦ καὶ
τῆς χάριτος μετέχοντες.
Περιγραπτοὶ εἰσιν· ὅτε γάρ εἰσιν ἐν τῷ
οὐρανῷ, οὐκ εἰσιν ἐν τῇ γῇ,
καὶ εἰς τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποστελλόμενοι
οὐκ ἐναπομένουσιν ἐν
τῷ οὐρανῷ. Οὐ περιορίζονται δὲ ὑπὸ τειχῶν
καὶ θυρῶν καὶ
κλειθρῶν καὶ σφραγίδων· ἄοριστοι γάρ εἰσιν.
Ἀορίστους δὲ λέγω,
οὐ γάρ, καθότι εἰσιν, ἐπιφαίνονται τοῖς ἀξίοις,
οἷς ὁ Θεὸς φαίνεσθαι
αὐτοὺς θελήσει, ἀλλ' ἐν μετασχηματισμῷ,
καθὼς δύνανται οἱ
ὁρῶντες ὁρᾶν. Ἀόριστον γάρ ἐστι φύσει καὶ
κυρίως μόνον τὸ
ἄκτιστον· πᾶν γὰρ κτίσμα ὑπὸ τοῦ κτίσαντος
αὐτὸ Θεοῦ ὁρίζεται.
Ἐξωθεν τῆς οὐσίας τὸν ἁγιασμὸν ἐκ τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος ἔχοντες,
διὰ τῆς θείας χάριτος προφητεύοντες, μὴ
γάμου χρήζοντες,
ἐπειδήπερ μὴ εἰσι θνητοί.
Νόες δὲ ὄντες ἐν νοητοῖς καὶ τόποις εἰσιν, οὐ
σωματικῶς
περιγραφόμενοι· οὐ γὰρ σωματικῶς κατὰ
φύσιν σχηματίζονται, οὐδὲ
τριχῇ εἰσι διαστατοί, ἀλλὰ τῷ νοητῷ
παρεῖναι καὶ ἐνεργεῖν, ἔνθα
ἂν προσταχθῶσι, καὶ μὴ δύνασθαι κατὰ
ταὐτὸν ὥδε κἀκεῖσε εἶναι καὶ
ἐνεργεῖν.
Εἴτε ἴσοι κατ' οὐσίαν εἴτε διαφέροντες
ἀλλήλων, οὐκ ἴσμεν. Μόνος δὲ
ὁ ποιήσας αὐτοὺς Θεὸς ἐπίσταται, ὁ καὶ τὰ
πάντα εἰδώς.
Διαφέροντες δὲ ἀλλήλων τῷ φωτισμῷ καὶ τῇ
στάσει, εἴτε πρὸς τὸν
φωτισμὸν τὴν στάσιν ἔχοντες ἢ πρὸς τὴν
στάσιν τοῦ φωτισμοῦ
μετέχοντες καὶ ἀλλήλους φωτίζοντες διὰ τὸ
ὑπερέχον τῆς τάξεως ἢ
φύσεως. Δῆλον δέ, ὡς οἱ ὑπερέχοντες τοῖς

του χρόνου δεν εξαρτάται από το χρόνο, αλλά τον υπερβαίνει.
(Οι ἄγγελοι) εἶναι δεύτερα νοερά φῶτα, τα οποία δέχονται το φωτισμό από το
πρώτο καὶ ἀναρχο φῶς· δεν ἔχουν γλώσσα καὶ
ακοή, ἀλλά μεταδίδουν
μεταξύ τους τις σκέψεις καὶ τις αποφάσεις τους
χωρὶς προφορικό λόγο.
Ο Λόγος δημιούργησε ὅλους τους ἀγγέλους καὶ το
Ἅγιο Πνεῦμα με τον
ἁγιασμό του τους τελειοποίησε· μετέχουν στο
φωτισμό καὶ τὴ χάρη ἀναλογικά
με τὴν ἀξία καὶ τὸ τάγμα τους.
Ο χώρος τους περιορίζει· διότι ὅταν εἶναι στον
ουρανὸ, δεν βρίσκονται στη
γῆ· κι ὅταν ὁ Θεὸς τους ἀποστέλλει στη γῆ, δεν
παραμένουν στον ουρανὸ.
Βέβαια, τὰ τείχη, οἱ πόρτες, οἱ κλειδαριές καὶ τὰ
λουκέτα δεν τους
περιορίζουν· διότι εἶναι ἀκαθόριστοι. Καὶ λέγοντας
«ἀκαθόριστοι», ἐννοῶ,
ὅτι φανερώνονται στους ἀξίους, στους οποίους
θέλει ὁ Θεὸς νὰ ἐμφανισθοῦν,
ὄχι ὅπως πραγματικά εἶναι, ἀλλὰ με ἄλλη μορφή,
ἀνάλογα με τὴ δυνατότητα
που ἔχουν νὰ τους δουν. Διότι, στὴν κυριολεξία,
μόνο τὸ ἀκτιστο εἶναι
ἀκαθόριστο· ἐνῶ κάθε δημιούργημα ἔχει τὰ ὁριά
του, ὅπως τὰ ὅρισε ὁ Θεός.
ἔχουν τὸν ἁγιασμό ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἐξω ἀπὸ
τὴν οὐσία τους·
προφητεύουν με τὴ θεία χάρη καὶ δεν ἔχουν
ἀνάγκη ἀπὸ γάμο,
ἐπειδὴ δεν εἶναι θνητοί.
Επειδὴ εἶναι πνευματικὰ ὄντα, ζουν σὲ τόπους
πνευματικούς, χωρὶς νὰ
περιορίζονται ὅπως τὰ σώματα· διότι δεν παίρνουν
τὸ σχῆμα τοῦ σώματος
σύμφωνα με τους φυσικούς νόμους, οὔτε ἔχουν
τρεις διαστάσεις, ἀλλὰ
παρουσιάζονται καὶ ἐνεργοῦν πνευματικά, ὅπου
διαταχθοῦν· δεν μποροῦν
βέβαια στὸ ἴδιο χρονικὸ διάστημα νὰ βρίσκονται
καὶ νὰ ἐνεργοῦν ἐδῶ κι ἐκεῖ.
Δεν γνωρίζουμε εἰάν οἱ ἄγγελοι εἶναι μεταξύ τους
ἴσοι στὴν οὐσία ἢ
διαφέρουν. Τὸ γνωρίζει μόνον ὁ παντογνώστης
Θεός, ὁ οποίος τους ἐπλασε.
Διαφέρουν, βέβαια, μεταξύ τους στὸ φωτισμό καὶ
τὴ θέση· δηλαδή, ἢ
βρίσκονται σὲ θέση δεκτικὴ φωτισμοῦ ἢ μετέχουν
στὸ φωτισμὸ ἀνάλογα με

ὑποβεβηκόσι μεταδιδόασιν
τοῦ τε φωτισμοῦ καὶ τῆς γνώσεως.
Ἰσχυροὶ καὶ ἔτοιμοι πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ
θελήματος ἐκπλήρωσιν καὶ
πανταχοῦ εὐθέως εὐρισκόμενοι, ἔνθα ἂν ἡ
θεία κελεύση ἐπίνευσιν,
τάχει φύσεως, καὶ φυλάττοντες τὰ μέρη τῆς
γῆς, καὶ ἔθνων καὶ
τόπων προϊστάμενοι, καθὼς ὑπὸ τοῦ
Δημιουργοῦ ἐτάχθησαν, καὶ
τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομοῦντες καὶ βοηθοῦντες
ἡμῖν. Πάντως δὲ ὅτι
κατὰ τὸ θεῖον θέλημά τε καὶ πρόσταγμα ὑπὲρ
ἡμᾶς ὄντες αἰεὶ τε περὶ
Θεὸν ὑπάρχοντες.
Δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸν ἀλλ' οὐκ ἀκίνητοι,
νῦν δὲ καὶ ἀκίνητοι,
οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ τοῦ μόνου
ἀγαθοῦ προσεδρεῖα.
Ὅρωντες Θεὸν κατὰ τὸ ἐφικτὸν αὐτοῖς καὶ
ταύτην τροφήν ἔχοντες.
Ὑπὲρ ἡμᾶς ὄντες ὡς ἀσώματοι, καὶ παντὸς
σωματικοῦ πάθους
ἀπηλλαγμένοι, οὐ μὴν ἀπαθείς· μόνον γὰρ τὸ
θεῖον ἀπαθές ἐστι.
Μετασηματίζονται δέ, πρὸς ὅπερ ἂν ὁ
Δεσπότης κελεύση Θεός, καὶ
οὕτω τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφαίνονται καὶ τὰ θεῖα
αὐτοῖς
ἀποκαλύπτουσι μυστήρια.
Ἐν οὐρανῷ διατρίβουσι καὶ ἔν ἔργον ἔχουσιν
ὑμνεῖν τὸν Θεὸν καὶ
λειτουργεῖν τῷ θεῷ αὐτοῦ θελήματι. Καθὼς
δὲ ὁ ἀγιώτατος καὶ
ἱερώτατος καὶ θεολογικώτατος φησι Διονύσιος
ὁ Ἀρεοπαγίτης·
«Πᾶσα ἡ θεολογία, ἥγουν ἡ θεία Γραφή, τὰς
οὐρανίους οὐσίας ἐννέα
κέκληκε»· ταύτας ὁ θεὸς ἱεροτελεστῆς εἰς
τρεις ἀφορίζει τριαδικὰς
διακοσμήσεις. «Καὶ πρώτην μὲν εἶναί», φησι,
«τὴν περὶ Θεὸν οὖσαν αἰεὶ
καὶ προσεχῶς καὶ ἀμέσως ἡνώσθαι
παραδεδομένην, τὴν τῶν
ἐξαπτερυγίων Σεραφίμ καὶ τῶν πολυομμάτων
Χερουβίμ καὶ τῶν
ἀγιωτάτων Θρόνων, δευτέραν δὲ τὴν τῶν
Κυριοτήτων καὶ τῶν
Δυνάμεων καὶ τῶν Ἐξουσιῶν, τρίτην δὲ καὶ
τελευταίαν τὴν τῶν
Ἀρχῶν καὶ Ἀρχαγγέλων καὶ Ἀγγέλων».
Τινὲς μὲν οὖν φασιν, ὅτι πρὸ πάσης κτίσεως

τῇ θέσῃ τοὺς καὶ φωτίζονται μεταξύ τοὺς ἐξαιτίας
τῆς υπεροχῆς τοῦ τάγματος
ἢ τῆς φύσεως. Εἶναι φανερό ὅτι οἱ ἄγγελοι ποὺ
υπερέχουν μεταδίδουν τὸ
φωτισμὸ καὶ τὴ γνώση στους κατώτερους.
Εἶναι ἱκανοὶ καὶ πρόθυμοι στὴν ἐκτέλεση τοῦ
θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ, λόγω
τῆς ταχύτητος τῆς φύσεώς τους, βρίσκονται
ἀμέσως παντοῦ, ὅπου τοὺς
δώσει ἐντολὴ ὁ Θεός. Φυλάγουν τὰ μέρη τῆς γῆς,
διοικοῦν ἔθνη καὶ τόπους,
ὅπου ὁ Δημιουργός τους ἐτάξε, καὶ φροντίζουν γιὰ
τὰ ἀνθρώπινα καὶ μας
βοηθοῦν. Πάντως, εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ μας,
σύμφωνα με τὸ θέλημα καὶ τὴν
ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ βρίσκονται πάντοτε στὴν
υπηρεσία τοῦ Θεοῦ.
Εἶναι δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸ, ὄχι ὁμῶς ἀκίνητοι·
τώρα ὁμῶς ἔχουν γίνει καὶ
ἀκίνητοι (στο κακό), ὄχι ἐξαιτίας τῆς φύσεώς τους,
ἀλλὰ κατὰ χάριν καὶ με
τὴν προσήλωσή τους στο μόνο ἀγαθό.
Βλέπουν τὸ Θεό ὅσο τοὺς ἐπιτρέπεται καὶ ἔχουν τὴ
θεὰ τοῦ σαν τροφή.
Ὡς ἀσώματοι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ μας· ἔχουν
ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε πάθος τοῦ
σώματος, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπαθείς· διότι μόνον ὁ
Θεός εἶναι ἀπαθής.
Ἀλλάζουν τὴ μορφή τους, σύμφωνα με τὴν ἐντολὴ
τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, καὶ
ἐτσι φανερώνονται στους ἀνθρώπους καὶ τοὺς
ἀποκαλύπτουν τὰ θεῖα μυστήρια.
Ζοῦν στὸν οὐρανὸ καὶ ἔχουν ἓνα ἔργο, νὰ ὑμνοῦν
τὸ Θεό καὶ νὰ διακονοῦν
τὸ θεῖο τοῦ θέλημα. Ἐτσι τὸ λέει καὶ ὁ ἀγιώτατος,
ἱερώτατος καὶ
θεολογικώτατος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης: «Ὁλη ἡ
θεολογία, δηλαδὴ
ἡ Ἀγία Γραφή, ἔχει ξεχωρίσει τὶς οὐράνιες
δυνάμεις σὲ ἐννέα τάγματα»·
ὁ θεὸς διδάσκαλος τὶς κατατάσσει αὐτὲς σὲ τρία
τριαδικὰ συστήματα.
«Πρώτη τριάδα», λέει, «εἶναι αὐτὴ ποὺ εἶναι
πάντοτε γύρω ἀπὸ τὸ Θεό καὶ
εἶναι ἐτοιμὴ νὰ ἐνωθεῖ μαζί του ἀμέσως, δηλαδὴ ἡ
τάξι τῶν ἐξαπτερυγίων
Σεραφίμ, τῶν πολυόμματος Χερουβίμ καὶ τῶν
ἀγιωτάτων Θρόνων·
δεύτερη τριάδα εἶναι τῶν Κυριοτήτων, τῶν
Δυνάμεων καὶ τῶν Ἐξουσιῶν·
καὶ τρίτη καὶ τελευταία τριάδα εἶναι τῶν Ἀρχῶν,
τῶν Ἀρχαγγέλων καὶ

ἐγένοντο, ὡς ὁ Θεολόγος λέγει Γρηγόριος· «Πρῶτον μὲν ἐννοεῖ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ οὐρανίους, καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον ἦν». Ἕτεροι δέ, ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι τὸν πρῶτον οὐρανόν. Ὅτι δὲ πρὸ τῆς τοῦ ἀνθρώπου πλάσεως, πάντες ὁμολογοῦσιν. Ἐγὼ δὲ τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ συντίθεμαι· ἔπρεπε γὰρ πρῶτον τὴν νοερὰν οὐσίαν κτισθῆναι καὶ οὕτω τὴν αἰσθητὴν καὶ τότε ἐξ ἀμφοτέρων τὸν ἄνθρωπον. Ὅσοι δὲ φασὶ τοὺς ἀγγέλους δημιουργοὺς τῆς οἰασθήποτε οὐσίας, οὗτοι στόμα εἰσὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, τοῦ Διαβόλου· κτίσμα γὰρ ὄντες οὐκ εἰσὶ δημιουργοί. Πάντων δὲ ποιητὴς καὶ προνοητὴς καὶ συνοχεὺς ὁ Θεός ἐστιν, ὁ μόνος ἄκτιστος, ὁ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι ὑμνούμενός τε καὶ δοξαζόμενος.	των Ἀγγέλων». Μερικοὶ λένε ὅτι δημιουργήθηκαν πρὶν ἀπ’ ὅλη τῆς δημιουργίας, ὅπως ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, πού λέει: «(Ὁ Θεός) πρῶτα συλλαμβάνει στο νου τις ουράνιες δυνάμεις των ἀγγέλων, καὶ ἡ σκέψη του ἐγίνε πράξη». Ἄλλοι λένε ὅτι δημιουργήθηκαν μετὰ τῆς δημιουργίας του πρῶτου ουρανοῦ. Ὅλοι βέβαια συμφωνοῦν ὅτι ἐγιναν πρὶν τὴν πλάση του ἀνθρώπου. Ἐγὼ συμφωνῶ με τὸ Θεολόγο Γρηγόριο. Διότι ἔπρεπε πρῶτα νὰ δημιουργηθοῦν οἱ νοερές οὐσίες, ἔπειτα τὰ αἰσθητά, καὶ στο τέλος καὶ ἀπὸ τὰ δύο ὁ ἄνθρωπος. Ὅσοι τέλος ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ ἄγγελοι εἶναι οἱ δημιουργοὶ των διαφόρων υπάρξεων, αυτοὶ αποτελοῦν τὸ στόμα του πατέρα τους, του Διαβόλου· διότι οἱ ἄγγελοι εἶναι κτίσματα καὶ ὄχι δημιουργοί. Δημιουργός, προνοητής καὶ συντηρητής ὅλων εἶναι μόνον ὁ ἄκτιστος Θεός, ὁ ὁποῖος υμνεῖται καὶ δοξάζεται στο πρόσωπο του Πατέρα, του Υἱοῦ καὶ του Ἁγίου Πνεύματος.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 18. Περί Διαβόλου καὶ δαιμόνων. Ἐκ τούτων τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων πρωτοστάτης τῆς περιγίου τάξεως καὶ τῆς γῆς τὴν φυλακὴν ἐγχειρισθεὶς παρὰ Θεοῦ οὐ φύσει πονηρὸς γεγονώς, ἀλλ’ ἀγαθὸς ὢν καὶ ἐπ’ ἀγαθῷ γενόμενος καὶ μὴ ὅλως ἐν ἑαυτῷ παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ κακίας ἐσχηκώς ἵχνος, μὴ ἐνέγκας τὸν τε φωτισμὸν τὴν τε τιμὴν, ἦν αὐτῷ ὁ Δημιουργός ἐδωρήσατο, αὐτεξουσίῳ προαιρέσει ἐτράπη ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν καὶ ἐπήρθη κατὰ τοῦ πεποιηκότος αὐτὸν Θεοῦ, ἀντάραι αὐτῷ βουλευθεὶς, καὶ πρῶτος ἀποστὰς τοῦ ἀγαθοῦ ἐν τῷ κακῷ ἐγένετο· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι τὸ κακὸν εἰ μὴ τοῦ ἀγαθοῦ στέρησις, ὥσπερ καὶ τὸ σκότος φωτός ἐστι στέρησις. Τὸ γὰρ ἀγαθὸν φῶς ἐστι νοητόν· ὁμοίως καὶ τὸ κακὸν σκότος ἐστι νοητόν. Φῶς οὖν κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ ἀγαθὸς γεγονώς –καὶ γὰρ· «Εἶδεν ὁ Θεός	Για τὸ Διάβολο καὶ τοὺς δαίμονες. Ἀπ’ αὐτὲς τὲς ἀγγελικὲς δυνάμεις ἀρχηγός τῆς τάξεως γύρω καὶ πάνω στη γῆ, πού ὁ Θεός του ἀνάθεσε τὴ φύλαξή της, (ἦταν ὁ Διάβολος)· δὲν ἦταν πονηρὸς ἀπὸ τὴ φύση του, ἀλλὰ ἀγαθὸς καὶ με προορισμὸ τὸ ἀγαθό, χωρὶς νὰ ἔχει μέσα του κανένα ἴχνος κακίας γιὰ τὸν Δημιουργό. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν δέχθηκε τὸ φωτισμὸ καὶ τὴν τιμὴ πού του δώρησε ὁ Δημιουργός, με τὴ δική του ἐλεύθερη ἐπιλογὴ ξέφυγε ἀπὸ τὴ φυσικὴ κατάσταση στὴν παρά φύση. Ὑπερηφανεύθηκε ἀπέναντι στον δημιουργό του Θεό καὶ θέλησε νὰ ἐπαναστατήσῃ ἐναντίον του· ἀφοῦ πρῶτα ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ ἀγαθό, κατάληξε στο κακό. Διότι τὸ κακό δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ στέρηση τοῦ ἀγαθοῦ· ὅπως καὶ τὸ σκοτάδι εἶναι ἐλλειψη τοῦ φωτός. Τὸ ἀγαθὸ εἶναι πνευματικὸ φῶς· παρόμοια καὶ τὸ κακό εἶναι πνευματικὸ σκοτάδι. Παρόλο, λοιπόν, πού ὁ Δημιουργός τὸν ἐπλασε ἀγαθό –

πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν»—
αὐτεξουσίῳ θελήματι
σκοτός ἐγένετο. Συναπεσπάσθη δὲ καὶ
ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ
συνέπεσε πλήθος ἄπειρον τῶν ὑπ' αὐτῷ
τεταγμένων ἀγγέλων.
Τῆς αὐτῆς τοιγαροῦν φύσεως τοῖς ἀγγέλοις
ὑπάρχοντες, κακοὶ
γεγόνασιν, τὴν προαίρεσιν ἐκουσίως ἐκ τοῦ
ἀγαθοῦ πρὸς τὸ κακὸν
ἐκκλίναντες.
Οὐκ ἔχουσι τοίνυν ἐξουσίαν κατὰ τινος οὐδὲ
ἰσχύιν, εἰ μὴ ἐκ Θεοῦ
οἰκονομικῶς συγχωρούμενοι, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ,
καθάπερ ἐπὶ τῶν
χοίρων ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται.
Παραχωρήσεως δὲ Θεοῦ
γινομένης καὶ ἰσχύουσι καὶ μεταβάλλονται καὶ
μετασχηματίζονται,
εἰς οἶον θέλουσι σχῆμα κατὰ φαντασίαν.
Καὶ τὰ μὲν μέλλοντα οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τοῦ
Θεοῦ οὐδὲ οἱ δαίμονες
οἶδασιν, ὅμως προλέγουσιν· οἱ μὲν ἄγγελοι
τοῦ Θεοῦ αὐτοῖς
ἀποκαλύπτοντος καὶ προλέγειν κελεύοντος·
ὅθεν, ὅσα λέγουσι,
γίνονται. Προλέγουσι δὲ καὶ οἱ δαίμονες, ποτὲ
μὲν τὰ μακρὰν
γινόμενα βλέποντες, ποτὲ δὲ στοχαζόμενοι·
ὅθεν καὶ τὰ πολλὰ
ψεύδονται· οἷς οὐ δεῖ πιστεῦειν, κἄν
ἀληθεύωσι πολλάκις, οἷω τρόπῳ
εἰρήκαμεν. Οἶδασι δὲ καὶ τὰς Γραφάς.
Πᾶσα οὖν κακία ἐξ αὐτῶν ἐπενοήθη καὶ τὰ
ἀκάθαρτα πάθη. Καὶ
προσβάλλειν μὲν τῷ ἀνθρώπῳ
συνεχωρήθησαν, βιάζεσθαι δέ τινα
οὐκ ἰσχύουσιν· ἐν ἡμῖν γὰρ ἐστὶ δέξασθαι τὴν
προσβολὴν ἢ μὴ
δέξασθαι. Διὸ τῷ Διαβόλῳ καὶ τοῖς δαίμοσιν
αὐτοῦ ἡτοίμασται τὸ
πῦρ τὸ ἄσβεστον, ἡ κόλασις ἡ αἰώνιος, καὶ
τοῖς ἐπομένοις αὐτῷ.
Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι, ὅπερ ἐστὶ τοῖς
ἀνθρώποις ὁ θάνατος, τοῦτο
τοῖς ἀγγέλοις ἢ ἐκπτώσις. Μετὰ γὰρ τὴν
ἐκπτώσιν οὐκ ἔστιν αὐτοῖς
μετάνοια, ὥσπερ οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις μετὰ
τὸν θάνατον.

σύμφωνα με το: «Εἶδε ο Θεός
τα δημιουργήματα που ἐπλασε και ἦταν ὅλα πολὺ
καλά»— ἐκεῖνος ὁμως, με
την ἐλεύθερη θέλησή του, ἐγινε σκοτεινός. Και
ἄπειρο πλήθος ἀγγέλων, που
εἶχε στις διαταγές του, ἐπαναστάτησε μαζί του και
τον ἀκολούθησε στην
πτώση του. Και παρότι ἔχουν την ἴδια φύση με
τους ἀγγέλους, ἔχουν γίνει κακοί,
ἐπειδὴ ἐστρεψαν με τη θέλησή τους την προτίμηση
ἀπὸ το ἀγαθὸ πρὸς το κακὸ.
Δεν ἔχουν βέβαια οὔτε ἐξουσία οὔτε δύναμη
ἐναντίον κάποιου, παρὰ μόνον
ὅταν τους ἐπιτρέψει ο Θεὸς σύμφωνα με το σχέδιο
τῆς οἰκονομίας του, ὅπως
στην περίπτωση του Ἰώβ και ὅπως ἔχει γραφεῖ στο
Εὐαγγέλιο για τους
χοίρους. Ὅταν ὁμως το ἐπιτρέψει ο Θεός, και
δύναμη ἔχουν και ἀλλάζουν και
μεταμορφώνονται φανταστικά σε ὅποια μορφή
θέλουν.
Το μέλλον δεν το γνωρίζουν οὔτε οἱ ἄγγελοι του
Θεοῦ οὔτε οἱ δαίμονες·
κάνουν ὁμως προβλέψεις. Οἱ ἄγγελοι προβλέπουν,
ἐπειδὴ τους τα
ἀποκαλύπτει ο Θεός και προστάζει να τα
προλέγουν. Γι' αὐτό, ὅσα λένε,
ἐκπληρώνονται. Και οἱ δαίμονες ὁμως προλέγουν,
ἄλλοτε ἐπειδὴ βλέπουν
αὐτὰ που γίνονται στο μακρινὸ μέλλον και ἄλλοτε
ἐπειδὴ τα φαντάζονται· γι'
αὐτό και λένε πολλὰ ψέμματα. Κανείς δεν πρέπει
να τους πιστεῦει, ἀκόμη κι
αν λένε την ἀλήθεια ορισμένες φορές, με τον
τρόπο που ἔχουμε πει. Διότι
γνωρίζουν καλὰ και τις Γραφές.
Κάθε κακία και τα ἀκάθαρτα πάθη εἶναι δική τους
εφεύρεση. Τους
ἐπιτρέπεται βέβαια να πειράζουν τον ἀνθρωπο,
χωρὶς ὁμως να ἔχουν το
δικαίωμα να τον ἐκβιάζουν· ἀπὸ μας ἐξαρτάται να
συγκατατεθούμε στην
προσβολή ἢ ὄχι. Γι' αὐτό και ἔχει ετοιμασθεῖ ἡ
ἀκοίμητη φωτιά και ἡ αἰώνια
κόλαση για το Διάβολο και τους δαίμονές του, που
τον ἀκολουθοῦν.
Πρέπει να γνωρίζουμε ἐπίσης ὅτι αὐτό που εἶναι ο
θάνατος για τους
ἀνθρώπους, εἶναι ἡ πτώση για τους ἀγγέλους. Διότι
μετὰ την πτώση δεν
υπάρχει γι' αὐτούς μετάνοια, ὅπως και για τους
ἀνθρώπους μετὰ το θάνατό

	τους.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 19. Περί κτίσεως ὀρατῆς Αὐτός ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν Τριάδι καὶ ἐν μονάδι δοξολογούμενος, «ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς» ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα· τὰ μὲν οὐκ ἐκ προϋποκειμένης ὕλης, οἷον οὐρανόν, γῆν, αέρα, πῦρ, ὕδωρ, τὰ δὲ ἐκ τούτων τῶν ὑπ’ αὐτοῦ γεγονότων, οἷον ζῶα, φυτὰ, σπέρματα· ταῦτα γὰρ ἐκ γῆς καὶ ὕδατος, ἀέρος τε καὶ πυρὸς τῷ τοῦ Δημιουργοῦ προστάγματι γεγόνασιν.	Για τα ορατά δημιουργήματα Ο ἴδιος ο Θεός μας, που τον δοξολογούμε ως Τριάδα και Μονάδα, «έφτιαξε τον ουρανό, τη γη και όλα όσα βρίσκονται σ’ αυτά»· έφτιαξε το σύμπαν από το μηδέν. Άλλα τα έφτιαξε από ύλη που δεν προϋπήρχε, όπως τον ουρανό, τη γη, τον αέρα, τη φωτιά, το νερό. Άλλα πάλι τα δημιούργησε από ύλη που ήδη είχε δημιουργήσει, για παράδειγμα τα ζώα, τα φυτά και τα σπέρματα. Διότι αυτά έχουν δημιουργηθεί με πρόσταγμα του Δημιουργού από χόμα και νερό, από αέρα και φωτιά.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 20. Περί οὐρανοῦ Οὐρανός ἐστι περιοχὴ ὀρατῶν τε καὶ ἀοράτων κτισμάτων· ἐντός γὰρ αὐτοῦ αἱ τε νοεραὶ τῶν ἀγγέλων δυνάμεις καὶ πάντα τὰ αἰσθητὰ περικλείονται καὶ περιορίζονται. Μόνον δὲ τὸ θεῖον ἀπερίγραπτόν ἐστι, πάντα πληροῦν καὶ πάντα περιέχον καὶ πάντα περιορίζον, ὡς ὑπὲρ πάντα ὄν καὶ πάντα δημιουργήσαν. Ἐπεὶ τοίνυν οὐρανὸν φησιν ἡ Γραφή καὶ «οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ» καὶ «οὐρανοὺς οὐρανῶν» καὶ «ἕως τρίτου οὐρανοῦ» ὁ μακάριος Παῦλος ἠρπάχθαι φησί, λέγομεν, ὅτι ἐν τῇ τοῦ παντός κοσμογενεῖᾳ οὐρανοῦ ποίησιν παρελάβομεν, ὃν οἱ τῶν ἕξω σοφοὶ ἄναστρον σφαῖράν φασι, τὰ Μωσέως σφετερισάμενοι δόγματα. Ἦτι δὲ καὶ τὸ στερέωμα ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς οὐρανόν, ὃν ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος γενέσθαι προσέταξεν, τάξας αὐτὸν διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος. Τούτου τὴν φύσιν ὁ θεῖος Βασίλειος λεπτήν φησιν, ὡσεὶ καπνόν, ἐκ τῆς θείας μεμνημένος Γραφῆς. Ἕτεροι δὲ ὑδατώδη, ὡς ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων γενόμενον· ἄλλοι ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, ἄλλοι πέμπτον σῶμα καὶ ἕτερον παρὰ τὰ τέσσαρα. Τινὲς μὲν οὖν ἐδόξασαν ἐν κύκλῳ τὸ πᾶν	Για τον ουρανό Ο ουρανός είναι ο τόπος των ορατών και αοράτων δημιουργημάτων· διότι μέσα σ’ αυτόν περιλαμβάνονται και περικλείονται οι νοερές αγγελικές δυνάμεις και όλα τα αισθητά. Μόνο το θείο είναι απεριόριστο· το θείο γεμίζει, περιλαμβάνει και τα περικλείει όλα, επειδή είναι πέρα απ’ όλα και τα δημιούργησε όλα. Επειδή, λοιπόν, η Αγία Γραφή ομιλεί για ουρανό και «ουρανό του ουρανού» και «ουρανοὺς των ουρανών» και ο μακάριος Παῦλος λέει ότι ανέβηκε «έως τον τρίτο ουρανό», λέμε ότι στη δημιουργία του σύμπαντος έχουμε την παράδοση για τη δημιουργία του ουρανού· οι σοφοί του κόσμου ονομάζουν τον ουρανό ἀναστρη σφαῖρα, αφού οικειοποιήθηκαν τη διδασκαλία του Μωϋσή. Ακόμη ο Θεός και το στερέωμα το ονόμασε ουρανό· έδωσε μάλιστα την εντολή να σχηματισθεί στο μέσον του νερού και να χωρίζει το νερό που υπάρχει πάνω από το στερέωμα από το νερό που είναι κάτω από το στέρεωμα. Ο Μέγας Βασίλειος, που έχει εντυφήσει στην Αγία Γραφή, λέει ότι η φύση του είναι λεπτή σαν καπνός. Άλλοι πάλι λένε ότι είναι υδάτινη, επειδή βρίσκεται στο μέσον του νερού. Άλλοι τέλος λένε ότι αποτελείται η φύση του από τέσσερα στοιχεία και άλλοι ότι είναι πέμπτο σώμα, διαφορετικό από τα τέσσερα. Ορισμένοι βέβαια νόμισαν ότι ο ουρανός περικλείει

περιέχειν τὸν οὐρανὸν,
 σφαιροειδῇ τε ὑπάρχειν καὶ πανταχόθεν τὸ
 ἄνωγιστον μέρος αὐτὸν
 εἶναι, τὸ δὲ μεσώτατον τοῦ περιεχομένου ὑπ'
 αὐτοῦ τόπου εἶναι
 κατώτερον μέρος, καὶ τὰ μὲν κοῦφα καὶ
 ἐλαφρὰ τῶν σωμάτων τὴν
 ἄνω τάξιν λαχεῖν παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ, τὰ δὲ
 βαρέα καὶ κατωφερῇ
 τὴν κατωτέραν χώραν, ἣτις ἐστὶν ἡ μέση. Ἔστι
 μὲν οὖν κουφότερον
 καὶ ἀνωφερέστερον στοιχεῖον τὸ πῦρ, ὅπερ δὴ
 μετὰ τὸν οὐρανὸν
 εὐθέως τετάχθαι φασί· τοῦτον δὲ λέγουσιν τὸν
 αἰθέρα, μεθ' ὃν
 κατώτερον τὸν ἀέρα. Τὴν δὲ γῆν καὶ τὸ ὕδωρ
 ὡς βαρύτερα καὶ
 κατωφερέστερα, ἐν τῷ μεσωτάτῳ κρέμασθαι·
 ὡς εἶναι ἐξ ἐναντίας
 κάτω μὲν τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ –τὸ δὲ ὕδωρ
 κουφότερον τῆς γῆς,
 ὅθεν καὶ εὐκίνητοτερον αὐτῆς ὑπάρχει–,
 ἄνωθεν δὲ πανταχόθεν ὡς
 περιβάλλειν κύκλῳ τὸν ἀέρα καὶ περὶ τὸν
 ἀέρα πανταχόθεν τὸν
 αἰθέρα, ἔξωθεν δὲ πάντων κύκλῳ τὸν
 οὐρανόν.
 Κυκλικῶς δὲ φασὶ κινεῖσθαι τὸν οὐρανὸν καὶ
 συσφίγγειν τὰ ἐντὸς καὶ
 οὕτω μένειν πάγια καὶ ἀδιάπτωτα.
 Ἑπτὰ δὲ ζώνας φασὶ τοῦ οὐρανοῦ, μίαν τῆς
 ἐτέρας ὑψηλοτέραν.
 Λέγουσι δὲ αὐτὸν λεπτοτάτης φύσεως, ὡσεὶ
 καπνὸν, καὶ καθ'
 ἐκάστην ζώνην εἶναι ἓνα τῶν πλανητῶν· ἑπτὰ
 γὰρ πλανήτας εἶναι
 ἔφησαν, Ἥλιον, Σελήνην, Δία, Ἑρμῆν, Ἄρεα,
 Ἀφροδίτην καὶ
 Κρόνον. Ἀφροδίτην δὲ φασὶ τὸν ποτὲ μὲν
 Ἑωσφόρον, ποτὲ δὲ
 Ἑσπερον γινόμενον. Πλανήτας δὲ τούτους
 ἐκάλεσαν, ὅτιπερ
 ἐναντίως τοῦ οὐρανοῦ ποιοῦνται τὴν κίνησιν·
 τοῦ γὰρ οὐρανοῦ καὶ
 τῶν λοιπῶν ἀστέρων ἐξ ἀνατολῆς ἐπὶ δυσμὰς
 κινουμένων, οὗτοι
 μόνοι ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολὰς τὴν κίνησιν
 ἔχουσι. Καὶ τοῦτο
 γνωσόμεθα ἐκ τῆς σελήνης μικρὸν καθ'
 ἐσπέραν ἀναποδιζούσης.
 Ὅσοι τοίνυν ἔφησαν σφαιροειδῇ τὸν οὐρανόν,
 ἴσως λέγουσιν

τα πάντα κυκλικά, ὅτι
 εἶναι σφαιρικός καὶ ὅτι ἀπὸ παντοῦ αὐτός εἶναι το
 πιο ψηλὸ σημεῖο, ἐνῶ το
 κατώτερο μέρος του εἶναι το πιο κεντρικὸ σημεῖο
 του τόπου που περικλείει·
 θεώρησαν ἐπίσης ὅτι τα πιο αβαρὴ καὶ ελαφρά
 σώματα ἔχουν λάβει ἀπὸ το
 Δημιουργό τις ψηλές θέσεις, ἐνῶ τα βαριά καὶ με
 ροπή πρὸς τα κάτω σώματα
 κατέχουν τις χαμηλότερες θέσεις, που εἶναι στο
 κέντρο. Ἡ φωτιά ασφαλῶς
 εἶναι το πιο ελαφρὺ καὶ ἀνυψωτικὸ στοιχεῖο, τό
 ποῖο, λένε, ἔχει πάρει θέση
 ἀμέσως μετὰ τὸν οὐρανόν· καὶ το ὀνομάζουν αὐτό
 αἰθέρα, μετὰ τὸν ποῖο
 κατώτερος εἶναι ὁ ἀέρας. Ἡ γῆ ὁμῶς καὶ τὸ νερό,
 σαν βαρύτερα καὶ με ροπή
 πρὸς τα κάτω, λένε ὅτι βρίσκονται στο μέσον· ἔτσι
 συμβαίνει νὰ εἶναι
 ἀντιμέτωπα στο κάτω μέρος ἡ γῆ καὶ τὸ νερό –καὶ
 τὸ νερό εἶναι πιο ελαφρὺ
 ἀπὸ τὴ γῆ, γι' αὐτό εἶναι καὶ πιο εὐκίνητο ἀπ'
 αὐτὴν– καὶ ἀπὸ πάνω κυκλικά
 ἀπὸ παντοῦ ὁ ἀέρας σαν μανδύας καὶ γύρω ἀπὸ τὸν
 ἀέρα ἀπὸ παντοῦ ὁ
 αἰθέρας, ἐνῶ ἔξω ἀπ' ὅλα κυκλικά βρίσκεται ὁ
 οὐρανός.
 Λένε, ἐπίσης, ὅτι ὁ οὐρανός κινεῖται κυκλικά καὶ
 συσφίγγει τὰ σώματα που
 εἶναι μέσα· γι' αὐτό μένουν σταθερά καὶ
 ἀδιάπτωτα.
 Λένε ἀκόμη ὅτι ὑπάρχουν ἑπτὰ ζώνες τοῦ οὐρανοῦ,
 ἡ μία πιο ψηλὰ ἀπὸ τὴν
 ἄλλη. Καὶ λένε, ἐπίσης, ὅτι ὁ οὐρανός ἔχει πολὺ
 λεπτὴ σύσταση, σαν καπνός,
 καὶ στὴ κάθε ζώνη του εἶναι κι ἓνας πλανήτης·
 διότι εἶπαν ὅτι ὑπάρχουν ἑπτὰ
 πλανήτες: ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη, ὁ Δίας, ὁ Ἑρμῆς, ὁ
 Ἄρης, ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ
 Κρόνος. Καὶ ὀνομάζουν Ἀφροδίτη αὐτόν που
 γίνεται ἄλλοτε Ἑωσφόρος καὶ
 ἄλλοτε Ἑσπερος. Τους ὀνόμασαν πλανήτες, διότι
 ἔχουν τὴν ἀντίθετη
 κίνηση μ' αὐτὴν τοῦ οὐρανοῦ· διότι, ἐνῶ ὁ οὐρανός
 καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἀστρα
 κινούνται ἀπὸ τὴν ἀνατολή πρὸς τὴ δύση, μόνον
 αὐτοὶ ἔχουν τὴν κίνηση
 ἀπὸ τὴ δύση στὴν ἀνατολή. Καὶ αὐτό θὰ το
 ἀντιληφθοῦμε ἀπὸ τὴ σελήνη,
 ἡ ὁποία ὀπισθοδρομεῖ λίγο κάθε βράδυ.
 Ὅσοι, λοιπόν, εἶπαν ὅτι ὁ οὐρανός εἶναι σφαιρικός,
 υποστηρίζουν πιθανόν ὅτι

ἀφίστασθαι αὐτὸν καὶ ἀπέχειν τῆς γῆς,
ἄνωθέν τε καὶ ἐκ πλαγίων
καὶ κάτωθεν. Κάτωθεν δὲ καὶ ἐκ πλαγίων φημί,
ὅσον πρὸς τὴν
ἡμετέραν αἴσθησιν, ἐπεὶ κατὰ τὸν τῆς
ἀκολουθίας λόγον πανταχόθεν
τὸν ἄνω τόπον ὁ οὐρανὸς ἐπέχει καὶ ἡ γῆ τὸν
κάτω. Καί φασι τὸν
οὐρανὸν σφαιροειδῶς κυκλοῦν τὴν γῆν καὶ
συμπεριφέρειν τῇ ὀξυτάτῃ
κινήσει αὐτοῦ ἥλιόν τε καὶ σελήνην καὶ τοὺς
ἀστέρας, καὶ ὑπὲρ μὲν
γῆν ὄντος τοῦ ἡλίου ἡμέραν γίνεσθαι
ἐνταῦθα, ὑπὸ δὲ τὴν γῆν
νύκτα. Ὑπὸ δὲ γῆν κατιόντος ἡλίου ἐνταῦθα
μὲν νύκτα, ἐκεῖσε δὲ
ἡμέραν.
Ἄλλοι δὲ ἡμισφαίριον τὸν οὐρανὸν
ἐφαντάσθησαν ἐκ τοῦ τὸν
θεηγόρου Δαυὶδ λέγειν· «Ὁ ἐκτείνων τὸν
οὐρανὸν ὥσει δέρριν», ὅπερ
δηλοῖ τὴν σκηνήν. Καὶ τὸν μακάριον Ἡσαΐαν·
«Ὁ στήσας τὸν
οὐρανὸν ὥσει καμάραν». Καὶ ὅτι δύνων ὁ τε
ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ
τὰ ἄστρα κυκλοῖ τὴν γῆν ἀπὸ δύσεως ἐπὶ
βορρᾶν καὶ οὕτω πάλιν
ἐπὶ τὴν ἀνατολήν ἀφικνεῖται. Ὅμως, εἴτε
οὕτως, εἴτε ἐκείνως,
ἅπαντα τῷ θεῷ προστάγματι γέγονέ τε καὶ
ἡδραστὰ καὶ τὸ θεῖον
θέλημά τε καὶ βούλημα θεμέλιον ἀσάλευτον
κέκτηται. «Αὐτὸς γὰρ
εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ
ἐκτίσθησαν. Ἔστησεν
αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ
αἰῶνος· πρόσταγμα ἔθετο,
καὶ οὐ παρελεύσεται».
Ἔστι μὲν οὖν οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ ὁ πρῶτος
οὐρανός, ἐπάνω
ὑπάρχων τοῦ στερεώματος. Ἴδου δύο οὐρανοί·
«καὶ τὸ στερέωμα
γὰρ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς οὐρανόν». Σύνηθες δὲ
τῇ θεῇ Γραφῇ καὶ τὸν
ἀέρα οὐρανὸν καλεῖν διὰ τὸ ὁρᾶσθαι ἄνω.
«Εὐλογεῖτε» γάρ, φησί,
«πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ», τοῦ ἀέρος
λέγω. Ὁ ἄηρ γὰρ τῶν
πετεινῶν ἐστι πορεία, καὶ οὐχ ὁ οὐρανός. Ἴδου
τρεῖς οὐρανοί, οὓς ὁ
θεὸς ἔφη ἀπόστολος. Εἰ δὲ καὶ τὰς ἐπτὰ ζώνας
ἐπτὰ οὐρανοῦς

εἶναι μακριὰ καὶ ἀπέχει ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ πάντων
καὶ ἀπὸ τὰ πλάγια καὶ ἀπὸ
κάτω. Λέγοντας ἀπὸ κάτω καὶ ἀπὸ τὰ πλάγια ἐννοῶ
τόσο, ὅσο ἀπέχει ἀπὸ τις
αἰσθήσεις μας, ἐπειδὴ, σύμφωνα με τὴν λογικὴν, ὁ
οὐρανὸς κατέχει
ἀπὸ παντοῦ
τὸν πᾶν τρόπο, ἐνῶ ἡ γῆ τὸν κάτω. Ἀκόμη λένε ὅτι
ὁ οὐρανὸς κυκλώνει
σφαιρικὰ τὴν γῆν καὶ περιστρέφει μαζί του με τὴν
ταχύτατην κίνησίν του
τὸν ἥλιο, τὴν σελήνην καὶ τὰ ἄστρα· ἐπίσης, ὅταν ὁ
ἥλιος εἶναι πᾶν ἀπὸ τῆς
γῆς, ἐδῶ γίνεται ἡμέρα, ἐνῶ, ὅταν εἶναι κάτω ἀπὸ τῆς
γῆς, γίνεται νύκτα. Ὅταν
πάλιν ὁ ἥλιος βρίσκεται κάτω ἀπὸ τῆς γῆς, ἐδῶ γίνεται
νύκτα, ἐνῶ ἐκεῖ ἡμέρα.
Ἄλλοι πάλιν φαντάσθησαν ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶναι
ἡμισφαίριον, σύμφωνα με τὰ
λόγια τοῦ προφήτου Δαβὶδ· «Ὁ (Θεός) ἀπλώνει τὸν
οὐρανὸν ὡς δέρμα», καὶ
ποὺ δηλώνουν τὴν σκηνήν. Σύμφωνα, ἐπίσης, με τὸν
Ἡσαΐαν· «Ὁ Θεὸς ἐφτιαξε
τὸν οὐρανὸν ὡς καμάρα». Καὶ ὅταν δύει ὁ ἥλιος, ἡ
σελήνη καὶ τὰ ἄστρα
διαγράφουν κύκλον γύρω ἀπὸ τῆς γῆς, ἀπὸ τῆς δύσεως
ἕως τοῦ βορᾶ, καὶ ἔτσι
ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀνατολήν. Ἀλλά, εἴτε ἔτσι, εἴτε
διαφορετικὰ, ὅλα ἔχουν γίνεσθαι
καὶ στερεωθεῖ με τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ
ἔχουν ὡς ἀμετακίνητον θεμέλιον
τὸ θεῖον θέλημα καὶ τὴν θεῖαν ἀπόφασιν. «Διότι, Ὁ
εἶπε καὶ ἐγένετο· Ὁ
ἔδωκε ἐντολὴν καὶ δημιουργήθησαν. Τα
δημιούργησε γὰρ νὰ μένουν αἰῶνι·
ἔδωκε ἐντολὴν ποὺ δὲν θὰ μείνῃ ἐνεργητὴν».
Υπάρχει, λοιπόν, ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ, ὁ
πρῶτος οὐρανός, ποὺ εἶναι
πάνω ἀπὸ τὸ στερέωμα. Ναι, δύο οὐρανοί· «διότι
καὶ τὸ στερέωμα ὁ Θεός
το ὀνόμασε οὐρανόν». Αποτελεῖ συνήθεια γὰρ τὴν
Ἀγίαν Γραφήν καὶ τὸν ἀέρα
νὰ τὸν ὀνομάζῃ οὐρανόν, διότι τὸν βλέπουμε πάντως.
Καθὼς λέει· «Δοξολογεῖτε
(τὸν Θεόν) ὅλα τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ», καὶ ἐννοεῖ
τὸν ἀέρα. Διότι ὁ ἀέρας
εἶναι ὁ τύπος τῶν πτηνῶν καὶ ὄχι ὁ οὐρανός. Ναι,
ποὺ ἔχουμε τρεῖς οὐρανοὺς,
ὅπως λέει ὁ θεὸς ἀπόστολος. Καὶ ἀνὰ θελήσεις πάλιν
νὰ θεωρήσεις καὶ τις ἐπτὰ
ζώνας ὡς τὰς ἐπτὰ οὐρανοὺς, καθόλου δὲν θὰ

ἐκλαβεῖν θελήσειας, οὐδὲν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας λυμαίνεται.
Σύνηθες δὲ καὶ τῇ Ἑβραϊδὶ φωνῇ τὸν οὐρανὸν πληθυντικῶς καλεῖν οὐρανούς. Οὐρανὸν οὖν οὐρανοῦ βουλομένη εἰπεῖν, οὐρανούς οὐρανῶν ἔφησεν, ὅπερ δηλοῖ οὐρανὸν οὐρανοῦ τὸν ἐπάνω τοῦ στερεώματος, καὶ τὰ ὕδατα δὲ τὰ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν ἢ τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ στερεώματος ἢ τῶν ἑπτὰ ζωνῶν τοῦ στερεώματος ἢ τοῦ στερεώματος τῇ συνηθείᾳ τῆς Ἑβραϊδος πληθυντικῶς οὐρανῶν ὀνομαζομένου.
Πάντα μὲν οὖν τὰ κατὰ γένεσιν ὑπόκειται φθορᾷ κατὰ τὴν τῆς φύσεως ἀκολουθίαν, καὶ οἱ οὐρανοί, χάριτι δὲ Θεοῦ συνέχονται τε καὶ συντηροῦνται. Μόνον δὲ τὸ θεῖον ἄναρχόν τε φύσει καὶ ἀτελεύτητον. Διὸ καὶ εἴρηται· «Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις»· ὅμως οὐκ εἰς τὸ παντελὲς ἀφανισθήσονται οἱ οὐρανοί· «παλαιωθήσονται μὲν γὰρ καὶ ὥσει περιβόλαιον εἰλιγῇσονται καὶ ἀλλαγῇσονται» καὶ «ἔσται οὐρανὸς καινὸς καὶ γῆ καινὴ».
Πολλῷ δὲ τῷ μέτρῳ ὁ οὐρανὸς μείζων ὑπάρχει τῆς γῆς. Τὴν μέντοι οὐσίαν τοῦ οὐρανοῦ οὐ δεῖ ζητεῖν, ἄγνωστον ἡμῖν οὔσαν. Μηδεὶς δὲ ἐνψυχωμένους τοὺς οὐρανούς ἢ τοὺς φωστῆρας ὑπολαμβάνετω· ἄψυχοι γάρ εἰσι καὶ ἀναίσθητοι. Ὡστε εἰ καὶ φησιν ἡ θεία Γραφή· «Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ», τοὺς ἐν οὐρανῷ ἀγγέλους καὶ τοὺς ἐν τῇ γῇ ἀνθρώπους πρὸς εὐφροσύνην καλεῖ· Οἶδε δὲ ἡ Γραφή καὶ προσωποποιεῖν, καὶ ὥς ἐπὶ ἐμψύχων περὶ τῶν ἀψύχων διαλέγεσθαι, ὡς τὸ· «ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγεν, ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω», καὶ «τί σοί ἐστι, θάλασσα, ὅτι ἔστράφης εἰς τὰ ὀπίσω»; Καὶ ὄρη καὶ βουνοὶ ἐρωτῶνται λόγους σκιρτήσεως, ὥσπερ καὶ ἡμῖν σύνηθες λέγειν «συνήχθη ἡ πόλις», οὐ τὰς οἰκοδομὰς

ξεφύγεις ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.
Εἶναι μάλιστα συνήθεια τῆς εβραϊκῆς γλώσσας να ονομάζει τον ουρανὸ στον πληθυντικὸ ὡς ουρανούς. Ἀντὶ να πει ουρανὸ του ουρανοῦ, εἶπε ουρανούς των ουρανῶν, πρᾶγμα που σημαίνει ουρανὸ του ουρανοῦ, ο οποίος εἶναι πάνω ἀπὸ το στερέωμα· δηλώνει ὅμως καὶ τα νερά που εἶναι πάνω ἀπὸ τους ουρανούς, ἢ πάνω ἀπὸ τον αέρα καὶ ἀπὸ το στερέωμα, ἢ πάνω ἀπὸ τις ἑπτὰ ζώνες του στερεώματος, ἢ πάνω ἀπὸ το στερέωμα, το οποίο σύμφωνα με τὴν συνήθεια τῆς εβραϊκῆς γλώσσας λέγεται στον πληθυντικὸ ἀριθμὸ «ουρανοί».
Ὅλα, λοιπόν, ὅσα δημιουργοῦνται, φθείρονται σύμφωνα με τὴν τάξιν τῆς φύσεως· καὶ οἱ ουρανοί, επομένως, συγκρατοῦνται καὶ διατηροῦνται με τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Μόνον ὁ Θεὸς εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν τοῦ χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος.
Γι' αὐτὸ καὶ λέει ἡ Ἁγία Γραφή· «Αὐτοὶ θα χαθοῦν, ἐσύ ὅμως θα παραμένεις». Δεν θα εξαφανισθοῦν ὅμως τελείως οἱ ουρανοί· «διότι οἱ ουρανοὶ θα παλιώσουν, θα τυλιχθοῦν σαν ρούχο καὶ θ' ἀλλάξουν», καὶ τότε «θα σχηματισθεῖ καινούριος ουρανὸς καὶ καινούρια γῆ»
Στὴν ἑκτασὴ ὁ ουρανὸς εἶναι πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ τὴ γῆ. Δεν πρέπει ὅμως ν' ἀναζητάμε τὴν οὐσίαν τοῦ ουρανοῦ, διότι μας εἶναι ἀγνωστὴ.
Καὶ κανεὶς να μὴν θεωρεῖ ὅτι οἱ ουρανοὶ καὶ τ' ἀστέρια ἔχουν ψυχὴ· διότι εἶναι ἀψυχα καὶ χωρὶς αἰσθήσεις. Επομένως, ἀν καὶ λέει ἡ Ἁγία Γραφή, «ας ευφρανθοῦν οἱ ουρανοὶ καὶ ας χαρεῖ ἡ γῆ», ἐννοεῖ ὅτι προσκαλεῖ να χαροῦν οἱ ἄγγελοι στον ουρανὸ καὶ οἱ ἀνθρωποὶ στὴ γῆ.
Διότι ἡ Ἁγία Γραφή γνωρίζει να προσωποποιεῖ καὶ να ομιλεῖ για τα ἀψυχα σαν να πρόκειται για ἐμψυχα, ὅπως ὅταν λέει· «ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἀπομακρύνθηκε, ὁ Ἰορδάνης γύρισε πρὸς τα πίσω», καὶ ἐπίσης «γιατί, θάλασσα, ἀπομακρύνθηκες καὶ συ, Ἰορδάνη, γύρισες πρὸς τα πίσω»;· Καὶ τα βουνὰ καὶ οἱ λόφοι παρακινοῦνται να σκιρτήσουν,

σημαίνει βουλομένοις, αλλά τοὺς τῆς πόλεως οἰκήτορας· καὶ «οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ», οὐ φωνὴν ὡσὶν αἰσθητοῖς ἀκουομένην ἀφιέντες, ἀλλ' ἐκ τοῦ οἰκείου μεγέθους τὴν τοῦ Δημιουργοῦ δύναμιν ἡμῖν παριστάνοντες, ὧν τὸ κάλλος κατανοοῦντες, τὸν ποιητὴν ὡς ἀριστοτέχνην δοξάζομεν.	ὅπως κι εμεῖς συνηθίζουμε να λέμε «συγκεντρώθηκε ἡ πόλη», χωρὶς να θέλουμε να δείξουμε τα οικοδομήματα ἀλλὰ τους κατοίκους τῆς πόλεως. Καὶ λέγοντας «οἱ ουρανοὶ διηγοῦνται τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ», δεν εννοοῦμε ὅτι αφήνουν φωνὴ που τὴν ακοῦν τ' αὐτιά, ἀλλὰ ὅτι παρουσιάζουν σε μας με τὸ μέγεθός τους τὴ δύναμη τοῦ Δημιουργοῦ· ἔτσι, κατανοοῦμε τὸ κάλλος τους καὶ δοξάζουμε τὸ Δημιουργό σαν ἀριστὸ τεχνίτη.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 21. Περί φωτός, πυρός, φωστήρων ἡλίου τε καὶ σελήνης καὶ ἄστρον Τὸ πῦρ ἐν τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐστί, κοῦφόν τε καὶ ἀνωφερέστερον τῶν λοιπῶν, καυστικόν τε καὶ φωτιστικόν, τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κτισθέν· φησὶ γάρ ἡ θεία Γραφή· «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς». Οὐχ ἕτερον γάρ ἐστί τὸ πῦρ, εἰ μὴ τὸ φῶς, ὡς τινὲς φασιν. Ἕτεροι δὲ τὸ «κοσμικὸν πῦρ» ὑπὲρ τὸν ἀέρα φασίν, ὃ καλοῦσιν αἰθέρα. Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ἥτοι τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, καλλωπισμὸν καὶ κόσμον πάσης τῆς ὁρατῆς κτίσεως· ἄφελε γάρ τὸ φῶς, καὶ πάντα ἐν τῷ σκότει ἀδιάγνωστα μένουσι τὴν οἰκείαν μὴ δυνάμενα εὐπρέπειαν ἐπιδείξασθαι. «Ἐκάλεσε δὲ ὁ Θεὸς τὸ μὲν φῶς ἡμέραν, τὸ δὲ σκότος ἐκάλεσε νύκτα». Σκότος δὲ ἐστὶν οὐκ οὐσία τις, ἀλλὰ συμβεβηκός· φωτὸς γάρ ἐστὶ στερησις. Ὁ γὰρ ἀήρ οὐκ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ ἔχει τὸ φῶς. Αὐτὸ οὖν τὸ ἐστερηθῆναι τὸν ἀέρα φωτὸς σκότος ἐκάλεσεν ὁ Θεός. Καὶ οὐχὶ ἡ οὐσία τοῦ ἀέρος ἐστὶ σκότος, ἀλλ' ἡ τοῦ φωτὸς στερησις, ὅπερ συμβεβηκός μᾶλλον δηλοῖ ἥπερ οὐσίαν. Οὐκ ἐκλήθη δὲ πρώτη ἡ νύξ, ἀλλ' ἡ ἡμέρα· ὥστε πρώτη ἐστὶν ἡ ἡμέρα καὶ ἐσχάτη ἡ νύξ. Ἀκολουθεῖ οὖν ἡ νύξ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἡμέρας ἕως τῆς ἄλλης ἡμέρας ἐν νυχθήμερόν ἐστιν· ἔφη	Για τὸ φῶς, τὴ φωτιά, τους φωστήρες, δηλαδή τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα. Ἡ φωτιά εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ τέσσερα στοιχεῖα, ελαφρὺ καὶ ἀνυψωτικὸ σε σχέση με τὰ υπόλοιπα· καυστικὴ καὶ συγχρόνως φωτιστικὴ· τὴ δημιούργησε ὁ Δημιουργὸς τὴν πρώτη ἡμέρα. Διότι λέει ἡ Ἀγία Γραφή· «Καὶ εἶπε ὁ Θεός· να δημιουργηθεῖ φῶς, καὶ δημιουργήθηκε». Καθόσον, ἡ φωτιά δεν εἶναι κάτι το διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ φῶς, ὅπως λένε μερικοί. Ἄλλοι πάλι λένε ὅτι τὸ «κοσμικὸ πῦρ» εἶναι πάνω ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ τὸ ονομάζουν αἰθέρα. Στὴν ἀρχή, λοιπόν, τὴν πρώτη ἡμέρα δημιούργησε ὁ Θεὸς τὸ φῶς, σαν στολίδι καὶ κόσμημα ὅλου τοῦ ορατοῦ κόσμου. Διότι, ἀν ἀφαιρέσεις τὸ φῶς, ὅλα μένουν μέσα στο σκοτάδι ἀγνωστα, ἐπειδὴ δεν μποροῦν να φανερώσουν τὴν ομορφιά τους. «Καὶ ονόμασε ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέρα, ἐνῶ τὸ σκοτάδι νύχτα». Καὶ τὸ σκοτάδι δεν εἶναι κάποια ὑπαρξη, ἀλλὰ κάποιο συμβάν· εἶναι ἀπουσία τοῦ φωτός. Διότι ὁ ἀέρας δεν ἔχει μέσα στὴν οὐσία του τὸ φῶς. Ονόμασε, λοιπόν, ὁ Θεὸς σκοτάδι τὴ στερηση τοῦ ἀέρα ἀπὸ τὸ φῶς. Καὶ ἡ οὐσία τοῦ ἀέρα δεν εἶναι σκοτάδι, ἀλλὰ ἡ στέρησή του ἀπὸ τὸ φῶς, πράγμα τὸ ὁποῖο δηλώνει ἓνα γεγονὸς που συμβαίνει παρά μιὰ οὐσία. Καὶ δεν ονόμασε πρώτα τὴ νύχτα, ἀλλὰ τὴν ἡμέρα· ἔτσι, πρώτα εἶναι ἡ ἡμέρα καὶ τελευταία ἡ νύχτα. Ἡ νύχτα, λοιπόν, ἀκολουθεῖ τὴν ἡμέρα, καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μιᾶς ἡμέρας ἕως τὴν ἄλλη ἡμέρα

γὰρ ἡ Γραφή· «Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία».

Ἐν μὲν οὖν ταῖς τρισὶν ἡμέραις ἀναγεομένου καὶ συστελλομένου τοῦ φωτὸς τῷ θεῷ προστάγματι ἢ τε ἡμέρα καὶ ἡ νύξ ἐγένετο. Τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν φωστήρα τὸν μέγαν, ἥτοι τὸν ἥλιον εἰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τῆς ἡμέρας· δι' αὐτοῦ γὰρ ἡ ἡμέρα συνίσταται· ἡμέρα γάρ ἐστιν ἐν τῷ τὸν ἥλιον ὑπὲρ γῆν εἶναι, καὶ διάστημα ἡμέρας ἐστὶν ὁ ἀπὸ ἀνατολῆς μέχρι δύσεως ὑπὲρ γῆν τοῦ ἡλίου δρόμος· καὶ τὸν φωστήρα τὸν ἐλάσσω, ἥτοι τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τῆς νυκτὸς τοῦ φωτίζειν αὐτήν.

Νύξ δὲ ἐστὶν ἐν τῷ τὸν ἥλιον ὑπὸ γῆν εἶναι, καὶ διάστημα νυκτὸς ἐστὶν ὁ ἀπὸ δύσεως μέχρις ἀνατολῆς ὑπὸ γῆν τοῦ ἡλίου δρόμος.

Ἡ σελήνη τοῖνυν καὶ οἱ ἀστέρες ἐτάχθησαν τὴν νύκτα φωτίζειν, οὐχ ὥς τῇ ἡμέρᾳ πάντοτε ὑπὸ γῆν ὄντες (εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἀστέρες ἐν τῷ οὐρανῷ ὑπὲρ γῆν), ἀλλ' ὁ ἥλιος τούτους ἅμα καὶ τὴν σελήνην τῇ σφοδρότερᾳ αἴγλῃ ἀποκρύπτων οὐκ ἔα φαίνεσθαι.

Τοῖς φωστήρσι τούτοις τὸ πρωτόκτιστον φῶς ὁ Δημιουργὸς ἐναπέθετο οὐχ ὥς ἀπορῶν ἄλλου φωτός, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀργὸν ἐκεῖνο μείνῃ τὸ φῶς· φωστήρ γάρ ἐστιν οὐκ αὐτὸ τὸ φῶς, ἀλλὰ φωτὸς δοχεῖον.

Ἐκ τούτων τῶν φωστήρων ἑπτὰ πλανήτας φασί. Καὶ λέγουσιν αὐτοὺς ἐναντίαν τοῦ οὐρανοῦ κινεῖσθαι κίνησιν, διὸ καὶ πλανήτας αὐτοὺς ἐκάλεσαν· τὸν μὲν γὰρ οὐρανὸν φασιν ἐξ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς κινεῖσθαι, τοὺς δὲ πλανήτας ἐκ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολάς· συμπεριφέρειν δὲ τὸν οὐρανὸν τῇ ἑαυτοῦ κινήσει ὥς ὀξυτέρᾳ τοὺς ἑπτὰ πλανήτας. Τῶν δὲ ἑπτὰ πλανητῶν τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα· Ἥλιος, Σελήνη, Ζεὺς, Ἑρμῆς, Ἄρης, Ἀφροδίτη, Κρόνος. Εἶναι δὲ καθ' ἑκάστην ζώνην τοῦ οὐρανοῦ ἓνα τῶν ἑπτὰ

σχηματίζεται ἓνα ημερόνυχτο. Καὶ το εἶπε ἡ Αγία Γραφή: «Ἐγινε βράδυ, ἐγινε πρωΐ, σχηματίσθηκε ἓνα ημερόνυχτο».

Στις τρεις, λοιπόν, ημέρες καθώς το φως διαχεόταν και συστελλόταν με θεία εντολή, ἐγινε ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα. Καὶ τὴν τέταρτῃ ἡμέρᾳ ὁ Θεὸς δημιουργήσῃ το μεγάλο ἀστέρι, δηλαδή τὸν ἥλιο, γιὰ νὰ ὀρίζει τὴν ἀρχὴ καὶ τὴ διεύθυνση τῆς ἡμέρας· διότι αὐτὸς συνιστᾷ τὴν ἡμέρα, καθὼς ἡμέρα ἔχουμε ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι πάνω στὴ γῆ· καὶ διάρκεια ἡμέρας εἶναι ἡ διαδρομὴ τοῦ ἡλίου πάνω στὴ γῆ ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ μέχρι τὴ δύση του.

Δημιούργησε ἀκόμη τὸ μικρότερο ἀστέρι, δηλαδή τὴ σελήνη, καὶ τὰ ἀστέρια γιὰ νὰ ὀρίζουν τὴν ἀρχὴ καὶ τὴ διεύθυνση τῆς νύχτας φωτίζοντάς τὴν.

Νύχτα ἔχουμε ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι κάτω ἀπὸ τὴ γῆ καὶ διάρκεια τῆς νύχτας εἶναι ἡ διαδρομὴ τοῦ ἡλίου κάτω ἀπὸ τὴ γῆ ἀπὸ τὴ δύση ἕως τὴν ἀνατολὴ του. Ἡ σελήνη, λοιπόν, καὶ τὰ ἀστέρια ὀρίσθηκαν γιὰ νὰ φωτίζουν τὴ νύχτα· αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι αὐτὰ τὴν ἡμέρα εἶναι κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, διότι υπάρχουν καὶ τὴν ἡμέρα ἀστέρια πάνω ἀπὸ τὴ γῆ· ἀλλὰ ὁ ἥλιος με τὸ λαμπρότερο φῶς τοῦ σκεπάζει καὶ τ' ἀστέρια καὶ τὴ σελήνη, καὶ δὲν τὰ ἀφήνει νὰ φαίνονται.

Σ' αὐτὰ τ' ἀστέρια ὁ Δημιουργὸς ἔδωσε τὸ πρωτοδημιούργητο φῶς του, ὄχι διότι δὲν εἶχε ἄλλο φῶς, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ παραμείνῃ ἐκεῖνο τὸ φῶς ἀχρηστο. Διότι τὸ ἀστέρι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ φῶς, ἀλλὰ δοχεῖο τοῦ φωτός.

Λένε ὅτι ἀπ' αὐτὰ τ' ἀστέρια προέρχονται οἱ ἑπτὰ πλανήτες, οἱ ὁποῖοι κινούνται ἀντίθετα ἀπὸ τὴν κίνηση τοῦ οὐρανοῦ· γι' αὐτὸ καὶ τοὺς ὀνόμασαν πλανήτες. Λένε, δηλαδή, ὅτι ὁ οὐρανὸς κινεῖται ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ στὴ δύση, ἐνῶ οἱ πλανήτες ἀπὸ τὴ δύση στὴν ἀνατολὴ· λένε ἀκόμη ὅτι ὁ οὐρανὸς με τὴν ταχύτητα τῆς κινήσεώς του συμπαρασύρει τοὺς ἑπτὰ πλανήτες.

Τὰ ὀνόματα τῶν ἑπτὰ πλανητῶν εἶναι τὰ εξῆς: Ἥλιος, Σελήνη, Ζεὺς, Ἑρμῆς, Ἄρης, Ἀφροδίτη καὶ Κρόνος. Καὶ σὲ κάθε ζώνῃ τοῦ οὐρανοῦ ὑπάρχει καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ πλανήτες. Στὴν πρώτη

πλανητῶν· ἐν μὲν τῇ
πρώτῃ, ἦτοι ἀνωτέρᾳ, τὸν Κρόνον, ἐν δὲ τῇ
δευτέρᾳ τὸν Δία, ἐν δὲ
τῇ τρίτῃ τὸν Ἄρεα, ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ τὸν
Ἥλιον, ἐν δὲ τῇ πέμπτῃ
τὴν Ἀφροδίτην, ἐν δὲ τῇ ἕκτῃ τὸν Ἑρμῆν, ἐν
δὲ τῇ ἑβδόμῃ καὶ
κατωτέρᾳ τὴν Σελήνην.
Τρέχουσι δὲ δρόμον ἄληκτον, ὃν ὁ
Δημιουργὸς ἔταξεν αὐτοῖς, καὶ
καθὼς ἔθεμελίωσεν αὐτά, ὥς φησιν ὁ θεῖος
Δαυίδ· «Σελήνην καὶ
ἀστέρας, ἃ σὺ ἔθεμελίωσας». Διὰ γὰρ τοῦ
εἰπεῖν «ἔθεμελίωσας»
ἐσήμανε τὸ πάγιον καὶ ἀμετάβλητον τῆς ὑπὸ
Θεοῦ δοθείσης αὐτοῖς
τάξεώς τε καὶ εἰρμοῦ. Ἔταξε γὰρ αὐτοὺς εἰς
καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας
καὶ εἰς ἑνιαυτούς.
Διὰ μὲν γὰρ τοῦ ἡλίου αἱ τέσσαρες τροπαὶ
συνίστανται. Καὶ πρώτη
μὲν ἡ ἑαρινή· ἐν αὐτῇ γὰρ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ
σύμπαντα καὶ δηλοῖ
τὸ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐν αὐτῇ τῶν ἀνθρῶν τὴν
βλάστησιν γίνεσθαι,
ἣτις καὶ ἰσημερινή τροπὴ ἐστίν· δώδεκα γὰρ
ὥρων τὴν τε ἡμέραν καὶ
τὴν νύκτα καθίστησιν. Αὕτη ἐκ τῆς μέσης
ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου
συνίσταται, εὐκραῆς οὖσα, αἵματος αὐξητικῆς,
θερμῆ καὶ ὑγρᾷ
ὑπάρχουσα καὶ δι' ἑαυτῆς μεσιτεύουσα τῷ
χειμῶνι τε καὶ τῷ θέρει,
τοῦ μὲν χειμῶνος θερμότερα καὶ ξηροτέρα,
τοῦ δὲ θέρους ψυχροτέρα
καὶ ὑγροτέρα. Διατείνει δὲ αὕτη ἡ ὥρα ἀπὸ
Μαρτίου καὶ μέχρις
Ἰουνίου κδ'.

Εἴτα ὑψουμένης τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς ἐπὶ
τὰ βορειότερα μέρη ἡ
θερινὴ τροπὴ διαδέχεται, μεσιτεύουσα τῷ τε
ἔαρι καὶ τῷ μετοπώρῳ,
ἐκ μὲν τοῦ ἔαρος τὸ θερμὸν ἔχουσα, ἐκ δὲ τοῦ
μετοπώρου τὸ ξηρόν·
θερμὴ γὰρ ἐστὶ καὶ ξηρὰ καὶ τὴν ξανθὴν αὖξει
χολήν. Αὕτη δὲ
μεγίστην μὲν τὴν ἡμέραν ἔχει ὥρων
πεντεκαίδεκα, τὴν δὲ νύκτα
πάνυ σμικροτάτην, ὥρων ἑννέα διάστημα
ἔχουσαν. Καὶ αὕτη δὲ
διατείνει ἀπὸ Ἰουνίου κδ' μέχρι μηνὸς
Σεπτεμβρίου κε'.

καὶ ψηλότερη ζώνη ὁ Κρόνος, στὴ δευτέρῃ ὁ Δίας,
στὴν τρίτῃ ὁ Ἄρης,
στὴν τέταρτῃ ὁ Ἥλιος, στὴν πέμπτῃ ἡ Ἀφροδίτη,
στὴν ἕκτῃ ὁ Ἑρμῆς
καὶ στὴν ἑβδόμῃ καὶ χαμηλότερη ἡ Σελήνη.
Διανύουν ἀτέλειωτὴ διαδρομὴ, ποὺ ὁ Δημιουργὸς
τοὺς ὀρίσε, καθὼς ἔθεσε
τὰ θεμέλιά τους, ὅπως το λέει ὁ προφῆτης Δαβίδ:
«Τῇ Σελήνῃ καὶ τὰ ἀστρα,
τῶν ὁποίων Ἐσὺ ἔθεσες τὰ θεμέλια». Λέγοντας
«θεμελίωσες», ἐννοεῖ τὴ
σταθερὴ καὶ ἀμετάβλητὴ τάξιν καὶ σειράν, ποὺ τοὺς
ἔδωσε ὁ Θεός.
Διότι τὰ ἔχει τάξει νὰ ὀρίζουν τὶς εποχάς, τὶς
ἡμέρες καὶ τὰ ἔτη.
Ἀπὸ τὸν ἥλιον δηλαδὴ σχηματίζονται οἱ τέσσαρις
εποχάς. Πρῶτὴ ἡ ἀνοιξή.
Στὴ διάρκειά της ὁ Θεὸς ἐφτιαξε τὸ Σύμπαν· αὐτὸ
το ἀποδεικνύει τὸ γεγονός
ὅτι μέχρι καὶ σήμερον ἀνθίζουν τὰ φυτὰ αὐτὴ τὴν
εποχήν, ἡ ὁποία καὶ λέγεται
περίοδος τῆς ἰσημερίας· διότι κάνει νὰ διαρκεῖ καὶ
ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα
δώδεκα ὥρες. Αὕτῃ σχηματίζεται ἐξαιτίας τῆς
ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὸ
μέσον τοῦ ὀρίζοντα, εἶναι εὐκρατὴ, αὐξάνει τὸ
αἷμα, εἶναι θερμὴ καὶ ὑγρὴ
καὶ εἶναι ἀνάμεσα στὸ χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαίρι·
εἶναι πιο θερμὴ εποχὴ
ἀπὸ τὸ χειμῶνα, ἀλλὰ καὶ πιο ψυχρὴ καὶ ὑγρὴ ἀπὸ
τὸ καλοκαίρι. Καὶ διαρκεῖ
αὕτῃ ἡ εποχὴ ἀπὸ τὴν εἰκοστὴ πρῶτὴ Μαρτίου
μέχρι τὶς εἴκοσι τέσσαρις
Ἰουνίου.

Ἐπειτα, καθὼς ἀνυψώνεται ἡ ἀνατολή τοῦ ἡλίου
πρὸς τὰ βορειότερα μέρη,
ἀκολουθεῖ ἡ θερινὴ περίοδος, ποὺ εἶναι ἀνάμεσα
στὴν ἀνοιξή καὶ τὸ
φθινόπωρον· ἀπὸ τὴν ἀνοιξή ἔχει τὴ θερμότητα καὶ
ἀπὸ τὸ φθινόπωρον τὴν
ξηρασία· εἶναι δηλαδὴ θερμὴ, ξερὴ καὶ αὐξάνει τὴν
ξανθὴν χολήν. Καὶ ἔχει
πολύ μεγάλη ἡμέρα, διάρκειας δεκαπέντε ὥρων,
ἐνὸς τῆς νύκτας πάρα πολὺ
μικρῆς, διάρκειας ἐννέα ὥρων. Καὶ διαρκεῖ αὕτῃ ἡ
εποχὴ ἀπὸ τὶς εἴκοσι
τέσσαρις Ἰουνίου ἕως τὶς εἴκοσι πέντε Σεπτεμβρίου.

Ἐπειτα, μετὰ τὴν ἐπάνοδο τοῦ ἡλίου στὸ μέσον τῆς
ἀνατολῆς, ἡ φθινοπωρινὴ
περίοδος διαδέχεται τὴ θερινήν, καὶ εἶναι ἀνάμεσα
στὸ ψύχος καὶ τὴ

Εἶτα πάλιν εἰς τὴν μέσσην ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐπανιόντος ἢ μετοπωρινή τροπὴ τὴν θερινὴν τροπὴν ἀμείβει, μέσση πῶς ἔχουσα ψύξεώς τε καὶ θερμῆς, ξηρότητός τε καὶ ὑγρότητος, καὶ μεσιτεύουσα τῇ τε θερινῇ καὶ τῇ χειμερινῇ τροπῇ, ἕκ μὲν τῆς θερινῆς τὸ ξηρόν, ἕκ δὲ τῆς χειμερινῆς τὸ ψυχρὸν ἔχουσα· ψυχρὰ γὰρ ἔστι καὶ ξηρὰ χολῆς τε μελαίνης αὐξητικὴ πέφυκεν. Αὕτη πάλιν ἰσημερινή τροπὴ ὑπάρχει δώδεκα ὥρων τὴν τε ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἔχουσα. Διατείνει δὲ αὕτη ἀπὸ Σεπτεμβρίου κε' μέχρι Δεκεμβρίου κε'.

Τοῦ δὲ ἡλίου ἐπὶ τὴν μικροτέραν καὶ χθαμαλωτέραν, ἥτοι μεσημβρινὴν ἀνατολὴν κατιόντος, ἢ χειμερινὴ ἐπιλαμβάνεται τροπὴ, ψυχρὰ τε καὶ ὑγρὰ τυγχάνουσα καὶ μεσιτεύουσα τῇ τε μετοπωρινῇ καὶ τῇ ἑαρινῇ, ἕκ μὲν τῆς μετοπωρινῆς τὸ ψυχρὸν ἔχουσα, ἕκ δὲ τῆς ἑαρινῆς τὸ ὑγρὸν κεκτημένη. Αὕτη δὲ σμικροτάτην μὲν τὴν ἡμέραν ἔχει, ἑνέα ὥρων ὑπάρχουσιν, τὴν δὲ νύκτα μεγίστην, ὥρων ὑπάρχουσιν πεντεκαίδεκα, φλέγματος δὲ αὕτη ὑπάρχει αὐξητικὴ.

Διατείνει δὲ ἀπὸ κε' Δεκεμβρίου μέχρις κα' Μαρτίου. Σοφῶς γὰρ ὁ Δημιουργὸς προενοήσατο, ὥς ἂν μὴ ἐξ ἄκρας ψυχρότητος ἢ θερμότητος ἢ ὑγρότητος ἢ ξηρότητος ἐπὶ τὴν ἄκραν ἐναντίαν ἐρχόμενοι ποιότητα χαλεποῖς περιπέσωμεν ἀρρωστήμασι· σφαλερὰς γὰρ τὰς αἰφνιδίους μεταβολὰς οἶδεν ὁ λόγος. Οὕτω μὲν οὖν ὁ ἥλιος τὰς τροπὰς καὶ δι' αὐτῶν τὸν ἐνιαυτὸν ἀπεργάζεται, καὶ τὰς ἡμέρας δὲ καὶ τὰς νύκτας· τὰς μὲν ἀνατέλλων καὶ ὑπὲρ γῆν γινόμενος, τὰς δὲ ὑπὸ γῆν δύνων καὶ τοῖς ἄλλοις φωστῆρσι, σελήνῃ τε καὶ ἄστρασι, τὴν φαῦσιν παραχωρῶν συνίστησι.

Φασὶ δὲ καὶ δώδεκα ζῳδια ἐξ ἀστέρων εἶναι ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐναντίαν κίνησιν ἔχοντα τῷ τε ἡλίῳ καὶ τῇ σελήνῃ καὶ τοῖς ἄλλοις πέντε

θερμότητα, τὴν ξηρασίαν καὶ τὴν υγρασίαν· βρίσκεται ἀνάμεσα στο καλοκαίρι καὶ το χειμῶνα, καὶ διατηρεῖ ἀπὸ το καλοκαίρι τὴν ξηρασίαν καὶ ἀπὸ το χειμῶνα τὴν υγρασίαν· εἶναι δηλαδή ψυχρὴ καὶ ξερὴ εποχὴ καὶ αὐξάνει τὴ μαύρη χολή. Αὕτη, ἐπίσης, εἶναι περίοδος τῆς ἰσημερίας· ἔχει καὶ ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα δώδεκα ὥρες. Διαρκεῖ ἀπὸ τῆς εἰκοσὶ πέντε Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς εἰκοσὶ πέντε Δεκεμβρίου.

Ὅταν τέλος ὁ ἥλιος κατέβει στο πιο μικρὸ καὶ χαμηλὸ σημεῖο, δηλαδή τὴ μεσημβρινὴ ἀνατολή, φθάνει ἡ χειμερινὴ περίοδος, ποὺ εἶναι ψυχρὴ καὶ υγρὴ καὶ βρίσκεται ἀνάμεσα στο φθινόπωρο καὶ τὴν ἀνοιξή· ἀπὸ το φθινόπωρο κρατᾷ τὴν ψύχρα, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἀνοιξὴ τὴν υγρασίαν.

Ἡ περίοδος αὕτη ἔχει τὴν πιο μικρὴ ἡμέρα, ἀπὸ ἐννέα ὥρες, καὶ τὴν πιο μεγάλῃ νύκτα, ἀπὸ δεκαπέντε ὥρες· ἔχει τὴν ιδιότητα ν' αὐξάνει τὰ φλέγματα. Διαρκεῖ ἀπὸ τῆς εἰκοσὶ πέντε Δεκεμβρίου μέχρι τὴν εικοστή πρώτη Μαρτίου.

Καθόσον ὁ Δημιουργὸς με πολλή σοφία προνόησε, νὰ μὴ μεταβαίνουμε ἀπὸ το υπερβολικὸ ψύχος ἢ τὴ θερμότητα ἢ τὴν υγρασίαν ἢ τὴν ξηρασίαν στὴν ακριβῶς ἀντίθετη κατάστασι καὶ ἐτσι νὰ πέφτουμε στὶς πιο βαριεὲς ἀσθένειες. Διότι ἡ λογικὴ μας διδάσκει ὅτι οἱ ξαφνικὲς ἀλλαγές εἶναι επικίνδυνες.

Ἔτσι, λοιπόν, ὁ ἥλιος σχηματίζει τὶς εποχές καὶ με αὐτές ολοκληρώνει τὸ ἔτος, ἀλλὰ καὶ τὶς ἡμέρες καὶ τὶς νύχτες· τὶς ἡμέρες τὶς σχηματίζει με τὴν ἀνατολή του καὶ τὴν πορεία ἀνω ἀπὸ τὴ γῆ, ἐνῶ τὶς νύχτες με τὴ δύση του κάτω ἀπὸ τὴ γῆ καὶ με τὴν παραχώρησι του φωτισμοῦ του στοὺς ἄλλους φωστήρες, τὴ σελήνη δηλαδή καὶ τ' ἀστέρια.

Λένε, ἐπίσης, ὅτι ὑπάρχουν στὸν οὐρανὸ καὶ δώδεκα ζῳδια ἀπὸ ἀστέρια, ποὺ ἔχουν ἀντίθετη κίνησι ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη καὶ τοὺς ἄλλους πέντε πλανήτες· καὶ ὅτι ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δώδεκα ζῳδια περνοῦν οἱ ἐπτὰ πλανήτες.

Ὁ ἥλιος, λοιπόν, συμπληρώνει ἕνα μῆνα κατὰ τὴ διάρκειαν κάθε ζῳδίου καὶ ἐτσι στοὺς δώδεκα μῆνες περνᾷ μέσα ἀπὸ τὰ δώδεκα

πλανήταις, καὶ διὰ τῶν δώδεκα ζωδίων
παρέρχεσθαι τοὺς ἑπτὰ.
Ὁ μὲν οὖν ἥλιος καθ' ἕκαστον ζῳδίων
ἀποτελεῖ μῆνα ἓνα καὶ διὰ
τῶν δώδεκα μηνῶν τὰ δώδεκα ζῳδία
διέρχεται. Τῶν δὲ δώδεκα
ζωδίων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα καὶ οἱ τούτων
μήνες. Κριὸς, μηνὶ
Μαρτίῳ κα' δέχεται τὸν ἥλιον, Ταῦρος
Ἀπριλίῳ κγ', Δίδυμοι Μαΐῳ
κδ', Καρκίνος Ἰουνίῳ κδ', Λέων Ἰουλίῳ κε',
Παρθένος Αὐγούστῳ κε',
Ζυγὸς Σεπτεμβρίῳ κε', Σκορπιὸς Ὀκτωβρίῳ
κε', Τοξότης Νοεμβρίῳ
κε', Αἰγόκερως Δεκεμβρίῳ κε', Ὑδροχόος
Ἰανουαρίῳ κε', Ἰχθύες
Φεβρουαρίῳ κδ'.
Ἡ δὲ σελήνη καθ' ἕκαστον μῆνα τὰ δώδεκα
ζῳδία διέρχεται
κατωτέρα οὕσα καὶ ταχύτερον ταῦτα
διοδεύουσα· ὥς γάρ, ἔαν
ποιήσης πόλον ἔνδον ἄλλου πόλου, ὁ ἔνδον
πόλος μικρότερος
εὗρεθήσεται, οὕτως καὶ ὁ δρόμος τῆς σελήνης
κατωτέρας οὕσης
ὀλιγώτερός ἐστι καὶ ἀνύεται τάχιον.
Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες διὰ τῆς τῶν ἄστρον
τούτων ἡλίου τε καὶ
σελήνης ἀνατολῆς καὶ δύσεως καὶ
συγκρούσεώς φασι πάντα
διοικεῖσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς· περὶ ταῦτα γὰρ ἡ
ἀστρολογία καταγίνεται.
Ἡμεῖς δὲ φαμεν, ὅτι σημεῖα μὲν ἐξ αὐτῶν
γίνονται, ὄμβρου καὶ
ἀνομβρίας, ψύξεώς τε καὶ θερμῆς, ὑγρότητος
καὶ ξηρότητος καὶ
ἀνέμων καὶ τῶν τοιούτων, τῶν δὲ ἡμετέρων
πράξεων οὐδαμῶς.
Ἡμεῖς γὰρ αὐτεξούσιοι ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ
γενόμενοι κύριοι τῶν
ἡμετέρων ὑπάρχομεν πράξεων. Εἰ γὰρ ἐκ τῆς
τῶν ἀστέρων φορᾶς
πάντα πράττομεν, κατ' ἀνάγκην πράττομεν, ἅ
πράττομεν· τὸ δὲ
κατ' ἀνάγκην γινόμενον οὔτε ἀρετὴ οὔτε
κακία ἐστίν.
Εἰ δὲ μήτε ἀρετὴν μήτε κακίαν κεκτήμεθα,
οὔτε ἐπαίνων καὶ
στεφάνων, οὔτε ψόγων ἢ κολάσεων
ὑπάρχομεν ἄξιοι· εὗρεθήσεται δὲ
καὶ ὁ Θεὸς ἄδικος τοῖς μὲν ἀγαθὰ, τοῖς δὲ
θλίψεις διδοῦς. Ἀλλ' οὐδὲ

ζῳδία. Τα ὀνόματα τῶν
δώδεκα ζωδίων καὶ οἱ ἀντίστοιχοι μήνες τοὺς εἶναι
οἱ ἐξῆς: ὁ Κριός, τὴν 21η
τοῦ μήνα Μαρτίου δέχεται τὸν ἥλιο, ὁ Ταῦρος τὴν
23η Ἀπριλίου, οἱ Δίδυμοι
τὴν 24η Μαΐου, ὁ Καρκίνος τὴν 24η Ἰουνίου, ὁ
Λέων τὴν 25η Ἰουλίου, ὁ
Παρθένος τὴν 25η Αὐγούστου, ὁ Ζυγὸς τὴν 25η
Σεπτεμβρίου, ὁ Σκορπιὸς τὴν
25η Ὀκτωβρίου, ὁ Τοξότης τὴν 25η Νοεμβρίου, ὁ
Αἰγόκερως τὴν 25η
Δεκεμβρίου, ὁ Ὑδροχόος τὴν 25η Ἰανουαρίου, οἱ
Ἰχθύες τὴν 24η Φεβρουαρίου.
Ἡ σελήνη ὅμως περνᾷ ἀπὸ τα δώδεκα ζῳδία κάθε
μῆνα, ἐπειδὴ βρίσκεται
πιο χαμηλὰ καὶ τα διατρέχει πιο γρήγορα. Εἶναι,
δηλαδή, ὅπως ὅταν
κατασκευάσεις μια σφαῖρα μέσα σε ἄλλη· τότε ἡ
εσωτερικὴ σφαῖρα θα εἶναι
μικρότερη. Ἔτσι καὶ ἡ διαδρομὴ τῆς σελήνης, που
βρίσκεται πιο χαμηλὰ,
εἶναι λιγότερη καὶ διανύεται γρηγορότερα.
Οἱ ειδωλολάτρες βέβαια ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ζωὴ
μας καθορίζεται ἀπὸ τὴν
ἀνατολή, τὴ δύση καὶ τὴ σύγκρουση αὐτῶν τῶν
ἀστρῶν, δηλαδή τοῦ ἡλίου
καὶ τῆς σελήνης· καὶ με αὐτὰ βέβαια ασχολεῖται ἡ
αστρολογία. Εμεῖς ὅμως
υποστηρίζουμε ὅτι μπορεῖ κάποια συμβάντα νὰ
προέρχονται ἀπ' αὐτὰ, ὅπως
ἡ βροχὴ καὶ ἡ ἀνομβρία, ἡ ψυχρὰ καὶ ἡ ζέστη, ἡ
υγρασία καὶ ἡ ξηρασία, οἱ
ἀνεμοὶ καὶ τὰ παρόμοια· σὲ καμία περίπτωση ὅμως
δὲν ἐξαρτῶνται οἱ πράξεις
μας. Διότι ὁ Δημιουργὸς μας ἐπλασε αὐτεξούσιους,
νὰ εἴμαστε υπεύθυνοι
για τὶς πράξεις μας. Εἴαν, ὅ,τι κάνουμε τὸ
οφείλουμε στὴν κίνηση τῶν
αστέρων, τότε τὸ κάνουμε καταναγκαστικά· καὶ
ὅ,τι γίνεται καταναγκαστικά,
δὲν εἶναι οὔτε ἀρετὴ οὔτε κακία.
Ἀν ὅμως δὲν ἔχουμε ἀποκτήσει οὔτε ἀρετὴ οὔτε
κακία, τότε δὲν ἀξίζουμε
οὔτε ἐπαίνους καὶ βραβεῖα, οὔτε κατηγορίες καὶ
τιμωρίες· θ' ἀποδειχθεῖ
μάλιστα ὅτι καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἀδίκος, διότι σ'
ἄλλους μοιράζει ἀγαθὰ καὶ σ'
ἄλλους θλίψεις. Κι ἀν ὅλα τὰ κατευθύνει ἡ ἀνάγκη,
τότε ὁ Θεὸς δὲν θα
χρειαστῇ νὰ κυβερνᾷ καὶ νὰ προνοεῖ για τὰ
δημιουργήματά του. Καὶ ἡ λογικὴ
ἀκόμη θα μας εἶναι περιττὴ· διότι ἀν δὲν εἴμαστε

κυβέρνησιν, οὐδὲ τῶν ἑαυτοῦ κτισμάτων ὁ
Θεὸς ποιήσεται πρόνοιαν,
εἰ κατ' ἀνάγκην ἄγονται τὰ πάντα καὶ
φέρονται. Καὶ τὸ λογικὸν δὲ
περιττὸν ἐν ἡμῖν ἔσται· μηδεμιᾶς γὰρ ὄντες
πράξεως κύριοι περιττῶς
βουλευόμεθα. Τὸ δὲ λογικὸν πάντως τῆς
βουλῆς ἡμῖν ἔνεκεν δέδοται·
ὅθεν πᾶν λογικὸν καὶ αὐτεξούσιον.
Ἡμεῖς δὲ φαμεν, ὅτι οὐκ αὐτὰ αἰτία τινός εἰσι
τῶν γινομένων, οὔτε
γενέσεως τῶν γινομένων, οὔτε τῶν
φθειρομένων φθορᾶς· σημεῖα δὲ
μᾶλλον ὁμβρῶν τε καὶ τῆς τοῦ ἀέρος
μεταβολῆς. Ἴσως δ' ἂν τις
εἴποι, ὅτι καὶ πολέμων οὐκ αἰτία, ἀλλὰ σημεῖα
συνίστανται· καὶ ἡ
ποιότης δὲ τοῦ ἀέρος, ποιουμένου ὑπὸ ἡλίου
καὶ σελήνης καὶ τῶν
ἀστέρων, ἄλλως καὶ ἄλλως διαφόρους κράσεις
καὶ ἔξεις καὶ διαθέσεις
συνίστησιν. Αἱ δὲ ἔξεις τῶν ἐφ' ἡμῖν·
κρατοῦνται γὰρ τῷ λόγῳ καὶ
ἄγονται τρεπόμεναι.
Συνίστανται δὲ πολλάκις καὶ κομῆται, σημεῖα
τινα θάνατον
δηλοῦντα βασιλέων, ἅτινα οὐκ εἰσι τῶν ἐξ
ἀρχῆς γεγεννημένων
ἄστρον, ἀλλὰ τῷ θεῷ προστάγματι κατ'
αὐτὸν τὸν καιρὸν
συνίστανται καὶ πάλιν διαλύονται. Ἐπεὶ καὶ ὁ
κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου
δι' ἡμᾶς κατὰ σάρκα φιλόνητον καὶ
σωτήριον γέννησιν ὁφθεῖς
τοῖς μάγοις ἀστήρ οὗ τῶν ἐν ἀρχῇ γενομένων
ἄστρον ἦν. Καὶ δῆλον
ἐκ τοῦ ποτὲ μὲν ἐξ ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν
ποιεῖσθαι τὸν δρόμον, ποτὲ δὲ
ἐκ βορρᾶ ἐπὶ νότον, καὶ ποτὲ μὲν κρύπτεσθαι,
ποτὲ δὲ φαίνεσθαι·
τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστιν ἄστρον τάξεως ἢ
φύσεως.
Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὥς ἐκ τοῦ ἡλίου φωτίζεται
ἡ σελήνη οὐχ ὥς
ἀπορήσαντος τοῦ Θεοῦ δοῦναι αὐτῇ ἴδιον
φῶς, ἀλλ' ἵνα ῥυθμὸς καὶ
τάξις ἐντεθῇ τῇ κτίσει, ἄρχοντος καὶ
ἀρχομένου, καὶ παιδευθῶμεν καὶ
ἡμεῖς κοινωνεῖν ἀλλήλοις καὶ μεταδιδόναι καὶ
ὑποτάσσεσθαι, πρῶτον
μὲν τῷ ποιητῇ καὶ Δημιουργῷ, Θεῷ καὶ
Δεσπότῃ, ἔπειτα καὶ τοῖς

υπεύθυνοι για καμιά μας
πράξη, τότε περιττεύει η λογική. Καθόσον, το
λογικό μας έχει δοθεί για να
σκεφτόμαστε· γι' αυτό, κάθε λογικό ον είναι και
αυτεξούσιο (υπεύθυνο).
Εμεῖς ὁμως ισχυριζόμαστε ὅτι τα ἀστρα δεν εἶναι η
αιτία κανενός απ' αὐτά
που συμβαίνουν, οὔτε αιτία δημιουργίας των
δημιουργημάτων οὔτε αιτία
καταστροφῆς αὐτῶν που φθείρονται· ἀλλὰ μάλλον
εἶναι προμηνύματα
βροχῶν και αλλαγῆς των αἰρῶν. Κατὰ τον ἴδιο
τρόπο θα ἔλεγε κάποιος
ὅτι δεν αποτελούν αίτια των πολέμων ἀλλὰ
συνιστούν προμηνύματα. Και η
ποιότητα του αἰρα, η οποία δημιουργεῖται ἀπὸ τον
ἡλιο, τη σελήνη και τα
ἀστρα, συνθέτει κάθε φορά διαφορετικές κράσεις,
συνήθειες και διαθέσεις.
Οι συνήθειες μάλιστα εξαρτῶνται ἀπὸ μας· διότι
τις εξουσιάζει η λογική και
στις μεταβολές τους κατευθύνονται απ' αὐτήν.
Σχηματίζονται μάλιστα πολύ συχνά και κομήτες,
κάποια σημάδια δηλαδή που
φανερώνουν το θάνατο των βασιλέων· αυτοί δεν
ανήκουν στα ἀστρα που
δημιουργήθηκαν ἐξ αρχῆς, ἀλλὰ σχηματίστηκαν σε
ειδική περίπτωση με θεῖο
πρόσταγμα και πάλι διαλύονται. Επειδὴ και ο
αστέρας που φάνηκε στους
μάγους στη φιλόνητον και σωτήρια κατὰ σάρκα
γέννηση του Κυρίου, δεν
ἦταν ἀπὸ τα ἀστρα που δημιουργήθηκαν ἀπὸ την
αρχή της δημιουργίας. Και
φαίνεται αὐτό ἀπὸ το γεγονός ὅτι η πορεία του
ἦταν ἄλλοτε ἀπὸ ἀνατολή στη
δύση, ἄλλοτε ἀπὸ βορρά προς νότο, ἄλλοτε
χανόταν και ἄλλοτε φαινόταν. Τα
χαρακτηριστικά δηλαδή αὐτά δεν ἀνήκαν στην
τάξη ἢ τη φύση των ἀστρον.
Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι η σελήνη
φωτίζεται ἀπὸ τον ἡλιο, ὄχι διότι
δεν εἶχε ο Θεός να της δώσει ἰδιαίτερο φως, ἀλλὰ
για να υπάρχει ρυθμός και
τάξη μέσα στη δημιουργία, με τη διαβάθμιση
ἀρχοντα και υπηκόου· για να
μάθουμε κι εμεῖς να εἴμαστε κοινωνικοί μεταξύ
μας, να προσφέρουμε στους
ἀλλους και να υποτασσόμαστε πρῶτα στο
Δημιουργό και Πλάστη μας, το
Θεό και Δεσπότη, και ἔπειτα στους ἀρχοντες που
Αὐτός ἔχει ορίσει· μήτε να

ὕπ' αὐτοῦ καθισταμένοις ἄρχουσι, καὶ μὴ ἀνακρίνειν, τίνος ἔνεκεν οὗτος ἄρχει, ἐγὼ δὲ οὐ, δέχεσθαι δὲ πάντα τὰ ἐκ Θεοῦ εὐχαρίστως καὶ εὐγνωμόνως.
Ἐκλείπει δὲ ὁ τε ἥλιος καὶ ἡ σελήνη τῶν τῆν κτίσιν προσκυνούντων παρὰ τὸν κτίσαντα τὴν ἄνοιαν διελέγχοντα καὶ παιδεύοντα, ὡς τρεπτὰ εἰσι καὶ ἀλλοιωτά. Πᾶν δὲ τρεπτὸν οὐ Θεός· κατὰ τὴν ἰδίαν γὰρ φύσιν φθαρτὸν ἅπαν τρεπτόν.
Ἐκλείπει δὲ ὁ μὲν ἥλιος τοῦ σώματος τῆς σελήνης ὥσπερ τινός μεσότοιχον γινομένου καὶ ἀποσκιάζοντος καὶ μὴ ἐώντος διαδοθῆναι ἡμῖν τὸ φῶς. Ὅσον οὖν εὐρεθῇ τὸ σῶμα τῆς σελήνης ἀποκρύπτει τὸν ἥλιον, τοσοῦτον καὶ ἡ ἔκλειψις γίνεται. Εἰ δὲ μικρότερόν ἐστι τὸ τῆς σελήνης σῶμα, μὴ θαυμάσης· καὶ ὁ ἥλιος γὰρ ὑπὸ τινων λέγεται πολυπλασίῳ τῆς γῆς, ὑπὸ δὲ τῶν Πατέρων ἴσος τῆς γῆς· καὶ πολλάκις μικρὸν νέφος καλύπτει αὐτὸν ἢ καὶ μικρὸς βουνὸς ἢ τοίχος.
Ἡ δὲ τῆς σελήνης ἔκλειψις ἐκ τοῦ ἀποσκιάσματος τῆς γῆς γίνεται, ὅτε γένηται πεντεκαίδεκαταῖα ἡ σελήνη καὶ εὐρεθῇ ἐξ ἐναντίας κατὰ τὸ ἄκρον κέντρον, ὁ μὲν ἥλιος ὑπὸ γῆν, ἡ δὲ σελήνη ὑπὲρ γῆν· ἀποσκίασμα γὰρ ποιεῖ ἡ γῆ καὶ οὐ φθάνει τὸ ἡλιακὸν φῶς φωτίσαι τὴν σελήνην, κάκειθεν ἐκλείπει.
Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι τελεία ἐκτίσθη ἡ σελήνη ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, ἥτοι πεντεκαίδεκαταῖα· ἔπρεπε γὰρ ἀπηρτισμένην γενέσθαι. Τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ, ὡς ἔφημεν, ἔκτισται ὁ ἥλιος. Προέλαβεν οὖν τὸν ἥλιον ἑνδεκα ἡμέρας· ἀπὸ γὰρ τετάρτης ἡμέρας ἕως πεντεκαδεκάτης ἑνδεκά εἰσι. Διὸ καὶ κατὰ χρόνον οἱ δώδεκα μῆνες τῆς σελήνης ἑνδεκα ἡμέρας λείπουσιν ἐκ τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἡλίου· οἱ μὲν γὰρ τοῦ ἡλίου τριακοσίας ἐξήκοντα πέντε ἡμέρας ἔχουσιν. Διὸ τοῦ τετάρτου συντιθεμένου κατὰ τέσσαρα ἔτη μία ἀποτελεῖται ἡμέρα, ἣτις λέγεται βίσεξτον. Καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἐκεῖνος τξστ' ἡμέρας

εξετάζουμε, γιατί ἔχει αὐτὸς τὴν ἐξουσία καὶ ὄχι ἐγώ· ἀλλὰ ὅλα ὅσα μας δίνει ὁ Θεὸς νὰ τα δεχόμαστε με ευχαρίστηση καὶ ευγνωμοσύνη.
Ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη παθαίνουν ἐκλειψη· κι ἔτσι ἀποδεικνύουν ὡς ἀνόητη πράξη τὴν προσκύνηση τῶν δημιουργημάτων καὶ ὄχι τοῦ Δημιουργοῦ· διότι τὰ κτίσματα τοὺς διδάσκουν ὅτι μεταβάλλονται καὶ ἀλλοιώνονται. Καὶ κάθε τι το μεταβλητὸ δὲν εἶναι Θεός· διότι σύμφωνα με τὴ φύση τοὺς ὅλα τα μεταβλητὰ εἶναι φθαρτά.
Ὁ ἥλιος παθαίνει ἐκλειψη, ὅταν τὸ σῶμα τῆς σελήνης παρεμβάλλεται σαν κάποιος μεσότοιχος καὶ ρίχνει τὴ σκιά τῆς, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπει νὰ μεταδοθεῖ τὸ φῶς τῆς σελήνης. Καὶ ὅσο διάστημα τὸ σῶμα τῆς σελήνης κρύβει τὸν ἥλιο, τόσο διαρκεῖ καὶ ἡ ἐκλειψη. Καὶ μὴν ἀπορεῖς, ἀν τὸ σῶμα τῆς σελήνης εἶναι πιο μικρό. Διότι καὶ ὁ ἥλιος θεωρεῖται ἀπὸ ὀρισμένους πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ τὴ γῆ, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Πατέρες ἴσος πρὸς τὴ γῆ· καὶ παρ' ὅλ' αὐτὰ συχνά ἓνα μικρὸ σύννεφο ἢ ἓνας μικρὸς λόφος ἢ τοίχος τὸν σκεπάζει.
Ἡ ἐκλειψη ὁμῶς τῆς σελήνης προκαλεῖται ἀπὸ τὴ σκιά τῆς γῆς, ὅταν ἡ σελήνη γίνῃ δεκαπέντε ἡμερῶν καὶ βρεθῇ στὸ ἀπέναντι ἀντίθετο ἄκρο· (σε μιὰ ευθεία) δηλαδή, ὁ ἥλιος κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, ἐνῶ ἡ σελήνη πάνω ἀπὸ τὴ γῆ. Τότε ἡ γῆ ρίχνει τὴ σκιά τῆς καὶ δὲν φθάνει τὸ φῶς τοῦ ἡλίου νὰ φωτίσει τὴ σελήνη· ἔτσι γίνεται ἡ ἐκλειψὴ τῆς.
Πρέπει ἐπίσης νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Δημιουργὸς ἐφτιαξε τὴ σελήνη τέλεια, δηλαδή δεκαπέντε ἡμερῶν· διότι ἔπρεπε νὰ δημιουργηθεῖ τέλεια. Καὶ τὴν τέταρτη ἡμέρα, ὅπως εἶπαμε, δημιουργήθηκε ὁ ἥλιος. Προηγήθηκε, δηλαδή, ἀπὸ τὸν ἥλιο ἑνδεκα ἡμέρες· καθὼς ἀπὸ τὴν τέταρτη ἕως τὴ δεκάτη πέμπτη υπάρχουν ἑνδεκα ἡμέρες.
Καὶ γι' αὐτὸ, στὸ ἔτος οἱ δώδεκα μῆνες τῆς σελήνης υπολείπονται ἑνδεκα ἡμέρες ἀπὸ τοὺς δώδεκα μῆνες τοῦ ἡλίου· καθὼς οἱ μῆνες τοῦ ἡλίου ἔχουν τριακόσιες ἐξήντα πέντε ἡμέρες. Γι' αὐτὸ με με τὸν υπολογισμὸ ἐνός τετάρτου τῆς ἡμέρας κάθε τέσσερα χρόνια

ἔχει.
Οἱ δὲ τῆς σελήνης ἐνιαυτοὶ τνδ' εἰσιν ἡμερῶν·
ἢ γὰρ σελήνη, ἄφ' οὗ
γεννηθῇ, ἡγουν ἀνακαινισθῇ, αὖξει, ἕως ἂν
γένηται ἡμερῶν ιδ'
ἡμίσεος τετάρτου, καὶ ἄρχεται λήγειν, ἕως
ἡμερῶν κθ' ἡμίσεος,
καὶ τελείως γίνεται ἀφώτιστος. Καὶ πάλιν
συναπτομένη τῷ ἡλίῳ
ἀναγεννᾶται καὶ ἀνακαινίζεται, ὑπόμνημα
φέρουσα τῆς ἡμῶν
ἀναστάσεως. Καθ' ἕκαστον οὖν ἐνιαυτὸν τὰς
ἑνδεκα ἡμέρας
ἀποδίδωσι τῷ ἡλίῳ. Κατὰ οὖν τρεῖς χρόνους
ὁ ἐμβόλιμος μῆν
γίνεται τοῖς Ἑβραίοις, καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἐκεῖνος
δεκατριῶν μηνῶν
εὐρίσκεται ἐκ τῆς προσθήκης τῶν ἑνδεκα
ἡμερῶν.
Δῆλον δὲ ὡς σύνθετός ἐστιν ὁ τε ἥλιος καὶ ἡ
σελήνη καὶ τὰ ἄστρα,
καὶ φθορᾷ κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ὑπόκεινται.
Τὴν δὲ τούτων φύσιν
οὐκ ἴσμεν. Τινὲς μὲν οὖν φασὶ τὸ πῦρ ἐκτός
τινος ὕλης ἀφανὲς εἶναι,
ὅθεν καὶ σβεννύμενον ἀφανίζεται. Ἄλλοι δὲ
τοῦτο σβεννύμενον εἰς
ἀέρα φασὶ μεταβάλλεσθαι.
Ὁ ζῳδιακὸς κύκλος λοξῶς κινεῖται,
διηρημένος εἰς τμήματα δώδεκα,
ἅτινα καλεῖται ζῳδία. Τὸ δὲ ζῳδῖον ἔχει
δεκανοὺς τρεῖς, μοίρας λ'.
ἡ δὲ μοῖρα ἔχει λεπτὰ ξ'. Ἔχει οὖν ὁ οὐρανὸς
μοίρας τξ', τὸ ὑπὲρ γῆν
ἡμισφαίριον μοίρας ρπ' καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ρπ'.

Οἵκοι πλανητῶν
Κριὸς καὶ Σκορπίος Ἄρεως, Ταῦρος καὶ Ζυγὸς
Ἀφροδίτης, Δίδυμοι
καὶ Παρθένος Ἑρμοῦ, Καρκίνος Σελήνης,
Λέων Ἡλίου, Τοξότης καὶ
Ἰχθύες Διός, Αἰγόκερως καὶ Ὑδροχόος Κρόνου.

Ὑψώματα
Κριὸς Ἡλίου, Ταῦρος Σελήνης, Καρκίνος Διός,
Παρθένος Ἄρεως,
Ζυγὸς Κρόνου, Αἰγόκερως Ἑρμοῦ, Ἰχθύες
Ἀφροδίτης.
Τὰ σχήματα τῆς σελήνης.
Σύννοδος, ὅτε γένηται ἐν τῇ μοίρᾳ, ἐν ᾗ ἐστὶν ὁ
ἥλιος· γέννα, ὅταν
ἀποστῇ τοῦ ἡλίου μοίρας ιε'· ἀνατολή, ὅτε

συμπληρώνεται μία ἡμέρα, ἡ οποία ονομάζεται
δίσεκτος. Κι ἔτσι το ἔτος
ἐκεῖνο ἔχει τριακόσιες ἐξήντα ἑξι ἡμέρες.
Τα ἔτη ὁμως τῆς σελήνης ἔχουν τριακόσιες
πενήντα τέσσερις ἡμέρες· διότι ἡ
σελήνη, ἀφότου γεννηθεῖ, δηλαδή εμφανισθεῖ ὡς
νέα, μεγαλώνει ἕως ὅτου
γίνει δεκατέσσερις καὶ μισή ἡμέρες· τότε ἀρχίζει
να μικραίνει ἕως τὴν
εικοστή ἐνάτη καὶ μισή ἡμέρα, ὁπότε γίνεται
τελείως σκοτεινή. Καὶ πάλι ὁμως
έρχεται σὲ επαφή με τὸν ἥλιο, ξαναγεννιέται καὶ
γίνεται νέα προτυπώνοντας
τὴ δική μας ἀνάσταση. Κάθε ἔτος, λοιπόν,
επιστρέφει στὸν ἥλιο τὶς ἑνδεκα
ἡμέρες. Καὶ ἔτσι, κάθε τρία χρόνια, δημιουργεῖται
ὁ ἐμβόλιμος μῆνας γιὰ τοὺς
Ἑβραίους· καὶ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἔχει δεκατρεῖς μῆνες,
λόγω τῆς προσθήκης
τῶν ἑνδεκα ἡμερῶν.
Καὶ εἶναι φανερό ὅτι ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ τὰ
ἄστρα εἶναι σύνθετα, καὶ
σύμφωνα με τὴ φύση τοὺς πέφτουν στὴ φθορά. Δὲν
γνωρίζουμε βέβαια τὴ
φύση τοὺς. Ορισμένοι λένε ὅτι ἡ φωτιά εἶναι
αφανής, ἐπειδὴ εἶναι ἐξω ἀπὸ
τὴν ὕλη· γι' αὐτὸ καὶ χάνεται, ὅταν σβήνει. Ἄλλοι
πάλι λένε ὅτι, ὅταν σβήνει,
μεταβάλλεται σὲ ἀέρα.
Ὁ ζῳδιακὸς κύκλος κινεῖται πλάγια, διαιρεμένος σὲ
δώδεκα τμήματα, τὰ
ὁποῖα ονομάζουμε ζῳδία. Τὸ κάθε ζῳδῖο ἔχει τρεῖς
δεκανοὺς (διαίρεση τοῦ
ζῳδιακοῦ κύκλου· τόξο δέκα μοιρῶν ποὺ
αντιστοιχεῖ σὲ 10 ἡμέρες), δηλαδή
τριάντα μοῖρες· ἡ κάθε μοῖρα ἔχει ἐξήντα λεπτά.
Ἔτσι ὁ οὐρανὸς ἔχει
τριακόσιες ἐξήντα μοῖρες, δηλαδή ἑκατὸν ογδόντα
μοῖρες τὸ πάνω ἀπὸ τὴ γῆ
ἡμισφαίριο καὶ ἑκατὸν ογδόντα τὸ κάτω.
Οἵκοι (αστρολογικὰ σημεῖα τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου,
στα ὁποῖα ὅταν εἰσέλθει
ὁ πλανήτης, δέχεται ἐπίδραση) τῶν πλανητῶν
Ὁ Κριὸς καὶ ὁ Σκορπιὸς εἶναι οἶκος τοῦ Ἀρη, ὁ
Ταῦρος καὶ ὁ Ζυγὸς τῆς
Ἀφροδίτης, οἱ Δίδυμοι καὶ ἡ Παρθένος τοῦ Ἑρμῆ, ὁ
Καρκίνος τῆς Σελήνης,
ὁ Λέων τοῦ Ἡλίου, ὁ Τοξότης καὶ οἱ Ἰχθεῖς τοῦ Δία,
ὁ Αἰγόκερως καὶ ὁ
Ὑδροχόος τοῦ Κρόνου.
Ὑψώματα (ἡ υψηλὴ στάση τοῦ ἀστέρᾳ στὸν
ορίζοντα).

φανῇ μηνοειδῇ δίς, ὅταν
ἀπέχη μοίρας ξ´· διχοτόμοι δύο, ὅταν ἀπέχη
μοίρας ζ´· ἀμφίκυρτοι
δύο, ὅταν ἀπέχη μοίρας ρκ´· πλησισέληνοι, αἱ
καὶ πλησιφαεῖς, δύο,
ὅταν ἀπέχη μοίρας ρν´· πανσέληνος, ὅταν
ἀπέχη μοίρας ρπ´. Δίς δὲ
εἵπομεν, μίαν αὐξούσης καὶ μίαν ληγούσης.
Διὰ δύο ἡμισυ ἡμερῶν
παρέρχεται ἡ σελήνη ἕκαστον ζῶδιον.

Ο Κριός είναι ὕψωμα του Ἡλίου, ο Ταύρος της
Σελήνης, ο Καρκίνος του Δία,
η Παρθένος του Ἀρη, ο Ζυγός του Κρόνου, ο
Αιγόκερως του Ερμή, οι Ιχθεῖς
της Αφροδίτης.
Τα σχήματα της Σελήνης.
Σύνοδος είναι ὅταν ἡ σελήνη φθάσει στη μοίρα
που βρίσκεται ο ἥλιος· γέννα
εἶναι ὅταν ἔχει απομακρυνθεῖ ἀπὸ τον ἥλιο
δεκαπέντε μοίρες· ανατολή, ὅταν
δύο φορές φανεῖ ημισέληνος καὶ ἀπέχει ἐξήντα
μοίρες· διχοτόμοι δύο, ὅταν
ἀπέχει ἐνενήντα μοίρας· ἀμφίκυρτοι δύο, ὅταν
ἀπέχει ἑκατὸν εἴκοσι μοίρες·
πλήρεις φωτισμοῦ δύο, οἱ ὁποῖες λέγονται καὶ
πλησιφαεῖς, ὅταν ἀπέχει ἑκατὸν
πενήντα μοίρες· πανσέληνος, ὅταν ἀπέχει ἑκατὸν
ογδόντα μοίρες. Εἶπαμε
δύο φορές, δηλαδή μία ὅταν γεμίζει καὶ μία ὅταν
αδειάζει. Ἡ σελήνη περνά
κάθε ζῶδιο στο διάστημα διόμισυ ἡμερῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 22. Περί ἀέρος καὶ ἀνέμων
Ἀήρ ἐστι στοιχεῖον λεπτότατον, ὑγρόν τε καὶ
θερμόν, τοῦ μὲν πυρὸς
βαρύτερον, τῆς δὲ γῆς καὶ τῶν ὑδάτων
κουφότερον, ἀναπνοῆς καὶ
ἐκφωνήσεως αἴτιον, ἀχρωμάτιστον, ἥτοι ἐκ
φύσεως χρῶμα μὴ
κεκτημένον, διειδές, διαφανές (φωτὸς γάρ ἐστι
δεκτικόν) καὶ ταῖς
τρισὶν αἰσθήσεσιν ἡμῶν διακονοῦν (δι' αὐτοῦ
γὰρ ὁρῶμεν, ἀκούομεν,
ὁσφραϊνόμεθα), δεκτικὸν θάλψεώς τε καὶ
ψύξεως ξηρότητός τε καὶ
ὕγρότητος, οὐ πᾶσαι αἱ κατὰ τόπον κινήσεις
εἰσὶν· ἄνω, κάτω, ἔσω,
ἔξω, δεξιὰ, ἀριστερὰ καὶ ἡ κυκλοφορικὴ
κίνησις. Οἴκοθεν μὴ
κεκτημένος τὸ φῶς, ἀλλ' ὑπὸ ἡλίου καὶ
σελήνης καὶ ἄστρον καὶ
πυρὸς φωτιζόμενος. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ εἶπεν ἡ
Γραφή, ὅτι «σκότος ἦν
ἐπάνω τῆς ἀβύσσου», θέλουσα δεῖξαι, ὡς οὐκ
οἴκοθεν ὁ ἀήρ τὸ φῶς
κέκτηται, ἀλλ' ἄλλη τίς ἐστὶν οὐσία ἡ τοῦ
φωτός.
Ἄνεμος δὲ ἐστὶ κίνησις ἀέρος ἢ ἀνεμὸς ἐστὶ
ρεῦμα ἀέρος τῆς τῶν
τόπων ἐξαλλαγῆς, ὅθεν ῥεῖ, τὰς ἐπωνυμίας
ἀμείβων. Καὶ ὁ τόπος δὲ
τοῦ ἀέρος ἐστί· τόπος γάρ ἐστιν ἐκάστου

Για τον αέρα καὶ τους ἀνέμους.
Ο αέρας εἶναι στοιχεῖο πολὺ λεπτό, ὑγρὸ καὶ
θερμό, πιο βαρὺ ἀπὸ τὴ φωτιά,
πιο ελαφρὸ ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ τὸ νερό, αἴτιο τῆς
αναπνοῆς καὶ τῆς ομιλίας·
εἶναι ἀχρωμάτιστο, δηλαδή δὲν ἔχει ἀπὸ τὴ φύση
τοῦ χρώμα, διαυγές,
διάφανο (δηλαδή τὸ διαπερνά τὸ φῶς) καὶ
ἐξυπηρετεῖ τὲς τρεῖς αἰσθήσεις μας
(διότι μέσω αὐτοῦ βλέπουμε, ἀκούμε,
ὁσφραϊνόμεσθε)· εἶναι στοιχεῖο που
δέχεται τὴ θερμότητα καὶ τὴν ψυχρότητα, τὴν
ξηρότητα καὶ τὴν υγρασία·
στον αέρα ἀνήκουν ὅλες οἱ κινήσεις στο χῶρο·
δηλαδή πάνω, κάτω, μέσα,
ἔξω, δεξιὰ, ἀριστερὰ καὶ κυκλικά. Δὲν ἔχει δικό
τοῦ φῶς,
ἀλλὰ φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη, τὰ ἀστρο
καὶ τὴ φωτιά. Καὶ αὐτό
τὸ βεβαιώνει ὁ λόγος τῆς Γραφῆς, ὅτι «σκότος
υπῆρχε πάνω ἀπὸ τὴν
ἀβύσσο»· πράγμα που σημαίνει ὅτι ὁ αέρας δὲν
ἔχει δικό του φῶς, ἀλλὰ
ἡ οὐσία τοῦ φωτός εἶναι κάποια ἄλλη.
Ο ἀνεμὸς ἀκόμη εἶναι κίνηση τοῦ ἀέρα ἢ ρεῦμα
τοῦ ἀέρα που ἀλλάζει τὲς
ονομασίες τοῦ ἀπὸ τοὺς διαφορετικοὺς τόπους ἀπὸ
τοὺς ὁποῖους φυσά. Ἀλλὰ
καὶ ὁ τόπος ἀνήκει στον αέρα· διότι ὡς τόπος
θεωρεῖται ἡ περιοχὴ κάθε

σώματος ἢ τούτου περιοχῇ.
Τί δὲ περιέχει τὰ σώματα, εἰ μὴ ἀήρ; Εἰσὶ δὲ
τόποι διάφοροι, ὅθεν ἢ
τοῦ ἀέρος γίνεται κίνησις, ἐξ ὧν καὶ οἱ ἄνεμοι
τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι·
δώδεκα δὲ οἱ πάντες εἰσὶ. Φασὶ δὲ τὸν ἀέρα
σβέσιν πυρὸς ἢ ἀτμὸν
ὑδατος θερμανθέντος. Ἔστι γοῦν ὁ ἀήρ κατὰ
μὲν τὴν οἰκείαν φύσιν
θερμός, ψύχεται δὲ τῇ γειτνιάσει τῇ πρὸς τὸ
ὑδωρ καὶ τὴν γῆν, ὥς τὰ
μὲν κάτω μέρη αὐτοῦ ψυχρὰ εἶναι, τὰ δὲ ἄνω
θερμά.
Ἄνεμοι πνέουσιν ἀπὸ ἀνατολῆς θερινῆς
καικίας, ὁ καὶ μέσης, ἀπὸ
ἀνατολῆς ἰσημερινῆς ἀπηλιώτης, ἀπὸ
ἀνατολῆς χειμερινῆς εὐρος,
ἀπὸ δύσεως χειμερινῆς λίψ, ἀπὸ δύσεως
ἰσημερινῆς ζέφυρος, ἀπὸ
δύσεως θερινῆς ἀργέστης, ἧτοι Ὀλυμπίας, ὁ
καὶ Ἰάπυξ. Εἶτα νότος
καὶ ἀπαρκτίας ἀντιπνέοντες ἀλλήλοις. Ἔστι δὲ
μέσος ἀπαρκτίου καὶ
καικίου βορέας. Εὐρου δὲ καὶ νότου μέσος
Φοῖνιξ, ὁ καλούμενος
εὐρόνοτος. Μέσος δὲ νότου καὶ λιβὸς
λιβόνοτος, ὁ καὶ λευκόνοτος.
Μέσος δὲ ἀπαρκτίου καὶ ἀργέστου θρασκίας,
ἧτοι κέρκιος ὑπὸ τῶν
περιοίκων ὀνομαζόμενος.
(Ἔθνη δὲ οἰκεῖ τὰ πέρατα κατ' ἀπηλιώτην
Βακτριανοί, κατ' εὐρον
Ἰνδικοί, κατὰ Φοῖνικα Ἐρυθρά θάλασσα καὶ
Αἰθιοπία, κατὰ λιβόνοτον
οἱ ὑπὲρ Σύρτιν Γαράμαντες, κατὰ λίβα
Αἰθίοπες καὶ οἱ δυσμικοί
Ἰπέρμαυροι, κατὰ ζέφυρον Στήλαι καὶ ἀρχαί
Λιβύης καὶ Εὐρώπης,
κατὰ ἀργέστην Ἰβηρία, ἢ νῦν Ἰσπανία, κατὰ δὲ
θρασκίαν Κελτοὶ καὶ
τὰ ὅμορα· κατὰ ἀπαρκτίαν οἱ ὑπὲρ τὴν
Θράκην Σκύθαι, κατὰ
βορρῶν Πόντος, Μαιῶτις καὶ Σαρμάται, κατὰ
καικίαν, Κασπία
θάλασσα καὶ Σάκαι).

σώματος. Και τί ἄλλο περιέχει τα σώματα, παρά ο
αέρας; Υπάρχουν μάλιστα
διάφοροι τόποι, απ' όπου προέρχεται η κίνηση του
αέρα και από τους
οποίους οι άνεμοι παίρνουν τις ονομασίες τους· και
όλοι οι άνεμοι είναι
δώδεκα. Λένε ακόμη ότι ο αέρας είναι σβήσιμο
φωτιάς ή ατμός νερού που
έχει θερμανθεί. Ο αέρας, λοιπόν είναι θερμός στη
φύση του, αλλά ψύχεται
από την επαφή του με το νερό και το έδαφος, με
αποτέλεσμα τα κάτω
στρώματά του να είναι ψυχρά, ενώ τα πάνω θερμά.

Ἄνεμοι φυσοῦν οἱ ἐξῆς: ἀπὸ τῇ θερινῇ ἀνατολῇ ὁ
καικίας
(=βορειοανατολικός), που ονομάζεται και μέσης,
ἀπὸ τὴν ἰσημερινῇ ἀνατολῇ
ὁ ἀπηλιώτης (=ανατολικός), ἀπὸ τῇ χειμερινῇ
ἀνατολῇ ὁ εὐρος (=ανατολικός-
νοτιοανατολικός), ἀπὸ τῇ χειμερινῇ δύσει ὁ λίβας
(=νοτιοδυτικός), ἀπὸ τὴν
ἰσημερινῇ δύσει ὁ ζέφυρος (=δυτικός),
ἀπὸ τῇ θερινῇ δύσει ὁ ἀργέστης (=βορειοδυτικός),
δηλαδή ὁ Ὀλυμπίας, που
λέγεται καὶ Ἰάπυξ. Ἐπειτα πνέουν ἀντίθετα μεταξύ
τους ὁ νότος καὶ
ὁ ἀπαρκτίας (=βόρειος). Ενδιάμεσος πάλι μεταξύ
τοῦ ἀπαρκτία καὶ τοῦ
καικία πνέει ὁ βορέας (=βόρειος-
βορειοανατολικός). Ενδιάμεσος μεταξύ
τοῦ εὐρου καὶ τοῦ νότου πνέει ὁ Φοῖνιξ (=νότιος-
νοτιοανατολικός), ὁ οἷος
λέγεται εὐρόνοτος. Ενδιάμεσος πάλι μεταξύ νότου
καὶ λίβα εἶναι ὁ λιβόνοτος,
που λέγεται καὶ λευκόνοτος (=νότιος-
νοτιοδυτικός). Ενδιάμεσος τέλος
μεταξύ ἀπαρκτίου καὶ ἀργέστου εἶναι ὁ θρασκίας
(=βόρειος-βορειοδυτικός),
που λέγεται κέρκιος ἀπὸ τοὺς γύρω κατοίκους.
(Τα ἄκρα τοῦ κόσμου τα κατοικούν τα ἐξῆς ἔθνη·
πρὸς τὸν ἀπηλιώτη οἱ
Βακτριανοί, πρὸς τὸν εὐρο οἱ Ἰνδοί· πρὸς τὸν
Φοῖνικα βρίσκεται ἡ Ἐρυθρά
θάλασσα καὶ ἡ Αἰθιοπία· πρὸς τὸν λιβόνοτο οἱ
Γαράμαντες που κατοικούν
πάνω ἀπὸ τὴν Σύρτη· πρὸς τὸ λίβα οἱ Αἰθίοπες καὶ
οἱ Ἰπέρμαυροι τῆς δύσεως·
πρὸς τὸν ζέφυρο βρίσκονται οἱ Στήλες τοῦ
Ἡρακλέους καὶ οἱ ἀρχές τῆς
Λιβύης καὶ τῆς Εὐρώπης· πρὸς τὸν ἀργέστη ἡ
Ἰβηρία, ἡ σημερινῇ Ἰσπανία·

	προς τον θρασκία οι Κέλτες και τα γειτονικά έθνη· προς τον απαρκτία οι Σκύθες που κατοικούν πάνω από τη Θράκη· προς το βορρά είναι ο Πόντος, η Μαιώτιδα και οι Σαρμάτες· προς τον καικία είναι η Κασπία θάλασσα και οι Σάκες).
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 23. Περί υδάτων Καὶ τὸ ὕδωρ δὲ ἐν τῶν στοιχείων τῶν τεσσάρων ἐστὶ, ποῖημα Θεοῦ, κάλλιστον. Ὑδωρ ἐστὶ στοιχεῖον ὑγρὸν τε καὶ ψυχρὸν, βαρὺ τε καὶ κατωφερές, εὐδιάχυτον. Τούτου δὲ μνημονεύει ἡ θεία Γραφή λέγουσα· «Καὶ σκότος ἦν ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος»· ἄβυσσος γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, εἰ μὴ ὕδωρ πολὺ, οὗ τὸ τέλος ἀκατάληπτον ἀνθρώποις. Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν τὸ ὕδωρ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐπεπόλαζε. Καὶ πρῶτον μὲν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα διαχωρίζον ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος καὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος· ἐν τῷ μέσῳ γὰρ τῆς ἀβύσσου τῶν υδάτων ἐστερεώθη τῷ δεσποτικῷ προστάγματι. Ὅθεν καὶ στερέωμα εἶπεν ὁ Θεὸς γενέσθαι, καὶ ἐγένετο. Τίνος δὲ χάριν ἐπάνω τοῦ στερεώματος ὕδωρ ὁ Θεὸς ἀπέθετο; Διὰ τὴν τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ αἰθέρος θερμότην ἔκκασιν· εὐθέως γὰρ μετὰ τὸ στερέωμα ὁ αἰθὴρ ἐφήπλωται. Καὶ ὁ ἥλιος δὲ σὺν τῇ σελήνῃ καὶ τοῖς ἄστροις ἐν τῷ στερεώματι εἰσι· καὶ εἰ μὴ ἐπέκειτο ὕδωρ, ἐφλέχθη ἂν ὑπὸ τῆς θερμῆς τὸ στερέωμα. Εἵτα προσέταξεν ὁ Θεὸς συναχθῆναι τὰ ὕδατα εἰς συναγωγὴν μίαν. Τὸ δὲ «μία συναγωγὴν» λέγειν οὐ δηλοῖ τὸ ἐν ἐνὶ τόπῳ συναχθῆναι αὐτὰ—ἰδοὺ γὰρ μετὰ ταῦτά φησι· «Καὶ τὰ συστήματα τῶν υδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας», ἀλλὰ τὸ ὁμοῦ καθ' ἑαυτὰ κεχωρισμένα τῆς γῆς γενέσθαι τὰ ὕδατα ὁ λόγος ἐδήλωσε. «Συνήχθησαν τοίνυν τὰ ὕδατα εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ ὤφθη ἡ ξηρά».	Για τα νερά. Και το νερό, επίσης, είναι ένα από τα τέσσερα στοιχεία το πιο ωραίο δημιούργημα του Θεού. Το νερό είναι στοιχείο υγρό και ψυχρό, βαρύ και με ροπή προς τα κάτω, που εύκολα χύνεται. Αυτό υπενθυμίζει η Αγία Γραφή όταν λέει: «Υπήρχε σκοτάδι πάνω από την άβυσσο και το Πνεύμα του Θεού βρισκόταν πάνω από τα νερά». Η άβυσσος δεν είναι τίποτε άλλο παρά τα πολλά νερά, που το τέλος τους είναι ασύλληπτο για τον άνθρωπο. Στην αρχή, βέβαια, το νερό κυριαρχούσε σ' όλη την επιφάνεια της γης. Και ο Θεός δημιούργησε πρώτα το στερέωμα, που χωρίζει το νερό που είναι πάνω από το στερέωμα από το νερό που είναι κάτω από το στερέωμα· διότι, με την εντολή του Δεσπότη Θεού, δημιουργήθηκε το στερέωμα στο μέσον της αβύσσου των νερών. Και γι' αυτό, είπε ο Θεός να γίνει το στερέωμα, και έγινε. Για ποιό λόγο, όμως, ο Θεός τοποθέτησε νερό πάνω από το στερέωμα; Λόγω της υπερβολικής θερμότητας του ήλιου και του αιθέρα· καθώς, αμέσως μετά το στερέωμα, απλώνεται από κάτω ο αιθέρας. Αλλά και ο ήλιος και η σελήνη και τα άστρα βρίσκονται στο στερέωμα. Κι αν δεν είχε τοποθετηθεί νερό πάνω απ' αυτό, το στερέωμα θα είχε ανάψει από θερμότητα. Κατόπιν, ο Θεός έδωσε εντολή να συγκεντρωθούν τα νερά σε μία συναγωγή. Η φράση «μία συναγωγή» δεν σημαίνει ότι αυτά συγκεντρώθηκαν σ' ένα τόπο, —διότι λέει, στη συνέχεια, «τα συστήματα των νερών τα ονόμασε θάλασσες»— η φράση δηλώνει ότι τα νερά συγκεντρώθηκαν όλα μαζί, ξεχωριστά από την ξηρά. «Τα νερά, λοιπόν, συγκεντρώθηκαν στις δεξαμενές τους και

Ἐντεῦθεν αἱ δύο
θάλασσαι αἱ τὴν Αἴγυπτον περιέχουσai –μέση
γὰρ αὕτη τῶν δύο
κεῖται θαλασσῶν– συνήχθησαν, διάφορα
πελάγη καὶ ὄρη καὶ νήσους
καὶ ἀγκῶνας καὶ λιμένας ἔχουσai καὶ κόλπους
διαφόρους περιέχουσai
αἰγιαλούς τε καὶ ἀκτάς –αἰγιαλὸς μὲν γὰρ ὁ
ψαμμώδης λέγεται, ἀκτὴ
δὲ ἡ πετρώδης καὶ ἀγχιβαθής, ἥτοι ἡ εὐθέως
ἐν τῇ ἀρχῇ βάθος
ἔχουσα. Ὅμοίως καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀνατολὴν,
ἥτις λέγεται Ἰνδική, καὶ ἡ
βορεινή, ἥτις λέγεται Κασπία· καὶ αἱ λίμναι δὲ
ἐντεῦθεν συνήχθησαν.
Ἔστιν οὖν ὁ μὲν Ὠκεανὸς οἷόν τις ποταμὸς
κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν,
περὶ οὗ εἴρηκεν, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, ἡ Γραφή, ὅτι
«ποταμὸς ἐκπορεύεται ἐκ
τοῦ παραδείσου», πότιμον καὶ γλυκὺ ὕδωρ
ἔχων. Οὗτος χορηγεῖ τὸ
ὕδωρ ταῖς θαλάσσαις, ὅπερ ἐν ταῖς θαλάσσαις
χρονίζον καὶ ἐστῶς
ἀκίνητον πικρὸν γίνεται, τοῦ ἡλίου ἀεὶ τὸ
λεπτότερον ἀνιμωμένον
καὶ τῶν σιφῶνων, ὅθεν καὶ τὰ νέφη
συνίστανται καὶ οἱ ὄμβροι
γίνονται διὰ τῆς διηθήσεως γλυκαινομένου
τοῦ ὕδατος.
Οὗτος καὶ εἰς τέσσαρας ἀρχάς, ἥτοι εἰς
τέσσαρας ποταμοὺς
διαιρεῖται. «Ὅνομα τῷ ἐνὶ Φεισῶν», τουτέστι
Γάγγης ὁ Ἰνδικός.
«Καὶ ὄνομα τῷ ἄλλῳ Γηῶν»· οὗτός ἐστιν ὁ
Νεῖλος ὁ ἀπὸ Αἰθιοπίας
εἰς Αἴγυπτον κατερχόμενος. Καὶ ὄνομα τῷ
τρίτῳ Τίγρις. Καὶ ὄνομα
τῷ τετάρτῳ Εὐφράτης. Εἰσὶ δὲ καὶ ἔτεροι
πλείστοι καὶ μέγιστοι
ποταμοί, ὧν οἱ μὲν εἰς τὴν θάλασσαν
κενοῦνται, οἱ δὲ καὶ ἐν τῇ γῇ
ἀναλίσκονται. Ὅμως καὶ πᾶσα ἡ γῆ διάτρητός
ἐστὶ καὶ ὑπόνομος
ὥσπερ τινὰς φλέβας ἔχουσα, δι' ὧν ἐκ τῆς
θαλάσσης δεχομένη τὰ
ὑδατα τὰς πηγὰς ἀνίησι.
Πρὸς οὖν τὴν ποιότητα τῆς γῆς καὶ τὸ τῶν
πηγῶν ὕδωρ γίνεται.
Διηθεῖται μὲν γὰρ καὶ διυλίζεται διὰ τῆς γῆς
τὸ θαλάττιον ὕδωρ καὶ
οὕτω γλυκαίνεται. Εἰ δὲ ὁ τόπος, ὅθεν ἡ πηγὴ
ἀναδίδοται, τύχοι

φάνηκε
ἡ ξηρά». Ἐτσι σχηματίστηκαν οἱ δύο θάλασσες που
περιβρέχουν τὴν Αἴγυπτο
–καθόσον αὐτὴ βρίσκεται ἀνάμεσα σε δύο
θάλασσες.
(Οἱ θάλασσες) περιέχουν διάφορα πελάγη, βουνά,
νησιά, κόλπους καὶ
λιμένες, που περιλαμβάνουν αἰγιαλούς καὶ ακτές –
αἰγιαλὸς λέγεται
ἡ παραλία που ἔχει ἄμμο, ἐνῶ ακτὴ λέγεται αὐτὴ
που ἔχει
πέτρες καὶ εἶναι
ἀπότομη, δηλαδή αὐτὴ που ἔχει βάθος ἀπὸ τὴν
ἀρχὴ τῆς. Παρόμοια,
σχηματίσθηκε θάλασσα στα ἀνατολικά καὶ λέγεται
Ἰνδική, καθὼς καὶ
βόρεια καὶ λέγεται Κασπία· ἀλλὰ καὶ οἱ λίμνες
σχηματίσθηκαν ἀπὸ τότε.
Ὁ Ὠκεανός, λοιπόν, εἶναι σαν ποταμὸς που
περικυκλώνει ὅλη τὴ γῆ· γι'
αὐτόν, ὅπως νομίζω, εἶπε ἡ Ἀγία Γραφή, ὅτι «ένα
ποτάμι πηγάζει ἀπὸ τὸν
Παράδεισο» τὸ ὁποῖο ἔχει πόσιμον καὶ γλυκὸ νερό.
Αὐτὸς χύνει στις θάλασσες
τὸ νερό του, τὸ ὁποῖο, ὅταν μείνει στάσιμον στις
θάλασσες γιὰ πολὺ χρόνο,
γίνεται πικρό, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος καὶ οἱ σίφωνες
ἀντλοῦν πάντοτε τὸ πιο ελαφρὸ
μέρος του· ἐτσι σχηματίζονται τὰ σύννεφα καὶ
πέφτουν οἱ βροχές, ἐνῶ
ταυτόχρονα τὸ νερό γίνεται γλυκὸ καὶ καθαρίζεται.

Αὐτός (ὁ Ὠκεανός) διαιρεῖται σε τέσσερα μέρη,
δηλαδή σε τέσσερις ποταμούς.
Τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου εἶναι Φεισῶν, δηλαδή ὁ
Γάγγης στὴν Ἰνδία. Τὸ ὄνομα
τοῦ δευτέρου εἶναι Γηῶν· αὐτός εἶναι ὁ Νεῖλος,
που πηγάζει ἀπὸ τὴν Αἰθιοπία
καὶ χύνεται στὴν Αἴγυπτο. Τὸ ὄνομα τοῦ τρίτου
εἶναι Τίγρης καὶ τοῦ
τετάρτου Εὐφράτης. Υπάρχουν βέβαια καὶ πολλὰ
ἄλλα μεγάλα ποτάμια, ἀπὸ
τα ὁποῖα ἄλλα χύνονται στὴ θάλασσα καὶ ἄλλα
σκορπίζουν στὴν ξηρά.
Γι' αὐτὸ ὅλη ἡ ξηρὰ εἶναι διάτρητη καὶ ἔχει
υπόγεια νερά σαν φλέβες,
μέσα ἀπὸ τις ὁποῖες παίρνει τὰ θαλάσσια νερά καὶ
αναβλύζει τις πηγές.
Καὶ τὸ νερό τῶν πηγῶν εἶναι ἀνάλογο με τὴν
ποιότητα τῆς γῆς. Διότι, τὸ
θαλασσινὸ νερό καθαρίζει καὶ διυλίζεται μέσα στὴ
γῆ, καὶ ἐτσι γίνεται γλυκὸ.

πικρὸς ἢ ἄλμυρός, πρὸς τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ
ἀνάγεται. Στενούμενον
δὲ πολλάκις τὸ ὕδωρ καὶ βίᾳ ῥηγνύμενον
θερμαίνεται, κάντεῦθεν τὰ
αὐτοφυῆ θερμὰ ἀνάγονται ὕδατα. Τῷ οὖν
θείῳ προστάγματι
κοιλώματα ἐν τῇ γῇ γεγόνασι, καὶ οὕτως εἰς
τὰς συναγωγὰς αὐτῶν
συνήχθη τὰ ὕδατα· ἐντεῦθεν καὶ τὰ ὄρη
γεγόνασι.
Πρώτῳ τοίνυν τῷ ὕδατι προσέταξεν ὁ Θεὸς
ἐξαγαγεῖν ψυχὴν
ζῶσαν, ἐπειδὴ ἤμελλε δι' ὕδατος καὶ τοῦ ἐν
ἀρχῇ ἐπιφερομένου τοῖς
ὑδασιν Ἁγίου Πνεύματος ἀνακαινίζειν τὸν
ἄνθρωπον. Τοῦτο γὰρ ὁ
θεὸς ἔφη Βασίλειος. Ἐξήγαγε δὲ ζῶα μικρά τε
καὶ μεγάλα, κῆτη,
δράκοντας, ἰχθύας ἐν τοῖς ὑδασιν ἔρποντας καὶ
πετεινὰ πτερωτά.
Διὰ τῶν πετεινῶν οὖν συνάπτεται τό τε ὕδωρ
καὶ ἡ γῆ καὶ ὁ ἀήρ·
ἐξ ὕδατων μὲν γὰρ ταῦτα γέγονεν, ἐν τῇ γῇ δὲ
διατρίβει καὶ ἐν ἀέρι
ἵπταται. Κάλιστον δὲ στοιχεῖον τὸ ὕδωρ καὶ
πολύχρηστον καὶ
ρύπου καθάρσιον, οὐ μόνον μὲν σωματικοῦ,
καὶ ψυχικοῦ δέ,
εἰ προσλάβοι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 23. Περί πελαγῶν
Διαδέχεται τὸ Αἰγαῖον πέλαγος Ἑλλήσποντος,
λήγων εἰς Ἄβυδον
καὶ Σηστόν· εἴτα ἡ Προποντίς, λήγουσα εἰς
Χαλκηδόνα καὶ
Βυζάντιον, ἔνθα τὰ στενά, ἀφ' ὧν ὁ Πόντος
ἄρχεται· εἴτα ἡ Μαιώτις
λίμνη. Πάλιν δὲ ἀπ' ἀρχῆς Εὐρώπης καὶ
Λιβύης Ἰβηρικόν, τὸ ἀπὸ
Στηλῶν εἰς Πυρήνην τὸ ὄρος· Λιγυστικὸν δὲ,
τὸ ἕως τῶν τῆς
Τυρρηνίας περάτων· Σαρδόνιον δὲ, τὸ ὑπὲρ
τὴν Σαρδῶ, νεῦον
πρὸς τὴν Λιβύην κάτω· Τυρρηνικὸν δὲ, τὸ
μέχρι Σικελίας λήγον,
ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν τῆς Λιγυστικῆς ἄκρων·
εἴτα Λιβυκόν· εἴτα
Κρητικόν καὶ Σικελικόν καὶ Ἰόνιον καὶ Ἀδριον,
τὸ δὲ ἀνακεχυμένον
ἐκ τοῦ Σικελικοῦ πελάγους, ὃν καλοῦσιν
Κορινθιακὸν κόλπον, ἥτοι

Ἄν ὁμως το ἑδαφος του τόπου, απ' όπου πηγάζει το
νερό, είναι πικρό ή
αλμυρό, τότε και το νερό είναι ανάλογο με το
χώμα. Συχνά, επίσης, επειδή το
νερό συμπιέζεται και εκτινάσσεται με πίεση,
γίνεται ζεστό, και έτσι πηγάζουν
τα φυσικά θερμά νερά. Με εντολή, λοιπόν, του
Θεοῦ υπάρχουν κοιλώματα
στη γη, και μ' αυτόν τον τρόπο τα νερά
συγκεντρώθηκαν στις δεξαμενές τους·
από εκεί δημιουργήθηκαν και τα βουνά.
Πρώτα στο νερό, λοιπόν, ἔδωσε εντολή ο Θεός να
βγάλει ζωντανούς
οργανισμούς, επειδή επρόκειτο ν' ανακαινίσει τον
ἄνθρωπο με το νερό και
με το Ἅγιο Πνεῦμα, το οποίο στην αρχή της
δημιουργίας κινούνταν πάνω από
τα νερά. Αυτό βέβαια το εἶπε ο Μέγας Βασίλειος.
Και ἔβγαλε το νερό μικρά
και μεγάλα ζῶα, θαλάσσια κῆτη, δράκοντες, ιχθεῖς
που ἔρπουν μέσα στα
νερά και πτηνά που πετοῦν. Με τα πτηνά
συνδέονται το νερό, η ξηρά και ο
αέρας· διότι αὐτά προήλθαν από τα νερά, ζουν
στην ξηρά και πετοῦν στον
αέρα. Το νερό μάλιστα είναι το πιο ωραίο στοιχείο
της φύσεως και πολύ
χρήσιμο· καθαρίζει, ὄχι μόνον τη σωματική
βρωμιά, αλλά και την ψυχική,
εφόσον δεχθεῖ τη χάρη του Ἁγίου Πνεύματος.

Για τα πελάγη
Ο Ελλήσποντος, που τελειώνει στην Ἄβυδο και τη
Σηστό, διαδέχεται το
Αἰγαῖο πέλαγος. Ἐπειτα είναι η Προποντίδα, η
οποία καταλήγει στη
Χαλκηδόνα και το Βυζάντιο, όπου είναι τα στενά
από τα οποία αρχίζει ο
Πόντος. Ακολουθεῖ η λίμνη Μαιώτις. Επίσης, στην
ἀκρὴ της Εὐρώπης και της
Λιβύης είναι το Ἰβηρικό πέλαγος, από τις Στήλες
του Ηρακλή ἕως τα
Πυρηναῖα ὄρη. Μετά είναι το Λιγυστικό πέλαγος,
που φθάνει στα πέρατα της
Τυρρηνίας. Μετά είναι το Σαρδόνιο πέλαγος, πάνω
από την Σαρδηνία, και
εκτείνεται κάτω προς τη Λιβύη· το Τυρρηνικό
πέλαγος επίσης, που
καταλήγει στη Σαρδηνία και αρχίζει από τα ὅρια
της Λιγυστικῆς· ἔπειτα το
Λυβικό πέλαγος· κατόπιν το Κρητικό, της
Σικελίας, το Ἰόνιο, της Αδριατικῆς,

Ἀλκυονίδα θάλασσαν. Τῷ δὲ Σουνίῳ καὶ
Σκυλλαίῳ περιεχόμενον
πέλαγος, Σαρωνικόν· εἶτα Μυρτώον καὶ
Ἰκάριον, ἐν ᾧ αἱ Κυκλάδες·
εἶτα Καρπάθιον καὶ Παμφύλιον καὶ Αἰγύπτιον.
Ὑπὲρ δὲ τὸ Ἰκάριον
ἐξῆς ἀναχεῖται τὸ Αἰγαῖον. Ἔστι δὲ ὁ τῆς
Εὐρώπης παράπλους ἀπὸ
Τανάιδος ποταμοῦ ἐκβολῶν ἕως Ἡρακλέους
στηλῶν στάδια ζθψθ´.
τῆς δὲ Λιβύης ἀπὸ Τίγγεως ἕως στόματος
Κανωβικοῦ στάδια βθσνβ´.
τῆς δὲ Ἀσίας ἀπὸ Κανώβου ἕως Τανάιδος
ποταμοῦ μετὰ τῶν
κόλπων ὁ παράπλους στάδια δρια´. Ὅμοῦ
παράλιος σὺν κόλποις τῆς
καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης στάδια ιγθοβ´.

που απλώνεται στο πέλαγος της Σικελίας και που
το ονομάζουν Κορινθιακό
κόλπο ή Αλκυονίδα θάλασσα. Μετά είναι το
Σαρωνικό πέλαγος, μεταξύ του
Σουνίου και του Σκυλλαίου· ακολουθεί το Μυρτώο
και Ικάριο πέλαγος, όπου
βρίσκονται οι Κυκλάδες. Έπειτα είναι το
Καρπάθιο, Παμφύλιο και Αιγυπτιακό
πέλαγος. Ο παράπλους της Ευρώπης από τις
εκβολές του ποταμού Τάναη
(=Δον) έως τις Ηράκλειες στήλες είναι εξακόσια
εννέα χιλιάδες επτακόσια
εννέα στάδια· ο παράπλους της Λιβύης από τη
Τίγγη (=Ταγγέρη) έως την
είσοδο του Κανώβου (=Αβουκίρ) είναι διακόσια
εννέα χιλιάδες διακόσια
πενήντα δύο στάδια. Ο περίπλους της Ασίας από
τον Κάνωβο έως τον ποταμό
Τανάη με τις ακτές των κόλπων είναι τέσσερις
χιλιάδες εκατόν ένδεκα στάδια.
Παρόμοια, ο περίπλους όλης της οικουμένης μαζί
με το μήκος των ακτών
είναι ένα εκατομμύριο τριακόσιες εννέα χιλιάδες
και εβδομήντα δύο στάδια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 24. Περί γῆς καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς.
Ἡ γῆ ἐν τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐστὶ ξηρόν
τε καὶ ψυχρόν καὶ
βαρὺ καὶ ἀκίνητον, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ μὴ
ὄντος εἰς τὸ εἶναι τῇ
πρώτῃ ἡμέρᾳ παρηγμένον. «Ἐν ἀρχῇ» γάρ,
φησὶν, «ἐποίησεν ὁ Θεὸς
τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», ἥς τὴν ἔδραν καὶ
τὴν βάσιν οὐδεὶς τῶν
ἀνθρώπων εἰπεῖν δεδύνηται. Οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ
ὕδατων φασὶν ἠδράσθαι
καὶ πεπῆχθαι αὐτήν, ὥς φησιν ὁ θεῖος Δαυὶδ·
«Τῷ στερεώσαντι τὴν
γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων», οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ ἀέρος.
Ἄλλος δέ φησιν·
«Ὁ ἐδράσας τὴν γῆν ἐπ' οὐδενός». Καὶ πάλιν
ὁ θεηγόρος Δαυὶδ ὥς ἐκ
προσώπου τοῦ Δημιουργοῦ· «Εἰγώ», φησὶν,
«ἐστερέωσα τοὺς στύλους
αὐτῆς», τὴν συνεκτικὴν αὐτῆς δύναμιν
στύλους ὀνομάσας. Τὸ δὲ «ἐπὶ
θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν» δηλοῖ τὸ
πανταχόθεν περικεχύσθαι
τῇ γῇ τὴν τοῦ ὕδατος φύσιν. Κἂν οὖν ἐφ'
ἐαυτῆς, κἂν ἐπὶ ἀέρος, κἂν
ἐπὶ ὑδάτων, κἂν ἐπ' οὐδενὸς δῶμεν ἠδράσθαι
αὐτήν, χρὴ μὴ

Για τη γη και για όσα προέρχονται απ' αυτήν.
Η γη είναι ένα από τέσσερα στοιχεία της φύσεως·
είναι ξηρό, ψυχρό, βαρὺ
και ακίνητο. Ο Θεός τη δημιουργησε από το μηδέν
την πρώτη ημέρα της
δημιουργίας. Διότι, (η Γραφή) λέει «ο Θεός
δημιούργησε στην αρχή τον
ουρανό και τη γη»· και κανείς άνθρωπος δεν
μπορεί να γνωρίζει τη θέση και
τη βάση της γης. Άλλοι λένε ότι έχει στηριχθεί και
σταθεροποιηθεί πάνω στα
νερά, όπως λέει ο προφήτης Δαβίδ: «Αυτός που τη
στερέωσε πάνω στα
νερά»· άλλοι πάλι λένε ότι στηρίζεται στον αέρα.
Και άλλος λέει: «Αυτός που
στήριξε τη γη πάνω στο τίποτε». Και πάλι ο
προφήτης Δαβίδ λέει για
λογαριασμό του Δημιουργού: «Εγώ στήριξα τους
στύλους της γης»· και με τη
λέξη «στύλοι» εννοεί τα θεμέλιά της που την
συγκρατούν. Η φράση πάλι
«θεμελίωσε τη γη στις θάλασσες» εννοεί ότι η γη
περιβάλλεται από παντού
με νερά. Έτσι, είτε δεχθούμε ότι η γη στηρίζεται
στον εαυτό της, είτε στον
αέρα, είτε στα νερά, είτε πάνω σε τίποτε, πρέπει να
μην απομακρυνθούμε

ἀφίστασθαι τῆς εὐσεβοῦς ἐννοίας, ἀλλὰ πάντα ὁμοῦ συγκρατεῖσθαι, ὁμολογεῖν καὶ συνέχεσθαι τῇ δυνάμει τοῦ κτίσαντος.

Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν, καθὼς φησιν ἡ θεία Γραφή, ὑπὸ ὑδάτων ἐκαλύπτετο καὶ ἀκατασκεύαστος, ἦτοι ἀκόσμητος ἦν. Τοῦ δὲ Θεοῦ προστάξαντος τὰ τῶν ὑδάτων δοχεῖα γεγόνασι, καὶ τότε τὰ ὄρη ὑπῆρξαν, τῷ τε θείῳ προστάγματι τὸν οἰκεῖον ἀνείληφε κόσμον παντοδαπέσι χλόαις καὶ φυτοῖς ὠραῖσθεισα, οἷς τὸ θεῖον ἐνέθηκε πρόσταγμα δύναντι αὐξητικήν τε καὶ θρεπτικήν καὶ σπερματικήν, ἦτοι ὁμοίου γεννητικήν.

Ἐξήγαγε δὲ τοῦ Δημιουργοῦ κελεύσαντος καὶ παντοῖα γένη ζῶων ἐρπετῶν τε καὶ θηρίων καὶ κτηνῶν. Πάντα μὲν πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου εὐκαιρον χρήσιν, ἀλλὰ τούτων τὰ μὲν πρὸς βρώσιν, οἶον ἐλάφους, πρόβατα, δορκάδας καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ πρὸς διακονίαν, οἶον καμήλους, βοῦς, ἵππους, ὄνους καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ πρὸς τέρψιν οἶον πιθήκους, καὶ τῶν ὀρνέων κίσσας τε καὶ ψιττακοὺς καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ τῶν φυτῶν δὲ καὶ βοτανῶν τὰ μὲν κάρπιμα καὶ ἐδώδιμα, τὰ δὲ εὐώδη καὶ ἀνθηρὰ πρὸς τέρψιν ἡμῖν δεδωρημένα, οἶον τὸ ρόδον καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ πρὸς νοσημάτων ἴασιν. Οὐκ ἔστι γὰρ οὐδὲν ζῶον, οὐδὲ φυτόν, ἐν ᾧ οὐκ ἐνέργειάν τινα τῇ τῶν ἀνθρώπων χρεῖα χρησιμεύουσιν ὁ Δημιουργὸς ἐναπέθετο. Ὁ γὰρ τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν ἐπιστάμενος εἰδώς, ὡς μέλλει ἐν αὐτεξουσίῳ παραβάσει ὁ ἄνθρωπος γενέσθαι καὶ τῇ φθορᾷ παραδίδοσθαι, πάντα πρὸς εὐκαιρον χρήσιν αὐτοῦ, τὰ τε ἐν τῷ στερεώματι τὰ τε ἐν τῇ γῇ καὶ τὰ ἐν ὕδασι ἔκτισε.

Πρὸ μὲν οὖν τῆς παραβάσεως, πάντα ὑποχείρια τῷ ἀνθρώπῳ ἦν· ἄρχοντα γὰρ αὐτὸν κατέστησεν ὁ Θεὸς πάντων τῶν ἐν τῇ γῇ καὶ τῶν ἐν τοῖς ὕδασι. Καὶ ὁ ὄφις δὲ συνήθης τῷ ἀνθρώπῳ ἦν, μᾶλλον

ἀπὸ τῶν εὐσεβῆ λογισμό, ἀλλὰ νὰ ομολογοῦμε ὅτι ἡ δύναμη τοῦ Δημιουργοῦ εἶναι πού τὰ συγκρατεῖ ὅλα καὶ τὰ συντηρεῖ. Στὴν ἀρχή, λοιπόν, ὅπως μας λέει ἡ Ἁγία Γραφή, ἡ γῆ καλυπτόταν ἀπὸ νερά καὶ ἦταν ἀδιαμόρφωτη, δηλαδή ἀστόλιστη. Ὅταν ὁμως ἔδωσε ἐντολή ὁ Θεός, σχηματίσθηκαν οἱ δεξαμενές τῶν νερῶν καὶ τότε φάνηκαν τὰ βουνά.

Με τὴν θείαν ἐντολή, ἡ γῆ πήρε τὸν κατάλληλο στολισμό τῆς, ἀφοῦ ομορφυνε με κάθε εἶδους χόρτα καὶ φυτά. Μέσα σ' αὐτά ὁ Θεός, με ἐντολή του, ἔβαλε τὴν αὐξητική, θρεπτική καὶ ἀναπαραγωγική δύναμη, πού γεννᾷ τὰ ἴδια εἶδη.

Εἰσὶς, με πρόσταγμα τοῦ Δημιουργοῦ, ἡ γῆ ἔδωσε κάθε εἶδους ζῶα, ἐρπετά, θηρία καὶ κτήνη. Ὅλα, βέβαια, ἐγίναν γιὰ νὰ τὰ ἔχει ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀναγκαῖα χρῆση· ἄλλα ἀπ' αὐτά νὰ τὰ ἔχει γιὰ φαγητό, ὅπως ἐλάφια, πρόβατα, ζαρκάδια καὶ παρόμοια· ἄλλα νὰ τὰ ἔχει γιὰ νὰ τὸν υπηρετοῦν, ὅπως καμήλες, βόδια, ἄλογα, γαῖδούρια καὶ τὰ ὅμοια· καὶ ἄλλα νὰ τὰ ἔχει γιὰ διασκέδαση, ὅπως τοὺς πίθηκους καὶ ἀπὸ τὰ πτηνά τις καρακάξες, τοὺς παπαγάλους καὶ τὰ παρόμοια. Ἀπὸ τὰ φυτά καὶ τὰ βότανα, ἄλλα εἶναι καρποφόρα καὶ φαγώσιμα, ἄλλα ευωδιαστά καὶ ἀνθοστόλιστα, τὰ ὁποῖα μας ἔχουν δοθεῖ ὡς δῶρα ὅπως τὰ τριαντάφυλλα καὶ τὰ ὅμοια, καὶ ἄλλα γιὰ θεραπεία ἀπὸ ἀσθένειες. Διότι δὲν ὑπάρχει κανένα ζῶο οὔτε φυτό, μέσα στο ὁποῖο ὁ Δημιουργὸς δὲν ἔβαλε κάποια χρήσιμη ἐνέργεια γιὰ τις ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων. Διότι ὁ Θεός, ἐπειδὴ τὰ γνώριζε ὅλα πρὶν τὰ δημιουργήσει καὶ γνώριζε ἐπίσης ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρόκειται θεληματικὰ νὰ γίνῃ παραβάτης καὶ νὰ παραδοθεῖ στὴ φθορά, τὰ δημιούργησε ὅλα – αὐτά πού ὑπάρχουν στο στερεώμα, στὴ γῆ καὶ τὸ νερό– γιὰ νὰ χρησιμοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος κατάλληλα.

Πρὶν, λοιπόν, ἀπὸ τὴν παράβαση, ὅλα ἦταν στὴν ἐξουσία τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς ὁ Θεὸς τὸν εἶχε καταστήσει ἄρχοντα ὅλων τῶν κτισμάτων καὶ τῆς γῆς καὶ τῶν ὑδάτων. Καὶ τὸ φίδι μάλιστα ἦταν ἐξοικειωμένο με τὸν ἄνθρωπο καὶ

τῶν ἄλλων αὐτῷ προσερχόμενος καὶ τερπνοῖς
προσομιλῶν τοῖς
κινήμασιν. Ὅθεν δι' αὐτοῦ τὴν κακίστην ὁ
ἄρχεκακος Διάβολος
ὑποθήκην τοῖς προπάτορσιν εἰσηγήσατο. Καὶ ἡ
γῆ δὲ αὐτομάτῃ τοὺς
καρποὺς ἔφερε πρὸς χρεῖαν τῶν ὑποχειρίων
αὐτῷ ζώων, καὶ οὔτε
ὄμβρος ἦν τῇ γῇ οὔτε χειμῶν. Μετὰ δὲ τὴν
παράβασιν, ἡνίκα
«παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις
καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς»,
ἄρχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἄλογον ἐπιθυμίαν τοῦ
λογικοῦ νοῦ
παρασκευάσας, παρήκοος τῆς τοῦ Δεσπότη
ἐντολῆς γενόμενος,
ἐπανεστή τῷ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ
χειροτονηθέντι ἄρχοντι
ἡ ὑποχείριος κτίσις, καὶ ἐτάγη ἐν ἰδρώτι
ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἐξ ἧς
ἐλήφθη.
Ἀλλ' οὐδὲ νῦν ἄχρηστος ἡ τῶν θηρίων χρήσις
ἐκφοβοῦσα καὶ πρὸς
ἐπίγνωσιν καὶ ἐπίκλησιν τοῦ πεποιηκότος
φέρουσα Θεοῦ. Καὶ ἡ
ἄκανθα δὲ μετὰ τὴν παράβασιν ἐξεφύη τῆς
γῆς κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου
ἀπόφασιν, μεθ' ἣν συνεζεύχθη καὶ τῇ
ἀπολαύσει τοῦ ῥόδου ἡ ἄκανθα
εἰς ὑπόμνησιν τῆς παραβάσεως ἡμῶς ἄγουσα,
δι' ἣν ἀκάνθας καὶ
τριβόλους ἡ γῆ ἀνατέλλειν ἡμῖν κατεδικάσθη.
Ὅτι μὲν ταῦτα οὕτως ἔχει, πιστευτέον ἐκ τοῦ
καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὴν
τούτων διαμονὴν ἐνεργεῖν τὸν τοῦ Κυρίου
λόγον· ἔφη γάρ·
«Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε
τὴν γῆν».
Σφαιροειδῇ δὲ τινὲς φασὶ τὴν γῆν, ἕτεροι δὲ
κωνοειδῇ. Ἦττων δὲ καὶ
πάνυ μικροτέρα ἐστὶ τοῦ οὐρανοῦ, ὥσπερ τις
στιγμὴ ἐν μέσῳ
τούτου κρεμαμένη. Καὶ αὕτῃ δὲ παρελεύσεται
καὶ ἀλλαγῆσεται.
Μακάριος δὲ ἐστὶν ὁ τὴν τῶν πραέων γῆν
κληρονομῶν· ἡ γὰρ
μέλλουσα τοὺς ἀγίους ὑποδέχεσθαι γῆ
ἀθάνατός ἐστι. Τίς οὖν ἀξίως
τὴν ἄπειρόν τε καὶ ἀκατάληπτον τοῦ
Δημιουργοῦ σοφίαν
θαυμάσειεν; Ἦ τίς τῆς πρεπούσης εὐχαριστίας
ἐφίκοιτο τοῦ δοτῆρος

τον πλησίαζε περισσότερο ἀπὸ τα ἄλλα ζῶα και με
ευχάριστες κινήσεις του
σώματός του τον διασκέδαζε. Γι' αὐτό ο ἀρχέκακος
Διάβολος μέσω αὐτοῦ
εἰσηγήθηκε στους προπάτορες τῇ χειρότερῃ
συμβουλῇ. Ἡ γῆ πάλι αὐτόματα
παρήγαγε καρπούς για τὶς ἀνάγκες τῶν ζώων που
ἦταν στὴν ἐξουσία του, και
οὔτε βροχὴ υπήρχε στὴ γῆ οὔτε κακοκαιρία. Μετὰ
τὴν παράβαση ὁμως,
ὅταν «μπλέχτηκε με τὰ ἀνόητα ζῶα και ἐγινε
ὁμοιος μ' αὐτά», ἔκανε ὥστε
ἡ παράλογη ἐπιθυμία να ἐξουσιάζει τὸ λογικὸ νοῦ
του, διότι παράκουσε
τὴν ἐντολὴ τοῦ Δεσπότη. Τότε, ἡ κτίση που ἦταν
κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία
τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς εἶχε ὀρισθεῖ ἀρχοντάς της
ἀπὸ τὸ Δημιουργό,
ἐπαναστάτησε ἐναντίον του· ἐτσι πήρε τὴν ἐντολὴ
να ἐργάζεται με ἰδρώτα
τῇ γῇ, ἀπὸ τὴν ὁποία προήλθε.
Ἀλλὰ και ἡ τωρινὴ χρησιμότητα τῶν θηρίων δεν
εἶναι χωρὶς ὠφέλεια, διότι
μας προκαλοῦν φόβο και μας οδηγοῦν στὴν
ἐπίκληση τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ.
Και τὰ ἀγκάθια ἀκόμη που, σύμφωνα με ἀπόφαση
τοῦ Κυρίου, φύτρωσαν ἀπὸ
τῇ γῇ μετὰ τὴν παράβαση, μετὰ ἀπ' αὐτὴν
συνδέθηκαν με τὴν ἀπόλαυση
τῶν τριαντάφυλλων, για να μας υπενθυμίζουν τὴν
παράβαση, ἐξαιτίας τῆς
ὁποίας ἡ γῇ τιμωρήθηκε να βγάζει για μας ἀγκάθια
και τριβόλια.
Και ὅτι αὐτὰ ἐτσι εἶναι, πρέπει να τὸ πιστεύουμε
ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι μέχρι και
σήμερα ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἐνεργεῖ τὴ διατήρησή
τους· διότι εἶπε:
«Ν' αυξάνεσθε και να πολλαπλασιάζεσθε και να
γεμίσετε τὴ γῇ».
Ορισμένοι λένε ὅτι ἡ γῇ εἶναι σφαιρικὴ, ἐνὼ ἄλλοι
κωνικὴ. Εἶναι βέβαια πολὺ
πιο μικρὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, σαν μια κουκίδα που
αιωρεῖται στο μέσον του.
Ἀλλὰ και αὕτῃ θα παρέλθει και θα μεταβληθεῖ. Και
εἶναι μακάριος αὐτός που
κληρονομεῖ τὴ γῇ τῶν πράων ἀνθρώπων· διότι ἡ
μέλλουσα γῇ που θα
υποδεχθεῖ τοὺς ἀγίους εἶναι ἀθάνατη. Ποιός,
λοιπόν, μπορεῖ να ἐκφράσει
θαυμασμό ὅπως ἀξίζει για τὴν ἀπειρὴ και
ἀκατάληπτη σοφία τοῦ Δημιουργοῦ;
Ἦ, ποιός μπορεῖ να ευχαριστήσῃ ἐπ' αὐτὰ τον

τῶν τοσούτων ἀγαθῶν;	δοτήρα τόσων μεγάλων αγαθῶν;
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 24. Εἰσὶ δὲ αἱ γνωσθεῖσαι ἐπαρχίαι τῆς γῆς ἥτοι σατραπῖαι αὗται· Εὐρώπης μὲν ἐπαρχίαι λ', πίνακες ἰ' ἅ 'Ιουβερνία, νῆσος Βρετανικὴ ἔ 'Αλουϊῶνος νῆσος Βρετανικὴ ἔ 'Ισπανία Βαιτικὴ ἔ 'Ισπανία Λουσιτανία ἔ 'Ισπανία Ταρακωνησία ἔ Γαλλία Ἀκουιτανία ἔ Γαλλία Λουγδονησία ἡ Γαλλία Κελτικὴ ἔ Γαλλία Ναρβωνησία ἰ Γερμανία μεγάλη ἰά 'Ραιτία καὶ Οὐινδελικία ἰ' Νωρικόν ἰ' Παννονία ἡ ἄνω ἰ' Παννονία ἡ κάτω ἰέ 'Ιλλυρίς ἰ' Δελματία ἰ' 'Ιταλία ἡ Κύννος νῆσος ἰ' Σαρδῶ νῆσος ἔ Σικελία νῆσος κά Σαρματία ἡ ἐν Εὐρώπῃ κ' Ταυρικὴ Χερσόνησος κ' 'Ιάζυγες Μετανάσται κ' Δακία κέ Μυσία ἡ ἄνω κ' Μυσία ἡ κάτω κ' Θράκη κὴ Χερσόνησος κ' Μακεδονία ἔ 'Ηπειρος λά 'Αχαΐα λ' Εὐβοία νῆσος λ' Πελοπόννησος λ' Κρήτη νῆσος. Λιβύης ἐπαρχίαι ἰ', πίνακες ἡ' ἅ Μαυριτανία Τίγγιτανή ἔ Μαυριτανία Καισαρηνσία ἔ Νουμιδία ἔ 'Αφρικὴ ὅλη ἔ Κυρηναϊκὴ πεντάπολις ἔ Μαρμαρικὴ ἔ Λιβύη ἡ Αἴγυπτος ἡ κάτω ἔ Αἴγυπτος Θηβαῖς ἰ ἡ ἐντὸς 'Αφρικῆς Λιβύη ἰά ἡ ἄνω Αἰγύπτου Αἰθιοπία ἰ' ἡ ἐντὸς τούτων πάντων νοτιωτάτη Αἰθιοπία. Ἀσίας ἡπείρου μεγάλῃς ἐπαρχίαι μῆ, κανόνες ἰ' ἅ Βιθυνία Πόντου ἔ Ἀσία ἡ ἰδίως, πρὸς τῇ 'Εφέσῳ ἔ Φρυγία μεγάλῃ ἔ Λυκία ἔ Γαλατία ἔ Παφλαγονία ἔ Παμφυλία ἡ Καππαδοκία ἔ 'Αρμενία μικρά ἰ Κιλικία ἰά Σαρματία ἡ ἐντὸς Ἀσίας ἰ' Κολχίς ἰ' 'Ιβηρία ἰ' 'Αλβανία ἰέ 'Αρμενία μεγάλη ἰ' Κύπρος νῆσος ἰ' Συρία κοίλῃ ἡ Συρία Φοινίκη ἰ' Συρία Παλαιστίνη ἔ 'Αραβία Πετραία κά Μεσοποταμία κ' 'Αραβία ἔρημος κ' Βαβυλωνία κ' 'Ασσυρία κέ Σουσιανὴ κ' Μηδία κ' Περσίς κὴ Παρθία κ' Καρμανία ἔρημος ἔ Καρμανία ἐτέρα λά 'Αραβία εὐδαίμων λ' 'Υρκανία λ' Μαργιανὴ λ' Βακτριανὴ λέ Σογδιανὴ λ' Σακῶν λ' Σκυθία ἡ ἐντὸς 'Ιμάου ὄρους λὴ Σκυθία ἡ ἐκτὸς 'Ιμάου ὄρους λ' Σηρικὴ ἔ 'Αρεία μά Παροπανισάδαι μ' Δραγγιανὴ μ' 'Αραχωσία μ' Γεδρωσία μέ 'Ινδικὴ ἡ	

ἐντὸς Γάγγου τοῦ ποταμοῦ μ' Ἰνδικὴ ἢ ἐκτὸς
 Γάγγου τοῦ ποταμοῦ μ'
 Σῖναι μὴ Ταπροβάνη νήσος. Ὅμοῦ γίνονται
 Εὐρώπης μὲν πίνακες ἰ,
 ἐπαρχίαι λ', πόλεις ἐπίσημοι ριή Λιβύης δὲ
 πίνακες μὲν ἡ, χώραι δὲ ι',
 πόλεις ἐπίσημοι ν' Ἀσίας δὲ μεγάλης πίνακες
 μὲν ι', ἐπαρχίαι δὲ μή, πόλεις
 ἐπίσημοι ρ' αἱ πᾶσαι τῆς οἰκουμένης χώραι ϑ',
 πόλεις τ'. Ἔθνη δὲ οἰκεῖ τὰ
 πέρατα· κατ' ἀπηλιώτην Βακτριανοί, κατ'
 εὖρον Ἰνδοί, κατὰ Φοίνικα
 Ἐρυθρὰ θάλασσα καὶ Αἰθιοπία, κατὰ
 λευκόνοτον οἱ ὑπὲρ Σύρτιν
 Γεράμαντες, κατὰ λίβα Αἰθίοπες καὶ δυσμικοὶ
 Ὑπέρμαυροι, κατὰ ζέφυρον
 Στῆλαι καὶ ἄρχαι Λιβύης καὶ Εὐρώπης, κατὰ
 ἀργέστην Ἰβηρία ἢ νῦν
 Ἰσπανία, κατὰ δὲ θρασκίαν Κελτοὶ καὶ τὰ
 ὄμορα, κατὰ ἀπαρκτίαν οἱ ὑπὲρ
 Θράκην Σκύθαι, κατὰ βορρᾶν Πόντος
 Μαιώτις καὶ Σαρμάται, κατὰ
 καικίαν Κασπία θάλασσα καὶ Σάκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 25. Περί παραδείσου
 Ἐπειδὴ δὲ ἔμελλεν ὁ Θεὸς ἐξ ὁρατῆς τε καὶ
 ἀοράτου κτίσεως
 πλαστοργεῖν τὸν ἄνθρωπον κατ' οἰκείαν
 εἰκόνα τε καὶ ὁμοίωσιν,
 ὥσπερ τινὰ βασιλέα καὶ ἄρχοντα πάσης τῆς
 γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ
 προκαθίστησιν αὐτῷ οἶόν τι βασιλείον, ἐν ᾧ
 διαιτώμενος μακαρίαν
 καὶ πανολβίαν ἔξει ζωὴν. Οὗτός ἐστιν ὁ θεῖος
 παράδεισος, Θεοῦ
 χερσὶν ἐν Ἐδέμ πεφυτευμένος, εὐφροσύνης καὶ
 θυμηδίας ἀπάσης
 ταμιεῖον. Ἐδέμ γάρ τρυφὴ ἑρμηνεύεται. Ἐν τῇ
 ἀνατολῇ μὲν πάσης
 τῆς γῆς ὑψηλότερος κείμενος, εὐκραῆς δὲ καὶ
 ἄερι λεπτῷ καὶ
 καθαρωτάτῳ περιλαμπόμενος, φυτοῖς
 ἀειθαλέσι κομῶν, εὐωδίας
 πλήρης, φωτὸς ἔμπλεως, ὥρας ἀπάσης
 αἰσθητῆς καὶ κάλλους
 ὑπερβαίνων ἐπίνοιαν, θεῖον ὄντως χωρίον καὶ
 ἄξιον τοῦ κατ' εἰκόνα
 Θεοῦ ἐνδιαίτημα, ἐν ᾧ οὐδὲν τῶν ἀλόγων
 ἠϋλίζετο, μόνος δὲ ὁ
 ἄνθρωπος, τῶν θεῶν χειρῶν τὸ
 πλαστούργημα.
 Ἐν μέσῳ τούτου ξύλον ζωῆς ὁ Θεὸς

Για τον Παράδεισο.

Επειδὴ ἐπρόκειτο ὁ Θεὸς νὰ πλάσει τὸν ἄνθρωπο
 ἀπὸ ορατῆ καὶ ἀόρατη
 φύση, σύμφωνα με τὴ δική του εἰκόνα καὶ
 ομοιότητα, σαν κάποιο βασιλιά
 καὶ ἄρχοντα ὅλης τῆς γῆς καὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς, γι'
 αὐτὸ το λόγο προετοιμάζει
 γι' αὐτὸν κάτι σαν παλάτι, μέσα στο οποίο ἀν
 κατοικεῖ θα ἔχει μακάρια καὶ
 τρισευτυχισμένη ζωὴ. Αὐτός ὁ τόπος εἶναι ὁ θεῖος
 παράδεισος, τὸν οποίο
 ὁ Θεὸς ἔχει φυτέψει με τὰ χέρια του, ταμεῖο κάθε
 χαράς καὶ ευχαριστήσεως.
 Διότι ἡ λέξη Ἐδέμ σημαίνει ἀπόλαυση. Ἦταν
 βέβαια στὴν ἀνατολὴ καὶ
 βρισκόταν πιο ψηλὰ ἀπ' ὅλη τὴ γῆ, ἀλλὰ εἶχε
 εὐκρατο κλίμα καὶ
 ἀκτινοβολοῦσε ἀπὸ λεπτὸ καὶ πολὺ καθαρὸ ἀέρα·
 ἦταν κατάφυτος ἀπὸ
 αειθαλὴ φυτὰ, γεμάτος ἀπὸ εὐωδία καὶ φῶς, ὁ
 οποίος ξεπερνᾶ στὴ φαντασία
 κάθε ἐποχὴ τοῦ ἐτους καὶ ομορφιά· εἶναι πράγματι
 θεῖος τόπος καὶ ἄξια
 κατοικία τοῦ ἀνθρώπου που πλάσθηκε κατ' εἰκόνα
 Θεοῦ, μέσα στὸν οποίο
 δὲν σύχναζε κανένα ἀπὸ τὰ ἀλόγα ζῶα, ἀλλὰ μόνον
 ὁ ἄνθρωπος, τὸ
 πλαστούργημα τοῦ Θεοῦ.

ἐφύτευσεν καὶ ξύλον τῆς
γνώσεως. Τὸ μὲν ξύλον τῆς γνώσεως
ἀπόπειράν τινα καὶ δοκιμὴν
καὶ γυμνάσιον τῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑπακοῆς καὶ
παρακοῆς. Διὸ καὶ
ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν
κέκληται, ἢ ὅτι δύναμιν
ἐδίδου γνωστικὴν τοῖς μεταλαμβάνουσι τῆς
οἰκείας φύσεως, ὅπερ
καλὸν μὲν τοῖς τελείοις, κακὸν δὲ τοῖς
ἀτελεστέροις, ἔτι καὶ τὴν
ἔφεσιν λιχνότεροις, ὥσπερ στερεὰ τροφή τοῖς
ἀπαλοῖς ἔτι καὶ
δεομένοις γάλακτος· οὐκ ἐβούλετο γὰρ ὁ
κτίσας ἡμᾶς Θεὸς μεριμνᾶν
καὶ περὶ πολλὰ τυρβάζεσθαι, οὐδὲ φροντιστὰς
καὶ προνοητὰς τῆς
ἰδίας ζωῆς γενέσθαι.
Ὅπερ δὴ καὶ πέπονθεν ὁ Ἀδάμ· γευσάμενος
γὰρ ἔγνω, ὅτι γυμνὸς ἦν,
καὶ περίζωμα ἑαυτῷ περιεποιεῖτο· φύλλα γὰρ
συκῆς λαβὼν
περιεζώσατο. Πρὸ δὲ τῆς γεύσεως γυμνοὶ
ἦσαν ἀμφότεροι, ὁ τε
Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐά, καὶ οὐκ ἠσχύνοντο.
Τοιούτους δὲ ἀπαθείς ἐβούλετο
εἶναι ἡμᾶς ὁ Θεός (ἀπαθείας γὰρ ἄκρας τοῦτό
ἐστίν). Ἔτι δὲ καὶ
ἀμερίμνους, ἐν ἔργον ἔχοντας, τὸ τῶν
ἁγγέλων, ὑμνεῖν ἀλῆκτως καὶ
ἀδιαλείπτως τὸν κτίσαντα, καὶ τῆς αὐτοῦ
κατατροφᾶν θεωρίας καὶ
αὐτῷ ἐπιρρίπτειν τὴν ἑαυτῶν μέριμναν. Ὅπερ
καὶ διὰ τοῦ
προφήτου Δαβὶδ πρὸς ἡμᾶς ἀπεφθέγγετο·
«Ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον
τὴν μέριμνά σου», λέγων, «καὶ αὐτός σε
διαθρέψει». Καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς
Εὐαγγελίοις τοὺς οἰκείους μαθητὰς διδάσκων
φησί· «Μὴ μεριμνήσητε
τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, καὶ τῷ σώματι
ὑμῶν, τί ἐνδύσθητε». Καὶ
πάλιν· «Αἰτεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ
τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν». Καὶ
πρὸς τὴν Μάρθαν·
«Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ
πολλὰ, ἐνὸς δὲ ἐστί
χρεία· Μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα
ἐξελέξατο, ἣτις οὐκ
ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς»· τὸ καθῆσθαι
δηλονότι παρὰ τοῦς πόδας

Καὶ στο μέσον του Παραδείσου ο Θεός φύτευσε το
δένδρο της ζωῆς καὶ το
δένδρο της γνώσεως. Το δένδρο της γνώσεως
δόθηκε ὡς αφορμή, δοκιμασία
καὶ ἀσκήση της υπακοῆς καὶ παρακοῆς του
ἀνθρώπου. Γι' αὐτό καὶ πήρε
το ὄνομα «ξύλο της γνώσεως του καλοῦ καὶ του
κακοῦ»· διότι ἔδινε σε ὅσους
το δοκίμαζαν τὴ δύναμη νὰ γνωρίσουν τὴ φύση
τους· αὐτὸ ὅμως ἦταν καλὸ
για τοὺς τέλειους, ἀλλὰ κακὸ για τοὺς ἀτελεῖς καὶ
τοὺς ἐπιρρεπεῖς στis
ἐπιθυμίες· ἀκριβῶς ὅπως ἡ ξηρὰ τροφή κάνει κακὸ
στα βρέφη που τρέφονται
ἀκόμη με γάλα. Διότι ὁ Θεός που μας ἐπλασε δὲν
ἠθέλε νὰ μεριμνάμε καὶ
ν' ἀσχολοῦμαστε με πολλὰ, οὔτε ἀκόμη νὰ
φροντίζουμε καὶ νὰ
προνοοῦμε
για τὴ δική μας τὴ ζωή.
Εδῶ ὅμως τὴν ἐπάθε ὁ Ἀδάμ· διότι, μόλις γεύθηκε
τον καρπὸ τοῦ δένδρου,
αισθάνθηκε τὴ γύμνια του καὶ φρόντισε νὰ βάλει
ἐνδύμα· πήρε δηλαδὴ φύλλα
συκιάς καὶ ντύθηκε. Ἐνῶ, πρὶν ἀπὸ τὴ γεύση, καὶ οἱ
δύο, ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐά,
ἦταν γυμνοί, ἀλλὰ δὲν ντρέπονταν. Διότι, τόσο
πολύ ὁ Θεός ἠθέλε νὰ εἴμαστε
ἀπαθείς (διότι ἡ γυμνότητα εἶναι χαρακτηριστικὸ
τῆς τέλειας ἀπάθειας).
Ἦθελε ἀκόμη νὰ εἴμαστε ἀμερίμνοι, ἔχοντας ἕνα
ἔργο, τὸ ἀγγελικὸ, νὰ
δοξολογοῦμε δηλαδὴ ἀκατάπαυστα τὸν Πλάστη
μας, νὰ ἐντρυφοῦμε στὴ δική
του θεωρία καὶ νὰ ἐμπιστευόμαστε σ' Αὐτόν τὴ
φροντίδα τοῦ ἑαυτοῦ μας.
Αὐτὸ μας το εἶπε καὶ με τὸν προφήτη Δαβὶδ, με τὰ
ἐξῆς λόγια· «Ἄφησε τὴ
μέριμνά σου στὸν Κύριο καὶ Αὐτός θα σε
ἀναθρέψει». Ἀλλὰ καὶ στα ἱερά
Εὐαγγέλια δίδασκε τοὺς μαθητὰς του με τὰ
ἀκόλουθα λόγια· «Μὴ φροντίσετε
για τὴν ψυχὴ σας τί θα φάει, καὶ για τὸ σῶμα τί θα
φορέσει». Καὶ συνεχίζει·
«Ζητάτε τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δικαίωση
που Αὐτός προσφέρει,
καὶ τὰ ὑπόλοιπα θα ἐλθοῦν στὴ ζωὴ σας». Καὶ πρὸς
τὴ Μάρθα λέει·
«Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ ἀσχολεῖσαι με
πολλὰ, ἀλλὰ ἕνα εἶναι ἀναγκαῖο·
ἡ Μαρία ἔκανε τὴν καλὴ ἐπιλογὴ, τὴν ὁποία δε θα
τὴ χάσει

αὐτοῦ καὶ ἀκούειν τῶν λόγων αὐτοῦ.
Τὸ δὲ τῆς ζωῆς ξύλον ἢ ξύλον ἔχον ἐνέργειαν
ζωῆς παρεκτικὴν ἢ τοῖς
τῆς ζωῆς ἀξίοις καὶ τῷ θανάτῳ οὐχ
ὑποκειμένοις μόνοις ἐδώδιμον.
Τινὲς μὲν οὖν αἰσθητὸν τὸν παράδεισον
ἐφαντάσθησαν, ἕτεροι δὲ
νοητόν. Πλὴν ἔμοιγε δοκεῖ, ὅτι ὥσπερ ὁ
ἄνθρωπος αἰσθητὸς ἅμα καὶ
νοητὸς δεδημιούργητο, οὕτω καὶ τὸ τούτου
ἱερώτατον τέμενος
αἰσθητὸν ἅμα καὶ νοητὸν καὶ διπλὴν ἔχον τὴν
ἐμφασιν· τῷ γὰρ
σώματι ἐν τῷ θειοτάτῳ χώρῳ καὶ ὑπερκαλλεῖ,
καθὼς ἱστορήσαμεν,
αὐλιζόμενος, τῇ ψυχῇ ἐν ὑπερτέρῳ καὶ
ἀσυγκρίτῳ καὶ
περικαλλεστέρῳ τόπῳ διέτριβε Θεὸν ἔχων
οἶκον τὸν ἑνοικον καὶ
αὐτὸν ἔχων εὐκλεὲς περιβόλαιον καὶ τὴν
αὐτοῦ περιβεβλημένος
χάριν καὶ τοῦ μόνου γλυκυτάτου καρποῦ τῆς
αὐτοῦ θεωρίας
κατατρυφῶν, οἷά τις ἄγγελος ἄλλος καὶ ταύτῃ
τρεφόμενος. Ὅπερ
δὴ καὶ ξύλον ζωῆς ἀξίως ὠνόμασται· ζωῆς
γὰρ θανάτῳ μὴ
διακοπτομένης ἢ γλυκύτης τῆς θείας μεθέξεως
τοῖς μεταλαμβάνουσι
μεταδίδωσιν. Ὁ δὴ καὶ πᾶν ξύλον ὁ Θεὸς
ἐκάλεσεν· «Ἀπὸ παντὸς
ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει», φησί,
«φάγεσθε·» αὐτὸς γὰρ
ἐστι τὸ πᾶν, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὸ πᾶν συνέστηκε.

Τὸ δὲ τῆς τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ γνώσεως
ξύλον ἢ τῆς πολυσχεδοῦς
θεωρίας διάγνωσις. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ τῆς
οἰκειᾶς ἐπίγνωσις φύσεως,
ἣτις καλὴ μὲν τοῖς τελείοις καὶ ἐν τῇ θείᾳ
θεωρίᾳ βεβιωκόσιν,
ἐξ ἑαυτῆς τὴν τοῦ Δημιουργοῦ μεγαλουργίαν
δημοσιεύουσα, τοῖς μὴ
δεδιόσι μετάπτωσιν διὰ τὸ ἐκ τοῦ χρόνου εἰς
ἕξιν τινὰ τῆς τοιαύτης
ἐληλακέναι θεωρίας, οὐ καλὴ δὲ τοῖς νέοις ἔτι
καὶ τὴν ἔφεσιν
λιγνοτέροις, οὓς διὰ τὸ ἀβέβαιον τῆς ἐν τῷ
κρείττονι διαμονῆς καὶ
μήπω παγίως ἐνεδρασθῆναι τῇ τοῦ μόνου
καλοῦ προσεδρεῖα ἢ τοῦ
οἰκείου κηδεμονία σώματος πρὸς ἑαυτὴν

ποτέ».

Ὡς ἐπιλογή της ἐννοοῦσε βέβαια ὅτι καθόταν στα πόδια του και ἀκουγε τα λόγια του.

Τὸ δένδρο ὁμῶς της ζωῆς ἦταν δένδρο που εἶχε ζωοπάροχη ἐνέργεια καὶ ἦταν φαγώσιμο μόνον ἀπ' αὐτοὺς που ἦταν ἀξιοὶ της ζωῆς καὶ δεν ὑπόκεινταν στο θάνατο. Ορισμένοι βέβαια θεωροῦσαν αἰσθητὸ τὸν παράδεισο, ἐνῶ ἄλλοι νοητό. Εγὼ ὁμῶς ἔχω τὴ γνώμη ὅτι, ὅπως ὁ ἄνθρωπος πλάστηκε καὶ αἰσθητὸς καὶ νοητός, ἐτσι καὶ τὸ ἱερώτατο τέμενός του δημιουργήθηκε ταυτόχρονα αἰσθητὸ καὶ νοητὸ καὶ με διπλὴ ὄψη. Διότι, ὅπως ἐξιστορήσαμε, κατοικοῦσε με τὸ σῶμα στο θεϊκὸ καὶ πανέμορφο τόπο, ἐνῶ με τὴν ψυχὴ ζοῦσε σε ἀκόμη ἀνώτερο καὶ ἀσύγκριτο καὶ πανέμορφο τόπο, ἔχοντας ὡς ἐνοικο τῆς κατοικίας του τὸ Θεὸ καὶ ὡς ἐνδοξο ἐνδυμα τὸν ἴδιο τὸ Θεό· ἦταν ντυμένος με τὴ Χάρη του καὶ ἀπολάμβανε τὸ μοναδικὸ γλυκύτατο καρπὸ, τὴ θεωρία τοῦ προσώπου του, ἡ ὁποία τὸν ἐτρέφε σαν ἄλλο ἄγγελο. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, πανάξια πῆρε τὸ ὄνομα «δένδρο της ζωῆς». Διότι ἡ γλυκύτητα της κοινωνίας με τὸ Θεὸ μεταδίδει στους μετόχους της ζωῆ που δεν διακόπτεται ἀπὸ τὸ θάνατο.

Ὁ Θεὸς αὐτὸ τὸ ὄνόμασε «κάθε δένδρο» καὶ εἶπε: «Ἀπὸ κάθε δένδρο που βρίσκεται στον Παράδεισο θα τρώτε»· διότι ὁ Ἰδιὸς εἶναι τὸ παν καὶ με τὴ δύναμή του σχημάτισε τὰ πάντα.

Τὸ δένδρο της γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ διάκριση της κάθε εἰδους παρατηρήσεως. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ τέλεια γνώση της φύσεως, ἡ ὁποία εἶναι βέβαια καλὴ γιὰ τοὺς τέλειους καὶ γι' αὐτοὺς που ζοῦν τὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ, διότι τοὺς καθιστᾷ γνωστὴ τὴν παντοδυναμία τοῦ Δημιουργοῦ καὶ δεν φοβοῦνται τὴν πτώση, καθὼς με τὴν πάροδο τοῦ χρόνου ἔχουν φθάσει σε κάποιο βαθμὸ αὐτῆς της θεωρίας· δεν εἶναι ὁμῶς καλὴ γιὰ τοὺς νέους καὶ ἐπιρρεπεῖς στις ἐπιθυμίες, διότι ἡ φροντίδα γιὰ τὸ σῶμα τοὺς τραβά τὴν προσοχὴ καὶ τοὺς ἀποσπᾷ, καθὼς εἶναι

ἀνθέλκειν καὶ περισπᾶν
πέφυκεν.
Οὕτω διπλοῦν οἶμαι τὸν θεῖον παράδεισον.
Καὶ ἀληθῶς οἱ θεοφόροι
Πατέρες παρέδωκαν οἱ τε οὕτως, οἱ τε ἐκείνως
διδάξαντες. Δυνατὸν
δὲ νοῆσαι πᾶν ξύλον τὴν ἐκ πάντων τῶν
κτισμάτων τῆς θείας
δυνάμεως γινομένην ἐπίγνωσιν, ὥς φησιν ὁ
θεῖος ἀπόστολος· «Τὰ
γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς
ποιήμασι νοούμενα
καθορᾶται». Πασῶν δὲ τῶν ἐννοιῶν καὶ
θεωριῶν τούτων ἡ καθ' ἡμᾶς
ὑψηλοτέρα πέφυκεν, ἡ τῆς ἡμετέρας φημί
συστάσεως, ὥς φησιν ὁ
θεῖος Δαυίδ· «Ἐθαυμαστώθῃ ἡ γνῶσίς σου ἐξ
ἐμοῦ», τουτέστιν ἐκ τῆς
ἐμῆς κατασκευῆς. Ἐπισηφαλὴς δὲ αὕτη τῷ
Ἀδὰμ ὑπῆρχε νεοπαγεῖ
ὄντι, δι' ἃς εἵπομεν αἰτίας.
Ἦ ξύλον μὲν ζωῆς τὴν ἐκ πάντων τῶν
αἰσθητῶν ἐγγινομένην
θειοτέραν ἐννοιαν καὶ τὴν δι' αὐτῶν ἐπὶ τὸν
ἀπάντων γενεσιουργόν
τε καὶ δημιουργὸν καὶ αἴτιον ἀναγωγὴν, ὅπερ
καὶ πᾶν ξύλον
ὠνόμασε, τὸ πλήρες καὶ ἀδιαίρετον, μόνην τε
τοῦ καλοῦ φέρων τὴν
μέθεξιν, ξύλον δὲ γνώσεως καλοῦ καὶ πονηροῦ
τὴν αἰσθητὴν καὶ
ἐνήδονον βρώσιν, τὴν τῷ δοκεῖν μὲν
γλυκαίνουσιν, τῷ ὄντι δὲ ἐν
μετουσίᾳ κακῶν τὸν μετέχοντα καθιστῶσαν·
φησὶ γὰρ ὁ Θεός· «Ἀπὸ
παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει
φαγῇ», διὰ πάντων,
οἶμαι, τῶν κτισμάτων ἐπ' ἐμὲ τὸν ποιητὴν
ἀναβιβάσθητι, λέγων, καὶ
ἓνα καρπὸν ἐκ πάντων κάρπωσαι, ἐμὲ τὴν
ὄντως ζωὴν. Πάντα σοι
ζωὴν καρποφορεῖτωσαν, καὶ τὴν ἐμὴν μέθεξιν
ποιοῦ τῆς οἰκείας
ὑπάρξεως σύστασιν· οὕτω γὰρ ἔσῃ ἀθάνατος.
«Ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου
τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, οὐ φάγεσθε
ἀπ' αὐτοῦ. Ἦ δ' ἂν
ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ
ἀποθανεῖσθε»· φυσικῶς γὰρ ἡ
αἰσθητὴ βρώσις τοῦ ὑπεκρεῦσαντός ἐστιν
ἀναπλήρωσις καὶ εἰς
ἀφεδρῶνα χωρεῖ καὶ φθοράν· καὶ ἀμήχανον

ασταθεῖς στην παραμονή
στο αγαθό και δεν σταθεροποιήθηκαν ακόμη στην
αφοσίωση στο μοναδικό
καλό.
Θεωρῶ, λοιπόν, ὅτι ὁ θεῖος Παράδεισος ἔχει δύο
ἐννοιες. Καὶ οἱ θεοφόροι
Πατέρες μας παρέδωσαν τὴν ἀλήθεια, εἴτε δίδαξαν
τὴ μία εἴτε τὴν ἄλλη ἐννοια.
Μπορούμε μάλιστα νὰ ἐρμηνεύσουμε ὅτι ἡ
ἐκφραση «παν ξύλον» σημαίνει
τὴν τέλεια γνώση που προέρχεται ἀπὸ τὰ
δημιουργήματα τῆς θείας δυνάμεως,
ὅπως λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος· «Ὁ ἀόρατος κόσμος
γίνεται ἀντιληπτὸς ἀπὸ τὰ
κτιστὰ δημιουργήματα». Καὶ ἀπ' ὅλες τὶς ἐννοιες
καὶ παρατηρήσεις πιο
σπουδαία εἶναι αὕτη που ἀναφέρεται σὲ μας, στὴ
δική μας σύσταση, ὅπως λέει
ὁ προφήτης Δαβὶδ· «Ἀπὸ τὴν γνώση του εαυτοῦ
μου θαυμάζω τὴ σοφία σου»·
δηλαδή, ἀπὸ τὴν παρατήρηση τῆς φύσεώς μου.
Αὕτη ὅμως ἡ γνώση ἦταν
ἐπικίνδυνη γιὰ τὸν Ἀδὰμ, που ἦταν ἀπειρος, γιὰ
τοὺς λόγους που ἐκθέσαμε.
Ἦ πρέπει νὰ θεωρήσουμε ὡς δένδρο τῆς ζωῆς τὴν
πιο βαθιὰ ἐννοια γιὰ τὸ
Θεὸ που προέρχεται ἀπὸ τὰ κτιστὰ, καὶ τὴν
ἀναγωγή μέσω αὐτῶν στὸν
Πλάστη, Δημιουργὸ καὶ Αἴτιο ὅλων τῶν ὄντων· καὶ
αὐτὸ τὸ ὄνομασε «παν
ξύλον», ἐννοώντας δηλαδή τὴν πληρότητα καὶ τὴν
ἐνότητα, που μας παρέχει
τὴν μοναδική μετοχή του καλοῦ· καὶ «δένδρο τῆς
γνώσεως του καλοῦ καὶ του
κακοῦ» ὄνομασε τὴν αἰσθητὴ καὶ ἡδονικὴ βρώση,
ἡ ὁποία φαίνεται γλυκιά,
ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα οδηγεῖ αὐτὸν που τὴν
γεύεται στὴν μετοχὴ τῶν
κακῶν· διότι λέει ὁ Θεός· «Ἀπὸ κάθε δένδρο του
Παραδείσου μπορεῖς νὰ
φας»· νομίζω εἶναι σαν νὰ λέει ὁ Θεός, «με ὅλα τὰ
κτιστὰ οδηγήσου σὲ μένα
τὸν Πλάστη καὶ δοκίμασε τὸν μοναδικὸ καρπὸ,
ἐμένα, τὴν ὄντως ζωή. Ὅλα ας
σου προσφέρουν ὡς καρπὸ τὴν ζωή, καὶ τὴν
κοινωνία μαζί μου νὰ τὴν κάνεις
συστατικὸ τῆς υπάρξεώς σου· διότι ἔτσι θὰ γίνεις
ἀθάνατος». «Καὶ δὲν θὰ
φάτε ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς γνώσεως του καλοῦ καὶ
του κακοῦ. Τὴν ἡμέρα που
θὰ φάτε ἀπ' αὐτό, θὰ πεθάνετε». Διότι ἡ αἰσθητὴ
τροφή εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς

ἄφθαρτον διαμένειν τὸν
αἰσθητῆς βρώσεως ἐν μετουσίᾳ γινόμενον.

Ἡ ξύλον μὲν ζωῆς ἢ μετοχὴ τοῦ θεοῦ, δι' ἧς
καὶ οἱ ἄγγελοι τρέφονται, δι'
ἧς τὴν ἀφθαρσίαν λαμβάνειν ἡμέλλομεν· ἔδει
γὰρ ἡμᾶς πρῶτον
ἀδιακρίτως ὑποταγῆναι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ,
ἕως εἰς τελείαν ἔξιν τῆς
ἀρετῆς ἡλθομεν, καὶ οὕτως δῶρον παρὰ θεοῦ
λαβεῖν τὴν διάκρισιν
καλοῦ τε καὶ κακοῦ, ὅπερ ἐστὶ ξύλον τοῦ
γινώσκειν καλὸν καὶ κακόν.
Οὐκ ἀσφαλὴς γὰρ τῷ ἀρτιπαγεῖ ἢ διάκρισις
τῶν λογισμῶν καὶ τὸ
ἀντιρρητικὸν διὰ τὸ ἐμπαθεῖ ἔτι καὶ ἡδυπαθεῖ
ἔχειν τὸν λογισμόν. Ξύλον
μὲν οὖν ζωῆς φημι τὴν ἐκ θεοῦ δεδομένην
ἐντολὴν· ξύλον γὰρ ζωῆς ἐστὶν
ἡ δικαιοσύνη πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς.
Καὶ ὑψόγηται ξύλον, δι' οὗ
δικαιοσύνη πεφύτευται, φησὶ Σολομών· ξύλον
δὲ γνώσεως τὴν διάκρισιν
καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Ἔδει οὖν τὸν Ἀδάμ διὰ
τῆς ἀδιακρίτου ὑπακοῆς
ἐνωθῆναι θεῷ καὶ πλουτῆσαι τῇ ἐνώσει τὴν
θέωσιν ἐν καιρῷ, ὅτε ὁ φύσει
θεὸς ἡυδόκει, καὶ πάντων τὴν ἀληθὴ γνῶσιν
τε καὶ διάκρισιν καὶ τὴν
ἀπέραντον ζωὴν. Ἔδει δὲ ἀπόπειραν γενέσθαι
τῆς ἀδιακρίτου ὑπακοῆς.
Δίδωσι τοίνυν ἐντολὴν ὁ θεός, μὴ γεύσασθαι
τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως,
μὴ πιστεῦσαι τῇ ἰδίᾳ διακρίσει μηδὲ φαγεῖν
ἀπὸ ξύλου τινὸς ἔχοντος
φυσικὴν ἐνέργειαν ἐμποιητικὴν τῆς
ἐπιγνώσεως ἑαυτοῦ ἥτοι τῆς ἰδίας
φύσεως. Προσβαλόντος οὖν τοῦ πονηροῦ διὰ
τοῦ ὄφεως καὶ εἰπόντος·
«Ἔσεσθε ὡς θεοὶ γινώσκοντες καλὸν καὶ
πονηρόν», ἐὰν φάγητε, ἐπίστευσε
τῇ ἰδίᾳ διακρίσει, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ καλὸν ἢ
θέωσις καὶ ἡ γνῶσις. Καὶ οὐκ
ἐλογίσατο, ὅτι πάντα καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν
καὶ οὐ καλὸν τὸ καλόν, εἰ
μὴ καλῶς γένηται, καὶ ὡς οὐ χρὴ προαρπάζειν
τὸ δοθησόμενον παρὰ
γνώμην τοῦ διδόντος τὸ εἶναι καὶ τὸ εὖ εἶναι.
Καὶ εἶδεν, ὡς καλόν, καὶ
ἔφαγεν καὶ ἐγυμνώθη τῆς πρὸς θεὸν
ἐκστάσεως, καὶ διηνοίχθησαν οἱ
ὀφθαλμοὶ οἱ σωματικοί, καὶ τὰ πάθη

αναπλήρωση αὐτῶν που αποβάλλονται καὶ
πηγαίνει στον αφεδρώνα καὶ
χάνεται· καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ μένει ἀφθαρτος
αὐτός που καταναλώνει τὴν
αἰσθητὴ τροφή.

ἐκινήθησαν, καὶ ἔγνωσαν, ὅτι
γυμνοὶ εἰσι, καὶ ἡσχύνθησαν. Καὶ
περιεσπάσθησαν ἀπὸ θεοῦ καὶ ὡς νήπιοι
ἐλιχνεύθησαν πρὸς τὴν ἡδονὴν καὶ
ἐξωρίσθησαν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς
καὶ θνητοὶ γεγόνασιν. Ἦδει δὲ ὁ ἐχθρὸς ἐκ τῆς
πείρας, ὅτι τὸ
προσεδρεῦειν θεῷ θεώσεως καὶ ζωῆς αἰωνίου
γίνεται πρόζενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 26. Περί ἀνθρώπου
Οὕτω μὲν οὖν τὴν νοητὴν οὐσίαν ὑπεστήσατο
ὁ Θεός, ἀγγέλους
φημί καὶ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν τάγματα –
ταῦτα γὰρ ἀριδῆλως
νοερᾶς ἐστὶ καὶ ἀσωμάτου φύσεως·
«ἀσωμάτου» δὲ φημι
συγκρινομένης πρὸς τὴν τῆς ὕλης παχύτητα·
μόνον γὰρ ὄντως τὸ
θεῖον ἄυλόν τε καὶ ἀσώματον–, ἔτι δὲ καὶ τὴν
αἰσθητὴν, οὐρανόν τε
καὶ γῆν καὶ τὰ τούτων ἐν μέσῳ κείμενα· καὶ
τὴν μὲν οἰκείαν (οἰκεία
γὰρ Θεῷ ἡ λογικὴ φύσις καὶ νῶ μόνῳ ληπτῇ),
τὴν δὲ πάντῃ που
πορρωτάτῳ κειμένην, ὡς ὑπὸ τὴν αἴσθησιν
δηλαδὴ πίπτουσιν.
Ἦδει δὲ ἐξ ἀμφοτέρων μίξιν γενέσθαι, καὶ
σοφίας μείζονος γνώρισμα
καὶ τῆς περὶ τὰς φύσεις πολυτελείας, ὥς φησιν
ὁ θεηγόρος Γρηγόριος,
οἶόν τινα σύνδεσμον «τῆς ὁρατῆς τε καὶ
ἀοράτου φύσεως». Τὸ δὲ
«ἔδει», φημί, τὴν τοῦ Δημιουργοῦ ὑπεμφαίνων
βούλησιν· αὕτη γὰρ
θεσμὸς καὶ νόμος πρεπωδέστατος, καὶ οὐδεὶς
ἔρει τῷ πλαστουργῷ·
«Τί με ἐποίησας οὕτως»; Ἐξουσίαν γὰρ ἔχει ὁ
κεραμεὺς ἐκ τοῦ ἰδίου
πηλοῦ διάφορα κατασκευάζειν σκευὴ πρὸς
ἔνδειξιν τῆς ἑαυτοῦ σοφίας.
Ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως εἶχεν, ἐξ ὁρατῆς τε καὶ
ἀοράτου φύσεως
δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον οἰκείαις χερσὶ κατ'
οἰκείαν εἰκόνα τε καὶ
ὁμοίωσιν· ἐκ γῆς μὲν τὸ σῶμα διαπλάσας,
ψυχὴν δὲ λογικὴν καὶ
νοερὰν διὰ τοῦ οἰκείου ἐμφυσήματος δοὺς
αὐτῷ, ὅπερ δὴ θεῖαν
εἰκόνα φαμέν· τὸ μὲν γὰρ «κατ' εἰκόνα» τὸ
νοερὸν δηλοῖ καὶ

Για τον ἄνθρωπο.
Ἔτσι, λοιπόν, δημιούργησε ὁ Θεός τις νοητές
υπάρξεις, ἐννοῶ τοὺς ἀγγέλους
καὶ ὅλα τα οὐράνια τάγματα –διότι αὐτὰ
ολοφάνερα ἔχουν νοερὴ καὶ
ἀσώματη φύση· λέγοντας «ἀσώματη φύση», τὴν
ἐννοῶ σε σύγκριση με τὴν
παχύτητα τῆς ὕλης· διότι μόνον τὸ θεῖο εἶναι
πραγματικά ἄυλο καὶ ἀσώματο.
Δημιούργησε ἀκόμη τὴν αἰσθητὴ φύση, δηλαδή
τον οὐρανὸ, τὴ γῆ καὶ τὰ
ἐνδιάμεσά τους· καὶ δημιούργησε ἀπὸ τῆς μιᾶς τὴν
νοητὴ φύση πλησιέστερη
στο Θεό (διότι ἡ λογικὴ φύση εἶναι οἰκεία στο Θεό
καὶ γίνεται ἀντιληπτὴ μόνο
με τὸ νοῦ)
καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλή τὴν αἰσθητὴ φύση ἐντελῶς
μακριὰ του, ἐπειδὴ
γίνεται ἀντιληπτὴ μόνο με τὶς αἰσθήσεις.
Ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ δημιουργηθεῖ καὶ σύνθεσις ἀπὸ τὶς
δύο φύσεις, ὡς γνώρισμα
μεγαλύτερης σοφίας καὶ γενναιοδωρίας πρὸς τὶς
φύσεις, ὅπως λέει ὁ θεῖος
Γρηγόριος: «σαν κάποιος σύνδεσμος «τῆς ὁρατῆς
καὶ ἀοράτης φύσεως». Καὶ
λέω «ἔπρεπε», θέλοντας νὰ δηλώσω τὴ θέλησιν τοῦ
Δημιουργοῦ· διότι αὕτη
ἀποτελεῖ τὸν πιο κατάλληλο θεσμό καὶ νόμο, καὶ
κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ
στον Πλάστη: «Γιὰτί μ' ἐφτιαξες ἔτσι;». Διότι ὁ
ἀγγειοπλάστης ἔχει τὴ δύναμιν
νὰ φτιάχνει ἀπὸ τὴν ἴδια λάσπη διάφορα σκευή, γιὰ
νὰ δείξει τὴ σοφία του.
Ὅταν λοιπόν αὐτὰ ἦταν ἔτσι, ὁ Θεός δημιουργεῖ με
τὰ χέρια του τὸν ἄνθρωπο
καὶ ἀπὸ ὁρατὴ καὶ ἀόρατη φύση, ν' ἀποτελεῖ
δική του εἰκόνα καὶ
ὁμοίωσι· τὸ σῶμα τὸ ἐπλάσσε ἀπὸ τὴ γῆ, ἐνῶ με τὸ
δικό του φύσημα ἔδωσε
τὴ λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχὴ, πράγμα τὸ ὁποῖο τὸ
ονομάζουμε θεῖα εἰκόνα.

αὐτεξούσιον, τὸ δὲ «καθ' ὁμοίωσιν» τὴν τῆς ἀρετῆς κατὰ τὸ δυνατόν ὁμοίωσιν.
Ἄμα δὲ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ πέπλασται· οὐ τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ ὕστερον κατὰ τὰ Ὁριγένους ληρήματα.
Ἐποίησεν οὖν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἄκακον, εὐθὴ, ἐνάρετον, ἄλυπον, ἀμέριμνον, πάσῃ ἀρετῇ κατηγλαϊσμένον, πᾶσιν ἀγαθοῖς κομῶντα, οἶόν τινα κόσμον δεύτερον, ἐν μεγάλῳ μικρόν, ἄγγελον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτόν, ἐπόπτην τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστην τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὁρατὸν καὶ νοούμενον, μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος, τὸν αὐτὸν πνεῦμα καὶ σάρκα· σάρκα διὰ τὴν ἔπαρσιν, πνεῦμα διὰ τὴν χάριν· τὸ μὲν ἵνα πάσῃ καὶ πάσῃ ὑπομιμνήσκηται καὶ παιδεύηται, τὸ δὲ ἵνα μένη καὶ δοξάζῃ τὸν εὐεργέτην, τῷ μεγέθει φιλοτιμούμενον, ζῶον ἐνταῦθα οἰκονομούμενον τουτέστιν ἐν τῷ παρόντι βίω, καὶ ἀλλαχοῦ μεθιστάμενον ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι, καὶ πέρας τοῦ μυστηρίου τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει θεούμενον· θεούμενον δὲ τῇ μετοχῇ τῆς θείας ἐλλάμψεως καὶ οὐκ εἰς τὴν θείαν μεθιστάμενον οὐσίαν.
Ἐποίησε δὲ αὐτὸν φύσιν ἀναμάρτητον καὶ θέλησιν αὐτεξούσιον.
Ἀναμάρτητον δὲ φημι οὐχ ὥς μὴ ἐπιδεχόμενον ἁμαρτίαν—μόνον γὰρ τὸ θεῖον ἁμαρτίας ἐστὶν ἀνεπίδεκτον—, ἀλλ' οὐχ ὥς ἐν τῇ φύσει τὸ ἁμαρτάνειν ἔχοντα, ἐν τῇ προαιρέσει δὲ μᾶλλον, ἥτοι ἐξουσίαν ἔχοντα μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ τῇ θείᾳ συνεργούμενον χάριτι, ὥσαυτως καὶ τρέπεσθαι ἐκ τοῦ καλοῦ καὶ ἐν τῷ κακῷ γίνεσθαι, τοῦ Θεοῦ παραχωροῦντος διὰ τὸ αὐτεξούσιον· οὐκ ἀρετὴ γὰρ τὸ βίᾳ γινόμενον.
Ψυχὴ τοίνυν ἐστὶν οὐσία ζῶσα, ἀπλή, ἀσώματος, σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς κατ' οἰκείαν φύσιν ἀόρατος, λογικὴ

Διότι το νοερό και το αυτεξούσιο του ανθρώπου δείχνει το «κατ' εικόνα», ενώ η, όσο είναι δυνατόν, ομοιότητα στην αρετὴ δείχνει το «καθ' ὁμοίωσιν».
Και πλάσθηκαν συγχρόνως το σῶμα και η ψυχὴ· ὄχι το ἓνα πρῶτα και το ἄλλο ἔπειτα, σύμφωνα με τις φλυαρίες του Ὁριγένη.
Ὁ Θεός, λοιπόν, ἐπλασε τον ἄνθρωπο ἄκακο, ἀπλό, ἐνάρετο, χαρούμενο, ἀμέριμνο, στολισμένο με κάθε ἀρετὴ, προικισμένα με ὅλα τα ἀγαθὰ, σαν κάποιον δεῦτερο κόσμο, μικρὸ κόσμο μέσα σε μεγάλο, ἄλλο ἄγγελο, σύνθετο προσκυνητὴ, ἐπόπτη της ὁρατῆς δημιουργίας, γνώστη των μυστηρίων της ἀόρατης, ἐπίγειο βασιλιά που τον κυβερνά ἀπὸ ψηλά, ταυτόχρονα ἐπίγειο και οὐράνιο, πρόσκαιρο και ἀθάνατο, ὁρατό και νοητό, ἐνδιάμεσο μεταξύ μεγαλείου και μικρότητος, τον ἴδιο και πνεῦμα και σάρκα.
Εἶναι σάρκα ἐξαιτίας της υπερηφάνειας και πνεῦμα ἐξαιτίας της χάριτος· το ἓνα, για να υποφέρει και υποφέροντας να θυμάται και να γίνεται συνετός, και το ἄλλο, για να μένει σταθερός και να δοξάζει τον ευεργέτη του φιλοτιμούμενος ἀπὸ το μεγαλεῖο του· τον ἐπλασε ζῶσα ὑπαρξὴ που κατ' οἰκονομία ζεῖ ἐδῶ, δηλαδή στην παρούσα ζωὴ, ἀλλὰ που προορίζεται για αλλοῦ, να μετοικήσει στη μέλλουσα ζωὴ· και το τέλος του μυστηρίου εἶναι ὅτι θεώνεται με την κίνησή του πρὸς το Θεό· θεώνεται μάλιστα με την μετοχὴ στο θεῖο φωτισμό, ἀλλὰ χωρίς να μεταβάλλεται σε θεία οὐσία.
Και τον ἐπλασε ἀναμάρτητο στη φύση του και αυτεξούσιο στη θέλησή του.
Λέγοντας «ἀναμάρτητο» δεν ἐννοῶ ὅτι δεν εἶναι δεκτικὸς ἁμαρτίας—μόνον ὁ Θεός εἶναι ἀνεπίδεκτος ἁμαρτίας—, ἀλλὰ ἐννοῶ ὅτι δεν ἔχει την ἁμαρτία στη φύση του, ἀλλὰ μᾶλλον στην προαίρεσή του· δηλαδή, ἔχει τη δύναμη να διατηρεῖται και να προοδεύει στο ἀγαθό, με τη βοήθεια της θείας χάριτος· και ἐπίσης, μπορεί να παρεκτραπεί ἀπὸ το καλὸ και να οδηγηθεῖ στο κακό, με παραχώρηση του Θεοῦ, ἐξαιτίας του αυτεξουσίου του· διότι, ὅτι γίνεται ἐξαναγκαστικά, δεν εἶναι ἀρετὴ.

τε καὶ νοερά,
ἀσχημάτιστος, ὀργανικῶ κεχηρημένη σώματι
καὶ τούτῳ ζωῆς,
αὐξήσεώς τε καὶ αἰσθήσεως καὶ γεννήσεως
παρεκτική, οὐχ ἕτερον
ἔχουσα παρ' ἐαυτὴν τὸν νοῦν, ἀλλὰ μέρος
αὐτῆς τὸ καθαρώτατον·
ὥσπερ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐν σώματι, οὕτως ἐν
ψυχῇ νοῦς· αὐτεξούσιος,
θελητική τε καὶ ἐνεργητική, τρεπτή, ἥτοι
ἐθελότρεπτος, ὅτι καὶ
κτιστή. Πάντα ταῦτα κατὰ φύσιν ἐκ τῆς τοῦ
δημιουργήσαντος
αὐτὴν χάριτος εἰληφυῖα, ἐξ ἧς καὶ τὸ εἶναι καὶ
τὸ φύσει οὕτως εἶναι
εἴληφεν.
Ὅσαχῶς τὸ ἀσώματον
Ἀσώματα δὲ καὶ ἀόρατα καὶ ἀσχημάτιστα
κατὰ δύο τρόπους
νοοῦμεν· τὰ μὲν κατ' οὐσίαν, τὰ δὲ κατὰ
χάριν· καὶ τὰ μὲν φύσει ὄντα,
τὰ δὲ πρὸς τὴν τῆς ὕλης παχύτητα. Ἐπὶ Θεοῦ
μὲν οὖν φύσει, ἐπὶ δὲ
ἀγγέλων καὶ δαιμόνων καὶ ψυχῶν χάριτι, καὶ
ὥς πρὸς τὴν τῆς ὕλης
παχύτητα λέγεται ἀσώματον.
Σῶμά ἐστι τὸ τριχῇ διαστατὸν ἥγουν τὸ ἔχον
μῆκος καὶ πλάτος καὶ
βάθος, ἥτοι πάχος. Πᾶν δὲ σῶμα ἐκ τῶν
τεσσάρων στοιχείων
συνίσταται, τὰ δὲ τῶν ζώων σώματα ἐκ τῶν
τεσσάρων χυμῶν.
Χρὴ εἰδέναι, ὅτι τέσσαρα στοιχεῖα ἐστὶ· γῆ,
ξηρὰ καὶ ψυχρὰ· ὕδωρ,
ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν· ἀήρ, ὑγρὸς καὶ θερμὸς·
πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρὸν.
Ὅμοίως καὶ χυμοὶ τέσσαρες, ἀναλογοῦντες
τοῖς τέσσαρσι στοιχείοις·
μέλαινα χολὴ ἀναλογοῦσα τῇ γῇ (ξηρὰ γάρ
ἐστὶ καὶ ψυχρά)· φλέγμα
ἀναλογοῦν τῷ ὕδατι (ψυχρὸν γάρ ἐστὶ καὶ
ὑγρὸν)· αἷμα ἀναλογοῦν
τῷ ἀέρι (ὑγρὸν γάρ ἐστὶ καὶ θερμόν)· ξανθὴ
χολὴ ἀναλογοῦσα τῷ
πυρί (θερμὴ γάρ ἐστὶ καὶ ξηρά). Οἱ μὲν οὖν
καρποὶ ἐκ τῶν στοιχείων
συνίστανται, οἱ δὲ χυμοὶ ἐκ τῶν καρπῶν, τὰ δὲ
τῶν ζώων σώματα
ἐκ τῶν χυμῶν καὶ εἰς τὰ αὐτὰ ἀναλύεται· πᾶν
γὰρ συντιθέμενον εἰς
τὰ αὐτὰ ἀναλύεται, ἐξ ὧν συνετέθη.
Ὅτι ὁ ἄνθρωπος κοινωνεῖ καὶ ἀνύχοις καὶ

Ἡ ψυχὴ, ἐπίσης, εἶναι ζῶσα ὑπαρξὴ, ἀπλή,
ασώματη· ἡ φύσις τῆς εἶναι
ἀόρατη μετὰ τὰ μάτια τοῦ σώματος· εἶναι λογικὴ καὶ
νοερή,
χωρὶς σχῆμα· κατοικεῖ σὲ ὀργανικὸ σῶμα καὶ τοῦ
παρέχει ζωὴν,
ἀνάπτυξιν, ἀντίληψιν καὶ γέννησιν· δὲν ἔχει τὸν νοῦν
σαν κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ
τον εαυτὸ τῆς, ἀλλὰ σαν τὸ πιο καθαρὸ στοιχεῖο
τῆς· διότι, ὅπως εἶναι
τὸ μάτι στο σῶμα, ἐτσι εἶναι καὶ ὁ νοῦς γιὰ τὴν
ψυχὴν. Εἶναι αὐτεξούσια καὶ
ἔχει θέλησιν καὶ ἐνέργειαν· εἶναι μεταβλητὴ, δηλαδὴ
μεταβάλλεται σύμφωνα με
τὴ θέλησίν τῆς, διότι εἶναι κτιστή. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔχει
λάβει με φυσικὴ τάξιν ἀπὸ
τὴ χάριν τοῦ Δημιουργοῦ τῆς, ἡ ὁποία τῆς ἔδωκε
καὶ τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴ φύσιν.
Με πόσους τρόπους νοεῖται τὸ ἀσώματο.
Ἀντιλαμβανόμεστε τὰ ἀσώματα, τὰ ἀόρατα καὶ τὰ
ἀμόρφα με δύο τρόπους·
ἄλλα κατ' οὐσίαν καὶ ἄλλα κατὰ χάριν· διότι τὰ
πρῶτα εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν
τους, ἐνῶ τὰ δευτέρω σὲ ἀντίθεση με τὴν παχύτητα
τῆς ὕλης. Γιὰ τὸ Θεό
βέβαια λέμε «ἀσώματος ἀπὸ τὴ φύσιν τοῦ», ἐνῶ γιὰ
τους ἀγγέλους, τους
δαίμονες καὶ τὶς ψυχὰς λέμε «ἀσώματοι χαριστικά
καὶ σὲ ἀντίθεση με τὴν
παχύτητα τῆς ὕλης».
Σῶμα εἶναι αὐτὸ που ἔχει τρεῖς διαστάσεις, δηλαδὴ
μῆκος, πλάτος καὶ βάθος
ἢ πάχος. Καὶ κάθε σῶμα συνίσταται ἀπὸ τέσσερα
στοιχεῖα, ἐνῶ τὰ σώματα
τῶν ζώων ἀποτελοῦνται ἀπὸ τέσσερις χυμοῦς.
Πρέπει μάλιστα νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὰ τέσσερα
στοιχεῖα εἶναι· ἡ γῆ, που εἶναι
ξηρὴ καὶ ψυχρὴ· τὸ νερό, που εἶναι ψυχρὸ καὶ
υγρὸ· ὁ αἶρας, που εἶναι υγρὸς
καὶ θερμὸς· ἡ φωτιά, που εἶναι θερμὴ καὶ ξερὴ.
Τὸ ἴδιο καὶ οἱ χυμοὶ εἶναι τέσσερις καὶ ἀναλογοῦν
στὰ τέσσερα στοιχεῖα· ἡ
μαύρη χολή, που ἀναλογεῖ στὴ γῆ (διότι εἶναι ξερὴ
καὶ ψυχρὴ)· τὸ φλέγμα, που
ἀναλογεῖ στο νερό (διότι εἶναι ψυχρὸ καὶ υγρὸ)· τὸ
αἷμα, που ἀναλογεῖ στον
αἶρα (διότι εἶναι υγρὸ καὶ θερμό)· ἡ ξανθὴ χολή,
που ἀναλογεῖ στὴ φωτιά
(διότι εἶναι θερμὴ καὶ ξερὴ). Οἱ καρποὶ, λοιπόν,
ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὰ
στοιχεῖα, οἱ χυμοὶ πάλι ἀπὸ τοὺς καρπούς, ἐνῶ τὰ
σώματα τῶν ζώων

ἀλόγοις καὶ λογικοῖς.
 Χρὴ γινώσκειν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ τοῖς
 ἀψύχοις κοινωνεῖ καὶ τῆς
 τῶν ἀλόγων μετέχει ζωῆς καὶ τῆς τῶν
 λογικῶν μετεῖληφε νοήσεως.
 Κοινωνεῖ γὰρ τοῖς μὲν ἀψύχοις κατὰ τὸ σῶμα
 καὶ τὴν ἀπὸ τῶν
 τεσσάρων στοιχείων κρᾶσιν, τοῖς δὲ φυτοῖς
 κατὰ τε ταῦτα καὶ τὴν
 θρεπτικὴν καὶ αὐξητικὴν καὶ σπερματικὴν,
 ἥγουν γεννητικὴν δύναμιν,
 τοῖς δὲ ἀλόγοις καὶ ἐν τούτοις μὲν, ἐξ
 ἐπιμέτρου δὲ κατὰ τὴν ὄρεξιν,
 ἥγουν θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ κατὰ τὴν
 αἴσθησιν καὶ κατὰ τὴν καθ’
 ὁρμὴν κίνησιν.
 Αἰσθήσεις μὲν οὖν εἰσι πέντε· ὄρασις, ἀκοή,
 ὄσφρησις, γεύσις, ἀφή. Τῆς
 δὲ καθ’ ὁρμὴν κινήσεως ἐστὶ τὸ ἀπὸ τόπου εἰς
 τόπον μεταβατικὸν καὶ
 τὸ κινητικὸν ὅλου τοῦ σώματος καὶ τὸ
 φωνητικὸν καὶ ἀναπνευστικόν·
 ταῦτα γὰρ ἐν ἡμῖν ἐστὶ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν.
 Συνάπτεται δὲ διὰ τοῦ λογικοῦ ταῖς ἀσωμάτοις
 καὶ νοεραῖς φύσεσι
 λογιζόμενος καὶ νοῶν καὶ κρίνων ἕκαστα καὶ
 τὰς ἀρετὰς μεταδιώκων
 καὶ τῶν ἀρετῶν τὸν κολοφῶνα, τὴν
 εὐσέβειαν, ἀσπαζόμενος· διὸ καὶ
 μικρὸς κόσμος ὁ ἄνθρωπός ἐστιν.
 Χρὴ δὲ εἰδέναι, ὡς ἴδια μὲν τοῦ σώματος
 μόνου τομὴ καὶ ρεῦσις καὶ
 μεταβολή. Μεταβολή μὲν ἢ κατὰ ποιότητα,
 ἥγουν θερμασίαν καὶ
 ψύξιν καὶ τὰ τοιαῦτα. Ῥεῦσις δὲ ἢ κατὰ
 κένωσιν· κενοῦται γὰρ ξηρὰ
 καὶ ὑγρὰ καὶ πνεύματα, ὧν χρῆζει τῆς
 ἀναπληρώσεως· ὥστε φυσικὰ
 εἰσι πάθη ἢ τε πείνα καὶ ἢ δίψα· τομὴ δὲ ἢ τῶν
 χυμῶν ἀπ’ ἀλλήλων
 διαχωρίσις καὶ ὁ εἰς εἶδος καὶ ὕλην μερισμός.
 Ἰδια δὲ τῆς ψυχῆς ἢ εὐσέβεια καὶ ἢ νόησις.
 Κοινὰ δὲ ψυχῆς καὶ
 σώματος αἱ ἀρεταί, ἔχουσίν τε καὶ τούτων ἐπὶ
 τὴν ψυχὴν τὴν
 ἀναφοράν, οἷον ψυχῆς προσχρωμένης σώματι.
 Χρὴ γινώσκειν, ὅτι τὸ λογικὸν φύσει κατάρχει
 τοῦ ἀλόγου·
 διαιροῦνται γὰρ αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς εἰς
 λογικὸν καὶ ἄλογον.
 Τοῦ δὲ ἀλόγου μέρη εἰσι δύο· τὸ μὲν ἀνήκον
 ἐστὶ λόγου, ἥγουν οὐ

αποτελούνται ἀπὸ τους χυμούς, καὶ ἀναλύονται σ’
 αὐτά· διότι καθετί που
 εἶναι σύνθετο, ἀναλύεται στα μέρη ἀπὸ τα οποία
 συντίθεται.
 Ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετέχει καὶ στα ἀψυχα καὶ τα
 ἄλογα καὶ τα λογικά ὄντα.
 Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει κοινὰ
 γνωρίσματα με τα ἀψυχα·
 ἀκόμη μετέχει στὴ ζωὴ τῶν ἀλόγων ζώων καὶ ἔχει
 πάρει τὴ νόηση ἀπὸ τα
 λογικά ὄντα. Τα κοινὰ, δηλαδή, γνωρίσματα με τα
 ἀψυχα εἶναι στὸ σῶμα
 καὶ στὴ σύνθεσή του ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα· με τα
 φυτὰ ἔχει κοινὰ στοιχεῖα τὴ
 θρεπτικὴ δυνατότητα, τὴν αὐξητικὴ καὶ τὴν
 σπερματικὴ, δηλαδή τὴν
 ἀναπαραγωγικὴ· με τα ἄλογα ζῶα ἔχει καὶ τα
 παραπάνω, ἀλλὰ ἐπιπλέον καὶ
 τὸν πόθο, δηλαδή τὸ θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία, καὶ
 ἀκόμη τὴν αἴσθησι καὶ τὴν
 ὁρμέφυτὴ κίνησι.
 Οἱ αἰσθήσεις βέβαια εἶναι πέντε· ἡ ὄρασις, ἡ ἀκοή,
 ἡ ὄσφρησις, ἡ γεύσις, ἡ ἀφή.
 Στὴν ὁρμέφυτὴ ὁμῶς κίνησι ἀνήκει ἡ ικανότητα
 νὰ μεταβαίνει ἀπὸ τόπο σὲ
 σὲ τόπο, ἡ ικανότητα τῆς κινήσεως ὅλου τοῦ
 σώματος καὶ ἡ ικανότητα τῆς
 φωνῆς καὶ τῆς ἀναπνοῆς· διότι ἀπὸ μας ἐξαρτάται
 νὰ τα κάνουμε ἢ νὰ μὴν τα
 κάνουμε.
 Ὁ ἄνθρωπος συνδέεται με τὸ λογικὸ του με τὶς
 ἀσώματες καὶ νοερές φύσεις,
 διότι συλλογίζεται, σκέφτεται καὶ κρίνει τὸ καθετί·
 ἐπιδιώκει τὶς ἀρετές καὶ
 ποθεῖ τὴν κορωνίδα τῶν ἀρετῶν, ἐννοῶ τὴν
 εὐσέβεια· γι’ αὐτὸ καὶ ὁ
 ἄνθρωπος εἶναι ἓνας μικρὸς κόσμος.
 Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἀποκλειστικά
 χαρακτηριστικὲς ιδιότητες τοῦ
 σώματος εἶναι ἡ τομὴ, ἡ ρεῦσις καὶ ἡ μεταβολή.
 Μεταβολὴ βέβαια εἶναι αὐτὴ
 που γίνεται σχετικὰ με τὴν ποιότητα, δηλαδή ἡ
 θέρμανσις, ἡ ψύξις καὶ τα
 παρόμοια. Ρεῦσις πάλι εἶναι αὐτὴ που γίνεται με τὸ
 ἀδειασμα· ἀδειάζουν
 δηλαδή τα στερεὰ, τα υγρά καὶ τα αέρια, καὶ
 χρειάζεται ἡ ἀναπλήρωσή τους·
 ἐπομένως, ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα εἶναι φυσιολογικὲς
 μεταβολές. Τομὴ πάλι εἶναι
 ὁ διαχωρισμός τῶν χυμῶν μετὰξὺ τους καὶ ἡ
 διαίρεσή τους σύμφωνα με τὴ
 μορφή καὶ τὴν υλική τους σύστασι.

πείθεται λόγῳ, τὸ δὲ κατήκοον ἔστι καὶ ἐπιπειθὲς λόγῳ. Ἀνήκοον μὲν οὖν καὶ μὴ πειθόμενον λόγῳ ἔστι τὸ ζωτικόν, ὃ καὶ σφυγμικόν καλεῖται, καὶ τὸ σπερματικόν, ἡγουν γεννητικόν καὶ τὸ φυτικόν, ὃ καὶ θρεπτικόν καλεῖται· τούτου δὲ ἔστι καὶ τὸ αὐξητικόν, τὸ καὶ διαπλάσσειν τὰ σώματα. Ταῦτα γὰρ οὐ λόγῳ κυβερνῶνται, ἀλλὰ τῇ φύσει. Τὸ δὲ κατήκοον καὶ ἐπιπειθὲς λόγῳ διαιρεῖται εἰς ἐπιθυμίαν καὶ θυμόν. Καλεῖται δὲ κοινῶς τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς παθητικόν καὶ ὀρεκτικόν. Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι τοῦ ἐπιπειθοῦς λόγῳ ἔστι καὶ ἡ καθ' ὁρμὴν κίνησις. Τοῦ δὲ μὴ πειθομένου λόγῳ ἔστι τὸ θρεπτικόν καὶ γεννητικόν καὶ σφυγμικόν· καλεῖται δὲ φυτικόν μὲν τὸ αὐξητικόν καὶ τὸ θρεπτικόν καὶ τὸ γεννητικόν, ζωτικόν δὲ τὸ σφυγμικόν. Τοῦ μὲν οὖν θρεπτικοῦ δυνάμεις εἰσὶ τέσσαρες· ἐλκτική ἢ ἔλκουσα τὴν τροφήν, καθεκτική ἢ κατέχουσα τὴν τροφήν καὶ μὴ ἔῴσα αὐτὴν εὐθέως ἐκκριθῆναι, ἀλλοιωτική ἢ ἀλλοιούσα τὴν τροφήν εἰς τοὺς χυμούς, ἀποκριτική ἢ τὸ περίττωμα διὰ τοῦ ἀφεδρῶνος ἐκκρίνουσα καὶ ἐκβάλλουσα. Χρὴ δὲ εἰδέναι, ὅτι τῶν κατὰ τὸ ζῶον δυνάμεων αἱ μὲν εἰσὶ ψυχικαί, αἱ δὲ φυσικαί, αἱ δὲ ζωτικαί. Καὶ ψυχικαί μὲν αἱ κατὰ προαίρεσιν, ἡγουν ἡ καθ' ὁρμὴν κίνησις καὶ ἡ αἴσθησις. Τῆς δὲ καθ' ὁρμὴν κινήσεως ἔστι τὸ τε κατὰ τὸν τρόπον μεταβατικόν καὶ κινητικόν ὅλου τοῦ σώματος καὶ φωνητικόν καὶ ἀναπνευστικόν· ἐν ἡμῖν γάρ ἔστι τὸ ποιῆσαι καὶ τὸ μὴ ποιῆσαι ταῦτα. Φυσικαί δὲ καὶ ζωτικαί αἱ ἀπροαίρετοι. Καὶ φυσικαί μὲν ἡ θρεπτική καὶ αὐξητική καὶ σπερματική, ζωτική δὲ ἡ σφυγμική· αὗται γάρ καὶ θελόντων ἡμῶν καὶ μὴ θελόντων ἐνεργοῦσι. Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι τῶν πραγμάτων τὰ μὲν ἔστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ φαῦλα. Προσδοκώμενον μὲν οὖν ἀγαθὸν ἐπιθυμίαν συνιστᾷ, παρὸν δὲ ἡδονήν· ὁμοίως δὲ πάλιν προσδοκώμενον

Χαρακτηριστικές πάλι ιδιότητες της ψυχῆς εἶναι ἡ ευσέβεια καὶ ἡ νόησις. Εὐνὼ οἱ ἀρετές αποτελοῦν κοινές ιδιότητες τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· ἀποδίδονται ὁμῶς στὴν ψυχὴ, διότι ἡ ψυχὴ κυβερνᾷ τὸ σῶμα. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὸ λογικὸ ἀπὸ τῆ φύσεως τοῦ κυβερνᾷ τὸ ἄλογο· διότι οἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς διαιροῦνται σὲ λογικὸ καὶ ἄλογο. Τα μέρη μάλιστα τοῦ ἀλόγου εἶναι δύο· τὸ ἓν εἶναι κουφὸ στὴ φωνὴ τοῦ λογικοῦ, δὲν υπακούει δηλαδὴ στὴ λογικὴ, ἐνὼ τὸ ἄλλο εἶναι προσεκτικὸ καὶ υπάκουο στὴ λογικὴ. Ἀνυπάκουο βέβαια καὶ ἀπείθαρχο στὴ λογικὴ εἶναι τὸ ζωτικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, τὸ ὁποῖο ὀνομάζεται καὶ σφυγμικόν· ἐπίσης καὶ τὸ σπερματικὸ μέρος, δηλαδὴ τὸ αναπαραγωγικὸ καὶ τὸ φυτικόν, τὸ ὁποῖο λέγεται καὶ θρεπτικόν· σ' αὐτὸ ἀνήκει καὶ τὸ αὐξητικὸ μέρος, τὸ ὁποῖο καὶ διαπλάθει τὸ σῶμα. Αὐτὰ δὲν τὰ ἐξουσιάζει ἡ λογικὴ, ἀλλὰ ἡ φύσις. Τὸ μέρος πάλι τῆς ψυχῆς ποὺ εἶναι προσεκτικὸ καὶ υπάκουο στὴ λογικὴ διαιρεῖται σὲ ἐπιθυμία καὶ θυμό. Μάλιστα, τὸ ἄλογο μέρος τῆς ψυχῆς ὀνομάζεται παθητικὸ καὶ ὀρεκτικὸ (αυθόρμητο). Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ ὀρμέμφυτη κίνησις ἀνήκει στὸ μέρος τῆς ψυχῆς ποὺ υπακούει στὴ λογικὴ. Σ' αὐτὸ ὁμῶς ποὺ δὲν υπακούει στὴ λογικὴ ἀνήκει τὸ θρεπτικόν, τὸ γεννητικόν καὶ τὸ σφυγμικόν. Τὸ αὐξητικόν, τὸ θρεπτικόν καὶ τὸ γεννητικόν ὀνομάζονται «φυτικόν», ἐνὼ τὸ σφυγμικόν καλεῖται «ζωτικόν». Τὸ θρεπτικόν ἔχει τέσσερις δυνάμεις: τὴν ἐλκτικὴν, ποὺ ἔλκει τὴν τροφήν· τὴν καθεκτικὴν ποὺ κρατεῖ τὴν τροφήν καὶ δὲν τῆς ἐπιτρέπει νὰ ἀποβληθεῖ ἀμέσως· τὴν ἀλλοιωτικὴν, ποὺ μεταβάλλει τὴν τροφήν σὲ χυμούς· τὴν ἀποκριτικὴν, ἡ ὁποία ἀποβάλλει τὰ περιττώματα μέσω τοῦ ἀφεδρῶνα καὶ τὰ ἀπορρίπτει ἀπὸ τὸν ὀργανισμό. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἀπὸ τῆς δυνάμεις ποὺ ὑπάρχουν στὰ ὄντα ἄλλες εἶναι ψυχικές, ἄλλες φυσικές καὶ ἄλλες ζωτικές. Ψυχικὲς εἶναι αὐτές ποὺ ἀνήκουν στὴν προαίρεσις, δηλαδὴ ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ

κακὸν φόβον, παρὸν δὲ λύπην. Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἀγαθὸν ἔνταῦθα εἰπόντες ἢ τὸ ὄντως ἀγαθὸν ἢ τὸ δοκοῦν ἀγαθὸν εἶπομεν· ὁμοίως καὶ κακόν.	αἴσθησις. Στην επιθυμία ανήκει ἡ ικανότητα μεταβάσεως ἀπὸ τόπο σε τόπο, ἡ κίνησις ὅλου τοῦ σώματος, ἡ φωνητικὴ καὶ αναπνευστικὴ ικανότητα· ἀπὸ μας εξαρτάται νὰ τα ενεργοῦμε ἀντὶ ἢ νὰ μὴν τα ενεργοῦμε. Φυσικὲς καὶ ζωτικὲς δυνάμεις εἶναι αὐτὲς ποὺ ενεργοῦν χωρὶς τὴ θέλησὶς μας. Φυσικὲς εἶναι ἡ θρεπτικὴ, ἡ αὐξητικὴ καὶ ἡ αναπαραγωγικὴ· ζωτικὴ εἶναι ἡ σφυγμικὴ. Αὐτὲς ενεργοῦν εἴτε το θέλουμε εἴτε ὄχι. Ἐπίσης, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἄλλα ἀπὸ τὰ πράγματα εἶναι ἀγαθὰ καὶ ἄλλα κακά. Το ἀγαθὸ ποὺ προσδοκάμε γεννᾷ τὴν ἐπιθυμίαν, ἐνῶ αὐτὸ ποὺ ἔχει πραγματοποιηθεῖ γεννᾷ τὴν εὐχαρίστησις. Παρόμοια, το προσδοκώμενο κακὸ δημιουργεῖ φόβον, ἐνῶ τὰ πραγματοποιημένο λύπη. Καὶ νὰ γνωρίζουμε ὅτι λέγοντας ἀγαθὸ ἐννοοῦμε καὶ τὸ ἀληθινὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ θεωρούμενο· τὸ ἴδιο ἐννοοῦμε καὶ με τὸ κακόν.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 27. Περὶ ἡδονῶν. Τῶν ἡδονῶν αἱ μὲν εἰσὶ ψυχικαί, αἱ δὲ σωματικαί. Καὶ ψυχικαὶ μὲν, ὅσαι μόνης εἰσὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς καθ' αὐτὴν ὡς αἱ περὶ τὰ μαθήματα καὶ τὴν θεωρίαν. Σωματικαὶ δὲ αἱ μετὰ κοινωνίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος γινόμεναι καὶ διὰ τοῦτο σωματικαὶ καλούμεναι ὡς αἱ περὶ τροφᾶς καὶ συνουσίας καὶ τὰ τοιαῦτα. Μόνου δὲ τοῦ σώματος οὐκ ἂν εὔροι τις ἡδονάς. Πάλιν τῶν ἡδονῶν αἱ μὲν εἰσὶν ἀληθεῖς, αἱ δὲ ψευδεῖς· καὶ αἱ μὲν τῆς διανοίας μόνης κατ' ἐπιστήμην καὶ θεωρίαν, αἱ δὲ μετὰ σώματος κατ' αἴσθησιν. Καὶ τῶν μετὰ σώματος ἡδονῶν αἱ μὲν εἰσὶ φυσικαὶ ἅμα καὶ ἀναγκαῖαι, ὧν χωρὶς ζῆν ἀδύνατον, ὡς αἱ τροφαὶ αἱ τῆς ἐνδείας ἀναπληρωτικαί, καὶ τὰ ἐνδύματα ἀναγκαῖα, αἱ δὲ φυσικαὶ μὲν, οὐκ ἀναγκαῖαι δέ, ὡς αἱ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ νόμον μίξεις (αὗται γὰρ εἰς μὲν τὴν διαμονὴν τοῦ παντὸς γένους συντελοῦσι, δυνατόν δὲ καὶ χωρὶς αὐτῶν ἐν παρθενίᾳ ζῆν)· αἱ δὲ οὔτε	Για τις ἡδονές. Ἀπὸ τις ἡδονές ἄλλες εἶναι ψυχικὲς καὶ ἄλλες σωματικὲς. Ψυχικὲς βέβαια εἶναι ὅσες ἀνήκουν ἀποκλειστικὰ στὴν ἴδια τὴν ψυχὴ, ὅπως οἱ σχετικὲς με τις ἐπιστήμες καὶ τὴ γνώση. Σωματικὲς πάλι εἶναι αὐτὲς ποὺ ἀπολαμβάνει ἀπὸ κοινού ἡ ψυχὴ με τὸ σῶμα καὶ γι' αὐτὸ ονομάζονται σωματικὲς, ὅπως εἶναι οἱ σχετικὲς με τὴν τροφή, τὴ συνουσία καὶ τὰ παρόμοια. Ἀποκλειστικὰ μόνον σωματικὲς ἡδονές δεν συναντάς. Ἄλλες πάλι ἡδονές εἶναι πραγματικὲς καὶ ἄλλες ψεύτικες· οἱ ἡδονές ἀποκλειστικὰ τοῦ νοῦ προέρχονται ἀπὸ τις ἐπιστήμες καὶ τὴ γνώση, ἐνῶ οἱ σωματικὲς ἀπὸ τις αἰσθήσεις. Ἀπὸ τις σωματικὲς ἡδονές ἄλλες εἶναι φυσιολογικὲς καὶ ἀναγκαῖες, διότι δεν ὑπάρχει ζωὴ χωρὶς αὐτὲς· τέτοιες εἶναι οἱ τροφές ποὺ χορταίνουν τὴν πείναν καὶ ἡ ἀπαραίτητη ἐνδυσση. Ἄλλες εἶναι φυσιολογικὲς, ὄχι ὅμως ἀπαραίτητες, ὅπως οἱ φυσικὲς καὶ νόμιμες σαρκικὲς ἐπαφές (διότι αὐτὲς συντελοῦν στὴν ἀναπαραγωγή ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου γένους· μπορεῖ ὅμως νὰ ζήσει κάποια καὶ με

ἀναγκαῖαι οὔτε φυσικαί, ὥς μέθη καὶ λαγνεῖα καὶ πλησμοναὶ τὴν χρεῖαν ὑπερβαίνουσιν· οὔτε γὰρ εἰς σύστασιν τῆς ζωῆς ἡμῶν συντελοῦσιν οὔτε εἰς διαδοχὴν τοῦ γένους, τοῦναντίον δὲ καὶ βλάπτουσιν. Τὸν τοῖνον κατὰ Θεὸν ζῶντα δεῖ μετέρχεσθαι τὰς ἀναγκαῖας ἅμα καὶ φυσικάς, ἐν δευτέρᾳ δὲ τάξει τὰς φυσικάς καὶ οὐκ ἀναγκαῖας τίθεσθαι μετὰ τοῦ προσήκοντος καιροῦ καὶ τρόπου καὶ μέτρου γινομένας, τὰς δὲ ἄλλας χρὴ πάντως παρατεῖσθαι. Καλὰς δὲ ἡδονὰς χρὴ ἡγεῖσθαι τὰς μὴ συμπελεγμένας λύπῃ, μήτε μεταμέλειαν ἐμποιοῦσας, μηδὲ ἑτέρας βλάβης γεννητικάς, μήτε τοῦ μετρίου πέραν χωροῦσας, μηδὲ τῶν σπουδαίων ἔργων ἡμᾶς ἀφελκούσας ἐπὶ πολὺ ἢ καταδουλούσας.	παρθενία). Ἄλλες πάλι ἡδονές δεν εἶναι ἀπαραίτητες οὔτε φυσιολογικές, ὅπως ἡ μέθη, ἡ ἀκολασία καὶ το υπερβολικὸ φαγητό· διότι δεν συντελοῦν οὔτε στη διατήρηση τῆς ζωῆς μας οὔτε στην ἀναπαραγωγὴ τοῦ γένους· το ἀντίθετο, καὶ βλάπτουν. Αὐτός, λοιπόν, που ζεὶ σύμφωνα με το θέλημα τοῦ Θεοῦ πρέπει ν' ἀπολαμβάνει τις ἀπαραίτητες καὶ φυσιολογικές ἡδονές, νὰ βάζει σε δεύτερη μοῖρα τις φυσιολογικές ἀλλὰ ὄχι ἀπαραίτητες ἡδονές, —στον κατάλληλο χρόνο, με τον ορθὸ τρόπο καὶ μέτρο—, καὶ ν' ἀποφεύγει τελείως τις ἄλλες. Πρέπει νὰ θεωροῦμε καλές ἡδονές αὐτές που δεν συνδέονται με τὴν λύπη· αὐτές που δεν προξενοῦν μεταμέλεια, οὔτε δημιουργοῦν ἄλλη βλάβη, οὔτε προχωροῦν πέρα ἀπὸ το κανονικὸ, οὔτε μας ἀποσποῦν πολὺ χρόνο ἀπὸ τις σοβαρές ἀσχολίες οὔτε μας κάνουν δούλους.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 28. Περί λύπης Τῆς δὲ λύπης εἶδη τέσσαρα· ἄχος, ἄχθος, φθόνος, ἔλεος. Ἄχος μὲν οὖν ἐστὶ λύπη ἀφωνίαν ἐμποιοῦσα, ἄχθος δὲ λύπη βαρύνουσα, φθόνος δὲ λύπη ἐπὶ ἄλλοτρίοις ἀγαθοῖς, ἔλεος δὲ λύπη ἐπὶ ἄλλοτρίοις κακοῖς.	Για τὴν λύπη. Τὰ εἶδη τῆς λύπης εἶναι τέσσερα· ἡ κατάθλιψη, ἡ στενοχώρια, ὁ φθόνος καὶ ἡ συμπάθεια. Κατάθλιψη εἶναι ἡ λύπη που μας ἀφαιρεῖ τὴ φωνή· στενοχώρια εἶναι ἡ λύπη που βαραίνει τὴν ψυχὴ· φθόνος εἶναι ἡ λύπη για τα ἀγαθὰ των ἄλλων· καὶ συμπάθεια εἶναι ἡ λύπη για τὴ ξένη δυστυχία.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 29. Περί φόβου. Διαιρεῖται δὲ καὶ ὁ φόβος εἰς ἕξ· εἰς ὄκνον, εἰς αἰδῶ, εἰς αἰσχύνην, εἰς κατάπληξιν, εἰς ἐκπληξιν, εἰς ἀγωνίαν. Ὅκνος μὲν οὖν ἐστὶ φόβος μελλούσης ἐνεργείας. Αἰδῶς δὲ φόβος ἐπὶ προσδοκίᾳ ψόγου· κάλλιστον δὲ τοῦτο τὸ πάθος. Αἰσχύνη δὲ φόβος ἐπὶ αἰσχυρῶ πεπραγμένῳ· οὐδὲ τοῦτο δὲ ἀνέλπιστον εἰς σωτηρίαν. Κατάπληξις δὲ φόβος ἐκ μεγάλης φαντασίας. Ἐκπληξις δὲ φόβος ἐξ ἀσυνήθους φαντασίας. Ἀγωνία δὲ φόβος διαπτώσεως, ἡγουν ἀποτυχίας· φοβούμενοι γὰρ ἀποτυχεῖν τῆς πράξεως ἀγωνιῶμεν.	Για τὸ φόβο. Καὶ ὁ φόβος διαιρεῖται σε ἕξι εἶδη: στο δισταγμό, τὴν ντροπὴ, τὴν αἰσχύνη, τὴν κατάπληξη, τὴν ἐκπληξη καὶ τὴν αγωνία. Δισταγμός λοιπόν εἶναι ὁ φόβος για μιὰ μελλοντικὴ μας πράξη. Ντροπὴ εἶναι ὁ φόβος για προσδοκώμενη σε βάρος μας κατηγορία· αὐτὸ τὸ συναίσθημα μάλιστα εἶναι πολὺ καλὸ. Αἰσχύνη εἶναι ὁ φόβος για αἰσχυρές πράξεις· καὶ αὐτὸ τὸ συναίσθημα καλλιεργεῖ τὴ σωτηρία μας. Κατάπληξη εἶναι ὁ φόβος ἀπο μεγάλῃ φαντασίῳση. Ἐκπληξη εἶναι ὁ φόβος ἀπὸ ἀσυνήθιστη φαντασία. Ἀγωνία εἶναι ὁ φόβος τῆς πτώσεως, δηλαδὴ τῆς ἀποτυχίας· ἔχουμε αγωνία ἀπὸ φόβο μήπως ἀποτύχουμε στις πράξεις μας.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 30. Περί θυμοῦ Θυμὸς δὲ ἐστὶ ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος	Για τὸ θυμό. Ὁ θυμὸς εἶναι ὁ βρασμός τοῦ αἵματος γύρω ἀπὸ

ἐξ ἀναθυμιάσεως τῆς χολῆς ἢ ἀναθολώσεως γινομένη. Διὸ καὶ χολὴ λέγεται καὶ χόλος. Ἔστι δέ, ὅτε ὁ θυμὸς καὶ ὄρεξις ἐστὶν ἀντιτιμωρήσεως· ἀδικούμενοι γὰρ ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι θυμούμεθα, καὶ γίνεται τότε μικτὸν τὸ πάθος ἐξ ἐπιθυμίας καὶ θυμοῦ. Εἶδη δὲ τοῦ θυμοῦ τρία· ὀργή, ἣτις καλεῖται χολή καὶ χόλος, καὶ μῆνις καὶ κότος. Θυμὸς μὲν γὰρ ἀρχὴν καὶ κίνησιν ἔχων, ὀργὴ καὶ χολή καὶ χόλος λέγεται. Μῆνις δὲ χολὴ ἐπιμένουσα, ἥγουν μνησικακία· εἴρηται δὲ παρὰ τὸ μένειν καὶ τῇ μνήμῃ παραδίδοσθαι. Κότος δὲ ὀργή ἐπιτηροῦσα καιρὸν εἰς τιμωρίαν· εἴρηται δὲ καὶ οὗτος παρὰ τὸ κεῖσθαι. Ἔστι δὲ ὁ θυμὸς τὸ δορυφορικὸν τοῦ λογισμοῦ, ἔκδικος τῆς ἐπιθυμίας· ὅταν γὰρ ἐπιθυμήσωμεν πράγματος καὶ κωλυθῶμεν ὑπὸ τινος, θυμούμεθα κατ’ αὐτοῦ ὡς ἀδικηθέντες, τοῦ λογισμοῦ δηλονότι κρίναντος ἄξιον ἀγανακτήσεως τὸ γινόμενον ἐπὶ τῶν φυλαττόντων κατὰ φύσιν τὴν οἰκείαν τάξιν.	την καρδιά και προέρχεται ἀπὸ ἐρεθισμό ἢ αναταραχὴ τῆς χολῆς. Γι’ αὐτὸ ονομάζεται και χολή και χόλος. Κάποτε ο θυμὸς εἶναι ἐπιθυμία ἀντεκδικήσεως· ὅταν μας ἀδικοῦν ἢ νομίζουμε ὅτι μας ἀδικοῦν, τότε θυμώνουμε· στὴν περίπτωση αὐτὴ ἔχουμε ἀνάμεικτο πάθος, ἀπὸ ἐπιθυμία και θυμό. Τρία εἶναι τὰ εἶδη τοῦ θυμοῦ: ἡ ὀργή, που λέγεται και χολή και χόλος, ἡ μῆνη και ο κότος. Διότι ο θυμὸς που ἔχει ἀρχή και κίνηση, λέγεται και χολή και χόλος. Μῆνη εἶναι θυμὸς που κρατάει, δηλαδή μνησικακία· λέγεται ἐτσι ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι παραμένει και διατηρεῖται στὴ μνήμη. Κότος εἶναι ἡ ὀργή που καιροφυλακτεῖ να ἐκδικηθεῖ· και ἔχει πάρει αὐτὴ τὴν ονομασία ἀπὸ τὸ «κεῖσθαι» (ἔχει καθίσει). Εἶναι μάλιστα ο θυμὸς υπηρέτης τοῦ λογισμοῦ, υπερασπιστὴς τῆς ἐπιθυμίας· ὅταν, δηλαδή, ἐπιθυμήσουμε κάποιο πράγμα και κάποιος μας ἐμποδίζει, θυμώνουμε ἐναντίον τοῦ ὅτι μας ἀδίκησε· ο λογισμὸς, δηλαδή, βγάζει τὴν ἀπόφαση ὅτι αὐτὸ που ἐγίνε εἶναι ἄξιο να προκαλέσει ἀγανάκτηση σ’ αὐτοῦς που ἀπὸ τὴ φύση τοὺς προστατεύουν τὴ σχετικὴ τάξη.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 31. Περὶ τοῦ φανταστικοῦ Φανταστικόν ἐστὶ δύναμις τῆς ἀλόγου ψυχῆς διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἐνεργοῦσα, ἣτις λέγεται αἴσθησις. Φανταστὸν δὲ καὶ αἰσθητὸν τὸ τῇ φαντασίᾳ καὶ τῇ αἰσθήσει ὑποπίπτον· ὡς ὄρασις μὲν αὐτῇ ἢ ὀπτικῇ δύναμει, ὁρατὸν δὲ τὸ ὑποπίπτον τῇ ὁράσει, λίθος τυχὸν ἢ τι τῶν τοιούτων. Φαντασία δὲ ἐστὶ πάθος τῆς ἀλόγου ψυχῆς ὑπὸ φανταστοῦ τινος γινόμενον, φάντασμα δὲ πάθος διάκενον ἐν τοῖς ἀλόγοις τῆς ψυχῆς ἀπ’ οὐδενὸς φανταστοῦ γινόμενον. Ὅργανον δὲ τοῦ φανταστικοῦ ἢ ἐμπρόσθιος κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου.	Για τὴ φαντασία. Τὸ φανταστικὸ εἶναι ικανότητα τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, που ἐνεργεῖ με τις αἰσθήσεις και λέγεται αἴσθησις. Φανταστὸ και αἰσθητὸ εἶναι αὐτὸ που υποπίπτει στὴ φαντασία και τὴν αἴσθησις· ὅπως ὄραση εἶναι ἡ ἴδια ἡ ὀπτικὴ δύναμη, και ὁρατὸ εἶναι αὐτὸ που υποπίπτει στὴν ὄραση, για παράδειγμα κάποια πέτρα ἢ κάτι παρόμοιο. Φαντασία πάλι εἶναι πάθος τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς που τὴν προκαλεῖ κάποιο φανταστὸ· φάντασμα πάλι εἶναι πάθος χωρὶς περιεχόμενο, στο χώρο τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, που δεν τὸ προκαλεῖ κάποιο φανταστὸ. Ὅργανο τοῦ φανταστικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ κοιλότητα στο μπροστὰ μέρος τοῦ ἐγκεφάλου.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 32. Περὶ αἰσθήσεως Αἴσθησις ἐστὶ δύναμις τῆς ψυχῆς ἀντιληπτικὴ τῶν ὑλῶν, ἥγουν	Για τὴν αἴσθησις. Ἡ αἴσθησις εἶναι δύναμη τῆς ψυχῆς ικανὴ ν’ ἀντιλαμβάνεται τὰ υλικά

διαγνωστική· αίσθητήρια δὲ τὰ ὄργανα, ἡγουν
τὰ μέλη, δι' ὧν
αἰσθανόμεθα· αἰσθητὰ δὲ τὰ τῇ αἰσθήσει
ὑποπίπτοντα· αἰσθητικὸν δὲ
τὸ ζῶον τὸ ἔχον τὴν αἴσθησιν. Εἰσὶ δὲ
αἰσθήσεις πέντε, ὁμοίως καὶ
αἰσθητήρια πέντε.
Πρώτη αἴσθησις ὄρασις. Αἰσθητήρια δὲ καὶ
ὄργανα τῆς ὀράσεως τὰ
ἐξ ἐγκεφάλου νεῦρα καὶ οἱ ὀφθαλμοί.
Αἰσθάνεται δὲ ἡ ὄψις κατὰ
πρῶτον μὲν λόγον τοῦ χρώματος,
συνδιαγινώσκει δὲ τῷ χρώματι
καὶ τὸ κεχρωσμένον σῶμα καὶ τὸ μέγεθος
αὐτοῦ καὶ τὸ σχῆμα καὶ
τὸν τόπον, ἔνθα ἐστί, καὶ τὸ διάστημα τὸ
μεταξὺ καὶ τὸν ἀριθμὸν,
κίνησιν τε καὶ στάσιν καὶ τὸ τραχὺ καὶ λείον
καὶ ὁμαλὸν καὶ
ἀνώμαλον καὶ τὸ ὀξὺ καὶ τὸ ἀμβλὺ καὶ τὴν
σύστασιν, εἴτε ὑδατώδης
ἐστίν, εἴτε γεώδης ἡγουν ὑγρὰ ἢ ξηρά.
Δευτέρα αἴσθησις ἐστὶν ἀκοή, τῶν φωνῶν καὶ
τῶν ψόφων οὔσα
αἰσθητική. Διαγινώσκει δὲ αὐτῶν τὴν ὀξύτητα
καὶ τὴν βαρύτητα,
λειότητά τε καὶ τραχύτητα καὶ μέγεθος.
Ὅργανα δὲ αὐτῆς τὰ νεῦρα
τὰ ἐξ ἐγκεφάλου τὰ μαλακὰ καὶ τῶν ὠτων ἢ
κατασκευή. Μόνος δὲ
ἄνθρωπος καὶ πίθηκος οὐ κινουσι τὰ ὦτα.
Τρίτη αἴσθησις ὀσφρησις, ἣτις γίνεται μὲν διὰ
τῶν ῥινῶν
ἀναπνεουσῶν τοὺς ἀτμοὺς ἐπὶ τὸν
ἐγκέφαλον, περαίνεται δὲ εἰς τὰ
πέρατα τῶν προσθίων κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου.
Ἔστι δὲ αἰσθητική
καὶ ἀντιληπτική τῶν ἀτμῶν. Τῶν δὲ ἀτμῶν ἡ
γενικωτάτη διαφορὰ
ἐστὶν εὐωδία καὶ δυσωδία καὶ τὸ μέσον
τούτων, ὃ μήτε εὐωδὲς ἐστὶ
μήτε δυσωδὲς. Γίνεται δὲ εὐωδία τῶν ὑγρῶν
τῶν ἐν τοῖς σώμασιν
ἀκριβῶς πεφθέντων, μέσως δὲ μέση διάθεσις·
καταδεέστερον δὲ ἢ μηδὲ
ὅλως πεφθέντων ἢ δυσωδία γίνεται.
Τετάρτη αἴσθησις ἡ γεύσις. Ἔστι δὲ τῶν
χυμῶν ἀντιληπτική, ἡγουν
αἰσθητική. Ὅργανα δὲ αὐτῆς ἡ γλῶσσα καὶ
ταύτης πλέον τὸ ἄκρον
καὶ ἡ ὑπερώα, ἣν καλοῦσιν τινες οὐρανίσκον,
ἐν οἷς ἐστὶ τὰ ἐξ

πράγματα, δηλαδή διαγνωστική ικανότητα.
Αἰσθητήρια πάλι εἶναι τα ὄργανα,
δηλαδή τα μέλη του σώματος, με τα οποία
αἰσθανόμαστε. Αἰσθητὰ εἶναι αὐτὰ
που υποπίπτουν στις αἰσθήσεις. Αἰσθητικὸν εἶναι
αὐτὸ που ἔχει αἰσθήσεις.
Οἱ αἰσθήσεις εἶναι πέντε καὶ τὰ αἰσθητήρια πέντε.
Πρώτη αἴσθησις εἶναι ἡ ὄρασις· αἰσθητήρια καὶ
ὄργανα τῆς ὀράσεως εἶναι τὰ
νεῦρα τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὰ μάτια. Ἡ ὄρασις
πρῶτα ἀντιλαμβάνεται τὸ
χρῶμα, διακρίνει στὴ συνέχεια καὶ τὸ
χρωματισμένον σῶμα,
τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα τοῦ, τὸν τόπο ὅπου
βρίσκεται,
τὸ ἐνδιάμεσο διάστημα, τὴν ποσότητα,
τὴν κίνηση καὶ τὴν στάση, τὸ τραχὺ καὶ τὸ λείον, τὸ
ομαλὸ καὶ
τὸ ἀνώμαλο, τὸ κοφτερό καὶ τὸ ἀμβλὺ, τὴ σύνθεσις,
ἀν εἶναι ὑδατίνη ἢ
χωματένια, δηλαδή ξερὰ ἢ ὑγρὰ.
Δεύτερη αἴσθησις εἶναι ἡ ἀκοή, ἡ ὁποία
ἀντιλαμβάνεται τὶς φωνές καὶ τοὺς
θορύβους. Διακρίνει τὸν ὀξύ ἢ βαρὺ τόνον τοὺς, τὴν
ἀπαλότητα,
τὴν σκληρότητα καὶ τὴν ἐνταση. Ὅργανά τῆς εἶναι
τὰ μαλακὰ νεῦρα τοῦ
ἐγκεφάλου καὶ ἡ ἰδιοσυστασία τῆς κατασκευῆς τῶν
αὐτιῶν. Μόνον ὁ
ἄνθρωπος καὶ ὁ πίθηκος δὲν κινοῦν τὰ αὐτιά τοὺς.
Τρίτη αἴσθησις εἶναι ἡ ὀσφρησις, ἡ ὁποία
παράγεται μέσα ἀπὸ τὰ ρουθούνια,
τὰ ὁποία στέλνουν τὶς ἀναπνοές στον ἐγκέφαλον· ἡ
ὀσφρησις καταλήγει στὰ
ἄκρα τῶν ἐμπροσθίων κοιλοτήτων τοῦ ἐγκεφάλου.
Ἡ ὀσφρησις αἰσθάνεται
καὶ ἀντιλαμβάνεται τὶς οσμές. Ἡ βασικὴ διάκρισις
τῶν οσμῶν εἶναι ἡ εὐωδία,
ἡ δυσωδία καὶ τὸ ἐνδιάμεσόν τοὺς, τὸ ὁποῖο δὲν
μυρίζει οὔτε ωραία οὔτε
ἄσχημα. Εὐωδία ἔχουμε, ὅταν τὰ ὑγρά που
υπάρχουν στὰ σώματα
ἐξατμίζονται ἀμέσως· ἐνδιάμεση κατάστασις, ὅταν
ἐξατμίζονται μέτρια· καὶ
δυσωδία ὑπάρχει, ὅταν δὲν ἐξατμίζονται καθόλου ἢ
πολύ λίγο.
Τέταρτη αἴσθησις εἶναι ἡ γεύσις. Αὐτὴ ἔχει τὴν
ιδιότητα ν' ἀντιλαμβάνεται
τοὺς χυμούς, δηλαδή νὰ τοὺς αἰσθάνεται. Ἐχει ὡς
ὄργανα τὴ γλῶσσα καὶ
περισσότερο τὸ ἄκρον τῆς καὶ τὴν ὑπερώα, που
ορισμένοι τὴν ονομάζουν

ἐγκεφάλου φερόμενα νεῦρα πεπλατυσμένα καὶ ἀπαγγέλλοντα τῷ ἡγεμονικῷ τὴν γενομένην ἀντίληψιν, ἥγουν αἴσθησιν. Αἱ δὲ καλούμεναι γευστικαὶ ποιότητες τῶν χυμῶν εἰσιν αὗται· γλυκύτης, δριμύτης, ὀξύτης, στρυφνότης, αὐστηρότης, πικρότης, ἀλμυρότης, λιπαρότης, γλισχρότης· τούτων γὰρ ἔστιν ἡ γεῦσις διαγνωστική. Τὸ δὲ ὕδωρ ἅποιόν ἐστι κατὰ ταύτας τὰς ποιότητας· οὐδεμίαν γὰρ αὐτῶν ἔχει. Ἡ δὲ στρυφνότης ἐπίτασις καὶ πλεονασμός ἐστι τῆς αὐστηρότητος. Πέμπτη αἴσθησις ἐστιν ἡ ἀφή, ἣτις κοινὴ ἐστὶ πάντων τῶν ζώων· ἣτις γίνεται ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου πεμπομένων νεύρων εἰς ὅλον τὸ σῶμα. Διὸ καὶ ὅλον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα αἰσθητήρια τὴν τῆς ἀφῆς ἔχουσιν αἴσθησιν. Ὑπόκειται δὲ τῇ ἀφῇ τὸ ψυχρὸν καὶ θερμὸν, τὸ τε μαλακὸν καὶ σκληρὸν καὶ γλίσχρον καὶ κραῦρον, βαρὺ τε καὶ κοῦφον· διὰ μόνης γὰρ ἀφῆς ταῦτα γνωρίζεται. Κοινὰ δὲ ἀφῆς καὶ ὅπως τὸ τε τραχὺ καὶ λείον, τὸ τε ξηρὸν καὶ ὑγρὸν, παχὺ τε καὶ λεπτόν, ἄνω τε καὶ κάτω καὶ ὁ τόπος καὶ τὸ μέγεθος, ὅταν ᾖ τοιοῦτον, ὡς κατὰ μίαν προσβολὴν τῆς ἀφῆς περιλαμβάνεσθαι· καὶ τὸ πυκνὸν τε καὶ μαρὸν, ἥγουν ἀραιὸν καὶ τὸ στρογγύλον, ὅταν ᾖ μικρόν, καὶ ἄλλα τινὰ σχήματα. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ πλησιάζοντος σώματος αἰσθάνεται, σὺν τῇ μνήμῃ δὲ καὶ τῇ διανοίᾳ· ὡσαύτως δὲ καὶ ἀριθμοῦ μέχρι δύο ἢ τριῶν καὶ τούτων μικρῶν καὶ ῥαδίως περιλαμβανομένων. Τούτων δὲ μᾶλλον τῆς ἀφῆς ἡ ὄρασις ἀντιλαμβάνεται. Χρὴ γινώσκειν, ὡς ἕκαστον τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων διπλοῦν ὁ Δημιουργὸς κατεσκεύασεν, ἵνα τοῦ ἐνὸς βλαπτομένου τὸ ἕτερον ἀναπληροῖ τὴν χρεῖαν· δύο γὰρ ὀφθαλμοὺς καὶ δύο ὠτα καὶ δύο πόρους τῆς ῥινὸς καὶ δύο γλώσσας, ἀλλ' ἐν τοῖς μὲν τῶν ζώων διηρημένας, ὡς ἐν τοῖς ὄφεσιν, ἐν τοῖς δὲ

ουρανίσκο· σ' αὐτὰ βρίσκονται τὰ νεῦρα που ἔρχονται ἀπὸ τον ἐγκέφαλο, τα οποία καταλαμβάνουν πολύ χώρο και ειδοποιούν τον ηγεμόνα νου για ὅ,τι ἀντιλήφθηκαν, δηλαδή αἰσθάνθηκαν. Οἱ ονομαζόμενες πάλι γευστικὲς ποιότητες τῶν χυμῶν εἶναι οἱ ἐξῆς· ἡ γλυκύτητα, ἡ καυστικότητα, ἡ οξύτητα, ἡ ἀψάδα, ἡ στυφότητα, ἡ πικρότητα, ἡ ἀλμυρότητα, ἡ λιπαρότητα, ἡ κολλητικότητα. Ἡ γεύση ἔχει τὴ δυνατότητα ὅλες αὐτὲς νὰ τις διακρίνει. Το νερὸ ὅμως εἶναι δὲν ἔχει σχέση με αὐτὲς τις ποιότητες· διότι δὲν ἔχει καμία ἀπ' αὐτὲς. Ἡ ἀψάδα πάλι εἶναι αὐξηση καὶ πλεονασμὸς τῆς στυφότητος. Πέμπτη αἴσθησις εἶναι ἡ ἀφή, τὴν ὁποία ἔχουν ὅλα τὰ ζῶα. Αὐτὴ σχηματίζεται ἀπὸ τὰ νεῦρα που ὁ ἐγκέφαλος στέλνει σὲ ὅλο τὸ σῶμα. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλο τὸ σῶμα ἀλλὰ καὶ τὰ υπόλοιπα αἰσθητήρια ἔχουν τὴν αἴσθησις τῆς ἀφῆς. Ἡ ἀφή ἀντιλαμβάνεται τὸ ψυχρὸ καὶ τὸ θερμὸ, τὸ μαλακὸ καὶ τὸ σκληρὸ τὸ κολλῶδες καὶ τὸ ξηρὸ, τὸ βαρὺ καὶ τὸ ελαφρὸ· αὐτὰ γίνονται ἀντιληπτὰ μόνον με τὴν ἀφή. Κοινὰ αἰσθήματα τῆς ἀφῆς καὶ τῆς ὁράσεως εἶναι τὸ τραχὺ καὶ τὸ λείον, τὸ ξηρὸ καὶ τὸ ὑγρὸ, τὸ παχὺ καὶ τὸ λεπτὸ, τὸ πᾶν καὶ τὸ κάτω, ἡ θέσις καὶ ἡ ποσότης, ὅταν ὑπάρχει τέτοια που ἡ ἀφή νὰ τὴν ἀντιλαμβάνεται με μίαν ἐνέργειάν τῆς· ἀκόμη κοινὰ εἶναι τὸ πυκνὸ καὶ τὸ μαρὸν, δηλαδή τὸ ἀραιὸ καὶ τὸ στρογγύλον, ὅταν εἶναι μικρὸν, καὶ κάποια ἄλλα σχήματα. Παρόμοια ἡ ἀφή αἰσθάνεται καὶ τὸ σῶμα που πλησιάζει, με τὴ συνεργασία βέβαια τῆς μνήμης καὶ τοῦ νου. Το ἴδιο ἀντιλαμβάνεται καὶ τὴν ποσότητα μέχρι δύο ἢ τρία σώματα καὶ ἐφόσον αὐτὰ εἶναι μικρά καὶ εὐκόλα γίνονται ἀντιληπτὰ. Αὐτὰ ὅμως, περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀφή, τὰ ἀντιλαμβάνεται ἡ ὄρασις. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Δημιουργὸς κατασκεύασε τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἄλλα αἰσθητήρια διπλὸν, ὥστε, ὅταν τὸ ἓνα καταστρέφεται, τὸ ἄλλο ν' ἀναπληρῶναι τὸ χαλασμένο· ἐτσι ἐφτιαξε δύο μάτια, δύο αὐτιά, δύο ρουθούνια τῆς μύτης, δύο γλώσσες, οἱ ὁποῖες σὲ

ήνωμένους, ὡς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· τὴν δὲ ἀφὴν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι πλὴν ὀστέων καὶ νεύρων, ὀνύχων τε καὶ κεράτων καὶ τριχῶν καὶ συνδέσμων καὶ ἄλλων τινῶν τοιούτων. Χρὴ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν ὄψις κατ' εὐθείας γραμμὰς ὀρᾷ, ἡ δὲ ὄσφρησις καὶ ἡ ἀκοὴ οὐ κατ' εὐθεῖαν μόνον, ἀλλὰ πανταχόθεν. Ἡ δὲ ἀφὴ καὶ ἡ γεῦσις οὐδὲ κατ' εὐθεῖαν οὐδὲ πανταχόθεν γνωρίζουσιν, ἀλλὰ τότε μόνον, ὅταν αὐτοῖς πλησιάσωσι τοῖς ιδίοις αἰσθητοῖς.	κάποια ζῶα, ὅπως στα φίδια, υπάρχουν χωριστά, καὶ σ' ἄλλα ὄντα, ὅπως στον ἄνθρωπο, εἶναι ενωμένες σε μία. Τὴν ἀφὴ ὁμῶς τὴν σκόρπισε σε ὅλο το σῶμα, εκτὸς ἀπὸ τα ὀστά, τα τα νύχια, τα κέρατα, τις τρίχες, τις αρθρώσεις καὶ σε μερικά ἄλλα τέτοια. Να γνωρίζουμε ἀκόμη ὅτι ἡ ὄραση βλέπει σε εὐθεῖα γραμμῇ, ἡ ὄσφρηση ὁμῶς καὶ ἡ ἀκοὴ ἀντιλαμβάνονται ὅχι μόνον σε εὐθεῖα ἀλλὰ ἀπὸ παντοῦ. Ἡ ἀφὴ πάλι καὶ ἡ γεύση δὲν ἀντιλαμβάνονται οὔτε σε εὐθεῖα γραμμῇ οὔτε ἀπὸ παντοῦ, ἀλλὰ τότε μόνον, ὅταν ἐλθουν κοντὰ στα ἴδια τα αἰσθητά.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 33. Περὶ τοῦ διανοητικοῦ Τοῦ δὲ διανοητικοῦ εἰσὶν αἱ τε κρίσεις καὶ αἱ συγκαταθέσεις καὶ αἱ ὀρμαὶ αἱ πρὸς τὴν πρᾶξιν καὶ αἱ ἀφορμαὶ καὶ αἱ ἀποφυγαὶ τῆς πράξεως· ἰδικῶς δὲ αἱ τε νοήσεις τῶν νοητῶν καὶ αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ ἐπιστήμαι καὶ τῶν τεχνῶν οἱ λόγοι καὶ τὸ βουλευτικὸν καὶ τὸ προαιρετικόν. Τούτου δὲ ἐστὶ τὸ καὶ διὰ τῶν ὀνείρων θεσπίζον ἡμῖν τὸ μέλλον, ἥνπερ μόνην ἀληθῆ μαντείαν οἱ Πυθαγόρειοι λέγουσιν εἶναι, τοῖς Ἑβραίοις ἀκολουθήσαντες. Ὅργανον δὲ καὶ τούτου ἡ μέση κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῇ.	Για τὸ διανοητικό. Στὸ διανοητικό ἀνήκουν οἱ κρίσεις, οἱ συγκαταθέσεις, οἱ ἐπιθυμίες που οδηγοῦν στὶς πράξεις, οἱ αἰτίες καὶ οἱ ἀποφυγές τῶν πράξεων. Εἰδικὰ ἀνήκουν σ' αὐτὸ ἡ νόηση τῶν νοητῶν, οἱ ἀρετές, οἱ ἐπιστήμες, οἱ θεωρίες τῶν τεχνῶν, ἡ ικανότητα τῆς σκέψεως καὶ τῆς προαιρέσεως. Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο που με ὄνειρα καθορίζει τὸ μέλλον μας καὶ τὸ ὁποῖο οἱ Πυθαγόρειοι, ἀφ' οὗ ἀκολούθησαν τοὺς Ἑβραίους, λένε ὅτι ἀποτελεῖ τὴν μόνη πραγματικὴ τέχνη τῆς μαντείας. Ὅργανο καὶ τοῦ διανοητικοῦ εἶναι ἡ μεσαία κοιλότητα τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὸ ψυχικὸ πνεῦμα που ὑπάρχει σ' αὐτήν.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 34. Περὶ τοῦ μνημονευτικοῦ Τὸ δὲ μνημονευτικὸν ἐστὶ μνήμη καὶ ἀναμνήσεως αἰτίον τε καὶ ταμιεῖον· μνήμη γάρ ἐστὶ φαντασία ἐγκαταλελειμμένη ἀπὸ τινος αἰσθήσεως τῆς κατ' ἐνέργειαν φαινομένης ἢ σωτηρία αἰσθήσεως τε καὶ νοήσεως. Ἡ γὰρ ψυχὴ τῶν μὲν αἰσθητῶν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἀντιλαμβάνεται, ἡγουν αἰσθάνεται, καὶ γίνεται δόξα, τῶν δὲ νοητῶν διὰ τοῦ νοῦ, καὶ γίνεται νόησις· ὅταν οὖν τοὺς τύπους, ὧν τε ἐδόξασεν, ὧν τε ἐνόησεν, διασώζη, μνημονεύειν λέγεται. Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἡ τῶν νοητῶν ἀντίληψις οὐ γίνεται, εἰ μὴ ἐκ μαθήσεως ἢ φυσικῆς ἐννοίας, οὐ γὰρ ἐξ αἰσθήσεως· τὰ μὲν γὰρ	Για τὸ μνημονικό. Τὸ μνημονικό εἶναι ἡ αἰτία καὶ τὸ ταμεῖο τῆς μνήμης καὶ τῆς ἀναμνήσεως. Διότι μνήμη εἶναι φαντασία που ἔχει μείνει μέσα μας ἀπὸ κάποια αἰσθήση, που ἐνεργεῖ καὶ παρουσιάζεται, ἢ εἶναι διατήρηση τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς νοήσεως. Ἡ ψυχὴ ἀντιλαμβάνεται, δηλαδὴ αἰσθάνεται, τα αἰσθητά με τὰ αἰσθητήρια ὄργανα, καὶ δημιουργεῖ τὴν παράστασιν· ἐνῶ με τὸ νοῦ ἀντιλαμβάνεται τα νοητά καὶ δημιουργεῖ τὴ νόηση. Ὅταν, λοιπόν, διατηρεῖ τις μορφές τῶν παραστάσεων ἢ τῶν σκέψεων, τότε λέμε ὅτι θυμάται. Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἀντίληψη τῶν νοητῶν δὲν αποκτάται παρὰ μόνον με τὴ μάθηση ἢ με τὴν ἐννοία που σχηματίζεται ἀπὸ τὴ φύση καὶ ὅχι

αἰσθητὰ καθ' ἑαυτὰ μνημονεύεται· τὰ δὲ νοητά, εἴ τι μὲν ἐμάθομεν, μνημονεύομεν, τῆς δὲ οὐσίας αὐτῶν μνήμην οὐκ ἔχομεν. Ἀνάμνησις δὲ λέγεται μνήμης ἀπολλυμένης ὑπὸ λήθης ἀνάκτησις. Λήθη δὲ ἐστὶ μνήμης ἀποβολή. Τὸ μὲν οὖν φανταστικὸν διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιλαμβανόμενον τῶν ὑλῶν παραδίδωσι τῷ διανοητικῷ ἢ διαλογιστικῷ· ταῦτόν γάρ ἀμφοτέρω· ὃ παραλαβὸν καὶ κρίναν παραπέμπει τῷ μνημονευτικῷ. Ὅργανον δὲ τοῦ μνημονευτικοῦ ἢ ὀπισθεν κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου, ἣν καὶ παρεγκεφαλίδα καλοῦσι, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ ψυχικὸν πνεῦμα.	ἀπὸ τις αισθήσεις. Διότι τα αισθητά διατηρούνται στη μνήμη ἀπὸ τη μορφή τους· ἐνὼ τα νοητά, ἐάν τα γνωρίσαμε, τα θυμόμαστε, ἀλλὰ δεν μπορούμε να ἔχουμε στη μνήμη σχηματισμένη την οὐσία τους. Ἀνάμνηση, ἐπίσης, λέγεται ἡ ἀνάκτηση τῆς μνήμης που χάθηκε ἀπὸ τη λήθη (λησμονιά). Λήθη πάλι εἶναι ἡ ἀπώλεια τῆς μνήμης. Το φανταστικό, λοιπόν, που ἀντιλαμβάνεται με τις αισθήσεις τα υλικά ὄντα, μεταδίδει τὴν ἀντίληψή τους στη διάνοια ἢ στο νου· διότι καὶ τα δύο αὐτά εἶναι τὸ ἴδιο. Αὐτά, ἀφοῦ παραλάβουν τὴν ἐντύπωση καὶ σχηματίσουν γνώμη, τὴν παραπέμπουν στο μνημονικό. Ὅργανο πάλι τοῦ μνημονικοῦ εἶναι ἡ ἐμπρόσθια κοιλότητα τοῦ ἐγκεφάλου, τὴν ὁποία ὀνομάζουν καὶ παρεγκεφαλίδα, καὶ τὸ ψυχικὸ πνεῦμα που ὑπάρχει ἐκεῖ.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 35. Περί ἐνδιάθετου λόγου καὶ προφορικοῦ Πάλιν δὲ διαιρεῖται τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς εἰς τε τὸν ἐνδιάθετον λόγον καὶ εἰς τὸν προφορικόν. Ἔστι δὲ ἐνδιάθετος μὲν λόγος κίνημα ψυχῆς ἐν τῷ διαλογιστικῷ γινόμενον ἄνευ τινὸς ἐκφωνήσεως· ὅθεν πολλάκις καὶ σιωπῶντες λόγον ὅλον παρ' ἑαυτοῖς διεξερχόμεθα καὶ ἐν τοῖς ὀνείροις διαλεγόμεθα. Κατὰ τοῦτο δὲ μάλιστα λογικοὶ πάντες ἐσμέν· καὶ γὰρ οἱ ἐκ γεννητῆς κωφοὶ ἢ οἱ διὰ τι νόσημα ἢ πάθος τὴν φωνὴν ἀποβαλόντες οὐδὲν ἦττον λογικοὶ εἰσιν. Ὁ δὲ προφορικὸς λόγος ἐν τῇ φωνῇ καὶ ταῖς διαλέκτοις τὴν ἐνέργειαν ἔχει, ἥγουν ὁ διὰ γλώσσης καὶ στόματος προφερόμενος λόγος· διὸ καὶ προφορικὸς λέγεται. Ἔστι δὲ ἄγγελος νοήματος. Κατὰ τοῦτο δὲ καὶ λαλητικοὶ λεγόμεθα.	Για τὸν ἐνδιάθετο καὶ προφορικὸ λόγο. Διαιρεῖται ἀκόμη τὸ λογικὸ τῆς ψυχῆς σε ἐνδιάθετο καὶ προφορικὸ λόγο. Ὁ ἐνδιάθετος λόγος εἶναι κίνηση τῆς ψυχῆς που συμβαίνει μέσα στο νου, χωρὶς ὁμως να εἰπωθεῖ τίποτε με τὸ στόμα· γι' αὐτό, πολλές φορές, ἐνὼ σιωπάμε, κάνουμε ολόκληρη συνομιλία μέσα μας καὶ συζητάμε στα ὄνειρά μας. Καὶ αὐτό τὸ γεγονὸς πιστοποιεῖ τὴν λογικότητά μας· μάλιστα, ὅσοι εἶναι ἀπὸ τὴ γέννησή τους κουφοὶ ἢ, ἐξαιτίας κάποιας ἀρρώστιας ἢ δυστυχήματος, ἔχασαν τὴ φωνή τους, εἶναι ἐξίσου λογικοί. Ὁ προφορικὸς λόγος πάλι δείχνει τὴν ἐνέργειά του με τὴ φωνή καὶ τις γλωσσικὲς διαλέκτους· εἶναι, δηλαδή, ὁ λόγος που ἐκφέρεται με τὴ γλώσσα καὶ τὸ στόμα· γι' αὐτό καὶ ὀνομάζεται προφορικὸς. Εἶναι μάλιστα ἀγγελιαφόρος τῆς σκέψεως. Καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτό λεγόμαστε ομιλητικοί.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 36. Περί πάθους καὶ ἐνεργείας Τὸ πάθος ὁμωνύμως λέγεται· λέγεται γὰρ πάθος καὶ τὸ σωματικόν ὡς τὰ νοσήματα καὶ τὰ ἔλκη, λέγεται πάλιν πάθος καὶ τὸ ψυχικόν, ἢ τε ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμός. Ἔστι δὲ κοινῶς μὲν καὶ γενικῶς πάθος ζῶον, ᾧ ἔπεται ἡδονὴ καὶ λύπη· ἔπεται γὰρ τῷ πάθει λύπη. Καὶ οὐκ αὐτὸ	Για τὸ πάθος καὶ τὴν ἐνέργεια. Τὸ πάθος εἶναι λέξη με πολλές σημασίες· πάθος ὀνομάζουμε καὶ αὐτό που συμβαίνει στο σῶμα, ὅπως ἀρρώστιες καὶ πληγές, καὶ αὐτό που γίνεται στὴν ψυχῇ, ὅπως ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμός. Γενικά καὶ τὸ ἴδιο γιὰ ὅλα, πάθος ἐνός ὄντος εἶναι αὐτό που ἔχει ἐπακόλουθο τὴν ἡδονή καὶ τὴ λύπη· διότι ἡ λύπη

τὸ πάθος ἐστὶ λύπη· τὰ γὰρ ἀναίσθητα
πάσχοντα οὐκ ἀλγεί. Οὐκ
ἄρα τὸ πάθος ἐστὶν ἄλγημα, ἀλλ' ἡ τοῦ
πάθους αἴσθησις. Δεῖ δὲ
τοῦτο ἀξιόλογον εἶναι, ἥγουν μέγα, ἵνα τῇ
αἰσθήσει ὑποπέσῃ.
Τῶν δὲ ψυχικῶν παθῶν ὅρος ἐστὶν οὗτος·
πάθος ἐστὶ κίνησις τῆς
ὀρεκτικῆς δυνάμεως αἰσθητῇ ἐπὶ φαντασίᾳ
ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ. Καὶ
ἄλλως· πάθος ἐστὶ κίνησις ἄλογος τῆς ψυχῆς
δι' ὑπόληψιν καλοῦ ἢ
κακοῦ. Ἡ μὲν ὑπόληψις τοῦ καλοῦ τὴν
ἐπιθυμίαν κινεῖ, ἡ δὲ τοῦ κακοῦ
ὑπόληψις τὸν θυμόν. Τὸ δὲ γενικὸν, ἥγουν
κοινὸν πάθος, οὕτως
ὀρίζεται· πάθος ἐστὶ κίνησις ἐν ἑτέρῳ ἐξ
ἐτέρου. Ἐνέργεια δὲ ἐστὶ
κίνησις δραστηκῇ· δραστηκὸν δὲ λέγεται τὸ ἐξ
αὐτοῦ κινούμενον.
Οὕτως καὶ ὁ θυμὸς ἐνέργεια μὲν ἐστὶ τοῦ
θυμοειδοῦς, πάθος δὲ τῶν
δύο μερῶν, τῆς ψυχῆς καὶ προσέτι παντὸς τοῦ
σώματος, ὅταν ὑπὸ
τοῦ θυμοῦ βιαίως ἄγῃται πρὸς τὰς πράξεις· ἐξ
ἐτέρου γὰρ ἐν ἑτέρῳ
γέγονεν ἡ κίνησις, ὅπερ λέγεται πάθος.
Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἡ ἐνέργεια πάθος
λέγεται· ἐνέργεια μὲν
γὰρ ἐστὶ κατὰ φύσιν κίνησις, πάθος δὲ, παρὰ
φύσιν. Κατὰ τοῦτον οὖν
τὸν λόγον ἡ ἐνέργεια πάθος λέγεται, ὅταν μὴ
κατὰ φύσιν κινήται,
εἴτε ἐξ ἑαυτοῦ, εἴτε ἐξ ἐτέρου. Τῆς οὖν
καρδίας ἡ μὲν κατὰ τοὺς
σφυγμοὺς κίνησις φυσικὴ οὔσα ἐνέργειά
ἐστίν, ἡ δὲ κατὰ τοὺς
παλμοὺς ἄμετρος οὔσα καὶ οὐ κατὰ φύσιν
πάθος ἐστὶ καὶ οὐκ ἐνέργεια.
Οὐ πᾶσα δὲ κίνησις τοῦ παθητικοῦ πάθος
καλεῖται, ἀλλ' αἱ
σφοδρότεραι καὶ εἰς αἴσθησιν προβαίνουσιν· αἱ
γὰρ μικραὶ καὶ
ἀνεπαίσθητοι οὐδέπω πάθη εἰσὶ· δεῖ γὰρ ἔχειν
τὸ πάθος καὶ μέγεθος
ἀξιόλογον. Διὸ πρόσκειται τῷ ὄρω τοῦ
πάθους κίνησις αἰσθητῇ·
αἱ γὰρ μικραὶ κινήσεις λανθάνουσιν τὴν
αἴσθησιν οὐ ποιοῦσι πάθος.
Χρὴ γινώσκειν, ὅτι ἡ ἡμετέρα ψυχὴ διττὰς
ἔχει τὰς δυνάμεις, τὰς μὲν
γνωστικὰς, τὰς δὲ ζωτικὰς. Καὶ γνωστικαὶ μὲν

ἀκολουθεῖ το πάθος. Καὶ δὲν εἶναι ἡ λύπη τὸ ἴδιο
τὸ πάθος· διότι αὐτὰ που
δεν ἔχουν αἰσθήσεις, ὅταν πάσχουν, δεν πονοῦν.
Επομένως, τὸ πάθος
δεν εἶναι πόνος, ἀλλὰ (πόνος εἶναι) ἡ αντίληψη τοῦ
πάθους. Καὶ πρέπει τὸ
πάθος νὰ εἶναι ἀξιόλογο, δηλαδή μεγάλο, γιὰ νὰ τὸ
αντιληφθοῦν οἱ αἰσθήσεις.
Ὁ ορισμὸς τῶν ψυχικῶν παθῶν εἶναι ὁ ἐξῆς: πάθος
εἶναι ἡ αἰσθητὴ κίνησις τῆς
ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς γιὰ νὰ
φαντασθούμε κάτι καλὸ ἢ κακὸ. Καὶ
ἀλλιῶς: πάθος εἶναι ἄλογη κίνησις τῆς ψυχῆς γιὰ νὰ
κατανοήσῃ τὸ καλὸ ἢ τὸ
κακὸ. Ἡ κατανόηση βέβαια τοῦ καλοῦ διεγείρει τὴν
ἐπιθυμίαν, ἐνῶ τοῦ κακοῦ
τὸ θυμὸ. Τὸ γενικὸ, δηλαδή τὸ κοινὸ πάθος, ἔχει
τὸν ἀκόλουθο ορισμὸ: πάθος
εἶναι κίνησις που προκαλεῖται ἀπὸ τὸν ἑναν στον
ἄλλον. Ἐνέργεια πάλι εἶναι
δραστηκὴ κίνησις· καὶ δραστηκὸν ονομάζεται αὐτὸ
που κινεῖται ἀπὸ μόνον τοῦ.
Ἔτσι βέβαια καὶ ὁ θυμὸς ἀποτελεῖ ἐνέργεια τοῦ
θυμοειδοῦς, ἀλλὰ εἶναι πάθος
καὶ τῶν δύο μερῶν, δηλαδή τῆς ψυχῆς καὶ
προπαντὸς ὅλου τοῦ σώματος,
ὅταν ὁ θυμὸς τὸ ἐξωθεῖ με βία σὲ πράξεις· τὸ ἑνα
δηλαδή προξένησις κίνησις
στο ἄλλο, γεγονὸς που ονομάζεται πάθος.
Καὶ με διαφορετικὸ τρόπο ἡ ἐνέργεια ονομάζεται
πάθος· ἐνέργεια δηλαδή
εἶναι ἡ φυσικὴ κίνησις, ἐνῶ πάθος ἡ παρὰ φύσιν.
Σύμφωνα λοιπὸν μ' αὐτά,
ἡ ἐνέργεια λέγεται πάθος, ὅταν δεν κινεῖται
φυσικά, εἴτε ἀπὸ τὸν ἐαυτὸ τῆς
εἴτε ἀπὸ κάποιον ἄλλον. Γιὰ παράδειγμα, ἡ κίνησις
τῆς καρδιάς με τοὺς
σφυγμοὺς ἀποτελεῖ φυσικὴ κίνησις, ἐνῶ ἡ κίνησις
τῆς με τοὺς παλμοὺς,
ἐπειδὴ εἶναι ἀκονόνιστη καὶ ἀφύσικη, ἀποτελεῖ
πάθος καὶ ὄχι ἐνέργεια.
Κάθε κίνησις ὅμως τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς
ψυχῆς δεν ονομάζεται πάθος,
ἀλλὰ οἱ πιο δυνατὲς που γίνονται ἀντιληπτές· οἱ
μικρές καὶ ἀνεπαίσθητες
κινήσεις δεν εἶναι ἀκόμη πάθη· πρέπει δηλαδή τὸ
πάθος νὰ ἔχει καὶ ἀξιόλογο
μέγεθος. Γι' αὐτὸ προσθέτουμε στον ορισμὸ τοῦ
πάθους καὶ τὸν
προσδιορισμὸ «αἰσθητὴ κίνησις»· καθὼς οἱ μικρές
κινήσεις, ἐπειδὴ διαφεύγουν
τὴν ἀντίληψή μας, δεν δημιουργοῦν πάθος.

εἰσι νοῦς, διάνοια,
δόξα, φαντασία, αἴσθησις, ζωτικαὶ δέ, ἡγουν
ὀρεκτικαί, βούλησις καὶ
προαίρεσις. Ἴνα δὲ σαφέστερον γένηται τὸ
λεγόμενον,
λεπτολογήσωμεν τὰ περὶ τούτων. Καὶ πρῶτον
περὶ τῶν γνωστικῶν
εἵπωμεν.
Περὶ μὲν οὖν φαντασίας καὶ αἰσθήσεως ἱκανῶς
ἤδη ἐν τοῖς
προλελεγμένοις εἴρηται. Διὰ τῆς αἰσθήσεως
τοῖνυν ἐν τῇ ψυχῇ
συνίσταται πάθος, ὃ καλεῖται φαντασία· ἐκ δὲ
τῆς φαντασίας γίνεται
δόξα. Εἴτα ἡ διάνοια ἀνακρίνασα τὴν δόξαν,
εἴτε ἀληθὴς ἐστίν, εἴτε
ψευδής, κρίνει τὸ ἀληθές· ὅθεν καὶ διάνοια
λέγεται ἀπὸ τοῦ διανοεῖν
καὶ διακρίνειν. Τὸ οὖν κριθέν καὶ ὀρισθέν
ἀληθές νοῦς λέγεται.
Ἄλλως δέ· Χρὴ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν πρώτη
τοῦ νοῦ κίνησις νόησις
λέγεται· ἡ δὲ περὶ τι νόησις ἔννοια λέγεται,
ἣτις ἐπιμείνασα καὶ
τυπώσασα τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ νοούμενον
ἐνθύμησις προσαγορεύεται.
Ἡ δὲ ἐνθύμησις ἐν ταύτῳ μείνασα καὶ ἑαυτὴν
βασανίσασα καὶ
ἀνακρίνασα φρόνησις ὀνομάζεται. Ἡ δὲ
φρόνησις πλατυνθεῖσα ποιεῖ
τὸν διαλογισμὸν, ἐνδιάθετον λόγον
ὀνομαζόμενον, ὃν ὀριζόμενοί
φασι, κίνημα ψυχῆς πληρέστατον, ἐν τῷ
διαλογιστικῷ γινόμενον,
ἄνευ τινὸς ἐκφωνήσεως, ἐξ οὗ τὸν
προφορικὸν λόγον φασὶ
προέρχεσθαι τὸν διὰ γλώσσης λαλούμενον.
Εἰπόντες τοῖνυν περὶ τῶν γνωστικῶν
δυνάμεων εἵπωμεν καὶ περὶ
τῶν ζωτικῶν, ἡγουν ὀρεκτικῶν.
Χρὴ γινώσκειν, ὅτι τῇ ψυχῇ ἐνέσπαρται
φυσικῶς δύνამις ὀρεκτικὴ
τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος καὶ πάντων τῶν
οὐσιωδῶς τῇ φύσει
προσόντων συνεκτικὴ, ἣτις λέγεται θέλησις· ἡ
μὲν γὰρ οὐσία τοῦ τε
εἶναι καὶ ζῆν καὶ κινεῖσθαι κατὰ νοῦν τε καὶ
αἴσθησιν ὀρέγεται, τῆς
οἰκείας ἐφιεμένη φυσικῆς καὶ πλήρους
ὄντοτης. Διόπερ καὶ οὕτως
ὀρίζονται τοῦτο τὸ φυσικὸν θέλημα· θέλημά
ἐστίν ὄρεξις λογικὴ τε

Οφείλουμε να γνωρίζουμε ότι η ψυχή μας έχει δύο
ειδών δυνάμεις, τις
γνωστικές και τις ζωτικές. Γνωστικές είναι ο νους,
η διάνοια, η γνώμη,
η φαντασία και η αίσθηση. Ζωτικές, δηλαδή
επιθυμητικές, είναι η βούληση
και η προαίρεση. Για να κάνουμε μάλιστα πιο
συγκεκριμένο αυτό που λέμε,
ας αναφερθούμε με λεπτομέρειες σ' αυτές. Και
πρώτα να μιλήσουμε για τις
γνωστικές δυνάμεις.
Αρκετά ήδη είπαμε προηγουμένως για την
φαντασία και την αίσθηση.
Με την αίσθηση, λοιπόν, δημιουργείται στην ψυχή
πάθος,
το οποίο ονομάζουμε φαντασία· και από τη
φαντασία δημιουργείται η ιδέα.
Στη συνέχεια, η διάνοια, αφού εξετάσει την ιδέα,
αν είναι αληθής ή ψευδής,
καταλήγει στην αλήθεια· γι' αυτό λέγεται και
διάνοια, επειδή εξετάζει και
ξεχωρίζει (την αλήθεια). Εκείνο, λοιπόν, που
αποδείχθηκε και βρέθηκε
αληθινό ονομάζεται νους (διανόημα).
Και με άλλη διατύπωση· πρέπει να γνωρίζουμε ότι
η πρώτη κίνηση του νου
λέγεται νόηση· η νόηση πάλι για κάτι λέγεται
λογισμός, ο οποίος, αν
παραμείνει και σχηματίσει στην ψυχή παράσταση
σχετική με το νοούμενο,
καλεῖται σκέψη. Η σκέψη πάλι, αν μείνει
προσηλωμένη στο ίδιο και ελέγξει
και εξετάσει τον εαυτό της, λέγεται φρόνηση. Η
φρόνηση πλέον, αν
διευρυνθεί, σχηματίζει διαλογισμό, που τον
ονομάζουμε ενδιάθετο λόγο και
τον ορίζουμε ως πλήρη κίνηση της ψυχής που
συμβαίνει στο μέρος του
διανοητικού, χωρίς τίποτε να εκφωνείται· αυτός,
λένε, δημιουργεί τον
προφορικό λόγο, ο οποίος ομιλείται με τη γλώσσα.
Αφού, λοιπόν, είπαμε για τις γνωστικές δυνάμεις,
ας μιλήσουμε και για τις
ζωτικές, δηλαδή τις επιθυμητικές.
Πρέπει να γνωρίζουμε ότι κάποια δύναμη έχει
σπαρεί μέσα στην ψυχή από τη
φύση· αυτή επιθυμεί αυτό που είναι φυσικό και
συγκρατεί όλα όσα ανήκουν
κατ' ουσίαν στη φύση μας· λέγεται θέληση. Η
ύπαρξή μας, δηλαδή, επιθυμεί
να υπάρχει με το νου και την αίσθηση· να ζει και
να κινείται ποθώντας τη

καὶ ζωτικὴ ἐκ μόνων ἡρτημένη τῶν φυσικῶν.
Ὡστε ἢ μὲν θέλησις
ἐστὶν αὐτὴ ἢ φυσικὴ καὶ λογικὴ ὄρεξις πάντων
τῶν τῆς φύσεως
συστατικῶν, ἢ ἀπλὴ δύναμις· ἢ γὰρ τῶν
ἀλόγων ὄρεξις μὴ οὕσα
λογικὴ οὐ λέγεται θέλησις.
Βούλησις δὲ ἐστὶ ποιά φυσικὴ θέλησις, ἥγουν
φυσικὴ καὶ λογικὴ ὄρεξις
τινος πράγματος. Ἐγκείται μὲν γὰρ τῇ τοῦ
ἀνθρώπου ψυχῇ δύναμις
τοῦ λογικῶς ὀρέγεσθαι. Ὅτε οὖν φυσικῶς
κινηθῇ αὕτη ἢ λογικὴ
ὄρεξις πρὸς τι πρᾶγμα, λέγεται βούλησις·
βούλησις γάρ ἐστὶν ὄρεξις
καὶ ἔφεσις τινος πράγματος λογικῇ.
Λέγεται δὲ βούλησις καὶ ἐπὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ
ἐπὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν,
τουτέστι καὶ ἐπὶ τῶν δυνατῶν καὶ ἐπὶ τῶν
ἀδυνάτων. Βουλόμεθα
γὰρ πολλάκις πορνεῦσαι ἢ σωφρονῆσαι ἢ
ὑπνῶσαι ἢ τι τῶν
τοιούτων· καὶ ταῦτα τῶν ἐφ' ἡμῖν εἰσι καὶ
δυνατά. Βουλόμεθα δὲ καὶ
βασιλεῦσαι· τοῦτο οὐκ ἔστι τῶν ἐφ' ἡμῖν.
Βουλόμεθα δὲ τυχόν καὶ
μηδέποτε ἀποθανεῖν· τοῦτο τῶν ἀδυνάτων
ἐστίν.
Ἔστι δὲ ἡ βούλησις τοῦ τέλους, οὐ τῶν πρὸς
τὸ τέλος. Τέλος μὲν οὖν
ἐστὶ τὸ βουλευτὸν ὡς τὸ βασιλεῦσαι, ὡς τὸ
ὑγιᾶναι· πρὸς τὸ τέλος δὲ
τὸ βουλευτὸν, ἥγουν ὁ τρόπος, δι' οὗ
ὀφείλομεν ὑγιᾶναι ἢ
βασιλεῦσαι· εἴτα μετὰ τὴν βούλησιν ζήτησις
καὶ σκέψις. Καὶ μετὰ
ταῦτα, εἰ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ, γίνεται βουλή,
ἥγουν βούλευσις. Βουλή
δὲ ἐστὶν ὄρεξις ζητητικὴ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν
πρακτῶν γινομένη·
βουλεύεται γάρ, εἰ ὥφειλε μετελθεῖν τὸ
πρᾶγμα ἢ οὐ. Εἴτα κρίνει τὸ
κρεῖττον, καὶ λέγεται κρίσις. Εἴτα διατίθεται
καὶ ἀγαπᾷ τὸ ἐκ τῆς
βουλῆς κριθέν, καὶ λέγεται γνώμη· ἐὰν γὰρ
κρίνη καὶ μὴ διατεθῇ πρὸς
τὸ κριθέν, ἥγουν ἀγαπήσῃ αὐτό, οὐ λέγεται
γνώμη. Εἴτα μετὰ τὴν
διάθεσιν γίνεται προαίρεσις, ἥγουν ἐπιλογή·
προαίρεσις γάρ ἐστὶ δύο
προκειμένων τὸ αἰρεῖσθαι καὶ ἐκλέγεσθαι
τοῦτο πρὸ τοῦ ἐτέρου.

δική της φυσικὴ καὶ τέλεια ὑπαρξῇ. Γι' αὐτό καὶ ο
ορισμός του φυσικοῦ
θελήματος εἶναι ὁ ἐξής· θέλημα εἶναι λογικὴ
ἐπιθυμία τῶν ζωτικῶν, που
εξαρτάται μόνον ἀπ' ὅσα ἀνήκουν στη φύση μας.
Επομένως, ἡ θέληση εἶναι
ἡ ἴδια ἡ φυσικὴ καὶ λογικὴ ἐπιθυμία ὅλων τῶν
συστατικῶν τῆς φύσεώς μας,
ἡ ἀπλὴ δύναμις· ἀντίθετα, ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀλόγων
όντων, ἐπειδὴ δεν εἶναι
λογικὴ, δεν λέγεται θέληση.
Ἡ βούληση εἶναι κάποια φυσικὴ θέληση, δηλαδή
φυσικὴ καὶ λογικὴ ἐπιθυμία
κάποιου πράγματος. Ὑπάρχει, δηλαδή, μέσα στην
ψυχὴ του ἀνθρώπου δύναμις
τῆς λογικῆς ἐπιθυμίας. Ὅταν, λοιπόν, ἡ λογικὴ
ἐπιθυμία κινηθεῖ φυσικὰ πρὸς
κάποιο πρᾶγμα, λέγεται βούληση· βούληση,
δηλαδή, εἶναι ἡ λογικὴ ἐπιθυμία
καὶ ὁ πόθος κάποιου πράγματος.
Ἡ βούληση χρησιμοποιεῖται καὶ γιὰ ὅσα
εξαρτώνται ἀπὸ μας καὶ γιὰ ὅσα δεν
εξαρτώνται, δηλαδή καὶ γι' αὐτά που εἶναι δυνατόν
να γίνουν καὶ γι' αὐτά
δεν εἶναι. Επιθυμοῦμε, γιὰ παράδειγμα,
πολλές φορές να πορνεύσουμε ἢ να ἐγκρατευθοῦμε
ἢ να κοιμηθοῦμε ἢ κάτι
παρόμοιο· αὐτά εξαρτώνται ἀπὸ μας καὶ μποροῦν
να γίνουν. Θέλουμε, ἀκόμη,
να γίνουμε βασιλιάδες· αὐτό ὅμως δεν εξαρτάται
ἀπὸ μας. Επιθυμοῦμε τέλος
να μην πεθάνουμε ποτέ· αὐτό ὅμως εἶναι ἀπὸ τα
ἀδύνατα.
Ἡ βούληση ἀναφέρεται στον σκοπό, ὅχι σ' αὐτά
που οδηγοῦν στον σκοπό.
Σκοπός βέβαια εἶναι τὸ ἀντικείμενο τῆς
βουλήσεως, ὅπως να βασιλεύσουμε ἢ
να γίνουμε υγιεῖς. Στον σκοπὸ οδηγεῖ ἡ σκέψη,
δηλαδή ὁ τρόπος με τον οποίο
πρέπει να γίνουμε υγιεῖς ἢ να βασιλέψουμε.
Ἐπειτα, μετὰ ἀπὸ τὴν βούληση,
ἀκολουθεῖ ἡ ἐρευνα καὶ ἡ ἐξέταση. Καὶ μετὰ ἀπ'
αὐτά, ἀν εξαρτάται ἀπὸ μας,
ἀκολουθεῖ βουλή, δηλαδή ἀπόφαση. Καὶ «βουλή»
εἶναι ἐπιθυμία γιὰ να
ἐρευνήσουμε αὐτά που πρέπει να πράξουμε.
Σκέφτεται, δηλαδή, κάποιος,
ἀν πρέπει ν' ἀσχοληθεῖ με τὴν ὑπόθεση ἢ ὄχι.
Ἐπειτα σκέφτεται τὸ καλύτερο,
καὶ αὐτό λέγεται διάκριση. Στὴ συνέχεια,
ἀποδέχεται καὶ ἀγαπᾷ αὐτό που
ἐκρίνε με τὴ σκέψη του, καὶ αὐτό ονομάζεται

Εἴτα ὁρμᾷ πρὸς τὴν πρᾶξιν, καὶ λέγεται ὁρμῇ.
Εἴτα κέχρηται, καὶ
λέγεται χρήσις. Εἴτα παύεται τῆς ὀρέξεως
μετὰ τὴν χρήσιν.
Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἀλόγων ὀρεξεις γίνεται τινος,
καὶ εὐθέως ὁρμῇ πρὸς
τὴν πρᾶξιν· ἄλογος γάρ ἐστιν ἡ ὀρεξις τῶν
ἀλόγων, καὶ ἄγονται
ὑπὸ τῆς φυσικῆς ὀρέξεως. Διὸ οὐδὲ θέλησις
λέγεται ἡ τῶν ἀλόγων
ὀρεξις, οὐδὲ βούλησις· θελήσις γάρ ἐστι
λογικὴ καὶ αὐτεξούσιος
φυσικὴ ὀρεξις. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων λογικῶν
ὄντων ἄγεται
μᾶλλον ἢ φυσικὴ ὀρεξις ἥπερ ἄγει·
αὐτεξουσίως γὰρ καὶ μετὰ λόγου
κινεῖται, ἐπειδὴ συνεζευγμένοι εἰσὶν αἱ
γνωστικαὶ καὶ ζωτικαὶ
δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Αὐτεξουσίως οὖν ὀρέγεται
καὶ αὐτεξουσίως
βούλεται καὶ αὐτεξουσίως ζητεῖ καὶ σκέπτεται
καὶ αὐτεξουσίως
βουλεύεται καὶ αὐτεξουσίως κρίνει καὶ
αὐτεξουσίως διατίθεται καὶ
αὐτεξουσίως προαίρειται καὶ αὐτεξουσίως
ὁρμᾷ καὶ αὐτεξουσίως
πράττει ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ὄντων.
Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἐπὶ Θεοῦ βούλησιν μὲν
λέγομεν, προαίρεσιν δὲ
κυρίως οὐ λέγομεν· οὐ γὰρ βουλεύεται ὁ
Θεός. Ἀγνοίας γάρ ἐστι τὸ
βουλεύεσθαι· περὶ γὰρ τοῦ γινωσκομένου
οὐδεὶς βουλεύεται. Εἰ δὲ ἡ
βουλή ἀγνοίας, πάντως καὶ ἡ προαίρεσις. Ὁ δὲ
Θεὸς πάντα εἰδῶς
ἀπλῶς οὐ βουλεύεται.
Οὔτε δὲ ἐπὶ τῆς τοῦ Κυρίου ψυχῆς φαμεν
βουλὴν ἢ προαίρεσιν· οὐ
γὰρ εἶχεν ἀγνοίαν. Εἰ γὰρ καὶ τῆς ἀγνοούσης
τὰ μέλλοντα φύσεως
ἦν, ἀλλ' ὅμως καθ' ὑπόστασιν ἐνωθεῖσα τῷ
Θεῷ Λόγῳ πάντων τὴν
γνώσιν εἶχεν οὐ χάριτι, ἀλλ', ὡς εἴρηται, διὰ
τὴν καθ' ὑπόστασιν
ἔνωσιν· ὁ αὐτὸς γὰρ ἦν καὶ Θεὸς καὶ
ἄνθρωπος. Διὸ οὐδὲ γνωμικὸν
εἶχε θέλημα. Θέλησιν μὲν γὰρ εἶχε τὴν
φυσικὴν, τὴν ἀπλὴν, τὴν ἐν
πάσαις ταῖς ὑποστάσεσι τῶν ἀνθρώπων
ὁμοίως θεωρουμένην, τὴν
δὲ γνώμην, ἥγουν τὸ θελητὸν, οὐκ εἶχεν ἡ
ἁγία αὐτοῦ ψυχὴ ἐναντίον

συγκατάθεση. Ἀν βέβαια δὲν
αποφασίσαι ν' αποδεχθεῖ τὴν κρίσιν του, δηλαδή
δὲν τὴν ἀγαπήσει, τότε
δὲν ονομάζεται συγκατάθεση. Ἐπειτα, μετὰ τὴν
αποδοχή, ἐρχεται
ἡ προαίρεσις, δηλαδή ἡ ἐπιλογή· προαίρεσις
δηλαδή εἶναι ἡ ἐκλογή τοῦ ενός
μεταξὺ δύο πραγμάτων, νὰ προτιμήσουμε αὐτὸ
ἀντὶ γιὰ τὸ ἄλλο. Κατόπιν,
σπεύδει νὰ τὸ κάνει πράξη, καὶ αὐτὸ ονομάζεται
ὁρμῇ. Ἐπειτα, ἐκπληρώνει
τὴν ἐπιθυμία, καὶ αὐτὸ λέγεται χρῆσις. Τέλος, μετὰ
τὴν χρῆσιν, ἡ ἐπιθυμία
σταματά.
Στὴν περίπτωση βέβαια τῶν ἀλόγων ζώων, ὅταν
ἔχουν ἐπιθυμία κάποιου
πράγματος, ἀμέσως ὁρμοῦν νὰ τὴν
πραγματοποιήσουν· διότι ἡ ἐπιθυμία
τῶν ἀλόγων ζώων εἶναι ἀλογική καὶ κατευθύνεται
ἀπὸ τὴν φυσικὴ ἐπιθυμία. Γι' αὐτὸ ἡ ἐπιθυμία τῶν
ἀλόγων ζώων δὲν
ονομάζεται θέλησις οὔτε βούλησις· διότι ἡ θέλησις
εἶναι λογικὴ καὶ αὐτεξούσια
φυσικὴ ἐπιθυμία. Στους ἀνθρώπους ὅμως, οἱ ὁποῖοι
ἔχουν λογικὴ, ἡ φυσικὴ
τοὺς ἐπιθυμία μᾶλλον κατευθύνεται παρὰ
κατευθύνει· διότι αὐτὴ κινεῖται
ἐλεύθερα καὶ λογικά, ἐπειδὴ μέσα στὸν ἄνθρωπο οἱ
γνωστικὲς καὶ ζωτικὲς
δυνάμεις ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους. (Ὁ
ἄνθρωπος), λοιπόν, ἐλεύθερα
ἐπιθυμεῖ, ἐλεύθερα θέλει, ἐλεύθερα ἐρευνᾷ καὶ
ἐξετάζει, ἐλεύθερα σκέφτεται,
ἐλεύθερα διακρίνει, ἐλεύθερα παίρνει θέσιν
ἀπέναντι στα πράγματα,
ἐλεύθερα ἐκλέγει, ἐλεύθερα σπεύδει (γιὰ
ἐκπλήρωση τῶν ἐπιθυμιῶν) καὶ
ἐλεύθερα ἐνεργεῖ σ' αὐτὰ που εἶναι σύμφωνα με τὴ
φύσιν του.
Πρέπει ἐπίσης νὰ γνωρίζουμε ὅτι στὸ Θεὸ
ἀποδίδουμε βούλησιν καὶ ὄχι
προαίρεσιν· διότι ὁ Θεὸς δὲν σκέφτεται. Ἡ σκέψις
ἀποτελεῖ γνώρισμα τῆς
ἀγνοίας· κανεὶς ὅμως δὲν σκέφτεται γιὰ κάτι που
τὸ γνωρίζει. Εἰάν, λοιπόν,
ἡ σκέψις εἶναι γνώρισμα τῆς ἀγνοίας, ὅπωςδήποτε
εἶναι καὶ ἡ προαίρεσις.
Ἀλλὰ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος τὰ γνωρίζει ὅλα ἀπολύτως,
δὲν σκέφτεται.
Ἀλλὰ οὔτε στὴν ψυχὴ τοῦ Κυρίου ἀποδίδουμε
σκέψιν ἢ προαίρεσιν· διότι δὲν
εἶχε ἀγνοία. Ἀν καὶ ἡ (ἀνθρώπινη) φύσις τοῦ

τοῦ θείου αὐτοῦ θελήματος οὐδὲ ἄλλο παρὰ τὸ θεῖον αὐτοῦ θέλημα.
Ἡ γὰρ γνώμη συνδιαίρεται ταῖς ὑποστάσεσι πλὴν τῆς ἁγίας καὶ ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου καὶ ἀδιαίρετου θεότητος· ἐκεῖ γὰρ τῶν ὑποστάσεων μὴ εἰς ἅπαν διαιρουμένων καὶ διισταμένων, οὐδὲ τὸ θελητὸν διαίρεται. Κἀκεῖ μὲν, ἐπειδὴ μία ἡ φύσις, μία καὶ ἡ φυσικὴ θέλησις· ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ ὑποστάσεις ἀδιάστατοί εἰσιν, ἔν καὶ τὸ θελητὸν καὶ μία ἡ κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων.
Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ μὲν ἡ φύσις μία, μία καὶ ἡ φυσικὴ θέλησις· ἐπειδὴ δὲ αἱ ὑποστάσεις κεχωρισμένοι εἰσὶ καὶ διεσθήκασιν ἀλλήλων κατὰ τε τόπον καὶ χρόνον καὶ τὴν πρὸς τὰ πράγματα διάθεσιν καὶ ἕτερα πλεῖστα, τούτου ἕνεκα διάφορα τὰ θελήματα καὶ αἱ γινώμαι. Ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ μὲν διάφοροι αἱ φύσεις, διάφοροι καὶ αἱ θελήσεις αἱ φυσικαὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος καὶ τῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος, ἡγουν αἱ θελητικαὶ δυνάμεις· ἐπειδὴ δὲ μία ἡ ὑπόστασις καὶ εἷς ὁ θέλων, ἔν καὶ τὸ θελητὸν, ἡγουν τὸ γνωμικὸν θέλημα, τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ θελήσεως ἐπομένης δηλαδή τῇ θείᾳ αὐτοῦ θελήσει καὶ ταῦτα θελούσης, ἃ ἡ θεία αὐτοῦ ἠθέλε θελήσις θέλειν αὐτήν.
Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὡς ἕτερον μὲν ἔστιν ἡ θέλησις, ἕτερον δὲ βούλησις, ἕτερον δὲ τὸ θελητὸν καὶ ἕτερον τὸ θελητικὸν καὶ ἕτερον ὁ θέλων.
Θέλησις μὲν γάρ ἐστιν αὐτὴ ἡ ἀπλὴ δύναμις τοῦ θέλειν, βούλησις δὲ ἡ περὶ τι θέλησις, θελητὸν δὲ τὸ ὑποκείμενον τῇ θελήσει πρᾶγμα, ἡγουν ὅπερ θέλομεν· οἷον κινεῖται ἡ ὄρεξις πρὸς βρῶσιν· ἡ μὲν ἀπλῶς ὄρεξις ἡ λογικὴ θέλησίς ἐστιν, ἡ δὲ πρὸς βρῶσιν ὄρεξις βούλησίς ἐστιν, αὐτὴ δὲ ἡ βρῶσις θελητὸν ἐστὶ, θελητικὸν δὲ τὸ ἔχον τὴν θελητικὴν δύναμιν, οἷον ὁ ἄνθρωπος. Θέλων δὲ αὐτὸς ὁ κεκρημένος τῇ θελήσει.
Δεῖ εἰδέναι, ὡς τὸ θέλημα, ποτὲ μὲν τὴν

αγνοοῦσε τα μέλλοντα να συμβοῦν, ὁμως, ἐπειδὴ ἐνώθηκε υποστατικά με το Θεό Λόγο, εἶχε τη γνώση ὅλων ὅχι χαριστικά ἀλλά, ὅπως λέγεται, ἐξαιτίας της υποστατικῆς ἐνώσεώς της· διότι ο ἴδιος ἦταν καὶ Θεός καὶ ἄνθρωπος. Γι' αὐτό καὶ δὲν εἶχε γνωμικὸ θέλημα. Εἶχε βέβαια ἀπλὴ φυσικὴ θέληση, τὴν ἴδια που συναντάμε σε κάθε ἀνθρώπινη ὑπόστασι· ἀλλὰ ἡ ἀγία του ψυχὴ δὲν εἶχε γνώμη, δηλαδή ἐπιθυμητό, τὸ ὁποῖο (να μπορεῖ να εἶναι) ἀντίθετο στο θεῖο του θέλημα ἢ κάτι το διαφορετικὸ ἀπὸ το θεῖο του θέλημα.
Διότι ἡ γνώμη χωρίζεται μαζί με τις ὑποστάσεις (πρόσωπα), ἐκτός ἀπὸ τα πρόσωπα της ἁγίας, ἀπλῆς, ἀσύνθετης καὶ ἀδιαίρετης Θεότητος· ἐπειδὴ οἱ ὑποστάσεις της Θεότητος εἶναι ἀδιαίρετες καὶ ἀχώριστες, οὔτε καὶ ἡ θέλησή τους χωρίζεται. Καὶ στη θεότητα βέβαια, ἐπειδὴ ἡ φύση εἶναι μία, μία εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ τους θέληση. Καὶ ἐπειδὴ οἱ ὑποστάσεις εἶναι ἀχώριστες, εἶναι καὶ μία ἡ θέλησή καὶ ἡ κίνησις (ἐνέργεια) των τριῶν ὑποστάσεων.
Στὴν περίπτωση τῶν ἀνθρώπων μάλιστα, ἐπειδὴ μία εἶναι ἡ φύση, μία εἶναι καὶ ἡ θέληση· ἐπειδὴ ὁμως τα πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων εἶναι χωριστά καὶ διαφέρουν μεταξύ τους στον τόπο, τὸ χρόνο, τὴ σχέση τους πρὸς τα πράγματα καὶ ἄλλα πολλά, ἐξαιτίας αὐτοῦ ἔχουμε καὶ διαφορετικὰ θελήματα καὶ γινώμες. Σχετικὰ ὁμως με τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ οἱ φύσεις διαφέρουν, διαφέρουν καὶ οἱ φυσικὲς θελήσεις της θείας καὶ της ἀνθρωπίνης φύσεώς του, δηλαδή οἱ θελητικὲς δυνάμεις. Επειδὴ ὁμως μία εἶναι ἡ ὑπόστασις τοῦ προσώπου τοῦ καὶ ἓνας αὐτός που θέλει, ἓνα εἶναι καὶ αὐτό που θέλει, δηλαδή τὸ γνωμικὸ τοῦ θέλημα· διότι ἡ ἀνθρώπινη θέλησή του ἀκολουθεῖ τὴ θεία του θέληση καὶ θέλει αὐτά, τὰ ὁποῖα ἡ θεία του θέληση ἠθέλε να θέλει αὐτὴ (ἡ ἀνθρώπινη). Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ θέληση καὶ ἄλλο ἡ βούληση, ἄλλο τὸ θελητό, ἄλλο τὸ θελητικὸ καὶ ἄλλο ὁ θέλων.

θέλησιν δηλοῖ, ἥτοι τὴν
θελητικὴν δύναμιν καὶ λέγεται θέλημα
φυσικόν, ποτέ δὲ τὸ θελητὸν
καὶ λέγεται θέλημα γνωμικόν.

Θέληση, δηλαδή, είναι η ίδια η απλή δύναμη να
θέλουμε, ενώ βούληση είναι
η θέληση για κάτι· θελητό πάλι είναι το
αντικείμενο της θελήσεως, δηλαδή
αυτό που θέλουμε· για παράδειγμα, η επιθυμία
κινείται για φαγητό· η απλή
επιθυμία είναι λογική θέληση, ενώ η επιθυμία για
φαγητό είναι βούληση·
η ίδια η τροφή είναι το θελητό, ενώ θελητικό είναι
αυτό που έχει τη δύναμη
της θελήσεως, για παράδειγμα ο άνθρωπος. Θέλων
πάλι είναι αυτός που
χρησιμοποιεί τη θέληση.
Πρέπει να γνωρίζουμε ότι το θέλημα άλλοτε
σημαίνει τη θέληση, δηλαδή τη
θελητική δύναμη και ονομάζεται φυσικό θέλημα·
άλλοτε πάλι σημαίνει το
επιθυμητό και ονομάζεται γνωμικό θέλημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 37. Περί ἐνεργείας.
Χρὴ γινώσκειν, ὥς πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ
προειρημέναι, αἷ τε
γνωστικαὶ αἷ τε ζωτικαὶ καὶ αἱ φυσικαὶ καὶ αἱ
τεχνικαὶ, ἐνέργειαι
λέγονται· ἐνέργεια γὰρ ἐστὶν ἡ φυσικὴ
ἐκάστης οὐσίας δύναμις τε καὶ
κίνησις. Καὶ πάλιν· ἐνέργειά ἐστὶ φυσικὴ ἡ
πάσης οὐσίας ἔμφυτος
κίνησις. Ὅθεν δῆλον, ὅτι, ὧν ἡ οὐσία ἡ αὐτή,
τούτων καὶ ἡ ἐνέργεια
ἡ αὐτή, ὧν δὲ αἱ φύσεις διάφοροι, τούτων καὶ
αἱ ἐνέργειαι διάφοροι·
ἀμήχανον γὰρ οὐσίαν ἄμοιρον εἶναι φυσικῆς
ἐνεργείας.
Ἐνέργεια πάλιν ἐστὶ φυσικὴ, ἡ δηλωτικὴ
ἐκάστης οὐσίας δύναμις.
Καὶ πάλιν· ἐνέργειά ἐστὶ φυσικὴ καὶ πρώτη ἡ
ἀεικίνητος δύναμις τῆς
νοερᾶς ψυχῆς, τουτέστιν ὁ ἀεικίνητος αὐτῆς
λόγος φυσικῶς ἐξ αὐτῆς
αἰὶ πηγάζομενος. Καὶ πάλιν· ἐνέργειά ἐστὶ
φυσικὴ ἡ ἐκάστης οὐσίας
δύναμις τε καὶ κίνησις, ἥς χωρὶς μόνον τὸ μὴ
ᾧ.
Λέγονται δὲ ἐνέργειαι καὶ αἱ πράξεις ὥς τὸ
λαλεῖν, τὸ περιπατεῖν,
τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ τὰ
πάθη δὲ τὰ φυσικὰ
πολλάκις ἐνέργειαι λέγονται, οἷον πείνα, δίψα
καὶ τὰ τοιαῦτα.
Λέγεται πάλιν ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς
δυνάμεως.

Για την ενέργεια.
Πρέπει να γνωρίζουμε ότι όλες οι δυνάμεις που
έχουμε αναφέρει, οι
γνωστικές, οι ζωτικές, οι φυσικές και οι τεχνικές,
ονομάζονται ἐνέργειες.
Ἐνέργεια είναι η φυσική δύναμη και κίνηση κάθε
ουσίας. Και επίσης·
φυσική ἐνέργεια είναι η ἐμφυτη κίνηση κάθε
ουσίας. Γι' αυτό είναι φανερό
ὅτι ὅποια ὄντα ἔχουν την ίδια οὐσία, αὐτὰ ἔχουν
καὶ την ίδια ἐνέργεια· ὅποια
ὁμως ἔχουν διαφορετικές φύσεις, αὐτὰ ἔχουν καὶ
διαφορετικές ἐνέργειες·
διότι είναι ἀδύνατο η οὐσία να εἶναι ἀμέτοχη στη
φυσική ἐνέργεια.
Φυσική ἐνέργεια πάλι είναι η δύναμη που
φανερώνει κάθε οὐσία. Και επίσης·
φυσική καὶ πρώτη ἐνέργεια είναι η αεικίνητη
δύναμη της νοερῆς ψυχῆς,
δηλαδή η αεικίνητη δύναμη της διάνοιάς της, η
οποία ἀπὸ τη φύση της
πηγάζει πάντοτε ἀπ' αὐτήν. Και ἀκόμη· φυσική
ἐνέργεια είναι η δύναμη καὶ η
κίνηση κάθε οὐσίας, χωρὶς την οποία ὑπάρχει μόνο
αὐτό που δεν ἔχει ὑπαρξή.
Ἐνέργειες ονομάζονται καὶ οἱ πράξεις, ὅπως το να
ομιλεῖ κανεῖς, να περπατά,
να τρώει, να πίνει καὶ τα παρόμοια. Και ἀκόμη, τα
φυσικὰ πάθη λέγονται
πολλές φορές ἐνέργειες, ὅπως η πείνα, η δίψα καὶ
τα παρόμοια. Ἐνέργεια
ονομάζεται τέλος καὶ τὸ ἀποτέλεσμα της
δυνάμεως.

Διττῶς δὲ λέγεται καὶ τὸ δυνάμει καὶ τὸ ἐνεργείᾳ. Λέγομεν γὰρ τὸν παῖδα τὸν θηλάζοντα δυνάμει γραμματικόν· ἔχει γὰρ ἐπιτηδεϊότητα διὰ μαθήσεως γενέσθαι γραμματικός. Λέγομεν πάλιν τὸν γραμματικὸν καὶ δυνάμει γραμματικὸν καὶ ἐνεργείᾳ· ἐνεργείᾳ μὲν, ὅτι ἔχει τὴν γνῶσιν τῆς γραμματικῆς, δυνάμει δέ, ὅτι δύναται ἐξηγεῖσθαι, οὐκ ἐνεργεῖ δὲ τὴν ἐξήγησιν. Λέγομεν πάλιν ἐνεργείᾳ γραμματικόν, ὅτε ἐνεργεῖ, ἥγουν ἐξηγεῖται. Χρὴ οὖν γινώσκειν, ὅτι ὁ δεύτερος τρόπος κοινός ἐστι τοῦ δυνάμει καὶ τοῦ ἐνεργείᾳ· δεύτερος μὲν τοῦ δυνάμει, πρῶτος δὲ τοῦ ἐνεργείᾳ. Ἐνέργεια φύσεώς ἐστι πρώτη καὶ μόνη καὶ ἀληθής, ἡ αὐθαίρετος, ἥτοι λογικὴ καὶ αὐτεξούσιος ζωὴ καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς εἶδους συστατικὴ· ἥς οἱ ἀποστεροῦντες τὸν Κύριον, οὐκ οἶδα ὅπως αὐτὸν Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα λέγουσιν. Ἐνέργειά ἐστι φύσεως κίνησις δραστική· δραστικὸν δὲ λέγεται τὸ ἐξ ἑαυτοῦ κινούμενον.

Με διπλὴ σημασία λέγονται καὶ οἱ εκφράσεις «δυνάμει» καὶ «ἐνεργείᾳ». Το παιδί που θηλάζει το ονομάζουμε δυνάμει γραμματοδιδάσκαλο· διότι ἔχει τὴν ικανότητα με τὴ μάθηση νὰ γίνεῖ γραμματοδιδάσκαλος. Το γραμματοδιδάσκαλο πάλι τὸν λέμε καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ γραμματοδιδάσκαλο· ἐνεργείᾳ, διότι γνωρίζει τὴ γραμματικὴ τέχνη, καὶ δυνάμει, διότι μπορεῖ νὰ τὴν διδάξει, ἀλλὰ δὲν διδάσκει. Τὸν καλοῦμε πάλι ἐνεργείᾳ γραμματοδιδάσκαλο, ὅταν ἐργάζεται, δηλαδὴ διδάσκει. Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ δεύτερη περίπτωσις ἀνήκει ἀπὸ κοινού καὶ στο δυνάμει καὶ στο ἐνεργείᾳ· κατὰ δεύτερο λόγο ἀνήκει στο δυνάμει, ἐνῶ κατὰ πρῶτο ἀνήκει στο ἐνεργείᾳ. Πρῶτη, μοναδικὴ καὶ ἀληθινὴ ἐνέργεια τῆς φύσεώς μας εἶναι ἡ ανεξάρτητη, δηλαδὴ ἡ λογικὴ καὶ ἐλεύθερη ζωὴ, που εἶναι συστατικὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς μας· αὐτοὶ που ἀρνοῦνται αὐτὴ τὴ φύση (ἀνθρώπινη) γιὰ τὸν Κύριο, δὲν ξέρω πῶς τὸν ονομάζουν ἐνανθρωπήσαντα Θεό. Ἡ ἐνέργεια εἶναι δραστικὴ κίνησις τῆς φύσεως· καὶ ονομάζεται δραστικὸ αὐτὸ που κινεῖται ἀπὸ τὸν εαυτό του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 38. Περί ἐκουσίου καὶ ἀκουσίου
Ἐπειδὴ τὸ ἐκούσιον ἐν πράξει τινὶ ἐστὶ καὶ τὸ νομιζόμενον δὲ ἀκούσιον ἐν πράξει τινὶ ἐστὶ, πολλοὶ δὲ τινες καὶ τὸ ὄντως ἀκούσιον οὐ μόνον ἐν τῷ πάσχειν ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πράττειν τίθενται, δεῖ εἰδέναι, ὅτι πρᾶξις ἐστὶν ἐνέργεια λογικὴ, ταῖς δὲ πράξεσιν ἔπεται ἔπαινος ἢ ψόγος· καὶ αἱ μὲν αὐτῶν μεθ' ἡδονῆς, αἱ δὲ μετὰ λύπης πράττονται· καὶ αἱ μὲν αὐτῶν εἰσιν αἵρεται τῷ πράττοντι, αἱ δὲ φευκταί· καὶ τῶν αἵρετῶν αἱ μὲν αἰεὶ αἵρεται, αἱ δὲ κατὰ τινὰ χρόνον. Ὅμοίως καὶ τῶν φευκτῶν. Καὶ πάλιν· αἱ μὲν τῶν πράξεων ἐλεοῦνται, αἱ δὲ συγγνώμης ἀξιοῦνται, αἱ δὲ μισοῦνται καὶ κολάζονται. Τῷ μὲν οὖν ἐκουσίῳ πάντως ἐπακολουθεῖ ἔπαινος ἢ

Γιὰ τὸ ἐκούσιο καὶ τὸ ἀκούσιο.
Ἐπειδὴ σὲ μιὰ πράξη ὑπάρχει ἡ ἐκούσια καὶ σ' ἄλλῃ ἡ θεωρούμενη ἀκούσια συμμετοχὴ καὶ πολλοὶ πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει ἡ ἀκούσια συμμετοχὴ ὅχι μόνον ὅταν υποφέρουμε ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐνεργοῦμε, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ πράξη εἶναι λογικὴ ἐνέργεια καὶ ὅτι μετὰ τὴς πράξεις ἀκολουθεῖ ἢ ἐπαινος ἢ κατηγορία. Καὶ ἄλλες πράξεις γίνονται με ευχαρίστηση καὶ ἄλλες με λύπη. Αὐτός που τίς κάμει, ἄλλες τὴς προτιμᾷ καὶ ἄλλες τὴς ἀποφεύγει· καὶ ἀπ' αὐτῆς που προτιμᾷ, ἄλλες τὴς προτιμᾷ γιὰ πάντα, ἐνῶ ἄλλες πρόσκαιρα· τὸ ἴδιο καὶ αὐτῆς που ἀποφεύγει. Ἐπίσης, ἄλλες ἀπὸ τὴς πράξεις κινοῦν τὴν συμπάθεια, ἄλλες θεωροῦνται ἀξίες συγχωρήσεως, ἄλλες εἶναι μισητές καὶ ἄλλες ἀξίες τιμωρίας. Στὴν ἐκούσια, λοιπὸν, συμμετοχὴ ἀκολουθεῖ ὅπως οἴηται ἐπαινος

ψόγος καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς
 πράττεσθαι καὶ τὸ αἰρετὰς εἶναι τὰς πράξεις
 τοῖς πράττουσιν ἢ αἰεὶ ἢ
 τότε, ὅτε πράττονται. Τῷ δὲ ἀκουσίῳ τὸ
 συγγνώμης ἢ ἐλέους
 ἀξιοῦσθαι, καὶ τὸ μετὰ λύπης πράττεσθαι καὶ
 τὸ μὴ εἶναι αἰρετὰς
 μηδὲ δι' ἑαυτοῦ τελεῖν τὸ πραττόμενον, εἰ καὶ
 βιάζοιτο.
 Τοῦ δὲ ἀκουσίου τὸ μὲν ἐστὶ κατὰ βίαν, τὸ δὲ
 δι' ἄγνοιαν· κατὰ βίαν
 μὲν, ὅταν ἡ ποιητικὴ ἀρχὴ, ἡγουν αἰτία
 ἐξωθεν ἐστίν, ἡγουν ὅταν
 ὑφ' ἐτέρου βιαζώμεθα, μηδ' ὅλως πειθόμενοι,
 μηδὲ συμβαλλόμεθα
 κατ' οἰκείαν ὁρμὴν, μηδὲ ὅλως συμπράττωμεν
 ἢ δι' ἑαυτῶν τὸ
 βιασθὲν ποιῶμεν· ὃ καὶ ὀριζόμενοι φαμεν·
 ἀκούσιόν ἐστὶν οὐ ἡ ἀρχὴ
 ἐξωθεν μηδὲν συμβαλλομένου κατ' οἰκείαν
 ὁρμὴν τοῦ βιασθέντος.
 Ἀρχὴν δὲ φαμεν τὴν ποιητικὴν αἰτίαν. Τὸ δὲ
 δι' ἄγνοιαν ἀκούσιόν
 ἐστίν, ὅταν μὴ αὐτοὶ παρέχωμεν αἰτίαν τῆς
 ἀγνοίας, ἀλλ' οὕτω
 συμβῇ. Εἰ γὰρ μεθύων τις φόνον ποιήσῃ,
 ἀγνοῶν ἐφόνευσεν, οὐ μὴν
 ἀκουσίως· τὴν γὰρ αἰτίαν τῆς ἀγνοίας, ἡγουν
 τὴν μέθην, αὐτὸς
 ἔπραξεν. Εἰ δὲ τις ἐν τῷ συνήθει τόπῳ
 τοξεύων τὸν πατέρα
 παριόντα ἀπέκτεινε, δι' ἄγνοιαν λέγεται
 ἀκουσίως τοῦτο πεποιηκέναι.
 Τοῦ οὖν ἀκουσίου διττοῦ ὄντος, τοῦ μὲν κατὰ
 βίαν, τοῦ δὲ δι'
 ἄγνοιαν, τὸ ἐκούσιον ἀμφοτέροις ἀντίκειται·
 ἔστι γὰρ ἐκούσιον τὸ
 μήτε κατὰ βίαν μήτε δι' ἄγνοιαν γινόμενον.
 Ἐκούσιον τοίνυν ἐστίν,
 οὐ ἡ ἀρχὴ, τουτέστιν ἡ αἰτία, ἐν αὐτῷ εἶδοτι
 τὰ καθ' ἕκαστα, δι' ὧν
 καὶ ἐν οἷς ἡ πράξις. «Καθ' ἕκαστα» δὲ ἐστίν, ἃ
 καλεῖται παρὰ τοῖς
 ῥήτορσι περιστατικὰ μόρια· οἷον τίς, ἡγουν ὁ
 πράξας, τίνα, ἡγουν
 τὸν παθόντα, τί, ἡγουν αὐτὸ τὸ πραχθέν,
 τυχὸν ἐφόνευσεν· τί, ἡγουν ὁργάνῳ, ποῦ, ἡγουν τόπῳ, πότε, ἡγουν
 ἐν ποίῳ χρόνῳ, πῶς,
 ὁ τρόπος τῆς πράξεως, διὰ τί, ἡγουν διὰ ποίαν
 αἰτίαν.
 Ἰστέον, ὥς εἰσὶ τινὰ μέσα ἐκουσίων καὶ

ἡ κατηγορία καὶ ὅτι αὐτὸς που τις κάμει τις
 προτιμᾷ ἢ για πάντα ἢ για κάποιο
 χρονικό διάστημα που γίνονται. Στην ακούσια
 ὁμως συμμετοχὴ ακολουθεῖ
 ἡ συγχώρεση ἢ ἡ συμπάθεια, ὅτι γίνονται με λύπη
 καὶ ὅτι δεν τις ἐπιλέγει οὔτε
 τις ἐνεργεῖ ἀπὸ τον εαυτό του αὐτὸς που τις κάμει,
 ἀκόμη κι αν πιέζεται.
 Η ακούσια συμμετοχὴ οφείλεται ἀπὸ τη μια στη
 βία κι ἀπὸ την ἄλλη στην
 ἀγνοια· στη βία βέβαια οφείλεται, ὅταν ἡ
 δημιουργικὴ ἀρχή, δηλαδή ἡ αἰτία
 τῆς βρίσκεται ἐξω ἀπο μας, ὅταν δηλαδή ἄλλος
 μας πιέζει, χωρὶς καθόλου να
 μας πείθει καὶ χωρὶς να συμμετέχουμε αὐθόρμητα
 ἢ να συμπράττουμε ἢ να
 κάνουμε ἀπὸ μόνοι μας αὐτὸ για το οποίο μας
 πιέζουν. Ο ὀρισμός αὐτοῦ
 εἶναι: ακούσια συμμετοχὴ εἶναι αὐτὴ τῆς ὁποίας ἡ
 ἀρχὴ βρίσκεται ἐξω ἀπὸ
 μας, χωρὶς καθόλου να συμμετέχει με τον εαυτό
 του αὐτὸς που δέχθηκε
 πίεση. Ἀρχὴ πάλι ονομάζουμε τη δημιουργικὴ
 αἰτία. Η ακούσια ὁμως
 συμμετοχὴ οφείλεται στην ἀγνοια, ὅταν οἱ ἴδιοι δεν
 γινόμαστε αἰτίοι τῆς
 ἀγνοίας, ἀλλὰ ὅταν ἐτσι συμβεῖ. Για παράδειγμα,
 αν κάποιος μεθυσμένος
 κάνει φόνο, σκότωσε ἀπὸ ἀγνοια, ἀλλὰ ὄχι ἄθελα·
 διότι ο ἴδιος προξένησε
 τὴν αἰτία τῆς ἀγνοίας, δηλαδή τὴ μέθη. Αν ὁμως
 κάποιος ρίχνοντας το τόξο
 του σε συνηθισμένο τόπο, σκότωσε τον πατέρα του
 που περνοῦσε τυχαία,
 τότε λέμε ὅτι χωρὶς τὴ θέλησή του το ἔπραξε, ἀπὸ
 ἀγνοια.
 Ενώ, λοιπόν, ἡ ακούσια συμμετοχὴ εἶναι δύο
 εἰδών, ἓνα εἶδος με πίεση καὶ
 ἄλλο ἀπὸ ἀγνοια, ἡ ἐκούσια συμμετοχὴ εἶναι
 ἀντίθετη καὶ στα δύο· διότι
 ἐκούσια συμμετοχὴ εἶναι ἐκείνη που γίνεται χωρὶς
 πίεση καὶ χωρὶς ἀγνοια.
 Ἐκούσια, λοιπόν, συμμετοχὴ εἶναι αὐτὴ που ἡ ἀρχὴ
 τῆς, δηλαδή ἡ αἰτία,
 ὑπάρχει σ' αὐτόν τον ἴδιο που γνωρίζει τις σχετικές
 λεπτομέρειες, με τις
 ὁποῖες συντελεῖται ἡ πράξη. Σχετικές λεπτομέρειες
 εἶναι αὐτές που οἱ ῥήτορες
 ονομάζουν παραμέτρους: ὅπως «ποῖος», δηλαδή ὁ
 δράστης, «ποῖο», δηλαδή
 το θῦμα, «ποῖά», δηλαδή ἡ πράξη, αν τυχόν
 διέπραξε φόνο· «με τι», δηλαδή με

ἀκουσίων, ἅτινα ἀηδὴ καὶ
λυπηρὰ ὄντα διὰ μείζον κακὸν καταδεχόμεθα,
ὥς διὰ ναυάγιον
ἀποβάλλομεν τὰ ἐν τῷ πλοίῳ.
Ἰστέον, ὥς τὰ παιδιά καὶ τὰ ἄλογα ἐκουσίως
μὲν ποιεῖ, οὐ μὴν δὲ καὶ
προαιρούμενα, καὶ ὅσα διὰ θυμὸν πράττομεν
μὴ προβουλευσάμενοι,
ἐκουσίως ποιοῦμεν, οὐ μὴν καὶ κατὰ
προαίρεσιν. Καὶ ὁ φίλος
αἰφνιδίως ἐπέστη ἐκουσίως μὲν ἡμῖν, οὐ μὴν
καὶ προαιρούμενος. Καὶ
ὁ θησαυρῷ ἀνελπίστως περιτυχὼν ἐκουσίως
περιέτυχεν, οὐ μὴν καὶ
προαιρούμενος. Πάντα ταῦτα ἐκούσια μὲν διὰ
τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἦδεσθαι,
οὐ μὴν καὶ κατὰ προαίρεσιν, διότι οὐκ ἀπὸ
βουλῆς· δεῖ δὲ πάντως
βουλὴν προηγεῖσθαι τῆς προαιρέσεως, καθὼς
εἴρηται.

ποιο ὄργανο, «που», δηλαδή σε ποιο τόπο, «πότε»,
δηλαδή σε ποιο χρόνο,
«πῶς», δηλαδή με ποιο τρόπο ἐγινε ἡ πράξις,
«γιατί», δηλαδή για ποια αἰτία.
Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι υπάρχουν ὀρισμένες
ἐνέργειές μας ἐνδιάμεσες
μεταξὺ ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων, τις ὁποῖες
δεχόμαστε, ἀν καὶ εἶναι
δυσάρεστες καὶ λυπηρές, γιὰ ν' ἀποφύγουμε
μεγαλύτερο κακὸ, ὅπως στὴν
περίπτωση τοῦ ναυαγίου ρίχνουμε στὴ θάλασσα τὰ
ἐμπορεύματα τοῦ πλοίου.
Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι τὰ παιδιά καὶ τὰ ἄλογα
ἐνεργοῦν με τὴ θέλησή τους,
ἀλλὰ χωρὶς να προαποφασίσουν· καὶ ὅτι, ὅσα
κάνουμε ἐξαιτίας τῆς οργῆς,
χωρὶς προηγουμένως να σκεφθούμε, το κάνουμε με
τὴ θέλησή μας, ἀλλὰ ὄχι
καὶ με προηγούμενη ἀπόφαση. Καὶ ὁ φίλος μας
παρουσιάστηκε ξαφνικά με τὴ θέλησή μας, χωρὶς
ὅμως να προαποφασίσουμε.
Κι αὐτὸς που βρῆκε ἀνέλπιστα θησαυρό, τὸν
βρῆκε με τὴ θέλησή του, ἀλλὰ
χωρὶς να προαποφασίσει. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐκούσια,
διότι μας προκαλοῦν
ευχαρίστηση, ἀλλὰ δὲν γίνονται με προηγούμενη
ἀπόφαση, διότι δὲν τα
ἔχουμε σκεφθεῖ. Πρέπει, ἐπίσης, ὅπως εἶπαμε, ἡ
σκέψη να προηγείται ἀπὸ τὴν
ἀπόφαση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 39. Περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν, τουτέστι
τοῦ αὐτεξουσίου.
Ὁ περὶ τοῦ αὐτεξουσίου λόγος, τουτέστι τοῦ
ἐφ' ἡμῖν, πρώτην μὲν
ἔχει ζήτησιν, εἰ ἔστι ἐφ' ἡμῖν· πολλοὶ γὰρ οἱ
πρὸς τοῦτο
ἀντιβαίνοντες. Δευτέραν δέ, τίνα ἔστι τὰ ἐφ'
ἡμῖν καὶ τίνων
ἐξουσίαν ἔχομεν. Τρίτην τὴν αἰτίαν ἐξετάσαι,
δι' ἣν ὁ ποιήσας ἡμᾶς
Θεὸς αὐτεξουσίου ἐποίησεν. Ἀναλαμβάνοντες
οὖν περὶ τοῦ πρώτου,
πρῶτον εἴπωμεν ἀποδεικνύοντες, ὅτι ἔστι τινὰ
ἐφ' ἡμῖν, ἐκ τῶν παρ'
ἐκείνοις ὁμολογουμένων, καὶ εἴπωμεν οὕτως.
Τῶν γινομένων πάντων ἢ Θεὸν φασιν αἴτιον
εἶναι ἢ ἀνάγκην ἢ
εἰμαρμένην ἢ φύσιν ἢ τύχην ἢ τὸ αὐτόματον.
Ἀλλὰ τοῦ μὲν Θεοῦ
ἔργον οὐσία καὶ πρόνοια, τῆς δὲ ἀνάγκης τῶν
ἀεὶ ὡσαύτως ἐχόντων

Για τὴν ἐξουσία τῆς βουλήσεώς μας, δηλαδή γιὰ τὸ
αὐτεξούσιο.
Ὁ λόγος γιὰ τὸ αὐτεξούσιο, δηλαδή γιὰ τὴν
ἐξουσία τῆς βουλήσεώς μας, ἔχει
πρῶτο στόχο, ἀν ὑπάρχει κάτι που ἐξαρτάται ἀπὸ
μας· διότι πολλοὶ εἶναι που
διαφωνοῦν μ' αὐτό. Δεύτερο στόχο ἔχει, ποια εἶναι
αὐτὰ που ἐξαρτῶνται ἀπὸ
μας καὶ στα ὁποῖα ἔχουμε ἐξουσία. Καὶ τρίτο
στόχο, να βρούμε γιὰ ποια αἰτία
ὁ Δημιουργὸς μας Θεὸς μας ἔκανε αὐτεξουσίου.
Αναλύοντας τὸν πρῶτο
στόχο, ἀς ἀποδείξουμε πρῶτα ὅτι ὑπάρχουν
ὀρισμένα ἀπ' αὐτὰ που δέχονται
ἐκεῖνοι (που διαφωνοῦν) που ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας,
κι ἔτσι ν' ἀρχίσουμε τὸ λόγο.
Λένε ὅτι αἰτία ὅλων αὐτῶν που συμβαίνουν εἶναι ἢ
ὁ Θεὸς ἢ ἡ ἀνάγκη ἢ ἡ
μοῖρα ἢ ἡ φύσις ἢ ἡ τύχη ἢ ὁ αυτοματισμός. Ἀλλὰ,
ἔργο τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ
ὑπαρξὴ καὶ ἡ πρόνοια, ἐνῶ τῆς ἀνάγκης ἔργο εἶναι

ἡ κίνησις· τῆς δὲ εἰμαρμένης τὸ ἐξ ἀνάγκης τὰ δι' αὐτῆς ἐπιτελεῖσθαι (καὶ γὰρ αὕτη τῆς ἀνάγκης ἐστί)· τῆς δὲ φύσεως γένεσις, αὔξεισις, φθορά, φυτὰ καὶ ζῶα· τῆς δὲ τύχης τὰ σπάνια καὶ ἀπροσδόκητα· ὀρίζονται γὰρ τὴν τύχην σύμπτωσιν καὶ συνδρομῇν δύο αἰτίων ἀπὸ προαιρέσεως τὴν ἀρχὴν ἔχόντων, ἄλλο τι, παρ' ὃ πέφυκεν, ἀποτελούντων, ὡς τάφρον ὀρύσσοντα θησαυρὸν εὐρεῖν· οὔτε γὰρ ὁ θεὸς τὸν θησαυρὸν οὕτως ἔθηκεν, ὥστε ἄλλον τοῦτον εὐρεῖν, οὔτε ὁ εὐρών οὕτως ὥρυξεν, ὡς εὐρεῖν θησαυρόν, ἀλλ' ὁ μὲν ἴν' ὅταν θέλῃ, ἀνέλθῃ, ὁ δὲ ἵνα τάφρον ὀρύξῃ· συνέπεσε δὲ ἄλλο τι, παρ' ὃ προηροῦντο ἀμφοτέροι. Τοῦ δὲ αὐτομάτου τὰ τῶν ἀψύχων ἢ ἀλόγων συμπτώματα ἄνευ φύσεως καὶ τέχνης. Οὕτως αὐτοὶ φασι. Τίνοι τοίνυν τούτων ὑπαγάγωμεν τὰ διὰ τῶν ἀνθρώπων, εἴπερ ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν αἴτιος καὶ ἀρχὴ πράξεως; Οὐδὲ γὰρ Θεῷ θεμιτὸν ἐπιγράφειν αἰσχροῦς ἔσθ' ὅτε πράξεις καὶ ἀδίκους οὐδὲ ἀνάγκη (οὐ γὰρ τῶν αἰὶ ὡσαύτως ἔχόντων ἐστίν), οὐδὲ εἰμαρμένη (οὐ γὰρ τῶν ἐνδεχομένων, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων τὰ τῆς εἰμαρμένης λέγουσιν), οὔτε φύσει (φύσεως γὰρ ἔργα ζῶα καὶ φυτὰ), οὐδὲ τύχῃ (οὐ γὰρ σπάνιοι καὶ ἀπροσδόκητοι τῶν ἀνθρώπων αἱ πράξεις), οὔτε τῷ αὐτομάτῳ (ἀψύχων γὰρ λέγουσιν ἢ ἀλόγων συμπτώματα τοῦ αὐτομάτου). Λεῖπεται δὴ αὐτὸν τὸν πράττοντα καὶ ποιοῦντα ἄνθρωπον ἀρχὴν εἶναι τῶν ἰδίων ἔργων καὶ αὐτεξούσιον. Ἔτι, εἰ μηδεμιᾶς ἐστὶν ἀρχὴ πράξεως ὁ ἄνθρωπος, περιττῶς ἔχει τὸ βουλευέσθαι· εἰς τί γὰρ χρήσεται τῇ βουλῇ μηδεμιᾶς ὣν κύριος πράξεως; Πᾶσα γὰρ βουλή πράξεως ἔνεκα. Τὸ δὲ κάλλιστον καὶ τιμιώτατον τῶν ἐν ἀνθρώπῳ περιττὸν ἀποφαίνειν τῶν ἀτοπωτάτων ἂν εἴῃ. Εἰ τοίνυν βουλεύεται, πράξεως ἔνεκα βουλεύεται· πᾶσα γὰρ βουλή

ἡ κίνησις ὅσων βρίσκονται στην ἴδια κατάστασι αἰώνια· ἔργο πάλι τῆς μοίρας εἶναι να γίνονται υποχρεωτικά ὅσα ἡ ἴδια φέρει (διότι καὶ ἡ ἴδια ἀποτελεῖ ἔργο τῆς ἀνάγκης)· ἔργο τῆς φύσεως πάλι εἶναι ἡ δημιουργία, ἡ αὔξιση, ἡ φθορά, τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα· τῆς τύχης πάλι εἶναι τὰ σπάνια καὶ ἀπροσδόκητα· διότι δίνουν ὁρισμὸν στὴν τύχη ὡς σύμπτωση καὶ συνεργασία δύο αἰτιῶν, που ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν προαίρεση, ἀλλὰ ἔχουν διαφορετικὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὸ φυσιολογικὸ· ὅπως συμβαίνει μ' αὐτόν που σκάβει τάφρο καὶ βρίσκει θησαυρό· διότι οὔτε αὐτός που ἐκρυσσε τὸ θησαυρό, τὸν τοποθέτησε γιὰ νὰ τὸν βρεῖ ἄλλος, οὔτε αὐτός που τὸν βρήκε ἐσκάψε γιὰ νὰ βρεῖ θησαυρό· τὸ ἀντίθετο, ὁ ἕνας ἐσκάψε γιὰ νὰ τὸν βρεῖ ὅποτε θέλει, καὶ ὁ ἄλλος γιὰ νὰ φτιάξει τάφρο. Συνέβη ὅμως κάτι διαφορετικὸ ἀπ' αὐτό που καὶ οἱ δύο ἐπιδίωκαν. Τέλος, ἔργο τοῦ αὐτοματισμοῦ εἶναι τὰ τυχαία συμβάντα τῶν ἀψύχων καὶ ἀλόγων ζώων, που συμβαίνουν χωρὶς τὴ μεσολάβηση τῆς φύσεως ἢ τῆς τέχνης. Ἐτσι λένε αὐτοί. Σε ποιό, λοιπόν, ἀπὸ αὐτὰ θὰ κατατάξουμε τὶς ἀνθρώπινες πράξεις, ἀν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἡ αἰτία καὶ ἡ ἀρχὴ κάποιας πράξεως; Διότι δὲν εἶναι δίκαιο ν' ἀποδίνουμε συχνὰ αἰσchrές καὶ ἀδίκες πράξεις στὸ Θεό, οὔτε στὴν ἀνάγκη (διότι δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸ αὐτῶν που βρίσκονται στὴν ἴδια κατάστασι), οὔτε στὴ μοίρα (διότι λένε ὅτι αὐτὰ που ἀνήκουν στὴ μοίρα δὲν ἀνήκουν στα ἐνδεχόμενα ἀλλὰ στα υποχρεωτικά νὰ συμβοῦν), οὔτε στὴ φύση (διότι ἔργα τῆς φύσεως εἶναι τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ), οὔτε στὴν τύχη (διότι οἱ ἀνθρώπινες πράξεις δὲν εἶναι σπάνιες καὶ ἀπροσδόκητες), οὔτε στὸν αὐτοματισμὸ (διότι τὰ συμβάντα τοῦ αὐτοματισμοῦ λένε ὅτι γίνονται στα ἄψυχα καὶ ἄλογα ζῶα). Μας ἀπομένει, λοιπόν, νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, που ἐνεργεῖ καὶ δημιουργεῖ· νὰ εἶναι ἡ αἰτία τῶν ἔργων τοῦ καὶ ἐλεύθερος στὴ βούλησή του. Επιπλέον, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ὁ αἴτιος καμιάς πράξεως, δὲν του

πράξεως ἔνεκα καὶ διὰ πρᾶξιν.	χρειάζεται ν' αποφασίζει· τί να την κάνει την απόφασή του, αν δεν είναι αίτιος καμιάς πράξεως; Η απόφαση υπάρχει για να κάνει πράξεις. Θα ήταν όμως από τα πιο παράλογα να παρουσιάζουμε ως άχρηστη την πιο ωραία και πολύτιμη ικανότητα του ανθρώπου. Αν, λοιπόν, αποφασίζει, αποφασίζει για πράξεις· διότι κάθε απόφαση γίνεται για την πράξη και με σκοπό την εκτέλεσή της.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 40. Περί τῶν γινομένων Τῶν γινομένων τὰ μὲν εἰσιν ἔφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἔφ' ἡμῖν. Ἐφ' ἡμῖν μὲν οὖν εἰσιν, ὧν ἡμεῖς ἐσμὲν αὐτεξούσιοι ποιεῖν τε καὶ μὴ ποιεῖν, τουτέστι πάντα τὰ δι' ἡμῶν ἐκουσίως πραττόμενα (οὐ γὰρ ἐκουσίως ἐλέγετο πράττεσθαι τῆς πράξεως οὐκ οὔσης ἔφ' ἡμῖν) καὶ ἀπλῶς, οἷς ἔπεται ψόγος ἢ ἔπαινος καὶ ἔφ' οἷς ἐστι προτροπὴ καὶ νόμος. Κυρίως δὲ ἔφ' ἡμῖν ἐστὶ τὰ ψυχικὰ πάντα καὶ περὶ ὧν βουλευόμεθα· ἡ δὲ βουλὴ τῶν ἐπίσης ἐνδεχομένων ἐστίν. Ἐπίσης δὲ ἐνδεχόμενόν ἐστιν, ὃ αὐτὸ τε δυνάμεθα, καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ· ποιεῖται δὲ τούτου τὴν αἶρεσιν ὁ νοῦς ὁ ἡμέτερος, καὶ οὗτός ἐστιν ἀρχὴ πράξεως. Ταῦτα τοίνυν ἐστὶ τὰ ἔφ' ἡμῖν, τὰ ἐπίσης ἐνδεχόμενα, οἷον τὸ κινεῖσθαι καὶ μὴ κινεῖσθαι, ὁρμᾶν καὶ μὴ ὁρμᾶν, ὀρέγεσθαι τῶν μὴ ἀναγκαίων καὶ μὴ ὀρέγεσθαι, ψεύδεσθαι καὶ μὴ ψεύδεσθαι, διδόναι καὶ μὴ διδόναι, χαίρειν ἔφ' οἷς δεῖ καὶ μὴ χαίρειν ὁμοίως, καὶ ἔφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐν οἷς ἐστὶ τὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας ἔργα· τούτων γὰρ ἐσμὲν αὐτεξούσιοι. Τῶν δὲ ἐπίσης ἐνδεχομένων εἰσὶ καὶ αἱ τέχναι· ἔφ' ἡμῖν γὰρ ἐστὶ μετελθεῖν, ἢν ἂν θελήσωμεν, καὶ μὴ μετελθεῖν. Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὥς ἡ μὲν αἶρεσις τῶν πρακτῶν ἀεὶ ἔφ' ἡμῖν ἐστίν· ἡ δὲ πρᾶξις πολλάκις κωλύεται κατὰ τινὰ τρόπον τῆς προνοίας.	Γι' αυτά που συμβαίνουν. Απ' αυτά που συμβαίνουν, άλλα εξαρτώνται από μας και άλλα όχι. Από μας εξαρτώνται αυτά τα οποία εμείς είμαστε ελεύθεροι να κάνουμε ή όχι, δηλαδή όλα αυτά που εκτελούμε με τη θέλησή μας (διότι δεν θα λέγαμε ότι κάνουμε κάτι με τη θέλησή μας, αν η πράξη δεν εξαρτάται από μας)· μ' ένα λόγο, από μας εξαρτώνται όσα έχουν ως συνέπεια κατάκριση ή έπαινο και για όσα υπάρχει παραίνεση ή νόμος. Κυρίως εξαρτώνται από μας όσα ανήκουν στην ψυχὴ και για όσα αποφασίζουμε· διότι παίρνουμε απόφαση για τα ενδεχόμενα να συμβούν. Εξίσου ενδεχόμενο είναι αυτό που και το ίδιο μπορούμε να κάνουμε και το αντίθετό του· το επιλέγει όμως η διάνοιά μας και αποτελεί την αιτία της πράξεως. Αυτά, λοιπόν, είναι εκείνα που εξαρτώνται από μας, τα οποία είναι εξίσου ενδεχόμενα να συμβούν, όπως να κινούμαστε ή όχι, να σπεύδουμε ή όχι, να επιθυμούμε τα μη απαραίτητα ή όχι, να λέμε ψέματα ή όχι, να δίνουμε ή όχι, να χαιρόμαστε για όσα πρέπει, αλλά και το ίδιο να μην χαιρόμαστε για όσα δεν πρέπει, και όλα τα παρόμοια, στα οποία υπάγονται τα έργα της αρετής και της κακίας. Διότι όλα αυτά εξαρτώνται από την ελευθερία μας. Στα ενδεχόμενα, επίσης, να συμβούν ανήκουν και οι τέχνες· από μας εξαρτάται να ασκήσουμε όποια τέχνη θελήσουμε ή να μην ασκήσουμε. Πρέπει ακόμη να γνωρίζουμε ότι η εκλογή αυτών που είναι δυνατόν να γίνουν πράξη εξαρτάται από μας· αλλά την πράξη εμποδίζει πολλές φορές κάποιο σχέδιο της θείας πρόνοιας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 41. Διὰ ποίαν αἰτίαν
αὐτεξούσιοι γεγόναμεν
Φαμέν τοίνυν εὐθέως τῷ λογικῷ
συνεισέρχεσθαι τὸ αὐτεξούσιον καὶ
τοῖς γεννητοῖς συμπεφυκέναι μεταβολήν καὶ
τροπήν. Πᾶν γὰρ
γεννητὸν καὶ τρεπτὸν ἔστιν. Ὡν γὰρ ἡ ἀρχὴ
τῆς γενέσεως ἀπὸ
τροπῆς ἦρξατο, ἀνάγκη ταῦτα τρεπτὰ εἶναι.
Τροπὴ δέ ἐστι τὸ ἐκ μὴ
ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραχθῆναι καὶ τὸ ἐξ
ὑποκειμένης ὕλης ἕτερόν τι
γενέσθαι. Τὰ μὲν οὖν ἄψυχα καὶ ἄλογα
τρέπονται κατὰ τὰς
προειρημένας σωματικὰς ἀλλοιώσεις, τὰ δὲ
λογικὰ κατὰ προαίρεσιν.
Τοῦ γὰρ λογικοῦ τὸ μὲν ἔστι θεωρητικόν, τὸ
δὲ πρακτικόν.
Θεωρητικὸν μὲν τὸ κατανοοῦν, ὡς ἔχει τὰ
ὄντα, πρακτικὸν δὲ τὸ
βουλευτικόν, τὸ ὀρίζον τοῖς πρακτοῖς τὸν
ὀρθὸν λόγον. Καὶ καλοῦσι
τὸ μὲν θεωρητικὸν νοῦν, τὸ δὲ πρακτικὸν
λόγον· καὶ τὸ μὲν
θεωρητικὸν σοφίαν, τὸ δὲ πρακτικὸν
φρόνησιν.
Πᾶς οὖν ὁ βουλευόμενος ὡς ἐπ' αὐτῷ τῆς
αἰρέσεως οὔσης τῶν
πρακτέων βουλεύεται, ἵνα τὸ προκριθὲν ἐκ τῆς
βουλῆς ἔλῃται καὶ
ἐλόμενος πράξῃ· εἰ δὲ τοῦτο, ἐξ ἀνάγκης
παρυφίσταται τῷ λογικῷ
τὸ αὐτεξούσιον· ἡ γὰρ οὐκ ἔσται λογικόν, ἢ
λογικὸν ὃν κύριον ἔσται
πράξεων καὶ αὐτεξούσιον. Ὅθεν καὶ τὰ ἄλογα
οὐκ εἰσιν αὐτεξούσια·
ἄγονται γὰρ μᾶλλον ὑπὸ τῆς φύσεως ἢ περ
ἄγουσι· διὸ οὐδὲ
ἀντιλέγουσι τῇ φυσικῇ ὀρέξει, ἀλλ', ἅμα
ὀρεχθῶσί τινος, ὀρμῶσι
πρὸς τὴν πράξιν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, λογικὸς ὢν,
ἄγει μᾶλλον τὴν
φύσιν, ἢ περ ἄγεται· διὸ καὶ ὀρεγόμενος, εἴπερ
ἐθέλοι, ἐξουσίαν ἔχει
τὴν ὀρεξιν ἀναχαιτίσαι ἢ ἀκολουθήσαι αὐτῇ.
Ὅθεν τὰ μὲν ἄλογα
οὐδὲ ἐπαινεῖται οὐδὲ ψέγεται, ὁ δὲ ἄνθρωπος
καὶ ἐπαινεῖται καὶ ψέγεται.
Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι καὶ οἱ ἄγγελοι, λογικοὶ
ὄντες, αὐτεξούσιοι
ὑπάρχουσι, καὶ ὡς κτιστοὶ καὶ τρεπτοί. Καὶ
ἔδειξεν ὁ μὲν Διάβολος

Για ποῖό λόγο δημιουργηθήκαμε αὐτεξούσιοι.
Υποστηρίζουμε ὅτι τὸ αὐτεξούσιο εἰσέρχεται στὸν
ἄνθρωπο ἀμέσως μαζί με
τὸ λογικόν, καὶ ὅτι ἡ ἀλλαγή καὶ μεταβολή εἶναι
φυσικὲς ιδιότητες ὅσων
γεννιοῦνται. Διότι, κάθετι ποὺ γεννιέται εἶναι καὶ
μεταβλητό. Καθώς, ἀφοῦ ἡ
ἀρχὴ τῆς δημιουργίας γίνεται με μεταβολή, εἶναι
ἐπόμενο τα ὄντα νὰ εἶναι
μεταβλητά. Καὶ μεταβολή σημαίνει νὰ παραχθεῖ
κάτι ἀπὸ τὸ μηδέν καὶ ἀπὸ
προϋπάρχουσα ὕλη νὰ γίνεῖ κάτι ἄλλο. Τα ἄψυχα
βέβαια καὶ τα ἄλογα ζῶα
μεταβάλλονται σύμφωνα με τὶς σωματικὲς
μεταβολές ποὺ προαναφέραμε, ἐνῶ
τα λογικὰ ὄντα σύμφωνα με τὴν προαίρεσή τους.
Καὶ ἀπὸ τα μέρη τοῦ
λογικοῦ, τὸ ἓνα εἶναι θεωρητικὸ καὶ τὸ ἄλλο
πρακτικόν. Θεωρητικὸ εἶναι αὐτό
ποὺ ἀντιλαμβάνεται σὲ ποιά κατάσταση εἶναι τα
ὄντα, ἐνῶ πρακτικὸ εἶναι
αὐτό ποὺ ἀποφασίζει καὶ τὸ ὁποῖο ὀρίζει σὲ ὅσα
μποροῦν νὰ γίνουν ὡς
κριτήριο τὸν ὀρθόν λόγο. Καὶ ὀνομάζουν τὸ
θεωρητικὸ νοῦ, ἐνῶ τὸ πρακτικὸ
λόγον· ἐπίσης, ὀνομάζουν τὸ θεωρητικὸ σοφία, ἐνῶ
τὸ πρακτικὸ σύνεση.
Γι' αὐτὸ καθένas ποὺ σκέφτεται, σκέφτεται με τὴν
ιδέα ὅτι ἀπὸ τὸν εαυτό τοῦ
εξαρτάται ἡ ἀπόφαση γι' αὐτά ποὺ μπορεῖ νὰ
γίνουν· ἔτσι ὥστε νὰ ἐκλέξῃ
αὐτό ποὺ προτίμησε με τὴ σκέψη, καὶ, ἀφοῦ τὸ
ἐκλέξῃ, νὰ τὸ πράξῃ. Κι ἂν
εἶναι ἔτσι τα πράγματα, τότε τὸ αὐτεξούσιο
συνυπάρχει υποχρεωτικά με τὸ
λογικόν. Διότι, ἢ δὲν θὰ ὑπάρχει λογικόν ἢ τὸ λογικόν
θὰ εἶναι υπεύθυνο γιὰ τὶς
πράξεις, καὶ αὐτεξούσιο. Γι' αὐτὸ καὶ τα ἄλογα ζῶα
δὲν εἶναι αὐτεξούσια· ἡ
φύση τοὺς τα κατευθύνει μᾶλλον παρά τα ἴδια τὴν
κατευθύνουν· καὶ δὲν
αντιδρῶν στη φυσικὴ ἐπιθυμία, ἀλλὰ, ὅταν
ἐπιθυμήσουν κάτι, ἀμέσως
κινοῦνται γιὰ ἐκπλήρωσή της. Ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος,
ἐπειδὴ εἶναι λογικός, μᾶλλον
κατευθύνει τὴ φύση, παρά αὐτὴ τὸν ἐξουσιάζει· γι'
αὐτό, ὅταν ἐπιθυμεῖ κάτι,
μπορεῖ, ἂν θέλῃ, ἢ ν' ἀνακόψει τὴν ἐπιθυμία τοῦ ἢ
νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ. Καὶ
γιὰ τὸ λόγο αὐτό, τα ἄλογα ζῶα οὔτε τα ἐπαινοῦμε
οὔτε τα κατακρίνουμε,
ἐνῶ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ἐπαινοῦμε καὶ τὸν

ἀγαθὸς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ γενόμενος, αὐτεξουσίως δὲ τῆς κακίας εὐρετῆς γεγονώς, καὶ αἱ σὺν αὐτῷ ἀποστατήσασαι δυνάμεις, ἤγουν οἱ δαίμονες, τὰ δὲ λοιπὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων ἐν τῷ ἀγαθῷ διαμείναντα.	κατακρίνουμε. Πρέπει να γνωρίζουμε ότι οι ἄγγελοι, ἐπειδὴ εἶναι λογικοί, εἶναι αὐτεξούσιοι, καὶ σαν δημιουργήματα εἶναι μεταβλητοί. Καὶ το ἀπόδειξε αὐτό ο Διάβολος, ο οποίος, ἀν καὶ δημιουργήθηκε ἀγαθὸς ἀπὸ το Δημιουργό, με ἐλεύθερη ἀπόφασή του ἐφεύρε τὴν κακία· τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ οἱ ἀγγελικὲς δυνάμεις ποὺ ἐπαναστάτησαν μαζί του, δηλαδή οἱ δαίμονες, ἐνὼ τὰ ὑπόλοιπα ἀγγελικὰ τάγματα ἐμείναν σταθερά στο ἀγαθό.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 42. Περὶ τῶν οὐκ ἔφ' ἡμῖν. Τῶν δὲ οὐκ ἔφ' ἡμῖν τὰ μὲν ἐκ τῶν ἔφ' ἡμῖν ἔχει τὰς ἀρχάς, ἥτοι τὰς αἰτίας, τουτέστιν αἱ ἀμοιβαὶ τῶν πράξεων ἡμῶν ἐν τε τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα τῆς θείας βουλῆς ἐξήρτηται. Ἡ μὲν γὰρ γένεσις πάντων ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ φθορὰ διὰ τὴν ἡμετέραν κακίαν ὑπεισέχθη πρὸς τιμωρίαν καὶ ὠφέλειαν. «Θεὸς γὰρ θάνατον οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων»· δι' ἀνθρώπου δὲ μᾶλλον θάνατος, τουτέστι τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως, ὁμοίως καὶ αἱ λοιπαὶ τιμωρίαι. Τὰ δὲ λοιπὰ πάντα τῷ Θεῷ ἀναθετέον· ἥ τε γὰρ γένεσις ἡμῶν τῆς δημιουργικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐστὶ, καὶ ἡ διαμονὴ τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ ἡ κυβέρνησις καὶ σωτηρία τῆς προνοητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν αἰωνία ἀπόλαυσις τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, τοῖς φυλάσσουσι τό κατὰ φύσιν, ἔφ' ᾧ καὶ ἐπλάσθημεν. Ἐπειδὴ δὲ τινες ἀντιλέγουσι τῇ προνοίᾳ, εἰπόμεν λοιπὸν ὀλίγα καὶ περὶ προνοίας.	Γι' αὐτὰ ποὺ δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας. Ἀπ' ὅσα δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας, ἄλλα ἔχουν τὶς ἀρχές, δηλαδή τὴν αἰτία τους, σε μας, ὅπως οἱ ἀμοιβές τῶν πράξεών μας στὴν παρούσα καὶ μέλλουσα ζωὴ, ἐνὼ τὰ ὑπόλοιπα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ βουλὴ τοῦ Θεοῦ. Ἡ δημιουργία, δηλαδή, ὅλων ἀνήκει στο Θεό, ἐνὼ ἡ φθορὰ τους εἰσάχθηκε ἀπὸ τὴ δική μας κακία, γιὰ νὰ τιμωρηθοῦμε καὶ ὠφεληθοῦμε. «Διότι ὁ Θεὸς δὲ δημιούρησε τὸ θάνατο οὔτε ευχαριστιέται ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τῶν ζωντανών». Ὁ θάνατος μᾶλλον προήλθε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ· τὸ ἴδιο καὶ οἱ υπόλοιπες τιμωρίες. Ὅλα ὅμως τὰ ὑπόλοιπα πρέπει νὰ τα ἀποδώσουμε στο Θεό· διότι ἡ δημιουργία μας εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργικῆς τοῦ δυνάμεως· ἡ διατήρησή μας ἀνήκει στὴν συντηρητικὴ τοῦ δύναμη· ἡ διακυβέρνηση καὶ ἡ σωτηρία μας ἀνήκει στὴν πρόνοιά του· καὶ ἡ ἀπόλαυση τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν στὴν ἀγαθότητά του, γιὰ ἐκεῖνους ποὺ διατηροῦν τὸ «κατὰ φύσιν», γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ μας ἐπλάσε. Ἐπειδὴ ὅμως ὀρισμένοι ἀρνοῦνται τὴ θεία πρόνοια, ἀς ποῦμε, λοιπὸν, λίγα καὶ γιὰ τὴν πρόνοιά του.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 43. Περὶ προνοίας. Πρόνοια τοίνυν ἐστὶν ἐκ Θεοῦ εἰς τὰ ὄντα γινομένη ἐπιμέλεια. Καὶ πάλιν· Πρόνοιά ἐστὶ βούλησις Θεοῦ, δι' ἣν πάντα τὰ ὄντα τὴν πρόσφορον διεξαγωγὴν λαμβάνει. Εἰ δὲ Θεοῦ βούλησις ἐστὶν ἡ πρόνοια, πᾶσα ἀνάγκη πάντα τὰ τῇ προνοίᾳ γινόμενα κατὰ τὸν	Γιὰ τὴν Πρόνοια. Πρόνοια εἶναι ἡ φροντίδα ποὺ δείχνει ὁ Θεός γιὰ τὰ δημιουργήματα. Καὶ ἀκόμη: Πρόνοια εἶναι ἡ θέληση τοῦ Θεοῦ, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας ὅλα τὰ ὄντα ἐκπληρώνουν τὸν κατάλληλο προορισμό τους. Εἴν ἡ πρόνοια εἶναι θέληση τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐντελὼς ἀπαραίτητο ὅλα ὅσα κάνει ἡ πρόνοια σύμφωνα με τὴ

ὀρθὸν λόγον κάλλιστά τε καὶ θεοπρεπέστατα
γίνεσθαι καὶ ὥς οὐκ ἔνι
κρείττω γενέσθαι. Ἀνάγκη γὰρ τὸν αὐτὸν εἶναι
ποιητὴν τῶν ὄντων
καὶ προνοητὴν· οὔτε γὰρ πρέπον οὔτε
ἀκόλουθον ἄλλον μὲν ποιητὴν
εἶναι τῶν ὄντων, ἄλλον δὲ προνοητὴν· οὕτω
γὰρ ἓν ἀσθενεῖα
πάντως εἰσὶν ἀμφοτέρω, ὁ μὲν τοῦ ποιεῖν, ὁ δὲ
τοῦ προνοεῖν.
Ὁ Θεὸς τοίνυν ἐστὶν ὃ τε ποιητὴς καὶ
προνοητής, καὶ ἡ ποιητικὴ δὲ
αὐτοῦ δύναμις καὶ ἡ συνεκτικὴ καὶ ἡ
προνοητικὴ ἡ ἀγαθὴ αὐτοῦ
θέλησίς ἐστι· «πάντα γάρ, ὅσα ἠθέλησεν, ὁ
Κύριος ἐποίησεν ἐν τῷ
οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ», καὶ τῷ θελήματι αὐτοῦ
οὐδεὶς ἀνθέστηκεν.
Ἡθέλησε γενέσθαι τὰ πάντα, καὶ γέγονε· θέλει
συνίστασθαι τὸν
κόσμον, καὶ συνίσταται, καὶ πάντα, ὅσα θέλει,
γίνεται.
Ὅτι δὲ προνοεῖ καὶ ὅτι καλῶς προνοεῖ,
ὀρθότατα σκοπήσειεν ἂν τις
οὕτως· Μόνος ὁ Θεὸς ἐστὶ φύσει ἀγαθὸς καὶ
σοφός· ὥς οὖν ἀγαθὸς
προνοεῖ (ὁ γὰρ μὴ προνοῶν οὐκ ἀγαθός· καὶ
γὰρ καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ
τὰ ἄλογα τῶν οἰκείων τέκνων προνοοῦνται
φυσικῶς, καὶ ὁ μὴ
προνοῶν ψέγεται), ὥς δὲ σοφὸς ἄριστα τῶν
ὄντων ἐπιμελεῖται.
Χρὴ τοίνυν τούτοις προσέχοντας πάντα
θαυμάζειν, πάντα ἐπαινεῖν,
πάντα ἀνεξετάστως ἀποδέχεσθαι τὰ τῆς
προνοίας ἔργα, κἄν
φαίνηται τοῖς πολλοῖς ἄδικοι διὰ τὸ ἄγνωστον
καὶ ἀκατάληπτον
εἶναι τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν καὶ τοὺς
λογισμοὺς ἡμῶν καὶ τὰς
πράξεις καὶ τὰ μέλλοντα αὐτῷ μόνῳ γνωστά.
Πάντα δὲ λέγω τὰ
οὐκ ἔφ' ἡμῖν· τὰ γὰρ ἔφ' ἡμῖν οὐ τῆς προνοίας
ἐστίν, ἀλλὰ τοῦ
ἡμετέρου αὐτεξουσίου.
Τῆς δὲ προνοίας τὰ μὲν κατ' εὐδοκίαν ἐστί, τὰ
δὲ κατὰ συγχώρησιν.
Κατ' εὐδοκίαν μὲν, ὅσα ἀναντιρρήτως εἰσὶν
ἀγαθὰ, κατὰ
συγχώρησιν δὲ ὅσα εἰσὶ πονηρά. Συγχωρεῖ γὰρ
πολλάκις καὶ τὸν
δίκαιον περιπεσεῖν συμφοραῖς, ἵνα τὴν ἐν

λογικὴ, να γίνονται ὅλο και πιο ωραία και
θεοπρεπή και ὅσο γίνεται καλύτερα.
Διότι εἶναι ἀνάγκη το ἴδιο πρόσωπο να εἶναι και
δημιουργός και προνοητής
των ὄντων. Δεν εἶναι πρέπον και λογικό ἄλλος να
εἶναι ο δημιουργός των
όντων και ἄλλος ο προνοητής. Διότι ἔτσι και οι δύο
θα εἶναι ελλιπεῖς,
ο ἕνας σχετικά με τη δημιουργικότητα και ἄλλος
με την πρόνοια.
Ο Θεός, λοιπόν, εἶναι ο δημιουργός και προνοητής
και η ἀγαθὴ θέλησή του
αποτελεῖ τη δημιουργικὴ, συντηρητικὴ και
προνοητικὴ του δύναμη·
«διότι, ὅλα ὅσα θέλησε ο Κύριος, τα δημιούργησε
και στον ουρανὸ
και στη γῆ», και κανεῖς δεν ἀντιστάθηκε στο
θέλημά του.
Θέλησε να γίνουν ὅλα, και ἐγιναν· θέλει να
υπάρχει ο κόσμος,
και υπάρχει· ὅλα, ὅσα θέλει, γίνονται.
Μπορεῖ κανεῖς να κάνει πολὺ ὀρθές σκέψεις για
την πρόνοια του Θεοῦ, και
μάλιστα ὅτι εἶναι καλή. Να σκεφθεῖ, δηλαδή, ὅτι
μόνον ο Θεός εἶναι ἀπὸ τη
φύση του ἀγαθός και σοφός· και ἐπειδὴ εἶναι
ἀγαθός, προνοεῖ (διότι αὐτός
που δεν προνοεῖ δεν εἶναι ἀγαθός· ἀπόδειξη
αποτελεῖ ὅτι και οι ἄνθρωποι και
τα ζῶα προνοοῦν ἀπὸ τη φύση τους για τα παιδιὰ
τους, ἐνῶ αὐτός που δεν
τα φροντίζει κατηγορεῖται)· και ἐπειδὴ (ο Θεός)
εἶναι σοφός, φροντίζει για τα
δημιουργήματα με τον καλύτερο τρόπο.
Πρέπει, λοιπόν, ἔχοντας στραμμένη την προσοχή
μας σ' αὐτά, ὅλα τα ἔργα
τῆς θείας πρόνοιας να τα
θαυμάζουμε, να τα ἐπαινούμε, να τα ἀποδεχόμεστε

χωρίς να τα ἐξετάζουμε, ἀκόμη κι αν φαίνονται
στους πολλοὺς ἄδικοι· διότι η
πρόνοια του Θεοῦ μας εἶναι ἀγνωστη και
ἀκατανόητη, και μόνον αὐτός
γνωρίζει τους λογισμοὺς, τις πράξεις μας και τα
μέλλοντα. Και με ὅλα αὐτά
ἐννοῶ ὅσα δεν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας· ὅσα
ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας, δεν εἶναι ἔργο
τῆς προνοίας του, ἀλλὰ τῆς ἐλεύθερης βουλήσεώς
μας.
Και ἀπ' αὐτά που ἀνήκουν στην πρόνοια Του, ο
Θεός ἄλλα τα κάνει με
ευχαρίστηση και ἄλλα με παραχώρηση. Με

αὐτῷ λανθάνουσιν ἀρετὴν
δείξει τοῖς ἄλλοις, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ. Ἄλλοτε
συγχωρεῖ τῶν ἀτόπων
τι πραχθῆναι, ἵνα διὰ τῆς πράξεως τῆς
δοκούσης ἀτόπου μέγα τι καὶ
θαυμαστὸν κατορθωθῇ ὡς διὰ τοῦ σταυροῦ
τὴν σωτηρίαν τῶν
ἀνθρώπων.
Κατ' ἄλλον τρόπον συγχωρεῖ τὸν ὅσιον
πάσχειν κακῶς, ἵνα μὴ ἐκ
τοῦ ὀρθοῦ συνειδότος ἐκπέσῃ ἢ καὶ ἐκ τῆς
δοθείσης αὐτῷ δυνάμεως
τε καὶ χάριτος εἰς ἀλαζονείαν ἐκπέσῃ ὡς ἐπὶ
τοῦ Παύλου.
Ἐγκαταλείπεται τις πρὸς καιρὸν πρὸς
διόρθωσιν ἄλλου, ἵνα τὸ κατ'
αὐτὸν σκοποῦντες οἱ ἄλλοι παιδεύωνται, ὡς
ἐπὶ τοῦ Λαζάρου καὶ
τοῦ πλουσίου· φυσικῶς γὰρ ὀρώντες τινες
πάσχοντας συστελλόμεθα.
Ἐγκαταλείπεται τις καὶ εἰς ἄλλον δόξαν, οὐ δι'
οἰκείας ἢ γονέων
ἁμαρτίας ὡς ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς εἰς δόξαν
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
Πάλιν συγχωρεῖται τις παθεῖν εἰς ἄλλου ζῆλον,
ἵνα τῆς δόξης τοῦ
παθόντος μεγαλυνθείσης ἄοκνον τὸ πάθος τοῖς
ἄλλοις γένηται ἐλπίδι
τῆς μελλούσης δόξης καὶ ἐπιθυμία τῶν
μελλόντων ἀγαθῶν, ὡς ἐπὶ
τῶν μαρτύρων. Παραχωρεῖται τις καὶ εἰς
αἰσχροὺς ἐμπεσεῖν πρᾶξιν
ἐνίοτε εἰς διόρθωσιν ἐτέρου χείρονος πάθους·
οἶον, ἔστι τις
ἐπαιρόμενος ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς καὶ τοῖς
κατορθώμασιν αὐτοῦ·
παραχωρεῖ τοῦτον ὁ Θεὸς εἰς πορνείαν
ἐμπεσεῖν, ὅπως διὰ τοῦ
πτώματος εἰς συναίσθησιν τῆς οἰκείας
ἀσθενείας ἐλθὼν ταπεινωθῇ
καὶ προσελθὼν ἐξομολογήσεται τῷ Κυρίῳ.
Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν αἵρεσις τῶν
πρακτῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ,
τὸ δὲ τέλος τῶν μὲν ἀγαθῶν τῆς τοῦ Θεοῦ
συνεργίας δικαίως
συνεργούντος τοῖς προαιρουμένοις τὸ ἀγαθὸν
ὀρθῶ τῷ συνειδότι
κατὰ τὴν πρόγνωσιν αὐτοῦ, τῶν δὲ πονηρῶν
τῆς ἐγκαταλείψεως
τοῦ Θεοῦ πάλιν κατὰ τὴν πρόγνωσιν αὐτοῦ
δικαίως
ἐγκαταλιμπάνοντος.

ευχαρίστηση κάνει ὅσα
αναντίρρητα εἶναι καλὰ, ἐνῶ με παραχώρηση ὅσα
εἶναι κακά. Επιτρέπει,
δηλαδή, πολλές φορές καὶ ὁ δίκαιος νὰ πέσει σε
συμφορές, γιὰ νὰ φανερώσει
στοὺς ἄλλους τὴν ἀρετὴν ποὺ εἶναι κρυμμένη μέσα
του, ὅπως συνέβη με τὸν
Ἰώβ. Ἄλλοτε ἐπιτρέπει νὰ συμβεῖ ἓνα παράδοξο
γεγονός, γιὰ νὰ πετύχει μ'
αὐτὸ κάτι σπουδαῖο καὶ θαυμαστό, ὅπως με τὸν
σταυρὸ πραγματοποιήσῃ τὴν
σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.
Σε ἄλλη περίπτωση ἐπιτρέπει νὰ υποφέρει ὁ ὅσιος,
γιὰ νὰ μὴν ξεφύγῃ ἀπὸ
τὴν ὀρθὴ συνείδηση ἢ γιὰ νὰ μὴν παρασυρθεῖ σε
ἀλαζονεία ἀπὸ τὴ δύναμη
καὶ τὴ χάρις ποὺ του δόθηκε, ὅπως στὴν περίπτωση
τοῦ Παύλου.
Ἐγκαταλείπεται κάποιος γιὰ ὀρισμένο χρονικὸ
διάστημα γιὰ νὰ διορθωθεῖ
ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ διδάσκονται δηλαδή οἱ ἄλλοι
βλέποντας τὴ δυστυχία του,
ὅπως ἐγένε με τὸ Λάζαρο καὶ τὸν πλούσιο· διότι
εἶναι ἀπὸ τὴ φύση μας, ὅταν
βλέπουμε κάποιους νὰ υποφέρουν, νὰ ζαρώνουμε
ἀπὸ φόβο.
Ἐγκαταλείπεται κάποιος ὄχι ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν
τοῦ ἢ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν
γονέων του, ἀλλὰ γιὰ νὰ δοξασθεῖ ἓνας ἄλλος,
ὅπως ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς
ἐγκαταλείφθηκε γιὰ νὰ δοξασθεῖ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου.
Παραχωρεῖ πάλι ὁ Θεὸς νὰ κακοπαθήσῃ κάποιος
γιὰ ν' αὐξηθεῖ ὁ ζήλος
ἄλλου, με σκοπὸ ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῆς δόξας τοῦ
παθόντος νὰ γίνουν καὶ
οἱ ἄλλοι ἀτρόμητοι στὸ μαρτύριο, με τὴν ἐλπίδα
τῆς μελλοντικῆς δόξας καὶ τῶν
μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ὅπως γίνεται με τοὺς
μάρτυρες. Επιτρέπει, ἐπίσης, νὰ
πέσει κάποιος ἀκόμη καὶ σε αἰσchrή πράξη, γιὰ νὰ
διορθώσῃ τὸ χειρότερο
πάθος κάποιου ἄλλου· γιὰ παράδειγμα,
υπερηφανεῖται κάποιος γιὰ τὶς
ἀρετὲς καὶ τὰ κατορθώματά του· παραχωρεῖ ὁ Θεὸς
νὰ πέσῃ σε πορνεία, ὥστε
αφοῦ συναισθανθεῖ με τὴν πτῶση τὴν ἀδυναμία
του, νὰ ταπεινωθεῖ καὶ νὰ
προσέλθῃ νὰ ἐξομολογηθεῖ στὸν Κύριο.
Πρέπει, ἐπίσης, νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἐκλογή αὐτῶν
ποὺ πρέπει νὰ κάνουμε
ἐξαρτάται ἀπὸ μας, ἀλλὰ ἡ ἐκτέλεση τῶν ἀγαθῶν

Τῆς δὲ ἐγκαταλείψεως εἰσιν εἶδη δύο· ἔστι γὰρ ἐγκατάλειψις οἰκονομικὴ καὶ παιδευτικὴ καὶ ἔστιν ἐγκατάλειψις τελεία ἀπογνωστικὴ. Οἰκονομικὴ μὲν καὶ παιδευτικὴ ἢ πρὸς διόρθωσιν καὶ σωτηρίαν καὶ δόξαν τοῦ πάσχοντος γινομένη ἢ καὶ πρὸς ἄλλων ζῆλον καὶ μίμησιν ἢ καὶ πρὸς δόξαν Θεοῦ· ἡ δὲ τελεία ἐγκατάλειψις, ὅτε τοῦ Θεοῦ πάντα πρὸς σωτηρίαν πεποιηκότος ἀνεπαίσθητος καὶ ἀνιάτρευτος, μᾶλλον δὲ ἀνιάτος ἐξ οἰκείας προθέσεως διαμείνη ὁ ἄνθρωπος· τότε παραδίδεται εἰς τελείαν ἀπώλειαν ὡς ὁ Ἰουδᾶς. Φείσονται ἡμῶν ὁ Θεὸς καὶ ἐξελοῖτο τῆς τοιαύτης ἐγκαταλείψεως. Χρὴ δὲ εἰδέναι, ὡς πολλοὶ εἰσιν οἱ τρόποι τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας, καὶ μήτε λόγῳ ἐρμηνευθῆναι, μήτε νῶ περιληφθῆναι δυνάμενοι. Δεῖ γινώσκειν, ὡς πᾶσαι αἱ σκυθρωπαὶ ἐπιφοραὶ τοῖς μετ' εὐχαριστίας δεχομένοις πρὸς σωτηρίαν ἐπάγονται καὶ πάντως ὠφελείας γίνονται πρόξενoi. Χρὴ εἰδέναι, ὡς ὁ Θεὸς προηγουμένως θέλει πάντας σωθῆναι καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τυχεῖν· οὐ γὰρ ἐπὶ τὸ κολάσαι ἔπλασεν ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τὸ μετασχεῖν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, ὡς ἀγαθός. Ἀμαρτάνοντας δὲ θέλει κολάζεσθαι ὡς δίκαιος. Λέγεται οὖν τὸ μὲν πρῶτον προηγούμενον θέλημα καὶ εὐδοκία, ἐξ αὐτοῦ ὄν, τὸ δὲ δεύτερον ἐπόμενον θέλημα καὶ παραχώρησις, ἐξ ἡμετέρας αἰτίας. Καὶ αὕτη διττὴ· ἡ μὲν οἰκονομικὴ καὶ παιδευτικὴ πρὸς σωτηρίαν, ἡ δὲ ἀπογνωστικὴ πρὸς τελείαν κόλασιν, ὡς εἰρήκαμεν. Ταῦτα δὲ ἐπὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Τῶν δὲ ἐφ' ἡμῖν τὰ μὲν ἀγαθὰ προηγουμένως θέλει καὶ εὐδοκεῖ, τὰ δὲ πονηρὰ καὶ ὄντως κακὰ οὔτε προηγουμένως οὔτε ἐπομένως θέλει· παραχωρεῖ δὲ τῷ αὐτεξουσίῳ· τὸ γὰρ κατὰ βίαν γινόμενον οὐ λογικόν, οὐδὲ ἀρετὴ. Προνοεῖ δὲ ὁ Θεὸς πάσης τῆς κτίσεως καὶ διὰ

εἶναι ἔργοις τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δίκαια βοηθεῖ αὐτοὺς που προτιμοῦν το ἀγαθὸ με ορθή συνείδηση, σύμφωνα με τη δική του πρόγνωση, ενώ η τέλεση των κακῶν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα με την πρόγνωσή του, δίκαια ἐγκαταλείπει. Ὑπάρχουν δύο εἶδη τῆς ἐγκαταλείψεως· ὑπάρχει δηλαδή ἐγκατάλειψη οἰκονομικὴ καὶ διδακτικὴ καὶ ὑπάρχει ἐγκατάλειψη που οδηγεῖ σε πλήρη ἀπελπισία. Οἰκονομικὴ καὶ διδακτικὴ εἶναι αὐτὴ που γίνεται για διόρθωση, σωτηρία καὶ δόξα αὐτοῦ που υποφέρει ἢ καὶ για τὸ ζῆλο των ἄλλων καὶ για μίμηση ἢ καὶ για δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἡ τελεία ὁμως ἐγκατάλειψη γίνεται ὅταν, ἐνῶ ὁ Θεὸς κάνει τα πάντα για τη σωτηρία του, ὁ ἄνθρωπος παραμένει μέ πρόθεσή του ἀναίσθητος καὶ ἀδιόρθωτος, ἢ καλύτερα ἀθεράπευτος· τότε ἀφήνεται σε να χαθεῖ τελείως, ὅπως ὁ Ἰουδᾶς. Εἶθε να μας λυπηθεῖ ὁ Θεὸς καὶ να μας γλυτώσει ἀπὸ τέτοιου εἶδους ἐγκατάλειψη. Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι τῆς θείας πρόνοιας, οἱ ὁποῖοι οὔτε ὁ λόγος τοὺς ἐρμηνεύει οὔτε ὁ νους τοὺς συλλαμβάνει. Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι ὅλες οἱ λυπηρές δοκιμασίες οδηγοῦν στη σωτηρία ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τις δέχονται με ευχαρίστηση καὶ ὁπωσδήποτε τοὺς προξενοῦν ὠφέλεια. Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεὸς θέλει πάνω ἀπ' ὅλα ὅλοι να σωθοῦν καὶ να κληρονομήσουν τη βασιλεία του· διότι δεν μας δημιούργησε για να μας τιμωρεῖ, ἀλλὰ για να μετάσχουμε στην ἀγαθότητά του, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος εἶναι ἀγαθός. Θέλει ὁμως, ἐπειδὴ εἶναι καὶ δίκαιος, να τιμωροῦνται αὐτοὶ που ἀμαρτάνουν. Τὸ πρῶτο θέλημα, λοιπόν, ονομάζεται προηγούμενο θέλημα καὶ εὐδοκία, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπ' αὐτόν (τὸ Θεό), ἐνῶ τὸ δεύτερο λέγεται ἐπόμενο θέλημα καὶ παραχώρηση, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ δική μας υπαιτιότητα. Καὶ αὕτη (ἡ παραχώρηση) εἶναι δύο εἰδῶν· ἡ μία οἰκονομικὴ καὶ διδακτικὴ για τη

πάσης τῆς κτίσεως εὐεργετῶν καὶ παιδεύων καὶ δι' αὐτῶν πολλάκις τῶν δαιμόνων ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ καὶ τῶν χοίρων.	σωτηρία μας, ἡ ἄλλη οδηγεῖ στην ἀπελπισία καὶ τέλεια τιμωρία, ὅπως ἔχουμε πεῖ. Καὶ αὐτὰ ἰσχύουν γιὰ ὅσα δεν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας. Απ' αὐτὰ πάλι που ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας, (ο Θεός) καταρχὴν θέλει καὶ συγκατατίθεται στὰ ἀγαθὰ, ἐνῶ τα κακὰ καὶ ἀληθινὰ ἐπιζήμια οὔτε στὴν ἀρχὴ οὔτε κατόπιν τα θέλει· τα ἀφήνει στὴ διάθεση τοῦ αυτεξουσίου· διότι αὐτό που γίνεται με πίεση οὔτε λογικό εἶναι οὔτε ἀρετὴ. Ο Θεός προνοεῖ γιὰ ὅλη τὴν κτίση καὶ μέσω τῆς κτίσεως μας εὐεργετεῖ καὶ διδάσκει, πολλές φορές ἀκόμη καὶ μέσω τῶν δαιμόνων, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ Ἰώβ, καὶ τῶν γουρουνιῶν.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 44. Περί προγνώσεως καὶ προορισμοῦ Χρὴ γινώσκειν, ὡς πάντα μὲν προγινώσκει ὁ Θεός, οὐ πάντα δὲ προορίζει· προγινώσκει γὰρ καὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν, οὐ προορίζει δὲ αὐτά· οὐ γὰρ θέλει τὴν κακίαν γενέσθαι οὐδὲ βιάζεται τὴν ἀρετὴν. Ὡστε τῆς θείας προγνωστικῆς κελεύσεως ἔργον ἐστὶν ὁ προορισμός. Προορίζει δὲ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν κατὰ τὴν πρόγνωσιν αὐτοῦ· ἥδη γὰρ κατὰ τὴν πρόγνωσιν αὐτοῦ προέκρινε πάντα ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν ἀρετὴ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐδόθη ἐν τῇ φύσει καὶ αὐτός ἐστι παντὸς ἀγαθοῦ ἀρχὴ καὶ αἰτία καὶ ἐκτὸς τῆς αὐτοῦ συνεργίας καὶ βοηθείας ἀδύνατον ἀγαθὸν θελῆσαι ἢ πρᾶξαι ἡμᾶς. Ἐφ' ἡμῖν δὲ ἐστὶν ἡ ἐμμεῖναι τῇ ἀρετῇ καὶ ἀκολουθῆσαι τῷ Θεῷ πρὸς ταύτην καλοῦντι ἢ ἀποφοιτῆσαι τῆς ἀρετῆς, ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ κακίᾳ γενέσθαι καὶ ἀκολουθῆσαι τῷ Διαβόλῳ πρὸς ταύτην καλοῦντι ἀβιάστως· ἡ γὰρ κακία οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, εἰ μὴ ἀναχώρησις τοῦ ἀγαθοῦ, ὥστερ καὶ τὸ σκότος τοῦ φωτός ἐστιν ἀναχώρησις. Μένοντες οὖν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἐν τῇ ἀρετῇ ἐσμεν, ἐκκλίνοντες δὲ ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν, ἡγουν ἐκ τῆς ἀρετῆς, εἰς τό	Γιὰ τὴν πρόγνωση καὶ τὸν προορισμό. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεὸς ὅλα τα γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ δεν προαποφασίζει ὅλα· γνωρίζει, δηλαδή, ἐκ τῶν προτέρων αὐτὰ που ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας, ἀλλὰ δεν τα προαποφασίζει· διότι δεν θέλει οὔτε τὴν κακία νὰ κάνουμε οὔτε ὅμως μας ἐκβιάζει στὴν ἀρετὴ. Επομένως, ὁ προορισμός εἶναι ἔργο τοῦ προγνωστικοῦ προστάγματος τοῦ Θεοῦ. Επίσης, προαποφασίζει αὐτὰ που δεν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας λόγω τῆς προγνώσεώς του· διότι ἕως τώρα ὁ Θεός, σύμφωνα με τὴν πρόγνωση του, τα προκαθόρισε ὅλα με κριτήριον τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴ δικαιοσύνην του. Πρέπει, ἐπίσης, νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεός ἔδωσε τὴν ἀρετὴ στὴ φύση μας, ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ἡ αἰτία κάθε ἀγαθοῦ καὶ εἶναι ἀδύνατο χωρὶς τὴ συνεργασία καὶ βοήθειά του νὰ θελήσουμε ἢ νὰ κάνουμε κάτι καλὸ. Ἀλλὰ ἀπὸ μας ἐξαρτάται ἢ νὰ μείνουμε σταθεροὶ στὴν ἀρετὴ καὶ ν' ἀκολουθήσουμε τὸ Θεὸ που μας προσκαλεῖ πρὸς αὐτήν, ἢ νὰ απομακρυνθούμε ἀπὸ τὴν ἀρετὴ, που σημαίνει νὰ οδηγηθούμε στὴν κακία καὶ ν' ἀκολουθήσουμε τὸ Διάβολο που μας προσκαλεῖ χωρὶς βία σ' αὐτήν· διότι τίποτε ἄλλο δεν εἶναι ἡ κακία, παρὰ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸ ἀγαθόν, ὅπως ἀκριβῶς τὸ σκοτάδι εἶναι ἀπομάκρυνση τοῦ φωτός. Παραμένοντας, λοιπόν, στὴ φυσικὴ μας κατάσταση,

παρὰ φύσιν ἐρχόμεθα καὶ
ἐν τῇ κακίᾳ γινόμεθα.
Μετάνοιά ἐστιν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ
φύσιν καὶ ἐκ τοῦ
Διαβόλου πρὸς τὸν Θεὸν ἐπάνοδος δι'
ἀσκήσεως καὶ πόνων.
Τοῦτον τοίνυν τὸν ἄνθρωπον ὁ Δημιουργὸς
ἄρρενα κατεσκεύασε,
μεταδοὺς αὐτῷ τῆς ἑαυτοῦ θείας χάριτος καὶ
ἐν κοινωνίᾳ ἑαυτοῦ
διὰ ταύτης αὐτὸν ποιησάμενος· ὅθεν καὶ τὴν
τῶν ζώων ὀνομασίαν
προφητικῶς, ὡς δούλων αὐτῷ δοθέντων,
δεσποτικῶς ἐποίησατο.
Κατ' εἰκόνα γὰρ Θεοῦ λογικὸς τε καὶ νοερὸς
καὶ αὐτεξούσιος
γενόμενος, εἰκότως τὴν τῶν ἐπιγείων ἀρχὴν
ἐνεχειρίζετο ὑπὸ τοῦ
κοινοῦ τῶν ἀπάντων Δημιουργοῦ τε καὶ
Δεσπότη.
Εἰδὼς δὲ ὁ προγνώστης Θεός, ὡς ἐν
παραβάσει γενήσεται καὶ τῇ
φθορᾷ ὑποπεσεῖται, ἐποίησεν ἐξ αὐτοῦ τὸ
θῆλυ, «βοηθὸν αὐτῷ κατ'
αὐτόν»· βοηθὸν δὲ πρὸς τὴν διὰ γεννήσεως
μετὰ τὴν παράβασιν τοῦ
γένους ἐκ διαδοχῆς σύστασιν. Ἡ γὰρ πρώτη
πλάσις γένεσις λέγεται
καὶ οὐ γέννησις· γένεσις μὲν γάρ ἐστιν ἡ ἐκ
Θεοῦ πρώτη πλάσις,
γέννησις δὲ ἡ ἐκ καταδίκης τοῦ θανάτου διὰ
τὴν παράβασιν ἐξ
ἀλλήλων διαδοχή.
Τοῦτον ἔθετο ἐν τῷ παραδείσῳ τῷ τε νοητῷ
καὶ τῷ αἰσθητῷ· ἐν μὲν
γὰρ τῷ αἰσθητῷ ἐπὶ γῆς σωματικῶς
διαιτῶμενος ψυχικῶς τοῖς
ἀγγέλοις συναναστρέφετο θείας γεωργῶν
ἐννοίας καὶ ταύταις
τρεφόμενος, γυμνὸς τῇ ἀπλότητι καὶ ἀτέχνῳ
ζωῇ πρὸς μόνον τὸν
Δημιουργὸν διὰ τῶν κτισμάτων ἐναγόμενος
καὶ τῇ αὐτοῦ θεωρίᾳ
ἐνηδυνόμενός τε καὶ εὐφραινόμενος.
Ἐπειδὴ τοίνυν αὐτὸν αὐτεξουσίῳ θελήματι
φυσικῶς κατεκόσμησε,
δίδωσι νόμον αὐτῷ μὴ γεύσασθαι τοῦ ξύλου
τῆς γνώσεως. Περὶ οὗ
ξύλου αὐταρκῶς ἐν τῷ περὶ παραδείσου
κεφαλαίῳ κατὰ γε τὴν
ἡμετέραν εἰρήκαμεν δύναμιν. Ταύτην τὴν
ἐντολὴν αὐτῷ δίδωσιν

εἴμαστε στὴν ἀρετὴ, ἐνὸς παρεκκλίνοντας ἀπὸ τὴ
φύσιν μας, δηλαδὴ τὴν
ἀρετὴ, ἐρχόμαστε στὸ παρὰ φύσιν καὶ καταλήγουμε
στὴν κακία.
Μετάνοια εἶναι ἡ ἐπιστροφή, με ἀσκήση καὶ κόπο,
ἀπὸ τὴν παρὰ φύσιν στὴ
φυσικὴ κατάστασι καὶ ἀπὸ το Διάβολο στὸ Θεό.
Ὁ Δημιουργὸς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο ἄνδρα στὸ
φύλο· τοῦ μετὰδωσε τὴ δική
τοῦ θεία χάρι καὶ τὸν ἔφερε σε κοινωνία μαζί τοῦ
μέσω αὐτῆς. Για τὸ λόγο
αὐτό, ὡς κυρίαρχος, ἔδωσε με προφητικὸ χάρισμα
τὰ ονόματα τῶν ζώων,
τὰ ὁποία τοῦ δόθηκαν για να τὸν υπηρετοῦν.
Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὁ Θεός
τὸν ἐπλασε κατ' εἰκόνα τοῦ, να εἶναι λογικός,
πνευματικός καὶ αὐτεξούσιος,
δικαιολογημένα πήρε στα χέρια τοῦ ἀπὸ το
Δημιουργό καὶ Κύριο ὅλων
τὴν ἐξουσία σε ὅλη τὴν κτίση.
Ἐπειδὴ ὁμως ὁ προγνώστης Θεός γνώριζε ὅτι ὁ
ἄνδρας θα γίνε παραβάτης
καὶ θα πέσει στὴ φθορά, δημιούργησε ἀπ' αὐτόν τὴ
γυναῖκα, «πλάσμα ὅμοιο
καὶ βοηθό τοῦ»· βοηθό μάλιστα ὥστε, μετὰ τὴν
παράβασιν, με τὴ γέννηση να
γίνεται ἡ ἀναπαραγωγή τοῦ ἀνθρώπινου γένους.
Διότι ἡ ἀρχικὴ πλάσις λέγεται
δημιουργία καὶ ὄχι γέννηση· δημιουργία δηλαδὴ
εἶναι ἡ ἀρχικὴ πλάσις,
ἐνὸς γέννηση ἡ διαδοχὴ τοῦ γένους ποῦ προήλθε
μετὰ τὴν καταδίκη σε
θάνατο ἐξαιτίας τῆς παραβάσεως.
(Ὁ Θεός) τοποθέτησε τὸν ἄνθρωπο σε νοητό καὶ
αἰσθητό παράδεισο· διότι,
ἀν καὶ ζοῦσε σωματικὰ μέσα σε αἰσθητό ἐπίγειο
παράδεισο, συναναστρεφόταν
ψυχικὰ με τοὺς ἀγγέλους, καλλιεργώντας θεία
νοήματα καὶ τρεφόμενος ἀπ'
αὐτά· ἦταν γυμνός, ζώντας ἀπλή καὶ ἀνεπιτήδευτη
ζωή, καὶ ἀνυψωνόταν
μέσω τῶν δημιουργημάτων μόνο πρὸς τὸ
Δημιουργό· αἰσθανόταν
ευχαρίστηση καὶ χαρὰ με τὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ.
Ἀφοῦ, λοιπόν, στόλισε τὴ φύσιν τοῦ (τοῦ
ἀνθρώπου) με τὸ αὐτεξούσιο θέλημα,
τοῦ ἔδωσε ἐντολή να μὴ φάει ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς
γνώσεως. Γι' αὐτό τὸ
δένδρο ἔχουμε πει ἀρκετὰ —ὅσα μπορούσαμε— στὸ
κεφάλαιο σχετικὰ με τὸν
Παράδεισο. Αὐτὴ τὴν ἐντολή ἔδωσε ὁ Θεός στὸν
ἄνθρωπο, με τὴν υπόσχεση

ἐπαγγειλάμενος, ὥς, εἰ μὲν φυλάξοι τὸ τῆς
ψυχῆς ἀξίωμα τῷ λόγῳ
τὴν νίκην διδούς, ἐπιγινώσκων τὸν κτίσαντα
καὶ τούτου φυλάττων
τὸ πρόσταγμα, τῆς αἰδίου μεθέξει
μακαριότητος καὶ ζήσεται εἰς τὸν
αἰῶνα κρείττων θανάτου γενόμενος. Εἰ δέ γε
τὴν ψυχὴν ὑποτάξει
τῷ σώματι καὶ τὰ τοῦ σώματος προτιμήσει
τερπνὰ, τὴν οἰκείαν
τιμὴν ἀγνοήσας καὶ τοῖς ἀνοήτοις
παρεικασθεὶς κτήνεσι, τοῦ
πεποιηκότος τὴν ζευγλὴν ἀποσεισάμενος καὶ
τὸ θεῖον αὐτοῦ
παριδὼν ἐπίταγμα, θανάτῳ ἔσται ὑπεύθυνος
καὶ φθορᾷ καὶ πόνῳ
καθυποβληθήσεται τὸν ταλαίπωρον ἔλκων
βίον.
Οὐ γὰρ ἦν λυσιτελεὲς ἀπείραστος ἔτι
τυγχάνοντα καὶ ἀδόκιμον τῆς
ἀφθαρσίας τυχεῖν, ἵνα μὴ εἰς τῷφον ἐμπέσῃ καὶ
κρίμα τοῦ Διαβόλου.
Ἐκεῖνος γὰρ διὰ τὸ ἀφθαρτον μετὰ τὴν ἐκ
προαιρέσεως ἔκπτωσιν
τὴν ἐν τῷ κακῷ ἀμεταμέλητον ἔσχε καὶ
ἄτρεπτον παγιότητα,
ὥσπερ αὖ πάλιν καὶ οἱ ἄγγελοι, μετὰ τὴν ἐκ
προαιρέσεως τῆς ἀρετῆς
ἐκλογὴν, τὴν ἐν τῷ καλῷ διὰ τῆς χάριτος
ἀμετακίνητον ἵδρυσιν.
Ἔδει τοίνυν πρότερον δοκιμασθέντα τὸν
ἄνθρωπον – ἄνθρωπος γὰρ
ἀπείραστος καὶ ἀδόκιμος, οὐδενός λόγου
ἄξιος – καὶ τῇ πείρᾳ διὰ τῆς
τηρήσεως τῆς ἐντολῆς τελειωθέντα, οὕτω τὴν
ἀφθαρσίαν ἀρετῆς
κομίσασθαι ἐπαθλον· μέσος γὰρ Θεοῦ καὶ
ὑλῆς γενόμενος, διὰ μὲν
τῆς τηρήσεως τῆς ἐντολῆς μετὰ τὴν
ἀπαλλαγὴν τῆς πρὸς τὰ ὄντα
φυσικῆς σχέσεως, ἐνωθεὶς τῷ Θεῷ καθ' ἕξιν,
τὴν περὶ τὸ καλὸν
παγιότητα λαμβάνειν ἀμετακίνητον ἔμελλε,
διὰ δὲ τῆς παραβάσεως
πρὸς τὴν ὑλὴν μᾶλλον κινηθεὶς καὶ τῆς αὐτοῦ
αἰτίας, τοῦ Θεοῦ φημι,
ἀποσπάσας τὸν νοῦν, τῇ φθορᾷ
προσοικειοῦσθαι, καὶ παθητὸς ἀντὶ
ἀπαθοῦς καὶ θνητὸς ἀντὶ ἀθανάτου γίνεσθαι
καὶ συνδυασμοῦ καὶ
ῥευστῆς γεννήσεως ἐπιδέεσθαι καὶ τῇ ἐφέσει
τῆς ζωῆς τῶν μὲν ἡδέων,

ὅτι, εἴαν διαφυλάξῃ τὴν ἀξία τῆς ψυχῆς, χαρίζοντας
τὴν νίκην στο λογικόν, τὸ
οποῖο θὰ αναγνωρίζῃ τὸ Δημιουργόν καὶ θὰ τηρεῖ
τὴν ἐντολήν του, τότε
θὰ γίνῃ μέτοχος τῆς αἰώνιας μακαριότητος καὶ θὰ
ζῇ αἰώνια, διότι θὰ φανεῖ
ἀνώτερος ἀπὸ τοῦ θανάτου. Εἴαν ὁμῶς υποδουλώσῃ
τὴν ψυχὴν στο σῶμα καὶ
προτιμήσῃ τῆς σωματικῆς ἀπολαύσεως,
λησμονῶντας τὴν προσωπικὴν του
ἀξία καὶ ἐξομοιούμενος με τὰ ἄλογα ζῶα, ἐπειδὴ
ἐδίωξε ἀπὸ πάνω του τὴν
χάρην τοῦ Δημιουργοῦ καὶ ἀρνήθηκε νὰ τηρήσῃ τὴν
θεῖαν ἐντολήν του,
τότε θὰ εἶναι υπόλογος σὲ θάνατο καὶ θὰ δοκιμάσῃ
τὴν φθορά καὶ τὸν πόνο,
ζώντας ἀθλια ζωὴ.
Διότι δὲν ἦταν ωφέλιμο νὰ γίνῃ ἀθάνατος χωρὶς
πειρασμούς καὶ δοκιμασίαν,
γιὰ νὰ μὴν υπερηφανευθεῖ καὶ πέσῃ σὲ πτώση
ἀνάλογη με τοῦ Διαβόλου.
Εκεῖνος δηλαδή, ἐπειδὴ ἦταν ἀφθαρτος, μετὰ τὴν
θεληματικὴν πτώσην του,
ἀπόκτησε τὴν ἀμετανόητη καὶ μόνιμη παγίωσίν του
στο κακόν· ὅπως, ἐπίσης,
ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρά, οἱ ἄγγελοι, μετὰ τὴν ἐκούσιν
ἐπιλογὴν τῆς ἀρετῆς ἀπὸ
μέρους τους, ἀπόκτησαν με τὴν χάριν τὴν
ἀμετακίνητην διαμονὴν τους στο καλόν.
Ἐπρεπε, λοιπόν, ἀφοῦ πρῶτα δοκιμασθεῖ ὁ
ἄνθρωπος – διότι ἄνθρωπος
χωρὶς πειρασμό καὶ δοκιμασίαν δὲν ἔχει καμιά ἀξία –
καὶ ἀφοῦ φθάσῃ στὴν
τελειότητα με τὴν ἐμπειρίαν τῆς τηρήσεως τῆς
ἐντολῆς, ν' ἀποκομίσει μ' αὐτό
τὸν τρόπο τὴν ἀρετὴν ὡς βραβεῖο τῆς ἀρετῆς.
Καθὼς, λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος
δημιουργήθηκε ἐνδιάμεσος μετὰ Θεοῦ καὶ ὑλῆς,
ἀφοῦ ἐνωθεῖ με τὸ Θεόν
χάρη στὴ συνήθειαν ποὺ πήρε νὰ τηρεῖ τὴν ἐντολήν
Τοῦ καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν
ἀπὸ τοῦ
φυσικοῦ δεσμοῦ με τὰ υλικά πράγματα, ἐπρόκειτο νὰ
ἀποκτήσῃ μόνιμη
τὴν σταθερότητα στο καλόν. Ἀντίθετα με τὴν
παράβασιν, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος
στράφηκε περισσότερο πρὸς τὰ υλικά καὶ
ἀπομάκρυνε τὸ νοῦν του ἀπὸ τοῦ
Δημιουργοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐπρόκειτο νὰ ἐξοικειωθεῖ με
τὴν φθορά καὶ νὰ καταντήσῃ
ἀπὸ ἀπαθὲς παθητὸς καὶ ἀπὸ ἀθάνατος θνητὸς· νὰ
ἔχει ἐπίσης ἀνάγκη ἀπὸ

ὥς δὴθεν ταύτην συνιστώντων ἀντέχεσθαι,
πρὸς δὲ τοὺς τούτων
προμηθουμένους τὴν στέρησιν ἀδεῶς
ἀπεχθάνεσθαι· καὶ τὴν μὲν
ἔφεσιν ἐκ Θεοῦ πρὸς τὴν ὕλην, τὸν δὲ θυμὸν
ἐκ τοῦ τῆς σωτηρίας
ὄντως ἐχθροῦ μεταφέρειν πρὸς τὸ ὁμόφυλον.
Φθόνῳ τοίνυν
Διαβόλου ἡτήθη ὁ ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ἔφερεν
ὁ φθονερός καὶ
μισόκαλος δαίμων αὐτὸς διὰ τὴν ἔπαρσιν
κάτω γενόμενος ἡμᾶς
τῶν ἄνω τυχεῖν, ὅθεν καὶ θεότητος ἐλπίδι ὁ
ψεύστης δελεάζει τὸν
ἄθλιον καὶ πρὸς τὸ ἴδιον τῆς ἐπάρσεως ὕψος
ἀναγαγὼν, πρὸς τὸ
ὅμοιον καταφέρει τῆς πτώσεως βάραθρον.

συνεύρεση καὶ σπερματικὴ γέννηση καὶ ἀπὸ πόθο
για τὴ ζωὴ νὰ
προσκολλάται στὶς ἀπολαύσεις, ἐπειδὴ τάχα αὐτές
τὴ συνθέτουν· καὶ νὰ
αἰσθάνεται μεγάλη ἀποστροφή σὲ ὅσους
προσπαθοῦν νὰ του στέρησουν τὶς
ἀπολαύσεις· καὶ ἐστρεψε τὴν ἐπιθυμία του ἀπὸ τὸ
Θεὸ πρὸς τὴν ὕλη καὶ τὸ
θυμὸ του ἀπὸ τὸν πραγματικὸ ἐχθρὸ τῆς σωτηρίας
τοῦ πρὸς τοὺς
συνανθρώπους του. Ὁ ἄνθρωπος, λοιπόν, νικήθηκε
ἀπὸ φθόνον τοῦ Διαβόλου·
ὁ φθονερός καὶ μισόκαλος δαίμονας δὲν ἄντεχε νὰ
πετύχουμε εμεῖς τὴν
οὐράνια βασιλεία, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐπέσε ἀπὸ
υπερηφάνεια· γι αὐτὸ ὁ ψεῦτης με
δόλωμα τὴν ἰσοθεΐα πέτυχε νὰ παρασύρει τὸ
δυστυχὲ ἄνθρωπο καὶ, ἀφ’ οὗ τον
ἀνέβασε στὸ ὕψος τῆς δικῆς υπερηφάνειας, τὸν
γκρέμισε στὸ δικό του
βάραθρον τῆς πτώσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 45. Περί τῆς θείας οἰκονομίας
καὶ περὶ τῆς δι’ ἡμᾶς
κηδεμονίας καὶ τῆς ἡμῶν σωτηρίας.
Ταύτη τοίνυν τῇ προσβολῇ τοῦ ἀρχεκάκου
δαίμονος δελεασθέντα
τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ
ἐντολὴν οὐ φυλάξαντα καὶ
γυμνωθέντα τῆς χάριτος καὶ τὴν πρὸς Θεὸν
παρησίαν
ἀπεκδυσάμενον καὶ σκεπασθέντα τῇ τοῦ
μοχθηροῦ βίου τραχύτητι
—τοῦτο γὰρ τὰ φύλλα τῆς συκῆς— καὶ
περιβληθέντα τὴν νέκρωσιν,
ἦτοι τὴν θνητότητα καὶ παχύτητα τῆς σαρκός —
τοῦτο γὰρ ἡ τῶν
νεκρῶν δερμάτων ἀμφίασις— καὶ τοῦ
παραδείσου κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ
δικαιοκρισίαν γεγονότα ἐξόριστον καὶ θανάτῳ
κατάκριτον καὶ φθορᾷ
ὑποχείριον, οὐ παρείδεν ὁ συμπαθὴς, ὁ τὸ
εἶναι δοὺς καὶ τὸ εἶναι
χαριστάμενος, ἀλλὰ πολλοῖς πρότερον
παιδαγωγήσας καὶ πρὸς
ἐπιστροφὴν καλέσας στόνῳ καὶ τρόμῳ,
ὕδατος κατακλυσμῷ καὶ
παντὸς τοῦ γένους μικροῦ δεῖν πανωλεθρίᾳ,
συγχύσει καὶ διαιρέσει
γλωσσῶν, ἀγγέλων ἐπιστάσις, πόλεων
ἐμπρησμῷ, τυπικαῖς
θεοφανείαις, πολέμοις, νίκαις, ἡτταῖς, σημείοις

Για τὴ θεία οἰκονομία καὶ για τὴ φροντίδα τοῦ για
μας καὶ τὴ σωτηρία μας.
Επειδὴ, λοιπόν, ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς προσβολῆς τοῦ
αρχηγοῦ τῆς κακίας
δαίμονα, ἐξαπατήθηκε ὁ ἄνθρωπος καὶ δὲν φύλαξε
τὴν ἐντολὴν τοῦ
Δημιουργοῦ, ἀπογυμνώθηκε ἀπὸ τὴ χάρη καὶ τὴν
παρησίαν ποὺ εἶχε ἀπὸ
τὸ Θεὸ καὶ σκέπασε τὴ γύμνια του με τὴ
σκληρότητα τῆς ἀθλίας ζωῆς του
—διότι αὐτὸ σημαίνουν τὰ φύλλα τῆς συκῆς—
περιτυλίχθηκε τῇ νεκρότητι,
δηλαδή τῇ θνητότητι καὶ τὴν υλοφροσύνη τῆς
σάρκας —διότι αὐτὸ δείχνει
ἡ ἐνδυσση τῶν δερμάτων χιτῶνων—· ἐξορίστηκε
ἀπὸ τὸν παράδεισον
σύμφωνα με τὴ δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ·
καταδικάστηκε σὲ θάνατον καὶ τὸν
υποδούλωσε στὴ φθορά. Παρ’ ὅλα αὐτά, ὁ
εὐσπλαγχνὸς Θεός, ποὺ μας
ἐπλασε καὶ μας ἔδωσε τὴ χάρη του, δὲν ἔμεινε
αδιάφορος, ἀλλὰ ἀφ’ οὗ πρῶτα
με πολλοὺς τρόπους μας παιδαγωγῆσε καὶ μας
κάλεσε νὰ μετανοήσουμε
με στεναγμούς καὶ τρόμους, με τὸν κατακλυσμὸ
καὶ τὴν παρ’ ὀλίγον
ἐξολόθρευση ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, με τὴ
σύγχυση καὶ διαίρεση τῶν
γλωσσῶν, με ἐμφανίσεις ἀγγέλων, με ἐμπρησμὸ
τῶν πόλεων, με εἰκονικὲς

καὶ τέρασι καὶ
ποικίλαις δυνάμεσι, νόμῳ, προφήταις, δι' ὧν
τὸ σπουδαζόμενον ἦν
ἡ τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσις, πολυσχεδῶς
χεθείσης καὶ
καταδουλωσαμένης τὸν ἄνθρωπον καὶ πᾶν
εἶδος κακίας
ἐπισωρευσάσης τῷ βίῳ καὶ ἡ πρὸς τὸ εὖ εἶναι
τοῦ ἀνθρώπου ἐπάνοδος.
Ἐπειδὴ δι' ἁμαρτίας ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον
εἰσῆλθεν, ὥσπερ τι
θηρίον ἄγριον καὶ ἀνήμερον τὸν ἀνθρώπινον
λυμαινόμενος βίον, ἔδει
δὲ τὸν λυτροῦσθαι μέλλοντα ἀναμάρτητον
εἶναι καὶ μὴ τῷ θανάτῳ
διὰ τῆς ἁμαρτίας ὑπεύθυνον, ἔτι δὲ
νευρωθῆναι καὶ ἀνακαινισθῆναι
τὴν φύσιν καὶ ἔργῳ παιδαγωγηθῆναι καὶ
διδασκῆναι ἀρετῆς ὁδόν,
τῆς μὲν φθορᾶς ἀπάγουσαν, πρὸς δὲ τὴν ζωὴν
ποδηγοῦσαν τὴν αἰώνιον·
τέλος τὸ μέγα περὶ αὐτὸν τῆς φιλανθρωπίας
ἐνδείκνυται πέλαγος·
αὐτὸς γὰρ ὁ Δημιουργός τε καὶ Κύριος τὴν
ὑπὲρ τοῦ οἰκείου
πλάσματος ἀναδέχεται πάλιν καὶ ἔργῳ
διδάσκαλος γίνεται· καὶ
ἐπειδὴ θεότητος ἐλπίδι ὁ ἐχθρὸς δελεάζει τὸν
ἄνθρωπον, σαρκὸς
προβλήματι δελεάζεται καὶ δείκνυται ἅμα τὸ
ἀγαθὸν καὶ τὸ σοφόν,
τὸ δίκαιόν τε καὶ τὸ δυνατόν τοῦ Θεοῦ· τὸ μὲν
ἀγαθόν, ὅτι οὐ
παρεῖδε τοῦ οἰκείου πλάσματος τὴν ἀσθένειαν,
ἀλλ' ἐσπλαγχνίσθη
ἐπ' αὐτῷ πεσόντι καὶ χεῖρα ὥρεξε· τὸ δὲ
δίκαιον, ὅτι ἀνθρώπου
ἡττηθέντος, οὐχ ἕτερον ποιεῖ νικῆσαι τὸν
τύραννον, οὐδὲ βία
ἐξαρπάζει τοῦ θανάτου τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὅν
πάλαι διὰ τῆς
ἁμαρτίας καταδουλοῦται ὁ θάνατος, τοῦτον ὁ
ἀγαθὸς καὶ δίκαιος
νικητὴν πάλιν πεποίηκε καὶ τῷ ὁμοίῳ τὸν
ὅμοιον ἀνέσώσατο, ὅπερ
ἄπορον ἦν· τὸ δὲ σοφόν, ὅτι εὗρε τοῦ ἀπόρου
λύσιν εὐπρεπεστάτην·
εὐδοκία γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ
μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ
Θεοῦ καὶ Θεός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ
Πατρὸς, ὁ ὁμοούσιος τῷ
Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ προαιώνιος, ὁ

φανερῶσεις τοῦ Θεοῦ, με πολέμους, με νίκες, με
ήττες, με θαυμαστά σημεῖα
καὶ πολλὰ θαύματα, με τὸ Νόμο, με τοὺς προφῆτες,
που το κήρυγμα τοὺς εἶχε
σκοπὸ τὴν κατάργησιν τῆς ἁμαρτίας, ἡ ὁποία με
πολλὰς διακλαδώσεις
απλώθηκε καὶ υποδούλωσε τὸν ἄνθρωπον καὶ
συσσώρευσε στὴ ζωὴ του
κάθε εἶδος κακίας· με τὸ κήρυγμα τῶν προφητῶν
που εἶχε σκοπὸ ἐπίσης τὴν
ἐπάνοδο τοῦ ἀνθρώπου στὴ θεία ζωὴ.
Ἐπειδὴ, δηλαδή, ὁ θάνατος εἰσῆλθε στὸν κόσμον
ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας καὶ
κατατρώει τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ σαν κάποιο ἄγριο
καὶ ἀνήμερο θηρίο, ἔπρεπε
αὐτὸς που ἐπρόκειτο νὰ τὴν λυτρώσει νὰ εἶναι
ἀναμάρτητος καὶ ὄχι ὑπόλογος
στο θάνατο ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας· ἔπρεπε ἀκόμη ἡ
ἀνθρώπινη φύσις νὰ
ενισχυθεῖ καὶ ἀνανεωθεῖ, νὰ παιδαγωγηθεῖ με
πράξεις καὶ νὰ διδασκῆται τὸ
δρόμο τῆς ἀρετῆς που δὲν οδηγεῖ στὴν
καταστροφή, ἀλλὰ στὴν αἰώνια ζωὴ.
Τέλος, ὁ Θεὸς φανερώνει τὸ μεγάλο πέλαγος τῆς
ἀγάπης του γιὰ τὸν
ἄνθρωπον. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Δημιουργὸς καὶ Κύριος
παίρνει πάνω του τὸν
ἀγῶνα γιὰ τὸ ἀγαπημένο του πλάσμα καὶ γίνεται
στὴν πράξιν δάσκαλος. Καὶ
ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς με τὴν ἐλπίδα τῆς ἰσοθεΐας
ξεγέλασε τὸν ἄνθρωπον, τώρα ὁ
ἴδιος ξεγελιέται ἀπὸ τὸ προκάλυμμα τῆς σάρκας.
Ταυτόχρονα ἀποδείχεται
ἡ ἀγαθότης, ἡ σοφία, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ δύναμις
τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀγαθότης
του, διότι δὲν ἀδιαφόρησε γιὰ τὴν ἀδυναμία τοῦ
πλάσματός του, ἀλλὰ τὸ
σπλαγχνίστηκε, ὅταν ἔπεσε, καὶ τοῦ ἀπλώσε τὸ
χέρι. Ἡ δικαιοσύνη του, διότι
ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος νικῆθηκε, δὲν φέρνει ἄλλον νὰ
νικήσῃ τὸν δυνάστη
(διάβολο) οὔτε με βία γλυτώνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ
τὸ θάνατο, ἀλλὰ τὸν ἴδιο
τὸν ἄνθρωπον, που ὁ θάνατος λόγῳ τῆς ἁμαρτίας
υπόταξε, αὐτὸν ὁ ἀγαθὸς καὶ
δίκαιος (Θεός) τὸν ἀναδείχνει πάλιν νικητὴ καὶ
σῶζει τὸ ὅμοιο με τὸ ὅμοιο,
πράγμα που ἦταν ἀδύνατον· ἡ σοφία του φαίνεται,
διότι βρῆκε ἀξιοπρεπὴ λύσιν
γιὰ κάτι ἀδύνατον. Διότι, με τὴν καλὴ θέλησιν τοῦ
Θεοῦ Πατέρα, ὁ μονογενὴς
τοῦ Υἱὸς καὶ Θεὸς Λόγος, που εἶναι στὸν τόπο τοῦ

ἄναρχος, ὁ ἐν ἀρχῇ
ὦν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ὦν καὶ
Θεὸς ὦν, ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ
ὑπάρχων κλίνας οὐρανοὺς κατέρχεται,
τουτέστιν, τὸ ἀταπεινῶτον
αὐτοῦ ὕψος ἀταπεινώτως ταπεινώσας
συγκαταβαίνει τοῖς ἑαυτοῦ
δούλοις συγκατάβασιν ἄφραστον τε καὶ
ἀκατάληπτον –τοῦτο γὰρ
δηλοῖ ἡ κατάβασις– καὶ Θεὸς ὦν τέλειος
ἄνθρωπος τέλειος γίνεται
καὶ ἐπιτελεῖται τὸ πάντων καινῶν καινότατον,
τὸ μόνον καινὸν ὑπὸ
τὸν ἥλιον, δι’ οὗ ἡ ἄπειρος τοῦ Θεοῦ
ἐμφανίζεται δύναμις.
Τί γὰρ μείζον τοῦ γενέσθαι τὸν Θεὸν
ἄνθρωπον; Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ
ἀτρέπτως ἐγένετο ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ
Μαρίας τῆς Ἀγίας
Ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου, καὶ μεσίτης Θεοῦ
καὶ ἀνθρώπων
χρηματίζει ὁ μόνος φιλόανθρωπος, οὐκ ἐκ
θελήματος ἢ ἐπιθυμίας ἢ
συναφείας ἀνδρὸς ἢ γεννήσεως ἐνδόνου ἐν
τῇ ἀχράντῳ μήτρᾳ τῆς
Παρθένου συλληφθεὶς, ἀλλ’ ἐκ Πνεύματος
Ἁγίου καὶ τῆς πρώτης τοῦ
Ἀδάμ γενέσεως· καὶ γίνεται ὑπήκοος τῷ Πατρὶ
τῷ καθ’ ἡμᾶς καὶ ἐξ
ἡμῶν προσλήμματι τὴν ἡμετέραν παρακοὴν
ἰώμενος καὶ
ὑπογραμμὸς ἡμῖν ὑπακοῆς γινόμενος, ἥς
ἐκτὸς οὐκ ἔστι σωτηρίας τυχεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 46. Περί τοῦ τρόπου τῆς
συλλήψεως τοῦ Θεοῦ Λόγου
καὶ τῆς θείας αὐτοῦ σαρκώσεως.
Ἄγγελος γὰρ Κυρίου ἀπεστάλη πρὸς τὴν
Ἁγίαν Παρθένον, ἐκ
δαινικοῦ φύλου καταγομένην· «πρόδηλον
γὰρ ὡς ἐξ Ἰουδα
ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν», «ἐξ ἧς φυλῆς
οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ
θυσιαστηρίῳ», ὡς ὁ θεὸς ἔφη ἀπόστολος,
περὶ οὗ ὕστερον ἐροῦμεν
ἀκριβέστερον, ἢν εὐαγγελιζόμενος ἔλεγε·
«Χαῖρε, κεχαριτωμένη,

Θεοῦ Πατέρα καὶ εἶναι
ομοούσιος μετὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ὁ
προαιώνιος καὶ ἀναρχος,
ὄντας
ἐξαρχῆς μετὰ τὸν Θεὸν Πατέρα καὶ Θεὸς ὁ ἴδιος,
ἐχοντας τὴν θεϊκὴν φύσιν,
ἐκλινε τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατέβηκε κάτω στὴ γῆ·
ταπεινώσε, δηλαδή, τὸ
αταπεινῶτο ὕψος τοῦ χωρὶς νὰ χάσει τὴν δόξα τοῦ
καὶ συγκαταβαίνει μετὰ
ἀνέκφραστη καὶ ἀκατάληπτη συγκατάβαση στους
δούλους τοῦ – διότι αὐτὸ
δείχνει ἡ κατάβασις τοῦ– ὄντας τέλειος Θεός
γίνεται τέλειος ἄνθρωπος καὶ
πραγματοποιεῖ τὸ πιο πρωτόκουστο ἀπ’ ὅλα τὰ
καινοφανῆ, τὸ μοναδικό
καινούργιο κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο, μετὰ τὸ οποίο
φανερόνεται ἡ ἀπειρὴ δύναμις
τοῦ Θεοῦ.
Διότι, τί μεγαλύτερο ὑπάρχει ἀπὸ τὸ νὰ γίνῃ ὁ
Θεὸς ἄνθρωπος; Καὶ ὁ Λόγος,
χωρὶς νὰ μεταβληθῇ ἡ θεία φύσις τοῦ, σαρκώθηκε
ἀπὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ τῇ
Μαρίᾳ, τὴν αγία καὶ αειπαρθένο Θεοτόκο· ὁ μόνος
φιλόανθρωπος γίνεται
μεσίτης μετὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Συλλήφθηκε
μέσα στὴν ἀχραντὴ μήτρα
τῆς Παρθένου ὅχι μετὰ τὸ θέλημα, τὴν ἐπιθυμία, τὴν
σχέση μετὰ ἀνδρα καὶ τὴν
γέννηση ποὺ εἶναι καρπὸς ἡδονῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ
Ἅγιο Πνεῦμα καὶ μετὰ τὸν
τρόπο τῆς ἀρχικῆς δημιουργίας τοῦ Ἀδάμ. Κάνει
ὑπακοή στὸν Πατέρα
θεραπεύοντας τὴ δική μας παρακοή μετὰ τὸ
ἀνθρώπινο σῶμα ποὺ πήρε ἀπὸ
μας, μετὰ τὸ νὰ γίνῃ σὲ μας τύπος ὑπακοῆς, χωρὶς
τὴν ὁποία δὲν εἶναι δυνατόν
νὰ ἐπιτύχουμε τὴ σωτηρία.

Για τὸν τρόπο τῆς συλλήψεως τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ
τῆς θείας σάρκωσις.
Ἄγγελος Κυρίου στάλθηκε στὴν αγία Παρθένο, ἡ
ὁποία καταγόταν ἀπὸ τὴν
γενεὰ τοῦ Δαβὶδ. Ὅπως τοῦ εἶπε ὁ θεὸς Ἀπόστολος:
«Εἶναι φανερό ὅτι ὁ
Κύριός μας προήλθε ἀπὸ τὴν
φυλὴ τοῦ Ἰουδα, ἀπὸ τὴν ὁποία κανεὶς δὲν εἶχε
πλησιάσει στὸ θυσιαστήριον»· γι’ αὐτὸ θὰ
μιλήσουμε στὴ συνέχεια μετὰ
λεπτομέρειες. Σ’ αὐτὴν ὁ ἄγγελος ἔφερε τὴν
χαρμόσυνη εἰδηση λέγοντας:
«Νὰ χαίρεσαι ἐσύ ποὺ εἶσαι ἡ πιο χαριτωμένη· ὁ

ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Ἡ δὲ διευταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ» καὶ φησι πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος· «Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ Κυρίῳ καὶ τέξῃ Υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.» Ὅθεν καὶ τὸ «Ἰησοῦς» σωτὴρ ἐρμηνεύεται. Τῆς δὲ διαπορούσης· «Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;», πάλιν φησὶ πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος· «Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. Διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται, Υἱὸς Θεοῦ». Ἡ δὲ πρὸς αὐτόν· «Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου». Μετὰ οὖν τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἀγίας Παρθένου Πνεῦμα Ἅγιον ἐπήλθεν ἐπ' αὐτὴν κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, ὃν εἶπεν ὁ ἄγγελος, καθαίρον αὐτὴν καὶ δύνάμιν δεκτικὴν τῆς τοῦ Λόγου θεότητος παρέχον, ἅμα δὲ καὶ γεννητικὴν. Καὶ τότε ἐπεσκίασεν ἐπ' αὐτὴν ἡ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου ἐνυπόστατος σοφία καὶ δύναμις, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, οἶονεὶ θεῖος σπόρος, καὶ συνέπηξεν ἑαυτῷ ἐκ τῶν ἁγνῶν καὶ καθαρωτάτων αὐτῆς αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου φυράματος, οὐ σπερματικῶς ἀλλὰ δημιουργικῶς διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὐ ταῖς κατὰ μικρὸν προσθήκαις ἀπαρτιζομένου τοῦ σχήματος, ἀλλ' ὑφ' ἑν τελειωθέντος, αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος χρηματίσας τῇ σαρκὶ ὑπόστασις· οὐ γὰρ προϋποστάσις καθ' ἑαυτὴν σαρκὶ ἠνώθη ὁ θεῖος Λόγος, ἀλλ' ἐνοικήσας τῇ γαστρὶ τῆς Ἀγίας Παρθένου ἀπεριγράπτως ἐν τῇ ἑαυτοῦ ὑποστάσει ἐκ τῶν ἁγνῶν τῆς Ἀειπαρθένου αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ ὑπεστήσατο ἀπαρχὴν προσλαβόμενος τοῦ ἀνθρώπινου φυράματος, αὐτὸς ὁ Λόγος γενόμενος τῇ σαρκὶ ὑπόστασις.

Κύριος εἶναι μαζί σου. Εκείνη όμως τρόμαξε στα λόγια του», και της είπε ο ἄγγελος: «Μη φοβάσαι, Μαρία· διότι ο Θεός σε χαρίτωσε και θα γεννήσεις παιδί που θα το ονομάσεις Ιησού. Διότι αυτός θα σώσει το λαό του από τις αμαρτίες τους». Γι' αυτό, το ὄνομα «Ιησοῦς» σημαίνει σωτήρας. Και ενώ εκείνη απορούσε, «πῶς θα γίνει αυτό, αφού δεν εἶμαι παντρεμένη», της εἶπε πάλι ο ἄγγελος: «θα σε επισκεφθεῖ το Ἅγιο Πνεῦμα και η δύναμη του ὑψίστου Θεοῦ θα σ' επισκιάσει. Γι' αυτό και το παιδί που θα γεννηθεῖ από σένα θα εἶναι ἐξαγιασμένο, ο Υἱός του Θεοῦ». Τότε εκείνη συγκατατέθηκε: «Να, εἶμαι πρόθυμη δούλη του Κυρίου· ας γίνει σύμφωνα με την ἐντολή σου». Μετά τη συγκατάθεση της ἁγίας Παρθένου, το Ἅγιο Πνεῦμα ἦλθε σ' αὐτήν, σύμφωνα με την ὑπόσχεση του Κυρίου που μετέφερε ο ἄγγελος· την καθάρισε και την ἐνίσχυσε με δύναμη ὥστε να δεχθεῖ και να γεννήσει το Θεό Λόγο. Τότε ἐπεσε πάνω της σαν σκία η ἐνυπόστατη σοφία και η δύναμη του Ὑψίστου Θεοῦ, ο Υἱός του Θεοῦ, που εἶναι ὁμοούσιος με τον Πατέρα· ἐπεσε σαν θεῖος σπόρος, και δημιουργῆσε για τον εαυτό του από το ἀγνό και καθαρὸ σῶμα της σάρκα με ψυχὴ λογικὴ και νοερή· πήρε ὅ,τι πιο ἐκλεκτό από τη δική μας ἀνθρώπινη φύτρα, ὄχι με σπέρμα ἀλλὰ με δημιουργία από την ἐπενέργεια του Ἁγίου Πνεύματος· δεν σχημάτισε το σῶμα λίγο λίγο με τμηματικές προσθήκες, ἀλλὰ ολοκληρωμένο με τη μία, ἐπειδὴ ο ἴδιος ο Θεός Λόγος ἀποτελεῖ την ὑπόστασις και της σάρκας. Ο Θεός Λόγος, δηλαδή, δεν ἐνώθηκε με μία σάρκα η οποία ἐγινε πρῶτα ξεχωριστὴ ὑπόστασις, ἀλλὰ, αφού ἐνοίκησε στη γαστέρα της ἁγίας Παρθένου, με ἀπερίγραπτο τρόπο σχημάτισε μέσα στη δική του ὑπόστασις, από το ἀγνό σῶμα της Παρθένου, σῶμα με ψυχὴ λογικὴ και νοερή. Ἐτσι, ο ἴδιος ο Λόγος παίρνοντας ὅ,τι πιο ἐκλεκτό από το δικό μας ἀνθρώπινο φύραμα, ἐγινε ὑπόστασις με σάρκα. Ἐπομένως, εἶναι ταυτόχρονα και ἀνθρώπινη σάρκα

Ὡστε ἅμα σὰρξ, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ, ἅμα σὰρξ ἔμψυχος λογική τε καὶ νοερά, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ ἔμψυχος λογική τε καὶ νοερά. Διὸ οὐκ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα λέγομεν, ἀλλὰ Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα· ὦν γὰρ φύσει τέλειος Θεός, γέγονε φύσει τέλειος ἄνθρωπος ὁ αὐτός, οὐ τραπεῖς τὴν φύσιν, οὐδὲ φαντάσας τὴν οἰκονομίαν, ἀλλὰ τῇ ἐκ τῆς Ἀγίας Παρθένου ληφθείσῃ λογικῶς τε καὶ νοερῶς ἐνψυχωμένη σαρκὶ καὶ ἐν αὐτῷ τὸ εἶναι λαχούσῃ ἐνώθει· καθ' ὑπόστασιν ἀσυγχύτως καὶ ἀναλλοιώτως καὶ ἀδιαιρέτως, μὴ μεταβαλὼν τὴν τῆς θεότητος αὐτοῦ φύσιν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν, μήτε τὴν οὐσίαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ εἰς τὴν φύσιν τῆς αὐτοῦ θεότητος οὐδὲ ἐκ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως καί, ἥς προσελάβετο ἀνθρωπίνης φύσεως, μίαν φύσιν ἀποτελέσας σύνθετον.	καὶ σάρκα του Θεοῦ Λόγου· συγχρόνως καὶ ἀνθρώπινη ἐμψυχη λογική καὶ νοερή σάρκα καὶ σάρκα ἐμψυχη λογική καὶ νοερή του Θεοῦ Λόγου. Γι' αὐτό καὶ δὲν λέμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐγίνε Θεός, ἀλλὰ ὅτι ὁ Θεός ἐγίνε ἄνθρωπος· ὄντας στὴ φύση του τέλειος Θεός, ἐγίνε ὁ ἴδιος τέλειος ἄνθρωπος στὴ φύση, χωρὶς ν' ἀλλάξει στὴ φύση του, καὶ χωρὶς νὰ μείνει ὡς φαντασία το σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας. Ἀλλὰ ἐνώθηκε ὑποστατικά χωρὶς σύγχυση, χωρὶς μεταβολή καὶ χωρὶς διαίρεση, με τὴ σάρκα που πήρε ἀπὸ τὴν αγία Παρθένο καὶ ἡ ὁποία ἔχει λογική καὶ νοερή ψυχή· δὲν μετέβαλε τὴ φύση τῆς θεότητός του σὲ φύση τῆς σαρκὸς του οὔτε τὴ φύση τῆς σαρκὸς του σὲ θεία φύση, καὶ χωρὶς ἡ θεία του φύση καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση, τὴν ὁποία προσέλαβε, ν' ἀποτελέσουν μία σύνθετη φύση.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 47. Περί τῶν δύο φύσεων Ἀτρέπτως γὰρ καὶ ἀναλλοιώτως ἡνώθησαν ἀλλήλαις αἱ φύσεις, μήτε τῆς θείας φύσεως ἐκστάσης τῆς οἰκείας ἀπλότητος, μήτε μὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἢ τραπέισης εἰς θεότητος φύσιν ἢ εἰς ἀνυπαρξίαν χωρησάσης, μήτε ἐκ τῶν δύο μιᾶς γεγεννημένης συνθέτου φύσεως· ἡ γὰρ σύνθετος φύσις οὐδ' ὁποτέρως τῶν, ἐξ ὧν συνετέθη, φύσεων ὁμοούσιος ὑπάρχειν δύναται, ἐξ ἐτέρων ἀποτελεσθεῖσα ἕτερον· οἶον τὸ σῶμα τὸ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων συντεθειμένον οὐδὲ τῷ πυρὶ λέγεται ὁμοούσιον, οὔτε πῦρ ὀνομάζεται, οὔτε ἀήρ λέγεται οὔτε ὕδωρ, οὔτε γῆ, οὐδέ τινι τούτων ἐστὶν ὁμοούσιον. Εἰ τοίνυν κατὰ τοὺς αἰρετικούς μιᾶς συνθέτου φύσεως ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐχρημάτισεν, ἐξ ἀπλῆς φύσεως ἐτράπη εἰς σύνθεσιν καὶ οὔτε τῷ Πατρὶ ἀπλῆς φύσεως ὄντι ἐστὶν ὁμοούσιος, οὔτε τῇ μητρὶ (οὐ γὰρ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος αὕτη συντέθειται), οὔτε μὴν ἐν θεότητι	Για τὶς δύο φύσεις. Οἱ (δύο) φύσεις (του Χριστοῦ) ἐνώθηκαν μεταξύ τους χωρὶς μετατροπή καὶ μεταβολή, χωρὶς οὔτε ἡ θεία φύση νὰ χάσει τὴν ἀπλότητά της, οὔτε βέβαια ἡ ἡ ἀνθρώπινη νὰ μεταβληθεῖ σὲ θεία φύση ἢ νὰ καταλήξει σὲ ἀνυπαρξία, οὔτε τέλος ἀπὸ τὶς δύο νὰ βγῇ μία σύνθετη φύση. Διότι ἡ σύνθετη φύση δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὁμοούσια με καμία ἀπὸ τὶς δύο φύσεις που τὴ συνέθεσαν, ἀφοῦ ἀπὸ διαφορετικὰ στοιχεῖα προήλθε κάτι ἄλλο· γιὰ παράδειγμα, τὸ σῶμα τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα δὲν εἶναι ὁμοούσιο οὔτε με τὴ φωτιά, οὔτε λέγεται φωτιά, οὔτε λέγεται ἀέρας ἢ νερό ἢ γῆ, οὔτε με κάποιο ἀπ' αὐτὰ εἶναι ὁμοούσιο. Εἰάν, λοιπόν, σύμφωνα με τοὺς αἰρετικούς, ὁ Χριστὸς, μετὰ τὴν ἔνωση τῶν δύο φύσεων, εἶχε μία σύνθετη φύση, τότε ἡ φύση του ἀπὸ ἀπλή μετατράπηκε σὲ σύνθετη· καὶ οὔτε εἶναι ὁμοούσιος με τὸν Πατέρα του που ἔχει ἀπλή φύση, οὔτε με τὴ μητέρα του (διότι αὕτη δὲν εἶναι σύνθετη ἀπὸ θεία καὶ ἀνθρώπινη φύση), οὔτε βέβαια

ἐστι καὶ ἀνθρωπότητι, οὔτε δὲ Θεὸς
ὀνομασθήσεται οὐδὲ ἄνθρωπος,
ἀλλὰ Χριστὸς μόνον. Καὶ ἔσται τὸ Χριστὸς οὐ
τῆς ὑποστάσεως
αὐτοῦ ὄνομα, ἀλλὰ τῆς μιᾶς κατ' αὐτοῦς
φύσεως.
Ἡμεῖς δὲ οὐ μιᾶς συνθέτου φύσεως τὸν
Χριστὸν δογματίζομεν, οὐδὲ
ἐξ ἑτέρων ἕτερον, ὥσπερ ἐκ ψυχῆς καὶ
σώματος ἄνθρωπον ἢ ὡς ἐκ
τεσσάρων στοιχείων σῶμα, ἀλλ' ἐξ ἑτέρων τὰ
αὐτά· ἐκ θεότητος μὲν
γὰρ καὶ ἀνθρωπότητος Θεὸν τέλειον καὶ
ἄνθρωπον τέλειον τὸν
αὐτὸν καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἐκ δύο τε καὶ ἓν
δυσὶ φύσεσιν
ὁμολογοῦμεν. Τὸ δὲ Χριστὸς ὄνομα τῆς
ὑποστάσεως λέγομεν, οὐ
μονοτρόπως λεγόμενον, ἀλλὰ τῶν δύο
φύσεων ὑπάρχον
σημαντικόν· αὐτὸς γὰρ ἑαυτὸν ἔχρισε, χρίων
μὲν ὡς Θεὸς τὸ σῶμα
τῇ θεότητι αὐτοῦ, χριόμενος δὲ ὡς ἄνθρωπος·
αὐτὸς γὰρ ἐστὶ τοῦτο
κάκεινο. Χρίσις δὲ ἡ θεότης τῆς
ἀνθρωπότητος. Εἰ γὰρ μιᾶς φύσεως
συνθέτου ὣν ὁ Χριστὸς ὁμοούσιός ἐστι τῷ
Πατρί, ἔσται ἄρα καὶ ὁ
Πατήρ σύνθετος καὶ τῇ σαρκὶ ὁμοούσιος, ὅπερ
ἄτοπον καὶ πάσης
βλασφημίας ἀνάπλεον.
Πῶς δὲ καὶ μία φύσις τῶν ἐναντίων οὐσιωδῶν
διαφορῶν δεκτικὴ
γενήσεται; Πῶς γὰρ δυνατόν τὴν αὐτὴν φύσιν
κατὰ ταύτῃ κτιστὴν
εἶναι καὶ ἄκτιστον, θνητὴν καὶ ἀθάνατον,
περιγραπτὴν καὶ
ἀπερίγραπτον;
Εἰ δὲ καὶ μιᾶς λέγοντες τὸν Χριστὸν φύσεως
ἀπλὴν ταύτην εἶποιν, ἢ
γυμνὸν αὐτὸν Θεὸν ὁμολογήσουσι καὶ
φαντασίαν εἰσάξουσιν τὴν
ἐνανθρώπησιν ἢ ψιλὸν ἄνθρωπον κατὰ
Νεστόριον. Καὶ ποῦ τὸ
ἐν θεότητι τέλειον καὶ τὸ ἐν ἀνθρωπότητι
τέλειον; Πότε δὲ καὶ δύο
τὸν Χριστὸν λέξουσιν φύσεων, μιᾶς συνθέτου
φύσεως αὐτὸν μετὰ
τὴν ἔνωσιν λέγοντες; Ὅτι γὰρ μιᾶς ὁ Χριστὸς
φύσεως πρὸ τῆς
ἐνώσεως, παντὶ που δῆλον.
Ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ ποιοῦν τοῖς αἰρετικοῖς τὴν

μετέχει στη θεία καὶ ἀνθρώπινη φύση, οὔτε πάλι θα
ονομασθεῖ Θεός ἢ
ἄνθρωπος, ἀλλὰ μόνον Χριστός. Καὶ τὸ ὄνομα
Χριστός δεν θα εἶναι γι'
αυτοῦς τὸ ὄνομα τῆς υποστάσεως του, ἀλλὰ τῆς
μίας του φύσεως.
Εμεῖς ὁμῶς θεωροῦμε ὡς ἀλήθεια ὅτι ὁ Χριστός
δεν ἔχει μία σύνθετη φύση,
οὔτε εἶναι κάτι ἄλλο που προήλθε ἀπὸ κάτι ἄλλο,
ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ψυχῆ
καὶ σῶμα ἢ ὅπως τὸ σῶμα ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα,
ἀλλὰ λέμε ὅτι προήλθαν τα
ἴδια ἀπὸ διαφορετικὰ στοιχεῖα· ὁμολογοῦμε,
δηλαδή, ὅτι εἶναι καὶ λέγεται
τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἄνθρωπος που ἔχει δύο
φύσεις καὶ εἶναι σε δύο
φύσεις, τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη. Τὸ ὄνομα
Χριστός τὸ ἀποδίδουμε στὴν
ὑπόστασι, που δεν λέγεται μονομερώς, ἀλλὰ
δηλώνει τις δύο φύσεις.
Διότι ὁ ἴδιος καθαγίασε τὸν εαυτό του,
καθαγιάζοντας ἀπὸ τὴ μια ὡς Θεός τὸ
σῶμα με τὴ θεότητά του, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη
καθαγιαζόμενος ὡς ἄνθρωπος·
διότι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο. Καὶ ἡ
θεία φύση καθαγιάζει τὴν
ἀνθρώπινη. Ἀν, δηλαδή, ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος εἶναι
ὁμοούσιος με τὸν Πατέρα,
ἔχει σύνθετη φύση, τότε καὶ ὁ Πατέρας θα εἶναι
σύνθετος καὶ ὁμοούσιος με
τὴ σάρκα, πράγμα τὸ ὁποῖο εἶναι ἄτοπο καὶ πολὺ
βλάσφημο.
Καὶ πῶς μία φύση θα μπορέσει νὰ δεχθεῖ τις
ἀντίθετες διαφορὲς τῶν φύσεων;
Πῶς εἶναι, δηλαδή, δυνατόν ἡ ἴδια φύση νὰ εἶναι
ταυτόχρονα κτιστὴ καὶ
ἄκτιστη, θνητὴ καὶ ἀθάνατη, περιγραπτὴ καὶ
ἀπερίγραπτη;
Ἀν πάλι λέγοντας ὅτι ὁ Χριστός ἔχει μία φύση, τὴ
θεωροῦν ἀπλή ἢ μήπως θα
πουν ὅτι αὐτὸς εἶναι μόνον Θεός καὶ θα θεωρήσουν
τὴν ἐνανθρώπησι
φανταστικὴ ἢ ὅτι εἶναι μόνον ἄνθρωπος, σύμφωνα
με τὴ διδασκαλία τοῦ
Νεστορίου; Καὶ ποῦ εἶναι τότε ἡ τελειότητα τῆς
θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως; Καὶ πότε θα δεχθoύν ὅτι ὁ Χριστός ἔχει
δύο φύσεις, εφόσον λένε
ὅτι μετὰ τὴν ἔνωσι αὐτὸς ἔχει μία σύνθετη φύση;
Διότι ὅλοι γνωρίζουν ὅτι ὁ
Χριστός, πρὶν τὴν ἔνωσι, εἶχε μια φύση μόνο.
Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο που οδηγεῖ τοὺς αἰρετικούς

πλάνην, τὸ ταῦτὸν
λέγειν τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν. Ἐπειδὴ
δὲ μίαν τῶν ἀνθρώπων
φύσιν φαμέν, ἴστέον, ὡς οὐκ ἀφορῶντες εἰς
τὸν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ
σώματος λόγον τοῦτο λέγομεν· ἀδύνατον γὰρ
μιάς φύσεως λέγειν
τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα πρὸς ἄλληλα
συγκρινόμενα. Ἄλλ' ἔπειδὴ
πλείσται ὑποστάσεις τῶν ἀνθρώπων εἰσὶ,
πάντες δὲ τὸν αὐτὸν
ἐπιδέχονται λόγον τῆς φύσεως, πάντες γὰρ ἐκ
ψυχῆς εἰσὶ
συντεθειμένοι καὶ σώματος, καὶ πάντες τῆς
φύσεως τῆς ψυχῆς
μετειλήφασιν καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος
κέκτηνται, καὶ τὸ κοινὸν
εἶδος τῶν πλείστων καὶ διαφόρων
ὑποστάσεων, μίαν φύσιν φαμέν·
ἐκάστης δηλαδὴ ὑποστάσεως δύο φύσεις
ἐχούσης καὶ ἓν δυοῖ
τελούσης ταῖς φύσεσι, ψυχῆς λέγω καὶ
σώματος.
Ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐκ
ἔστι κοινὸν εἶδος λαβεῖν·
οὔτε γὰρ ἐγένετο, οὔδ' ἔστιν, οὔτε ποτὲ
γενήσεται ἄλλος Χριστὸς
ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἓν θεότητι καὶ
ἀνθρωπότητι Θεὸς
τέλειος ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος τέλειος.
Ἐντεῦθεν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν
μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ· ὥσπερ ἐπὶ τοῦ
ἀτόμου ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκειμένου,
οὔτω καὶ ἐπὶ τοῦ
Χριστοῦ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. Ἐκεῖ
μέν γὰρ ἄτομον, ὁ δὲ
Χριστὸς οὐκ ἄτομον· οὔδ' ἔχει
κατηγορούμενον εἶδος χρηστότητος.
Διὸ δὴ ἐκ δύο φύσεων τελείων, θείας τε καὶ
ἀνθρωπίνης, φαμέν
γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, οὐ κατὰ φυρμὸν ἢ
σύγχυσιν ἢ ἀνάκρασιν,
ὡς ὁ θεήλατος ἔφη Διόσκορος, Εὐτυχῆς τε καὶ
Σευήρως καὶ ἡ τούτων
ἐναγῆς συμμορία· οὔδ' ἐκ προσωπικῆς ἢ
σχετικῆς ἢ κατ' ἀξίαν ἢ
ταυτοβουλίαν ἢ ὁμοτιμίαν ἢ ὁμωνυμίαν ἢ
εὐδοκίαν, ὡς ὁ θεοστυγὴς
ἔφη Νεστόριος, Διόδωρος τε καὶ ὁ
Μοψουεστίας Θεόδωρος, καὶ ἡ
τούτων δαιμονιώδης ὁμήγυρις, ἀλλὰ κατὰ

στην πλάνην, ὅτι ταυτίζουν
τὴ φύσιν με τὴν ὑπόστασιν. Ἐπειδὴ μάλιστα
ισχυριζόμεσθε ὅτι εἶναι μία ἡ φύσις
τῶν ἀνθρώπων, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι αὐτὸ το
λέμε ὅχι ἀποβλέποντας
στον ὀρισμὸ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· διότι
εἶναι ἀδύνατον νὰ λέμε ὅτι ἡ
ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἀν συγκριθοῦν μεταξύ τους,
ἔχουν μία φύσιν. Ἀλλὰ ἐπειδὴ
υπάρχουν πάρα πολλές ὑποστάσεις τῶν ἀνθρώπων,
καὶ ἡ φύσις ὅλων ἔχει τὸν
ἴδιον ὀρισμὸ, διότι ὅλοι εἶναι σύνθετοι ἀπὸ ψυχὴ καὶ
σῶμα,
καὶ ὅλοι μετέχουν στὴ φύσιν τῆς ψυχῆς
καὶ ἔχουν τὴ φύσιν τοῦ σώματος, λέμε ὅτι ἡ κοινὴ
ἐμφάνιση τῶν πολλῶν
καὶ διαφορετικῶν ὑποστάσεων ἔχει μία φύσιν·
καθεμία, δηλαδὴ,
ὑπόστασις ἔχει δύο φύσεις καὶ ὑπάρχει μὲ τις δύο
φύσεις,
ἐννοῶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα.
Για τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό ὁμως δὲν εἶναι
δυνατὸν νὰ ἐννοήσουμε
κοινὴ μορφή· διότι οὔτε ἐγίνε οὔτε ὑπάρχει οὔτε
ποτέ θὰ γίνε ἄλλος Χριστὸς
ἀπὸ θεία καὶ ἀνθρώπινη φύσις, ὁ ἴδιος τέλειος Θεὸς
καὶ τέλειος ἄνθρωπος
στὴ θεία καὶ ἀνθρώπινη φύσιν. Γι' αὐτὸ δὲν
μποροῦμε νὰ πούμε ὅτι ὁ Κύριός
μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἔχει μία φύσιν· ὅπως λέμε για
τὸ ἄτομο ὅτι ἀποτελεῖται
ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, ἐτσι λέμε καὶ για τὸν Χριστό
ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ θεία
καὶ ἀνθρώπινη φύσιν. Εκεί βέβαια ἔχουμε ἄτομο,
ἀλλὰ ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι
ἄτομο· καὶ οὔτε ἔχει ὁ Χριστὸς μιὰ μορφή που
ἀνήκει στὴν κατηγορία τοῦ
ἀγαθοῦ.
Γι' αὐτὸ ὑποστηρίζουμε ὅτι ἡ ἔνωσις προήλθε ἀπὸ
δύο τέλειες φύσεις, τὴ
θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη, ὅχι με συμφυρμὸ ἢ
σύγχυσις ἢ ἀνάμειξις, ὅπως εἶπε
«τὸ θεόσταλτο κακὸ» ὁ Διόσκορος, ὁ Εὐτυχῆς καὶ
ὁ Σεβήρος καὶ ἡ ἀσεβὴς
συμμορία τους· οὔτε ὑποστηρίζουμε ὅτι ἡ ἔνωσις
ἦταν προσωπικὴ ἢ σχετικὴ
ἢ ἀνάλογα με τὴν ἀξία ἢ με ταύτιση τῆς θελήσεως
ἢ με ἰσοτιμία ἢ με ταύτιση
τοῦ ὀνόματος ἢ με συγκατάβασις, ὅπως εἶπε ὁ
ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ Νεστόριος,
ὁ Διόδωρος καὶ ὁ Θεόδωρος Μοψουεστίας καὶ ἡ
δαιμονικὴ συντροφιά τους·

σύνθεσιν, ἤτοι καθ' ὑπόστασιν ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως καὶ ἀναλλοιώτως καὶ ἀδιαιρέτως καὶ ἀδιασπάστως καὶ ἐν δυσὶ φύσεσι τελείως ἐχούσαις μίαν ὑπόστασιν ὁμολογοῦμεν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ σεσαρκωμένου, τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν λέγοντες τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ καὶ τὰς δύο φύσεις ὁμολογοῦντες σῶζεσθαι ἐν αὐτῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὐκ ἰδίᾳ καὶ ἀναμέρος τιθέντες ἐκάστην, ἀλλ' ἡνωμένας ἀλλήλαις ἐν τῇ μιᾷ συνθέτῳ ὑποστάσει. Οὐσιώδη γὰρ φαμεν τὴν ἔνωσιν, τουτέστιν ἀληθῇ καὶ οὐ κατὰ φαντασίαν. Οὐσιώδη δέ, οὐχ ὡς τῶν δύο φύσεων ἀποτελεσασῶν μίαν σύνθετον φύσιν, ἀλλ' ἐνωθειςῶν ἀλλήλαις κατὰ ἀλήθειαν εἰς μίαν ὑπόστασιν σύνθετον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ σῶζεσθαι αὐτῶν τὴν οὐσιώδη διαφορὰν ὀρίζομεθα· τὸ γὰρ κτιστὸν μεμένηκε κτιστὸν καὶ τὸ ἄκτιστον ἄκτιστον· τὸ θνητὸν ἔμεινε θνητὸν καὶ τὸ ἀθάνατον ἀθάνατον· τὸ περιγραφτὸν περιγραφτὸν καὶ τὸ ἀπερίγραφτον ἀπερίγραφτον· τὸ ὁρατὸν ὁρατὸν καὶ τὸ ἀόρατον ἀόρατον· τὸ μὲν διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ταῖς ὕβρεσιν ὑποπέπτωκεν. Οἰκτιοῦται δὲ τὰ ἀνθρώπινα ὁ Λόγος· αὐτοῦ γὰρ εἰσι τὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκὸς ὄντα, καὶ μεταδίδωσι τῇ σαρκὶ τῶν ἰδίων κατὰ τὸν τῆς ἀντιδόσεως τρόπον διὰ τὴν εἰς ἄλληλα τῶν μερῶν περιχώρησιν καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, καὶ ὅτι εἷς ἦν καὶ ὁ αὐτὸς ὁ καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐνεργῶν ἐν ἐκατέρᾳ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας. Διὸ δὴ καὶ ὁ Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρώσθαι λέγεται καίτοι τῆς θείας αὐτοῦ μὴ παθούσης φύσεως, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὸ τοῦ πάθους ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι ὡμολόγηται, ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος ἔφησεν· εἷς γὰρ ἦν καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος τῆς δόξης, ὁ φύσει καὶ ἀληθεῖα Υἱὸς ἀνθρώπου, ἤτοι ἄνθρωπος γενόμενος,

ἀλλὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένε με σύνθεσις, δηλαδή υποστατικά χωρίς μεταβολή και αλλοίωση, χωρίς διαίρεση και διάσπαση και με δύο φύσεις τέλειες που ἔχουν τὴν ἴδια ὑπόστασι, ἐννοῶ τῆς θείας και ἀνθρωπίνης φύσεώς του· ὁμολογοῦμε ὅτι οἱ δύο φύσεις διατηροῦνται στο πρόσωπό του μετὰ τὴν ἔνωσι, χωρίς να θεωροῦμε ὅτι ἡ καθεμία ὑπάρχει ξεχωριστά, ἀλλὰ εἶναι ἐνωμένες και οἱ δύο σε μία σύνθετη ὑπόστασι. Υποστηρίζουμε ὅτι ἡ ἔνωσι εἶναι ουσιαστική, δηλαδή ἀληθινή και ὄχι φανταστική. Ουσιαστική, ὄχι με τὴν ἐννοια ὅτι οἱ δύο φύσεις ἀποτέλεσαν μία σύνθετη φύσι, ἀλλὰ ἐνώθηκαν μεταξύ τους πραγματικά σε μία σύνθετη ὑπόστασι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Και υποστηρίζουμε ὅτι παραμένει ἡ οὐσιώδης διαφορά τους· διότι τὸ κτιστό παρέμεινε κτιστό και τὸ ἀκτιστό ἀκτιστό· τὸ θνητό παρέμεινε θνητό και τὸ ἀθάνατο ἀθάνατο· τὸ περιγραφτὸ παρέμεινε παριγραφτὸ και τὸ ἀπερίγραφτο ἀπερίγραφτο· τὸ ορατό παρέμεινε ορατό και τὸ ἀόρατο ἀόρατο· τὸ ἓνα ἀκτινοβολεῖ με τὰ θαύματα και τὸ ἄλλο ὑπέπεσε στις συκοφαντικὲς ὕβρεις. Ὁ Λόγος κάνει δικὰ του τὰ ἀνθρώπινα χαρακτηριστικά· διότι αὐτὰ που ἀνήκουν στην ἀγία τοῦ σάρκα εἶναι δικὰ του, και μεταδίδει στη σάρκα του ἀπὸ τὰ δικὰ του με τὸν τρόπο τῆς ἀντιδόσεως, ἐπειδὴ τὰ δύο μέρη ἀλληλοπεριχωροῦνται και εἶναι ἐνωμένα υποστατικά και ἐπειδὴ ὁ ἐνεργῶν τὰ θεῖα και τὰ ἀνθρώπινα εἶναι ἓνας με τὴ μία και τὴν ἄλλη φύσι που βρίσκονται σε κοινωνία μεταξύ τους. Γι' αὐτό τὸ λόγο λέμε ὅτι ὁ Κύριος τῆς δόξης σταυρώθηκε, ἀν και δὲν ἔπαθε τίποτε ἡ θεία τοῦ φύσι· και ἀκόμη ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ εἶναι στον οὐρανό, ὅπως τὸ εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος· διότι ὁ Κύριος τῆς δόξης ἦταν ἓνας και ὁ ἴδιος, αὐτός που ἀπὸ τὴ φύσι τοῦ ἦταν ἀληθινὰ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή αὐτός που ἐγένε ἀνθρώπος· και γνωρίζουμε τὰ θαύματα και τὰ πάθη

καὶ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη
γινώσκουμεν, εἰ καὶ κατ' ἄλλο
ἐθαυματούργει καὶ κατ' ἄλλο τὰ πάθη ὁ αὐτὸς
ὑπέμεινεν.

Ἰσμεν γάρ, ὥσπερ μίαν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν,
οὕτω καὶ τὴν τῶν
φύσεων οὐσιώδη διαφορὰν σώζεσθαι. Πῶς δὲ
σωθεῖη διαφορὰ, μὴ
σωζομένων τῶν τὴν διαφορὰν ἔχόντων πρὸς
ἄλληλα; Διαφορὰ γὰρ
διαφερόντων ἐστὶ διαφορὰ. Τῷ μὲν οὖν λόγῳ,
ὧ διαφέρουσιν
ἀλλήλων αἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ, τουτέστι τῷ
λόγῳ τῆς οὐσίας,
φαμὲν συνάπτεσθαι αὐτὸν τοῖς ἄκροις· κατὰ
μὲν τὴν θεότητα τῷ τε
Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, κατὰ δὲ τὴν
ἀνθρωπότητα τῇ τε μητρὶ καὶ
πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις. Ὡ δὲ λόγῳ συνάπτονται
αἱ φύσεις αὐτοῦ,
διαφέρειν αὐτὸν φαμεν τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ
Πνεύματος, τῆς τε
μητρὸς καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων·
συνάπτονται γὰρ αἱ φύσεις
αὐτοῦ τῇ ὑποστάσει, μίαν ὑπόστασιν
σύνθετον ἔχουσαι, καθ' ἣν
διαφέρει τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος,
τῆς τε μητρὸς καὶ ἡμῶν.

Ἀλλὰ καὶ πάσης συνθέτου φύσεως τὰ μέρη
ἅμα τὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς
τὸ εἶναι παραγωγὴν ἔσχηκε πρὸς
συμπλήρωσιν τοῦ παντός. Καὶ
δυνατὸν τὰ ὁμόχρονα μίαν φύσιν ἀποτελεῖν
σύνθετον, τοιοῦτον ὄρον καὶ
φυσικὸν νόμον παρὰ τοῦ δημιουργοῦ
δεχόμενα, ὥστε φύσεως νόμῳ κατὰ
διαδοχὴν ὅμοια ἐξ ὁμοίων γεννᾶσθαι. Ἐπὶ δὲ
τοῦ κυρίου τῶν ἐνωθεισῶν
φύσεων ἡ μὲν ἀναρχὸς ἐστὶ καὶ ἀχρονος, ἡ δὲ
ἡργμένη καὶ ὑπὸ χρόνον·
καὶ οὐ γέγονεν εἶδος πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ
παντός ἐπεὶ οὐ κατέπαυσεν
ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ
ἐβδόμῃ οὔτε δύο φυσικῶς
ἠνώθησαν, ἀλλὰ παραδόξως καὶ ὑπερφυῶς.
Τὰ δὲ παράδοξα καὶ
ὑπερφυῆ οὐ φύσιν ἀποτελεῖ· οὐ γάρ φαμεν
βάτου φύσιν προσομιλοῦσαν
πυρὶ καὶ μὴ φλεγομένην οὐδὲ φύσιν ἀνθρώπου
μεταρσίου γενομένου ὡς
ὡς ὦν Ἦν εἰς τὸν οὐρανὸν οὔτε φύσιν

του, μολονότι αὐτὸς με τὴ μίᾳ φύσῃ ἔκανε
θαύματα καὶ με τὴν ἄλλῃ ὑπέμεινε
τὰ πάθη.

Διότι γνωρίζουμε ὅτι, ὅπως εἶναι μία ἡ ὑπόστασή
του, ἐτσι παραμένει
ουσιώδης ἡ διαφορὰ τῶν φύσεών του. Πῶς,
δηλαδή, θὰ μπορούσε νὰ μείνει
ἡ διαφορὰ, εἰάν δὲν παρέμεναν αὐτὰ που ἔχουν
διαφορὰ μεταξύ τους; Διότι ἡ
διαφορὰ ὑπάρχει μεταξύ διαφορετικῶν. Λέμε,
λοιπόν, ὅτι αὐτὸς συνδέεται
με τὰ (δύο) ἄκρα, χάρις στὴν αἰτία με τὴν ὁποία οἱ
φύσεις τοῦ Χριστοῦ
διαφέρουν μεταξύ τους, χάρις δηλαδή στὴν αἰτία
τῆς οὐσίας· χάρις στὴ θεία
φύση εἶναι ἐνωμένος με τὸν Πατέρα καὶ τὸ
Πνεῦμα, καὶ χάρις στὴν ἀνθρώπινη
με τὴ μητέρα καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ χάρις
στὴν αἰτία με τὴν ὁποία
εἶναι ἐνωμένες οἱ φύσεις του, λέμε ὅτι αὐτὸς
διαφέρει ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ
Πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ με τὴ μητέρα καὶ τοὺς ἄλλους
ἀνθρώπους· διότι οἱ φύσεις
εἶναι ἐνωμένες χάρις στὴν ὑπόστασή του· καθὼς
ἔχουν μία ὑπόστασι καὶ
σχετικὰ μ' αὐτὴν διαφέρουν με τὸν Πατέρα, τὸ
Πνεῦμα, τὴ μητέρα καὶ ἐμᾶς.

σώματος ἀνθρωπείου
δροσιζομένην ἐν πυρί, ἀλλὰ παράδοξα ταῦτά
φαμεν περὶ μίαν ὑπόστασιν.
Οὕτω καὶ τὴν σάρκωσιν τοῦ κυρίου ἐν μιᾷ
ὑποστάσει τῶν τῆς θεότητος
ὑποστάσεων οὐ νόμῳ φύσεως, ἀλλ' ὑπερφυεῖ
οἰκονομίᾳ τὴν ἔνωσιν τῶν
φύσεων γεγενῆσθαι φαμεν καὶ οὔτε ὑπὸ
φύσεως ὅρον, ὥστε ἀπὸ Χριστοῦ
Χριστὸν γεννᾶσθαι καὶ εἶδος ἀποτελεῖσθαι
Χριστῶν περιεκτικὸν πολλῶν
ὑποστάσεων, ἀλλὰ μίαν ὑπόστασιν σύνθετον
ἐκ δύο φύσεων καὶ ἐν δύο
φύσεσι καὶ δύο φύσει, ἐκάστης φύσεως καὶ
μετὰ τὴν ἔνωσιν φυλαττούσης
τὸν οἰκεῖον ὅρον τε καὶ νόμον καὶ τὴν πρὸς
ἄλληλα διαφοράν. Ἐπὶ μὲν
γὰρ τοῦ ἀνθρώπου, καθὼ μὲν θεωρεῖται πρὸς
ἄλληλα διαφορὰ ψυχῆς τε
καὶ σώματος, δύο φύσεις φαμέν· καθὼ δὲ οὐ
θεωρεῖται φυσικὴ διαφορὰ
ὑποστάσεων ἐξ ὑποστάσεως μιᾶς, καὶ μιᾶς
μὲν φύσεως λέγονται τὰ καθ'
ὑπόστασιν διαφέροντα ὁμοειδῆ, μιᾶς δὲ
ὑποστάσεως τὰ κατ' οὐσίαν
διαφέροντα καὶ καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένα. Αἱ
οὖν ἑτεροειδεῖς ὑποστάσεις
οὐχ ὑποστατικῶς συγκρίνονται ἢ
διακρίνονται, ἀλλὰ φυσικῶς· καὶ αἱ
ὁμοειδεῖς ὑποστάσεις οὐ φυσικῶς
συγκρίνονται ἢ διακρίνονται. Καὶ ὥσπερ
ἀδύνατον τὰ ὑποστατικῇ διαφορᾷ διαφέροντα
μιᾶς εἶναι ὑποστάσεως,
οὕτως ἀδύνατον τὰ φυσικῇ διαφορᾷ φυσικὰ
διάφορα ἢ διαφέροντα
μιᾶς εἶναι φύσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 48. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς
ἀντιδόσεως
Ὅτι μὲν οὖν ἕτερόν ἐστιν οὐσία καὶ ἕτερον
ὑπόστασις, πλειστάκις
εἰρήκαμεν, καὶ ὅτι ἢ μὲν οὐσία τὸ κοινὸν καὶ
περιεκτικὸν εἶδος τῶν
ὁμοειδῶν ὑποστάσεων σημαίνει, οἷον Θεός,
ἄνθρωπος, ἢ δὲ
ὑπόστασις ἄτομον δηλοῖ, ἥτοι Πατέρα, Υἱόν,
Πνεῦμα Ἅγιον,
Πέτρον, Παῦλον. Ἰστέον τοίνυν, ὅτι τὸ μὲν τῆς
θεότητος καὶ τῆς
ἀνθρωπότητος ὄνομα τῶν οὐσιῶν, ἥτοι
φύσεων ἐστὶ παραστατικόν,

Για τον τρόπο της αντιδόσεως.
Πολλές φορές έχουμε πει ότι άλλο είναι η ουσία
και άλλο η υπόσταση·
η ουσία δηλώνει την κοινή και περιεκτική έννοια
των ομοίων υποστάσεων,
όπως, για παράδειγμα, (η λέξη) Θεός, (η λέξη)
ἄνθρωπος. Ο ὅρος υπόσταση
δηλώνει το άτομο, δηλαδή τον Πατέρα, τον Υἱό, το
Ἅγιο Πνεῦμα,
τον Πέτρο, τον Παῦλο. Πρέπει επίσης να
γνωρίζουμε ότι το ὄνομα «θεία» και
«ανθρώπινη φύση» δηλώνει τις ουσίες, δηλαδή τις
φύσεις, ενώ το ὄνομα
«Θεός» ἢ «ἄνθρωπος» χρησιμοποιεῖται και για να

τὸ δὲ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ ἐπὶ τῆς φύσεως
τάττεται, ὥσπερ ὅταν
λέγωμεν· Θεὸς ἐστὶν ἀκατάληπτος οὐσία, καὶ
ὅτι εἷς ἐστὶ Θεός·
λαμβάνεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων, ὡς
τοῦ μερικωτέρου
δεχομένου τὸ τοῦ καθολικωτέρου ὄνομα, ὡς
ὅταν φησὶν ἡ Γραφή·
«Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου»
(ἰδοὺ γὰρ τὸν Πατέρα καὶ
τὸν Υἱὸν ἐδήλωσε), καὶ ὡς ὅταν λέγῃ·
«Ἀνθρωπὸς τις ἦν ἐν χώρᾳ
τῇ Αὐσίτιδι» (τὸν γὰρ Ἰώβ μόνον ἐδήλωσεν).
Ἐπὶ οὖν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ἐπειδὴ δύο μὲν τὰς φύσεις
γινώσκουμεν, μίαν δὲ τὴν ὑπόστασιν ἐξ
ἀμφοτέρων σύνθετον, ὅτε μὲν
τὰς φύσεις ἀναθεωροῦμεν, θεότητα καὶ
ἀνθρωπότητα καλοῦμεν, ὅτε
δὲ τὴν ἐκ τῶν φύσεων συντεθείσαν
ὑπόστασιν, ποτὲ μὲν ἐκ τοῦ
συναμφοτέρου Χριστὸν ὀνομάζομεν καὶ Θεὸν
καὶ ἄνθρωπον κατὰ
ταῦτό καὶ Θεὸν σεσαρκωμένον, ποτὲ δὲ ἐξ
ἐνὸς τῶν μερῶν, Θεὸν
μόνον καὶ Υἱὸν Θεοῦ καὶ ἄνθρωπον μόνον καὶ
Υἱὸν ἀνθρώπου·
καὶ ποτὲ μὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν μόνον, ποτὲ δὲ
ἐκ τῶν ταπεινῶν μόνον·
εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ κἀκεῖνο καὶ τοῦτο ὁμοίως
ὑπάρχων, τὸ μὲν ὦν αἰ
ἀναιτίως ἐκ Πατρὸς, τὸ δὲ γενόμενος ὕστερον
διὰ φιλανθρωπίαν.
Θεότητα μὲν οὖν λέγοντες οὐ κατονομάζομεν
αὐτῆς τὰ τῆς
ἀνθρωπότητος ιδιώματα· οὐ γὰρ φαμεν
θεότητα παθητὴν ἢ κτιστὴν·
οὔτε δὲ τῆς σαρκὸς, ἥτοι τῆς ἀνθρωπότητος
κατηγοροῦμεν τὰ τῆς
θεότητος ιδιώματα· οὐ γὰρ φαμεν σάρκα ἥτοι
ἀνθρωπότητα
ἄκτιστον. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑποστάσεως, κἂν ἐκ τοῦ
συναμφοτέρου, κἂν ἐξ
ἐνὸς τῶν μερῶν ταύτην ὀνομάσωμεν,
ἀμφοτέρων τῶν φύσεων τὰ
ιδιώματα αὐτῇ ἐπιτίθεμεν. Καὶ γὰρ ὁ Χριστός,
ὅπερ ἐστὶ τὸ
συναμφοτέρον, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος
λέγεται, καὶ κτιστὸς καὶ
ἄκτιστος καὶ παθητὸς καὶ ἀπαθής. Καὶ ὅταν ἐξ
ἐνὸς τῶν μερῶν καὶ
Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ὀνομάζεται, δέχεται τὰ

δηλώσει τὴ φύση, ὅπως
ὅταν λέμε, ὁ Θεὸς εἶναι ἀκατάληπτη οὐσία ἢ ὁ
Θεὸς εἶναι ἓνας· ἀλλὰ
λέγεται καὶ γὰρ να δηλώσει τὴν ὑπόστασιν, διότι το
μερικό λαμβάνει
τὴν ὀνομασία τοῦ γενικοῦ, ὅπως ὅταν λέει ἡ Αγία
Γραφή: «Γι' αὐτό το λόγο
σε ἐχρίσε Θεὸς ὁ Θεός σου» (ἐδὼ δηλώνει καὶ τὴν
ὑπόστασιν τοῦ Πατέρα καὶ
τοῦ Υἱοῦ), ἢ ὅπως ὅταν λέει: «Ζούσε κάποιος
ἄνθρωπος στὴν Αὐσίτιδα
χώρᾳ» (καὶ δηλώνει μόνο τον Ἰώβ).
Για τὸν Κύριο μας, λοιπόν, Ἰησοῦ Χριστό, ἐπειδὴ
γνωρίζουμε ὅτι ἔχει δύο
φύσεις, ἀλλὰ ἡ ὑπόστασή του εἶναι μία, σύνθετη
καὶ ἀπὸ τις δύο, ὅταν βέβαια
ἐξετάζουμε τις φύσεις, τις ὀνομάζουμε θεία καὶ
ἀνθρώπινη· ὅταν ὁμως
ἐξετάζουμε τὴν ὑπόστασιν που συντέθηκε ἀπὸ τις
δύο φύσεις, ἄλλοτε τὸν
ὀνομάζουμε Χριστό που προήλθε καὶ ἀπὸ τις δύο,
τὸ ἴδιο Θεὸ καὶ ἄνθρωπο,
καὶ Θεὸ που σαρκώθηκε, καὶ ἄλλοτε τοῦ δίνουμε
ὄνομα ἀπὸ ἓνα ἀπὸ τα δύο
μέρη, ἢ Θεὸ μόνο καὶ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ ἢ μόνον
ἄνθρωπο καὶ Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου.
Ἄλλοτε πάλι τὸν καλοῦμε με ὀνόματα που
προέρχονται μόνον ἀπὸ τα ὑψηλά
(θεία) καὶ ἄλλοτε μόνον ἀπὸ τα ταπεινά
(ἀνθρώπινα)· διότι ἓνας εἶναι ἐκεῖνος
που εἶναι ἐξίσου καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο· τὸ ἓνα,
ἐπειδὴ ὑπάρχει αἰώνια χωρὶς
αἰτία ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ τὸ ἄλλο ἐπειδὴ ἐγένε
κατόπιν ἀπὸ ἀγάπη γὰρ τοὺς
ἀνθρώπους.
Ὅταν, λοιπόν, μιλάμε γὰρ τὴ θεία φύση, δὲν
ἀποδίδουμε σ' αὐτὴν τα
χαρακτηριστικά τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· δὲν λέμε
δηλαδή ὅτι ἡ θεία φύση
εἶναι παθητὴ ἢ κτιστὴ· οὔτε πάλι ἀποδίδουμε στὴ
σάρκα, δηλαδή στὴν
ἀνθρώπινη φύση, τα χαρακτηριστικά τῆς θείας· δὲν
λέμε ὅτι ἡ σάρκα, δηλαδή
ἡ ἀνθρώπινη φύση, εἶναι ἀκτιστὴ. Για τὴν
ὑπόστασιν ὁμως, εἴτε τῆς δώσουμε
ὄνομα καὶ ἀπὸ τις δύο φύσεις εἴτε ἀπὸ τὴ μία, τῆς
ἀποδίδουμε τα γνωρίσματα
καὶ τῶν δύο φύσεων. Καὶ μάλιστα ὁ Χριστός, ὁ
οποῖος εἶναι καὶ οἱ δύο
φύσεις μαζί, λέγεται καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ
εἶναι καὶ κτιστὸς καὶ
ἄκτιστος καὶ παθητὸς καὶ ἀπαθής. Καὶ ὅταν τὸν

τῆς συνυφεστηκυίας φύσεως ἰδιώματα, ἥτοι τῆς σαρκός, Θεὸς παθητὸς ὀνομαζόμενος καὶ Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρωμένος, οὐ καθὸ Θεὸς ἀλλὰ καθὸ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός· καὶ ὅταν ἄνθρωπος καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου ὀνομάζεται, δέχεται τὰ τῆς θείας οὐσίας ἰδιώματα καὶ αὐχήματα, παιδίον προαιώνιον καὶ ἄνθρωπος ἄναρχος, οὐ καθὸ παιδίον καὶ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καθὸ Θεὸς ὢν προαιώνιος γέγονεν ἐπ' ἐσχάτων παιδίον. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ τρόπος τῆς ἀντιδόσεως· ἐκατέρας φύσεως ἀντιδιδούσης τῇ ἑτέρᾳ τὰ ἴδια διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως ταυτότητα καὶ τὴν εἰς ἄλληλα αὐτῶν περιχώρησιν. Κατὰ τοῦτο δυνάμεθα εἰπεῖν περὶ Χριστοῦ· «Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη», καί· «Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἄκτιστός ἐστι καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀπερίγραπτος».	καλούμε με το ὄνομα της μιας φύσεως και τον λέμε Υἱό του Θεοῦ ἢ Θεό, τότε δέχεται και τα γνωρίσματα της φύσεως που συνυπάρχει, της ανθρώπινης δηλαδή· λέγεται παθητός Θεός και Κύριος της δόξης που σταυρώθηκε, ὄχι βέβαια σαν Θεός αλλά και σαν ἄνθρωπος ο ἴδιος. Όταν πάλι λέγεται ἄνθρωπος και Υἱός του ἀνθρώπου, δέχεται τα γνωρίσματα και τη δόξα της θείας φύσεως και καλεῖται προαιώνιο παιδί και ἀναρχος ἄνθρωπος, ὄχι βέβαια επειδή ἦταν παιδί και ἄνθρωπος, ἀλλὰ επειδή, ἐνῶ εἶναι προαιώνιος Θεός, ἐγινε τελευταία παιδί. Και ο τρόπος της ἀντιδόσεως εἶναι ο ἀκόλουθος: καθεμία ἀπὸ τις φύσεις ανταποδίδει στην ἄλλη τα ιδιαίτερα γνωρίσματά της, επειδή ἔχουν την ἴδια ὑπόσταση και ἀλληλοπεριχωροῦνται. Σύμφωνα μ' αὐτά μποροῦμενα πούμε για το Χριστό: «Ο ἴδιος ο Θεός μας φανερώθηκε στη γη και συναναστράφηκε με τους ἀνθρώπους»· και αλλοῦ: «Ο ἄνθρωπος αὐτός εἶναι ἀκτιστος, ἀπαθὴς και ἀπερίγραπτος».
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 49. Περί ἀριθμοῦ τῶν φύσεων Ὡςπερ δὲ ἐπὶ τῆς θεότητος μίαν φύσιν ὁμολογοῦμεν, τρεῖς δὲ ὑποστάσεις κατὰ ἀλήθειαν οὔσας φαμέν, και πάντα μὲν τὰ φυσικὰ και οὐσιώδη ἀπλᾶ φαμεν, τὴν δὲ διαφορὰν τῶν ὑποστάσεων ἐν μόναις ταῖς τρισὶν ιδιότησι, τῇ ἀναιτίῳ και πατρικῇ και τῇ αἰτιατῇ και υἱικῇ και ἐκπορευτῇ ἐπιγινώσκουμεν, ἀνεκφοιτήτους δὲ αὐτὰς και ἀδιαστάτους ἀλλήλων και ἡνωμένας και ἐν ἀλλήλαις ἀσυγχύτως περιχωρούσας ἐπιστάμεθα, και ἡνωμένας μὲν ἀσυγχύτως –τρεῖς γάρ εἰσιν, εἰ και ἦνωνται–, διαιρουμένας δὲ ἀδιαστάτως. Εἰ γάρ και ἐκάστη καθ' ἑαυτὴν ὑφέστηκεν, ἦγουν τελεία ἐστὶν ὑπόστασις και τὴν οἰκείαν ιδιότητα, ἥτοι τὸν τῆς ὑπάρξεως τρόπον διάφορον κέκτηται, ἀλλ' ἦνωνται τῇ τε οὐσίᾳ και τοῖς φυσικοῖς ἰδιώμασι και τῷ μὴ διίστασθαι, μηδὲ ἐκφοιτᾶν τῆς πατρικῆς	Για τον ἀριθμὸ των φύσεων. Και ὅπως για το Θεό δεχόμαστε μία φύση, ἀλλὰ λέμε ὅτι ἀληθινὰ ἔχει τρεῖς ὑποστάσεις, και δεχόμαστε ὅτι ὅλα τα γνωρίσματα της φύσεως και της οὐσίας του εἶναι ἀπλᾶ, ἐνῶ τη διαφορὰ των ὑποστάσεων την ἀποδίδουμε μόνο στις τρεῖς ιδιότητες, δηλαδή την ἀναίτια πατρικὴ, την αἰτιατὴ υἱικὴ, και την αἰτιατὴ και ἐκπορευτὴ, και γνωρίζουμε καλά ὅτι αὐτές δεν μένουν μακριὰ και σε διάσταση η μία ἀπὸ την ἄλλη, ἀλλὰ εἶναι ἐνωμένες και χωρὶς να συγχέονται· εἶναι ἐνωμένες βέβαια χωρὶς να συγχέονται –διότι εἶναι τρεῖς, ἀν και εἶναι ἐνωμένες–, και εἶναι διαιρεμένες χωρὶς να ἀπομακρύνονται μεταξύ τους. Διότι ἐάν η καθεμία στέκεται ἀπὸ μόνη της, εἶναι δηλαδή τέλεια ὑπόσταση και ἔχει τη δικὴ της ιδιαιτερότητα, δηλαδή ἰδιαίτερο τρόπο ὑπάρξεως· ὁμως εἶναι ἐνωμένες και στην οὐσία και στα γνωρίσματα της φύσεως και, επειδὴ δεν χωρίζονται οὔτε βγαίνουν ἐξω ἀπὸ την ὑπόσταση του

ὑποστάσεως, καὶ εἷς Θεὸς εἰσὶ τε καὶ λέγονται. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς θείας καὶ ἀπορρήτου καὶ πάντα νοῦν καὶ κατάληψιν ὑπερεχούσης οἰκονομίας τοῦ ἐνὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος Θεοῦ Λόγου, Κυρίου τε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δύο μὲν φύσεις ὁμολογοῦμεν, θεῖαν τε καὶ ἀνθρωπίνην, συνεληλυθίας ἀλλήλαις καὶ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθείσας, μίαν δὲ ὑπόστασιν ἐκ τῶν δύο φύσεων ἀποτελεσθεῖσαν σύνθετον. Σώζεσθαι δὲ φαμεν τὰς δύο φύσεις καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν ἐν τῇ μιᾷ συνθέτῳ ὑποστάσει, ἡγουν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, καὶ κατὰ ἀλήθειαν αὐτὰς εἶναι καὶ τὰ τούτων φυσικὰ ἰδιώματα, ἡνωμένας μέντοι ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως διαφερούσας τε καὶ ἀριθμουμένας. Καὶ ὥσπερ αἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀσυγχύτως ἡνῶνται καὶ ἀδιαιρέτως διήρηνται καὶ ἀριθμοῦνται, καὶ ὁ ἀριθμὸς διαίρεσιν ἢ διάστασιν ἢ ἀλλοτρίωσιν καὶ διατομῇ ἐν αὐταῖς οὐκ ἐργάζεται (ἐνα γὰρ Θεὸν ἐπιγινώσκουμεν, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον). Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ αἱ τοῦ Χριστοῦ φύσεις, εἰ καὶ ἡνῶνται, ἀλλ' ἀσυγχύτως ἡνῶνται· καὶ εἰ ἐν ἀλλήλαις περιχωροῦσιν, ἀλλὰ τὴν εἰς ἀλλήλας τροπὴν τε καὶ μεταβολὴν οὐ προσίενται· φυλάττει γὰρ ἑκάτερα φύσεις τὴν ἑαυτῆς φυσικὴν ἰδιότητα ἀμετάβλητον. Διὸ καὶ ἀριθμοῦνται, καὶ ὁ ἀριθμὸς οὐκ εἰσάγει διαίρεσιν. Εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἐν τε θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι τέλειος· ὁ γὰρ ἀριθμὸς οὐ διαιρέσεως ἢ ἐνώσεως αἷτιος πέφυκεν, ἀλλὰ τῆς ποσότητος τῶν ἀριθμουμένων σημαντικός, εἴτε ἡνωμένων εἴτε διηρημένων· ἡνωμένων μὲν, ὥς ὅτι πεντήκοντα λίθους ἔχει ὁ τοίχος οὗτος, διηρημένων δέ, ὅτι πεντήκοντα λίθοι κεῖνται ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ· καὶ ἡνωμένων μὲν, ὅτι δύο φύσεις εἰσὶν ἐν τῷ ἄνθρακι, πυρρὸς λέγω καὶ ξύλου, διηρημένων δέ, ὅτι ἡ φύσις

Πατέρα, γι' αὐτὸ εἶναι καὶ καλοῦνται ἓνας Θεός. Με τὸν ἴδιον τρόπον καὶ σχετικὰ με τὸ θεῖο καὶ ἀνέκφραστο σχέδιο τῆς οἰκονομίας (για τὴ σωτηρία μας), που ξεπερνᾷ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη καὶ λογικὴ, τοῦ ἐνὸς προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεχόμεστε δύο φύσεις, θεία καὶ ἀνθρώπινη, που συνδέθηκαν καὶ ἐνώθηκαν μεταξύ τους υποστατικά, ἀλλὰ ἀποτελέσαν μία ὑπόστασι σύνθετη ἀπὸ δύο φύσεις. Ἰσχυριζόμαστε ὅτι οἱ δύο φύσεις διατηροῦνται καὶ μετὰ τὴν ἐνωσὶ τους στη μία σύνθετη ὑπόστασι, δηλαδή στον ἓνα Χριστό· καὶ πραγματικά αὐτές καὶ τὰ φυσικά τους χαρακτηριστικά υπάρχουν, καθὼς εἶναι ἐνωμένες ἀσύγχυτα καὶ ἀδιαιρέτα, ἀλλὰ καὶ διαφέρουν καὶ ἀριθμοῦνται. Καὶ ὅπως οἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι ἐνωμένες χωρὶς νὰ συγχέονται καὶ εἶναι διαιρεμένες χωρὶς νὰ κομματιάζονται, ἀλλὰ ἀριθμοῦνται, χωρὶς ὁ ἀριθμὸς νὰ εἰσάγει διαίρεση, διάστασι, ἀποξένωση καὶ χωρισμό μεταξύ τους (διότι ἓνα Θεὸ γινώσκουμε καλά, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα). Με τὸν ἴδιον τρόπον καὶ οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἀν καὶ εἶναι ἐνωμένες, εἶναι ἐνωμένες χωρὶς νὰ συγχέονται· ἀν καὶ ἀλληλοπεριχωροῦνται, δὲν προχωρεῖ ἡ μία σὲ ἀλλαγὴ καὶ μετατροπὴ στη φύσιν τῆς ἄλλης. Κάθε φύσι, δηλαδή, διατηρεῖ ἀμετάβλητο τὸ γνῶρισμα τῆς δικῆς τῆς φύσεως. Γι' αὐτὸ καὶ ἀριθμοῦνται, καὶ ὁ ἀριθμὸς δὲν εἰσάγει διαίρεση. Διότι ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας, τέλειος στη θεία καὶ ἀνθρώπινη φύσιν· ἡ ἀρίθμηση δηλαδή δὲν ἀποτελεῖ τὴν αἰτία τῆς διαιρέσεως ἢ τῆς ἐνώσεως, ἀλλὰ δηλώνει πόσα εἶναι αὐτά που ἀριθμοῦνται, εἴτε εἶναι ἐνωμένα εἴτε χωρισμένα· ἐνωμένα δηλαδή, ὅπως ὅταν λέμε ὅτι ὁ τοίχος αὐτὸς ἔχει πενήντα πέτρες· καὶ χωρισμένα, ὅπως ὅταν λέμε ὅτι σ' αὐτὸ τὸν τόπο βρίσκονται πενήντα πέτρες· καὶ ἐνωμένα βέβαια, ὅπως λέμε ὅτι δύο φύσεις υπάρχουν μέσα στο κάρβουνο, ἐννοῶ τὴ φωτιά καὶ τὸ ξύλο, καὶ χωρισμένα, ὅπως ἡ φύσιν τῆς

τοῦ πυρὸς ἑτέρα ἐστὶ καὶ ἢ τοῦ ξύλου ἑτέρα, ἄλλου τρόπου ἐνοῦντος καὶ διαιροῦντος αὐτὰ καὶ οὐ τοῦ ἀριθμοῦ. Ὡςπερ τοίνυν ἀδύνατον τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς θεότητος, εἰ καὶ ἦνωνται ἀλλήλαις, μίαν ὑπόστασιν εἰπεῖν διὰ τὸ μὴ σύγχυσιν καὶ ἀφανισμόν τῆς τῶν ὑποστάσεων διαφορᾶς ἐργάσασθαι, οὕτω καὶ τὰς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, τὰς καθ’ ὑπόστασιν ἠνωμένας, ἀδύνατον μίαν φύσιν εἰπεῖν, ἵνα μὴ ἀφανισμόν καὶ σύγχυσιν καὶ ἀνυπαρξίαν τῆς αὐτῶν διαφορᾶς ἐργασώμεθα.	φωτιάς διαφέρει ἀπὸ τοῦ ξύλου· ἄλλο πράγμα τα ενώνει ἢ τα χωρίζει, ὅχι ο ἀριθμός. Ὅπως, λοιπόν, εἶναι ἀδύνατο νὰ πούμε ὅτι οἱ τρεῖς υποστάσεις τῆς θείας φύσεως, ἀν καὶ εἶναι ἐνωμένες μεταξύ τους, εἶναι μία ὑπόσταση, γιὰ νὰ μὴν προκαλέσουμε σύγχυση καὶ ἐξαφάνιση τῆς διαφορᾶς τῶν υποστάσεων μεταξύ τους, ἐτσί εἶναι ἀδύνατο νὰ πούμε ὅτι οἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι υποστατικά ἐνωμένες, ἀποτελοῦν μία φύση, γιὰ νὰ μὴν προκαλέσουμε ἐξαφάνιση, σύγχυση καὶ ἀνυπαρξία τῆς διαφορᾶς τους.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 50. Ὅτι πᾶσα ἡ θεία φύσις ἐν μὲν τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων ἠνώθη πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει καὶ οὐ μέρος μέρει. Τὰ κοινὰ καὶ καθολικὰ κατηγοροῦνται τῶν αὐτοῖς ὑποκειμένων μερικῶν. Κοινὸν τοίνυν ἡ οὐσία, ὡς εἶδος, μερικὸν δὲ ἡ ὑπόστασις. Μερικὸν δέ, οὐχ ὅτι μέρος τῆς φύσεως ἔχει, μέρος δὲ οὐκ ἔχει, ἀλλὰ μερικὸν τῷ ἀριθμῷ, ὡς ἄτομον· ἀριθμῷ γὰρ καὶ οὐ φύσει διαφέρειν λέγονται αἱ ὑποστάσεις. Κατηγορεῖται δὲ ἡ οὐσία τῆς ὑποστάσεως, διότι ἐν ἐκάστῃ τῶν ὁμοειδῶν ὑποστάσεων τελεία ἡ οὐσία ἐστὶ. Διὸ οὐδὲ διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ ὑποστάσεις κατ’ οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ τὰ συμβεβηκότα, ἅτινά εἰσι τὰ χαρακτηριστικά ἰδιώματα, χαρακτηριστικά δὲ ὑποστάσεως καὶ οὐ φύσεως· καὶ γὰρ τὴν ὑπόστασιν ὀρίζονται οὐσίαν μετὰ συμβεβηκότων. Ὡστε τὸ κοινὸν μετὰ τοῦ ἰδιάζοντος ἔχει ἡ ὑπόστασις καὶ τό καθ’ ἑαυτὴν ὑπάρξει· ἡ οὐσία δέ, καθ’ ἑαυτὴν οὐχ ὑφίσταται, ἀλλ’ ἐν ταῖς ὑποστάσεσι θεωρεῖται. Πασχούσης τοίνυν μιᾶς τῶν ὑποστάσεων πᾶσα ἡ οὐσία, καθ’ ἣν ἡ ὑπόστασις, πεπονθέναι λέγεται ἐν μὲν τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων· οὐ μέντοιγε ἀνάγκη καὶ πάσας τὰς ὁμοειδεῖς ὑποστάσεις συμπάσχειν τῇ πασχούσῃ ὑπόστασει.	Ὅτι ὅλη ἡ θεία φύση με μία ἀπὸ τις υποστάσεις τῆς ἐνώθηκε με ὅλη τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ὅχι με ἐνα μέρος τῆς. Τὰ κοινὰ καὶ γενικὰ ἀποδίδονται σαν ιδιότητες στα μερικά ποὺ ὑπόκεινται σ’ αὐτά. Ἡ οὐσία, λοιπόν, εἶναι τὸ κοινό, σαν τὸ εἶδος, ἐνὼ ἡ ὑπόσταση εἶναι τὸ μερικό. Καὶ εἶναι μερικό, ὅχι διότι ἔχει ἐνα μέρος τῆς φύσεως, ἀλλὰ εἶναι μερικό στὸν ἀριθμό, ὡς ἄτομο· διότι οἱ υποστάσεις θεωροῦνται ὅτι διαφέρουν στὸν ἀριθμό καὶ ὅχι στὴ φύση. Καὶ ἡ οὐσία ἀποδίδεται σαν ιδιότητα στὴν ὑπόσταση, ἀφοῦ ἡ οὐσία ὑπάρχει τέλεια σὲ κάθε ὁμοειδῇ ὑπόστασι. Καὶ ἐτσί οἱ υποστάσεις δὲν διαφέρουν μεταξύ τους στὴν οὐσία, ἀλλὰ στα συμβεβηκότα, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ χαρακτηριστικά γνώρισμα, ποὺ χαρακτηρίζουν τὴν ὑπόσταση καὶ ὅχι τὴν οὐσία· γι’ αὐτὸ ὁ ὀρισμὸς τῆς ὑποστάσεως εἶναι οὐσία με συμβεβηκότα. Ἐπομένως, ἡ ὑπόσταση ἔχει σαν γνώρισμα τὸ κοινό με τὸ ἰδιαίτερο γνώρισμα καὶ ὅτι εἶναι προσωπικὴ ὑπαρξ. Ἡ οὐσία πάλι δὲν ὑπάρχει ἀπὸ μόνη τῆς ἀλλὰ νοεῖται στὶς υποστάσεις. Ὅταν, λοιπόν, παθαίνει κάτι μία ἀπὸ τις υποστάσεις, λέμε ὅτι ἡ οὐσία, σὲ σχέση με τὴν ὁποῖα ὑπάρχει ἡ ὑπόσταση, τὸ παθαίνει σὲ μια ἀπὸ τις υποστάσεις τῆς. Δὲν εἶναι ὁμως υποχρεωτικό, ὅταν πάσχει μια ὑπόσταση, νὰ πάσχουν καὶ ὅλες οἱ ἄλλες ὁμοειδεῖς υποστάσεις. Ἐτσί, λοιπόν, ὁμολογοῦμε ὅτι ὅλη ἡ θεία φύση

Οὕτω τοίνυν ὁμολογοῦμεν τὴν τῆς θεότητος φύσιν πᾶσαν τελείως εἶναι ἐν ἐκάστη τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων, πᾶσαν ἐν Πατρὶ, πᾶσαν ἐν Υἱῷ, πᾶσαν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Διὸ καὶ τέλειος Θεὸς ὁ Πατήρ, τέλειος Θεὸς ὁ Υἱός, τέλειος Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ ἐνὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος Θεοῦ Λόγου φαμέν πᾶσαν καὶ τελείαν τὴν φύσιν τῆς θεότητος ἐν μιᾷ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων ἐνωθῆναι τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πάσῃ καὶ οὐ μέρος μέρος. Φησὶ γοῦν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ὅτι «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς», τουτέστιν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ· καὶ ὁ τούτου φοιτητὴς ὁ θεοφόρος καὶ τὰ θεῖα πολὺς Διονύσιος· «Ὅτι ὀλικῶς ἡμῖν ἐν μιᾷ τῶν ἐαυτῆς ἐκοινώνησεν ὑποστάσεων». Οὐ μὴν λέγειν ἀναγκασθόμεθα, πάσας τὰς ὑποστάσεις τῆς ἁγίας θεότητος, ἥτοι τὰς τρεῖς, πάσαις ταῖς τῆς ἀνθρωπότητος ὑποστάσεσι καθ' ὑπόστασιν ἠνώσθαι· κατ' οὐδένα γὰρ κεκοινώνηκε λόγον ὁ Πατήρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τῇ σαρκώσει τοῦ Θεοῦ Λόγου, εἰ μὴ κατ' εὐδοκίαν καὶ βούλησιν. Πάσῃ δὲ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει φαμέν ἐνωθῆναι πᾶσαν τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν. Οὐδὲν γάρ, ὡν ἐνεφύτευσε τῇ ἡμετέρᾳ φύσει ὁ Θεὸς Λόγος, ἀρχήθεν πλάσας ἡμᾶς, ἐνέλιπεν, ἀλλὰ πάντα ἀνέλαβε, σῶμα, ψυχὴν νοερὰν καὶ λογικὴν καὶ τὰ τούτων ἰδιώματα· τὸ γὰρ ἐνὸς τούτων ἀμοιροῦν ζῶον, οὐκ ἄνθρωπος. Ὅλον γὰρ ὅλος ἀνέλαβέ με, καὶ ὅλος ὅλῳ ἠνώθη, ἵνα ὅλῳ τὴν σωτηρίαν χαρίσῃται· «τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον». Ἦνῳται τοίνυν σαρκὶ διὰ μέσου νοῦ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, μεσιτεύοντος Θεοῦ καθαρότητι καὶ σαρκὸς παχύτητι. Ἠγεμονικὸν μὲν γὰρ ψυχῆς τε καὶ σαρκὸς νοῦς, τῆς ψυχῆς τὸ καθαρώτατον, ἀλλὰ καὶ νοῦ Θεός· καὶ ὅτε μὲν παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ κρείττονος, τὴν οἰκείαν ὁ νοῦς

ὑπάρχει τέλεια σε καθεμία ἀπὸ τις ὑποστάσεις τῆς, ὅλη στον Πατέρα, ὅλη στον Υἱό καὶ ὅλη στο Ἅγιο Πνεῦμα. Γι' αὐτό καὶ εἶναι τέλειος Θεός ο Πατέρας, τέλειος Θεός ο Υἱός, τέλειος Θεός το Ἅγιο Πνεῦμα. Ἔτσι καὶ σὴν ἐνανθρώπησῃ του ἐνός τῆς Ἀγίας Τριάδος, του Θεοῦ Λόγου, πιστεύουμε ὅτι ὅλη καὶ τέλεια ἡ θεία φύση, με μία ἀπὸ τις ὑποστάσεις τῆς, ἐνώθηκε με ὅλη τὴν ἀνθρώποινη φύση, καὶ ὄχι με ἓνα μέρος τῆς. Λέει σχετικὰ μ' αὐτό ο θεῖος Ἀπόστολος: «σ' Αὐτόν κατοικεῖ ὅλη ἡ θεία φύση σωματικά», δηλαδή με τὴν ἀνθρώπινη φύση του· καὶ ο μαθητὴς του (Ἀποστόλου), ο σπουδαῖος θεολόγος Διονύσιος λέει: «Ἡ θεία φύση σε μια ἀπὸ τις ὑποστάσεις τῆς ἐγίνε μέτοχος τῆς δικῆς μας φύσεως». Ἀλλὰ οὔτε θα υποχρεωθούμε νὰ λέμε ὅτι ὅλες οἱ ὑποστάσεις τοῦ ἁγίου Θεοῦ, δηλαδή οἱ τρεῖς, ἔχουν ἐνωθεῖ ὑποστατικά με ὅλες τις ἀνθρώπινες ὑποστάσεις. Διότι ο Πατέρας καὶ το Ἅγιο Πνεῦμα με κανένα λόγο δὲν μετείχαν σὴν σάρκωση τοῦ Θεοῦ Λόγου, παρὰ μόνον με τὴν εὐαρέσκεια καὶ τὴ θέλησή τους. Λέμε ὅμως ὅτι ὅλη ἡ θεία φύση ἔχει ἐνωθεῖ με ὅλη τὴν ἀνθρώπινη φύση. Διότι τίποτε ἀπ' ὅσα ο Θεός Λόγος σὴν ἀρχικὴ δημιουργία ἔβαλε μέσα σὴν φύση μας δὲν ἀφῆσε νὰ μὴν το προσλάβει, ἀλλὰ ὅλα τα προσέλαβε, δηλαδή σῶμα, νοερὴ καὶ λογικὴ ψυχὴ καὶ τα γνωρίσματά τους· διότι αὐτό που στερεῖται ἓνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ζῶο καὶ ὄχι ἄνθρωπος. Διότι ὅλος αὐτός με προσέλαβε ολόκληρο καὶ ἐνώθηκε ὅλος με ὅλον ἐμένα, γιὰ νὰ χαρίσει σε ὅλον ἐμένα τὴ σωτηρία· «διότι αὐτό που εἶναι ἀπρόσληπτο μένει ἀθεράπευτο». Ο Λόγος τοῦ Θεοῦ, λοιπόν, ἐνώθηκε με τὴ σάρκα μέσω τοῦ νοῦ, με το νὰ πάρει ο Θεός θέση ἀνάμεσα σὴν καθαρότητα καὶ τὴν παχύτητα τῆς σάρκας. Διότι ο νοὺς εἶναι κυβερνήτης τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ το πιο καθαρὸ μέρος τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ κυβερνήτης τοῦ νοῦ εἶναι ο Θεός. Καὶ ὅταν το

τοῦ Χριστοῦ ἡγεμονίαν ἐνδείκνυται.
Ἐκνικᾶται δὲ καὶ ἔπεται τῷ
κρείττονι καὶ ταῦτα ἐνεργεῖ, ἃ ἡ θεία βούλεται
θέλησις.
Χωρίον ὁ νοῦς γέγονε τῆς καθ' ὑπόστασιν
αὐτῷ ἡνωμένης θεότητος,
ὥσπερ δηλαδὴ καὶ ἡ σὰρξ, οὐ σύνοικος, ὡς ἡ
τῶν αἵρετικῶν ἐναγῆς
πλανᾶται οἷσις· «οὐ γὰρ ἂν μεδιμναῖον»,
λέγουσα, «χωρήσει
διμεδιμνον», σωματικῶς τὰ ἄνυλα κρίνουσα.
Πῶς δὲ Θεὸς τέλειος καὶ
ἄνθρωπος τέλειος καὶ ὁμοούσιος τῷ τε Πατρὶ
καὶ ἡμῖν ὁ Χριστὸς
λεχθήσεται, εἰ μέρος τῆς θείας φύσεως μέρει
τῆς ἀνθρωπίνης ἐν αὐτῷ
ἦνεται φύσεως;
Λέγομεν δὲ τὴν φύσιν ἡμῶν ἐγγεγῆθαι ἐκ τῶν
νεκρῶν καὶ
ἀνεληλυθέναι καὶ κεκαθικέναι ἐκ δεξιῶν τοῦ
Πατρὸς, οὐ καθὼς πᾶσαι
αἱ τῶν ἀνθρώπων ὑποστάσεις ἀνέστησαν καὶ
ἐκάθισαν ἐκ δεξιῶν
τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ πᾶσα ἡ φύσις ἐν τῇ τοῦ
Χριστοῦ ὑποστάσει. Φησὶ
γοῦν ὁ θεὸς ἀπόστολος· «Συνήγειρε καὶ
συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τῷ
Χριστῷ».
Καὶ τοῦτο δὲ φαμεν, ὅτι ἐκ κοινῶν οὐσιῶν ἡ
ἔνωσις γέγονε· πᾶσα γὰρ
οὐσία κοινὴ ἐστὶ πασῶν τῶν ὑπ' αὐτῆς
περιεχομένων ὑποστάσεων,
καὶ οὐκ ἔστιν εὐρεῖν μερικὴν καὶ ἰδιάζουσαν
φύσιν, ἥτοι οὐσίαν, ἐπεὶ
ἀνάγκη τὰς αὐτὰς ὑποστάσεις καὶ ὁμοουσίους
καὶ ἑτεροουσίους
λέγειν καὶ τὴν Ἀγίαν Τριάδα καὶ ὁμοούσιον καὶ
ἑτεροούσιον κατὰ
τὴν θεότητα λέγειν. Ἡ αὐτὴ τοίνυν φύσις ἐν
ἐκάστη τῶν
ὑποστάσεων θεωρεῖται. Καὶ ὅτε εἵπωμεν τὴν
φύσιν τοῦ Λόγου
σεσαρκῶσθαι κατὰ τοὺς μακαρίους
Ἀθανάσιον τε καὶ Κύριλλον,
τὴν θεότητα λέγομεν ἡνώσθαι σαρκί. Διὸ δὲ
οὐ δυνάμεθα εἰπεῖν·
ἡ φύσις τοῦ Λόγου ἔπαθεν—οὐ γὰρ ἔπαθεν ἡ
θεότης ἐν αὐτῷ—,
λέγομεν δὲ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν πεπονθέναι
ἐν τῷ Χριστῷ,
οὐ μὴν δὲ πᾶσας τὰς ὑποστάσεις τῶν
ἀνθρώπων ἐπεμφαίνοντες,

ἀνώτερο ἐπιτρέψει, τότε ο νοὺς τοῦ Χριστοῦ
παίρνει ἡγετική πρωτοβουλία.
Ἀλλὰ (ο νοὺς τοῦ Χριστοῦ) υποχωρεῖ καὶ
ἀκολουθεῖ το ἀνώτερο καὶ
κάνει αὐτά τα οποία θέλει ἡ θεία βούληση.
Ἀκόμη ο νοὺς ἔχει γίνεи τόπος τῆς θεότητος ποὺ
υποστατικά ἐνώθηκε μ'
αὐτόν, ὅπως βέβαια καὶ ἡ σάρκα δὲν εἶναι ἓνας
συγκάτοικος, ὅπως ἡ ἀσεβὴς
φαντασία τῶν αἵρετικῶν πλανιέται, λέγοντας: «ἐνα
δοχεῖο μιᾶς μέδιμνας δὲν
χωράει δύο μέδιμνες»· διότι κρίνουν τα πνευματικά
με υλικά μέτρα.
Πῶς θα ονομάσουμε το Χριστὸ τέλειο Θεὸ καὶ
τέλειο ἄνθρωπο, ὁμοούσιο με
τον Πατέρα, εἰάν στο πρόσωπό του ἔχει ἐνωθεῖ
μόνον ἓνα μέρος τῆς θείας καὶ
ἓνα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως;
Λέμε, ἐπίσης, ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση μας ἔχει
ἀναστηθεῖ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς
καὶ κάθισε στα δεξιὰ τοῦ Πατέρα, ὅχι ἐπειδὴ ὅλες
οι ἀνθρώπινες ὑποστάσεις
ἀναστήθηκαν καὶ κάθισαν στα δεξιὰ τοῦ Πατέρα,
ἀλλὰ ἐπειδὴ
ἀναστήθηκε ὅλη ἡ ἀνθρώπινη φύση στὴν
ὑπόστασι τοῦ Χριστοῦ. Διότι λέει
ο θεὸς Ἀπόστολος: «Μας ἀνάστησε καὶ μας
ὑψωσε μαζί του, χάρις στο
πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ».
Λέμε ἐπίσης καὶ το ἐξῆς, ὅτι ἡ ἐνωσις προήλθε ἀπὸ
κοινές οὐσίες· διότι κάθε
οὐσία εἶναι κοινὴ γιὰ τὶς ὑποστάσεις ποὺ
περιλαμβάνει αὐτή, καὶ δὲν εἶναι
δυνατόν νὰ βρεῖ κάποιος μερικὴ καὶ ἀπομονωμένη
φύση, δηλαδὴ οὐσία·
διαφορετικά, κατ' ἀνάγκην θα θεωροῦμε τὶς ἴδιες
ὑποστάσεις καὶ ὁμοούσιες
καὶ ἐτερούσιες· τὸ ἴδιο καὶ τὴν Ἀγία Τριάδα καὶ
ὁμοούσια καὶ ἐτερούσια στὴ
θεία φύση. Ἡ ἴδια, λοιπόν, φύση θεωρεῖται σὲ
καθεμία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις.
Καὶ ὅταν πούμε ὅτι ἡ φύση τοῦ Λόγου ἔχει
σαρκωθεῖ,
σύμφωνα με τοὺς μακάριους Ἀθανάσιο καὶ
Κύριλλο, ἐννοοῦμε
ὅτι ἡ θεότητα ἐνώθηκε με τὴ σάρκα. Γι' αὐτὸ καὶ
δὲν μποροῦμε νὰ πούμε,
ἡ φύση τοῦ Λόγου ἔπαθε—διότι ἡ θεότητα δὲν
ἔπαθε τίποτε σ' αὐτόν—,
ἀλλὰ λέμε ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση ἔπαθε στο
πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ·
δὲν ὑπονοοῦμε βέβαια ὅτι ὅλες οἱ ἀνθρώπινες

καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ὁμολογοῦμεν τὸν Χριστὸν πεπονθέναι. Ὡστε φύσιν τοῦ Λόγου λέγοντες αὐτὸν τὸν Λόγον σημαίνομεν· ὁ δὲ Λόγος καὶ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας κέκτηται καὶ τὸ ἰδιάζον τῆς ὑποστάσεως.	υποστάσεις ἐπαθάν, ἀλλὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἐπάθε με τὴν ἀνθρώπινη φύση του. Επομένως, ὅταν λέμε ἡ «φύση τοῦ Λόγου», ἐννοοῦμε τὸν ἴδιο τὸ Λόγο· καὶ ὁ Λόγος ἔχει καὶ τὸ κοινὸ τῆς οὐσίας καὶ τὴν ἰδιαιτερότητα τῆς ὑποστάσεως.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 51. Περί τῆς μιᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγου συνθέτου ὑποστάσεως Προεῖναι μὲν οὖν ἀχρόνως καὶ ἀϊδίως φαμέν τὴν θεῖαν τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν, ἀπλὴν καὶ ἀσύνθετον, ἄκτιστον, ἀσώματον, ἀόρατον, ἀναφῇ, ἀπερίγραφτον, πάντα ἔχουσαν ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ὡς αὐτῷ ὁμοούσιον, τῷ τῆς γεννήσεως τρόπῳ καὶ σχέσει τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως διαφέρουσιν, τελείως ἔχουσιν, οὐδέποτε τῆς πατρικῆς ἐκφοιτῶσαν ὑποστάσεως, ἐπ’ ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τῶν πατρικῶν κόλπων οὐκ ἀποστάντα τὸν Λόγον ἀπεριγράφτως γάρ ἐνωκηκέναι τῇ γαστρὶ τῆς Ἁγίας Παρθένου ἀσπόρως καὶ ἀπεριλήπτως, ὡς οἶδεν αὐτός, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ προαιωνίῳ αὐτοῦ ὑποστάσει ὑποστήσασθαι ἑαυτῷ σάρκα ἐκ τῆς Ἁγίας Παρθένου. Ἐν πᾶσι μὲν οὖν καὶ ὑπὲρ τὰ πάντα ἦν καὶ ἐν τῇ γαστρὶ ὑπάρχων τῆς Ἁγίας Θεοτόκου, ἀλλ’ ἐν αὐτῇ ἐνεργεῖα σαρκώσεως· σεσάρκωται τοῖνυν ἐξ αὐτῆς προσλαβόμενος τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου φυράματος, σάρκα ἐνυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ὥστε αὐτὴν χρηματίσαι τῇ σαρκὶ ὑπόστασιν, τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν, καὶ σύνθετον γενέσθαι τὴν πρότερον ἀπλὴν οὖσαν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν –σύνθετον δὲ ἐκ δύο τελείων φύσεων, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος– καὶ φέρειν αὐτὴν τῆς θείας τοῦ Θεοῦ Λόγου υἰότητος τὸ χαρακτηριστικὸν καὶ ἀφοριστικὸν ἰδίωμα, καθ’ ὃ διακέκριται τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, τὰ τε τῆς σαρκὸς χαρακτηριστικὰ καὶ ἀφοριστικὰ ἰδιώματα, καθ’ ἃ διαφέρει τῆς τε	Για τὴ μία σύνθετη ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ἰσχυρίζομαστε ὅτι ἡ θεία ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου προϋπήρχε αἰώνια πρὶν ἀπὸ τὸ χρόνο, ἀπλή καὶ ἀσύνθετη, ἀκτιστη, ἀσώματη, ἀόρατη, ἀψηλάφητη, ἀπερίγραφτη, ἔχοντας ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, ἐπειδὴ εἶναι ὁμοούσιά του. Διαφέρει με τὴν ὑπόσταση τοῦ Πατέρα στὸν τρόπο καὶ τὴ σχέση τῆς γεννήσεως, που εἶναι τέλεια, χωρὶς ποτέ νὰ ἔχει βγεῖ ἐξω ἀπὸ τὴν πατρικὴ ὑπόσταση. Τα τελευταῖα ὁμως χρόνια, ὁ Λόγος, χωρὶς καθόλου νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν τόπο τοῦ Πατέρα του, με τρόπο ἀπερίγραπτο, κατοίκησε μέσα στὴν κοιλία τῆς ἁγίας Παρθένου, χωρὶς σπέρμα καὶ χωρὶς νὰ ἐγκλειστεῖ, ὅπως αὐτὸς μόνο γνωρίζει· καὶ μέσα σ’ αὐτὴν ἀπόκτησε σάρκα γιὰ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο ἀλλὰ στὴν προαιωνία ὑπόστασή του. Ὑπήρχε, λοιπόν, (ὁ Χριστὸς) μέσα σ’ ὅλα καὶ πάνω ἀπ’ ὅλα, καὶ στὴν κοιλία τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ στὸ ἐνεργούμενο γεγονὸς τῆς σαρκώσεως. Σαρκώθηκε ἀπ’ αὐτὴν προσλαμβάνοντας τὸ πιο ἐκλεκτό ἀπὸ τὴ δική μας (ἀνθρώπινη) γενιά· προσέλαβε σάρκα πλουτισμένη με λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχὴ, γιὰ νὰ χρησιμεύσει αὐτὴ ὡς ὑπόσταση τῆς σάρκας, ἡ ὑπόσταση δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ Λόγου· ἐτσι συνέβη ὥστε ἡ ὑπόσταση τοῦ Λόγου, ἡ ὁποία πρὶν ἦταν ἀπλή, νὰ γίνῃ σύνθετη –σύνθετη ἀπὸ δύο τέλειες φύσεις, τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη– καὶ ν’ ἀποκτήσῃ αὐτὴ τὸ χαρακτηριστικὸ καὶ διακριτικὸ γνώρισμα τῆς θείας ιδιότητος τοῦ Υἱοῦ που ἔχει ὁ Θεὸς Λόγος, με τὸ ὁποῖο γνώρισμα διακρίνεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα· νὰ ἔχει ἐπίσης καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ διακριτικὰ γνωρίσματα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως στὰ ὁποῖα διαφέρει με τὴ μητέρα καὶ τοὺς λοιποὺς

μητρός καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων. Φέρειν δὲ καὶ τὰ τῆς θείας φύσεως ἰδίωματα, καθ' ἃ ἦνεται τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως γνωρίσματα, καθ' ἃ ἦνεται τῇ τε μητρὶ καὶ ἡμῖν. Ἔτι δὲ διαφέρει τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, τῆς τε μητρός καὶ ἡμῶν κατὰ τὸ ὑπάρχειν Θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτόν· τοῦτο γὰρ τῆς τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσεως ἰδιαίτατον ἰδίωμα γινώσκουμεν. Τοιγαροῦν ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἓνα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου τὸν αὐτόν, ἓνα Χριστόν, ἓνα Κύριον, τὸν μόνον μονογενῆ Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, Ἰησοῦν, τὸν Κύριον ἡμῶν, δύο αὐτοῦ τὰς γεννήσεις σέβοντες, μίαν τὴν ἐκ Πατρὸς προαιώνιον ὑπὲρ αἰτίαν καὶ λόγον καὶ χρόνον καὶ φύσιν καὶ μίαν τὴν ἐπ' ἐσχάτων δι' ἡμᾶς, καθ' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς· «δι' ἡμᾶς», ὅτι διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, «καθ' ἡμᾶς», ὅτι γενόμενος ἄνθρωπος ἐκ γυναικὸς καὶ χρόνῳ κήσεως, «ὑπὲρ ἡμᾶς», ὅτι οὐκ ἐκ σπορᾶς, ἀλλ' ἐξ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς Ἀγίας Παρθένου ὑπὲρ νόμον κήσεως· οὐ Θεὸν αὐτὸν μόνον κηρύττοντες γυμνὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος, οὐδὲ μὴν ἄνθρωπον μόνον ψιλοῦντες αὐτὸν τῆς θεότητος, οὐκ ἄλλον καὶ ἄλλον, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτόν ὁμοῦ Θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον, Θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον, ὅλον Θεὸν, καὶ ὅλον ἄνθρωπον, τὸν αὐτόν ὅλον Θεὸν καὶ μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ὅλον ἄνθρωπον καὶ μετὰ τῆς ὑπερθέου αὐτοῦ θεότητος· διὰ τοῦ εἰπεῖν «τέλειον Θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον», τὸ πλήρες καὶ ἀνελλιπὲς δηλοῦντες τῶν φύσεων, διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν «ὅλον Θεὸν καὶ ὅλον ἄνθρωπον» τὸ μοναδικὸν καὶ ἄτμητον δεικνύντες τῆς ὑποστάσεως. Καὶ «μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην» ὁμολογοῦμεν·

ἀνθρώπους. Να φέρει ὁμως καὶ τα γνωρίσματα της θείας φύσεως, με τα οποία συνδέεται με τον Πατέρα καὶ το Ἅγιο Πνεῦμα, καθὼς καὶ τα γνωρίσματα της ἀνθρωπίνης φύσεως, με τα οποία εἶναι συνδέεται με τὴ μητέρα καὶ μας. Διαφέρει βέβαια με τὸν Πατέρα, τὸ Πνεῦμα, τὴ μητέρα καὶ ἐμᾶς, στο ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος μαζί καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος· αὐτὸ πράγματι εἶναι τὸ ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτό, λοιπόν, ὁμολογοῦμε ὅτι αὐτός εἶναι ὁ ἓνας Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησίν του, καὶ ὁ ἴδιος εἶναι Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἓνας Χριστός, ἓνας Κύριος, ὁ μοναδικὸς μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἰησοῦς, ὁ Κύριός μας. Προσκυνούμε τις δύο γεννήσεις του, μία γέννηση ἀπὸ τὸν Πατέρα, προαιώνια, πέρα ἀπὸ αἰτία, λογικὴ, χρόνο καὶ φύση, καὶ ἄλλη γέννηση τελευταία γιὰ μας, σύμφωνα με τὰ δικά μας, καὶ πάνω ἀπὸ τὰ δικά μας. «Γιὰ μας», διότι ἐγίνε γιὰ τὴ δική μας σωτηρία· «σύμφωνα με μας», διότι γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα με κανονικὸ τοκετό· καὶ «πάνω ἀπὸ μας», διότι δὲν γεννήθηκε με σπέρμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν αγία Παρθένο, πέρα ἀπὸ τὴ φυσιολογικὴ κύηση. Δὲν κηρύττουμε ὅτι εἶναι μόνον Θεὸς χωρὶς τὴν ἀνθρώπινη φύση μας, οὔτε βέβαια μόνον ἄνθρωπος ἀπογυμνωμένος ἀπὸ τὴ θεία φύση· δὲν κηρύττουμε ὅτι εἶναι ἄλλος καὶ ἄλλος, ἀλλὰ ἓνας καὶ ὁ αὐτός, Θεὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος· εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ολόκληρος Θεὸς καὶ ολόκληρος ἄνθρωπος· εἶναι ὁ ἴδιος ὅλος Θεὸς με τὴ σάρκα του, καὶ ὅλος ἄνθρωπος με τὴν ὑπέρθεη θεία φύση του. Με τὴν ἐκφραση «τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος», δηλώνεται ἡ πληρότητα καὶ τελειότητα τῶν φύσεων· καὶ με τὴν ἐκφραση «ολόκληρος Θεὸς καὶ ολόκληρος ἄνθρωπος» δηλώνεται ἡ μοναδικότητα καὶ ἐνότητα τῆς ὑποστάσεως. Ὁμολογοῦμε ἀκόμη «μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου ἣ ὅποια ἔχει σαρκωθεί». Με τὴν ἐκφραση «σαρκωμένην», θέλουμε νὰ

διὰ τοῦ εἰπεῖν «σεσαρκωμένην», τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν σημαίνοντες κατὰ τὸν μακάριον Κύριλλον. Καὶ σεσάρκωται τοῖνυν ὁ Λόγος καὶ τῆς οἰκείας ἀυλότητος οὐκ ἐξέστηκε, καὶ ὅλος σεσάρκωται καὶ ὅλος ἐστὶν ἀπερίγραπτος. Σμικρύνεται σωματικῶς καὶ συστέλλεται καὶ θεϊκῶς ἐστὶν ἀπερίγραπτος, οὐ συμπαρεκτεινομένης τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τῇ ἀπεριγράπτῳ αὐτοῦ θεότητι. Ὅλος μὲν οὖν ἐστὶ Θεὸς τέλειος, οὐχ ὅλον δὲ Θεός· οὐ γὰρ μόνον Θεός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος· καὶ ὅλος ἄνθρωπος τέλειος, οὐχ ὅλον δὲ ἄνθρωπος· οὐ μόνον γὰρ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ Θεός. Τὸ μὲν γὰρ «ὅλον» φύσεως ἐστὶ παραστατικόν, τὸ «ὅλος» δὲ ὑποστάσεως, ὥσπερ τὸ μὲν «ἄλλο» φύσεως, τὸ «ἄλλος» δὲ ὑποστάσεως. Ἰστέον δέ, ὡς, εἰ καὶ περιχωρεῖν ἐν ἀλλήλαις τὰς τοῦ Κυρίου φύσεις φαμέν, ἀλλ' οἶδαμεν, ὡς ἐκ τῆς θείας φύσεως ἡ περιχώρησις γέγονεν· αὕτη μὲν γὰρ διὰ πάντων διήκει, καθὼς βούλεται, καὶ περιχωρεῖ, δι' αὐτῆς δὲ οὐδέν. Καὶ αὕτη μὲν τῶν οἰκείων αὐχημάτων τῇ σαρκὶ μεταδίδωσι μένουσα αὐτὴ ἀπαθὴς καὶ τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν ἀμέτοχος. Εἰ γὰρ ὁ ἥλιος ἡμῖν τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν μεταδίδους μένει τῶν ἡμετέρων ἀμέτοχος, πόσω μᾶλλον ὁ τοῦ ἡλίου ποιητὴς τε καὶ Κύριος!

Οὐ γὰρ πέπονθεν σαρκωθείς πῶς γὰρ ἂν πάθοι τὸ φύσει ἀπαθές; οὐδὲ ἐτράπη ὁ ἀπλοῦς σύνθετος γενόμενος· ἡ γὰρ τροπὴ πάθος ἐστὶ, τὸ δὲ ἀπαθὲς πάντως καὶ ἄτρεπτον. Ἐνήργησε τοιγαροῦν σαρκωθείς, οὐκ ἔπαθεν· οὔτε γὰρ ἡ φύσις αὐτοῦ ἡ θεία ἐτράπη ἢ προσθήκην ἐδέξατο, οὐδὲ τὸ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ἰδίωμα, τουτέστιν ἡ υἰότης, ἐτράπη· ἔμεινε γὰρ υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ υἱὸς ἀνθρώπου γενόμενος. Οὐκ ἔπαθεν οὖν, ἀλλ' ἐνήργησε δημιουργήσας ἑαυτῷ σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ καὶ δοῦς αὐτῇ ἑαυτὸν ὑπόστασιν

φανερῶσουμε τὴ φύση τῆς σάρκας, σύμφωνα με τον μακάριο Κύριλλο. Σαρκώθηκε, λοιπόν, ο Λόγος, αλλά δεν άφησε το ασώματο της φύσεώς του· ολόκληρος σαρκώθηκε και ολόκληρος είναι απερίγραπτος. Μικραίνει σωματικά και συστέλλεται αλλά παραμένει απερίγραπτος στη θεία φύση του, χωρίς το σώμα του να έχει την ίδια έκταση με την απερίγραπτη θεία φύση του. Επομένως, όλος είναι τέλειος Θεός, αλλά δεν είναι ως ολότητα Θεός· διότι δεν είναι μόνο Θεός, αλλά και άνθρωπος· και είναι ολόκληρος τέλειος άνθρωπος, αλλά δεν είναι ως ολότητα άνθρωπος· διότι δεν είναι μόνον άνθρωπος, αλλά και Θεός. Η έκφραση «ολότητα» σημαίνει τὴ φύση, ενώ η έκφραση «όλος» δηλώνει τὴν υπόσταση, όπως η έκφραση «άλλο» δηλώνει τὴ φύση, ενώ η έκφραση «άλλος» τὴν υπόσταση. Πρέπει μάλιστα να γνωρίζουμε ότι, αν και λέμε ότι οι φύσεις του Κυρίου αλληλοπεριχωρούνται, η αλληλοπεριχώρηση γίνεται χάρι στη θεία φύση. Διότι αυτή τα διαπερνά όλα με τὴ θέλησή της και τα περιχωρεῖ· τίποτε όμως δεν διαπερνά αυτήν. Και ενώ βέβαια προσφέρει τὴ δόξα της στη σάρκα, ἡ ἰδία παραμένει ἀπαθὴς και ἀμέτοχη στα πάθη της σάρκας. Διότι, αν ο ἥλιος μεταδίδει σε μας τις δικές του ἐνεργειες, αλλά ο ἴδιος δεν μετέχει στα δικά μας, πόσο μάλλον ο δημιουργός και Κύριος του ἡλίου!

καὶ ἐν ἑαυτῷ αὐτὴν
ὑποστήσας. Ἰστέον γάρ, ὡς ἐπὶ τῆς πυρώσεως
δύο χρῆ ἐννοεῖν.
Πεπυρῶσθαι γὰρ λέγεται τὸ πυρούμενον καθ'
ἓνα μὲν τρόπον, ὅτι ὁ
σίδηρος τυχὸν ἢ τὸ ξύλον εἰς πῦρ προϋφεστῶς
εἰσερχόμενον λαμβάνει
ἐξ αὐτοῦ πῦρ μήπω καθ' αὐτὸ προϋποστὰν
καὶ γίνεται αὐτῷ ὑπόστασις
ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ ξύλῳ προϋπάρχοντι καὶ
προϋφεστῶτι ὑφίσταται τὸ
πῦρ, ὃ λαμβάνει ἐκ τοῦ προϋφεστῶτος πυρός
καὶ γίνεται ἡ τοῦ σιδήρου
ὑπόστασις καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ θεωρουμένου
πυρός ὑπόστασις μία
ὑπόστασις τοῦ τε ξύλου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ
πυρός οὐ γὰρ ὑπέστη καθ'
αὐτὸ τὸ ἐν τῷ ξύλῳ πῦρ, ἀλλ' αἰτίαν τῆς
ὑποστάσεως καὶ τῆς ἀναμέρους
κεχωρισμένης ἐκ τῶν λοιπῶν πυρῶν
ὑπάρξεως καὶ συμπήξεως τὸ ξύλον
ἔσχε καὶ ἔστι μία ὑπόστασις τοῦ τε ξύλου καὶ
τοῦ ἐν αὐτῷ ὑποστάντος
πυρός, προηγουμένως μὲν τοῦ ξύλου,
ἐπομένως δὲ τοῦ πυρός·
προϋπάρχουσα γὰρ τοῦ ξύλου μετὰ ταῦτα
ἐγένετο καὶ τοῦ πυρός.
Λέγεται δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον πύρωσις ὡς
τοῦ πυρουμένου ξύλου
δεχομένου τὴν τοῦ πυρός ἐνέργειαν· τὸ γὰρ
λεπτότερον μεταδίδωσι τῷ
παχυτέρῳ τῆς οἰκείας ἐνεργείας. Ἐπὶ μὲν οὖν
τῆς πυρώσεως τὸ ξύλον
ἐστὶ τὸ πυρούμενον, καὶ λέγεται πύρωσις τοῦ
ξύλου καὶ οὐ ξύλωσις τοῦ
πυρός· τὸ γὰρ ξύλον προϋπάρχει τε καὶ
ὑπόστασις τῷ πυρὶ γίνεται καὶ
τὴν τοῦ πυρός ἐνέργειαν δέχεται. Ἐπὶ δὲ τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
οὐχ οὕτως, ἀλλὰ σάρκωσις μὲν τοῦ λόγου
λέγεται ὡς τοῦ λόγου
γενομένου τῇ σαρκὶ ὑποστάσεως προϋπήρχε
γὰρ ἡ ὑπόστασις τοῦ λόγου,
καὶ ἐν αὐτῇ ὑπέστη ἡ σὰρξ, θέωσις δὲ τῆς
σαρκός· αὕτη γὰρ μετέσχε τῶν
τῆς θεότητος, καὶ οὐχ ἡ θεότης τῶν αὐτῆς
παθῶν· διὰ γὰρ τῆς σαρκός ἡ
θεότης ἐνήργει ὡς τὸ πῦρ διὰ τοῦ ξύλου, οὐχ
ἡ σὰρξ διὰ τοῦ λόγου. Οὐκ
ἔπαθε τοίνυν σαρκωθείς ὁ λόγος, ἀλλ'
ἐνήργησε τὴν σάρκωσιν μεταδοὺς
τῇ σαρκὶ τῆς τε ὑποστάσεως καὶ τῆς θεώσεως.

Θεώσεως δὲ λέγω οὐχὶ
τραπείσης εἰς θεότητος φύσιν, ἀλλὰ τῆς
μεθέξεως τῆς ὑπὸ τῶν τῆς
θεότητος αὐχημάτων· ἐζωοποιεῖ γὰρ οὐ κατ'
οἰκείαν φύσιν, ἀλλὰ τῇ
ένώσει τῇ πρὸς τὴν θεότητα. Καὶ ἐν Θαβὼρ
ἤστραψε καὶ ἀπαστράπτει
οὐ διὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς καθ'
ὑπόστασιν ἡνωμένης αὐτῇ
θεότητος ἐνέργειαν, ὡς τὸ ξύλον λάμπει καὶ
καίει οὐ κατὰ τὴν οἰκείαν
φυσικὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ καθ'
ὑπόστασιν ἡνωμένου αὐτῷ
πυρὸς τῆς ἐνεργείας μέθεξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 52. Πρὸς τοὺς λέγοντας· ὑπὸ
τὸ συνεχὲς ποσὸν
ἀνάγονται αἱ τοῦ Κυρίου φύσεις ἢ ὑπὸ τὸ
διωρισμένον.
Εἰ δέ τις ἐρωτῶν περὶ τῶν τοῦ Κυρίου
φύσεων, εἰ ὑπὸ τὸ συνεχὲς
ποσὸν ἀνάγονται ἢ ὑπὸ τὸ διωρισμένον,
ἐροῦμεν, ὅτι αἱ τοῦ Κυρίου
φύσεις οὔτε ἓν σῶμά εἰσιν οὔτε μία ἐπιφάνεια
οὔτε μία γραμμὴ,
οὐ χρόνος, οὐ τόπος, ἵνα ὑπὸ τὸ συνεχὲς
ἀναχθῶσι ποσόν· ταῦτα
γὰρ εἰσι τὰ συνεχῶς ἀριθμούμενα.
Ἰστέον δέ, ὡς ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφερόντων
ἐστὶ καὶ ἀδύνατον
ἀριθμεῖσθαι τὰ κατὰ μηδὲν διαφέροντα, καθ' ὃ
δὲ διαφέρουσι, κατὰ
τοῦτο καὶ ἀριθμοῦνται· οἷον ὁ Πέτρος καὶ ὁ
Παῦλος, καθ' ὃ μὲν
ἦνωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται· τῷ λόγῳ γὰρ τῆς
οὐσίας ἐνούμενοι
δύο φύσεις οὐ δύναται λέγεσθαι, καθ'
ὑπόστασιν δὲ διαφέροντες
δύο ὑποστάσεις λέγονται. Ὡστε ὁ ἀριθμὸς
τῶν διαφερόντων ἐστὶ,
καὶ ὧ τρόπῳ διαφέρουσι τὰ διαφέροντα,
τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ
ἀριθμοῦνται.
Ἦνωνται μὲν αἱ τοῦ Χριστοῦ φύσεις
ἀσυγχύτως καθ' ὑπόστασιν,
διήρηται δὲ ἀδιαιρέτως λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς
διαφορᾶς. Καὶ ὧ μὲν
τρόπῳ ἦνωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται· οὐ γὰρ
καθ' ὑπόστασιν δύο εἶναι
φάμεν τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ· ὧ δὲ τρόπῳ
ἀδιαιρέτως διήρηται,

Γι' αὐτοὺς που ρωτοῦν· οἱ φύσεις τοῦ Κυρίου
υπάγονται στο ἀδιάσπαστο
ποσό ἢ στο διαχωρισμένο;
Ἄν κανεῖς ρωτᾷ για τὶς φύσεις τοῦ Κυρίου, ἀν
υπάγονται στο ἀδιάσπαστο
ποσόν ἢ στο διαχωρισμένο, θα ἀπαντήσουμε ὅτι οἱ
φύσεις τοῦ Κυρίου
δεν εἶναι οὔτε ἓν σῶμα οὔτε μία ἐπιφάνεια οὔτε
μία γραμμὴ,
οὔτε χρόνος οὔτε τόπος, για ν' ἀποδοθοῦν στο
ἀδιάσπαστο ποσό· διότι αὐτὰ
εἶναι ἐκεῖνα που ἀριθμοῦνται σε συνέχεια.
Πρέπει μάλιστα να γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἀρίθμηση
χαρακτηρίζει αὐτὰ που
διαφέρουν καὶ εἶναι ἀδύνατο ν' ἀριθμηθοῦν αὐτὰ
που δεν διαφέρουν
καθόλου· σ' αὐτό που διαφέρουν,
σ' αὐτό καὶ ἀριθμοῦνται· ὅπως ὁ Πέτρος καὶ ὁ
Παῦλος δεν ἀριθμοῦνται
σ' αὐτό που εἶναι ἐνωμένοι· ἐπειδὴ, δηλαδή, εἶναι
ἐνωμένοι ἐξαιτίας τῆς
οὐσίας τους, δεν μπορεῖ να λέγονται δύο φύσεις,
ἐνὼ διαφέρουν στὴν
ὑπόσταση καὶ λέγονται δύο ὑποστάσεις. Ἐπομένως,
ἡ ἀρίθμηση εἶναι
χαρακτηριστικό αὐτῶν που διαφέρουν· καὶ με
ὅποιο τρόπο διαφέρουν,
μ' αὐτὸν καὶ ἀριθμοῦνται.
Οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ εἶναι βέβαια ἐνωμένες
ὑποστατικά χωρὶς να
συγχέονται, ἀλλὰ διαιροῦνται καὶ ἀδιάρετα χάρι
στὴν αἰτία καὶ τὸν τρόπο
τῆς διαφορᾶς. Καὶ χάρι στὸν τρόπο με τὸν ὁποῖο
εἶναι ἐνωμένες, δεν ἀριθμοῦνται· διότι δεν λέμε ὅτι
οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ
εἶναι δύο ὑποστάσεις. Με τὸν τρόπο πάλι που

ἀριθμούνται· δύο γάρ εἰσιν αἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς. Ἦνωμένοι γὰρ καθ' ὑπόστασιν καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις περιχώρησιν ἔχουσαι ἀσυγχύτως ἦνονται, τὴν οἰκείαν ἐκάστη φυσικὴν διαφορὰν διασώζουσα. Τῷ τρόπῳ τοιγαροῦν τῆς διαφορᾶς καὶ μόνῳ ἀριθμοῦμεναι ὑπὸ τὸ διωρισμένον ποσὸν ἀναγκήσονται. Εἷς τοίνυν ἐστὶν ὁ Χριστός, Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, ὃν προσκυνούμεν σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι μιᾷ προσκυνήσει μετὰ τῆς ἀχράντου σαρκὸς αὐτοῦ οὐκ ἀπροσκύνητον τὴν σάρκα λέγοντες –προσκυνεῖται γὰρ ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Λόγου ὑποστάσει, ἣτις αὐτῇ ὑπόστασις γέγονεν–, οὐ τῇ κτίσει λατρεύοντες –οὐ γὰρ ὡς ψιλὴν σάρκα προσκυνούμεν ἀλλ' ὡς ἠνωμένην θεότητα καὶ ὡς εἷς ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου τῶν δύο αὐτοῦ ἀναγομένων φύσεων. Δέδοικα τοῦ ἄνθρακος ἄψασθαι διὰ τὸ τῷ ξύλῳ συνημμένον πῦρ. Προσκυνῶ τοῦ Χριστοῦ τὸ συναμφοτέρον διὰ τὴν τῇ σαρκὶ ἠνωμένην θεότητα. Οὐ γὰρ τέταρτον παρεντίθημι πρόσωπον ἐν τῇ Τριάδι –μὴ γένοιτο–, ἀλλ' ἐν πρόσωπον ὁμολογῶ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· Τριάς γὰρ ἔμεινεν ἡ Τριάς καὶ μετὰ τὴν τοῦ Λόγου σάρκωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 53. Πρὸς τό, εἰ οὐκ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος, ἀπάντησις Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος ἢ οὐσία ἀπρόσωπος –ἐν ὑποστάσεσι γὰρ καὶ προσώποις ἢ τε οὐσία καὶ ἡ φύσις θεωρεῖται–, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη τὰς ἀλλήλαις ἐνωθείσας φύσεις καθ' ὑπόστασιν ἐκάστην ἰδίαν κεκτηῖσθαι ὑπόστασιν· δύνανται γὰρ εἷς μίαν συνδραμοῦσαι ὑπόστασιν μῆτε ἀνυπόστατοι εἶναι μῆτε ἰδιάζουσιν ἐκάστη ἔχειν ὑπόστασιν, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀμφοτέραι. Ἡ αὐτὴ γὰρ τοῦ Λόγου ὑπόστασις

αδιαίρετα διαιροῦνται, ἀριθμούνται· διότι δύο εἶναι οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ χάρις τῇ αἰτίᾳ καὶ τὸν τρόπον τῆς διαφορᾶς. Επειδὴ εἶναι ἐνωμένες σὴν ὑπόστασιν καὶ ἀλληλοπεριχωροῦνται, εἶναι ἐνωμένες ἀσύγχυτα, διατηρώντας ἡ καθεμία τὴ δικὴ τῆς φυσικῆς διαφορᾶς. Επειδὴ, λοιπόν, ἀριθμούνται μετὰ τὸν τρόπον μόνον τῆς διαφορᾶς, θὰ υπαχθούν στο διαχωρισμένο ποσό.

Ένας, λοιπόν, εἶναι ὁ Χριστός, τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖο προσκυνούμε μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα σε μία προσκύνηση, μαζί με τὴν ἀμόλυντη σάρκα τοῦ· δεν θεωρούμε ὅτι ἡ σάρκα τοῦ δεν προσκυνεῖται –διότι τὴν προσκυνούμε σὴν μία ὑπόστασιν τοῦ Λόγου, ἡ ὁποία γιὰ χάρις τῆς ἐγίνε ὑπόστασιν–· οὔτε πάλι λατρεύουμε τὴν κτίση (εἰδῶλα) –διότι δεν τὴν προσκυνούμε σαν ἀπλή σάρκα, ἀλλὰ ἐνωμένη με τὴ θεότητα καὶ ἐπειδὴ οἱ δύο φύσεις ἀναφέρονται σε ἓνα πρόσωπο καὶ μία ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου. Φοβάμαι νὰ πιάσω τὸ κάρβουνο, διότι ἐγίνε ἓνα με τὸ ἀναμμένο ξύλο. (Παρόμοια) προσκυνῶ καὶ τὴς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ χάρις σὴν θεότητα πὺ ἐνώθηκε με τὴ σάρκα. Διότι δεν προσθέτω τέταρτο πρόσωπο σὴν Ἀγία Τριάδα –ἀλίμονο!–, ἀλλὰ ὁμολογῶ ἓνα πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου με τὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ. Ἡ Τριάδα παρέμεινε Τριάδα καὶ μετὰ τὴ σάρκωση τοῦ Λόγου.

Απάντηση στο ερώτημα, ἀν ὑπάρχει φύση ἀνυπόστατη. Μολονότι δεν ὑπάρχει ἀνυπόστατη φύση ἢ ἀπρόσωπη οὐσία –διότι ἡ οὐσία καὶ ἡ φύση νοεῖται σε ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα–, παρ' ὅλ' αὐτὰ δεν εἶναι ὑποχρεωτικό ἡ καθεμία ἀπὸ τὴς μετὰξὺ τὸς ἐνωμένες φύσεις νὰ ἔχει ξεχωριστὰ ἰδιαίτερη ὑπόστασιν· διότι μποροῦν νὰ συνενωθούν σε μία ὑπόστασιν καὶ νὰ μὴν εἶναι οὔτε ἀνυπόστατες οὔτε ἡ καθεμία νὰ ἔχει ἰδιαίτερη ὑπόστασιν, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο νὰ ἔχουν μία καὶ τὴν ἴδια. Διότι ἡ ἴδια ἡ ὑπόστασιν τοῦ Λόγου, ἐπειδὴ

ἀμφοτέρων τῶν φύσεων ὑπόστασις χρηματίσασα οὔτε ἀνυπόστατον μίαν αὐτῶν εἶναι συγχωρεῖ, οὔτε μὴν ἐτερουποστάτους ἀλλήλων εἶναι παραχωρεῖ, οὐδὲ ποτε μὲν τῆσδε, ποτὲ δὲ ἐκείνης, ἀλλ' ἅει ἀμφοτέρων ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως ὑπάρχει ὑπόστασις, οὐ μεριζομένη καὶ διαιρουμένη καὶ μέρος μὲν, ἐαυτῆς τῆδε, μέρος δὲ τῆδε διανέμουσα, ἀλλὰ πᾶσα ταύτης καὶ πᾶσα ἐκείνης ἀμερῶς καὶ ὅλοσχερῶς ὑπάρχουσα. Οὐ γὰρ ἰδιοσυστάτως ὑπέστη ἢ τοῦ Θεοῦ Λόγου σὰρξ οὐδὲ ἑτέρα ὑπόστασις γέγονε παρὰ τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ὑποστᾶσα ἐνυπόστατος μᾶλλον καὶ οὐ καθ' ἑαυτὴν ἰδιοσύστατος ὑπόστασις γέγονε. Διὸ οὐδὲ ἀνυπόστατός ἐστιν οὐδὲ ἑτέραν ἐν τῇ Τριάδι παρεισφέρει ὑπόστασιν.	ἐγίνε ὑπόστασις καὶ τῶν δύο φύσεων, δὲν ἐπιτρέπει σε καμία ἀπ' αυτὲς νὰ εἶναι ἀνυπόστατη, οὔτε νὰ ἔχουν μεταξύ τους διαφορετικὴ ὑπόστασις, οὔτε ἡ ὑπόστασις ἄλλοτε νὰ ἀνήκει στη μία καὶ ἄλλοτε στην ἄλλη (φύση), ἀλλὰ πάντοτε ἡ ὑπόστασις νὰ ἀνήκει καὶ στις δύο ἀδιαίρετα καὶ ἀχώριστα· νὰ μὴ χωρίζεται οὔτε νὰ διαιρεῖται, καὶ νὰ μὴ διανέμει ἓνα μέρος της στη μία κι ἓνα ἄλλο στην ἄλλη, ἀλλὰ ολόκληρη ν' ἀνήκει στη μία καὶ την ἄλλη, χωρὶς διαίρεση καὶ στο σύνολό της. Διότι ἡ σάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου δὲν ἐγίνε ὑπόστασις με ἰδιαίτερο τρόπο, οὔτε ἐγίνε κάποια διαφορετικὴ ὑπόστασις ἀπὸ την ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλὰ (ἡ σάρκα) ἀπόκτησε ὑπόστασις μέσα σ' αὐτὴν (ὑπόστασις τοῦ Λόγου) καὶ ἐγίνε ἐνυπόστατη καὶ ὄχι ξεχωριστὴ ὑπόστασις ἀπὸ μόνη της. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι οὔτε ἀνυπόστατη οὔτε εισάγει μέσα στην Τριάδα κάποια ἄλλη ὑπόστασις.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 54. Περί τοῦ τρισαγίου Ἐντεῦθεν καὶ τὴν ἐν τῷ τρισαγίῳ προσθήκην ὑπὸ τοῦ ματαιόφρονος Πέτρου τοῦ κναφέως γεγεννημένην βλάβσημον ὀριζόμεθα ὥς τέταρτον παρεισάγουσαν πρόσωπον καὶ ἀναμέρος τιθεῖσαν τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν, τὴν τοῦ Πατρὸς ἐνυπόστατον δύναμιν καὶ ἀναμέρος τὸν ἐσταυρωμένον, ὥς ἄλλον ὄντα παρὰ τὸν ἰσχυρὸν, ἢ παθητὴν τὴν Ἁγίαν Τριάδα δοξάζουσιν καὶ συσταυροῦσιν τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ἄπαγε ταύτην τὴν βλάβσημον καὶ παρέγγραπτον φλυαρίαν. Ἡμεῖς γὰρ τὸ «Ἅγιος ὁ Θεός» ἐπὶ τοῦ Πατρὸς ἐκλαμβάνομεν, οὐκ αὐτῷ μόνῳ τὸ τῆς θεότητος ἀφορίζοντες ὄνομα, ἀλλὰ καὶ τὸν Υἱὸν Θεὸν εἰδότες καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ τὸ «Ἅγιος ἰσχυρός», ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ τίθεμεν οὐκ ἀπαμφιεννύντες τῆς ἰσχύος τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ τὸ «Ἅγιος ἀθάνατος» ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τάττομεν,	Για τὸν Τρισάγιο Ὑμνο. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο καὶ χαρακτηρίζουμε βλάβσημη τὴν προσθήκη που ἔκανε στον Τρισάγιο Ὑμνο ὁ ἀνόητος Πέτρος ὁ Κναφέας· διότι εἰσάγει ἐσφαλμένα τέταρτο πρόσωπο (στην Τριάδα) καὶ διακρίνει τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐνυπόστατη δύναμη τοῦ Πατέρα, ἀπὸ τὸν Ἐσταυρωμένο, ὅτι τάχα εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἰσχυρὸ (Θεό)· ἢ θεωρεῖ ὅτι ἡ Ἁγία Τριάδα πάσχει καὶ ὅτι μαζί με τὸν Υἱὸ σταυρώνεται καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἀς ἀφήσουμε στην ἀκρὴ αὐτὴ τὴ βλάβσημη καὶ πρωτοφανὴ φλυαρία. Διότι ἐμεῖς θεωροῦμε ὅτι τὸ «Ἅγιος ὁ Θεός» ἀναφέρεται στὸν Πατέρα, χωρὶς νὰ περιορίζουμε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μόνο σ' αὐτόν, ἀλλὰ ἀναγνωρίζουμε (ὡς Θεό) καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Τὸ «Ἅγιος ἰσχυρός» τὸ ἀπευθύνουμε στὸν Υἱὸ χωρὶς ν' ἀπογυμνώνουμε ἀπὸ τὴ δύναμη τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ τὸ «Ἅγιος ἀθάνατος» τὸ ἀπευθύνουμε στὸ Ἅγιο Πνεῦμα,

οὐκ ἔξω τῆς ἀθανασίας τιθέντες τὸν Πατέρα
καὶ τὸν Υἱόν,
ἀλλ' ἐφ' ἐκάστης τῶν ὑποστάσεων πάσας τὰς
θεωνυμίας ἀπλῶς
καὶ ἀπολύτως ἐκλαμβάνοντες καὶ τὸν θεῖον
ἀπόστολον ἐκμιμούμενοι
φάσκοντα· «Ἡμῖν δὲ εἰς Θεός, ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ
τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς
ἐξ αὐτοῦ, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι'
οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς
δι' αὐτοῦ καὶ ἓν Πνεῦμα Ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα
καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ».

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον,
ὠδέ πη λέγοντα· «Ἡμῖν δὲ
εἰς Θεός ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς
Κύριος Ἰησοῦς Χριστός,
δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἓν Πνεῦμα Ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ
πάντα», τοῦ «ἐξ οὗ»
καὶ «δι' οὗ» καὶ «ἐν ᾧ» μὴ φύσεις τεμνόντων
—οὐδὲ γὰρ ἂν μετέπιπτον
αἱ προθέσεις ἢ αἱ τάξεις τῶν ὀνομάτων—, ἀλλὰ
χαρακτηρίζοντων
μῆς καὶ ἀσυγχύτου φύσεως ιδιότητος· καὶ
τοῦτο δῆλον· ἐξ ὧν εἰς ἓν
συνάγονται πάλιν, εἴ τῃ μὴ παρέργως ἐκεῖνο
ἀναγινώσκεται παρὰ
τῷ αὐτῷ ἀποστόλῳ, τὸ «ἐξ αὐτοῦ καὶ δι'
αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ
πάντα· αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

Ὅτι γὰρ οὐκ εἰς τὸν Υἱὸν μόνον λέλεκται τὸ
τρισάγιον, ἀλλ' εἰς τὴν
Ἁγίαν Τριάδα, μάρτυς ὁ θεὸς καὶ ἱερὸς
Ἀθανάσιος, Βασίλειός τε καὶ
Γρηγόριος καὶ πᾶς ὁ τῶν θεοφόρων πατέρων
χορός· ὅτι περ διὰ τῆς
τρισσῆς ἀγιότητος τὰς τρεῖς τῆς ὑπερουσίου
θεότητος ὑποστάσεις
τὰ ἅγια Σεραφίμ ἡμῖν ὑπεμφαίνουσι, διὰ δὲ
τῆς μῆς κυριότητος
τὴν μίαν τῆς θεαρχικῆς Τριάδος οὐσίαν τε καὶ
βασιλείαν γνωρίζουσι.

Φησὶ γοῦν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· «Οὕτω μὲν
οὖν τὰ ἅγια τῶν
ἀγίων, ἃ καὶ τοῖς Σεραφίμ συγκαλύπτεται καὶ
δοξάζεται τρισὶν
ἀγιασμοῖς εἰς μίαν συνιοῦσι κυριότητα καὶ
θεότητα· ὃ καὶ ἄλλῳ τινὶ
πρὸ ἡμῶν πεφιλοσόφηται κάλλιστά τε καὶ
ὑψηλότατα».

Φασὶ μὲν οὖν οἱ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν
συντάξαντες ὅτι
λιτανεύοντος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει λαοῦ

χωρὶς ν' αποκλείουμε ἀπὸ τὴν ἀθανασία τὸν
Πατέρα καὶ τὸν Υἱό,
ἀλλὰ ἀποδίδουμε σὲ κάθε ὑπόστασις ὅλα τὰ
ονόματα τοῦ Θεοῦ με ἀπλό καὶ
κατηγορηματικὸ τρόπο· μιμούμαστε τὸ θεῖο
ἀπόστολο που λέει:
«Για μας ἓνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν
οποῖο προήλθαν τὰ πάντα
καὶ εμεῖς, καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, με τὸν
οποῖο ἐγίναν ὅλα καὶ εμεῖς
ἀπ' αὐτόν, καὶ ἓνα τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, μέσα στο
οποῖο ζοῦν ὅλα καὶ εμεῖς
ἐπίσης». Δεχόμαστε, ἐπίσης, καὶ τὰ λόγια τοῦ ἁγίου
Γρηγορίου τοῦ θεολόγου:
«Για μας ἓνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ Πατέρας, που ἔκανε
τὰ πάντα, ἓνας ὁ Κύριος
Ἰησοῦς Χριστός, με τὸν οποῖο ἐγίναν ὅλα, καὶ ἓνα
τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, μέσα στο
οποῖο εἶναι ὅλα»· οἱ φράσεις «ἀπὸ τὸν οποῖο», «με
τὸν οποῖο» καὶ
«μέσα στο οποῖο» δὲν κάνουν ξεχωριστές φύσεις —
διότι δὲν θὰ μεταβαλλόταν
οἱ προθέσεις ἢ ἡ σειρά τῶν ὀνομάτων— ἀλλὰ
ἀποδίδουν τὶς ιδιότητες
τῆς μίας καὶ ἀδιαίρετης φύσεως. Καὶ εἶναι φανερό
αὐτό· διότι ἐνώνονται
πάλι σὲ μία φύση, εἰάν διαβαστεῖ με προσοχὴ
ἐκεῖνο που λέει ὁ ἴδιος
ἀπόστολος, ὅτι «ὅλα προέρχονται ἀπ' αὐτόν καὶ
γίνονται μ' αὐτόν καὶ
ἀπευθύνονται σ' αὐτόν· σ' αὐτόν ἀνήκει ἡ αἰώνια
δόξα. Ἀμήν».

Ὅτι ὁ τρισάγιος Ὑμνος δὲν ἀποδίδεται μόνο στὸν
Υἱό, ἀλλὰ στὴν
Ἁγία Τριάδα, μάρτυρας εἶναι ὁ θεὸς καὶ ἱερὸς
Ἀθανάσιος, ὁ Βασίλειος,
ὁ Γρηγόριος καὶ ὅλη ἡ χορεία τῶν θεοφόρων
πατέρων· τὰ ἅγια Σεραφεῖμ
με τὴν τριπλὴ ἀγιότητα φανερώνουν τὶς τρεῖς
ὑποστάσεις
τῆς ὑπερουσίου θεότητος, καὶ με τὴν μίαν κυριότητα
γνωρίζουν σὲ μας
τὴ μίαν οὐσίαν καὶ βασιλείαν τῆς θεαρχικῆς Τριάδος.

Λέει πράγματι ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Ἔτσι,
λοιπόν, τὰ ἅγια τῶν αγίων,
τὰ ὁποῖα κρύβονται καὶ ἀπὸ τὰ Σεραφεῖμ καὶ
δοξάζονται με τριπλὸ ἀγιασμό,
οδηγοῦν σὲ μίαν κυριότητα καὶ θεότητα· αὐτὸ ἔχει
μελετηθεῖ πολὺ καλὰ
καὶ πολὺ σοβαρά καὶ ἀπὸ κάποιον ἄλλον ἀπὸ τοὺς
προηγούμενους μας».

Αὐτοὶ που ἔγραψαν τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία

διά τινα θεήλατον
 ἀπειλὴν ἐπὶ Πρόκλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου
 γεγεννημένην, συνέβη
 ἀρπαγῆναι παιδίον τοῦ λαοῦ καὶ οὕτω
 μνηθῆναι ὑπ' ἀγγελικῆς τινοῦς
 διδασκαλίας τὸν τρισάγιον ὕμνον «Ἅγιος ὁ
 Θεός, Ἅγιος ἰσχυρός,
 Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς» καὶ αὐθις
 ἐπιστραφέντος τοῦ παιδίου
 καὶ τὸ μνηθὲν ἀπαγγείλαντος ᾄσαι τὸν ὕμνον
 ἅπαν τὸ πλῆθος καὶ
 οὕτω κοπάσαι τὴν ἀπειλὴν. Καὶ ἐν τῇ Ἀγίᾳ δὲ
 καὶ μεγάλῃ
 τῇ Οἰκουμενικῇ τετάρτῃ Συνόδῳ, τῇ ἐν
 Χαλκηδόνι φημί, οὕτως
 ὑμνηθῆναι ὁ τρισάγιος οὗτος ὕμνος
 παραδέδοται· οὕτω γὰρ
 τοῖς πεπραγμένοις τῆς αὐτῆς ἁγίας Συνόδου
 ἐμφέρεται. Γέλως οὖν
 ὄντως καὶ παίγιον τὴν δι' ἀγγέλων μνηθεῖσαν
 καὶ τῇ τῆς ἐπαγωγῆς
 λήξει πιστωθεῖσαν καὶ τῇ τοσῶνδε ἁγίων
 πατέρων Συνόδῳ
 κυρωθεῖσαν καὶ βεβαιωθεῖσαν καὶ πρότερον
 ὑπὸ τῶν Σεραφίμ
 ὑμνηθεῖσαν τὴν τρισάγιον ὡδὴν ὡς τῆς
 τρισυποστάτου θεότητος
 ἐμφαντικὴν τῇ τοῦ Κναφέως οἶον
 καταπατηθῆναι ἀλόγῳ οἰήσει καὶ
 δῆθεν διορθωθῆναι, ὡς τῶν Σεραφίμ
 ὑπερβάλλοντος. Ἄλλ' ὦ
 τῆς αὐθαδείας, ἵνα μὴ λέγω τῆς ἀνοίας! Ἡμεῖς
 δὲ οὕτω φαμέν,
 κἂν δαίμονες διαρρήγνυνται· «Ἅγιος ὁ Θεός,
 Ἅγιος ἰσχυρός,
 Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 55. Περί τῆς ἐν εἶδει καὶ ἐν
 ἀτόμῳ θεωρουμένης φύσεως
 καὶ διαφορᾶς, ἐνώσεως καὶ σαρκώσεως, καὶ
 πῶς ἐκληπτέον
 «τὴν μίαν φύσιν τοῦ θεοῦ λόγου
 σεσαρκωμένην».
 Ἡ φύσις ἢ ψιλῇ θεωρίᾳ κατανοεῖται καθ'
 ἑαυτὴν γὰρ οὐχ ὑφέστηκεν,
 ἢ κοινῶς ἐν πάσαις ταῖς ὁμοειδέσιν
 ὑποστάσεσι ταῦτα συνάπτουσα
 καὶ λέγεται ἐν τῷ εἶδει θεωρουμένη φύσις, ἢ
 ὀλικῶς ἢ αὐτῇ
 ἐν προσλήψει συμβεβηκότων ἐν μιᾷ
 ὑποστάσει καὶ λέγεται ἐν ἀτόμῳ

διηγούνται ὅτι, ὅταν κάποτε
 ὁ λαός στην Κωνσταντινούπολη ἔκανε λιτανεία
 ἐξαιτίας κάποιος θεόσταλτης
 ἀπειλῆς, τὴν εποχὴν ποὺ ἦταν πατριάρχης ὁ
 Πρόκλος, συνέβη
 ἓνα παιδί τοῦ λαοῦ νὰ ἀρπαγεῖ καὶ νὰ διδαχθεῖ ἀπὸ
 ἀγγέλους
 τὸν τρισάγιο ὕμνο «Ἅγιος ὁ Θεός, Ἅγιος ἰσχυρός,
 Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἐμᾶς»· καὶ ὅταντο παιδί
 ἐπανήλθε στὸν εαυτό
 τοῦ καὶ ἀνήγγειλε αὐτὸ ποὺ διδάχθηκε, τότε ὅλος ὁ
 λαός ἔψαλε τὸν ὕμνο
 καὶ ἔτσι ἡ ἀπειλὴ σταμάτησε. Ἐπίσης, ἡ παράδοση
 λέει
 ὅτι ὁ τρισάγιος αὐτὸς ὕμνος ψάλλθηκε καὶ στὴν αγία
 καὶ μεγάλῃ
 τέταρτῃ Οἰκουμενικῇ Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος·
 διότι ἔτσι
 ἀναφέρουν τὰ πρακτικά τῆς ἰδίας αὐτῆς Ἀγίας
 Συνόδου. Ἐπομένως,
 ἀποτελεῖ ὄντως γελειότητα καὶ λογοπαίγνιο ἡ
 τρισάγια ὡδὴ ποὺ φανερώνει
 τὴν τρισυπόστατη θεότητα, ποὺ τὴν δίδαξαν οἱ
 ἄγγελοι καὶ καθιερώθηκε
 μετὰ τὴν λήξιν τῆς λιτανείας καὶ επικυρώθηκε καὶ
 πιστοποιήθηκε ἀπὸ τὴν Σύνοδο
 τόσων Ἀγίων Πατέρων καὶ υμνήθηκε
 προηγουμένως ἀπὸ τὰ Σεραφεῖμ, (ἡ
 τρισάγια αὐτὴ ὡδὴ) νὰ καταπατηθεῖ ἀπὸ τὴν
 ἀνόητη ἀλαζονεία τοῦ Κναφέως
 καὶ νὰ διορθωθεῖ τάχα, σαν νὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ
 τὰ Σεραφεῖμ. Αἰμίμονο
 στὴν αὐθάδεια, γιὰ νὰ μὴν πῶ τὴν ἀνοησίᾳ! Ἐμεῖς
 ὅμως, ἀκόμη καὶ ἀν οἱ
 δαίμονες σκάζουν ἀπὸ τὸ κακὸ τους, ἔτσι λέμε:
 «Ἅγιος ὁ Θεός,
 Ἅγιος ἰσχυρός, Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἐμᾶς».

Για τὴ φύση καὶ διαφορὰ, τὴν ἐνωση καὶ σάρκωση
 ποὺ θεωρεῖται
 στὸ γένος καὶ στὸ άτομο, καὶ πῶς πρέπει νὰ
 ἐννοοῦμε
 «τὴ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένην».
 Ἡ φύση ἢ γίνεται ἀντιληπτὴ μετὰ ἀπλὴ παρατήρηση
 διότι δὲν υφίσταται μόνη
 τῆς ἢ γενικὰ συνδέει αὐτές μετὰ ὅλες τὶς ὁμοειδεῖς
 υποστάσεις·
 καὶ ονομάζεται φύση ποὺ γίνεται ἀντιληπτὴ στὸ
 εἶδος, ἢ γενικὰ ἡ ἴδια
 μετὰ τὴν πρόσληψη τῶν συμβεβηκότων σὲ μιὰ
 ὑπόσταση καὶ ονομάζεται φύση
 ποὺ γίνεται ἀντιληπτὴ στὸ μεμονωμένο άτομο. Ὁ

θεωρουμένη φύσις ἡ αὐτὴ οὕσα τῇ ἐν τῷ εἶδει
θεωρημένη. Ὁ οὖν
Θεὸς Λόγος σαρκωθείς, οὔτε τὴν ἐν ψιλῇ
θεωρίᾳ κατανοουμένην
φύσιν ἀνέλαβεν –οὐ γὰρ σάρκωσις τοῦτο,
ἀλλ’ ἀπάτη καὶ πλάσμα
σαρκώσεως– οὔτε τὴν ἐν τῷ εἶδει
θεωρουμένην –οὐ γὰρ πάσας τὰς
ὑποστάσεις ἀνέλαβεν–, ἀλλὰ τὴν ἐν ἀτόμῳ,
τὴν αὐτὴν οὖσαν τὴν ἐν
τῷ εἶδει –ἀπαρχὴν γὰρ ἀνέλαβε τοῦ ἡμετέρου
φυράματος–,
οὐ καθ’ ἑαυτὴν ὑποστᾶσαν καὶ ἄτομον
χρηματίσασαν πρότερον
καὶ οὕτως ὑπ’ αὐτοῦ προσληφθεῖσαν, ἀλλ’ ἐν
τῇ αὐτοῦ ὑποστάσει
ὑπάρξασαν.
Αὐτὴ γὰρ ἡ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου
ἐγένετο τῇ σαρκὶ ὑπόστασις,
καὶ κατὰ τοῦτο «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»,
ἀτρέπτως δηλαδή, καὶ
ἡ σὰρξ Λόγος ἀμεταβλήτως, καὶ ὁ Θεὸς
ἄνθρωπος· Θεὸς γὰρ
ὁ Λόγος, καὶ ὁ ἄνθρωπος Θεὸς διὰ τὴν καθ’
ὑπόστασιν ἔνωσιν.
Ταῦτόν οὖν ἐστὶν εἰπεῖν φύσιν τοῦ Λόγου καὶ
τὴν ἐν ἀτόμῳ φύσιν·
οὔτε γὰρ τὸ ἄτομον, ἥγουν τὴν ὑπόστασιν
κυρίως καὶ μόνως δηλοῖ,
οὔτε τὸ κοινὸν τῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ τὴν
κοινὴν φύσιν ἐν μιᾷ
τῶν ὑποστάσεων θεωρουμένην καὶ
ἐξεταζομένην.
Ἄλλο μὲν οὖν ἐστὶν ἔνωσις, καὶ ἕτερον
σάρκωσις· ἡ μὲν γὰρ ἔνωσις
μόνην δηλοῖ τὴν συνάφειαν, πρὸς τί δὲ
γέγονεν ἡ συνάφεια, οὐκέτι·
ἡ δὲ σάρκωσις, ταῦτόν δ’ ἐστὶν εἰπεῖν καὶ
ἐνανθρώπησις, τὴν πρὸς
σάρκα, ἥτοι πρὸς ἄνθρωπον συνάφειαν δηλοῖ·
καθάπερ καὶ ἡ πύρωσις
τοῦ σιδήρου τὴν πρὸς τὸ πῦρ ἔνωσιν. Αὐτὸς
μὲν οὖν ὁ μακάριος
Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον δευτέρᾳ
ἐπιστολῇ ἐρμηνεύων τὸ
«μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην»
οὕτω φησὶν· «Εἰ μὲν
γὰρ μίαν εἰπόντες τοῦ Λόγου φύσιν
σεσιγήκαμεν, οὐκ ἐπενεγκόντες
τὸ «σεσαρκωμένην», ἀλλ’ οἷον ἔξω τιθέντες
τὴν οἰκονομίαν, ἣν αὐτοῖς
τάχα πού καὶ οὐκ ἀπίθανος ὁ λόγος

Θεὸς Λόγος, λοιπόν,
σαρκώθηκε χωρὶς νὰ προσλάβει φύση πού γίνεται
αντιληπτὴ με ἀπλή
παρατήρηση –διότι αὐτὸ δὲν εἶναι σάρκωση, ἀλλὰ
ἀπάτη καὶ φαντασία
σαρκώσεως– οὔτε (φύση) πού γίνεται αντιληπτὴ
στο εἶδος –διότι δὲν
προσέλαβε ὅλες τὶς υποστάσεις–, ἀλλὰ ατομικὴ
φύση, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἴδια
πού γίνεται αντιληπτὴ στο εἶδος –διότι προσέλαβε
ὅ,τι ἐκλεκτὸ ἀπὸ το γένος
μας– ἡ ὁποία δὲν υπήρχε μόνη τῆς οὔτε ἦταν
προηγούμενως ἄτομο,
καὶ στη συνέχεια τὴν προσέλαβε, ἀλλὰ ἀρχισε νὰ
υπάρχει στὴν υπόστασή του.
Διότι ἡ ἴδια ἡ υπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐγίνε
υπόστασις με σάρκα,
καὶ σχετικὰ μ’ αὐτὸ «ὁ Λόγος σαρκώθηκε»,
δηλαδή χωρὶς μεταβολή, καὶ
ἡ σάρκα ἐγίνε Λόγος χωρὶς μεταβολή, καὶ ὁ Θεὸς
ἐγίνε ἄνθρωπος· διότι ὁ
Λόγος ἦταν Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐγίνε Θεὸς χάρι
στὴν υποστατικὴ ἔνωση.
Επομένως, εἶναι τὸ ἴδιο νὰ πούμε φύση τοῦ Λόγου
καὶ ατομικὴ φύση· διότι
δὲν φανερώνει αποκλειστικὰ καὶ μόνον τὸ ἄτομο,
δηλαδή τὴν υπόστασις,
οὔτε φανερώνει τὸ κοινὸ τῶν υποστάσεων, ἀλλὰ
τὴν κοινὴ φύση, ὅταν
θεωρεῖται καὶ ἐξετάζεται σὲ μία πό τὶς υποστάσεις.
Ἄλλο πρᾶγμα βέβαια εἶναι ἡ ἔνωση καὶ ἄλλο ἡ
σάρκωση· διότι ἡ ἔνωση
φανερώνει τὴ συνάφεια, ὅχι ὅμως σὲ σχέση με ποιο
πρᾶγμα ἐχει γίνε·
ἡ σάρκωση πάλι ἢ ὁ ταυτόσημος ὅρος
ἐνανθρώπησις, φανερώνει τὴ
συνάφεια πρὸς τὴ σάρκα, δηλαδή πρὸς τὸν
ἄνθρωπο· ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ
πύρωμα τοῦ σιδήρου δείχνει τὴν ἔνωση με τὴ
φωτιά. Ὁ ἴδιος, λοιπόν,
ὁ μακάριος Κύριλλος στὴ δευτέρη ἐπιστολὴ τοῦ
πρὸς τὸν Σούκενσο,
ερμηνεύοντας τὴ φράση «μία φύση τοῦ Θεοῦ
Λόγου σαρκωμένη», λέει τὰ
εξῆς: «Ἀν πούμε ὅτι ἡ φύση τοῦ Λόγου εἶναι μία
καὶ σιωπήσουμε, χωρὶς νὰ
προσθέσουμε τὸ «σαρκωμένη», απορρίπτοντας
κατὰ κάποιο τρόπο τὴν
οικονομία (τῆς σωτηρίας), ἴσως ὁ λόγος δὲν θὰ
ἦταν ἀπαράδεκτος γι’ αὐτοῦς
προσποιοῦνται ὅτι ρωτοῦν· ἐάν τὸ ὅλο πρόσωπο
ἦταν μία φύση, πού υπήρχει

προσποιουμένοις ἐρωτᾶν· εἰ μία φύσις τὸ ὅλον, ποῦ τὸ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι; Ἦ πῶς ὑφέστηκεν ἡ καθ' ἡμᾶς οὐσία; Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἡ δῆλωσις εἰσκεκόμισται διὰ τοῦ λέγειν «σεσαρκωμένην», παυσάσθωσαν καλαμίνην ῥάβδον ἑαυτοῖς ὑποστήσαντες».

Ἐνταῦθα μὲν οὖν τὴν φύσιν τοῦ Λόγου ἐπὶ τῆς φύσεως ἔταξεν.

Εἰ γὰρ ἀντὶ ὑποστάσεως τὴν φύσιν παρείληφεν, οὐκ ἄτοπον ἦν, καὶ δίχα τοῦ «σεσαρκωμένην» τοῦτο εἰπεῖν· μίαν γὰρ ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀπολύτως λέγοντες οὐ σφαλλόμεθα. Ὁμοίως δὲ καὶ Λεόντιος ὁ Βυζάντιος ἐπὶ τῆς φύσεως τὸ ῥητὸν ἐνόησεν, οὐκ ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως. Ἐν δὲ τῇ πρὸς τὰς Θεοδωρήτου μέμψεις τοῦ δευτέρου ἀναθεματισμοῦ οὕτω φησὶν ὁ μακάριος Κύριλλος· «Ἡ φύσις τοῦ Λόγου, ἡγουν ἡ ὑπόστασις, ὃ ἐστὶν αὐτὸς ὁ Λόγος». Ὡστε τὸ εἰπεῖν «φύσιν τοῦ Λόγου» οὔτε τὴν ὑπόστασιν μόνην σημαίνει οὔτε τὸ κοινὸν τῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ τὴν κοινὴν φύσιν ἐν τῇ τοῦ Λόγου ὑποστάσει ὀλικῶς θεωρουμένην.

Ὅτι μὲν οὖν ἡ φύσις τοῦ Λόγου ἐσαρκώθη, ἦτοι ἠνώθη σαρκί, εἴρηται· φύσιν δὲ τοῦ Λόγου παθοῦσαν σαρκὶ οὐδέπω καὶ νῦν ἀκηκόαμεν, Χριστὸν δὲ παθόντα σαρκὶ ἐδιδάχθημεν· ὥστε οὐ τὴν ὑπόστασιν δηλοῖ τὸ εἰπεῖν «φύσιν τοῦ Λόγου».

Λείπεται τοίνυν εἰπεῖν, ὅτι τὸ σεσαρκῶσθαι μὲν ἠνώσθαι ἐστὶ σαρκί, τὸ δὲ σάρκα γενέσθαι τὸν Λόγον αὐτὴν τὴν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν ἀτρέπτως γενέσθαι τῆς σαρκὸς ὑπόστασιν.

Καὶ ὅτι μὲν ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονε καὶ ὁ ἄνθρωπος Θεός, εἴρηται.

Θεὸς γὰρ ὁ Λόγος, γέγονεν δὲ ἀμεταβλήτως ἄνθρωπος. Ὅτι δὲ ἡ θεότης ἄνθρωπος γέγονεν ἢ ἐσαρκώθη ἢ ἐνηνθρώπησεν, οὐδαμῶς ἀκηκόαμεν. Ὅτι δὲ ἡ θεότης ἠνώθη τῇ ἀνθρωπότητι ἐν μιᾷ

ἡ τελειότητα στὴν ἀνθρώπινη φύση; Ἦ πῶς υφίσταται ἡ φύση μας; Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ τελειότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἡ φανέρωσις τῆς οὐσίας μας δηλώνεται μετὰ τὸν ὅρο «σαρκωμένη», ας σταματήσουν αὐτοὶ ποὺ στηρίζονται σὲ καλαμένιο ραβδί».

Εἰδὼ, λοιπόν, χρησιμοποίησε τὸν ὅρο «φύση τοῦ Λόγου» σχετικὰ μετὰ τὴν φύση.

Διότι, εἰάν πῆρε τὸν ὅρο φύση ἀντὶ τοῦ ὅρου ὑπόστασις, δὲν θὰ ἦταν παράδοξο νὰ το πει αὐτὸ καὶ χωρὶς τὸν ὅρο «σαρκωμένην»· καθὼς, ὅταν λέμε χωρὶς περιορισμὸ μία ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου, δὲν πέφτουμε σὲ σφάλμα.

Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Λεόντιος ὁ Βυζάντιος θεώρησε τὸν ὅρο σὲ σχέση μετὰ τὴν φύση καὶ ὄχι μετὰ τὴν ὑπόστασις. Μάλιστα, ὁ μακάριος Κύριλλος στὴν ἀπάντησίν του στὶς κατηγορίες τοῦ Θεοδώρητου γιὰ τὸ δεῦτερο ἀναθεματισμὸ, λέει τὰ εξῆς:

«Ἡ φύση τοῦ Λόγου, δηλαδή ἡ ὑπόστασις, δηλαδή ὁ ἴδιος ὁ Λόγος». Ὡστε ὁ ὅρος «φύση τοῦ Λόγου» δὲν δηλώνει οὔτε μόνον τὴν ὑπόστασις οὔτε τὸ κοινὸ τῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ τὴν κοινὴ φύση ποὺ θεωρεῖται καθολικὰ στὴν ὑπόστασις τοῦ Λόγου.

Εἴπαμε, λοιπόν, ὅτι ἡ φύση τοῦ Λόγου σαρκώθηκε, δηλαδή προσέλαβε τὴ σάρκα. Μέχρι τώρα ὅμως ποτέ δὲν ἔχουμε ἀκούσει ὅτι ἡ φύση τοῦ Λόγου ἔπαθε στὴ σάρκα τῆς, ἀλλὰ διδαχθήκαμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔπαθε στὴ σάρκα.

Επομένως, ὁ ὅρος «φύση τοῦ Λόγου» δὲν φανερώνει τὴν ὑπόστασις.

Απομένει, λοιπόν, νὰ πούμε ὅτι ἡ σάρκωσις εἶναι ἐνὼσις μετὰ τὴν σάρκα, καὶ τὸ ὅτι ὁ Λόγος ἐγίνετο σάρκα σημαίνει ὅτι ἡ ἴδια ἡ ὑπόστασις τοῦ Λόγου χωρὶς μετατροπὴ ἐγίνετο καὶ ὑπόστασις τῆς σάρκα.

Καὶ ἤδη ἔχουμε πει ὅτι ὁ Θεὸς ἐγίνετο ἄνθρωπος καὶ ὁ ἄνθρωπος Θεός. Διότι ὁ Λόγος ἦταν Θεός καὶ ἐγίνετο χωρὶς τροπὴ ἄνθρωπος. Πουθενά ὅμως δὲν ἔχουμε ἀκούσει ὅτι ἡ θεότητα ἐγίνετο ἄνθρωπος ἢ σαρκώθηκε ἢ ἐνανθρώπησε.

Αντίθετα, ἔχουμε μάθει ὅτι ἡ θεότητα ἐνώθηκε μετὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση σὲ μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις τῆς. Εἴπαμε, ἐπίσης, ὅτι ὁ Θεὸς παίρνει μορφή, δηλαδή κάνει ὑπαρξή του τὴν ξένη φύση, ἐννοῶ τὴ

τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων, μεμαθήκαμεν. Καὶ ὅτι ὁ Θεὸς μορφοῦται, ἦτοι οὐσιοῦται τὸ ἄλλότριον, ἦτοι τὸ καθ' ἡμᾶς, εἶρηται. Ἐφ' ἐκάστης γὰρ τῶν ὑποστάσεων τὸ Θεὸς ὄνομα τάττεται, θεότητα δὲ ἐπὶ ὑποστάσεως εἰπεῖν οὐ δυνάμεθα. Θεότητα γὰρ τὸν Πατέρα μόνον ἢ τὸν Υἱὸν μόνον ἢ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐκ ἀκηκόαμεν· θεότης μὲν γὰρ τὴν φύσιν δηλοῖ, τὸ δὲ Πατὴρ τὴν ὑπόστασιν, ὥσπερ καὶ ἀνθρωπότης τὴν φύσιν, Πέτρος δὲ τὴν ὑπόστασιν. Θεὸς δὲ καὶ τὸ κοινὸν τῆς φύσεως σημαίνει καὶ ἐφ' ἐκάστης τῶν ὑποστάσεων τάττεται παρωνύμως ὥσπερ καὶ ἄνθρωπος· Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ θεῖαν ἔχων φύσιν, καὶ ἄνθρωπος ὁ ἀνθρωπίνην. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἰστέον, ὡς ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατ' οὐδένα λόγον τῇ σαρκώσει τοῦ Λόγου κεκοινώνηκεν εἰ μὴ κατὰ τὰς θεοσημίας καὶ κατ' εὐδοκίαν καὶ βούλησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 56. Ὅτι Θεοτόκος ἡ ἁγία παρθένος. Θεοτόκον δὲ κυρίως καὶ ἀληθῶς τὴν Ἁγίαν Παρθένον κηρύττομεν· ὡς γὰρ Θεὸς ἀληθὴς ὁ ἐξ αὐτῆς γεννηθεὶς, ἀληθὴς Θεοτόκος ἢ τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἐξ αὐτῆς σεσαρκωμένον γεννήσασα· Θεὸν γὰρ φάμεν ἐξ αὐτῆς γεγεννησθαι, οὐχ ὡς τῆς θεότητος τοῦ Λόγου ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαβούσης ἐξ αὐτῆς, ἀλλ' ὡς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου τοῦ πρὸ αἰώνων ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντος καὶ ἀνάρχως καὶ αἰδίως ὑπάρχοντος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς ἐνοικήσαντος καὶ ἐξ αὐτῆς ἀμεταβλήτως σαρκωθέντος καὶ γεννηθέντος. Οὐ γὰρ ἄνθρωπον ψιλὸν ἐγέννησεν ἡ Ἁγία Παρθένος, ἀλλὰ Θεὸν ἀληθινόν· οὐ γυμνὸν ἀλλὰ σεσαρκωμένον, οὐκ οὐρανόθεν τὸ σῶμα καταγαγόντα καὶ ὡς διὰ σωλῆνος δι' αὐτῆς παρελθόντα,

δική μας. Διότι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ χρησιμοποιεῖται σε καθεμία ἀπὸ τις υποστάσεις, ἀλλὰ δεν μπορούμε νὰ αποδώσουμε τὴ θεότητα σε μία ἀπὸ τις υποστάσεις. Δεν ἀκούστηκε ὅτι μόνον ὁ Πατέρας εἶναι Θεός ἢ μόνον ὁ Υἱός ἢ μόνον τὸ Ἅγιο Πνεῦμα· διότι ὁ ὅρος θεότητα δείχνει τὴ φύση, ἐνῶ ὁ Πατέρας τὴν υπόσταση, ὅπως καὶ ἡ ἀνθρωπότητα τὴ φύση καὶ ὁ Πέτρος τὴν υπόσταση. Καὶ ὁ ὅρος Θεός φανερῶναι τὸ κοινὸ τῆς φύσεως καὶ χρησιμοποιεῖται σαν ἐπώνυμο σε καθεμία ἀπὸ τις υποστάσεις, ὅπως καὶ ὁ ὅρος ἄνθρωπος· διότι Θεός εἶναι αὐτός που ἔχει θεία φύση, καὶ ἄνθρωπος αὐτός που ἔχει ἀνθρώπινη φύση. Επιπλέον ἀπ' αὐτὰ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Πατέρας καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα με κανένα τρόπο δεν ἔχουν συμμετάσχει στὴ σάρκωση τοῦ Λόγου, παρὰ μόνον με σημάδια που δείχνουν τὴν συγκατάθεση καὶ τὴ θέλησή τους.

Ὅτι ἡ ἁγία παρθένος εἶναι Θεοτόκος. Κηρύττουμε μάλιστα ὅτι ἡ ἁγία Παρθένος εἶναι κυριολεκτικά καὶ ἀληθινὰ Θεοτόκος· ὅπως δηλαδή αὐτός που γεννήθηκε ἀπ' αὐτὴν εἶναι ἀληθινός Θεός, καὶ αὐτὴ που γέννησε με σάρκα τὸν ἀληθινὸ Θεό εἶναι πραγματικὴ Θεοτόκος. Διότι ἰσχυρίζομαστε ὅτι γέννησε τὸ Θεό, ὄχι με τὴν ἐννοία ὅτι ἡ θεότητα τοῦ Λόγου ἔχει τὴν ἀρχὴ τῆς ἀπ' αὐτὴν, ἀλλὰ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεός Λόγος, που γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα προαιώνια καὶ ἐξω ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ ὑπάρχει μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα ἀχρονα καὶ αἰδία, αὐτός ὁ ἴδιος τις ἐσχάτες ἡμέρες γιὰ τὴ δική μας σωτηρία κατοίκησε μέσα στὰ σπλάγχνα τῆς καὶ χωρὶς μεταβολὴ σαρκώθηκε καὶ γεννήθηκε ἀπ' αὐτὴν. Διότι ἡ ἁγία Παρθένος δεν γέννησε μόνον ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἀληθινὸ Θεό· ὄχι φανταστικό, ἀλλὰ με σάρκα· δεν κατέβηκε τὸ σῶμα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ πέρασε μέσα ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς ὅπως περνᾶ ἀπὸ σωλῆνα, ἀλλὰ προσέλαβε ἀπ' αὐτὴν ὅμοια σάρκα με τὴ δική

ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ὁμοούσιον ἡμῖν σάρκα
ἀναλαβόντα καὶ ἐν ἑαυτῷ
ὑποστήσαντα. Εἰ γὰρ οὐρανόθεν τὸ σῶμα
κεκόμισται καὶ οὐκ
ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως εἴληπται, τίς χρεῖα
τῆς ἐνανθρωπήσεως;
Ἦ γὰρ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ Λόγου διὰ
τοῦτο γέγονεν, ἵνα αὐτὴ
ἡ ἁμαρτήσασα καὶ πεσοῦσα καὶ φθαρεῖσα
φύσις νικήσῃ
τὸν ἀπατήσαντα τύραννον καὶ οὕτω τῆς
φθορᾶς ἐλευθερωθῇ,
καθὼς φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Ἐπειδὴ δι'
ἀνθρώπου ὁ θάνατος,
καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν»· εἰ τὸ
πρῶτον ἀληθῶς,
καὶ τὸ δεύτερον.
Εἰ δὲ καὶ λέγει· «Ὁ πρῶτος Ἀδὰμ ἐκ γῆς
χοϊκός, ὁ δεύτερος Ἀδὰμ,
ὁ Κύριος, ἐξ οὐρανοῦ», οὐ τὸ σῶμά φησιν ἐξ
οὐρανοῦ, ἀλλὰ δηλῶν
ὡς οὐ ψιλὸς ἄνθρωπός ἐστιν. Ἰδοὺ γὰρ καὶ
Ἀδὰμ αὐτὸν ὠνόμασε
καὶ Κύριον τὸ συναμφοτέρον σημαίνων. Ἀδὰμ
μὲν γὰρ ἐρμηνεύεται
γηγενής· γηγενής δὲ δηλόν, ὅτι ἐστὶν ἡ
ἀνθρώπου φύσις ἢ ἐκ χοῦς
πλασθεῖσα· τὸ Κύριος δὲ τῆς θείας οὐσίας ἐστὶ
παραστατικόν.
Πάλιν δὲ φησιν ὁ ἀπόστολος· «Ἐξαπέστειλεν
ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ
τὸν μονογενῆ γενόμενον ἐκ γυναικός». Οὐκ
εἶπε διὰ γυναικός, ἀλλ'
«ἐκ γυναικός». Ἐσήμανεν οὖν ὁ θεῖος
ἀπόστολος, ὡς αὐτός ἐστιν
ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ὁ ἐκ
τῆς Παρθένου γενόμενος
ἄνθρωπος, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ ἐκ τῆς Παρθένου
γεννηθεὶς, ὁ Υἱὸς
τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός· γεννηθεὶς δὲ σωματικῶς,
καθὼ γέγονεν ἄνθρωπος,
οὐ προδιαπλασθέντι ἀνθρώπῳ ἐνοικήσας, ὡς
ἐν προφῆτῃ, ἀλλ' αὐτὸς
οὐσιωδῶς καὶ ἀληθῶς γενόμενος ἄνθρωπος,
ἦτοι ἐν τῇ ὑποστάσει
αὐτοῦ ἐνψυχωμένην σάρκα ψυχῇ λογικῇ τε καὶ
νοερᾷ ὑποστήσας,
αὐτὸς γεγονῶς αὐτῇ ὑπόστασις· τοῦτο γὰρ
σημαίνει τὸ «γενόμενον
ἐκ γυναικός». Πῶς γὰρ ἂν αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ
Λόγος ὑπὸ νόμον
γέγονεν, εἰ μὴ ἄνθρωπος ἡμῖν ὁμοούσιος

μας καὶ τῆς ἔδωσε τὴν
δικήν του ὑπόστασιν. Διότι, εἰ ἐφέρνην τὸ σῶμα ἀπὸ
τον οὐρανὸν καὶ δὲν
το πῆρε ἀπὸ τῆ φύσιν μας, τότε ποιὰ ἀνάγκη
υπῆρχε γιὰ νὰ ἐνανθρωπίσει;
Ἡ ἐνανθρώπιση μάλιστα τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ
ἐγίνε γιὰ τον ἐξῆς λόγο, γιὰ νὰ
μπορέσει ἡ φύσιν μας ποὺ ἁμάρτησε, ἐπέσει καὶ
διαφθάρθηκε, νὰ νικήσει
τον δυνάστη ποὺ μας ξεγέλασε, καὶ ἐτσι νὰ
ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴ φθορά·
ἀκριβῶς το λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος: «Ἐπειδὴ ὁ
θάνατος εἰσῆλθε μέσω τοῦ
ἀνθρώπου, καὶ ἡ ἀνάστασις ἀπὸ τοὺς νεκροὺς θὰ
γίνει με ἀνθρώπο»· ἐφόσον
το πρῶτο γεγονὸς συνέβη ἀληθινά, θὰ συμβεῖ καὶ
το δεύτερο.
Ὅμως, ἀν καὶ λέει, «ὁ πρῶτος Ἀδὰμ ἦταν χοϊκός
ἀπὸ τὴ γῆ, ἐνῶ ὁ δεύτερος
Ἀδὰμ, ὁ Κύριος, εἶναι ἀπὸ τον οὐρανόν», δὲν ἐννοεῖ
ὅτι τὸ σῶμα εἶναι ἀπὸ τον
οὐρανόν, ἀλλὰ δείχνει ὅτι δὲν εἶναι ἀπλὸς
ἀνθρώπος. Γι' αὐτό καὶ τον κάλεσε
καὶ Ἀδὰμ καὶ Κύριο, δείχνοντας ὅτι εἶναι καὶ τὸ
ένα καὶ τὸ ἄλλο. Ἐπειδὴ τὸ
ὄνομα Ἀδὰμ ἐξηγεῖται γῆϊνός· καὶ εἶναι γῆϊνός,
διότι ἡ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου
πλάστηκε ἀπὸ χῶμα· ἐνῶ τὸ ὄνομα Κύριος
παριστάνει τὴ θεία οὐσία.
Καὶ πάλι λέει ὁ Ἀπόστολος: «Ὁ Θεός ἐστεῖλε τον
Υἱόν του τὸ μονογενῆ
ποὺ ἐγίνε ἀπὸ γυναῖκα». Δὲν εἶπε με γυναῖκα, ἀλλὰ
«ἀπὸ γυναῖκα».
Ἐδειξε, λοιπόν, ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι αὐτός εἶναι
ὁ μονογενὴς Υἱός τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός ὁ ἴδιος, ὁ
οποῖος ἐγίνε ἀνθρώπος ἀπὸ
τὴν Παρθένο, καὶ αὐτός ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὰ
σπλάγχνα τῆς Παρθένου εἶναι
ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός· γεννήθηκε με σῶμα,
χάρη στο οποίο ἐγίνε
ἀνθρώπος, καὶ δὲν μπήκε μέσα σε
προκατασκευασμένο ἀνθρώπο,
ὅπως συμβαίνει με τοὺς προφῆτες, ἀλλὰ ὁ ἴδιος
ἐγίνε πραγματικός καὶ
ἀληθινός ἀνθρώπος· ἔδωσε δηλαδὴ μέσα στὴν
ὑπόστασή του ὑπαρξὴ
σε σάρκα ποὺ ἔχει ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερή,
καὶ ἐγίνε ὁ ἴδιος ὑπόστασή τῆς· αὐτό πράγματι
σημαίνει ἡ ἐκφραση «ἐγίνε
ἀπὸ γυναῖκα». Διότι, πῶς θὰ μπορούσε ὁ ἴδιος ὁ
Λόγος τοῦ Θεοῦ νὰ
ὑποταχθεῖ στο νόμο, ἀν δὲν εἶχε γίνει ἀνθρώπος

γέγονεν;
 Ὅθεν δικαίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκον τὴν ἁγίαν
 Μαρίαν ὀνομάζομεν·
 τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα ἅπαν τὸ μυστήριον τῆς
 οἰκονομίας συνίστησι.
 Εἰ γὰρ Θεοτόκος ἡ γεννήσασα, πάντως Θεὸς ὁ
 ἐξ αὐτῆς γεννηθεὶς,
 πάντως δὲ καὶ ἄνθρωπος. Πῶς γὰρ ἂν ἐκ
 γυναικὸς γεννηθεῖη Θεὸς
 ὁ πρὸ αἰώνων ἔχων τὴν ὑπαρξιν, εἰ μὴ
 ἄνθρωπος γέγονεν; Ὁ γὰρ
 Υἱὸς ἀνθρώπου ἄνθρωπος δηλονότι. Εἰ δὲ
 αὐτὸς ὁ γεννηθεὶς
 ἐκ γυναικὸς Θεὸς ἐστίν, εἰς ἐστὶ δηλονότι ὁ ἐκ
 Θεοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς
 κατὰ τὴν θείαν καὶ ἀναρχον οὐσίαν καὶ ἐπ’
 ἐσχάτων τῶν χρόνων
 ἐκ τῆς Παρθένου τεχθεὶς κατὰ τὴν ἡργμένην
 καὶ ὑπὸ χρόνον οὐσίαν,
 ἦτοι τὴν ἀνθρωπίνην. Τοῦτο δὲ μίαν
 ὑπόστασιν καὶ δύο φύσεις καὶ
 δύο γεννήσεις σημαίνει τοῦ Κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 Χριστοτόκον δὲ οὐ φαμεν τὴν Ἁγίαν
 Παρθένον, διότι ἐπ’ ἀναιρέσει
 τῆς Θεοτόκος φωνῆς ὁ μιὰς καὶ βδελυρὸς
 καὶ ἰουδαιοφρων
 Νεστόριος, τὸ σκεῦος τῆς ἀτιμίας, καὶ ἐπὶ
 ἀτιμίᾳ τῆς μόνης ὄντως
 τιμημένης ὑπὲρ πᾶσαν κτίσιν Θεοτόκου, κἂν
 αὐτὸς διαρρηγνύται
 σὺν τῷ πατρὶ αὐτοῦ τῷ Σατανᾷ, ταύτην τὴν
 προσηγορίαν
 ἐξηύρατο, ὡς ἐπηρεαζομένην· Χριστὸς γὰρ
 καὶ Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς
 καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀρχιερεὺς –ταῦτα γὰρ τὰ
 χρίσματα, βασιλεία τε
 καὶ ἱερωσύνη– καὶ πᾶς θεοφόρος ἄνθρωπος
 Χριστὸς λέγεσθαι
 δύναται, ἀλλ’ οὐ Θεὸς φύσει, ὡς καὶ
 Νεστόριος ὁ θεήλατος
 τὸν ἐκ Παρθένου τεχθέντα θεοφόρον εἰπεῖν
 ἐφρυάξατο· ἡμᾶς δὲ
 μὴ γένοιτο θεοφόρον αὐτὸν εἰπεῖν ἢ νοῆσαι,
 ἀλλὰ Θεὸν σεσαρκωμένον.
 Αὐτὸς γὰρ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, κυηθεὶς μὲν
 ἐκ τῆς Παρθένου,
 προελθὼν δὲ Θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως, ἥδη
 καὶ αὐτῆς ὑπ’ αὐτοῦ
 θεωθείσης ἅμα τῇ εἰς τὸ εἶναι ταύτης
 παραγωγῇ, ὡς ὁμοῦ γενέσθαι
 τὰ τρία, τὴν πρόσληψιν, τὴν ὑπαρξιν, τὴν

ὁμοίος στὴν οὐσία με μας;
 Δίκαια, λοιπόν, καὶ ἀληθινὰ ὀνομάζουμε τὴν ἁγία
 Μαρία Θεοτόκο·
 διότι αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐκφράζει ὅλο το μυστήριον τῆς
 θείας οἰκονομίας.
 Διότι αὐτὴ που γέννησε εἶναι Θεοτόκος, καὶ
 οπωσδήποτε εἶναι Θεὸς αὐτὸς
 που γεννήθηκε ἀπ’ αὐτὴν καὶ οπωσδήποτε εἶναι καὶ
 ἄνθρωπος. Διότι, πῶς θα
 μπορούσε αὐτὸς που προαιώνια ὑπάρχει νὰ
 γεννηθεῖ ἀπὸ γυναίκα Θεός, εἰάν
 δὲν γινόταν ἄνθρωπος; Διότι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 εἶναι φανερό ὅτι εἶναι
 ἄνθρωπος. Καὶ εἰάν αὐτὸς που γεννήθηκε ἀπὸ
 γυναίκα εἶναι Θεός, εἶναι
 φανερό ὅτι ἓνας καὶ ἴδιος εἶναι αὐτὸς που
 γεννήθηκε ἀπὸ το Θεὸ Πατέρα
 σὲ σχέση με τὴν θείαν καὶ ἀναρχὴ οὐσίαν τοῦ καὶ
 αὐτὸς που γεννήθηκε τοὺς
 ἐσχάτους καιροὺς ἀπὸ τὴν Παρθένο σὲ σχέση με
 τὴν οὐσίαν που ἔχει ἀρχὴ καὶ
 εἶναι μέσα στὸ χρόνο, δηλαδή τὴν ἀνθρώπιν.
 Αὐτὸ φανερώνει μία ὑπόστασις
 καὶ δύο φύσεις καὶ δύο γεννήσεις τοῦ Κυρίου μας
 Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 Δὲν ὀνομάζουμε τὴν ἁγία Παρθένο Χριστοτόκο,
 διότι τὴν ὀνομασία αὐτὴ
 σαν προσβλητικὴ τὴν ἐπινόησε ὁ ἀχρεῖος καὶ
 σιχαμερὸς καὶ οπαδὸς τοῦ
 Ἰουδαϊσμοῦ Νεστόριος, τὸ ὄργανο τῆς ντροπῆς,
 σκάζοντας ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸ
 κακὸ τοῦ μαζί με τὸν πατέρα τοῦ το Σατανά, γιὰ νὰ
 καταργήσει τὸ ὄνομα
 «Θεοτόκος» καὶ νὰ ἀτιμάσει τὴν πιο τιμημένη ἀπ’
 ὅλη τὴν κτίσιν Θεοτόκο.
 διότι χριστὸς (χρισμένος) εἶναι καὶ ὁ βασιλιάς
 Δαβὶδ καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ἀαρὼν
 –καθὼς αὐτὰ τὰ δύο χρίονται, ἡ βασιλεία καὶ ἡ
 ἱερωσύνη–
 καὶ κάθε θεοφόρος ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ λέγεται
 χριστὸς (χρισμένος),
 ἀλλὰ ὄχι Θεὸς στὴ φύση τοῦ, ὅπως ὁ τιμωρημένος
 ἀπὸ τὸ Θεὸ Νεστόριος
 με μανία εἶπε θεοφόρο (=δέχθηκε ἐκ τῶν υστέρων
 το Θεοῦ) αὐτὸν που
 γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο· εμεῖς ὅμως δὲν εἶναι
 δυνατόν νὰ τὸν καλέσουμε
 ἢ νὰ τὸν θεωρήσουμε θεοφόρο, ἀλλὰ σαρκωμένο
 Θεό.
 Διότι ὁ ἴδιος ὁ Λόγος ἐγένετο ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἡ
 Παρθένος τὸν κυοφόρησε·
 καὶ προήλθε Θεὸς μετὰ τὴν πρόσληψιν, καθὼς ἡ

θέωσιν αὐτῆς
ὑπὸ τοῦ Λόγου· καὶ οὕτω νοεῖσθαι καὶ
λέγεσθαι Θεοτόκον
τὴν ἁγίαν Παρθένον οὐ μόνον διὰ τὴν φύσιν
τοῦ Λόγου, ἀλλὰ καὶ
διὰ τὴν θέωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου, ὧν ἅμα ἡ
σύλληψις καὶ ἡ ὕπαρξις
τεθουματούργηται· ἡ μὲν σύλληψις τοῦ
Λόγου, τῆς δὲ σαρκὸς
ἡ ἐν αὐτῷ τῷ Λόγῳ ὕπαρξις, αὐτῆς τῆς
Θεομήτορος ὑπερφυῶς
χορηγούσης τὸ πλασθῆναι τῷ πλάστῃ καὶ τὸ
ἀνθρωπισθῆναι
τῷ Θεῷ καὶ ποιητῇ τοῦ παντὸς, θεοῦντι τὸ
πρόσλημμα,
σωζούσης τῆς ἐνώσεως τὰ ἐνωθέντα τοιαῦτα,
οἷα καὶ ἦνωνται·
οὐ τὸ θεῖον λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ
ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ
τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ καθ' ἡμᾶς. Οὕτε γὰρ
γενόμενος πρότερον
καθ' ἡμᾶς ὕστερον γέγονεν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἀλλ' ἡ
ἐκ πρώτης ὑπάρξεως
ἅμφω ὑπῆρξε διὰ τὸ ἐξ ἄκρας συλλήψεως ἐν
αὐτῷ τῷ Λόγῳ
τὴν ὕπαρξιν ἐσχικέναι· ἀνθρώπινον μὲν οὖν
ἐστὶ κατὰ τὴν οἰκείαν
φύσιν, Θεοῦ δὲ καὶ θεῖον ὑπερφυῶς. Ἔτι δὲ
καὶ τῆς ἐμψύχου σαρκὸς
τὰ ιδιώματα ἔσχε· κατεδέξατο γὰρ αὐτὰ ὁ
Λόγος οἰκονομίας λόγῳ
φυσικῆς κινήσεως τάξει κατὰ ἀλήθειαν
φυσικῶς γινόμενα.

σάρκα θεώθηκε ἀμέσως
μόλις τὴν προσέλαβε καὶ δημιουργήθηκε, ὥστε
συγχρόνως νὰ γίνουν καὶ
τὰ τρία, ἡ πρόσληψις, ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ θέωσις τῆς
σάρκας ἀπὸ τοῦ Λόγου.
Ἐτσι νοεῖται καὶ λέγεται Θεοτόκος ἡ ἁγία
Παρθένος,
ὄχι μόνον ἐξαιτίας τῆς φύσεως τοῦ Λόγου, ἀλλὰ
καὶ ἐξαιτίας
τῆς θεώσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ποὺ ἡ
σύλληψις καὶ ἡ ὕπαρξίς τους
ἐγίνε με θαυμαστό τρόπο συγχρόνως. Ἡ σύλληψις
βέβαια ἀνήκει στο Λόγο,
ἐνῶ ἡ ὕπαρξις μέσα στον ἴδιο το Λόγο ἀνήκει στη
σάρκα, καθὼς ἡ ἴδια ἡ
Θεομήτωρ με υπερφυσικό τρόπο χορηγεῖ στον
πλάστη τὴν πλάση τοῦ καὶ στο
Θεό καὶ Δημιουργό τοῦ σύμπαντος τὴν ἀνθρώπινη
φύση τοῦ, διότι θέωσε
αὐτό ποὺ προσέλαβε· ἐνῶ ἡ ἐνώση διέσωζε αὐτά
ποὺ ἐνώθηκαν νὰ εἶναι ὅπως
ὅταν ἐνώθηκαν· καὶ δὲν ἐννοῶ μόνο τὴ θεία φύση,
ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνθρώπινη
φύση τοῦ Χριστοῦ, αὐτό ποὺ μας ξεπερνᾷ ἀλλὰ καὶ
εἶναι σύμφωνο μ' ἐμᾶς.
Διότι δὲν ἐγίνε πρῶτα σαν κι ἐμᾶς κι ἐπειτα ἐγίνε
πάνω ἀπὸ μας, ἀλλὰ ἀπὸ
τὴν πρώτη στιγμή τῆς υπάρξεώς τοῦ ἦταν καὶ τὰ
δύο, ἐπειδὴ εἶχε ἀπὸ τὴν
ἀρχὴ τῆς συλλήψεως τὴν ὕπαρξίς τοῦ μέσα στον
ἴδιο το Λόγο· τὸ ἀνθρώπινο
βέβαια εἶναι σύμφωνο με τὴν ἀνθρώπινη φύση,
ἐνῶ ὁ Θεός καὶ τὸ θεῖο
ἐννοοῦνται υπερφυσικά. Ἀκόμη μάλιστα ἀπόκτησε
καὶ τὰ ιδιώματα τῆς
ἐμψυχῆς σάρκας· ὁ Λόγος τὰ δέχτηκε γιὰ λόγους
οἰκονομίας, γιὰ νὰ γίνουν
αὐτὰ με τὴν τάξη τῆς φυσικῆς σειρᾶς, ἀληθινὰ καὶ
φυσιολογικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 57. Περί τῶν ιδιωμάτων τῶν
δύο φύσεων.
Τέλεια δὲ Θεὸν ὁμολογοῦντες τὸν αὐτὸν
Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστόν καὶ τέλειον ἀνθρωπὸν φαμεν τὸν
αὐτὸν πάντα ἔχειν,
ὅσα ὁ Πατήρ, πλὴν τῆς ἀγεννησίας, καὶ πάντα
ἔχειν, ὅσα ὁ Ἀδὰμ
ὁ πρῶτος, δίχα μόνῃς τῆς ἁμαρτίας, ἅτινὰ ἐστὶ
σῶμα καὶ ψυχὴ
λογικὴ τε καὶ νοερά· ἔχειν δὲ αὐτὸν
καταλλήλως ταῖς δύο φύσεσι

Για τὰ γνωρίσματα τῶν δύο φύσεων.
Ὁμολογώντας ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς
Χριστός εἶναι τέλειος Θεός
καὶ τέλειος ἄνθρωπος, υποστηρίζουμε ὅτι ἔχει ὅλα
ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησία, καὶ
ὅλα ὅσα εἶχε ὁ πρῶτος
Ἀδὰμ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία· αὐτὰ ποὺ ἔχει ἀπὸ
τον Ἀδὰμ εἶναι τὸ σῶμα καὶ
ἡ λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχὴ. Αὐτός ἔχει ἀκόμη,
ἀνάλογα με τὶς δύο φύσεις,
διπλὰ τὰ φυσικά γνωρίσματα τῶν δύο φύσεων· ἔχει
δύο φυσικὲς θελήσεις,

διπλᾶ τὰ τῶν δύο φύσεων φυσικά· δύο θελήσεις φυσικάς, τήν τε θείαν καὶ τήν ἀνθρωπίνην, καὶ ἐνεργείας δύο φυσικάς, θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην, καὶ αὐτεξούσια δύο φυσικά, θεῖόν τε καὶ ἀνθρώπινον, καὶ σοφίαν καὶ γνῶσιν, θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην. Ὁμοούσιος γὰρ ὢν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὐτεξουσίως θέλει καὶ ἐνεργεῖ ὡς Θεός, ὁμοούσιος δὲ ὢν καὶ ἡμῖν αὐτεξουσίως θέλει καὶ ἐνεργεῖ ὡς ἄνθρωπος ὁ αὐτός· αὐτοῦ γὰρ τὰ θαύματα, αὐτοῦ καὶ τὰ παθήματα.	τη θεία και την ανθρώπινη, δύο φυσικές ενέργειες, τη θεία και την ανθρώπινη, δύο φυσικά αυτεξούσια, το θείο και το ανθρώπινο, και σοφία και γνώση, τη θεία και την ανθρώπινη. Επειδή είναι ομοούσιος με το Θεό Πατέρα, θέλει και ενεργεί αυτεξούσια σαν Θεός· και επειδή είναι ομοούσιος με μας, ο ίδιος θέλει και ενεργεί σαν άνθρωπος· δηλαδή, δικά του είναι τα θαύματα, δικά του και τα παθήματα.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 58. Περί θελημάτων και αὐτεξουσιῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐπειδὴ μὲν οὖν δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, δύο αὐτοῦ καὶ τὰ φυσικὰ θελήματα καὶ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας φαμέν. Ἐπειδὴ δὲ μία τῶν δύο αὐτοῦ φύσεων ἡ ὑπόστασις, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν φαμεν θέλοντά τε καὶ ἐνεργοῦντα φυσικῶς κατ' ἄμφω, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς καὶ ἅπερ ἔστι Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· θέλειν δὲ καὶ ἐνεργεῖν οὐ διηρημένως, ἀλλ' ἡνωμένως· θέλει γὰρ καὶ ἐνεργεῖ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας. Ὡν γὰρ ἡ οὐσία ἡ αὐτή, τούτων καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτή· ὧν δὲ διάφορος ἡ οὐσία, τούτων διάφορος καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια. Καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ὧν ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτή, τούτων καὶ ἡ οὐσία ἡ αὐτή· ὧν δὲ διάφορος ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια, τούτων καὶ ἡ οὐσία διάφορος. Διὸ δὴ ἐπὶ μὲν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τῆς ταυτότητος τῆς τε ἐνεργείας καὶ τοῦ θελήματος τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως ἐπιγινώσκομεν. Ἐπὶ δὲ τῆς θείας οἰκονομίας ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν θελημάτων καὶ τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν ἐπιγινώσκομεν καὶ τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν εἰδότες συνομολογοῦμεν καὶ τὸ τῶν θελημάτων καὶ	Για τα θελήματα και τα αυτεξούσια του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Επειδή, λοιπόν, λέμε ότι οι φύσεις του Χριστού είναι δύο, δύο είναι και τα φυσικά του θελήματα και οι φυσικές του ενέργειες. Επειδή όμως μία είναι η υπόσταση των δύο φύσεών του, γι' αυτό λέμε ότι ένας είναι αυτός που θέλει και ενεργεί φυσικά και στις δύο φύσεις, από τις οποίες, στις οποίες και οι οποίες είναι ο Χριστός ο Θεός μας· θέλει και ενεργεί όχι χωριστά, αλλά ενωμένα· θέλει και ενεργεί κάθε μορφή (φύση) σε συνεργασία με την άλλη. Διότι αυτά που έχουν την ίδια φύση, έχουν και την ίδια θέληση και ενέργεια· και όποια έχουν διαφορετική ουσία, αυτά έχουν και διαφορετική θέληση και ενέργεια. Και το αντίστροφο, όσα έχουν την ίδια θέληση και ενέργεια έχουν και την ίδια ουσία· όσα έχουν διαφορετική θέληση και ενέργεια έχουν και διαφορετική ουσία. Γι' αυτό, λοιπόν, για τον Πατέρα, τον Υιό και το Άγιο Πνεύμα γνωρίζουμε την ταυτότητα της φύσεως από την ταυτότητα της ενεργείας και του θελήματος. Σχετικά με τη θεία οικονομία γνωρίζουμε τη διαφορά των φύσεων από τη διαφορά των ενεργειών και των θελημάτων· και επειδή γνωρίζουμε τη διαφορά των φύσεων, δεχόμαστε και τη διαφορά των θελημάτων και των ενεργειών. Διότι, όπως ακριβώς ο αριθμός των φύσεων του ίδιου και ενός Χριστού, όταν τον εννοούμε και τον λέμε με ευσέβεια, δεν

ἐνεργειῶν διάφορον. Ὡςπερ γὰρ τῶν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Χριστοῦ φύσεων ὁ ἀριθμὸς εὐσεβῶς νοούμενός τε καὶ λεγόμενος οὐ διαιρεῖ τὸν ἓνα Χριστόν, ἀλλὰ σῶζομένην καὶ ἐν τῇ ἐνώσει παρίστησι τῶν φύσεων τὴν διαφοράν, οὕτω καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν οὐσιωδῶς προσόντων ταῖς αὐτοῦ φύσεσι θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν –κατ’ ἄμφω γὰρ τὰς φύσεις θελητικὸς ἦν καὶ ἐνεργητικὸς τῆς ἡμῶν σωτηρίας– οὐ διαίρεσιν εἰσάγει –μὴ γένοιτο–, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν δηλοῖ καὶ μόνον, κἂν τῇ ἐνώσει, φυλακὴν καὶ σωτηρίαν· φυσικὰ γὰρ καὶ οὐχ ὑποστατικά φαμεν τὰ θελήματα καὶ τὰς ἐνεργείας. Λέγω δὲ αὐτὴν τὴν θελητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν δύναμιν, καθ’ ἣν θέλει καὶ ἐνεργεῖ τὰ τε θέλοντα καὶ ἐνεργοῦντα. Εἰ γὰρ ὑποστατικά δῶμεν αὐτά, ἑτεροθελεῖς καὶ ἑτεροενεργεῖς τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἀγίας Τριάδος εἰπεῖν ἀναγκασθίσόμεθα. Ἰστέον γάρ, ὡς οὐ ταυτόν ἐστι, θέλειν καὶ πῶς θέλειν· τὸ μὲν γὰρ θέλειν φύσεως, ὥςπερ καὶ τὸ ὁρᾶν –πᾶσι γὰρ ἀνθρώποις πρόσεστι–, τὸ δὲ πῶς θέλειν οὐ φύσεως, ἀλλὰ τῆς ἡμετέρας γνώμης, ὥςπερ καὶ τὸ πῶς ὁρᾶν, καλῶς ἢ κακῶς –οὐ γὰρ πάντες ἄνθρωποι ὁμοίως θέλουσιν οὐδ’ ὁμοίως ὁρῶσι. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν δώσομεν· τὸ γὰρ πῶς θέλειν, πῶς ὁρᾶν, ἢ πῶς ἐνεργεῖν, τρόπος ἐστὶ τῆς τοῦ θέλειν καὶ ὁρᾶν καὶ ἐνεργεῖν χρήσεως, μόνω τῷ κεκρημένῳ προσὸν καὶ τῶν ἄλλων αὐτὸν κατὰ τὴν κοινῶς λεγομένην διαφορὰν χωρίζον. Λέγεται οὖν τὸ μὲν ἀπλῶς θέλειν θέλησις, ἥτοι ἡ θελητικὴ δύναμις, λογικὴ οὕσα ὄρεξις καὶ θέλημα φυσικόν· τὸ δὲ πῶς θέλειν, ἥτοι τὸ τῇ θελήσει ὑποκείμενον, θελητὸν καὶ θέλημα γνωμικόν· θελητικὸν δὲ ἐστὶ τὸ πεφυκὸς θέλειν, οἷον θελητικὴ ἐστὶν ἡ θεία φύσις, ὡσαύτως καὶ ἡ ἀνθρωπίνη· θέλων δὲ ἐστὶν ὁ κεκρημένος τῇ θελήσει, ἥτοι ἡ ὑπόστασις, οἷον ὁ Πέτρος.

κομματιάζει τὸν ἓνα Χριστό, ἀλλὰ παρουσιάζει τὴν διαφορὰ των φύσεων νὰ διατηρεῖται στὴν ἐνότητα, παρόμοια καὶ ὁ ἀριθμὸς των θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν που υπάρχουν στὶς φύσεις του, σύμφωνα με τὴν οὐσία τους –διότι καὶ με τὶς δύο φύσεις του ἠθέλε καὶ ἐνήργησε τὴ σωτηρία μας–, δὲν εἰσάγει διαίρεση –αλίμονο–, ἀλλὰ φανερώνει μόνον τὴ διαφύλαξιν καὶ διάσωσίν τους, παρ’ ὅλη τὴν μεταξύ τους ἐνωση. Διότι ἰσχυρίζομαστε ὅτι τὰ θελήματα καὶ οἱ ἐνέργειες ἀνήκουν στὶς φύσεις καὶ ὄχι στὴν ὑπόστασιν. Καὶ ἐννοῶ τὴ θελητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ δύναμὶς του, με τὴν ὁποία θέλει καὶ ἐνεργεῖ αὐτὰ που θέλει καὶ ἐνεργεῖ. Διότι, ἀν τὰ θεωρήσουμε ὅτι ἀνήκουν στὴν ὑπόστασιν, τότε υποχρεωτικά θὰ θεωρήσουμε τὶς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἀγίας Τριάδος νὰ ἔχουν διαφορετικὴ θέλησιν καὶ ἐνέργεια. Πρέπει, δηλαδή, νὰ γνωρίζουμε ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα ἡ θέλησιν καὶ ὁ τρόπος τῆς θελήσεως· διότι ἡ θέλησιν ἀνήκει στὴ φύσιν, ὅπως καὶ ἡ ὄρασιν –καθὼς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι προικισμένοι μ’ αὐτήν–· ὁ τρόπος ὁμῶς τῆς θελήσεως δὲν ἀνήκει στὴ φύσιν, ἀλλὰ στὴν ἀπόφασίν μας, ὅπως ὁ καλὸς ἢ κακὸς τρόπος τῆς ὄρασης –διότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν θέλουν οὔτε βλέπουν τὸ ἴδιο. Αὐτὸ τὸ δεχόμεστε καὶ γιὰ τὶς ἐνέργειες· Διότι τρόπος τῆς θελήσεως, ὁ τρόπος τῆς ὁράσεως, ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας ἀνήκουν στὸν τρόπο χρήσεως τῆς θελήσεως, τῆς ὁράσεως καὶ τῆς ἐνεργείας· διακρίνει αὐτὸν που τὰ χρησιμοποιοῖ καὶ τὸν ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς ἄλλους σὲ ὅ,τι κατὰ κοινὴ ὁμολογία διαφέρει. Ἐπομένως, τὸ νὰ θέλει ἀπλᾶ κανεῖς λέγεται θέλησιν· πρόκειται δηλαδή γιὰ τὴ θελητικὴ δύναμιν, ἡ ὁποία εἶναι λογικὴ ἐπιθυμία καὶ θέλημα τῆς φύσεως. Ὁ τρόπος πάλι τῆς θελήσεως, αὐτὸ δηλαδή που εἶναι στὴ διάθεσιν τῆς θελήσεως, λέγεται θελητὸ καὶ γνωμικὸ θέλημα· θελητικὸ πάλι εἶναι αὐτὸ που ἀπὸ τὴ φύσιν του θέλει· θελητικὴ γιὰ παράδειγμα εἶναι ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη

Ἐπειδὴ τοίνυν εἷς μὲν ἔστιν ὁ Χριστὸς καὶ μία αὐτοῦ ἡ ὑπόστασις, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἔστιν ὁ θέλων καὶ ἐνεργῶν θεϊκῶς τε καὶ ἀνθρωπίνως. Ἐπειδὴ δὲ δύο φύσεις ἔχει θελητικὰς ὡς λογικὰς –πᾶν γὰρ λογικὸν θελητικόν τε καὶ αὐτεξούσιον–, δύο θελήσεις, ἦτοι θελήματα φυσικὰ ἐπ’ αὐτοῦ ἐροῦμεν. Θελητικὸς γάρ ἐστιν ὁ αὐτὸς κατ’ ἄμφω τὰς αὐτοῦ φύσεις· τὴν γὰρ φυσικῶς ἐνυπάρχουσαν ἡμῖν θελητικὴν δύναμιν ἀνέλαβε. Καὶ ἐπειδὴ εἷς ἔστιν ὁ Χριστὸς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ θέλων καθ’ ἑκατέραν φύσιν, τὸ αὐτὸ θελητὸν λέξομεν ἐπ’ αὐτοῦ οὐχ ὡς μόνον θέλοντος, ἃ φυσικῶς ὡς Θεὸς ἠθέλεν –οὐ γὰρ θεότητος τὸ θέλαιν φαγεῖν, πιεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα–, ἀλλὰ καὶ τὰ συστατικὰ τῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οὐκ ἐναντιότητι γνῶμης, ἀλλ’ ἐν ιδιότητι φύσεων· τότε γὰρ ταῦτα φυσικῶς ἠθέλεν, ὅτε ἡ θεία αὐτοῦ θέλησις ἠθέλε καὶ παρεχόμεν τῇ σαρκὶ πάσχειν καὶ πράττειν τὰ ἴδια. Ὅτι δὲ φυσικῶς πρόσσεστι τῷ ἀνθρώπῳ ἡ θέλησις, ἐντεῦθεν δηλόν. Ὑπεξαίρουμένης τῆς θείας τρία εἶδη ζωῆς εἰσιν· ἡ φυτική, ἡ αἰσθητική, ἡ νοερά. Τῆς μὲν οὖν φυτικῆς ἴδιον ἡ θρεπτική, ἡ αὐξητική, ἡ γεννητική κίνησις· τῆς δὲ αἰσθητικῆς ἡ καθ’ ὁρμὴν κίνησις, τῆς δὲ λογικῆς καὶ νοερᾶς ἡ αὐτεξούσιος. Εἰ οὖν κατὰ φύσιν πρόσσεστι τῇ φυτικῇ ἡ θρεπτική καὶ τῇ αἰσθητικῇ ἡ καθ’ ὁρμὴν κίνησις, κατὰ φύσιν ἄρα πρόσσεστι καὶ τῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ ἡ αὐτεξούσιος· αὐτεξουσιότης δὲ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, εἰ μὴ ἡ θέλησις· γεγινώς τοίνυν ὁ Λόγος σὰρξ ἐμψυχος, νοερά καὶ αὐτεξούσιος, γέγονε καὶ θελητικός. Ἔτι δὲ καὶ ἀδιδακτὰ εἰσι τὰ φυσικά· οὐδεὶς γὰρ λογίζεσθαι ἢ ζῆν ἢ πεινῆν ἢ διψῆν ἢ ὑπνοῦν μανθάνει. Οὕτε δὲ θέλαιν μανθάνομεν· ὥστε φυσικὸν τὸ θέλαιν. Καὶ πάλιν· εἰ ἐν τοῖς ἀλόγοις ἄγει μὲν ἡ φύσις, ἄγεται δὲ

φύση. Αὐτὸς πάλι που θέλει εἶναι ἐκεῖνος που χρησιμοποιοῖ τὴν θέληση, δηλαδή ἡ υπόστασις· γὰρ παράδειγμα ὁ Πέτρος. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἓνας εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ μία ἡ υπόστασίς του, καὶ αὐτὸς που θέλει καὶ ἐνεργεῖ καὶ θεϊκὰ καὶ ἀνθρώπινα εἶναι ἓνας καὶ ὁ ἴδιος. Καὶ ἐπειδὴ ἔχει δύο θελητικές φύσεις που εἶναι λογικὴς –διότι κάθε τι το λογικὸ εἶναι θελητικὸ καὶ αὐτεξούσιο– θα δεχθούμε ὅτι ἔχει δύο θελήσεις, δύο θελήματα δηλαδή τῆς φύσεως. Εἶναι δηλαδή θεληματικὸς καὶ στις δύο φύσεις του· διότι πήρε τὴν θελητικὴν δύναμιν ἀπὸ τὴν φύσην που ὑπάρχει μέσα μας. Καὶ ἐπειδὴ ἓνας εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ὁ ἴδιος θέλει καὶ με τὴν μία καὶ με τὴν ἄλλην φύση, θα τοῦ ἀποδώσουμε τὸ δικό του θέλημα· καὶ δὲν θέλει μόνον αὐτὰ που ὡς Θεὸς ἠθέλε –διότι δὲν χαρακτηρίζει τὸ Θεὸ ἡ ἐπιθυμία τοῦ φαγητοῦ, τοῦ πιοτοῦ καὶ τὰ παρόμοια–, ἀλλὰ θέλει καὶ αὐτὰ που χαρακτηρίζουν τὴν ἀνθρώπινην φύση· καὶ δὲν ἔρχονται σὲ ἀντίθεση (οἱ δύο φύσεις), ἀλλὰ ἐκφράζουν τὸ ἰδιαίτερο γνῶρισμά τους. Διότι τότε ἡ (ἀνθρώπινη) φύση τοῦ ἠθέλε νὰ πάσχει καὶ νὰ κάμει αὐτὰ που τῆς ἀνήκουν, ἀφοῦ ἡ θεία θέλησίς τοῦ τῆς τα παραχωροῦσε (στὴν ἀνθρώπινην). Καὶ εἶναι φανερό ἐδῶ ὅτι ἡ θέληση δίδεται στὸν ἀνθρώπο ἀπὸ τὴν φύσην τοῦ. Ἀν ἐξαίρεσουμε τὴν θεία ζωὴν, ὑπάρχουν τρία εἶδη ζωῆς· ἡ φυτική, ἡ αἰσθητική καὶ ἡ νοερή. Γνώρισματα τῆς φυτικῆς ζωῆς εἶναι ἡ θρεπτική, ἡ αὐξητική καὶ ἀναπαραγωγική κίνησις· τῆς αἰσθητικῆς εἶναι ἡ κίνησις τῶν ὁρμῶν (ἐνστίκτων) καὶ τῆς λογικῆς καὶ νοερῆς ἡ κίνησις τοῦ αὐτεξουσιίου. Εἰάν, λοιπόν, προστίθεται σύμφωνα με τὴν φύση ἡ θρεπτικὴ κίνησις στὴ φυτικὴ ζωὴ καὶ ἡ κίνησις τῶν ὁρμῶν στὴν αἰσθητική, εἶναι ἐπόμενο νὰ προστίθεται σύμφωνα με τὴν φύση καὶ ἡ αὐτεξούσια κίνησις στὴ λογικὴ καὶ νοερὴ ζωὴ. Τὸ αὐτεξούσιο μάλιστα τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ θέληση· ἐφόσον, λοιπόν, ὁ Λόγος ἐγίνε σὰρκα με ψυχὴν, νοερὴ καὶ αὐτεξούσια, ἀπόκτησε καὶ (ἀνθρώπινη) θέληση.

ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐξουσιαστικῶς κατὰ θέλησιν
κινουμένῳ,
ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος.
Καὶ πάλιν· εἰ κατ' εἰκόνα τῆς μακαρίας καὶ
ὑπερουσίου θεότητος
ὁ ἄνθρωπος γεγένηται, αὐτεξούσιος δὲ φύσει
καὶ θελητικῇ
ἡ θεία φύσις, ἄρα καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς αὐτῆς
εἰκῶν, αὐτεξούσιος
φύσει καὶ θελητικός· τὸ γὰρ αὐτεξούσιον
θέλησιν ὠρίσαντο οἱ πατέρες.
Ἔτι δὲ εἰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐνυπάρχει τὸ
θέλειν καὶ οὐ τοῖς μὲν
ἐνυπάρχει, τοῖς δὲ οὐκ ἐνυπάρχει, τὸ δὲ
κοινῶς πᾶσιν ἐνθεωρούμενον
φύσιν χαρακτηρίζει ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀτόμοις,
ἄρα φύσει θελητικός
ὁ ἄνθρωπος.
Καὶ αὖθις· εἰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἡ φύσις οὐκ
ἐπιδέχεται, ἐπίσης δὲ
πᾶσιν ἐνυπάρχει τὸ θέλειν καὶ οὐ τοῖς μὲν
πλέον, τοῖς δὲ ἔλαττον,
ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος· ὥστε, εἰ
φύσει θελητικός
ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ Κύριος, οὐ μόνον καθὸ
Θεός, ἀλλὰ καὶ καθὸ
ἄνθρωπος γέγονε, φύσει θελητικός ἐστίν.
Ὡς περ γὰρ τὴν ἡμετέραν
φύσιν ἀνέλαβεν, οὕτω καὶ τὸ ἡμέτερον
θέλημα φύσει ἀνείληφεν·
καὶ κατὰ τοῦτο οἱ πατέρες τὸ ἡμέτερον ἐν
ἐαυτῷ τυπῶσαι αὐτὸν
ἔφησαν θέλημα.
Εἰ φυσικὸν οὐκ ἔστι τὸ θέλημα, ἢ
ὑποστατικὸν ἔσται ἢ παρὰ φύσιν·
ἀλλ' εἰ μὲν ὑποστατικόν, ἐτερόβουλος οὕτω γε
ἔσται ὁ Υἱὸς
τῷ Πατρὶ· μόνῃς γὰρ ὑποστάσεως
χαρακτηριστικόν
τὸ ὑποστατικόν· εἰ δὲ παρὰ φύσιν, ἔκπτωσις
τῆς φύσεως ἔσται
τὸ θέλημα· φθαρτικὰ γὰρ τῶν κατὰ φύσιν τὰ
παρὰ φύσιν.
Ὁ τῶν ὅλων Θεός καὶ Πατὴρ ἢ καθὸ Πατὴρ
θέλει ἢ καθὸ Θεός.
Ἀλλ' εἰ μὲν καθὸ Πατὴρ, ἄλλο αὐτοῦ ἔσται
παρὰ τὸ τοῦ Υἱοῦ
θέλημα· οὐ γὰρ Πατὴρ ὁ Υἱός. Εἰ δὲ καθὸ
Θεός, Θεός δὲ ὁ Υἱός,
Θεός δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἄρα τὸ
θέλημα φύσεως, ἡγουν φυσικόν.
Ἔτι, εἰ κατὰ τοὺς πατέρας, ὧν τὸ θέλημα ἔν,

Ἀκόμη, αὐτὰ που χαρακτηρίζουν τὴ φύσιν δὲν
διδάσκονται· κανεῖς δηλαδὴ
δὲ μαθαίνει νὰ σκέφτεται, νὰ ζεῖ, νὰ πεινά, νὰ διψᾷ
καὶ νὰ κοιμάται. Οὐτε
πάλι μαθαίνουμε νὰ θέλουμε· επομένως, ἡ θέλησις
εἶναι φυσικὸ πρᾶγμα.
Καὶ ἐπίσης· εἰάν τα ἄλογα ζῶα ἐξουσιάζονται ἀπὸ
τὴ φύσιν, ὁ ἄνθρωπος ὅμως,
ὁ ὁποῖος κινεῖται με τὴ θέλησίν του, ἐξουσιάζει (τὴ
φύσιν)·
επομένως, ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴ θέλησιν ἀπὸ τὴ φύσιν
του.
Ἀκόμη· εἰάν ὁ ἄνθρωπος ἐγίνε κατ' εἰκόνα τοῦ
μακάριου καὶ ὑπερουσίου
Θεοῦ, καὶ ἡ θεία φύσις εἶναι αὐτεξούσια καὶ
θελητικὴ ἀπὸ τὸν εαυτὸ τῆς,
εἶναι ἐπόμενο καὶ ὁ ἄνθρωπος, σαν εἰκόνα τοῦ
(Θεοῦ), νὰ εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν
τοῦ αὐτεξούσιος καὶ θελητικός· διότι οἱ Πατέρες
ονόμασαν τὸ αὐτεξούσιο
θέλησις.
Καὶ ἀκόμη ἡ θέλησις ὑπάρχει σ' ὅλους τοὺς
ἀνθρώπους· δὲν εἶναι σ' ἄλλους
ἐμφυτὴ καὶ σ' ἄλλους ὄχι.
Καὶ εἰάν αὐτὸ που ἀποτελεῖ κοινὸ γνῶρισμα σὲ
ὅλους διακρίνει τὴ φύσιν τῶν ἀτόμων που τὸ ἔχουν,
επομένως ἀπὸ τὴ φύσιν
τοῦ ἁνθρώπου εἶναι θελητικός.
Επίσης, εἰάν ἡ φύσιν δὲν ἐπιδέχεται τὸ περισσότερο
ἢ τὸ λιγότερο καὶ
σ' ὅλους ἡ θέλησις εἶναι ἐμφυτὴ, καὶ ὄχι σ' ἄλλους
περισσότερο καὶ σ' ἄλλους
λιγότερο, ἄρα εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν θελητικός
ἁνθρωπος. Επομένως, ἀν
ὁ ἁνθρωπος εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν τοῦ θελητικός, καὶ ὁ
Κύριος, ὄχι μόνον ἐπειδὴ
εἶναι Θεός, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἐγίνε ἁνθρωπος, εἶναι
θελητικός ἀπὸ τὴ φύσιν τοῦ.
Διότι, ὅπως ὁ ἁνθρωπος ἀνέλαβε τὴ φύσιν μας, ἐτσι
πήρε καὶ τὸ φυσικὸ μας
θέλημα· καὶ σχετικὰ μ' αὐτὸ οἱ Πατέρες εἶπαν ὅτι
αὐτὸς σχημάτισε στὸ
πρόσωπό του τὸ δικό μας θέλημα.
Ἀν τὸ θέλημα δὲν εἶναι φυσικὸ, ἢ θὰ ἀνήκει στὴν
ὑπόστασιν ἢ θὰ εἶναι παρὰ
φύσιν· ἀλλὰ, ἀν ἀνήκει στὴν ὑπόστασιν, τότε ὁ Υἱὸς
θὰ ἔχει διαφορετικὴ
θέλησις ἀπὸ τὸν Πατέρα· διότι τὸ ὑποστατικὸ
θέλημα χαρακτηρίζει μόνον τὴν
ὑπόστασιν. Εἰάν πάλι εἶναι παρὰ φύσιν, τότε τὸ
θέλημα θ' ἀποτελεῖ ξεπεσμό
τῆς φύσεως· διότι τα ἀφύσικα καταστρέφουν τὰ

τούτων καὶ ἡ οὐσία
μία, ἓν δὲ θέλημα τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ
καὶ τῆς ἀνθρωπότητος
αὐτοῦ, ἄρα μία καὶ ἡ αὐτὴ τούτων ἔσται καὶ ἡ
οὐσία.
Καὶ πάλιν· εἰ κατὰ τοὺς πατέρας ἢ τῆς φύσεως
διαφορὰ τῷ ἑνὶ
θελήματι οὐ διαφαίνεται, ἀνάγκη ἢ ἓν θέλημα
λέγοντας φυσικῇν
ἐν Χριστῷ μὴ λέγειν διαφορὰν ἢ φυσικῇν
λέγοντας διαφορὰν
ἐν θέλημα μὴ λέγειν.
Καὶ αὖθις· εἰ, καθὼς φησι τὸ θεῖον
Εὐαγγέλιον, ἐλθὼν ὁ Κύριος εἰς τὰ
μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος «καὶ εἰσελθὼν εἰς
οἶκον οὐδένα ἠθέλησε
γνῶναι καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν», εἰ τὸ θεῖον
αὐτοῦ θέλημα
παντοδύναμον, θελήσας δὲ λαθεῖν οὐ
δεδύνηται, ἄρα καθὸ
ἄνθρωπος θελήσας οὐκ ἠδυνήθη καὶ
θελητικὸς ἦν καὶ καθὸ ἄνθρωπος.
Καὶ πάλιν· «Ἐλθὼν», φησὶν, «εἰς τὸν τόπον»
«εἶπε· Διψῶ». «Καὶ ἔδωκαν
αὐτῷ οἶνον μετὰ χολῆς μεμιγμένον, καὶ
γευσάμενος οὐκ ἠθέλησε
πιεῖν». Εἰ μὲν οὖν καθὸ Θεὸς ἐδίψησε, καὶ
γευσάμενος οὐκ ἠθέλησε
πιεῖν, ἐμπαθὴς ἄρα καθὸ Θεός· πάθος γὰρ ἢ τε
δίψα καὶ ἢ γεῦσις.
Εἰ δὲ οὐ καθὸ Θεός, πάντως καθὸ ἄνθρωπος
ἐδίψησε καὶ θελητικὸς ἦν
καὶ καθὸ ἄνθρωπος.
Καὶ ὁ μακάριος δὲ Παῦλος ὁ ἀπόστολος·
«Γενόμενος», φησὶν,
«ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ
σταυροῦ». Ἡ ὑπακοὴ τοῦ ὄντος
θελήματός ἐστιν ὑποταγή, ἢ τοῦ μὴ ὄντος· οὐ
γὰρ τὸ ἄλογον
ὑπήκοον ἢ παρήκοον λέξομεν· ὑπήκοος δὲ
γενόμενος τῷ Πατρὶ
ὁ Κύριος οὐ καθὸ Θεός γεγονεν, ἀλλὰ καθὸ
ἄνθρωπος. «Καθὸ γὰρ
Θεὸς οὔτε ὑπήκοος οὔτε παρήκοος· τῶν ὑπὸ
χεῖρα γὰρ ταῦτα»,
καθὼς ὁ θεηγόρος ἔφη Γρηγόριος. Θελητικὸς
ἄρα καὶ καθὸ
ἄνθρωπος ὁ Χριστός.
Φυσικὸν δὲ τὸ θέλημα λέγοντες, οὐκ
ἠναγκασμένον τοῦτο φαμεν,
ἀλλ' αὐτεξούσιον· εἰ γὰρ λογικόν, πάντως καὶ
αὐτεξούσιον.

φυσικά.
Ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας ὅλου τοῦ κόσμου θέλει ἢ
επειδὴ εἶναι Πατέρας ἢ επειδὴ
εἶναι Θεός. Ἀν βέβαια θέλει σαν Πατέρας, το
θέλημά του θα εἶναι διαφορετικὸ
ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ· διότι ὁ Υἱὸς δεν εἶναι Πατέρας. Εἰάν
ὅμως θέλει σαν Θεός –καὶ
ὁ Υἱός, ὅπως καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, εἶναι Θεός–,
εἶναι ἐπόμενο το θέλημα να
εἶναι γνώρισμα τῆς φύσεως, να εἶναι δηλαδὴ
φυσικό.
Εἰσὶς, εἰάν σύμφωνα με τοὺς Πατέρες, που ἔχουν
ένα θέλημα, εἶναι καὶ ἡ
οὐσία τοὺς μία, καὶ εφόσον το θέλημα τῆς θείας
καὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως
τοῦ Χριστοῦ εἶναι ένα, ἄρα καὶ ἡ οὐσία τοὺς θα
εἶναι μία καὶ ἡ ἴδια.
Ἀκόμη, εἰάν, σύμφωνα με τοὺς Πατέρες, ἡ διαφορὰ
τῆς φύσεως δεν φαίνεται
καθαρά με το ένα θέλημα, εἶναι ἀνάγκη ἢ λέγοντας
ένα θέλημα να μην
εννοοῦμε διαφορὰ φύσεως στο Χριστό ἢ, ὅταν
μιλάμε για φυσικὴ διαφορὰ,
να μην εννοοῦμε ένα θέλημα.
Καὶ ἐπιπλέον, εἰάν, ὅπως λέει τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο,
ἦλθε ὁ Κύριος στα μέρη τῆς
Τύρου καὶ τῆς Σιδῶνος, «καὶ μπήκε σ' ἓνα σπίτι
χωρὶς να θέλει να τον δει
κανένας, ἀλλὰ δεν μπόρεσε να διαφύγει τὴν
προσοχή», τότε, εφόσον τὸ θεῖο
θέλημά του εἶναι παντοδύναμο, καὶ παρόλο που
θέλησε να διαφύγει τὴν
προσοχή δεν τα κατάφερε, ἐπομένως, σαν
ἄνθρωπος ἠθέλε (να διαφύγει τὴν
προσοχή) καὶ δεν τα κατάφερε· καὶ ἦταν θελητικὸς,
επειδὴ ἦταν ἄνθρωπος.
Καὶ πάλι λέει ἡ Γραφή: «Ἀφοῦ ἦλθε στον τόπο,
εἶπε «διψῶ». Καὶ του ἔδωσαν
να πιεῖ κρασί ἀνάμεικτο με ξύδι· ὅταν ὅμως το
δοκίμασε, δεν ἠθελε να πιεῖ».
Εἰάν, λοιπόν, σαν Θεός δίψασε καὶ ἀφοῦ δοκίμασε
δεν θέλησε να πιεῖ,
ἄρα σαν Θεός ἔχει πάθη· διότι ἡ δίψα καὶ ἡ γεύση
εἶναι εἶναι πάθος.
Εἰάν ὅμως σαν ἄνθρωπος καὶ ὄχι σαν Θεός δίψασε
καὶ θέλησε να πιεῖ, ἦταν
θελητικὸς διότι ἦταν ἄνθρωπος.
Καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος λέει ἀκόμη:
«Ὑπάκουσε (στο θέλημα τοῦ
Πατέρα) μέχρι να πεθάνει, καὶ μάλιστα με
σταυρικὸ θάνατο». Ἡ ὑπακοὴ
δείχνει ὅτι υφίσταται θέλημα, ὅχι ὅτι δεν

Οὐ μόνον γὰρ ἡ θεία καὶ ἄκτιστος φύσις
 οὐδὲν ἠναγκασμένον ἔχει,
 ἀλλ' οὐδὲ ἡ νοερά καὶ κτιστή. Τοῦτο δὲ
 δῆλον· φύσει γὰρ ὦν ἀγαθὸς
 ὁ Θεὸς καὶ φύσει δημιουργὸς καὶ φύσει Θεὸς
 οὐκ ἀνάγκη ταῦτά ἐστι·
 τίς γὰρ ὁ τὴν ἀνάγκην ἐπάγων;
 Δεῖ δὲ εἶδέναι, ὡς αὐτεξουσιότης ὁμωνύμως
 λέγεται, ἄλλως μὲν
 ἐπὶ Θεοῦ, ἄλλως δὲ ἐπὶ ἀγγέλων, καὶ ἄλλως
 ἐπὶ ἀνθρώπων.
 Ἐπὶ Θεοῦ μὲν γὰρ ὑπερουσίως, ἐπὶ δὲ ἀγγέλων
 ὡς συντρεχούσης
 τῇ ἔξει τῆς προχειρήσεως καὶ παρενθήκην
 ὅλως χρόνου
 μὴ παραδεχομένης· ἔχων γὰρ φυσικῶς τὸ
 αὐτεξούσιον
 ἀπαρεμποδίστως τούτῳ κέχρηται, μηδὲ τὴν ἐκ
 σώματος
 ἀντιπάθειαν ἔχων μηδὲ τὸν προσβάλλοντα.
 Ἐπὶ δὲ ἀνθρώπων
 ὡς χρονικῶς τῆς ἔξεως προεπινοουμένης τῆς
 ἐγχειρήσεως·
 αὐτεξούσιος μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος καὶ
 φυσικῶς ἔχει
 τὸ αὐτεξούσιον, ἔχει δὲ καὶ τὴν ἐκ τοῦ
 Διαβόλου προσβολὴν καὶ
 τὴν τοῦ σώματος κίνησιν. Διὰ οὖν τὴν
 προσβολὴν καὶ τὸ βάρος
 τοῦ σώματος ἐφυστερίζει ἢ προχειρίσιν τῆς
 ἔξεως.
 Εἰ οὖν θέλων ὁ Ἀδὰμ ὑπήκουσε καὶ θελήσας
 ἔφαγεν,
 ἄρα πρωτοπαθὴς ἐν ἡμῖν ἡ θέλησις· εἰ δὲ
 πρωτοπαθὴς ἡ θέλησις,
 ταύτην δὲ μετὰ τῆς φύσεως ὁ Λόγος
 σαρκωθείς οὐκ ἀνέλαβεν,
 οὐκ ἄρα ἔξω τῆς ἀμαρτίας γεγόναμεν. Ἔτι δὲ
 εἰ ἔργον αὐτοῦ
 ἢ αὐτεξούσιος τῆς φύσεως ὑπάρχει δύναμις,
 ταύτην δὲ οὐκ ἀνέλαβεν,
 ἢ καταγνοὺς τῆς οἰκείας δημιουργίας ὡς οὐ
 καλῆς ἢ φθονήσας ἡμῖν
 τῆς κατ' αὐτὴν θεραπείας, ἡμᾶς μὲν τῆς
 παντελοῦς ἀποστερῶν
 θεραπείας, ἑαυτὸν δὲ ὑπὸ πάθος ὄντα δεικνύς
 τῷ μὴ θέλῃν
 ἢ τῷ μὴ δύνασθαι τελείως σώζειν.
 Ἀδύνατον δὲ ἐν τι σύνθετον ἐκ τῶν δύο
 θελημάτων λέγειν,
 ὥσπερ ἐκ τῶν φύσεων σύνθετον τὴν
 ὑπόστασιν. Πρῶτον μὲν ὅτι

υφίσταται· διότι δεν θα πούμε ὅτι
 αὐτό που δεν ἔχει λογικὴ κάνει υπακοή ἢ παρακοή.
 Καὶ ὁ Κύριος δεν ἔκανε
 τὴν υπακοή του στὸν Πατέρα σαν Θεός, ἀλλὰ σαν
 ἄνθρωπος. Διότι, ὅπως
 λέει ὁ θεολόγος Γρηγόριος «σαν Θεός δεν ἔκανε
 οὔτε υπακοή οὔτε παρακοή·
 αὐτὰ ἀνήκουν στους κατώτερους». Επομένως, ὁ
 Χριστὸς εἶναι θελητικός,
 ἐπειδὴ εἶναι καὶ ἄνθρωπος.
 Λέγοντας φυσικὸ θέλημα, δεν ἐννοοῦμε ὅτι
 ἐπιβάλλεται με βία, ἀλλὰ εἶναι
 αὐτεξούσιο· εφόσον εἶναι λογικό, ὁποσδήποτε
 εἶναι καὶ αὐτεξούσιο.
 Διότι ὄχι μόνον ἡ θεία καὶ ἀκτιστὴ φύση δεν ἔχει
 τίποτε ἀναγκαστικά, ἀλλὰ
 οὔτε καὶ ἡ νοερὴ καὶ κτιστή.
 Καὶ εἶναι φανερό αὐτό· ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶναι ἀπὸ
 τῆ φύσης τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀπὸ τῆ φύσης τοῦ
 δημιουργοῦ καὶ Θεός, δεν τα ἔχει
 αὐτὰ με ἐξαναγκασμό· διότι ποιὸς εἶναι αὐτός που
 ἐπιβάλλει με ἐξαναγκασμό;
 Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ αὐτεξουσιότητα ὡς
 ὅρος χρησιμοποιεῖται σὲ
 ὅλες τὶς περιπτώσεις, ἀλλὰ με ἄλλο νόημα γιὰ τὸ
 Θεό, ἄλλο γιὰ τοὺς ἀγγέλους
 καὶ ἄλλο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Γιὰ τὸ Θεό
 χρησιμοποιεῖται υπερβατικά, ἐνῶ
 γιὰ τοὺς ἀγγέλους με τὴν προϋπόθεση ὅτι ἡ
 ἐπιλογὴ τοὺς συμφωνεῖ μ' αὐτό
 που ἔχουν συνηθίσει καὶ δεν υποπίπτει καθόλου
 στὶς συνθήκες τοῦ χρόνου·
 ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὁ ἀγγελος ἔχει ἀπὸ τῆ φύσης τοῦ το
 αὐτεξούσιο,
 τὸ χρησιμοποιεῖ ἀνεμπόδιστα, χωρὶς νὰ ἔχει οὔτε
 τὴν ἀντίδραση τοῦ σώματος
 οὔτε αὐτόν που θὰ του ἐπιτεθεῖ. Γιὰ τοὺς
 ἀνθρώπους πάλι με τὴν προϋπόθεση
 ὅτι ἡ συνήθεια ἐξετάζει ἐκ τῶν προτέρων αὐτό που
 πρόκειται νὰ κάνει.
 Εἶναι βέβαια αὐτεξούσιος ὁ ἄνθρωπος καὶ ἔχει ἀπὸ
 τῆ φύσης τοῦ το
 αὐτεξούσιο, ἀλλὰ δέχεται καὶ τὴν ἐπίθεση τοῦ
 Διαβόλου καὶ ἔχει καὶ τὴν
 ροπὴ τοῦ σώματος. Εξαιτίας, λοιπόν, τῆς
 προσβολῆς τοῦ διαβόλου καὶ τῆς
 ἀαντιδράσης τοῦ σώματος ἡ ἐκτέλεση καθυστερεῖ
 μετὰ τὴ συνήθεια.
 Ἄν, λοιπόν, ὁ Ἀδὰμ υπάκουσε καὶ ἔφαγε με τὴ
 θέλησή του, εἶναι ἐπόμενο
 ἡ θέληση νὰ εἶναι γιὰ μας πρωτοπαθὴς. Καὶ εἰάν
 εἶναι πρωτοπαθὴς καὶ

αἱ συνθέσεις τῶν ἐν ὑποστάσει ὄντων καὶ οὐ
τῶν ἑτέρῳ λόγῳ
καὶ οὐκ ἰδίῳ θεωρουμένων εἰσί· δεύτερον δέ,
ὅτι, εἰ τῶν θελημάτων
καὶ ἐνεργειῶν σύνθεσιν λέξομεν, καὶ τῶν
ἄλλων φυσικῶν ἰδιωμάτων
σύνθεσιν εἰπεῖν ἀναγκασθῶμεθα, τοῦ
ἀκτίστου καὶ τοῦ κτιστοῦ,
τοῦ ἀοράτου καὶ ὁρατοῦ καὶ τῶν τοιούτων.
Πῶς δὲ καὶ τὸ ἐκ τῶν
θελημάτων σύνθετον θέλημα
προσαγορευθήσεται; Ἀδύνατον γὰρ
τὸ σύνθετον τῇ τῶν συντεθέντων ὀνομάζεσθαι
προσηγορίᾳ,
ἐπεὶ καὶ τὸ ἐκ τῶν φύσεων σύνθετον φύσιν
προσαγορεύσομεν
καὶ οὐχ ὑπόστασιν; Ἔτι δὲ καὶ εἰ ἐν σύνθετον
θέλημα ἐπὶ Χριστοῦ
λέξομεν, θελήματι τοῦ Πατρὸς αὐτὸν
χωρίζομεν· οὐ γὰρ σύνθετον
τὸ τοῦ Πατρὸς θέλημα. Λείπεται τοίνυν εἰπεῖν
μόνην τὴν ὑπόστασιν
τοῦ Χριστοῦ σύνθετον καὶ κοινήν, ὥσπερ τῶν
φύσεων, οὕτω καὶ
τῶν φυσικῶν αὐτοῦ.
Γνώμην δὲ καὶ προαίρεσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου
λέγειν ἀδύνατον,
εἴπερ κυριολεκτεῖν βουλόμεθα. Ἡ γνώμη γὰρ
μετὰ τὴν περὶ τοῦ
ἀγνοουμένου ζήτησιν καὶ βούλευσιν, ἥτοι
βουλὴν καὶ κρίσιν πρὸς
τὸ κριθὲν ἐστὶ διάθεσις· μεθ' ἣν ἡ προαίρεσις
ἐκλεγομένη καὶ αἰρουμένη
πρὸ τοῦ ἑτέρου τὸ ἕτερον. Ὁ δὲ Κύριος οὐ
ψιλὸς ὢν ἄνθρωπος ἀλλὰ
καὶ Θεὸς καὶ πάντα εἰδὼς ἀνενδεῆς σκέψεως
καὶ ζητήσεως καὶ βουλήs
ὑπῆρχε καὶ κρίσεως καὶ φυσικῶς τὴν τε πρὸς
τὸ καλὸν εἶχεν
οἰκεῖωσιν καὶ τὴν πρὸς τὸ κακὸν ἀλλοτριώσιν.

Οὕτω γοῦν καὶ Ἡσαΐας φησὶν, ὅτι «πρὶν ἢ
γνῶναι τὸ παιδίον
ἢ προελέσθαι πονηρά, ἐκλέγεται τὸ ἀγαθόν·
διότι πρὶν ἢ γνῶναι
τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ
τοῦ ἐκλέξασθαι
τὸ ἀγαθόν». Τὸ γὰρ «πρὶν» δηλοῖ, ὅτι οὐ καθ'
ἡμᾶς ζητήσας
καὶ βουλευσάμενος, ἀλλὰ Θεὸς ὢν καὶ θεϊκῶς
καὶ τὸ κατὰ σάρκα
ὑποστάς, τουτέστι καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένος

ἀν ὁ Λόγος, ὅταν σαρκώθηκε, δὲν τὴν προσέλαβε
μαζί με ὅλη τὴ φύση μας,
τότε δὲν ἐλευθερωθήκαμε ἀπὸ τὴν ἀμαρτία.
Επιπλέον, εἰάν ὁ Θεὸς
δημιούργησε τὴν αὐτεξούσια δύναμη τῆς φύσεως,
ἀλλὰ δὲν τὴν προσέλαβε,
εἴτε ἐπειδὴ θεώρησε ὅτι τὰ δημιουργήματά του δὲν
ἦταν τάχα καλὰ, εἴτε
ἐπειδὴ δὲν θέλησε αὐτὴν συγκεκριμένα νὰ
θεραπεύσει, τότε δὲν μας ἔδωσε
τὴν τέλεια θεραπεία καὶ παρουσίασε τὸν εαυτό του
νὰ κυριαρχεῖται ἀπὸ το
πάθος νὰ μὴ θέλει –καὶ ὅχι νὰ μὴ μπορεῖ– τελείως
νὰ μας σώσει.
Εἶναι ἀδύνατο νὰ καλέσουμε κάποιο σύνθετο με
δύο θελήματα, ὅπως
ακριβῶς μία ὑπόστασις σύνθετη ἀπὸ τὶς φύσεις.
Πρώτα βέβαια διότι
οἱ συνθέσεις ἀνήκουν στα ὄντα με ὑπόστασις καὶ
ὄχι σ' αὐτὰ που τὰ
θεωροῦμε σε ἄλλη βάση ἀπὸ τὴν ὑπόστασή τους.
Ἐπειτα, εἰάν θὰ μιλήσουμε
γὰρ σύνθεσις τῶν θελημάτων καὶ τῶν ἐνεργειῶν,
υποχρεωτικά θὰ πούμε καὶ γὰρ
σύνθεσις καὶ τῶν ἄλλων ιδιοτήτων, γὰρ παράδειγμα
τοῦ ἀκτίστου με τὸ κτιστό,
τοῦ ἀοράτου με τὸ ὁρατό, καὶ τὰ παρόμοια. Καὶ
πὼς τότε θὰ καλέσουμε τὸ
σύνθετο θέλημα που προήλθε ἀπὸ τὰ θελήματα;
Διότι δὲν μπορεῖ τὸ σύνθετο
νὰ παίρνει τὴν ὀνομασία τῶν συνθετικῶν του
μερῶν, ἐπειδὴ καὶ αὐτό που
προέρχεται ἀπὸ τὴ σύνθεσις τῶν φύσεων θ'
ἀναγκαστοῦμε νὰ τὸ ὀνομάσουμε
φύσις καὶ ὄχι ὑπόστασις. Ἀκόμη, εἰάν μιλήσουμε γὰρ
ἐνὰ σύνθετο θέλημα τοῦ
Χριστοῦ, θὰ τὸν ἀποκόψουμε ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ
Πατέρα· διότι τὸ θέλημα τοῦ
Πατέρα δὲν εἶναι σύνθετο. Απομένει, λοιπόν, μόνο
τὴν ὑπόστασις τοῦ
Χριστοῦ νὰ τὴν ὀνομάσουμε σύνθετη καὶ κοινή,
ὅπως ακριβῶς γὰρ τὶς φύσεις
του, ἐστὶ καὶ γὰρ τὶς φυσικὲς τοῦ ιδιότητες.
Καὶ εἰάν θέλουμε νὰ κυριολεκτήσουμε, εἶναι
ἀδύνατο νὰ μιλοῦμε γὰρ γνώμη
καὶ προαίρεσις τοῦ Κυρίου. Διότι ἡ γνώμη εἶναι
διάθεσις πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα
που βγήκε ἀπὸ τὴν κρίσις, μετὰ ἀπὸ ἐρευνά καὶ
σκέψις γύρω ἀπὸ αὐτό που
ἀγνοοῦμε, δηλαδή μετὰ ἀπὸ ἀπόφασις καὶ κρίσις·
μετὰ ἀπ' αὐτὴν (τὴ γνώμη)
ἀκολουθεῖ ἡ προαίρεσις που ἐπιλέγει τὸ ἐνὰ ἀντί

τῇ σαρκί,
αὐτῷ τῷ εἶναι καὶ τὸ πάντα εἰδέναι τὸ ἐκ
φύσεως εἶχεν ἀγαθόν·
φυσικαὶ γάρ εἰσιν αἱ ἀρεταὶ καὶ φυσικῶς καὶ
ἐπίσης πᾶσιν
ἐνυπάρχουσιν, εἰ καὶ μὴ πάντες ἐπίσης
ἐνεργοῦμεν τὰ τῆς φύσεως·
ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν γὰρ εἰς τὸ παρὰ φύσιν διὰ
τῆς παραβάσεως
ἠλάσαμεν.
Ὁ δὲ Κύριος ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ
φύσιν ἡμᾶς ἐπανήγαγε·
τοῦτο γάρ ἐστι τὸ «κατ' εἰκόνα καὶ καθ'
ὁμοίωσιν». Καὶ ἡ ἀσκησις δὲ
καὶ οἱ ταύτης πόνοι οὐ πρὸς τὸ ἐπικτήσασθαι
τὴν ἀρετὴν ἐξώθεν
ἐπείσακτον οὕσαν ἐπενοήθησαν, ἀλλὰ πρὸς
τὸ τὴν ἐπείσακτον καὶ
παρὰ φύσιν κακίαν ἀποβαλέσθαι, ὥσπερ καὶ
τὸν τοῦ σιδήρου ἰὸν
οὐ φυσικὸν ὄντα, ἀλλ' ἐξ ἀμελείας
ἐπιγενόμενον, διὰ μόχθου
ἀποβάλλοντες τὴν φυσικὴν τοῦ σιδήρου
λαμπρότητα ἐμφανίζομεν.
Ἰστέον δέ, ὡς τὸ τῆς γνώμης ὄνομα
πολύτροπον καὶ πολυσήμαντόν
ἐστι. Ποτέ μὲν γὰρ δηλοῖ τὴν παραίνεσιν, ὡς
φησιν ὁ θεῖος
ἀπόστολος: «Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν
Κυρίου οὐκ ἔχω,
γνώμην δὲ δίδωμι» ποτέ δὲ βουλήν, ὡς ὅταν
φησὶν ὁ προφήτης
Δαυὶδ· «Ἐπὶ τὸν λαόν σου
κατεπανουργέυσαντο γνώμην», ποτέ δὲ
ψῆφον, ὡς ὁ Δανιήλ· «Περὶ τίνος ἐξῆλθεν ἡ
γνώμη ἡ ἀναιδὴς αὕτη;»·
ποτέ δὲ ἐπὶ πίστεως ἢ δόξης ἢ φρονήματος, καὶ
ἀπλῶς εἰπεῖν,
κατὰ εἴκοσιν ὁκτὼ σημαινόμενα λαμβάνεται
τὸ τῆς γνώμης ὄνομα.

για το ἄλλο. Ὁ Κύριος ὁμως,
επειδὴ δεν εἶναι μόνον απλὸς ἄνθρωπος ἀλλὰ καὶ
Θεὸς καὶ τα γνωρίζει ὅλα,
δεν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ σκέψη, ἐρευνα, ἀπόφαση καὶ
κρίση· ἀπὸ τῆ φύση του
ἔχει τὴν κλίση πρὸς τὸ καλὸ καὶ τὴν ἀποφυγὴ τοῦ
κακοῦ.
Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ὁ προφήτης Ησαΐας λέει ὅτι
«προτοῦ το παιδί γνωρίσει ἢ
ἐπιλέξει τα κακά, θα ἔχει ἐπιλέξει τα καλά· διότι
πριν το παιδί γνωρίσει το
καλὸ ἢ το κακὸ, θα παρακούσει στο κακὸ καὶ θα
διαλέξει το ἀγαθόν».
Διότι το «πριν» δείχνει ὅτι δεν ἀναζήτησε οὔτε
σκέφθηκε ὅπως εμεῖς,
ἀλλὰ ὄντας Θεὸς καὶ επειδὴ ἐγίνε ἄνθρωπος με
θεϊκὸ τρόπο
—ἐνώθηκε δηλαδὴ υποστατικά με τὴν ἀνθρώπιν
σάρκα—,
εἶχε ἀπὸ τῆ φύση του το ἀγαθόν, τὴν ἴδια τὴν
ύπαρξη καὶ τὴ γνώση ὅλων.
Οἱ ἀρετές, δηλαδὴ, εἶναι γνωρίσματα τῆς φύσεως
καὶ υπάρχουν μέσα
σ' ὅλους, ἀν καὶ ὅλοι δεν ἐνεργοῦμε ἐξίσου αὐτά
που ἀρμόζουν στὴ φύση
μας· διότι, με τὴν παράβαση, ὁδηγηθήκαμε ἀπὸ τὴ
φυσικὴ στὴν ἀφύσικη ζωὴ.
Ὁ Κύριος ὁμως μας ἐπανεφέρε ἀπὸ τὴν ἀφύσικη
στὴ φυσικὴ ζωὴ· διότι αὐτὴ
εἶναι ἡ ἐννοια τοῦ «κατ' εἰκόνα καὶ καθ'
ὁμοίωσιν». Ἡ ἀσκηση πάλι
καὶ οἱ κόποι τῆς δεν ἐπινοήθηκαν γιὰ ν'
ἀποκτήσουμε τὴν ἀρετὴ ἀπέξω,
σαν νὰ εἶναι κάτι το ἐξωτερικόν, ἀλλὰ γιὰ ν'
αποβάλλουμε τὴν ἐπείσακτη
καὶ ἀφύσικη κακία· ὅπως καὶ ἡ σκουριά τοῦ
σιδήρου δεν εἶναι φυσικὴ,
ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ ἀμέλεια, καὶ τὴν βγάζουμε με
κόπο
ἐμφανίζοντας τὴ φυσικὴ λαμπρότητα τοῦ σιδήρου.
Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ λέξη «γνώμη»
ἔχει πολλές καὶ διαφορετικὲς
σημασίες. Ἀλλοτε σημαίνει τὴ συμβουλή, ὅπως το
λέει ὁ θεῖος ἀπόστολος:
«Γιὰ τὶς παρθένες δεν ἔχω ἐντολὴ ἀπὸ τὸν Κύριο,
ἀλλὰ λέω τὴ συμβουλή
μου»· ἄλλοτε σημαίνει βουλή, ὅπως ὅταν λέει ὁ
προφήτης Δαβὶδ:
«Σκέφθηκαν κακὴ βουλή ἐνάντια στο λαὸ σου»·
ἄλλοτε σημαίνει ἀπόφαση,
ὅπως λέει ὁ Δανιήλ: «Γιὰ ποιὸν βγήκε αὐτὴ ἡ
ντροπιαστικὴ ἀπόφαση;»·

	άλλοτε το όνομα της γνώμης χρησιμοποιείται για να δηλώσει την πίστη, την άποψη, το φρόνημα και, μ' ένα λόγο, έχει είκοσι οκτώ σημασίες.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 59. Περί ἐνεργειῶν τῶν ἐν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ Δύο δέ καί τὰς ἐνεργείας φαμέν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἶχε γάρ, ὡς μὲν Θεὸς καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, τὴν θεῖαν ἐνέργειαν, καὶ ὡς ἄνθρωπος γενόμενος καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἐνέργειαν. Ἰστέον δέ, ὡς ἄλλο ἐστὶν ἐνέργεια καὶ ἄλλο ἐνεργητικὸν καὶ ἄλλο ἐνέργημα καὶ ἄλλο ἐνεργῶν. Ἐνέργεια μὲν οὖν ἐστὶν ἡ δραστική καὶ οὐσιώδης τῆς φύσεως κίνησις· ἐνεργητικὸν δὲ ἡ φύσις, ἐξ ἧς ἡ ἐνέργεια πρόεισιν· ἐνέργημα δὲ τὸ τῆς ἐνεργείας ἀποτέλεσμα· ἐνεργῶν δὲ ὁ κεκρημένος τῇ ἐνεργείᾳ, ἥτοι ἡ ὑπόστασις. Λέγεται δὲ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐνέργημα, καὶ τὸ ἐνέργημα ἐνέργεια, ὡς καὶ τὸ κτίσμα κτίσις· οὕτω γάρ φαμέν· πᾶσα ἡ κτίσις, τὰ κτίσματα δηλοῦντες. Ἰστέον, ὡς ἡ ἐνέργεια κίνησις ἐστὶ καὶ ἐνεργεῖται μᾶλλον ἢ ἐνεργεῖ, καθὼς φησιν ὁ θεηγόρος Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λόγῳ· «Εἰ δὲ ἐνεργεῖα ἐστὶν, ἐνεργηθήσεται δηλονότι καὶ οὐκ ἐνεργήσῃ καὶ ὁμοῦ τῷ ἐνεργηθῆναι παύσεται». Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι αὐτὴ ἡ ζωὴ ἐνεργεῖα ἐστὶ καὶ ἡ τροπὴ τοῦ ζώου ἐνέργεια, καὶ πᾶσα ἡ τοῦ ζώου οἰκονομία, ἡ τε θρεπτικὴ καὶ αὐξητικὴ, ἡ γουν φυτικὴ, καὶ ἡ καθ' ὁρμὴν κίνησις, ἡ γουν αἰσθητικὴ καὶ ἡ νοερά καὶ αὐτεξούσιος κίνησις. Δυνάμεως δὲ ἀποτέλεσμα ἡ ἐνέργεια. Εἰ οὖν ταῦτα πάντα θεωροῦμεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἄρα καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν ἐπ' αὐτοῦ φήσομεν. Ἐνέργεια λέγεται τὸ πρῶτον ἐν ἡμῖν συνιστάμενον νόημα· καὶ ἐστὶν ἀπλή καὶ ἄσχετος ἐνέργεια τοῦ νοῦ καθ' αὐτὸν ἀφανῶς τὰ ἴδια νοήματα προβαλλομένου, ὧν χωρὶς οὐδὲ νοῦς	Για τις ἐνέργειες που ἔχει ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός. Υποστηρίζουμε, ἐπίσης, ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ἔχει δύο ἐνέργειες. Διότι, σαν Θεός καὶ ὁμοούσιος με τὸν Πατέρα, εἶχε τὴ θεῖα ἐνέργεια· καὶ σαν ἄνθρωπος που ἐγίνε ὁμοούσιος με μας, εἶχε τὴν ἀνθρώπινη ἐνέργεια. Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ ἐνέργεια, ἄλλο τὸ ἐνεργητικὸ καὶ ἄλλο ὁ ἐνεργῶν. Ἐνέργεια βέβαια εἶναι ἡ δραστικὴ καὶ πραγματικὴ κίνησις τῆς φύσεως· ἐνεργητικὸ εἶναι ἡ φύσις ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται ἡ ἐνέργεια· ἐνέργημα πάλι εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας· καὶ ἐνεργῶν εἶναι αὐτός που χρησιμοποιεῖ τὴν ἐνέργεια, δηλαδή ἡ ὑπόστασις. Καὶ ἡ ἐνέργεια λέγεται ἐνέργημα καὶ τὸ ἐνέργημα ἐνέργεια, ὅπως καὶ τὸ κτίσμα λέγεται κτίσις· διότι ὅταν λέμε «πᾶσα κτίσις», ἐννοοῦμε τὰ κτίσματα. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἐνέργεια εἶναι κίνησις καὶ ἐνεργεῖται μᾶλλον παρὰ ἐνεργεῖ, ὅπως λέει ὁ θεολόγος Γρηγόριος στὸ λόγο του γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα: «Εἴαν εἶναι ἐνέργεια, εἶναι φανερό ὅτι θὰ τίθεται ἀπὸ ἄλλο σὲ ἐνέργεια καὶ δὲν θὰ ἐνεργεῖ, καὶ θὰ σταματήσει μαζί μ' αὐτό που τὸ ἐνεργεῖ». Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι καὶ ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι ἐνέργεια καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν ζωντανῶν εἶναι ἐνέργεια καὶ ὅλος ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τους· δηλαδή, ἡ θρεπτικὴ, ἡ αὐξητικὴ ἢ φυσικὴ, καὶ ἡ ἐνστικτώδης κίνησις, ἡ κίνησις τῶν αἰσθήσεων, τοῦ νοῦ καὶ τοῦ αὐτεξούσιου. Ἡ ἐνέργεια εἶναι μάλιστα ἀποτέλεσμα δυνάμεως. Ἀν, λοιπόν, αὐτὰ παρατηροῦμε νὰ τὰ ἔχει ὁ Χριστός, εἶναι ἐπόμενο νὰ του ἀποδώσουμε καὶ ἀνθρώπινη ἐνέργεια. Ἐνέργεια λέγεται ἡ πρώτη σκέψη που ἐρχεται στὸ νοῦ μας· καὶ εἶναι ἀπλή καὶ ἀνεξάρτητη ἐνέργεια τοῦ νοῦ, ὅταν μόνος του ὁ νοῦς παρουσιάζει κρυφὰ τὶς σκέψεις του, χωρὶς τὶς ὁποῖες δὲν θὰ μπορούσε

ἂν κληθεῖη δικαίως.
Λέγεται δὲ πάλιν ἐνέργεια καὶ ἡ διὰ τῆς
προφορᾶς τοῦ λόγου
φανέρωσις καὶ ἐξάπλωσις τῶν νενοημένων.
Αὕτη δὲ οὐκέτι ἄσχετός
ἐστι καὶ ἀπλῆ, ἀλλ' ἐν σχέσει θεωρουμένη ἐκ
νοήματος καὶ λόγου
συντεθειμένη. Καὶ αὕτη δὲ ἡ σχέσις, ἣν ἔχει ὁ
ποιῶν πρὸς τὸ
γινόμενον, ἐνέργειά ἐστι· καὶ αὐτὸ τὸ
ἀποτελούμενον ἐνέργεια
λέγεται. Καὶ τὸ μὲν ἐστι ψυχῆς μόνης, τὸ δὲ
ψυχῆς σώματι
κεκρημένης, τὸ δὲ σώματος νοερῶς
ἐψυχωμένου, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα·
ὁ νοῦς γὰρ προθεωρήσας τὸ ἐσόμενον οὕτω
διὰ τοῦ σώματος
ἐργάζεται. Τῆς ψυχῆς τοίνυν ἐστὶν ἡ ἡγεμονία·
κέχρηται γὰρ
ὥς ὄργάνῳ τῷ σώματι, ἄγουσα τοῦτο καὶ
ἰθύνουσα. Ἐτέρα δὲ ἐστὶν
ἡ τοῦ σώματος ἐνέργεια, ἀγομένου ὑπὸ τῆς
ψυχῆς καὶ κινουμένου.
Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τοῦ μὲν σώματος ἡ ἀφή καὶ
ἡ κράτησις καὶ
ἡ τοῦ ποιουμένου οἶονεὶ περιένεξις, τῆς δὲ
ψυχῆς ἡ τοῦ γινομένου
οἶονεὶ μὀρφωσις καὶ σχηματισμός.
Οὕτω καὶ περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ἡ μὲν
τῶν θαυμάτων δύναμις τῆς θεότητος αὐτοῦ
ὑπῆρχεν ἐνέργεια,
ἡ δὲ χειρουργία καὶ τὸ θελῆσαι καὶ τὸ εἰπεῖν
«θέλω, καθαρίσθητι»,
τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐνέργεια.
Ἀποτέλεσμα δὲ
τῆς μὲν ἀνθρωπίνης ἡ τῶν ἄρτων κλάσις, τὸ
ἀκοῦσαι τὸν λεπρὸν,
τὸ «θέλω», τῆς δὲ θείας ὁ τῶν ἄρτων
πληθυσμός καὶ ἡ τοῦ λεπροῦ
κάθαρσις. Δι' ἀμφοτέρων γάρ, διὰ τε τῆς
ψυχικῆς ἐνεργείας καὶ
τοῦ σώματος, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν συγγενὴ καὶ
ἴσην ἐνεδείκνυτο
αὐτοῦ τὴν θεϊαν ἐνέργειαν.
Ὡς περ γὰρ τὰς φύσεις ἠνωμένας γινώσκομεν
καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις
ἐχούσας περιχώρησιν καὶ τὴν τούτων
διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα,
ἀλλὰ καὶ ἀριθμοῦμεν καὶ ἀδιαίρετους ταύτας
γινώσκομεν, οὕτω
καὶ τῶν θελημάτων καὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τὸ

να γίνεαι λόγος γιὰ νοῦ.
Ενέργεια πάλι ονομάζεται ἡ ανακοίνωση καὶ
διάδοση τῶν σκέψεων μας
με τὸν προφορικὸ λόγον. Αὕτη ὅμως δὲν εἶναι
ανεξάρτητη καὶ ἀπλή,
ἀλλὰ, ἀν τὴν παρατηρήσουμε, εἶναι σύνθετη ἀπὸ
τῆ σκέψης καὶ τοῦ λόγου.
Ενέργεια, ἐπίσης, εἶναι καὶ ἡ σχέση που ἔχει αὐτός
που ενεργεῖ σὲ σχέση μ'
αὐτὸ που ενεργεῖται· καὶ τὸ ἀποτέλεσμα που
προκύπτει καλεῖται ἐνέργεια.
Καὶ ἄλλο εἶναι ἐνέργεια μόνον τῆς ψυχῆς, ἄλλο τῆς
ψυχῆς που χρησιμοποιεῖ
τὸ σῶμα, ἄλλο τοῦ σώματος που ἔχει τὴ νοερὴ
ψυχὴ καὶ ἄλλο εἶναι τὸ
ἀποτέλεσμα· διότι ὁ νοῦς φαντάζεται αὐτὸ που θὰ
γίνει καὶ ἐτσι τὸ ενεργεῖ
με τὸ σῶμα. Ἡ διεύθυνση βέβαια ἀνήκει στὴν
ψυχὴ· χρησιμοποιεῖ ὅμως σὰν
ὄργανο τὸ σῶμα, οδηγώντας καὶ κατευθύνοντάς το.
Ἄλλη πάλι εἶναι
ἡ ἐνέργεια τοῦ σώματος, ὅταν ἡ ψυχὴ τὸ οδηγεῖ καὶ
τὸ κινεῖ. Καὶ τὸ
ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας τοῦ σώματος εἶναι ἡ
ἀφή, ἡ κράτησις καὶ
ἡ περιφορά αὐτοῦ που δημιουργεῖται· ἐνῶ τὸ
ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας
τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ διαμόρφωσις καὶ ὁ σχηματισμός,
κατὰ κάποιο τρόπο, αὐτοῦ
που δημιουργεῖται.
Ἐτσι, καὶ σχετικὰ με τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό,
ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡ δύναμις
τῶν θαυμάτων τοῦ ἀποτελοῦσε ἐνέργεια τῆς
θεότητός του, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη
ἡ χρῆσις τῶν χειρῶν του, ἡ θέλησις καὶ ὁ λόγος τοῦ
«θέλω νὰ καθαρισθεῖς»
ἦταν ἐνέργεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς του. Καὶ
ἀποτέλεσμα
τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς του ἦταν ὁ τεμαχισμός
τῶν ἄρτων, τὸ ν' ἀκούσει
ὁ λεπρός τὸ «θέλω», ἐνῶ τῆς θείας ἦταν ὁ
πολλαπλασιασμός τῶν ἄρτων καὶ
ἡ θεραπεία τοῦ λεπροῦ. Διότι καὶ με τὰ δύο, καὶ με
τὴν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς
καὶ με τὴν ἐνέργεια τοῦ σώματος, ἀποδείκνυε ὅτι ἡ
θεῖα τοῦ ἐνέργεια εἶναι
μία καὶ ἡ ἴδια, συγγενικὴ καὶ ἴση (με τοῦ Πατέρα).
Ὅπως δηλαδὴ δεχόμαστε ὅτι οἱ φύσεις εἶναι
ενωμένες καὶ
ἀλληλοπεριχωροῦνται, χωρὶς ν' ἀμφισβητοῦμε τὴ
διαφορὰ τους,
ἀλλὰ τὶς ἀριθμοῦμε καὶ τὶς θεωροῦμε ἀδιαίρετες,

συναφές γινώσκομεν
καὶ τὸ διάφορον ἐπιγινώσκομεν καὶ
ἀριθμοῦμεν καὶ διαίρεσιν
οὐκ εἰσάγομεν· ὃν τρόπον γὰρ ἡ σὰρξ καὶ
τεθέωται καὶ μεταβολῇν
τῆς οἰκείας οὐ πέπονθε φύσεως, τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ τὸ θέλημα
καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ τεθέωνται καὶ τῶν οἰκείων
οὐκ ἐξίστανται ὅρων·
εἷς γάρ ἐστιν ὁ τοῦτο κἀκεῖνο ὦν, καὶ οὕτως
κἀκεῖνος, ἥτοι θεϊκῶς τε
καὶ ἀνθρωπίνως θέλων καὶ ἐνεργῶν.
Δύο τοίνυν τὰς ἐνεργείας ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν
ἀναγκαῖον
διὰ τὸ διττὸν τῆς φύσεως· ὦν γὰρ ἡ φύσις
παρηλλαγμένη,
τούτων διάφορος ἡ ἐνέργεια, καὶ ὦν ἡ
ἐνέργεια παρηλλαγμένη,
τούτων ἡ φύσις διάφορος. Καὶ τὸ ἀνάπαλιν·
ὦν ἡ φύσις ἡ αὐτή,
τούτων καὶ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτή, καὶ ὦν ἡ
ἐνέργεια μία, τούτων
καὶ ἡ οὐσία μία, κατὰ τοὺς θεηγόρους
πατέρας. Ἀνάγκη τοίνυν
δυοῖν θάτερον ἢ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ
λέγοντας μίαν λέγειν
καὶ τὴν οὐσίαν ἥ, εἴπερ τῆς ἀληθείας ἐχόμεθα
καὶ δύο τὰς οὐσίας
εὐαγγελικῶς τε καὶ πατρικῶς ὁμολογοῦμεν,
δύο καὶ τὰς ἐνεργείας
καταλλήλως αὐτοῖς ἐπομένους συνομολογεῖν·
ὁμοούσιος γὰρ ὦν
τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα ἴσος
ἔσται καὶ κατὰ τὴν
ἐνέργειαν· ὁμοούσιος δὲ ὦν ἡμῖν ὁ αὐτὸς
κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα,
ἴσος ἔσται καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν. Φησὶ γοῦν
ὁ μακάριος Γρηγόριος,
ὁ Νυσαέων ἐπίσκοπος· «Ὡν δὲ ἡ ἐνέργεια μία,
τούτων πάντως
καὶ ἡ δύναμις ἡ αὐτή· πᾶσα γὰρ ἐνέργεια
δυνάμεως ἐστιν
ἀποτέλεσμα». Ἀδύνατον δὲ ἀκτίστου καὶ
κτιστῆς φύσεως μίαν φύσιν
ἢ δύναμιν ἢ ἐνέργειαν εἶναι. Εἰ δὲ μίαν
Χριστοῦ τὴν ἐνέργειαν
εἵπομεν, τῇ τοῦ Λόγου θεότητι προσάψομεν
τῆς νοερᾶς ψυχῆς
τὰ πάθη, φόβον φημί καὶ λύπην καὶ ἀγωνίαν.
Εἰ δὲ λέγοιεν, ὡς περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος
διαλεγόμενοι οἱ πατέρες
οἱ ἅγιοι ἔφασαν· «ὦν ἡ οὐσία μία, τούτων καὶ

ἐτσι καὶ γὰρ τὰς θελήσεις
καὶ τὰς ἐνεργείας καὶ δεχόμεσθε τὴ συνάφειά τους
ἀλλὰ καὶ ἀναγνωρίζουμε
τὴ διαφορὰ τους· τὰς ἀριθμοῦμε, χωρὶς ὅμως νὰ
διακρίνουμε διαίρεση.
Ὅπως ἡ σάρκα τοῦ θεώθηκε χωρὶς νὰ πάθει καμιά
μεταβολή
τῆς φύσεώς του, παρόμοια καὶ ἡ θέληση καὶ ἡ
ἐνέργειά του
θεώθηκαν χωρὶς νὰ χάσουν τὴ φυσικὴ τους
κατάσταση.
Διότι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, ποῦ
θέλει καὶ ἐνεργεῖ καὶ ἐτσι καὶ
ἀλλιῶς, δηλαδὴ καὶ θεϊκὰ καὶ ἀνθρώπινα.
Υποχρεωτικά, λοιπόν, ὁμολογοῦμε ὅτι δύο εἶναι οἱ
ἐνεργείες τοῦ Χριστοῦ,
ἐπειδὴ ἔχει διπλὴ φύση. Διότι αὐτὰ ποῦ ἔχουν
διαφορετικὴ φύση,
καὶ ἡ ἐνέργειά τους εἶναι διαφορετικὴ· καὶ ὅποια
ἔχουν διαφορετικὴ ἐνέργεια,
καὶ ἡ φύση τους εἶναι διαφορετικὴ. Καὶ τὸ
ἀντίστροφο· αὐτὰ ποῦ ἔχουν ἴδια
φύση, ἔχουν καὶ ἴδια ἐνέργεια· καὶ ὅποια ἔχουν μίαν
ἐνέργεια, ἔχουν καὶ μίαν
φύση, σύμφωνα με τοὺς θεοφώτιστους Πατέρες.
Εἶναι ἀνάγκη, λοιπόν, νὰ
παραδεχθούμε ἓνα ἀπὸ τὰ δύο· ἢ λέγοντας ὅτι ὁ
Χριστὸς ἔχει μίαν ἐνέργεια
ὁμολογοῦμε ὅτι ἔχει καὶ μίαν οὐσία ἢ –εάν
ἀκολουθοῦμε τὴν ἀλήθεια καὶ
ὁμολογοῦμε, σύμφωνα με τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τοὺς
Πατέρες, ὅτι ἔχει δύο οὐσίες–
νὰ δεχόμεσθε συγχρόνως, ὅπως ἀρμόζει, ὅτι ἔχει
καὶ δύο ἐνεργείες. Διότι,
ὄντας ὁμοούσιος με τὸ Θεὸ καὶ Πατέρα στὴ θεία
φύση, θὰ εἶναι ἴσος καὶ στὴ
(θεία) ἐνέργεια· ὁ ἴδιος, ὄντας πάλι ὁμοούσιος με
μας στὴν ἀνθρώπινη φύση,
θὰ εἶναι ἴσος καὶ στὴν (ἀνθρώπινη) ἐνέργεια. Διότι
λέει ὁ μακάριος Γρηγόριος,
ἐπίσκοπος Νύσσης· «Ὅποιοι ἔχουν μίαν ἐνέργεια,
ὁποσδήποτε ἔχουν καὶ
τὴν ἴδια δύναμη· διότι κάθε ἐνέργεια εἶναι
ἀποτέλεσμα τῆς δυνάμεως».
Εἶναι ἀδύνατο, λοιπόν, ἡ ἀκτιστὴ φύση νὰ ἔχει μίαν
καὶ τὴν ἴδια φύση
ἢ δύναμη ἢ ἐνέργεια με τὴν κτιστή. Καὶ ἀν
δεχθούμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει μίαν
ἐνέργεια, τότε τὰ πάθη τῆς νοερῆς ψυχῆς –ἐννοῶ
τὸ φόβο, τὴ λύπη καὶ
τὴν ἀγωνία– θὰ τ' ἀποδώσουμε στὴ θεότητα τοῦ
Λόγου.

ἡ ἐνέργεια, καὶ ὧν
 διάφορος ἢ οὐσία, τούτων διάφορος καὶ ἡ
 ἐνέργεια», καὶ ὥς οὐ χρή
 τὰ τῆς «θεολογίας» ἐπὶ τὴν «οἰκονομίαν»
 μετάγειν, ἐροῦμεν· εἰ ἐπὶ τῆς
 «θεολογίας» μόνον εἴρηται τοῖς πατράσι, καὶ
 οὐκ ἔτι μετὰ
 τὴν σάρκωσιν τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ὁ Υἱὸς τῷ
 Πατρὶ οὐδὲ τῆς αὐτῆς
 ἔσται οὐσίας. Τίνι δὲ ἀπονεμοῦμεν τὸ «ὁ
 Πατὴρ μου ἕως ἄρτι
 ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι», καὶ· «ἃ βλέπει
 τὸν Πατέρα ποιοῦντα,
 ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ», καὶ· «εἰ ἔμοι
 οὐ πιστεύετε, τοῖς ἔργοις
 μου πιστεύσατε», καὶ· «τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ,
 μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ»,
 καὶ· «ὥσπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ
 ζωοποιεῖ, οὕτως
 καὶ ὁ Υἱός, οὓς θέλει, ζωοποιεῖ»; Ταῦτα γὰρ
 πάντα οὐ μόνον
 ὁμοούσιον καὶ μετὰ σάρκωσιν τῷ Πατρὶ
 δείκνυσιν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ
 τῆς αὐτῆς ἐνεργείας.
 Καὶ πάλιν· Εἰ ἡ περὶ τὰ ὄντα πρόνοια οὐ μόνον
 Πατρὸς καὶ Ἁγίου
 Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐστὶ καὶ μετὰ
 σάρκωσιν, ἐνέργεια δὲ
 τοῦτο ἐστίν· ἄρα καὶ μετὰ σάρκωσιν τῆς
 αὐτῆς ἐστὶν ἐνεργείας τῷ Πατρὶ.
 Εἰ δὲ ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα
 τῷ Πατρὶ
 τὸν Χριστὸν ἔγνωμεν, ἐνέργεια δὲ Θεοῦ
 τυγχάνει τὰ θαύματα,
 ἄρα καὶ μετὰ σάρκωσιν τῆς αὐτῆς ἐνεργείας
 ἐστὶ τῷ Πατρὶ.
 Εἰ δὲ μία ἐνέργεια τῆς θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς
 σαρκὸς αὐτοῦ,
 σύνθετος ἔσται, καὶ ἔσται ἡ ἑτέρας ἐνεργείας
 παρὰ τὸν Πατέρα
 ἢ καὶ ὁ Πατὴρ συνθέτου ἐνεργείας ἔσται. Εἰ δὲ
 συνθέτου ἐνεργείας,
 δῆλον ὅτι καὶ φύσεως.
 Εἰ δὲ εἴποιεν, ὅτι τῇ ἐνεργείᾳ πρόσωπον
 συνεισάγεται, ἐροῦμεν, ὅτι,
 εἰ τῇ ἐνεργείᾳ πρόσωπον συνεισάγεται, κατὰ
 τὴν εὐλογον
 ἀντιστροφὴν καὶ τῷ προσώπῳ ἐνέργεια
 συνεισαχθήσεται,
 καὶ ἔσονται, ὥσπερ τρία πρόσωπα, ἥτοι
 ὑποστάσεις,
 τῆς Ἁγίας Τριάδος, οὕτως καὶ τρεῖς ἐνέργειαι, ἢ

Καὶ ἀν λένε ὅτι, ἀναφερόμενοι οἱ ἅγιοι Πατέρες
 στὴν Ἁγία Τριάδα, τάχα
 εἶπαν· «αὐτοὶ που ἔχουν μία οὐσία, ἔχουν καὶ μία
 ἐνέργεια, κι αὐτοὶ που ἔχουν
 διαφορετικὴ οὐσία ἔχουν καὶ διαφορετικὴ
 ἐνέργεια», καὶ ἀκόμη εἶπαν ὅτι δὲν
 πρέπει νὰ ἀποδίδουμε στὴν οἰκονομία (=σχέδιο τῆς
 σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων)
 αὐτὰ που ἀνήκουν στὴ θεολογία (=ἀφορὰ τὴν
 ἐσωτερικὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ),
 θὰ ἀπαντήσουμε· ἀν οἱ Πατέρες τα εἶπαν αὐτὰ
 μόνο γιὰ τὴ θεολογία καὶ ἀν
 ὁ Υἱὸς μετὰ τὴ σάρκωσίν του δὲν ἔχει τὴν ἴδια
 ἐνέργεια με τὸν Πατέρα, δὲν θὰ
 ἔχει οὔτε τὴν ἴδια οὐσία. Καὶ σε ποιὸν θ’
 ἀποδώσουμε τὸ νόημα τῶν φράσεων
 «ὁ Πατέρας μου ἀκόμη ἐργάζεται, τὸ ἴδιο κι ἐγώ»,
 «ὁ Υἱὸς αὐτὰ που βλέπει
 νὰ κάνει ὁ Πατέρας τα κάνει καὶ αὐτός», «ἐάν δὲν
 πιστεύετε ἐμένα, πιστέψτε
 στὰ ἔργα μου», «τα ἔργα που κάνω δίνουν
 μαρτυρία γιὰ μένα» καὶ
 «ὅπως ὁ Πατέρας ἀνασταίνει καὶ δίνει ζωὴ στους
 νεκρούς, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς
 ὁποιοὺς θέλει τοὺς χαρίζει τὴ ζωή»; Διότι ὅλα αὐτὰ
 ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Υἱὸς
 ὄχι μόνον εἶναι ὁμοούσιος με τὸν Πατέρα μετὰ τὴ
 σάρκωση, ἀλλὰ ἔχει καὶ
 τὴν ἴδια ἐνέργεια.
 Επίσης, ἀν ἡ πρόνοια γιὰ τὰ ὄντα δὲν ἀνήκει μόνο
 στὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιο
 Πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ στὸν Υἱὸ καὶ μετὰ τὴν
 ἐνανθρώπησίν του, καὶ ἐφόσον ἡ
 πρόνοια εἶναι ἐνέργεια, ἐπομένως καὶ μετὰ τὴ
 σάρκωση ὁ Υἱὸς ἔχει τὴν ἴδια
 ἐνέργεια με τὸν Πατέρα.
 Εἰς πάλι ἀντιληφθήκαμε ἀπὸ τὰ θαύματα ὅτι ὁ
 Χριστὸς ἔχει τὴν ἴδια ἐνέργεια
 με τὸν Πατέρα καὶ ὅτι τὰ θαύματα ἀποτελοῦν
 ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ,
 ἐπομένως καὶ μετὰ τὴ σάρκωση ὁ Υἱὸς ἔχει τὴν
 ἴδια ἐνέργεια με τὸν Πατέρα.
 Εἰς πάλι ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητά του ἔχουν
 μία ἐνέργεια, τότε αὐτὴ
 θὰ εἶναι σύνθετη καὶ εἴτε θὰ ἔχει διαφορετικὴ
 ἐνέργεια ἀπὸ τὸν Πατέρα
 εἴτε καὶ ὁ Πατέρας θὰ ἔχει σύνθετη ἐνέργεια. Εἰς
 ὅμως ἔχει σύνθετη ἐνέργεια,
 σίγουρα θὰ ἔχει καὶ σύνθετη φύση.
 Εἰς ὅμως πουν ὅτι με τὴν ἐνέργεια ἐννοεῖται
 συγχρόνως καὶ τὸ πρόσωπο,
 θὰ πούμε ὅτι, ἀν με τὴν ἐνέργεια ἐννοεῖται καὶ τὸ

ὥσπερ μία ἐνέργεια,
οὕτω καὶ ἓν πρόσωπον καὶ μία ὑπόστασις. Οἱ
δὲ ἅγιοι πατέρες
συμφώνως εἰρήκασιν τὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ
τῆς αὐτῆς εἶναι ἐνεργείας.
Ἔτι δέ, εἰ τῇ ἐνεργείᾳ πρόσωπον συνεισάγεται,
οἱ μήτε μίαν μήτε
δύο Χριστοῦ τὰς ἐνεργείας λέγειν
θεσπίσαντες, οὔτε ἓν πρόσωπον
αὐτοῦ λέγειν οὔτε δύο προσέταξαν.
Καὶ ἐπὶ τῆς πεφυρακτωμένης δέ μαχαίρας,
ὥσπερ αἱ φύσεις
σῶζονται τοῦ τε πυρός καὶ τοῦ σιδήρου, οὕτω
καὶ αἱ δύο ἐνεργεiae
καὶ τὰ τούτων ἀποτελέσματα. Ἐχει γὰρ ὁ μὲν
σίδηρος τὸ τμητικόν,
τὸ δὲ πῦρ τὸ καυστικόν, καὶ ἡ τομὴ μὲν τῆς
τοῦ σιδήρου ἐνεργείας
ἐστὶν ἀποτέλεσμα, ἡ δὲ καύσις τοῦ πυρός· καὶ
σῶζεται τὸ τούτων
διάφορον ἐν τῇ κεκαυμένη τομῇ καὶ ἐν τῇ
τετμημένη καύσει, εἰ καὶ
μήτε ἡ καύσις τῆς τομῆς δίχα γίγνοιτο μετὰ
τὴν ἔνωσιν μήτε ἡ τομὴ
δίχα τῆς καύσεως· καὶ οὔτε διὰ τὸ διττὸν τῆς
φυσικῆς ἐνεργείας
δύο πεφυρακτωμένας μαχαίρας φαμέν οὔτε
διὰ τὸ μοναδικὸν
τῆς πεφυρακτωμένης μαχαίρας σύγχυσιν τῆς
οὐσιώδους αὐτῶν
διαφορᾶς ἐργαζόμεθα.
Οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ τῆς μὲν θεότητος
αὐτοῦ ἡ θεία καὶ
παντοδύναμος ἐνέργεια, τῆς δὲ ἀνθρωπότητος
αὐτοῦ ἡ καθ' ἡμᾶς.
Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μὲν ἀνθρωπίνης τὸ
κρατηθῆναι τὴν χεῖρα
τοῦ παιδὸς καὶ ἐλκυσθῆναι, τῆς δὲ θείας ἡ
ζωοποίησις. Ἄλλο γὰρ
τοῦτο, κάκεῖνο ἕτερον, εἰ καὶ ἀλλήλων
ἀχώριστοι ὑπάρχουσιν
ἐν τῇ θεανδρικῇ ἐνεργείᾳ. Εἰ διὰ τὸ μίαν εἶναι
τὴν τοῦ Κυρίου
ὑπόστασιν μία ἔσται καὶ ἡ ἐνέργεια, διὰ τὴν
μίαν ὑπόστασιν
μία ἔσται καὶ ἡ οὐσία.
Καὶ πάλιν· εἰ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ Κυρίου
εἵπομεν, ἡ θείαν ταύτην
λέξομεν ἢ ἀνθρωπίνην ἢ οὐδετέραν. Ἄλλ' εἰ
μὲν θείαν, Θεὸν αὐτὸν
μόνον γυμνὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος
λέξομεν. Εἰ δὲ

πρόσωπο, σύμφωνα με τὴ
λογικὴ ἀντιστροφή, καὶ με τὸ πρόσωπο θὰ
ἐννοεῖται συγχρόνως καὶ ἡ ἐνέργεια·
καὶ θὰ ὑπάρχουν, ὅπως τὰ τρία πρόσωπα, δηλαδή
οἱ υποστάσεις τῆς Ἀγίας
Τριάδος, ἔτσι καὶ τρεῖς ἐνεργεiae, ἢ ὅπως ἀκριβῶς
μία ἐνέργεια,
ἔτσι καὶ ἓν πρόσωπο καὶ μία ὑπόστασις. Ἀλλὰ οἱ
ἅγιοι Πατέρες
ἔχουν πεῖ ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ ὅτι αὐτὰ που ἔχουν τὴν
ἴδια οὐσία, ἔχουν καὶ
τὴν ἴδια ἐνέργεια.
Καὶ ἀκόμη, ἀν με τὴν ἐνέργεια ἐννοεῖται
συγχρόνως καὶ τὸ πρόσωπο, τότε
αὐτοῖ που θέσπισαν νὰ λέμε ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει
οὔτε μία οὔτε δύο
ἐνεργεiae, αὐτοῖ καθιέρωσαν νὰ λέμε ὅτι δὲν ἔχει
οὔτε ἓν οὔτε δύο πρόσωπα.
Καὶ ὅπως στο πυρακτωμένο μαχαίρι διατηροῦνται
οἱ φύσεις, τῆς φωτιάς
καὶ τοῦ σιδήρου, ἔτσι εἶναι δύο καὶ οἱ ἐνεργεiae καὶ
τὰ ἀποτελέσματά τους.
Ἐχει δηλαδή ὁ σίδηρος τὴν ιδιότητα νὰ κόβει, καὶ
ἔχει πάλι ἡ φωτιά
τὴν ιδιότητα νὰ καίει· καὶ τὸ κόψιμο εἶναι
ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας τοῦ
σιδήρου, ἐνὼ τὸ κάψιμο τῆς φωτιάς. Ἡ διαφορὰ
τους διατηρεῖται
στο καμένο κόψιμο καὶ στο κομμένο κάψιμο, ἀν
καὶ μετὰ τὴν ἔνωση
δὲν θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ οὔτε τὸ κάψιμο δίχως τὸ
κόψιμο οὔτε τὸ κόψιμο
δίχως τὸ κάψιμο. Καὶ οὔτε, ἐπειδὴ εἶναι διπλὴ ἡ
φυσικὴ ἐνέργεια, λέμε ὅτι
ἔχουμε δύο πυρακτωμένα μαχαίρια οὔτε πάλι,
ἐπειδὴ εἶναι ἓν τὸ
πυρακτωμένο μαχαίρι, συγχέουμε τὴ διαφορὰ που
διακρίνει
τὴ φύση τους.
Ἔτσι καὶ στο Χριστό, ἡ θεία καὶ παντοδύναμη
ἐνέργειά του ἀνήκει
στὴ θεία φύση, ἐνὼ ἡ ἀνθρώπινη ἐνέργεια ἀνήκει
στὴν ἀνθρώπινη φύση του.
Ἀποτέλεσμα τῆς ἀνθρώπινης ἐνεργείας του εἶναι
νὰ κρατήσῃ καὶ νὰ
τραβήξῃ τὸ χεῖρ τοῦ παιδιοῦ, ἐνὼ τῆς θείας εἶναι ἡ
παροχὴ τῆς ζωῆς. Διότι
ἄλλο εἶναι τὸ ἓν καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο, ἀν καὶ μέσα
στὴ θεανδρικὴ ἐνέργειά του
οἱ ἐνεργεiae εἶναι ἀχώριστες μεταξύ τους. Εἰάν
ὅμως, ἐπειδὴ εἶναι μία ἡ
ὑπόστασις τοῦ Κυρίου, πιστεύουμε ὅτι θὰ εἶναι καὶ

ἀνθρωπίνην, ψιλὸν αὐτὸν ἄνθρωπον
βλασφημήσομεν. Εἰ δὲ
οὐδὲ θεῖαν οὐδὲ ἀνθρωπίνην, οὐδὲ Θεὸν οὐδὲ
ἄνθρωπον,
οὐδὲ τῷ Πατρὶ οὐδὲ ἡμῖν ὁμοούσιον· ἐκ γὰρ
τῆς ἐνώσεως
ἢ καθ' ὑπόστασιν ταυτότης γέγονεν, οὐ μὴν δὲ
καὶ ἡ διαφορὰ
τῶν φύσεων ἀνήρηται. Τῆς δὲ διαφορᾶς
σωζομένης τῶν φύσεων,
σωθήσονται δηλαδὴ καὶ αἱ τούτων ἐνέργειαι·
οὐ γάρ ἐστι
φύσις ἀνενέργητος.
Εἰ μία τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ἡ ἐνέργεια, ἣ
κτιστὴ ἔσται ἢ ἄκτιστος·
μέσον γὰρ τούτων οὐκ ἔστιν ἐνέργεια, ὥσπερ
οὐδὲ φύσις.
Εἰ οὖν κτιστὴ, κτιστὴν μόνην δηλώσει φύσιν·
εἰ δὲ ἄκτιστος,
ἄκτιστον μόνην χαρακτηρίσει οὐσίαν. Δεῖ γὰρ
πάντως κατάλληλα
ταῖς φύσεσιν εἶναι τὰ φυσικά· ἀδύνατον γὰρ
ἐλλιποῦς φύσεως
ὑπαρξιν εἶναι. Ἡ δὲ κατὰ φύσιν ἐνέργεια οὐ
τῶν ἐκτὸς ὑπάρχει,
καὶ δῆλον, ὅτι οὔτε εἶναι οὔτε γινώσκεισθαι
τὴν φύσιν δυνατόν
ἄνευ τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας· δι' ὧν γὰρ
ἐνεργεῖ ἕκαστον,
τὴν οἰκείαν φύσιν πιστοῦται, ὅπερ ἐστὶ μὴ
τρεπόμενον.
Εἰ μία Χριστοῦ ἡ ἐνέργεια, ἢ αὐτὴ τῶν θείων
καὶ τῶν ἀνθρωπίνων
ποιητικὴ. Οὐδὲν δὲ τῶν ὄντων ἐν τοῖς κατὰ
φύσιν μένον τὰ ἐναντία
ποιεῖν δύναται· οὐ γὰρ τὸ πῦρ ψύχει καὶ
θερμαίνει, οὐδὲ ξηραίνει
καὶ ὑγραίνει τὸ ὕδωρ. Πῶς οὖν ὁ φύσει ὦν
Θεὸς καὶ φύσει γενόμενος
ἄνθρωπος τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη μιᾷ
ἐνεργείᾳ ἐπετέλεσεν;
Εἰ οὖν ἔλαβεν ὁ Χριστὸς νοῦν ἀνθρώπινον,
ἦγουν ψυχὴν νοεράν τε
καὶ λογικὴν, διανοηθήσεται πάντως καὶ αἰεὶ
διανοηθήσεται· ἐνέργεια
δὲ νοῦ ἢ διάνοια. Ἄρα καὶ καθὼς ἄνθρωπος
ἐνεργῆς ὁ Χριστὸς
καὶ αἰεὶ ἐνεργῆς.
Ὁ δὲ μέγας ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐν
τῇ ἐρμηνείᾳ
τῶν Πράξεων, δευτέρῳ λόγῳ, οὕτω φησὶν·
«Οὐκ ἂν τις ἁμάρτοι

ἡ ἐνέργεια τοῦ μίᾳ, τότε
ἐξαιτίας τῆς μίας υποστάσεως θα ἔπρεπε εἶναι καὶ
μία ἡ οὐσία τοῦ.
Καὶ ἀκόμη· ἂν ἀποδώσουμε στον Κύριο μίᾳ
ἐνέργεια, θα πούμε ὅτι αὐτὴ εἶναι
ἢ θεϊκὴ ἢ ἀνθρώπινη ἢ οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη. Εἰ
πούμε ὅτι εἶναι θεϊκὴ,
τότε θα δεχθούμε ὅτι εἶναι Θεὸς χωρὶς τὴν
ἀνθρώπινη φύση μας. Εἰ πούμε
ὅτι εἶναι ἀνθρώπινη, τότε με ἀσέβεια θα τὸν
θεωρήσουμε μόνο ἄνθρωπο. Καὶ
ἂν πούμε ὅτι δὲν εἶναι οὔτε θεῖα οὔτε ἀνθρώπινη,
θα δεχθούμε ὅτι δὲν εἶναι
οὔτε Θεὸς οὔτε ἄνθρωπος οὔτε ὁμοούσιος με τὸν
Πατέρα τοῦ καὶ με μας.
Διότι ἡ ταυτότητα τῆς υποστάσεως προήλθε ἀπὸ
τὴν ἐνωση, ἀλλὰ καὶ
ἀνατράπηκε ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων. Ἀν ὅμως
διατηρηθεῖ ἡ διαφορὰ τῶν
φύσεων, σίγουρα θα διατηρηθοῦν καὶ οἱ ἐνεργεῖες
τούς· διότι δὲν ὑπάρχει
φύση χωρὶς ἐνέργεια.
Εἰ ἡ ἐνέργεια τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ εἶναι μία, θα
εἶναι ἢ κτιστὴ ἢ ἀκτιστὴ·
διότι δὲν ὑπάρχει ἐνδιάμεση ἐνέργεια, ὅπως δὲν
ὑπάρχει καὶ φύση.
Εἰ εἶναι κτιστὴ, θα φανερῶσει μόνο κτιστὴ φύση·
εἰ εἶναι ἀκτιστὴ,
θα δείξει ὅτι ἡ φύση εἶναι ἀκτιστὴ. Διότι πρέπει τα
φυσικά γνωρίσματα νὰ
συμφωνοῦν ἀπόλυτα με τὶς φύσεις· εἶναι ἀδύνατο ἡ
ὑπαρξὶς νὰ ἔχει
ἐλλιπὴ φύση. Ἡ ἐνέργεια ὅμως που εἶναι σύμφωνη
με τὴ φύση, δὲν ἀνήκει
σ' αὐτὰ που εἶναι ἐξω ἀπ' αὐτήν· καὶ εἶναι φανερό
ὅτι ἡ φύση δὲν μπορεῖ
οὔτε νὰ ὑπάρξει οὔτε νὰ γίνῃ γνωστὴ χωρὶς τὴ
φυσικὴ τῆς ἐνέργεια. Διότι τὸ
καθένα, που εἶναι ἀμετάβλητο, με ὅ,τι ἐνεργεῖ
ἐπιβεβαιώνει τὴ φύση τοῦ.
Εἰ ἡ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ εἶναι μία, ἡ ἴδια θα
ἐνεργεῖ καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ
ἀνθρώπινα. Κανένα ὅμως ὄν, εἰ μὲν ἐστὶν ἐν τῇ φύσει
τοῦ, δὲν μπορεῖ νὰ ἐνεργεῖ
τὰ ἀντίθετα· γιὰ παράδειγμα, ἡ φωτιά δὲν παγώνει
καὶ θερμαίνει, οὔτε τὸ νερὸ
ξηραίνει καὶ ὑγραίνει. Επομένως, πῶς εἶναι
δυνατόν αὐτὸς που ἦταν φύσει
Θεὸς καὶ μετὰ ἐγένετο ἄνθρωπος ἐν τῇ φύσει, νὰ
ἐπιτελεῖ με μίᾳ ἐνέργεια καὶ τὰ
θαύματα καὶ τὰ πάθη;
Ἀν, λοιπόν, ὁ Χριστὸς προσέλαβε ἀνθρώπινο νοῦ,

καὶ τὸ πάθος αὐτοῦ πράξιν καλέσας· ἐν τῷ
γὰρ τὰ πάντα παθεῖν
ἐποίησε τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐκείνο ἔργον
τὸν θάνατον
καταλύσας καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐργασάμενος». Εἰ πᾶσα ἐνέργεια φύσεώς τινος οὐσιώδους
ὀρίζεται κίνησις, ὡς οἱ περὶ
ταῦτα δεινοὶ διειλήφασιν, ποῦ φύσιν τις εἶδεν
ἀκίνητον ἢ παντελῶς
ἀνενέργητον ἢ ἐνέργειαν εὗρηκεν οὐ φυσικῆς
δυνάμεως ὑπάρχουσιν
κίνησιν; Μίαν δὲ φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν Θεοῦ
καὶ ποιήματος οὐκ ἂν
τις εὖ φρονῶν δοίη κατὰ τὸν μακάριον
Κύριλλον· οὐδὲ ζωοποιεῖ
τὸν Λάζαρον ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσιν, οὐδὲ
δακρύει ἢ θεϊκῇ ἐξουσίᾳ·
τὸ μὲν γὰρ δάκρυον τῆς ἀνθρωπότητος ἴδιον,
ἡ δὲ ζωὴ
τῆς ἐνυποστάτου ζωῆς. Ἄλλ' ὅμως κοινῶς
ἀμφοτέρων ἑκάτερα
διὰ τὸ ταῦτόν τῆς ὑποστάσεως. Εἴς μὲν γάρ
ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ
ἐν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, ἦτοι ἡ ὑπόστασις,
ἀλλ' ὅμως ἔχει δύο φύσεις,
τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ. Ἐκ
μὲν οὖν τῆς θεότητος
ἡ δόξα φυσικῶς προῖοῦσα ἑκατέρου κοινὴ διὰ
τὴν τῆς ὑποστάσεως
ἐγένετο ταυτότητα, ἐκ δὲ τῆς σαρκὸς τὰ
ταπεινὰ ἑκατέρω κοινὰ·
εἴς γάρ ἐστι καὶ ὁ αὐτὸς ὁ τοῦτό τε κάκεινο
ὢν, ἦτοι Θεὸς καὶ
ἄνθρωπος, καὶ τοῦ αὐτοῦ, τὰ τε τῆς θεότητος
καὶ τὰ τῆς
ἀνθρωπότητος· τὰς μὲν γὰρ θεοσημίας ἡ
θεότης εἰργάζετο, ἀλλ' οὐ
δίχα τῆς σαρκὸς, τὰ δὲ ταπεινὰ ἡ σὰρξ, ἀλλ'
οὐ χωρὶς τῆς θεότητος.
Καὶ πασχούσῃ γὰρ τῇ σαρκὶ συνημμένη ἦν ἡ
θεότης ἀπαθής
διαμένουσα καὶ τὰ πάθη ἐκτελοῦσα σωτήρια,
καὶ ἐνεργούσῃ
τῇ τοῦ Λόγου θεότητι συνημμένος ἦν ὁ ἅγιος
νοῦς νοῶν καὶ εἰδῶς
τὰ τελοῦμενα.
Τῶν μὲν οὖν οἰκείων αὐχημάτων ἡ θεότης τῷ
σώματι μεταδίδωσιν,
αὐτὴ δὲ τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν διαμένει
ἀμέτοχος. Οὐ γάρ, ὥσπερ
διὰ τῆς σαρκὸς ἡ θεότης τοῦ Λόγου ἐνήργει,
οὕτω καὶ διὰ τῆς

δηλαδή ψυχὴ νοερὴ καὶ
λογικὴ, ὅπωςδήποτε θὰ σκέφτεται καὶ θὰ
σκέφτεται διαρκῶς· διότι ἡ σκέψη
ἀποτελεῖ ἐνέργεια τοῦ νοῦ. Επομένως, ὁ Χριστὸς,
ἐπειδὴ εἶναι ἄνθρωπος,
ἐνεργεῖ, καὶ ἐνεργεῖ πάντοτε.
Μάλιστα ὁ μέγας ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος
στο δεύτερο λόγο του
στὴν ἐρμηνεία τῶν Πράξεων, λέει τα εἰρηστικά: «Δεν θὰ
ἀστοχοῦσε κανεὶς νὰ
ονόμαζε καὶ τὸ πάθος τοῦ πράξε· διότι με ὅλα τὰ
Πάθη τοῦ πέτυχε
ἐκεῖνο τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸ ἔργο, νὰ
καταργήσῃ δηλαδή τὸ θάνατο
καὶ νὰ κάμῃ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα». Ἀν κάθε ἐνέργεια θεωρεῖται κίνησις τῆς οὐσίας
κάποιος φύσεως, ὅπως λένε
οἱ σοφοὶ σχετικὰ μ' αὐτά, ποῦ εἶδε κανεὶς φύσιν
ἀκίνητη ἢ τελείως
ἀνενέργητη ἢ ποῦ βρῆκε ἐνέργεια, ἡ ὁποία νὰ μὴν
εἶναι κίνησις φυσικῆς
δυνάμεως; Κανένας λογικὸς ἄνθρωπος δεν θὰ πει
ὅτι ὁ Θεὸς καὶ τὸ πλάσμα
τοῦ ἔχουν μία ἐνέργεια τῆς φύσεως, σύμφωνα με
τὸν μακάριο Κύριλλο. Ἡ ἀνθρώπινη φύσις δεν ζωοποιεῖ τὸν Λάζαρο οὔτε
ἡ θεία δακρύζει· διότι
τὰ δάκρυα ἀρμόζουν στὴν ἀνθρώπινη φύσιν, ἐνῶ ἡ
ζωὴ ἀνήκει σ' Αὐτόν
ποῦ τὴν χαρίζει. Καὶ οἱ δύο ὅμως (φύσεις) τὰ ἔχουν
ἀπὸ κοινού, ἐξαιτίας
τῆς ἰδίας ὑποστάσεως. Διότι ἓνας εἶναι ὁ Χριστὸς
καὶ ἓνα τὸ πρόσωπό του,
δηλαδή ἡ ὑπόστασή του· ἔχει ὅμως δύο φύσεις, τὴ
θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη. Ἐφόσον, λοιπόν, ἡ δόξα πηγάζει ἀπὸ τὴ θεία φύσιν
του, γίνεται κοινὴ καὶ
στὴ μία καὶ τὴν ἄλλη φύσιν χάρις στὴν ταυτότητα
τῆς ὑποστάσεως· τὸ ἴδιο καὶ
τὰ κατώτερα, ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὴν σάρκα,
γίνονται κοινὰ καὶ στὶς δύο
(φύσεις). Διότι εἶναι ἓνας καὶ ὁ ἴδιος αὐτὸς ποῦ
εἶναι καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο,
δηλαδή Θεὸς καὶ ἄνθρωπος· καὶ δικά του εἶναι τὰ
γνωρίσματα τῆς θείας καὶ
ἀνθρωπίνης φύσεώς του. Ἡ θεότητα, λοιπόν, ἔκανε
τὰ θαύματα, ὅχι ὅμως
χωρὶς τὴν σάρκα· ἡ σάρκα ἐπίσης ἔκανε τὰ
κατώτερα, ὅχι ὅμως χωρὶς τὴ
θεότητα. Καὶ ὅταν ἡ σάρκα ἐπάσχε, ἡ θεότητα
ἦταν ἐνωμένη μαζί της, ἀλλὰ
ἐμένε ἀπαθὴς καὶ πραγματοποιοῦσε τὰ σωτήρια

θεότητος ἡ σὰρξ αὐτοῦ ἔπασχεν· ὄργανον γὰρ
 ἡ σὰρξ τῆς θεότητος
 ἐχρημάτισεν. Εἰ καὶ τοῖνυν ἐξ ἄκρας
 συλλήψεως οὐδ' ὅτιοῦν
 διηρημένον ἦν τῆς ἐκατέρας μορφῆς, ἀλλ'
 ἐνὸς προσώπου αἱ τοῦ
 παντὸς χρόνου πράξεις ἐκατέρας μορφῆς
 γεγονάσιν, ὅμως αὐτά,
 ἅπερ ἀχωρίστως γεγένηται, κατ' οὐδένα
 τρόπον συγχέομεν, ἀλλὰ,
 τί ποίας εἴη μορφῆς, ἐκ τῆς τῶν ἔργων
 ποιότητος αἰσθανόμεθα.
 Ἐνεργεῖ τοῖνυν ὁ Χριστὸς καθ' ἐκατέραν
 αὐτοῦ τῶν φύσεων,
 καὶ «ἐνεργεῖ ἐκατέρα φύσις ἐν αὐτῷ μετὰ τῆς
 θατέρου κοινωνίας»,
 τοῦ μὲν Λόγου κατεργαζομένου, ἅπερ ἐστὶ τοῦ
 Λόγου,
 διὰ τὴν αὐθεντίαν καὶ ἐξουσίαν τῆς θεότητος,
 ὅσα ἐστὶν ἀρχικὰ
 καὶ βασιλικά, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος,
 ὅσα ἐστὶ τοῦ σώματος,
 πρὸς τὸ βούλημα τοῦ ἐνωθέντος αὐτῷ Λόγου,
 οὐ καὶ γέγονεν ἴδιον.
 Οὐ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὰ φυσικὰ πάθη τὴν
 ὁρμὴν ἐποιεῖτο
 οὐδ' αὐτὴν ἐκ τῶν λυπηρῶν ἀφορμῆν καὶ
 παραίτησιν ἢ τὰ ἔξωθεν
 προσπίπτοντα ἔπασχεν, ἀλλ' ἐκινεῖτο κατὰ τὴν
 ἀκολουθίαν
 τῆς φύσεως, τοῦ Λόγου θέλοντος καὶ
 παραχωροῦντος οἰκονομικῶς
 πάσχειν αὐτὸ καὶ πράττειν τὰ ἴδια, ἵνα διὰ τῶν
 ἔργων τῆς φύσεως
 πιστωθῇ ἡ ἀλήθεια.
 Ὡς περ δὲ ὑπὲρ οὐσίαν οὐσιώθη ἐκ Παρθένου
 κυηθεὶς, οὕτω καὶ
 ὑπὲρ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπων ἐνήργει ἐπὶ
 ἀστάτου ὕδατος γηϊνοῖς
 ποσὶ πορευόμενος οὐ γεωθέντος τοῦ ὕδατος,
 ἀλλὰ τῆς θεότητος
 ὑπερφυεῖ δυνάμει συνισταμένου πρὸς τὸ
 ἀδιάχυτον καὶ βάρει ὑλικῶν
 ποδῶν μὴ ὑπέικοντος. Οὐκ ἀνθρωπίνως γὰρ
 ἔπραττε τὰ ἀνθρώπινα
 (οὐ γὰρ ἄνθρωπος μόνον, ἀλλὰ καὶ Θεός·
 ὅθεν καὶ τὰ τοῦτου πάθη
 ζωοποιὰ καὶ σωτήρια), οὐδὲ θεϊκῶς ἐνήργει τὰ
 θεῖα (οὐ γὰρ Θεὸς
 μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος· ὅθεν δι' ἀφῆς καὶ
 λόγου
 καὶ τῶν τοιούτων τὰς θεοσημίας εἰργάζετο).

πάθη· καὶ ὅταν ἡ θεότητα
 τοῦ Λόγου ενεργούσε, ὁ ἅγιος νους τοῦ ἦταν
 ενωμένος· σκεπτόταν
 καὶ γνώριζε αὐτὰ που γίνονταν.
 Ἡ θεότητα, λοιπόν, μεταδίδει στο σῶμα ἀπὸ τὴ
 δική της δόξα, ἐνῶ ἡ ἴδια
 παραμένει ἀμέτοχη στα πάθη τῆς σάρκα. Διότι δὲν
 συνέβαινε, ὅπως
 ἡ θεότητα τοῦ Λόγου ενεργούσε με τὴ σάρκα, ἐτσι
 καὶ ἡ σάρκα τοῦ να
 πάσχει μαζί με τὴ θεότητά του· διότι ἡ σάρκα
 υπῆρξε ὄργανο τῆς θεότητός
 του. Παρόλο, λοιπόν, που ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς
 συλλήψεως δὲν υπῆρχε διαίρεση
 σε μία ἢ ἄλλη μορφή, ἀλλὰ ὅλες οἱ πράξεις καὶ τῆς
 μίας καὶ τῆς ἄλλης μορφῆς
 σε κάθε χρονικὴ στιγμή ἦταν πράξεις τοῦ ἐνός
 προσώπου, ὅμως αὐτὰ που
 ἐγίναν ἀχώριστα, δὲν τα συγχέουμε με κανένα
 τρόπο, ἀλλὰ, τί ἀνήκει στὴν
 κάθε μορφή το ἀντιλαμβανόμαστε ἀπὸ τὴν
 ποιότητα τῶν πράξεων.
 Ενεργεῖ, λοιπόν, ὁ Χριστὸς καὶ με τὴ μία καὶ με
 τὴν ἄλλη φύση του·
 «στο πρόσωπό του ενεργεῖ καθεμία φύση σε
 κοινωνία με τὴν ἄλλη φύση».
 Ὁ Λόγος ἐκτελεῖ αὐτὰ που ἀνήκουν στο Λόγο, ὅσα
 εἶναι γνωρίσματα
 τοῦ ἀρχοντα καὶ βασιλιά, ἐξαιτίας τῆς αὐθεντίας
 καὶ ἐξουσίας τῆς θείας
 φύσεώς του· ἐνῶ το σῶμα ἐκτελεῖ ὅσα ἀνήκουν
 στο σῶμα,
 σύμφωνα
 με τὴ βούληση τοῦ Λόγου που ἐνώθηκε μ' αὐτό καὶ
 το ἰδιοποιήθηκε.
 Διότι (τὸ σῶμα) δὲν κινούνταν πρὸς τα φυσικὰ
 πάθη ἀπὸ μόνο του,
 οὔτε ἔπασχε με ἀφορμὴ τὴν ἀποφυγὴ ἀπὸ τα
 λυπηρά ἢ τις ἐξωτερικὲς
 περιστάσεις, ἀλλὰ κινούνταν σύμφωνα με τὴν τάξη
 τῆς φύσεως·
 ὁ Λόγος ἠθέλε καὶ ἐπέτρεπε γιὰ λόγους οἰκονομίας
 νὰ πάσχει αὐτό (το σῶμα)
 καὶ νὰ ενεργεῖ τα δικά του, ὥστε νὰ πιστοποιηθεῖ ἡ
 ἀλήθεια (τῆς σαρκώσεως)
 ἀπὸ τις πράξεις τῆς φύσεώς του.
 Καὶ ὅπως ἀπόκτησε ὑπαρξὴ με υπερούσιο τρόπο,
 καθὼς ἡ Παρθένος τον
 κυοφόρησε, παρόμοια ενεργούσε καὶ τα ἀνθρώπινα
 με υπεράνθρωπο τρόπο·
 βάδιζε πάνω σε τρικυμισμένη θάλασσα με τα πόδια,
 χωρὶς νὰ το νερό νὰ γίνεῖ

Εἰ δὲ λέγοι τις, ὥς «οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ λέγομεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντιδιαστελλομένη τῇ θεῖᾳ ἐνεργείᾳ πάθος λέγεται ἡ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια, κατὰ τοῦτο μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ λέγομεν, ἐροῦμεν· κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ οἱ μίαν φύσιν λέγοντες οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ἀνθρωπίνης ταύτην λέγουσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντιδιαστελλομένη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις πρὸς τὴν θεῖαν φύσιν παθητικὴ λέγεται. Ἡμᾶς δὲ μὴ γένοιτο τῇ πρὸς τὴν θεῖαν ἐνέργειαν διαστολῇ πάθος τὴν ἀνθρωπίνην προσαγορεύσαι κίνησιν· οὐδενὸς γάρ, καθόλου φάναι, ὕπαρξις ἐκ παραθέσεως ἢ ἐκ συγκρίσεως γινώσκεται ἢ ὀρίζεται. Οὕτω γὰρ ὑπαλληλαῖτια εὐρεθήσονται τὰ ὄντα πράγματα· εἰ γὰρ διὰ τὸ ἐνέργειαν εἶναι τὴν θεῖαν κίνησιν ἡ ἀνθρωπίνη πάθος ἐστί, πάντως καὶ διὰ τὸ ἀγαθὴν εἶναι τὴν θεῖαν φύσιν πονηρὰ ἔσται ἡ ἀνθρωπίνη· καὶ κατὰ τὴν σὺν ἀντιθέσει ἀντιστροφὴν, διὰ τὸ πάθος λέγεσθαι τὴν ἀνθρωπίνην κίνησιν ἡ θεῖα κίνησις ἐνέργεια λέγεται, καὶ διὰ τὸ πονηρὰν εἶναι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀγαθὴ ἔσται ἡ θεῖα». Καὶ πάντα δὲ τὰ κτίσματα οὕτως ἔσται πονηρά, καὶ ψεύσεται ὁ εἰπὼν· «Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν». Ἡμεῖς δὲ φαμεν, ὅτι οἱ ἅγιοι πατέρες πολυτρόπως τὴν ἀνθρωπίνην ὠνόμασαν κίνησιν πρὸς τὰς ὑποκειμένας ἐννοίας· προσηγόρευσαν γὰρ αὐτὴν καὶ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν καὶ διαφορὰν καὶ κίνησιν καὶ ιδιότητα καὶ ποιότητα καὶ πάθος, οὐ κατὰ ἀντιδιαστολὴν τῆς θείας, ἀλλ' ὥς συνεκτικὴν μὲν καὶ ἀναλλοίωτον δύναμιν, ἐνέργειαν δὲ ὥς χαρακτηριστικὴν καὶ τὴν ἐν πᾶσι τοῖς ὁμοειδέσιν ἀπαρραλλαξίαν ἐμφαίνουσιν, διαφορὰν δὲ ὥς ἀφοριστικὴν, κίνησιν δὲ ὥς ἐνδεικτικὴν, ιδιότητα δὲ ὥς συστατικὴν καὶ μόνῃ αὐτῇ καὶ οὐκ

ξηρά, ἀλλὰ ἀντιστεκόταν μετὰ τὴν υπερφυὴ δύναμιν τῆς θεότητός του καὶ δὲν υποχωροῦσε στὸ βάρος τῶν υλικῶν ποδιῶν. Δὲν ἐνεργοῦσε, δηλαδὴ, τὰ ἀνθρώπινα με ἀνθρώπινον τρόπο (διότι δὲν ἦταν μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ Θεός· γι' αὐτὸ καὶ τὰ πάθη τοῦ φέρνουν τὴ ζωὴ καὶ τὴ σωτηρίαν), οὔτε ἐνεργοῦσε τὰ θεῖα με θεϊκὸ τρόπο (διότι δὲν ἦταν μόνο Θεός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος· γι' αὐτὸ καὶ ἐκάμε τὰ θαυμαστά σημεῖα με τὴν ἀφή, τὸ λόγο καὶ τὰ παρόμοια). Ἐάν κάποιος λέει ὅτι «ἀποδίδουμε στὸ Χριστὸ μίαν ἐνέργεια ὄχι γιὰ νὰ καταργήσουμε τὴν ἀνθρώπιν ἐνέργειά του, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπιν ἐνέργεια, ὅταν ἀντιπαράβάλλεται μετὰ τὴν θεῖαν ἐνέργεια, χαρακτηρίζεται πάθος, καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο λέμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει μίαν ἐνέργεια, θὰ ἀπαντήσουμε: σύμφωνα μ' αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα, αὐτοὶ ποὺ λένε μίαν φύσιν, δὲν το λένε γιὰ νὰ καταργήσουν τὴν ἀνθρώπιν, ἀλλὰ ἐπειδὴ, ὅταν ἡ ἀνθρώπιν φύσιν ἀντιπαράβάλλεται πρὸς τὴν θεῖαν, χαρακτηρίζεται παθητικὴ. Ἐμεῖς ὅμως ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ονομάζουμε τὴν ἀνθρώπιν κίνησιν πάθος ἐξαιτίας τῆς ἀντιδιαστολῆς πρὸς τὴν θεῖαν ἐνέργειαν· διότι, γιὰ νὰ μιλήσουμε γενικά, κανενὸς ἡ ὑπάρξις δὲν γνωρίζεται ἢ προσδιορίζεται με ἀντιπαράβολὴ ἢ σύγκρισιν. Ἔτσι, ὅσα ἔχουν ὑπάρξιν θὰ βρεθοῦν ὅτι εἶναι ἀλληλοεξαρτώμενα· διότι εἰάν ἡ ἀνθρώπιν κίνησιν εἶναι πάθος, ἐπειδὴ ἡ θεῖα κίνησιν εἶναι ἐνέργεια, ὁπωσδήποτε, ἐπειδὴ ἡ θεῖα φύσιν εἶναι ἀγαθὴ, θὰ εἶναι πονηρὴ καὶ ἡ ἀνθρώπιν φύσιν. Καὶ σύμφωνα μετὰ τὴν ἀντίθετη ἀντιστροφή, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπιν κίνησιν λέγεται πάθος, ἡ θεῖα κίνησιν λέγεται ἐνέργεια, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπιν φύσιν εἶναι πονηρὴ, ἡ θεῖα φύσιν θὰ εἶναι ἀγαθὴ». Καὶ ἔτσι, ὅλα τὰ δημιουργήματα θὰ εἶναι πονηρά, καὶ θὰ βγῇ ψεύτης ἐκεῖνος ποὺ εἶπε: «Καὶ εἶδε ὁ Θεὸς ὅλα τὰ δημιουργήματά του, καὶ νὰ, ὅλα ἦταν πολὺ καλά». Ἐμεῖς ὅμως λέμε ὅτι οἱ ἅγιοι Πατέρες ὠνόμασαν τὴν ἀνθρώπιν κίνησιν σύμφωνα μετὰ τὴν ὑποκειμένη ἐννοίαν με πολλοὺς

ἄλλη προσοῦσαν, ποιότητα δὲ ὡς εἰδοποιόν,
πάθος δὲ ὡς κινουμένην·
πάντα γὰρ τὰ ἐκ Θεοῦ καὶ μετὰ Θεὸν πάσχει
τῷ κινεῖσθαι
ὡς μὴ ὄντα αὐτοκίνησις ἢ αὐτοδύναμις· οὐ
κατὰ ἀντιδιαστολὴν οὖν,
ὡς εἴρηται, ἀλλὰ κατὰ τὸν δημιουργικῶς
αὐτοῖς ἐντεθέντα παρὰ
τῆς τὸ πᾶν συστησαμένης αἰτίας λόγον· ὅθεν
καὶ μετὰ τῆς θείας
συνεκφωνοῦντες αὐτὴν ἐνέργειαν
προσηγόρευσαν. Ὁ γὰρ εἰπὼν·
«Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς
θατέρου κοινωνίας»,
τί ἕτερον πεποίηκεν ἢ ὁ εἰπὼν· «Καὶ γὰρ
τεσσαράκοντα ἡμέρας
ἀπόσιτος μείνας, ὕστερον ἐπείνασεν»· ἔδωκε
γὰρ τῇ φύσει, ὅτε ἤθελε,
τὰ ἴδια ἐνεργεῖν· ἢ οἱ διάφορον ἐν αὐτῷ
φήσαντες ἐνέργειαν
ἢ οἱ διπλὴν ἢ οἱ ἄλλην καὶ ἄλλην; Ταῦτα γὰρ
δι' ἀντωνυμίας δύο
τὰς ἐνεργείας σημαίνουσι· καὶ δι' ἀντωνυμίας
γὰρ πολλάκις ὁ ἀριθμὸς
ἐνδείκνυται καὶ διὰ τοῦ εἰπεῖν θεῖόν τε καὶ
ἀνθρώπινον. Ἡ γὰρ
διαφορὰ διαφερόντων ἐστὶ διαφορὰ· τὰ δὲ μὴ
ὄντα, πῶς διοίσουσιν;

τρόπους· την εἶπαν, δηλαδή,
δύναμη, ἐνέργεια, διαφορὰ, κίνηση,
ιδιότητα, ποιότητα καὶ πάθος· δεν την
αντιπαρέβαλαν με τη θεία κίνηση,
ἀλλὰ την ονόμασαν δύναμη, ἐπειδὴ συγκρατεῖ καὶ
μένει αναλλοίωτη·
την εἶπαν ἐνέργεια, ἐπειδὴ χαρακτηρίζει καὶ
φανερώνει την ομοιότητα που
ἔχουν ὅλα τα ομοειδή· την εἶπαν διαφορὰ, ἐπειδὴ
ξεχωρίζει· την εἶπαν κίνηση,
ἐπειδὴ δείχνει· την εἶπαν ιδιότητα, ἐπειδὴ εἶναι
συστατική του εαυτοῦ της καὶ
ὄχι ἄλλου· την εἶπαν ποιότητα, ἐπειδὴ δείχνει το
εἶδος· καὶ την εἶπαν πάθος,
ἐπειδὴ μεταβάλλεται. Διότι ὅλα που προέρχονται
ἀπὸ το Θεό καὶ εἶναι μετὰ
το Θεό μεταβάλλονται με την κίνηση, ἐπειδὴ δεν
κινούνται οὔτε ἔχουν
δύναμη ἀπὸ μόνα τους. Την ονόμασαν, λοιπόν,
ὅπως εἶπαμε, ὄχι με
αντιπαράβολή (στη θεία κίνηση), ἀλλὰ ἀπὸ τον
σκοπὸ που τοποθέτησε μέσα
της, με δημιουργικὸ τρόπο, αὐτός που ἀποτελεῖ την
αἰτία της συστάσεως του
κόσμου. Γι' αὐτὸ καὶ την ονόμασαν με το ὄνομα
ἐνέργεια που το ἐκφωνοῦν
για το Θεό. Διότι αὐτός που εἶπε: «Ἡ καθεμία
μορφή ἐνεργεῖ με τη συμμετοχὴ
τῆς ἄλλης», εἶπε ἀκριβῶς το ἴδιο μ' αὐτόν που εἶπε:
«Καὶ ἀφοῦ ἔμεινε
νηστικός σαράντα ἡμέρες, ὕστερα πείνασε».
Ἐπέτρεψε στη φύση, ὅταν ἤθελε,
να ἐνεργεῖ τα δικά της. Τί θα πουν πάλι αὐτοὶ που
εἶπαν ὅτι ἔχει διαφορετικὴ
ἐνέργεια ἢ οἱ ἄλλοι ὅτι ἔχει διπλὴ ἐνέργεια ἢ οἱ
ἄλλοι ὅτι ἔχει ἄλλη καὶ ἄλλη
ἐνέργεια; Διότι αὐτὰ με τις ἀντωνυμίες
φανερόνουν ὅτι οἱ ἐνέργειες εἶναι δύο·
καὶ πολλές φορές με τις ἀντωνυμίες δηλώνεται ὁ
ἀριθμὸς, καὶ με την ἐκφραση
θεῖο καὶ ἀνθρώπινο. Διότι ἡ διαφορὰ εἶναι διαφορὰ
αὐτῶν που διαφέρουν·
ἐνῶ αὐτὰ που δεν υπάρχουν, πῶς θα διαφέρουν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 60. Πρὸς τοὺς λέγοντας· εἰ δύο
φύσεων καὶ ἐνεργειῶν
ὁ ἄνθρωπος, ἀνάγκη ἐπὶ Χριστοῦ τρεῖς φύσεις
καὶ τοσαύτας λέγειν
τὰς ἐνεργείας.
Ὁ μὲν καθ' ἕκαστα ἄνθρωπος ἐκ δύο
συγκείμενος φύσεων, ψυχῆς τε
καὶ σώματος, καὶ ταύτας ἀμεταβλήτους ἔχων

Απάντηση σ' αὐτοὺς που λένε: εἰάν ὁ ἄνθρωπος
ἔχει δύο φύσεις καὶ δύο
ἐνέργειες, πρέπει για το Χριστό να παραδεχθούμε
τρεις φύσεις καὶ ἄλλες
τόσες ἐνέργειες.
Ὁ κάθε ἄνθρωπος χωριστὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο
φύσεις, την ψυχὴ
καὶ το σῶμα· ἐπειδὴ τις διατηρεῖ ἀμετάβλητες στο

ἐν ἑαυτῷ δύο φύσεις
εἰκότως λεχθήσεται· σῶζει γὰρ ἑκατέρων καὶ
μετὰ τὴν ἔνωσιν
τὴν φυσικὴν ιδιότητα. Οὕτε γὰρ τὸ σῶμα
ἀθάνατον ἀλλὰ φθαρτόν,
οὔτε ἡ ψυχὴ θνητὴ ἀλλ' ἀθάνατος, οὔτε τὸ
σῶμα ἀόρατον,
οὔτε ἡ ψυχὴ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρατὴ,
ἀλλ' ἡ μὲν λογικὴ
καὶ νοερὰ καὶ ἀσώματος, τὸ δὲ παχὺ τε καὶ
ὁρατὸν καὶ ἄλογον.
Οὐ μίᾳ δὲ φύσεως τὰ κατ' οὐσίαν
ἀντιδιαιρούμενα· οὐ μίᾳ ἄρα
οὐσίας ψυχῇ τε καὶ σῶμα.
Καὶ πάλιν· εἰ ζῶον λογικὸν θνητὸν ὁ
ἄνθρωπος, πᾶς δὲ ὅρος
τῶν ὑποκειμένων φύσεών ἐστι δηλωτικός, οὐ
ταύτὸν δὲ
κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον τὸ λογικὸν τῷ
θνητῷ, οὐκ ἄρα
μῖᾳ φύσεως εἴη ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν τοῦ
οἰκείου ὀρισμοῦ κανόνα.
Εἰ δὲ λέγοιτο ποτε μίᾳ φύσεως ὁ ἄνθρωπος,
ἀντὶ τοῦ εἶδους
τὸ τῆς φύσεως παραλαμβάνεται ὄνομα
λεγόντων ἡμῶν,
ὅτι οὐ διαλλάττει ἄνθρωπος ἀνθρώπου κατὰ
τινα φύσεως διαφοράν,
ἀλλὰ τὴν αὐτὴν σύστασιν ἔχοντες πάντες οἱ
ἄνθρωποι καὶ ἐκ ψυχῆς
συντεθειμένοι καὶ σώματος καὶ δύο ἕκαστος
φύσεις τελοῦντες
ὑφ' ἑνα πάντες ὀρισμὸν ἀνάγονται. Καὶ οὐ
παράλογον τοῦτο,
ὅποτε καὶ πάντων τῶν κτιστῶν, ὡς γενητῶν,
μίαν φύσιν
ὁ ἱερός Ἀθανάσιος ἔφησεν ἐν τῷ κατὰ τῶν
βλασφημούντων
τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὕτως λέγων· «Ὅτι δὲ
ἄνω τῆς κτίσεώς ἐστι
τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ ἄλλο μὲν παρὰ τὴν
τῶν γενητῶν φύσιν,
ἴδιον δὲ τῆς θεότητος, ἔξεστι πάλιν συνιδεῖν».
Πᾶν γάρ, ὃ κοινῶς
καὶ ἐν πολλοῖς θεωρεῖται, οὐ τινὶ μὲν πλεόν,
τινὶ δὲ ἔλαττον
ὑπάρχον, οὐσία ὀνομάζεται.
Ἐπεὶ οὖν πᾶς ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς ἐστι
συντεθειμένος καὶ σώματος,
κατὰ τοῦτο μία φύσις τῶν ἀνθρώπων λέγεται.
Ἐπὶ δὲ τῆς
ὑποστάσεως τοῦ Κυρίου οὐ λέγειν δυνάμεθα

πρόσωπό του, εὐλογα
λέγεται ὅτι ἔχει δύο φύσεις· διότι, καὶ μετὰ τὴν
ἔνωσιν, διατηρεῖ τὴ φυσικὴ
ιδιότητα καὶ τῆς μίας καὶ τῆς ἄλλης. Πράγματι,
οὔτε τὸ σῶμα εἶναι ἀθάνατο
ἀλλὰ θνητό, οὔτε ἡ ψυχὴ εἶναι θνητὴ ἀλλὰ
ἀθάνατη· οὔτε τὸ σῶμα εἶναι
ἀόρατο οὔτε ἡ ψυχὴ ὁρατὴ με γυμνὸ μάτι· ἀλλὰ ἡ
μία εἶναι λογικὴ,
νοερὴ καὶ ἀσώματη, ἐνῶ τὸ ἄλλο εἶναι υλικό,
ορατό καὶ χωρὶς λογικῆς.
Καὶ εφόσον αὐτὰ που ἔχουν διαφορετικὴ οὐσία δεν
ἀνήκουν σε μία φύση,
εἶναι ἐπόμενο ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα νὰ μὴν ἔχουν
τὴν ἴδια οὐσία.
Καὶ ἀκόμη· ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικὴ θνητὴ ὑπαρξὴ
καὶ κάθε κατάσταση
χαρακτηρίζει τὶς φύσεις που υπάγονται σ' αὐτήν·
δεν εἶναι ἐπίσης τὸ ἴδιο
πράγμα, σύμφωνα με τὴ φύση, τὸ λογικὸ με τὸ
θνητό· ἐπομένως, καὶ ὁ
ἄνθρωπος δεν θα ἔχει μία φύση, σύμφωνα με τὸ
παραπάνω κριτήρια που
ορίσαμε.
Ἀν πάλι λέμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει μία φύση, τότε
χρησιμοποιούμε
στο λόγο μας τὸ ὄνομα «φύση» ἀντὶ γιὰ τὸ ὄνομα
«εἶδος»·
διότι δεχόμαστε ὅτι ἄνθρωπος ἀπὸ ἄνθρωπο δεν
διαφέρει σε κάποια φυσικὴ
διαφορὰ, ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν ἴδια
σύστασιν, εἶναι σύνθετοι ἀπὸ
ψυχὴ καὶ σῶμα καὶ ἔχουν ὁ καθένας δύο φύσεις·
ἐπομένως, ὅλοι ἔχουν κοινὸ
ορισμό. Καὶ αὐτὸ δεν εἶναι παράδοξο, καθὼς ὁ
μέγας Ἀθανάσιος,
στο λόγο του γι' αὐτοὺς που βλασφημοῦν τὸ Ἅγιο
Πνεῦμα, εἶπε
ὅτι μία εἶναι ἡ φύση ὅλων τῶν γενητῶν, διότι εἶναι
δημιουργήματα·
το εἶπε ὡς ἐξῆς: «Εἶναι δυνατό νὰ κατανοήσουμε
ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα
εἶναι ἄνω ἀπὸ τὴν κτίσιν καὶ διαφορετικὸ ἀπὸ τὴ
φύσιν τῶν δημιουργημάτων,
ιδιαίτερο ὅμως πρόσωπο τῆς θεότητος». Διότι,
καθετὶ που παρατηρεῖται ἀπὸ
κοινού σε πολλὰ καὶ δεν ὑπάρχει σ' ἄλλο
περισσότερο καὶ σ' ἄλλο λιγότερο,
λέγεται οὐσία.
Επειδὴ, λοιπόν, κάθε ἄνθρωπος εἶναι σύνθετος ἀπὸ
ψυχὴ καὶ σῶμα,
γι' αὐτὸ λέμε ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν μία φύση. Για

μίαν φύσιν·
αἱ τε γὰρ φύσεις σώζουσι καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν
ἐκάστη
τὴν φυσικὴν ιδιότητα, καὶ εἶδος Χριστῶν οὐκ
ἔστι εὐρεῖν.
Οὐ γὰρ ἐγένετο ἄλλος Χριστὸς ἐκ θεότητός τε
καὶ ἀνθρωπότητος,
Θεὸς τε καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός.
Καὶ πάλιν· Οὐ ταυτόν ἐστι τὸ κατ' εἶδος τοῦ
ἀνθρώπου ἔν
καὶ τὸ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ σώματος ἔν. Τὸ
μὲν γὰρ κατ' εἶδος
τοῦ ἀνθρώπου ἔν τὴν ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις
ἀπαραλλαξίαν
ἐνδείκνυται· τὸ δὲ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ
σώματος ἔν αὐτὸ τὸ εἶναι
αὐτῶν λυμαίνεται εἰς ἀνυπαρξίαν αὐτὰ
παντελῆ ἄγον· ἢ γὰρ τὸ ἔν
εἰς τὴν τοῦ ἑτέρου μεταποιηθήσεται οὐσίαν ἢ
ἐξ ἑτέρων ἕτερον
γενήσεται καὶ ἀμφοτέρα τραπήσονται, ἢ ἐπὶ
τῶν ἰδίων ὄρων
μένοντα δύο φύσεις ἔσονται· οὐ γὰρ ταυτόν
κατ' οὐσίας λόγον
τὸ σῶμα τῷ ἄσωμάτῳ. Οὐκ ἀνάγκη τοίνυν
ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου
μίαν φύσιν λέγοντας, οὐ διὰ τὸ ταυτόν τῆς
οὐσιώδους ποιότητος
ψυχῆς τε καὶ σώματος, ἀλλὰ διὰ τὸ
ἀπαράλλακτον τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος
ἀναγομένων ἀτόμων μίαν καὶ ἐπὶ Χριστοῦ
φύσιν λέγειν, ἔνθα εἶδος
περιεκτικὸν πολλῶν ὑποστάσεων οὐκ ἔστιν.
Ἔτι δὲ πᾶσα σύνθεσις ἐκ τῶν προσεχῶς
συντεθέντων συντεθεῖσθαι
λέγεται· οὐ γὰρ λέγομεν τὸν οἶκον ἐκ γῆς καὶ
ὑδατος συντεθεῖσθαι,
ἀλλ' ἐκ πλίνθου καὶ ξύλων. Ἐπεὶ ἀνάγκη καὶ
τὸν ἄνθρωπον λέγειν
ἐκ πέντε τοῦλάχιστον συγκεῖσθαι φύσεων, ἔκ
τε τῶν τεσσάρων
στοιχείων καὶ ψυχῆς. Οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
οὐ τὰ μέρη τῶν μερῶν σκοποῦμεν, ἀλλὰ τὰ
προσεχῶς συντεθέντα,
θεότητά τε καὶ ἀνθρωπότητα.
Ἔτι δὲ εἰ δύο φύσεις τὸν ἄνθρωπον λέγοντες
τρῆς φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ
λέγειν ἀναγκασθίσόμεθα, καὶ ὑμεῖς ἐκ δύο
φύσεων τὸν ἄνθρωπον
λέγοντες ἐκ τριῶν τὸν Χριστὸν δογματίζετε
φύσεων· ὁμοίως καὶ

τὴν ὑπόστασιν ὁμῶς
τοῦ Κυρίου δεν μπορούμε να πούμε ότι έχει μία
φύση.
Διότι οι φύσεις του διατηρούν και μετά την ένωση
τους η καθεμία
τῆ φυσικῆς τῆς ιδιότητα και δεν μπορεί να βρεθεί
εἶδος Χριστῶν.
Επειδὴ δεν ἐγίνε ἄλλος Χριστὸς ἀπὸ θεία και
ανθρώπινη φύση,
ο ἴδιος και Θεὸς και ἄνθρωπος.
Και ἀκόμη· δεν εἶναι το ἴδιο λέγοντας «ένα» με
βάση το εἶδος του ἀνθρώπου,
και λέγοντας «ένα» με βάση τὴν οὐσία τῆς ψυχῆς
και του σώματος. Διότι το
«ένα» με βάση το εἶδος του ἀνθρώπου, φανερώνει
τὴν ομοιότητα μεταξύ ὅλων
τῶν ἀνθρώπων· ἐνῶ το «ένα» με βάση τὴν οὐσία
τῆς ψυχῆς και του σώματος,
καταστρέφει τὴν ἴδια τὴν ὑπαρξή τους οδηγώντας
τα σε τέλεια ἀνυπαρξία·
διότι ἢ το ένα θα μετατραπεί σὴν οὐσία του
ἄλλου, ἢ θα δημιουργηθεῖ ένα
ἄλλο ἀπὸ ἄλλα και θα μεταβληθοῦν και τα δύο, ἢ
θα παραμείνουν στα ὅρια
τους και θα εἶναι δύο φύσεις· ἐπειδὴ το σωματικό
με το ἀσῶματο δεν εἶναι
το ἴδιο σύμφωνα με τὴν οὐσία τους. Μολονότι
λέμε, λοιπόν, για τον ἄνθρωπο
μία φύση, ὄχι ἐπειδὴ ταυτίζεται ἡ ποιότητα τῆς
ψυχῆς και του σώματος ἀλλὰ
ἐπειδὴ εἶναι πανομοιότυπα τα άτομα που
αναφέρονται στο εἶδος, δεν ἀρμόζει
ὁμως να λέμε και για το Χριστό μία φύση, ἀφοῦ
δεν ὑπάρχει εἶδος
που να περιέχει πολλές ὑποστάσεις.
Ακόμη κάθε σύνθεσις λέγεται ὅτι ἔχει γίνε ἀπὸ τα
ἄμεσα συνθετικά τῆς·
δεν λέμε δηλαδή ὅτι το σπῖτι ἀποτελεῖται ἀπὸ χῶμα
και νερό, ἀλλὰ ἀπὸ
τούβλα και ξύλα. Επειδὴ εἶναι ἀνάγκη να λέμε ὅτι
ο ἄνθρωπος ἀποτελεῖται
ἀπὸ πέντε τοῦλάχιστον φύσεις, δηλαδή ἀπὸ
τέσσερα στοιχεῖα και τὴν ψυχή.
Ἔτσι και για τον Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό δεν
εξετάζουμε τα μέρη
τῶν μερῶν, ἀλλὰ αὐτὰ που ἄμεσα ἐνώθηκαν,
δηλαδή τὴ θεία και τὴν
ανθρώπινη φύση.
Ακόμη, ἀν λέμε ὅτι ο ἄνθρωπος ἔχει δύο φύσεις,
θα ἀναγκασθούμε να πούμε
ὅτι ο Χριστὸς ἔχει τρεῖς φύσεις, και εσεῖς με το να
λέτε ὅτι ο ἄνθρωπος ἔχει

περί ἐνεργειῶν· κατάλληλον γάρ ἀνάγκη τῇ φύσει τὴν ἐνέργειαν εἶναι. Ὅτι δὲ δύο φύσεων ὁ ἄνθρωπος λέγεται τε καὶ ἔστι, μάρτυς ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Φύσεις μὲν γάρ δύο», φάσκων, «Θεὸς καὶ ἄνθρωπος· ἐπεὶ καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα». Καὶ ἐν τῷ περὶ βαπτίσματος δὲ λόγῳ τοιάδε φησί· «Διττῶν δὲ ὄντων ἡμῶν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ τῆς μὲν ὁρατῆς τῆς δὲ ἀοράτου φύσεως, διττὴ καὶ ἡ καθαρσις δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος».	δύο φύσεις δογματίζετε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει τρεῖς φύσεις· τοῦ ἰδίου καὶ γὰρ τὰς ἐνέργειαις· διότι εἶναι ἀρμονικὴ ἡ ἐνέργεια νὰ συμβαδίζει μετὰ τὴν φύσιν. Ὁ θεολόγος Γρηγόριος μαρτυρεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ λέγεται καὶ ἔχει δύο φύσεις· «Δύο φύσεις πράγματι υπάρχουν, ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος· ἐπειδὴ ὑπάρχει ψυχὴ καὶ σῶμα». Καὶ στοὺς λόγους τοῦ γὰρ τοῦ βάπτισμα λέει τὰ ἐξῆς· «Ἐπειδὴ ἐμεῖς εἴμαστε διττοί, ἀπὸ ψυχῆ καὶ σώματος, καὶ ἡ μία φύσις εἶναι ὁρατὴ ἐνῶ ἡ ἄλλη εἶναι ἀόρατη, διπλὸς εἶναι καὶ ὁ καθαρισμὸς μας μετὰ τὸ νερό καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα».
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 61. Περὶ τοῦ τεθεῶσθαι τὴν φύσιν τῆς τοῦ Κυρίου σαρκὸς καὶ τὸ θέλημα. Χρὴ εἰδέναι, ὡς οὐ κατὰ μεταβολὴν φύσεως ἢ τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν ἢ σύγχυσιν ἢ σὰρξ τοῦ Κυρίου τεθεῶσθαι λέγεται καὶ «ὁμόθεος» καὶ Θεὸς γενέσθαι, ὡς φησιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Ἵν τὸ μὲν ἐθέωσε, τὸ δὲ ἐθεώθη», καὶ «θαυρῶ λέγειν ὁμόθεον», καὶ «ἄνθρωπον γενέσθαι τὸ χρίσαν καὶ Θεὸν τὸ χριόμενον». Ταῦτα γὰρ οὐ κατὰ μεταβολὴν φύσεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν οἰκονομικὴν ἔνωσιν, τὴν καθ' ὑπόστασιν λέγω, καθ' ἣν ἀδιασπᾶστος τῷ Θεῷ Λόγῳ ἦνεται, καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις τῶν φύσεων περιχώρησιν, ὥς φαμεν καὶ τὴν τοῦ σιδήρου πύρωσιν· ὥσπερ γὰρ τὴν ἐνανθρώπησιν χωρὶς μεταβολῆς καὶ τροπῆς ὁμολογοῦμεν, οὕτω καὶ τὴν θέωσιν γενέσθαι τῆς σαρκὸς δοξάζομεν. Οὕτε γὰρ διότι ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, τῶν ὄρων ἐξέστη τῆς οἰκείας θεότητος οὕτε τῶν προσόντων αὐτῇ θεοπρεπῶν ἀντιλήψεων, οὕτε μὴν ἡ σὰρξ θεωθεῖσα τῆς οἰκείας ἐστὶ φύσεως ἢ τῶν αὐτῆς φυσικῶν ιδιοτήτων. Μεμενήκασι γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν αἱ φύσεις ἀσύμφυτοι καὶ αἱ τούτων ιδιότητες ἀλώβητοι. Ἡ δὲ τοῦ Κυρίου σὰρξ τὰς θείας ἐνεργείας ἐπλούτησε διὰ τὴν πρός	Γιατὶ ὅτι ἔχει θεωθεῖ ἡ φύσις τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου καὶ τὸ θέλημά της. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ σὰρκα τοῦ Κυρίου δὲν λέγεται ὅτι ἔχει θεωθεῖ ἐξαιτίας μεταβολῆς τῆς φύσεως ἢ μετατροπῆς ἢ ἀλλοιώσεως ἢ συγχύσεως καὶ ὅτι ἐγένετο ὅμοια μετὰ τὸ Θεὸ καὶ Θεὸς ἡ ἴδια, ὅπως λέει ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Ἀπ' αὐτὰ τὸ ἓνα θέωσε καὶ τὸ ἄλλο θεώθηκε, καὶ τολμῶ νὰ τὸ ὀνομάσω ὁμόθεο· καὶ αὐτὸ ποῦ ἐχρίσε ἐγένετο ἄνθρωπος, ἐνῶ αὐτὸ ποῦ χρίσθηκε ἐγένετο Θεός». Αὐτὰ δὲν ἐγέναν μετὰ μεταβολὴ τῆς φύσεως, ἀλλὰ μετὰ ἔνωσιν κατ' οἰκονομία (Θεοῦ)· ἐννοῶ τὴν ὑποστατικὴν ἔνωσιν, σύμφωνα μετὰ τὴν ὁποία ἐνώθηκε ἀδιάσπαστα μετὰ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐννοῶ τὴν ἀλληλοπεριχώρησιν τῶν φύσεων, ὅπως συμβαίνει μετὰ τὴν πυράκτωσιν τοῦ σιδήρου· διότι, ὅπως ὁμολογοῦμε τὴν ἐνανθρώπησιν χωρὶς μεταβολῆς καὶ μετατροπῆς, ἔτσι πιστεύουμε ὅτι ἐγένετο καὶ ἡ θέωσις τῆς σαρκὸς. Ὁ Λόγος, δηλαδή, ἐπειδὴ ἐγένετο σὰρκα, δὲν βγήκε ἐξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς θεϊκῆς τοῦ φύσεως καὶ ἀπὸ τὴν θεοπρεπὴ τοῦ δόξα· οὐτε ὅμως ἡ σὰρκα, ἐπειδὴ θεώθηκε, ἀλλάξε τὴ δικὴ τῆς φύσεως καὶ τὰ φυσικὰ τῆς γνωρίσματα. Οἱ φύσεις, δηλαδή, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσίν τους ἐμείναν ἀσύγχυτες, καὶ οἱ ιδιότητές τους ἀπείραχτες. Ἡ σὰρκα τοῦ Κυρίου μάλιστα πλουτίστηκε μετὰ τῶν θείων ἐνεργειῶν, ἐξαιτίας τῆς πλήρους ἐνώσεώς της

τὸν Λόγον ἀκραιφνεστάτην ἔνωσιν, ἥτοι τὴν καθ’ ὑπόστασιν, οὐδαμῶς τῶν κατὰ φύσιν ἰδίων ὑποστᾶσα ἔκπτωσιν· οὐ γὰρ κατ’ οἰκείαν ἐνέργειαν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἡνωμένον αὐτῇ Λόγον τὰ θεῖα ἐνήργει, τοῦ Λόγου δι’ αὐτῆς τὴν οἰκείαν ἐνδεικνυμένου ἐνέργειαν. Καίει μὲν γὰρ ὁ πεπυρακτωμένος σίδηρος, οὐ φυσικῶ δὲ λόγῳ τὴν καυστικὴν κεκτημένος ἐνέργειαν, ἀλλ’ ἐκ τῆς πρὸς τὸ πῦρ ἐνώσεως τοῦτο κεκτημένος. Ἡ αὐτὴ τοιγαροῦν θνητὴ τε ἦν δι’ ἑαυτὴν καὶ ζωοποιὸς διὰ τὴν πρὸς τὸν Λόγον καθ’ ὑπόστασιν ἔνωσιν. Ὅμοίως καὶ τὴν τοῦ θελήματος θέωσιν οὐχ ὡς μεταβληθείσης τῆς φυσικῆς κινήσεως λέγομεν, ἀλλ’ ὡς ἡνωμένης τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ παντοδυνάμῳ θελήματι, καὶ γεγονότος Θεοῦ ἐνανθρωπήσαντος θέλημα· ὅθεν θέλων μὲν λαθεῖν οὐκ ἠδυνήθη δι’ ἑαυτοῦ εὐδοκήσαντος τοῦ Θεοῦ Λόγου δειχθῆναι ἐν αὐτῷ ἀληθῶς ὑπάρχον τὸ ἀσθενὲς τοῦ ἀνθρωπίνου θελήματος, θέλων δὲ τὴν τοῦ λεπροῦ ἐνήργησε κάθαρσιν διὰ τὴν πρὸς τὸ θεῖον θέλημα ἔνωσιν. Ἰστέον δέ, ὡς ἡ θέωσις τῆς φύσεως καὶ τοῦ θελήματος ἐμφαντικώτατον καὶ δεικτικώτατόν ἐστι τῶν τε δύο φύσεων καὶ τῶν δύο θελημάτων· ὥσπερ γὰρ ἡ πύρωσις οὐ μεταβάλλει τὴν τοῦ πυρωθέντος φύσιν εἰς τὴν τοῦ πυρός, ἀλλὰ δηλοῖ τό τε πυρωθὲν καὶ τὸ πυρῶσαν, καὶ οὐχ ἑνός, ἀλλὰ δύο ἐστὶ δηλωτικόν, οὕτω καὶ ἡ θέωσις οὐ μίαν φύσιν ἀποτελεῖ σύνθετον, ἀλλὰ τὰς δύο καὶ τὴν καθ’ ὑπόστασιν ἔνωσιν. Φησὶ γοῦν ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Ὡν τὸ μὲν ἐθέωσε, τὸ δὲ ἐθεώθη·» «ὤν» γὰρ εἰπὼν, καὶ «τὸ μὲν» καὶ «τὸ δὲ» δύο ἔδειξεν.	με το Λόγο· χάρη, δηλαδή, στην υποστατική ένωση, χωρίς καθόλου να χάσει τα φυσικά της γνωρίσματα. Διότι, δεν ενεργούσε τα θεῖα σύμφωνα με τη δική της ἐνέργεια, ἀλλὰ χάρη στο Λόγο που ἦταν ἐνωμένος μαζί της· καθὼς ο Λόγος μέσω αὐτῆς (τῆς σάρκας) φανέρωνε τὴν ἐνέργειά του. Ὅπως ο πυρακτωμένος σίδηρος καίει χωρίς να ἔχει αποκτήσει τὴν καυστικὴ ἐνέργεια με φυσικὴ αἰτία, ἀλλὰ ἐξαιτίας τῆς ἐνώσεώς του με τὴ φωτιά. Ἡ ἴδια, λοιπόν, ἡ σάρκα ἦταν θνητὴ ἐξαιτίας τοῦ εαυτοῦ τῆς, ἀλλὰ καὶ ζωοποιὸ ἐξαιτίας τῆς υποστατικῆς ἐνώσεώς τῆς με το Λόγο. Παρόμοια λέμε καὶ γιὰ τὴ θέωση τοῦ θελήματος· δεν ἄλλαξε ἡ φυσικὴ τοῦ κίνηση· ἀλλὰ, ἀφότου ἐνώθηκε με το θεῖο καὶ παντοδύναμο θέλημα, ἐγίνε το θέλημα τοῦ Θεοῦ που ἐνανθρώπησε. Γι’ αὐτό, ὅταν (το ἀνθρώπινο θέλημα) θέλησε να κρυφτεῖ, δεν τα κατάφερε· διότι ο Θεός Λόγος θέλησε να φανεῖ ὅτι πράγματι ὑπάρχει στον εαυτό του το ἀδύναμο ἀνθρώπινο θέλημα· ὅταν θέλησε, ἐνήργησε τὸν καθαρισμό τοῦ λεπροῦ, χάρη στὴν ἐνωση με το θεῖο θέλημα. Πρέπει να γνωρίζουμε ἀκόμη ὅτι ἡ θέωση τῆς φύσεως καὶ τῆς θελήσεως εἶναι ἐμφαντικὴ καὶ δεικτικὴ καὶ τῶν δύο φύσεων καὶ τῶν δύο θελήσεων. Διότι ὅπως ἡ πυράκτωση δεν μεταβάλλει σε φωτιά τὴ φύση αυτοῦ που πυρακτώνεται, ἀλλὰ φανερώνει καὶ αὐτό που πυρακτώθηκε καὶ αὐτό που πυράκτωσε καὶ δεν δηλώνει ἕνα πράγμα ἀλλὰ δύο, ἐτσι καὶ ἡ θέωση δεν δημιουργεῖ μία σύνθετη φύση, ἀλλὰ μία υποστατικὴ ένωση δύο φύσεων. Λέει, λοιπόν, ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Ἀπ’ αὐτὰ το ἕνα θέωσε καὶ το ἄλλο θεώθηκε»· με το να πει «ἀπ’ αὐτά» καὶ «το ἕνα» καὶ «το ἄλλο» φανέρωσε δύο φύσεις.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 62. Ἔτι περὶ θελημάτων καὶ αὐτεξουσίων νοῶν τε καὶ γνώσεων καὶ σοφίων	Και ἄλλα γιὰ τα θελήματα, γιὰ το αὐτεξούσιο, γιὰ τις σκέψεις, τις γνώσεις καὶ τις σοφίες.

Θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον λέγοντες
 τὸν Χριστὸν πάντως
 πάντα δώσωμεν, τὰ τε τοῦ Πατρὸς φυσικὰ τὰ
 τε τῆς μητρός· γέγονε
 γὰρ ἄνθρωπος, ἵνα τὸ νικηθὲν νικήσῃ. Οὐκ
 ἀδύνατος γὰρ ἦν
 ὁ τὰ πάντα δυνάμενος καὶ τῇ παντοδυνάμῳ
 αὐτοῦ ἐξουσία
 καὶ δυνάμει ἐξελέσθαι τοῦ τυραννοῦντος τὸν
 ἄνθρωπον,
 ἀλλ' ἦν ἐγκλήματος τῷ τυραννοῦντι ὑπόθεσις
 ἄνθρωπον νικήσαντι
 καὶ ὑπὸ Θεοῦ βιασθέντι. Αὐτὸν οὖν τὸν
 πεσόντα νικητὴν ἀναδείξει
 βουλευθεὶς ὁ συμπαθὴς Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος,
 ἄνθρωπος γίνεται
 τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀνακαλούμενος.
 Ὅτι δὲ λογικὸν καὶ νοερὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος,
 οὐδεὶς ἀντερεῖ.
 Πῶς οὖν ἄνθρωπος γέγονεν, εἰ σάρκα ἄψυχον
 ἢ ψυχὴν ἄνου
 ἀνέλαβεν; Οὐ τοῦτο γὰρ ἄνθρωπος. Τί δὲ καὶ
 τῆς ἐνανθρωπήσεως
 ἀπωνάμεθα τοῦ πρωτοπαθήσαντος μὴ
 σεσωσμένου
 μηδὲ τῇ συναφείᾳ τῆς θεότητος
 ἀνακεκαινισμένου τε
 καὶ νενευρωμένου; «Τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον
 ἀθεράπευτον».
 Ἀναλαμβάνει τοίνυν ὅλον τὸν ἄνθρωπον καὶ
 τὸ τοῦτου κάλλιστον
 ὑπὸ ἄρρωστίαν πεσόν, ἵνα ὅλῳ τὴν σωτηρίαν
 χαρίσῃται.
 Νοῦς δὲ ἄσοφος ἐστερημένος τε γνώσεως οὐκ
 ἂν εἴη ποτέ·
 εἰ γὰρ ἀνενέργητος καὶ ἀκίνητος, καὶ
 ἀνύπαρκτος πάντως.
 Τὸ κατ' εἰκόνα ἀνακαινίσαι βουλόμενος ὁ
 Θεὸς Λόγος γέγονεν
 ἄνθρωπος. Τί δὲ τὸ κατ' εἰκόνα εἰ μὴ ὁ νοῦς;
 Τὸ κρεῖττον οὖν παρὶς
 τὸ χεῖρον ἀνέλαβε; Νοῦς γὰρ ἐν μεταιχιμίῳ
 ἐστὶ Θεοῦ καὶ σαρκός,
 τῆς μὲν ὡς σύνοικος, τοῦ Θεοῦ δὲ ὡς εἰκόν.
 Νοῦς οὖν νοῖ μίγνυται,
 καὶ μεσιτεύει νοῦς Θεοῦ καθαρότητι καὶ
 σαρκὸς παχύτητι·
 εἰ γὰρ ψυχὴν ἄνου ὁ Κύριος ἀνέλαβεν,
 ἀλόγου ζώου ψυχὴν
 ἀνέλαβεν.
 Εἰ δέ, ὅτι σάρκα γενέσθαι τὸν Λόγον, ἔφη ὁ
 Εὐαγγελιστής, ἰστέον

Ἀν ομολογήσουμε τον Χριστό τέλειο Θεό και
 τέλειο ἄνθρωπο, οπωσδήποτε
 θα του τα αποδώσουμε όλα τα γνωρίσματα της
 φύσεως και του Πατέρα και
 της μητέρας του· διότι έγινε ἄνθρωπος, για να
 κερδίσει αυτό που χάθηκε.
 Αυτός που όλα τα μπορεί είχε τη δυνατότητα να
 σώσει τον ἄνθρωπο από τον
 τύραννό του με την παντοδύναμη εξουσία και
 δύναμή του· ήταν όμως
 (η σάρκωσή του) το άλλοθι στον τύραννο, ὅτι
 νίκησε τον ἄνθρωπο αλλά
 υποδουλώθηκε από το Θεό. Επειδή, δηλαδή, ο
 συμπαθὴς και φιλόανθρωπος
 Θεός ήθελε να αναδείξει νικητὴ τον ἄνθρωπο που
 έπεσε, γίνεται ἄνθρωπος
 για να επαναφέρει στην αρχική κατάσταση το
 ὅμοιο με το ὅμοιο.
 Και κανείς δεν αντιλέγει ὅτι ο ἄνθρωπος είναι
 λογικὴ και νοερὴ ὑπαρξη.
 Πῶς, λοιπόν, (ο Θεός) έγινε ἄνθρωπος, αν
 προσέλαβε ἀψυχη σάρκα ἢ ψυχὴ
 χωρίς νου; Διότι κάτι τέτοιο δεν είναι ἄνθρωπος.
 Και για ποιό λόγο
 να χαρούμε για την ἐνανθρώπηση, εἰάν αυτός που
 πρώτος έπαθε (ο Χριστός)
 δεν έχει σωθεῖ και δεν έχει ανανεωθεῖ και
 δυναμώσει με την ένωσή του
 με τη θεότητα; «Καθώς, ὅ,τι δεν έχει προσληφθεῖ,
 δεν θεραπεύεται κιόλας».
 Έτσι, λοιπόν, προσλαμβάνει ὅλο τον ἄνθρωπο και
 το πιο ωραίο μέρος της
 υπάρξεώς του που ασθένησε, ὥστε να χαρίσει τη
 σωτηρία σε ὅλο
 (τον ἄνθρωπο). Νους, δηλαδή, χωρίς σοφία και
 γνώση δεν μπορεί ποτέ να
 υπάρξει· εἰάν στερείται την ενέργεια και την
 κίνηση, τότε είναι και ἀνύπαρκτος.
 Επειδή ο Θεός Λόγος ήθελε ν' ανακαινίσει το κατ'
 εἰκόνα, γι' αυτό έγινε
 ἄνθρωπος. Και τί ἄλλο είναι το κατ' εἰκόνα, παρά ο
 νους; Ἄφησε, λοιπόν,
 το καλύτερο και πήρε το κατώτερο; Ναι, διότι ο
 νους βρίσκεται στο
 μεταίχιμιο του Θεοῦ και της σάρκας· με τη μία
 συγκατοικεῖ, ενώ του Θεοῦ
 είναι εἰκόνα. Ο νους, λοιπόν, συνενώνεται με το
 νου· και ο νους συνδέει την
 καθαρότητα του Θεοῦ με την υλικότητα του
 σώματος.
 Διότι, εἰάν ο Χριστός προσλάμβανε ψυχὴ χωρίς
 νου, τότε θα έπαιρνε ψυχὴ

ὥς παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ποτὲ μὲν ψυχὴ λέγεται ὁ ἄνθρωπος ὥς τὸ «ἐν ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς εἰσῆλθεν Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον», ποτὲ δὲ σὰρξ ὥς τὸ» ὅψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ. Οὐ σὰρξ τοῖνυν ἄψυχος οὐδὲ ἄνους, ἀλλ' ἄνθρωπος γέγονεν ὁ Κύριος. Φησὶ γοῦν αὐτός· «Τί με δέρεις ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα;» Ἀνέλαβε τοῖνυν σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἡγεμονικῇ μὲν τῆς σαρκός, ἡγεμονευομένη δὲ ὑπὸ τῆς τοῦ Λόγου θεότητος. Εἶχε μὲν οὖν φυσικῶς καὶ ὡς Θεὸς καὶ ὡς ἄνθρωπος τὸ θέλειν, εἶπετο δὲ καὶ ὑπετάσσετο τῷ αὐτοῦ θελήματι τὸ ἀνθρώπινον μὴ κινούμενον γνώμῃ ἰδίᾳ, ἀλλὰ ταῦτα θέλον, ἃ τὸ θεῖον αὐτοῦ ἤθελε θέλημα. Παραχωρούσης γὰρ τῆς θείας θελήσεως ἔπασχε τὰ ἴδια φυσικῶς. Ὅτε μὲν γὰρ παρητεῖτο τὸν θάνατον, φυσικῶς τῆς θείας αὐτοῦ θελησάσης θελήσεως καὶ παραχωρησάσης παρητήσατο τὸν θάνατον, ἡγωνιάσεν τε καὶ ἐδειλίασε. Καὶ ὅτε ἤθελεν ἡ θεία αὐτοῦ θέλησις αἰρεῖσθαι τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ θέλησιν τὸν θάνατον, ἐκούσιον αὐτῇ τὸ πάθος ἐγένετο· οὐ γὰρ καθὼς Θεὸς μόνον ἐκουσίως ἑαυτὸν παρέδωκεν εἰς θάνατον, ἀλλὰ καὶ καθὼς ἄνθρωπος· ὅθεν τὴν κατὰ τοῦ θανάτου τόλμαν καὶ ἡμῖν ἐχαρίσατο. Οὕτω γοῦν πρὸ τοῦ σωτηρίου πάθους φησί· «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἅπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο»· δηλονότι ὡς ἄνθρωπος τὸ ποτήριον πίνειν ἔμελλεν, οὐ γὰρ ὡς Θεός. Ὡς ἄνθρωπος τοῖνυν θέλει τὸ ποτήριον παρελθεῖν· ταῦτα τῆς φυσικῆς δειλίας τὰ ῥήματα. «Πλὴν μὴ τὸ ἐμὸν γινέσθω θέλημα», ἥτοι καθ' ὃ σοῦ ἑτεροούσιός εἰμι, «ἀλλὰ τὸ σὸν» ἥτοι, τὸ ἐμὸν καὶ σὸν, καθ' ὃ σοὶ πέφυκα ὁμοούσιος· ταῦτα τῆς εὐτολμίας τὰ ῥήματα. Πρότερον γὰρ τῆς φυσικῆς

ἀλογου ζώου. Εφόσον μάλιστα εἶπε ὁ Ευαγγελιστὴς ὅτι ὁ Λόγος ἐγίνετο σάρκα, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι στὴν Ἁγία Γραφή ὁ ἄνθρωπος ἄλλοτε λέγεται ψυχὴ, ὅπως στο (χωρίο) «ὁ Ἰακώβ εἰσῆλθε στὴν Αἴγυπτο με ἐβδομήντα πέντε ψυχές», καὶ ἄλλοτε λέγεται σάρκα, ὅπως στο (χωρίο) «κάθε σάρκα θὰ γνωρίσει τὴ σωτηρία τοῦ Θεοῦ». Ὁ Κύριος, λοιπόν, δὲν ἐγίνετο ἄψυχη σάρκα οὔτε ψυχὴ χωρὶς νου, ἀλλὰ ἄνθρωπος. Το λέει καὶ ὁ ἴδιος: «Γιατί με χτυπᾶς, ἕναν ἄνθρωπο που σας λέει τὴν ἀλήθεια;». Προσέλαβε, λοιπόν, σάρκα ἐμπλουτισμένη με λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχὴ, ἡ ὁποία κυβερνᾷ τὴ σάρκα, ἀλλὰ τὴν ἴδια τὴν ἐξουσιάζει ἡ θεία φύση τοῦ Λόγου. (Ὁ Χριστός), λοιπόν, σαν Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, εἶχε με φυσικὸ τρόπο τὴ θέληση· ἀλλὰ ἡ ἀνθρώπινη φύση του, χωρὶς νὰ κινεῖται αὐτόνομα, ἀκολουθοῦσε καὶ ὑποτασσόταν στο (θεῖο) θέλημά του· ἤθελε ὅσα ἤθελε καὶ τὸ θεῖο θέλημά του. Ἡ θεία θέληση, δηλαδή, ἐπέτρεπε στὴν ἀνθρώπινη νὰ πᾶσχει με φυσικὸ τρόπο τὰ δικά της. Ὅταν, γιὰ παράδειγμα, ἤθελε ν' ἀποφύγει τὸ θάνατο, ἡ θεία του θέληση με φυσικὸ τρόπο θέλησε καὶ παραχώρησε ν' ἀποφύγει τὸ θάνατο· γι' αὐτὸ ἐνίωσε ἀγωνία καὶ δειλίασε. Καὶ ὅταν ἡ θεία θέληση θέλησε ἡ ἀνθρώπινη θέλησή του νὰ προτιμήσει τὸ θάνατο, τότε δέχθηκε ἐκούσια τὸ πάθος του. Διότι παράδωσε θεληματικὰ τὸν ἑαυτό του στο θάνατο ὅχι μόνο σαν Θεός, ἀλλὰ καὶ σαν ἄνθρωπος· γι' αὐτὸ καὶ μας χάρισε τὴν τόλμη ἀπέναντι στο θάνατο. Ἐτσι, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ σωτήριο πάθος του, λέει: «Πατέρα μου, ἀν γίνεται, ἀς ἀποφύγω νὰ πῶ αὐτὸ τὸ (πικρὸ) ποτήρι»· εἶναι φανερό ὅτι σαν ἄνθρωπος καὶ ὅχι σαν Θεός, πρόκειτο νὰ πιεῖ αὐτὸ τὸ ποτήρι. Σαν ἄνθρωπος, λοιπόν, θέλει νὰ τὸ ἀποφύγει· αὐτὰ τὰ λόγια δείχνουν τὴ δειλία τῆς (ἀνθρωπίνης) φύσεως. «Παρ' ὅλ' αὐτὰ ὅμως, ἀς μὴ γίνῃ τὸ θέλημά μου», δηλαδή αὐτὸ στο ὁποῖο εἶμαι διαφορετικὸς ἀπὸ σένα στὴν οὐσία (σαν ἄνθρωπος),

ἀσθενείας πειραθείσα κατ' αἴσθησιν τὴν ἐπὶ
τῷ χωρισμῷ
τοῦ σώματος καὶ φυσικὴν συμπάθειαν
παθοῦσα ἢ τοῦ Κυρίου ψυχῇ
ὡς ἀληθῶς ἀνθρώπου γενομένου κατ'
εὐδοκίαν αὐτοῦ,
αὐτὴς τῷ θεῷ νευρωθεῖσα θελήματι τοῦ
θανάτου καταθαρρύνεται.
Ἐπειδὴ γὰρ ὁ αὐτὸς ὅλος ἦν Θεὸς μετὰ τῆς
ἀνθρωπότητος αὐτοῦ
καὶ ὅλος ἄνθρωπος μετὰ τῆς αὐτοῦ θεότητος,
αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος
ἐν ἑαυτῷ καὶ δι' ἑαυτοῦ ὑπέταξε τὸ
ἀνθρώπινον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ
τύπον ἡμῖν ἑαυτὸν ἄριστον καὶ ὑπογραμμὸν
διδούς καὶ ὑπήκοος
τῷ Πατρὶ γέγονεν.
Αὐτεξουσίως δὲ ἤθελε τῷ τε θεῷ καὶ τῷ
ἀνθρωπίνῳ θελήματι·
πάσῃ γὰρ λογικῇ φύσει πάντως ἐμπέφυκε τὸ
αὐτεξούσιον θέλημα.
Εἰς τί γὰρ ἔξει τὸ λογικὸν μὴ αὐτεξουσίως
λογιζομένη; Τὴν μὲν γὰρ
φυσικὴν ὄρεξιν καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ὁ
Δημιουργὸς ἐνέσπειρε
πρὸς σύστασιν τῆς οἰκείας φύσεως αὐτὰ
ἄγουσαν· λόγου γὰρ
ἀμοιροῦντα οὐ δύναται ἄγειν, ἀλλ' ἄγεται ὑπὸ
τῆς φυσικῆς ὀρέξεως.
Ὅθεν ἅμα ἢ ὄρεξις γένηται, εὐθέως καὶ ἡ
πρὸς τὴν πρᾶξιν ὁρμή·
οὐ γὰρ λόγῳ ἢ βουλῇ ἢ σκέψει ἢ κρίσει
κέχρηται. Ὅθεν οὔτε
ὡς ἀρετὴν μετιόντα ἐπαινεῖται καὶ
μακαρίζεται οὔτε ὡς κακίαν
πράττοντα κολάζεται. Ἡ δὲ λογικὴ φύσις ἔχει
μὲν τὴν φυσικὴν ὄρεξιν
κινουμένην, ὑπὸ δὲ τοῦ λόγου ἀγομένην τε
καὶ ρυθμιζομένην
ἐπὶ τῶν φυλασσόντων τὸ κατὰ φύσιν· τοῦ γὰρ
λόγου τὸ προτέρημα
τοῦτο ἐστίν, ἡ αὐτεξούσιος θέλησις, ἥντινα
φυσικὴν ἐν τῷ λογικῷ
φαινομένην κίνησιν. Διὸ καὶ ὡς ἀρετὴν μετιοῦσα
ἐπαινεῖται
καὶ μακαρίζεται καὶ ὡς κακίαν μετιοῦσα
κολάζεται.
Ὡστε ἤθελε μὲν αὐτεξουσίως κινουμένη ἡ τοῦ
Κυρίου ψυχῇ,
ἀλλ' ἐκεῖνα αὐτεξουσίως ἤθελεν, ἃ ἡ θεία
αὐτοῦ θέλησις ἤθελε
θέλειν αὐτήν· οὐ γὰρ νεύματι τοῦ Λόγου ἢ

«ἀλλὰ να γίνει το δικό σου», δηλαδή το δικό μου
καὶ δικό σου, διότι
(σαν Θεός) εἶμαι ὁμοούσιος με σένα. Αυτά είναι
λόγια τολμηρά.
Προηγουμένως, δηλαδή, ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου
αισθάνθηκε τὸ φυσικὸ φόβο
για τὸ χωρισμὸ τοῦ σώματος· ἐνίωθε τὴ φυσικὴ
συμπάθεια πρὸς τὸ σῶμα,
καθὼς ἐγένε πραγματικὰ ἄνθρωπος σύμφωνα με τὴ
θέλησίν του·
ἀμέσως μετὰ, ὁμως, τὸ θεῖο θέλημα τῆς ἐδῶσε
δύναμη ν' ἀψηφά τὸ θάνατο.
Ἐπειδὴ, δηλαδή, ὁ ἴδιος ἦταν ὅλος Θεὸς μαζί με
τὴν ἀνθρώπινη φύσιν του
καὶ ὅλος ἄνθρωπος με τὴ θεία φύσιν του, αὐτὸς σαν
ἄνθρωπος
ἐκάνε στον εαυτό του τὸ ἀνθρώπινο θέλημα νὰ
υπακούσῃ στο Θεό καὶ
Πατέρα. Ἔτσι, μας ἀφῆσε τὸν εαυτό του ἄριστο
τύπο καὶ παράδειγμα υπακοῆς
στον Πατέρα.
Τὸ θεῖο μάλιστα καὶ τὸ ἀνθρώπινο θέλημά του (τοῦ
Χριστοῦ) ἐπιθυμοῦσε
ἐλεύθερα· καθὼς κάθε λογικὴ ὑπαρξὴ ἔχει ἀπὸ τὴ
φύσιν τῆς αὐτεξούσιου
(ἐλεύθερο) θέλημα.
Διότι, τί νὰ το κάνει τὸ λογικόν, εἴαν δὲν σκέφτεται
ἐλεύθερα; Ὁ Δημιουργός, δηλαδή, ἐβάλε τὴ φυσικὴ
ἐπιθυμία μέσα στα ἄλογα
ζῶα, γιὰ νὰ τὰ οδηγεῖ στὴν ἀναπαραγωγὴ τῆς
φύσεώς τους· ἐπειδὴ ὁμως
στεροῦνται τὴ λογικὴ, ἀδυνατοῦν νὰ ἐξουσιάζουν
καὶ τὰ ἐξουσιάζει ἡ φυσικὴ
ἐπιθυμία. Γι' αὐτό, μόλις ἀνάψει ἡ ἐπιθυμία,
ἀμέσως ἐρχεται καὶ ἡ ὁρμή γιὰ
τὴν ἐκπλήρωσίν της· (τὰ ἄλογα ζῶα) δὲν κάνουν
χρῆσιν τοῦ λογικοῦ ἢ τῆς
αποφάσεως ἢ τῆς σκέψεως ἢ τῆς κρίσεως. Κι ἔτσι
οὔτε ἐπαινούνται γιὰ τὴν
ἀρετὴ τους οὔτε τιμωροῦνται γιὰ τὴν κακία τους. Ἡ
λογικὴ ὁμως φύσιν ἔχει
βέβαια τὴ φυσικὴ ἐπιθυμία ποὺ τὴν παρακινεῖ,
ἀλλὰ, ὅσοι διατηροῦν τὴ
διαγωγὴν στα ὅρια τῆς φύσεως, τὴν κατευθύνουν
καὶ τὴ ρυθμίζουν με τὴ
λογικὴ. Τὸ προσόν τῆς λογικῆς εἶναι αὐτό, ἡ
αὐτεξούσια θέλησις, τὴν ὁποία
τὴν ονομάζουμε φυσικὴ κίνησιν τοῦ λογικοῦ ὄντος.
Γι' αὐτό τὴν ἐπαινούμε
καὶ μακαρίζουμε, ὅταν ἐπιδιώκει τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν
τιμωρούμε,
ὅταν ἐπιδιώκει τὴν κακία.

σὰρξ ἐκινεῖτο (καὶ Μωσῆς γὰρ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι νεύματι θείῳ ἐκινουῦντο), ἀλλ' ὁ αὐτὸς εἰς ὧν Θεὸς τε καὶ ἄνθρωπος κατὰ τε τὴν θεϊὰν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἤθελε θέλησιν. Διὸ οὐ γνώμη, φυσικῇ δὲ μᾶλλον δυνάμει αἱ δύο τοῦ Κυρίου θελήσεις διέφερον ἀλλήλων. Ἡ μὲν γὰρ θεία αὐτοῦ θέλησις ἀναρχός τε ἦν καὶ παντουργός, ἐπομένην ἔχουσα τὴν δύναμιν καὶ ἀπαθῆς, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ θέλησις ἀπὸ χρόνου τε ἤρξατο καὶ αὐτὴ τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη ὑπέμεινε καὶ φυσικῶς οὐ παντοδύναμος ἦν, ὥς δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀληθῶς καὶ κατὰ φύσιν γενομένη καὶ παντοδύναμος.

Επομένως, ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου ἤθελε ἐλεύθερα· ἤθελε βέβαια ἐλεύθερα αὐτὰ που καὶ ἡ θεία θέλησή του ἐπιθυμοῦσε αὐτὴ να θέλει· ὁ Λόγος, δηλαδή, δὲν κινούσε τὴ σάρκα του με νεῦμα (σαν μαριονέτα) —αφοῦ καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὅλοι οἱ Ἅγιοι με θεῖο νεῦμα κινούνταν—, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὄντας ἓνας, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἤθελε σύμφωνα με τὴ θεία καὶ ἀνθρώπινη θέλησή του. Ἐτσι, οἱ δύο θελήσεις τοῦ Κυρίου διέφεραν μεταξύ τους ὄχι στὴ γνώμη ἀλλὰ στὴ δυνατότητα τῆς φύσεώς τους. Ἡ θεία, δηλαδή, θέλησή του ἦταν ἀναρχὴ καὶ δημιουργός ὅλων, παντοδύναμη καὶ ἀπαθής· ἐνῶ ἡ ἀνθρώπινη θέλησή του εἶχε χρονικὴ ἀφετηρία καὶ εἶχε δεχθεῖ τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη· δὲν ἦταν παντοδύναμη στὴ φύση τῆς, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἐγίνε φυσικὰ καὶ πραγματικά θέληση τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἐγίνε καὶ παντοδύναμη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 63. Περί τῆς θεανδρικῆς ἐνεργείας
Ὁ μακάριος Διονύσιος «καινὴν τινα θεανδρικὴν ἐνέργειαν» φήσας τὸν Χριστὸν «ἡμῖν πεπολιτευμένον», οὐκ ἀναιρῶν τὰς φυσικὰς ἐνεργείας μίαν ἐνέργειαν ἔκ τε τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς θείας γεγεννημένην φησὶν —οὕτω γὰρ ἂν καὶ μίαν φύσιν εἴποιμεν καινὴν, ἔκ θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως γεγεννημένην· «ὧν γὰρ ἡ ἐνέργεια μία, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία» κατὰ τοὺς ἁγίους πατέρας—, ἀλλὰ θέλων δεῖξαι τὸν καινὸν καὶ ἀπόρρητον τρόπον τῆς τῶν φυσικῶν τοῦ Χριστοῦ ἐνεργειῶν ἐκφάνσεως τῷ ἀπορρήτῳ τρόπῳ τῆς εἰς ἄλληλα τῶν Χριστοῦ φύσεων περιχωρήσεως προσφόρως καὶ τὴν κατὰ ἄνθρωπον αὐτοῦ πολιτείαν ξένην καὶ παράδοxon καὶ τῇ φύσει τῶν ὄντων ἄγνωστον καὶ τὸν τρόπον τῆς κατὰ τὴν ἀπόρρητον ἔνωσιν ἀντιδόσεως· οὐ διηρημένας γάρ φαμεν τὰς ἐνεργείας οὐδὲ διηρημένως ἐνεργοῦσας τὰς φύσεις,

Για τὴ θεανδρικὴ ἐνέργεια.
Ὁ μακάριος Διονύσιος χαρακτηρίζει τὸ Χριστό, «που ἐζήσε μεταξύ μας. ὡς κάποια καινούργια θεανδρικὴ ἐνέργεια»· χωρὶς νὰ ἀναιρεῖ τις φυσικὲς ἐνεργεῖες, λέει ὅτι ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη καὶ θεία ἐνέργεια προήλθε μία ἐνέργεια. Παρόμοια θὰ λέγαμε καὶ γιὰ μία καινούργια φύση, που προήλθε ἀπὸ τὴ θεία καὶ ἀνθρώπινη φύση· διότι, σύμφωνα με τοὺς ἁγίους Πατέρες, «ὅσα ἔχουν μία ἐνέργεια, αὐτὰ ἔχουν καὶ μία οὐσία». (Ὁ μακάριος Διονύσιος) ἤθελε νὰ δείξει τὸν καινούργιο καὶ ἀνέκφραστο τρόπο τῆς φανερώσεως τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοῦ με τὸν ἀνέκφραστο καὶ πρόσφορο τρόπο τῆς ἀλληλοπεριχωρήσεως τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ· νὰ δείξει τὴν ξένη, παράδοξη καὶ ἄγνωστη στὴ φύση μας ἀνθρώπινη ζωὴ του καθὼς καὶ τὸν τρόπο τῆς ἀντιδόσεως (τῶν ιδιοτήτων τῶν φύσεων) στὴν ἀνέκφραστη ἔνωσή τους. Διότι οἱ ἐνεργεῖες δὲν εἶναι χωρισμένες οὔτε οἱ φύσεις ἐνεργοῦν ξεχωριστά, ἀλλὰ ἐνωμένα· καθεμία ἐνεργεῖ τὸ ἰδιαίτερο γνῶρισμά της,

ἀλλ' ἠνωμένας, ἐκάστην μετὰ τῆς θατέρου
 κοινωνίας ἐνεργοῦσαν
 τοῦθ' ὅπερ ἴδιον ἔσχηκεν. Οὐτε γὰρ τὰ
 ἀνθρώπινα ἀνθρωπίνως
 ἐνήργησεν —οὐ γὰρ ψιλὸς ἦν ἄνθρωπος— οὐδὲ
 τὰ θεῖα κατὰ Θεὸν
 μόνον —οὐ γὰρ ἦν γυμνὸς Θεός—, ἀλλὰ Θεὸς
 ὁμοῦ ὑπάρχων
 καὶ ἄνθρωπος. Ὡςπερ γὰρ τῶν φύσεων τὴν
 ἔνωσιν
 καὶ τὴν φυσικὴν διαφορὰν ἐπιστάμεθα, οὕτω
 καὶ τῶν φυσικῶν
 θελημάτων τε καὶ ἐνεργειῶν.
 Ἰστέον τοιγαροῦν, ὡς ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ ποτὲ μὲν
 ὡς ἐπὶ δύο φύσεων τὸν λόγον ποιούμεθα, ποτὲ
 δὲ ὡς ἓξ ἓνός
 προσώπου, καὶ τοῦτο δὲ κάκεινο εἰς μίαν
 ἀναφέρεται ἔννοιαν·
 αἱ γὰρ δύο φύσεις εἰς ἓστι Χριστός, καὶ ὁ εἰς
 Χριστὸς δύο φύσεις ἔστί.
 Ταῦτόν οὖν ἔστιν εἰπεῖν· ἐνεργεῖ ὁ Χριστὸς
 καθ' ἑκατέραν τῶν αὐτοῦ
 δύο φύσεων, καὶ ἐνεργεῖ ἑκατέρα φύσις ἐν τῷ
 Χριστῷ μετὰ τῆς
 θατέρου κοινωνίας. Κοινωνεῖ τοίνυν ἡ μὲν
 θεῖα φύσις τῇ σαρκὶ
 ἐνεργοῦσῃ διὰ τὸ εὐδοκίᾳ τῆς θείας θελήσεως
 παραχωρεῖσθαι
 πάσχειν καὶ πράττειν τὰ ἴδια καὶ διὰ τὸ τὴν
 ἐνέργειαν τῆς σαρκὸς
 πάντως εἶναι σωτήριον, ὅπερ οὐ τῆς
 ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ἔστιν,
 ἀλλὰ τῆς θείας. Ἡ δὲ σὰρξ τῇ θεότητι τοῦ
 Λόγου ἐνεργοῦσῃ διὰ τε
 τὸ ὡς δι' ὄργανον τοῦ σώματος τὰς θείας
 ἐκτελεῖσθαι ἐνεργείας
 καὶ διὰ τὸ ἓνα εἶναι τὸν ἐνεργοῦντα θεϊκῶς τε
 ἅμα καὶ ἀνθρωπίνως.
 Εἰδέναι γὰρ χρή, ὡς ὁ ἅγιος αὐτοῦ νοῦς καὶ
 τὰς φυσικὰς αὐτοῦ
 ἐνεργεῖ ἐνεργείας, νοῶν καὶ γινώσκων, ὅτι ἔστι
 Θεοῦ νοῦς
 καὶ ὅτι ὑπὸ πάσης προσκυνεῖται τῆς κτίσεως,
 καὶ μεμνημένος
 τῶν ἐπὶ τῆς γῆς αὐτοῦ διατριβῶν τε καὶ
 παθῶν, κοινωνεῖ δὲ
 ἐνεργοῦσῃ τῇ τοῦ Λόγου θεότητι καὶ διεποῦσῃ
 καὶ κυβερνώσῃ
 τὸ πᾶν, νοῶν καὶ γινώσκων καὶ διέπων οὐχ ὡς
 ψιλὸς
 ἀνθρώπου νοῦς, ἀλλ' ὡς Θεῷ καθ' ὑπόστασιν

συμμετέχοντας ἡ μία στη ζωὴ
 τῆς ἄλλης. Δεν ἐνεργοῦσε, δηλαδή, τα ἀνθρώπινα
 μόνο με ἀνθρώπινο τρόπο,
 διότι δεν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος· οὔτε πάλι τα θεῖα
 μόνο με τρόπο θεϊκό,
 διότι δεν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος· ἀλλὰ ἦταν μαζί
 καὶ Θεός καὶ ἄνθρωπος.
 Ὅπως δηλαδή γνωρίζουμε τὴν ἔνωση τῶν φύσεων
 καὶ τὴ φυσικὴ διαφορὰ τους, ἔτσι γνωρίζουμε καὶ
 τὴ διαφορὰ τῶν
 θελήσεων καὶ ἐνεργειῶν τῶν (δύο) φύσεων.
 Πρέπει νὰ γνωρίζουμε, ἐπίσης, ὅτι ἀναφερόμαστε
 στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ
 Χριστό ἄλλοτε σαν νὰ πρόκειται γιὰ δύο φύσεις
 καὶ ἄλλοτε σαν νὰ πρόκειται
 γιὰ ἓνα πρόσωπο· καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο ἔχουν τὴν
 ἴδια ἔννοια. Διότι
 οἱ δύο φύσεις εἶναι ὁ ἓνας Χριστός, καὶ ὁ ἓνας
 Χριστὸς εἶναι οἱ δύο φύσεις.
 Επομένως, εἶναι τὸ ἴδιο νὰ πει κανεὶς: ὁ Χριστὸς
 ἐνεργεῖ με καθεμία ἀπὸ τὶς
 δύο φύσεις τοῦ ἢ ἐνεργεῖ κάθε φύση στὸ πρόσωπο
 τοῦ Χριστοῦ με συμμετοχὴ
 στη ζωὴ τῆς ἄλλης. Συμμετέχει, λοιπόν, ἡ θεῖα
 φύση στη σὰρκα ποὺ ἐνεργεῖ,
 ἐπειδὴ ἡ θεῖα θέληση τῆς ἐπιτρέπει νὰ πάσχει καὶ
 νὰ κάμει τὰ δικά της
 χαρακτηριστικά, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐνέργεια τῆς σάρκας
 τοῦ εἶναι ὁποσδήποτε
 σωστικὴ, διότι δεν ἀποτελεῖ μόνον ἀνθρώπινη
 ἐνέργεια ἀλλὰ καὶ θεῖα
 συνέργεια. Ἡ σὰρκα πάλι τοῦ Λόγου συμμετέχει
 στη θεότητά του, ἐπειδὴ
 τὸ σῶμα σαν ὄργανο ἐκτελεῖ τὶς θεῖες ἐνέργειες καὶ
 ἐπειδὴ ἓνας εἶναι
 αὐτός ποὺ ἐνεργεῖ ταυτόχρονα με θεϊκό καὶ
 ἀνθρώπινο τρόπο.
 Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἅγιος νοῦς τοῦ
 (τοῦ Χριστοῦ) ἐνεργεῖ
 καὶ τὶς φυσικὰς τοῦ ἐνέργειες, με τὴ σκέψη καὶ τὴ
 γνώση ὅτι εἶναι νοῦς τοῦ
 Θεοῦ καὶ ὅτι ὅλη ἡ κτίση τὸν προσκυνά· θυμάται
 τὴ διαμονή του
 πάνω στη γῆ καὶ τὰ πάθη του, καὶ συμμετέχει στη
 θεότητα τοῦ Λόγου
 ποὺ ἐνεργεῖ, διευθετεῖ καὶ κυβερνά τὸ παν.
 Σκέφτεται καὶ γνωρίζει καὶ κυβερνά ὄχι σαν ἀπλὸς
 ἀνθρώπινος νοῦς,
 ἀλλὰ σαν νοῦς ποὺ ἐνώθηκε υποστατικά με τὸ Θεό
 καὶ ἐγίνε νοῦς τοῦ Θεοῦ.
 Ἡ θεανδρική ἐνέργεια, λοιπόν, φανερώνει τὸ ἐξῆς,

ήνωμένος και Θεοῦ νοῦς χρηματίσας. Τοῦτο οὖν δηλοῖ ἡ θεανδρική ἐνέργεια, ὅτι ἀνδρωθέντος Θεοῦ, ἤγουν ἐνανθρωπήσαντος, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ ἐνέργεια θεία ἦν, ἤγουν τεθεωμένη καὶ οὐκ ἄμοιρος τῆς θείας αὐτοῦ ἐνεργείας καὶ ἡ θεία αὐτοῦ ἐνέργεια οὐκ ἄμοιρος τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ ἐνεργείας, ἀλλ' ἐκατέρα σὺν τῇ ἐτέρᾳ θεωρουμένη. Λέγεται δὲ ὁ τρόπος οὗτος περίφρασις, ὅταν τις δύο τινὰ διὰ μιᾶς περιλάβῃ λέξεως. Ὡςπερ γὰρ μίαν τὴν τετμημένην καὶ σὺν λέγομεν καὶ τὴν κεκαυμένην τομὴν τῆς πεφυρακτωμένης μαχαίρας, ἄλλην δὲ ἐνέργειάν φαμεν τὴν τομὴν καὶ ἄλλην τὴν καύσιν, καὶ ἄλλης καὶ ἄλλης φύσεως, τοῦ μὲν πυρὸς τὴν καύσιν, τοῦ δὲ σιδήρου τὴν τομὴν, οὕτω καὶ μίαν τοῦ Χριστοῦ θεανδρικήν ἐνέργειαν λέγοντες δύο τὰς ἐνεργείας νοοῦμεν τῶν δύο φύσεων αὐτοῦ, τῆς μὲν θεότητος αὐτοῦ τὴν θείαν, τῆς δὲ ἀνθρωπότητος αὐτοῦ τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν.	ὅτι ὅταν ὁ Θεός ἀνδρώθηκε, δηλαδή ἐνανθρώπησε, καὶ ἡ ἀνθρώπινη του ἐνέργεια ἐγίνε θεία, δηλαδή θεωμένη καὶ ὄχι ἀμέτοχη στη θεία του ἐνέργεια· καὶ ἡ θεία του ἐνέργεια πάλι δεν ἦταν ἀμέτοχη στην ἀνθρώπινη ἐνέργειά του, ἀλλὰ ἡ καθεμία συμμετείχε στην ἄλλη. Ὁ τρόπος αὐτός λέγεται περίφραση, ὅταν δηλαδή κάποιος με μία λέξη περιλάβει δύο ἐννοιες. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς λέμε ὅτι το κομμένο κάψιμο καὶ το καμμένο κόψιμο του πυρακτωμένου μαχαιριοῦ εἶναι ἓνα, καὶ λέμε ἐπίσης ἄλλη ἐνέργεια το κόψιμο καὶ ἄλλη το κάψιμο, καὶ το καθένα ἀνήκει σὲ διαφορετικὴ φύση –το κάψιμο στη φωτιά ἐνῶ το κόψιμο στο σίδηρο–, ἔτσι καὶ ὅταν λέμε ὅτι ἡ θεανδρική ἐνέργεια του Χριστοῦ εἶναι μία, ἐννοοῦμε τις δύο ἐνεργεῖες τῶν δύο φύσεων του, δηλαδή τὴ θεία ἐνέργεια που ἀνήκει στη θεότητά του καὶ τὴν ἀνθρώπινη που χαρακτηρίζει τὴν ἀνθρώπινη φύση του.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 64. Περί τῶν φυσικῶν καὶ ἀδιαβλήτων παθῶν Ὁμολογοῦμεν δέ, ὅτι πάντα τὰ φυσικά καὶ ἀδιάβλητα πάθη τοῦ ἀνθρώπου ἀνέλαβεν. Ὅλον γὰρ τὸν ἄνθρωπον καὶ πάντα τὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀνέλαβε πλὴν τῆς ἁμαρτίας· αὕτη γὰρ οὐ φυσικὴ ἐστὶν οὐδὲ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἡμῖν ἐνσπαρεῖσα, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου ἐπισποράς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ αὐτεξουσίᾳ προαιρέσει ἐκουσίως συνισταμένη, οὐ βία ἡμῶν κρατοῦσα. Φυσικά δὲ καὶ ἀδιάβλητα πάθη εἰσὶ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὅσα ἐκ τῆς ἐπὶ τῇ παραβάσει κατακρίσεως εἰς τὸν ἀνθρώπινον εἰσῆλθε βίον· οἶον πείνα, δίψα, κόπος, πόνος, τὸ δάκρυον, ἡ φθορά, ἡ τοῦ θανάτου παραίτησις, ἡ δειλία, ἡ ἀγωνία (ἐξ ἧς οἱ ἰδρωτές, οἱ θρόμβοι τοῦ αἵματος),	Για τα φυσικά καὶ ἀδιάβλητα πάθη. Πιστεύουμε ἀκόμη ὅτι (ὁ Χριστός) πήρε ὅλα τα φυσικά καὶ ἀδιάβλητα (ἀμεμπτα) πάθη τοῦ ἀνθρώπου. Διότι προσέλαβε ὅλο τον ἄνθρωπο καὶ ὅλα τα γνωρίσματα τοῦ ἀνθρώπου, ἐκτός ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Διότι αὐτὴ δεν εἶναι φυσικὸ πρᾶγμα οὔτε ὁ Δημιουργός τὴν ἐσπεῖρε μέσα μας, ἀλλὰ τὴν ἀποκτήσαμε θεληματικά με τὴν ἐπίδραση τοῦ διαβόλου σὴν προαίρεσή μας, χωρὶς νὰ κυριαρχεῖ πάνω μας με βία. Φυσικά καὶ ἀδιάβλητα πάθη εἶναι αὐτὰ που δεν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ θέλησή μας· ὅσα εἰσῆλθαν σὴν ἀνθρώπινη ζωὴ μας ἐξαιτίας τῆς καταδίκης λόγω τῆς παραβάσεώς μας· γιὰ παράδειγμα ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, ὁ πόνος, τὰ δάκρυα, ἡ φθορά, ἡ ἀποφυγὴ τοῦ θανάτου, ἡ δειλία, ἡ ἀγωνία (ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται οἱ ἰδρώτες καὶ οἱ θρόμβοι τοῦ αἵματος), ἡ βοήθεια

ἡ διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως ὑπὸ τῶν
ἀγγέλων βοήθεια καὶ
τὰ τοιαῦτα, ἅτινα πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις
φυσικῶς ἐνυπάρχουσι.
Πάντα τοίνυν ἀνέλαβεν, ἵνα πάντα ἀγιάσῃ.
Ἐπειράσθη καὶ ἐνίκησεν,
ἵνα ἡμῖν τὴν νίκην πραγματεύσῃται καὶ δῶ τῇ
φύσει δύναμιν νικᾶν
τὸν ἀντίπαλον, ὅπως ἡ φύσις ἢ πάλαι
νικηθεῖσα, δι' ὧν προσβολῶν
ἐνίκηθη, διὰ τούτων νικήσῃ τὸν πάλαι
νικήσαντα.
Ὁ μὲν οὖν πονηρὸς ἔξωθεν προσέβαλεν οὐ
διὰ λογισμῶν,
ὥσπερ καὶ τῷ Ἀδάμ· κάκεινῳ γὰρ οὐ διὰ
λογισμῶν,
ἀλλὰ διὰ τοῦ ὀφους. Ὁ δὲ Κύριος τὴν
προσβολὴν ἀπεκρούσατο
καὶ ὡς καπνὸν διέλυσεν, ἵνα προσβαλόντα
αὐτῷ τὰ πάθη
καὶ νικηθέντα καὶ ἡμῖν εὐκαταγόνιστα γένηται
καὶ οὕτως
ὁ νέος Ἀδὰμ τὸν παλαιὸν ἀνασώσῃται.
Ἀμέλει τὰ φυσικὰ ἡμῶν πάθη κατὰ φύσιν καὶ
ὑπὲρ φύσιν ἦσαν
ἐν τῷ Χριστῷ. Κατὰ φύσιν μὲν γὰρ ἐκινεῖτο
ἐν αὐτῷ, ὅτε παρεχόρει
τῇ σαρκὶ πάσχειν τὰ ἴδια· ὑπὲρ φύσιν δέ, ὅτε
οὐ προηγείτο
ἐν τῷ Κυρίῳ τῆς θελήσεως τὰ φυσικά· οὐδὲν
γὰρ ἡναγκασμένον
ἐπ' αὐτοῦ θεωρεῖται, ἀλλὰ πάντα ἐκούσια·
θέλων γὰρ ἐπείνασε,
θέλων ἐδίψησε, θέλων ἐδειλίασε, θέλων
ἀπέθανεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 65. Περί ἀγνοίας καὶ δουλείας
Δεῖ γινώσκειν, ὅτι τὴν μὲν ἀγνοοῦσαν καὶ
δούλην ἀνέλαβεν φύσιν·
καὶ γὰρ δούλη ἐστὶν ἡ ἀνθρώπου φύσις τοῦ
ποιήσαντος αὐτὴν Θεοῦ
καὶ οὐκ ἔχει τὴν τῶν μελλόντων γνῶσιν. «Ἐὰν
οὖν» κατὰ τὸν
θεολόγον Γρηγόριον «χωρίσῃς τὸ ὁρώμενον
τοῦ νοουμένου»,
δούλη τε λέγεται καὶ ἀγνοοῦσα ἡ σὰρξ, διὰ δὲ
τὴν τῆς ὑποστάσεως
ταυτότητα καὶ τὴν ἀδιάσπαστον ἔνωσιν
κατεπλούτησεν
ἡ τοῦ Κυρίου ψυχὴ τὴν τῶν μελλόντων
γνῶσιν ὡς καὶ τὰς λοιπὰς

ἀπὸ τῶν ἀγγέλων ἐξαιτίας
τῆς ἀδύναμης φύσεώς μας καὶ τα παρόμοια, τα
οποῖα υπάρχουν μέσα σε κάθε
ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ φύση του.
Ὅλα, λοιπόν, τα προσέλαβε, γιὰ νὰ τ' ἀγιάσῃ ὅλα.
Δοκίμασε τοὺς πειρασμοὺς
καὶ νίκησε, γιὰ νὰ κερδίσῃ τὴ νίκη γιὰ λογαριασμὸ
μας· νὰ δώσῃ τὴ δύναμη
στὴ φύση μας νὰ νικά τὸν ἀντίπαλο, ὥστε ἡ φύση
ποὺ παλαιὰ με τὶς
προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ νικήθηκε, με αὐτές νὰ
νικήσῃ τὸν παλαιὸ ἀντίπαλο.
Ὁ πονηρὸς, λοιπόν, τοῦ ἔκανε (τοῦ Χριστοῦ)
ἐπίθεση ἀπέξω, ὅχι με
λογισμοὺς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὸν Ἀδὰμ· καὶ σ'
ἐκείνον ἐπιτέθηκε ὅχι
με λογισμοὺς, ἀλλὰ μέσω τοῦ φιδιοῦ. Ὁ Κύριος
βέβαια ἀπέκρουσε τὴν
ἐπίθεση καὶ τὴ διέλυσε σὰν καπνὸ, ὥστε τὰ πάθη
ποὺ τὸν προσέβαλαν
καὶ τὰ κατανίκησε, νὰ γίνουν κι ἀπὸ μας
ευκολονίκητα καὶ ἔτσι
ὁ νέος Ἀδὰμ (ὁ Χριστὸς) νὰ σώσῃ πάλι τὸν παλαιὸ
(Ἀδὰμ).
Ὅπωςδήποτε τὰ φυσικὰ μας πάθη στὸ πρόσωπο
τοῦ Χριστοῦ ἦταν σύμφωνα
με τὴ φύση καὶ πάνω ἀπ' αὐτήν. Κινούνταν
σύμφωνα με τὴ φύση μέσα του,
ὅταν ἐπέτρεπε στὴ σάρκα νὰ παθαίνει τὰ δικά της.
Κινούνταν πάλι πάνω ἀπὸ
τὴ φύση, ὅταν τὰ φυσικὰ δὲν προηγούνταν ἀπὸ τὴ
θέληση τοῦ Κυρίου. Διότι
σ' αὐτὸν δὲν υπήρχε καμιὰ ἀναγκαιότητα, ἀλλὰ
ὅλα ἦταν θεληματικά· ἤθελε
καὶ πείνασε, ἤθελε καὶ δίψασε, ἤθελε καὶ δειλίασε,
ἤθελε καὶ πέθανε.

Γιὰ τὴν ἀγνοία καὶ τὴ δουλεία.
Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι (ὁ Χριστὸς) προσέλαβε
φύση τὴν ὁποία διακρίνει
ἡ ἀγνοία καὶ ἡ δουλικότητα· διότι ἡ ἀνθρώπινη
φύση εἶναι δούλη τοῦ Θεοῦ
ποὺ τὴν ἐπλάσε καὶ ἀγνοεῖ τὰ μέλλοντα. Σύμφωνα
με τὸ Γρηγόριο
τὸ θεολόγο, «εἰάν ξεχωρίσεις αὐτὸ ποὺ βλέπουμε
ἀπ' αὐτὸ ποὺ
ἀντιλαμβανόμαστε με τὸ νοῦ», ἡ σὰρκα εἶναι
δούλη καὶ ἔχει ἀγνοία· ἀλλὰ,
ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου, χάρις στὴν ταύτισή της με τὴν
ὑπόστασή του καὶ τὴν
πλήρη ἔνωση μαζί του, ἐγίνε πολὺ πλούσια ἀπὸ τὴ
γνώση τῶν μελλόντων,

θεοσημίας. Ὡςπερ γὰρ ἡ σὰρξ τῶν ἀνθρώπων
κατὰ τὴν οἰκείαν
φύσιν οὐκ ἔστι ζωοποιός, ἡ δὲ τοῦ Κυρίου
σὰρξ ἐνωθεῖσα
καθ' ὑπόστασιν αὐτῷ τῷ Θεῷ Λόγῳ τῆς μὲν
κατὰ φύσιν
θνητότητος οὐκ ἀπέστη, ζωοποιὸς δὲ γέγονε
διὰ τὴν πρὸς τὸν Λόγον
καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν καὶ οὐ δυνάμεθα
λέγειν, ὅτι οὐκ ἦν καὶ ἔστιν
ἀεὶ ζωοποιός· οὕτως ἡ μὲν ἀνθρωπίνη φύσις
οὐσιωδῶς οὐ κέκτηται
τῶν μελλόντων τὴν γνῶσιν, ἡ δὲ τοῦ Κυρίου
ψυχὴ διὰ τὴν πρὸς
τὸν Θεὸν Λόγον ἔνωσιν καὶ τὴν ὑποστατικὴν
ταυτότητα
κατεπλούτησεν, ὡς ἔφην, μετὰ τῶν λοιπῶν
θεοσημιῶν καὶ
τὴν τῶν μελλόντων γνῶσιν.
Ἰστέον δέ, ὅτι οὔτε δοῦλον αὐτὸν λέγειν
δυνάμεθα· τὸ γὰρ
τῆς δουλείας καὶ τῆς δεσποτείας ὄνομα οὐ
φύσεώς εἰσι γνωρίσματα,
ἀλλὰ τῶν πρὸς τι, ὡςπερ τὸ τῆς πατρότητος
καὶ τῆς υἰότητος.
Ταῦτα γὰρ οὐκ οὐσίας, ἀλλὰ σχέσεώς εἰσι
δηλωτικά. Ὡςπερ οὖν
ἐπὶ τῆς ἀγνοίας εἵπομεν, ὅτι, ἐὰν ἰσχυαῖς
ἐπινοίαις, ἦτοι νοῦ λεπταῖς
φαντασίαις διέλῃς τὸ κτιστὸν ἐκ τοῦ
ἀκτίστου, δούλη ἐστὶν ἡ σὰρξ,
εἰ μὴ ἦγνωτο τῷ Θεῷ Λόγῳ· ἅπαξ δὲ ἐνωθεῖσα
καθ' ὑπόστασιν
πῶς ἔσται δούλη; Εἷς γὰρ ὢν ὁ Χριστὸς, οὐ
δύναται δοῦλος ἑαυτοῦ
εἶναι καὶ Κύριος· ταῦτα γὰρ οὐ τῶν ἀπλῶς
λεγομένων εἰσίν,
ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. Τίνος οὖν ἔσται δοῦλος;
Τοῦ Πατρὸς;
Οὐκοῦν οὐ πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, καὶ τοῦ
Υἱοῦ εἰσιν,
εἴπερ τοῦ Πατρὸς ἐστὶ δοῦλος, ἑαυτοῦ δὲ
οὐδαμῶς. Πῶς δὲ
περὶ ἡμῶν λέγει ὁ ἀπόστολος· «Ὡστε οὐκέτι
εἰ δοῦλος, ἀλλ' υἱός»,
δι' αὐτοῦ υἱοθετηθέντων, εἴπερ αὐτὸς δοῦλός
ἐστι; Προσηγορικῶς
οὖν λέγεται δοῦλος οὐκ αὐτὸς ὢν τοῦτο, δι'
ἡμᾶς δὲ δούλου μορφῇ
εἰληφῶς καὶ δοῦλος μεθ' ἡμῶν κεκλημένος.
Ἀπαθὴς γὰρ ὢν δι' ἡμᾶς
ἐδούλευσε πάθεσι καὶ διάκονος τῆς ἡμῶν

ὅπως καὶ ἀπὸ τις υπόλοιπες θεοσημίαις. Διότι, ὅπως
ἡ σὰρκα τῶν ἀνθρώπων
σύμφωνα με τὴ φύση της δεν είναι ζωοποιά, ενώ η
σὰρκα του Κυρίου, ἐπειδὴ
ἐνώθηκε υποστατικά με τὸ Θεὸ Λόγο, δεν ἔχασε τὴ
φυσικὴ τῆς θνητότητα,
ἀλλὰ ἐγίνε ζωοποιὸς ἐξαιτίας τῆς υποστατικῆς
ἐνώσεως με τὸ Λόγο·
καὶ δεν μπορούμε νὰ πούμε ὅτι δεν ἦταν καὶ εἶναι
πάντοτε ζωοποιός.
Ἔτσι, λοιπόν, ἡ ἀνθρωπίνη φύση δεν ἔχει
ἀποκτήσει ἀπὸ τὴ φύση τῆς
τῆ γνώση τῶν μελλόντων, ἐνῶ ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου
ἐξαιτίας τῆς
ἐνώσεώς της με τὸ Θεὸ Λόγο καὶ τὴν υποστατικὴ
ταύτιση
ἐγίνε πολὺ πλούσια, ὅπως προανέφερα, στὶς
υπόλοιπες θεοσημίαις
καὶ στὴ γνώση γιὰ τὰ μέλλοντα.
Πρέπει, ἐπίσης, νὰ γνωρίζουμε ὅτι δεν μπορούμε
(τὸν Χριστό) οὔτε δούλο νὰ
τὸν λέμε· διότι τὰ ονόματα «δούλος» ἢ «δεσπότης»
δεν εἶναι γνωρίσματα
τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῶν σχέσεων, ὅπως τὰ ονόματα
«πατέρας» ἢ «υἱός».
Αὐτὰ δηλαδὴ δεν δείχνουν τὴν οὐσία ἀλλὰ τὶς
σχέσεις. Ὅπως ἀκριβῶς εἶπαμε
γιὰ τὴν ἀγνοία ὅτι, ἐὰν διακρίνεις τὸ κτιστὸ ἀπὸ τὸ
ἀκτιστο με ἀμυδρὲς ιδέες,
δηλαδὴ με λεπτὲς φαντασίες τοῦ νοῦ, τότε ἡ σὰρκα
θα ἦταν δούλη τοῦ Θεοῦ,
ἐὰν δεν ἐνώνονταν με τὸ Θεὸ Λόγο· ἀφοῦ ὁμως
ἐνώθηκε υποστατικά, πῶς θα
εἶναι δούλη; Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὁ Χριστὸς εἶναι ἕνας,
δεν μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ
δούλος τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ καὶ Κύριος· διότι αὐτὰ δεν
εἶναι ἀπὸ αὐτὰ που
λέγονται ἀπλοϊκά, ἀλλὰ σχετικὰ με κάτι ἄλλο.
Ποιανοῦ δούλος, λοιπόν,
θα εἶναι; Τοῦ Πατέρα; Καλά! Ἀλλὰ, ὅλα ὅσα ἔχει ὁ
Πατέρας, δεν εἶναι καὶ
τοῦ Υἱοῦ; Ἐάν, λοιπόν, εἶναι δούλος τοῦ Πατέρα,
δεν εἶναι καθόλου τοῦ
ἑαυτοῦ τοῦ. Καὶ πῶς, ἐάν ὁ ἴδιος εἶναι δούλος, λέει
ὁ ἀπόστολος γιὰ μας:
«ὥστε δεν εἶναι καθόλου δούλος, ἀλλὰ υἱός», καὶ
αὐτὸς μας υιοθέτησε;
Λέγεται ἐπομένως δούλος προσηγορικὰ, χωρὶς ὁ
ἴδιος νὰ εἶναι αὐτό, ἀλλὰ
πῆρε τὴ μορφὴ τοῦ δούλου γιὰ χάρις μας καὶ
ονομάσθηκε μαζί μας δούλος.
Ὦντας ἀπαθὴς, δουλώθηκε στὰ πάθη γιὰ μας καὶ

σωτηρίας γέγονεν. Οἱ δὲ λέγοντες αὐτὸν δοῦλον διστῶσι τὸν ἕνα Χριστὸν εἰς δύο καθάπερ Νεστόριος. Ἡμεῖς δὲ Δεσπότην αὐτὸν φαμεν καὶ Κύριον πάσης τῆς κτίσεως, τὸν ἕνα Χριστὸν, τὸν αὐτὸν Θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, καὶ πάντα εἰδέναι· «ἐν αὐτῷ γάρ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι».	διακόνησε τη δική μας σωτηρία. Ὅσοι τον ονομάζουν δούλο χωρίζουν τον ἕνα Χριστό σε δύο, ὅπως ἔκανε ο Νεστόριος. Εμεῖς ὅμως τον λέμε Δεσπότη και Κύριο ὅλης της κτίσεως· εἶναι ο ἕνας Χριστός, ο ἴδιος Θεός και ἄνθρωπος ταυτόχρονα, ο οποίος τα γνωρίζει ὅλα· «διότι αὐτός κατέχει ὅλους τους ἀπόκρυφους θησαυροὺς της σοφίας και της γνώσεως».
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 66. Περί προκοπῆς Προκόπτειν δὲ λέγεται «σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι», τῇ μὲν ἡλικίᾳ αὔξων, διὰ δὲ τῆς αὔξεσεως τῆς ἡλικίας τὴν ἐνυπάρχουσιν αὐτῷ σοφίαν εἰς φανέρωσιν ἄγων· ἔτι δὲ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐν σοφίᾳ καὶ χάριτι προκοπὴν καὶ τὴν τελείωσιν τῆς τοῦ Πατρὸς εὐδοκίας, ἡγουν τὴν τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίαν τε καὶ σωτηρίαν οἰκείαν προκοπὴν ποιούμενος καὶ οἰκειούμενος πανταχοῦ τὸ ἡμέτερον. Οἱ δὲ προκόπτειν αὐτὸν λέγοντες σοφία καὶ χάριτι, ὡς προσθήκη τούτων δεχόμενον, οὐκ ἐξ ἄκρας ὑπάρξεως τῆς σαρκὸς γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν λέγουσιν, οὐδὲ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν πρεσβεύουσι, Νεστορίῳ δὲ τῷ ματαιόφρονι πειθόμενοι, σχετικὴν ἔνωσιν καὶ ψιλὴν ἐνοίκησιν τερατεύονται, «μὴ γινώσκοντες, μήτε ἃ λέγουσι μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται». Εἰ γὰρ ἀληθῶς ἠνώθη τῷ Θεῷ Λόγῳ ἡ σὰρξ ἐξ ἄκρας ὑπάρξεως, μᾶλλον δὲ ἐν αὐτῷ ὑπῆρξε καὶ τὴν ὑποστατικὴν πρὸς αὐτὸν ἔσχε ταυτότητα, πῶς οὐ τελείως κατεπλούτησε πᾶσαν σοφίαν καὶ χάριν; Οὐκ αὐτὴ τῆς χάριτος μεταλαμβάνουσα, οὐδὲ κατὰ χάριν τῶν τοῦ Λόγου μετέχουσα, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν τῶν τε ἀνθρωπίνων τῶν τε θείων τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ γεγονότων, ἐπειδὴ ὁ αὐτὸς ἦν Θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, τὴν χάριν καὶ τὴν σοφίαν καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν τὴν πληρότητα	Για την προκοπή. Λέγεται μάλιστα ὅτι (ο Χριστός) πρόκοβε «στη σοφία, τη σωματικὴ ἀνάπτυξη και τη χάρη»· μεγάλωνε στο σῶμα, και με τη σωματικὴ αὐξηση φανέρωνε τη σοφία που εἶχε μέσα του. Ἀκόμη, ἔκαμε δική την προκοπὴ των ἀνθρώπων στη σοφία και χάρη και εκπλήρωνε το θέλημα του Πατέρα του, που ἦταν να οδηγήσει τους ἀνθρώπους στη γνώση του Θεοῦ και τη σωτηρία· ὅλα τα δικά μας τα ἔκανε δικά του. Αὐτοὶ ὅμως που λένε ὅτι πρόκοβε στη σοφία και τη χάρη, και εννοοῦν ὅτι αὐτά (σοφία και χάρη) τα δεχόταν προσθετικά, υποστηρίζουν ὅτι ἡ ἔνωση δεν ἐγινε ἀπὸ την πρώτη ἀρχὴ της σαρκώσεως οὔτε δέχονται την υποστατικὴ ἔνωση· ἀκολουθοῦν τον ματαιόδοξο Νεστόριο και τερατολογοῦν για ἐλλιπὴ ἔνωση και φανταστικὴ ἐνσάρκωση, «ἀγνοώντας και τί λένε και τι υποστηρίζουν». Διότι, αν ἡ σάρκα ἐνώθηκε ἀληθινά με το Θεό Λόγο ἀπὸ την πρώτη στιγμή της ὑπάρξεώς της, ἢ καλύτερα, αν ἀπόκτησε ὑπάρξη μέσα του και εἶχε τη δική υποστατικὴ ταυτότητα, για ποιο λόγο να μὴ γίνεῖ πολὺ πλούσια σε κάθε σοφία και χάρη; Ὅχι ἐπειδὴ ἡ ἴδια συμμετείχε στη χάρη, οὔτε ἐπειδὴ χαριστικά μετείχε στο Λόγο, ἀλλὰ περισσότερο, χάρη στην υποστατικὴ ἔνωση των ἀνθρωπίνων και θείων γνωρισμάτων του ἐνὸς Χριστοῦ, ἐπειδὴ ο ἴδιος ἦταν μαζί και Θεός και ἄνθρωπος, πῆγαζε στον κόσμο τη χάρη, τη σοφία και την πληρότητα ὅλων των ἀγαθῶν.

τῷ κόσμῳ πηγάζουσα. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 67. Περί δειλίας Τὸ τῆς δειλίας ὄνομα διπλὴν ἔχει τὴν ἔννοιαν. Ἔστι γὰρ δειλία φυσικὴ μὴ θελούσης τῆς ψυχῆς διαιρεθῆναι τοῦ σώματος διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἐντεθεῖσαν αὐτῇ φυσικὴν συμπάθειάν τε καὶ οἰκειότητα, δι' ἣν φυσικῶς φοβεῖται καὶ ἀγωνιᾷ καὶ παραιτεῖται τὸν θάνατον. Ἦς ὁρος· «Κατὰ φύσιν δειλία ἐστὶ δύναμις κατὰ συστολὴν τοῦ ὄντος ἀνθεκτική». Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθη ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τὰ πάντα, τοῦ εἶναι καὶ οὐ τοῦ μὴ εἶναι τὴν ἔφεσιν ἔχει φυσικῶς. Τούτων δὲ κατὰ φύσιν ἴδιον ἢ πρὸς τὰ συστατικὰ ὁρμή. Καὶ ὁ Θεὸς Λόγος τοίνυν ἄνθρωπος γενόμενος ἔσχε ταύτην τὴν ἔφεσιν ἐν μὲν τοῖς συστατικοῖς τῆς φύσεως τὴν ὁρμὴν ἐνδειξάμενος βρώσεώς τε καὶ πόσεως, ὕπνου τε ἐφιέμενος καὶ φυσικῶς ἐν πείρᾳ τούτων γενόμενος, ἐν δὲ τοῖς φθαρτικοῖς τὴν ὁρμὴν, ὡς τῷ καιρῷ τοῦ πάθους ἐκουσίως τὴν πρὸς τὸν θάνατον συστολὴν ποιήσασθαι. Εἰ γὰρ καὶ νόμῳ φύσεως ἐγίνετο τὰ γινόμενα, ἀλλ' οὐ καθ' ἡμᾶς ἠναγκασμένως· ἐκουσίως γὰρ τὰ φυσικὰ θέλων κατεδέδεξάτο. Ὡστε αὕτη ἡ δειλία καὶ ὁ φόβος καὶ ἀγωνία τῶν φυσικῶν ἐστὶ καὶ ἀδιαβλήτων παθῶν καὶ μὴ ὑποκειμένων ἀμαρτία. Ἔστι πάλιν δειλία ἢ ἐκ προδοσίας λογισμῶν συνισταμένη καὶ ἀπιστίας καὶ τοῦ ἀγνοεῖν τὴν τοῦ θανάτου ὥραν, ὡς ὅταν νυκτὸς δειλιώμεν ψόφου τινὸς γινομένου· ἥτις παρὰ φύσιν ἐστίν, ἦν καὶ ὀριζόμενοι λέγομεν· «Παρὰ φύσιν δειλία ἐστὶ παράλογος συστολή». Ταύτην ὁ Κύριος οὐ προσήκατο· διὸ οὐδὲ ἐδειλιάσεν ποτε, εἰ μὴ ἐν τῷ τοῦ πάθους καιρῷ, εἰ καὶ οἰκονομικῶς ἑαυτὸν συνέστελλε	Για τη δειλία. Το ὄνομα «δειλία» ἔχει διπλὴ ἔννοια. Υπάρχει δηλαδή, φυσικὴ δειλία, ὅταν ἡ ψυχὴ δεν θέλει ν' αποχωριστεῖ το σῶμα, ἐπειδὴ ὁ Δημιουργὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔβαλε μέσα τῆς τῆς φυσικῆς συμπάθειας καὶ οἰκειότητα (πρὸς το σῶμα), καὶ γι' αὐτὸ εἶναι στὴ φύση τῆς νὰ φοβάται, νὰ αγωνιᾷ καὶ νὰ ζητεῖ ν' ἀποφύγει το θάνατο. Ὁ ορισμὸς τῆς εἶναι: «Φυσικὴ δειλία εἶναι ἡ δύναμη ἀμύνας τοῦ ὄντος, ὅταν φοβάται». Διότι, ἀν ὅλα προήλθαν ἀπὸ το Δημιουργό, ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξη, τότε ἔχουν ἀπὸ τὴ φύση τοὺς τὴν ἐπιθυμία νὰ ζήσουν καὶ ὀχι το ἀντίθετο. Χαρακτηριστικὸ μάλιστα τῆς φύσεώς τοὺς εἶναι ἡ ὁρμὴ πρὸς τὰ τα συστατικὰ τοὺς. Καὶ ὁ Θεὸς Λόγος, λοιπόν, ἐπειδὴ ἐγίνε ἄνθρωπος, εἶχε αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία (τῆς ζωῆς)· παρουσίαζε τὴν ὁρμὴ πρὸς τὰ συστατικὰ τῆς φύσεώς του, ἔχοντας τὴν ἐπιθυμία τῆς βρώσεως, τῆς πόσεως καὶ τοῦ ὕπνου. Δοκίμασε αὐτὰ με φυσικὸ τρόπο καὶ παρουσίασε τὴν ὁρμὴ πρὸς τὰ φθαρτά, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ πάθους τοῦ ἐκδήλωσε θεληματικὰ τὴν ἀποστροφὴ τοῦ πρὸς το θάνατο. Διότι, ἀν καὶ τὰ γεγονότα συνέβαιναν σύμφωνα με τὴ φύση, ὁμως δεν ἦταν ἀναγκαστικά γιὰ μας· διότι δέχθηκε με τὴ θέλησή του τὰ γνωρίσματα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐπομένως, ἡ ἴδια ἡ δειλία, ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία ἀνήκουν στα φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα (ἀμεμπτα) πάθη, τὰ ὁποία δεν υπάγονται στὴν ἀμαρτία. Εἶναι ἀκόμη δειλία αὐτὴ που προξενεῖται ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψη τῶν σκέψεων μας, τὴν ἀπιστία καὶ τὴν ἀγνοία τῆς ὥρας τοῦ θανάτου, ὅπως ὅταν τὴ νύχτα φοβόμαστε, ὅταν ἀκούμε κάποιο κρότο. Αὐτὴ ἡ δειλία εἶναι ἀφύσικη, καὶ τὴν ὀρίζουμε ὡς ἐξῆς: «Αφύσικη δειλία εἶναι ἀδικαιολόγητος φόβος». Ὁ Κύριος αὐτὴν δεν τὴν εἶχε· γι' αὐτὸ ποτέ δεν δειλίασε, παρὰ μόνον τὴν ὥρα τοῦ πάθους τοῦ, ἀν καὶ γιὰ λόγους
---	--

πολλάκις· οὐ γὰρ ἡγνώνει τὸν καιρόν. Ἵτι δὲ ἀληθῶς ἐδειλίασε, φησὶν ὁ ἱερὸς Ἀθανάσιος ἐν τῷ κατὰ τοῦ Ἀπολινάριου λόγῳ· «Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἔλεγεν· «Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται». Τὸ δὲ «νῦν» τοῦτό ἐστιν, ὅτε ἠθέλησεν, ὅμως μέντοι τὸ ὄν ἐπιδείκνυται· οὐ γὰρ τὸ μὴ ὄν ὡς παρόν ὠνόμαζεν ὡς δοκῇσει γινομένων τῶν λεγομένων. Φύσει γὰρ καὶ ἀληθείᾳ τὰ πάντα ἐγίνετο». Καὶ μεθ' ἕτερα· «Οὐδαμῶς δὲ θεότης πάθος προσίεται δίχα πάσχοντος σώματος, οὐδὲ ταραχὴν καὶ λύπην ἐπιδείκνυται δίχα ψυχῆς λυπουμένης καὶ ταρασσομένης, οὔτε ἀδημονεῖ καὶ προσεύχεται δίχα νοήσεως ἀδημονούσης καὶ προσευχομένης, ἀλλὰ γὰρ κἂν μὴ ἡττήματι φύσεως συνέβαινε τὰ γινόμενα, ἀλλ' ἐπιδείξει ὑπάρξεως ἐγίνετο τὰ γινόμενα». Τὸ δὲ «ἡττήματι φύσεως μὴ συμβαίνειν τὰ γινόμενα» τὸ μὴ ἀκουσίως ταῦτα ὑπομένειν δηλοῖ.	οικονομίας πολλές φορές παρουσιαζόταν φοβισμένος· διότι γνώριζε την ώρα του θανάτου. Ὅτι πραγματικά (ο Κύριος) δείλιασε, το λέει ο μέγας Ἀθανάσιος στο λόγο του ἐνάντια στον Απολινάριο: «Γι' αυτό ο Κύριος ἔλεγε· «τώρα η ψυχὴ μου ἔχει ταραχθεῖ». Καὶ το «τώρα» αὐτὸ σημαίνει, ὅτι θέλησε· καὶ δείχνει κάτι που ὑπάρχει· διότι δεν θα ἀνέφερε σαν παρόν κάτι που δεν ὑπάρχει, διότι τα λόγια θα ἦταν του αέρα (φαινομενικά). Ὅλα, δηλαδή, γίνονταν πραγματικά καὶ ἀληθινά». Καὶ παρακάτω λέει: «Με κανένα τρόπο ἡ θεότητα δεν δέχεται τὸ πάθος χωριστά ἀπὸ τὸ πάσχον σῶμα· οὔτε παρουσιάζει ταραχὴ καὶ λύπη χωριστά ἀπὸ τὴ λυπημένη καὶ ταραγμένη ψυχὴ· οὔτε ἔχει ἀγωνία καὶ προσεύχεται χωριστά ἀπὸ το νοῦ που ἀγωνιᾷ καὶ προσεύχεται· ἀλλὰ, κι ἀν ἀκόμη δεν συνέβαιναν τα γεγονότα δίχως τὴν ἡττα τῆς φύσεως, θα γινόταν σίγουρα με τὴν παρουσία τῆς ὑπάρξεώς τῆς». Ἡ φράση «δεν συνέβαιναν τα γεγονότα δίχως τὴν ἡττα τῆς φύσεως», σημαίνει ὅτι υπέμεινε αὐτὰ με τὴ θέλησή της.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 68. Περί τῆς τοῦ Κυρίου προσευχῆς Προσευχὴ ἐστὶν ἀνάβασις νοῦ πρὸς Θεὸν ἢ αἵτησις τῶν προσηκόντων παρὰ Θεοῦ. Πῶς οὖν ὁ Κύριος ἐπὶ Λαζάρου καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους προσηύχετο; Οὔτε γὰρ ἀναβάσεως τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἔδειτο ὁ ἅγιος αὐτοῦ νοῦς ἅπαξ καθ' ὑπόστασιν τῷ Θεῷ Λόγῳ ἡνωμένος, οὔτε τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως —εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστός— ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον οἰκειούμενος πρόσωπον καὶ τυπὼν ἐν ἑαυτῷ τὸ ἡμέτερον καὶ ὑπογραμμὸς ἡμῖν γενόμενος καὶ διδάσκων ἡμᾶς παρὰ Θεοῦ αἰτεῖν καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνατείνεσθαι καὶ διὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ νοῦ ὁδοποιῶν ἡμῖν τὴν πρὸς Θεὸν ἀνάβασιν. Ὡς περ γὰρ τὰ πάθη υπέμεινεν ἡμῖν τὴν κατ' αὐτῶν νίκην βραβεύων, οὕτω καὶ προσεύχεται ἡμῖν	Για τὴν προσευχή του Κυρίου. Προσευχὴ εἶναι ἡ ἀνάβαση τοῦ νοῦ πρὸς τὸ Θεὸ ἢ ἡ ζήτησις ἀπὸ το Θεό τῶν ἀναγκαίων. Πῶς, λοιπόν, ὁ Κύριος προσευχόταν γιὰ τὸ Λάζαρο ἢ στὴν περίπτωση τοῦ πάθους του; Διότι ὁ ἅγιος νοῦ τοῦ δεν εἶχε ἀνάγκη ν' ἀνέβει πρὸς τὸ Θεό, ἐφόσον ἦταν υποστατικά ενωμένος με τὸ Θεὸ Λόγο, οὔτε χρειαζόταν νὰ ζητήσει κάτι — διότι ὁ Χριστός εἶναι ἕνας— προσευχόταν ὁμως, ἐπειδὴ ἔκανε δικό του τὸ δικό μας πρόσωπο καὶ προσάρμοζε τὸν ἑαυτό του στὸ δικό μας τύπο· γινόταν γιὰ μας παράδειγμα καὶ μας δίδασκε νὰ ζητᾶμε ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ν' ἀπευθυνόμαστε σ' αὐτόν· καὶ με τὸν ἅγιο νοῦ τοῦ μας ἔδειχνε τὸ δρόμο γιὰ τὴν ἀνάβασή μας πρὸς τὸ Θεό. Ὅπως, δηλαδή, υπέμεινε τὰ πάθη χαρίζοντας σε μας τὴν νίκη ἐναντίον τους, κατὰ παρόμοιο τρόπο καὶ προσεύχεται, ἀνοίγοντας, ὅπως εἶπα, τὸ δρόμο

όδοποιών, ὡς ἔφην,
τὴν πρὸς Θεὸν ἀνάβασιν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν
πᾶσαν δικαιοσύνην πληρῶν,
ὡς ἔφη πρὸς Ἰωάννην, καὶ καταλλάττων ἡμῖν
τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα
καὶ ὡς ἀρχὴν καὶ αἰτίαν ἑαυτοῦ τοῦτον τιμῶν
καὶ δεικνύς,
ὡς οὐκ ἔστιν ἀντίθεος. Ὅτε μὲν γὰρ ἔλεγεν
ἐπὶ Λαζάρου·
«Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου.
Ἐγὼ δὲ ᾔδειν,
ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν
παρεστηκότα ὄχλον εἶπον,
ἵνα γινῶσιν, ὅτι σὺ με ἀπέστειλας», οὐ πᾶσι
σαφέστατον πέφυκεν,
ὅτι ὡς ἀρχὴν ἑαυτοῦ καὶ αἰτίαν τιμῶν τὸν
ἑαυτοῦ Πατέρα
καὶ δεικνύς, ὡς οὐκ ἔστιν ἀντίθεος ταῦτα
ἔφησεν;
Ὅτε δὲ ἔλεγε· «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω
ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον
τουτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ»,
οὐ παντὶ που
δῆλόν ἐστιν, ὡς διδάσκων ἡμᾶς ἐν τοῖς
πειρασμοῖς παρὰ μόνου
τοῦ Θεοῦ αἰτεῖν τὴν βοήθειαν καὶ τὸ θεῖον τοῦ
ἡμετέρου προκρίνειν
θελήματος καὶ δεικνύς, ὡς ἀληθῶς τὰ τῆς
ἡμετέρας ὤκειώσατο
φύσεως, ὅτι τε κατὰ ἀλήθειαν δύο θελήματα
φυσικὰ μὲν
καὶ τῶν αὐτοῦ κατάλληλα φύσεων, ἀλλ' οὐχ
ὑπεναντία κέκτηται;
«Πάτερ», φησὶν ὡς ὁμοούσιος, «εἰ δυνατόν»,
οὐκ ἄγνωὼν –τί δὲ καὶ
τῷ Θεῷ ἀδύνατον;–, ἀλλὰ παιδαγωγῶν ἡμᾶς
τὸ θεῖον
τοῦ ἡμετέρου προκρίνειν θελήματος· τοῦτο
γὰρ μόνον ἀδύνατον,
ὃ Θεὸς οὐ βούλεται, οὐδὲ παραχωρεῖ. «Πλὴν
οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω,
ἀλλ' ὡς σὺ»· ὡς μὲν Θεὸς ταυτοτελὴς ὢν τῷ
Πατρί, ὡς δὲ ἄνθρωπος
τὸ τῆς ἀνθρωπότητος φυσικῶς ἐνδείκνυται
θέλημα· τοῦτο γὰρ
φυσικῶς παραιτεῖται τὸν θάνατον.
Τὸ δὲ «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνατί με
ἐγκατέλειπες;» τὸ ἡμέτερον
οἰκειούμενος ἔφησε πρόσωπον. Οὐτε γὰρ
Θεὸς αὐτοῦ ὁ Πατήρ,
εἰ μὴ γε, διαιρεθέντος ἰσχυαῖς τοῦ νοῦ
φαντασίαις τοῦ ὀρωμένου

για τὴν ἀνάβασή μας πρὸς τὸ Θεό· πλήρωσε γὰρ
χάρη μας κάθε χρέος,
ὅπως εἶπε στον Ἰωάννη, καὶ μας συμφιλίωσε με τὸν
Πατέρα του,
τον οποίο τιμᾷ καὶ προβάλλει ὡς ἀρχὴ καὶ αἴτιο
τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ δείχνει
ὅτι δὲν εἶναι ἀντίθετός του. Διότι, ὅταν ἔλεγε στο
Λάζαρο:
«Πάτέρα μου, σ' ευχαριστῶ που με ἀκουσες. Εγὼ
βέβαια γνώριζα
ὅτι πάντοτε μ' ἀκούς, ἀλλὰ το εἶπα γιὰ τὸν λαὸ που
παρίσταται, ὥστε νὰ
γνωρίζουν ὅτι εἶμαι ὁ ἀπεσταλμένος σου»· μ' αὐτὰ
τὰ λόγια δὲν καθιστοῦσε
ολοφάνερο ὅτι αὐτὰ τα εἶπε, ἐπειδὴ τιμοῦσε τὸν
Πατέρα του ὡς ἀρχὴ καὶ
αἰτία τῆς υπάρξεώς του καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δείξει
ὅτι δὲν εἶναι ἀντίθετος
με τὸ Θεό;
Καὶ ὅταν ἔλεγε: «Πάτέρα μου, εἴναι δυνατόν,
ἀς μὴ δοκιμάσω αὐτὸ τὸ
ποτήρι· ὅμως ἀς μὴ γίνῃ ὅπως ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ
ὅπως ἐσύ θέλεις», δὲν εἶναι
ολοφάνερο ὅτι μας διδάσκει στοὺς πειρασμοὺς νὰ
ζητάμε βοήθεια
μόνο ἀπὸ τὸ Θεό καὶ νὰ προτιμάμε τὸ θεῖο θέλημα
ἀπὸ τὸ δικό μας;
Δὲν δείχνει ἀκόμη ὅτι πράγματι ἔκανε δικά του τὰ
γνωρίσματα τῆς φύσεώς
μας καὶ ὅτι ἀληθινὰ ἀπέκτησε δύο φυσικὰ
θελήματα καὶ ἀντίστοιχα
τῶν φύσεών του, ἀλλὰ ὅχι ἀντίθετα;
«Πάτέρα μου, εἴναι δυνατόν», λέει· τὸ λέει
σαν ὁμοούσιος, ὅχι ἐπειδὴ
ἔχει ἀγνοία –διότι τί εἶναι ἀδύνατο στὸ Θεό;–,
ἀλλὰ μας παιδαγωγεῖ νὰ
προτιμάμε τὸ θεῖο καὶ ὅχι τὸ δικό μας θέλημα·
διότι ἀδύνατο εἶναι μόνον ὅ,τι
ὁ Θεὸς δὲν θέλει, καὶ οὔτε τὸ ἐπιτρέπει. «Ὅμως, ἀς
μὴ γίνῃ ὅπως ἐγὼ θέλω,
ἀλλὰ ὅπως ἐσύ»· ὡς Θεός, δηλαδή, ἔχει τὸν ἴδιο τὸ
σκοπὸ με τὸν Πατέρα, ἐνῶ
ὡς ἄνθρωπος παρουσιάζει με τὴν ἀνθρώπινη φύση
τοῦ το ἀνθρώπινο θέλημα·
διότι αὐτὸ (τὸ ἀνθρώπινο θέλημα) ζητεῖ ἀπὸ τὴ
φύση του ν' ἀποφύγει
τὸ θάνατο.
Ἡ φράση πάλι «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί με
ἐγκατέλειπες;» δείχνει ὅτι ἔκανε
δικό του τὸ δικό μας πρόσωπο. Διότι, οὔτε ὁ
Πατέρας εἶναι Θεός του,
ἐκτός εἴναι συγκαταλεχθεῖ μεταξύ μας, ἀφοῦ πρῶτα

ἐκ τοῦ νοουμένου, τάσσοιτο μεθ' ἡμῶν, οὔτε κατελείφθη ὑπὸ τῆς οἰκείας θεότητος, ἀλλ' ἡμεῖς ἡμεν οἱ ἐγκαταλελειμμένοι καὶ παρεωραμένοι. Ὡστε τὸ ἡμέτερον οἰκειούμενος πρόσωπον ταῦτα προσηύξατο.	αὐτό που βλέπουμε χωριστεῖ ἀπὸ το νόημα του με αμυδρές φαντασίες του νου· οὔτε πάλι εκείνος αποχωρίστηκε ἀπὸ τη θεότητά του, ἀλλὰ εμεῖς ἡμασταν οἱ ἐγκαταλειμένοι καὶ περιφρονημένοι. Επομένως, ἔκανε αὐτή την προσευχὴ διότι ἔκανε δική του τη φύση μας.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 69. Περί οἰκειώσεως Χρῆ εἰδέναι, ὡς δύο οἰκειώσεις εἰσί· μία φυσικὴ καὶ οὐσιώδης, καὶ μία προσωπικὴ καὶ σχετικὴ. Φυσικὴ μὲν οὖν καὶ οὐσιώδης, καθ' ἣν διὰ φιλανθρωπίαν ὁ Κύριος τήν τε φύσιν ἡμῶν καὶ τὰ φυσικὰ πάντα ἀνέλαβε φύσει καὶ ἀληθεῖα γενόμενος ἄνθρωπος καὶ τῶν φυσικῶν ἐν πείρᾳ γενόμενος· προσωπικὴ δέ καὶ σχετικὴ, ὅτε τις τὸ ἑτέρου ὑποδύεται πρόσωπον διὰ σχέσιν, οἰκτόν φημι ἢ ἀγάπην, καὶ ἀντ' αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖται λόγους μηδὲν αὐτῷ προσήκοντας, καθ' ἣν τήν τε κατάραν καὶ τήν ἐγκατάλειψιν ἡμῶν καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐκ ὄντα φυσικά, οὐκ αὐτὸς ταῦτα ὦν ἢ γενόμενος ὠκειώσατο, ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον ἀναδεχόμενος πρόσωπον καὶ μεθ' ἡμῶν τασσόμενος. Τοιοῦτον δέ ἐστι καὶ τὸ «γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα».	Για την οικείωση. Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι υπάρχουν δύο οικειώσεις· μία φυσικὴ καὶ πραγματικὴ, καὶ μία προσωπικὴ καὶ σχετικὴ. Φυσικὴ καὶ πραγματικὴ εἶναι αὐτὴ κατὰ την ὁποία ὁ Κύριός μας ἀπὸ φιλανθρωπία ἀνέλαβε τη φύση μας καὶ ὅλα τα σχετικὰ γνωρίσματά της, καὶ ἐγίνε στ' ἀλήθεια ἄνθρωπος καὶ ἀπόκτησε πείρα τῶν φυσικῶν. Προσωπικὴ καὶ σχετικὴ εἶναι, ὅταν κάποιος υποδύεται τὸ πρόσωπο τοῦ ἄλλου ἀπὸ συμπάθεια, ἐννοῶ εὐσπλαγχνία ἢ ἀγάπη, καὶ λέει λόγια γιὰ χάρι του, που καθόλου δεν του ἀρμόζουν. Εξαιτίας αὐτῆς (ὁ Χριστός) οικειοποιήθηκε τὴν κατάρα, τὴν ἐγκατάλειψή μας καὶ τὰ παρόμοια, τὰ ὁποῖα δεν ἀνήκουν στὴ φύση, καὶ οὔτε ἦταν δικά του ἢ τ' ἀπόκτησε, ἀλλὰ τὰ πήρε ἐπειδὴ ἀποδέχθηκε τὸ πρόσωπό μας καὶ τάχθηκε μαζί μας. Αὐτὴ τὴν ἐννοία ἔχει καὶ ἡ φράση «ἐγίνε γιὰ μας κατάρα».
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 70. Περί τοῦ πάθους τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου καὶ τῆς ἀπαθείας τῆς αὐτοῦ θεότητος. Αὐτὸς οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος πάντα ὑπέμεινε σαρκί, τῆς θείας καὶ μόνης ἀπαθοῦς αὐτοῦ φύσεως ἀπαθοῦς μενούσης. Τοῦ γὰρ ἐνὸς Χριστοῦ τοῦ ἐκ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος συντεθειμένου, ἐν θεότητί τε καὶ ἀνθρωπότητι ὄντος, πάσχοντος τὸ μὲν παθητὸν ὡς πεφυκὸς πάσχειν, ἔπασχεν, οὐ συνέπασχε δὲ τὸ ἀπαθές. Ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ παθητὴ οὖσα, τοῦ σώματος τεμνομένου αὐτῇ μὴ τεμνομένη συναλγεί καὶ συμπάσχει τῷ σώματι· ἡ δὲ θεότης ἀπαθὴς οὖσα, οὐ συνέπασχε τῷ σώματι.	Για τὸ πάθος τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου καὶ γιὰ τὴν ἀπάθεια τῆς θείας φύσεώς του. Ὁ ἴδιος, λοιπόν, ὁ Θεὸς Λόγος τὰ υπέφερε ὅλα με τὴ σάρκα, ἐνῶ ἡ θεία καὶ μόνη ἀπαθὴς φύση τοῦ ἐμείνε ἀπείραχτη. Διότι ὁ ἐνας Χριστός που εἶχε ἐνώσει στὸ πρόσωπό του τὴ θεία καὶ ἀνθρώπινη φύση, ὄντας καὶ Θεός καὶ ἄνθρωπος, ὅταν ἐπάσχε, ἐπάσχε ἡ παθητὴ φύση του, ἐνῶ ἡ ἀπαθὴς (φύση) δεν συμμετείχε στὸ πάθος. Ἡ ψυχὴ, δηλαδή, ἐπειδὴ εἶναι παθητὴ, ὅταν τὸ σῶμα κόβεται, ἡ ἴδια, ἀν καὶ δεν κόβεται, πονάει καὶ υποφέρει μαζί με τὸ σῶμα. Ἀντίθετα, ἡ θεότητα, ἐπειδὴ εἶναι ἀπαθὴς, δεν υπέφερε μαζί με τὸ σῶμα.

Ἰστέον δέ, ὅτι Θεὸν μὲν σαρκὶ παθόντα φαμέν, θεότητα δὲ σαρκὶ παθοῦσαν ἢ Θεὸν διὰ σαρκὸς παθόντα οὐδαμῶς. Ὡςπερ γὰρ ἡλίου δένδρῳ ἐπιλάμποντος, εἰ ἀξίνη τέμνοι τὸ δένδρον, ἄτμητος καὶ ἀπαθὴς διαμένει ὁ ἥλιος, πολλῶ μᾶλλον ἢ ἀπαθὴς τοῦ Λόγου θεότης καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένη τῇ σαρκὶ τῆς σαρκὸς πασχούσης διαμένει ἀπαθὴς. Καὶ ὥςπερ, εἴ τις πεφυρακτωμένῳ σιδήρῳ ἐπιχέοι ὕδωρ, ὃ μὲν πέφυκε πάσχειν ὑπὸ τοῦ ὕδατος (τὸ πῦρ λέγω, σβέννυται γάρ), ἀβλαβὴς δὲ διαμένει ὁ σίδηρος (οὐ πέφυκε γὰρ ὑπὸ τοῦ ὕδατος διαφθείρεσθαι), πολλῶ πλέον τῆς σαρκὸς πασχούσης ἡ μόνῃ ἀπαθὴς θεότης τὸ πάθος οὐ προσήκατο καὶ ἀχώριστος αὐτῆς διαμένουσα· οὐκ ἀνάγκη γὰρ παντελῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἔοικέναι τὰ παραδείγματα. Ἀνάγκη γὰρ ἐν τοῖς παραδείγμασι καὶ τὸ ὅμοιον θεωρεῖσθαι καὶ τὸ παρηλλαγμένον, ἐπεὶ οὐ παράδειγμα· τὸ γὰρ ἐν πᾶσιν ὅμοιον ταῦτόν ἂν εἴη καὶ οὐ παράδειγμα, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν θείων. Ἀδύνατον γὰρ ἐν πᾶσιν ὅμοιον εὐρεῖν παράδειγμα, ἐπὶ τε τῆς θεολογίας, ἐπὶ τε τῆς οἰκονομίας.	Πρέπει να γνωρίζουμε ότι, λέμε ότι ο Θεός έπαθε με σάρκα, σε καμία όμως περίπτωση δεν λέμε ότι η θεότητα έπαθε με σάρκα ή ο Θεός έπαθε μέσω της σάρκας. Όπως όταν ο ήλιος φωτίζει ένα δένδρο και μια αξίνα κόβει το δένδρο, αλλά ο ήλιος παραμένει άτμητος και απαθής, πολύ περισσότερο η απαθής θεότητα του Λόγου, που είναι ενωμένη υποστατικά με τη σάρκα, όταν η σάρκα υποφέρει, αυτή μένει απαθής. Και όπως, όταν κάποιος χύνει νερό σε πυρακτωμένο σίδηρο, αυτό παθαίνει ό,τι από τη φύση τού προκαλεί το νερό (εννοώ, ότι η φωτιά σβήνει), αλλά ο σίδηρος παραμένει αβλαβής (διότι το νερό δεν μπορεί από τη φύση του να τον βλάψει), πολύ περισσότερο όταν πάσχει η σάρκα, η μόνη απαθής θεότητα δεν δέχεται το πάθος, αν και είναι αχώριστη απ' αυτήν (τη σάρκα)· δεν είναι ανάγκη βέβαια τα παραδείγματα να προσεγγίζουν τέλεια και χωρίς ψεγάδι. Διότι πρέπει να διαπιστώνουμε στα παραδείγματα και την ομοιότητα και τη διαφορά· αλλιώς, δεν θα ήταν παράδειγμα. Αυτό που είναι απολύτως όμοιο, είναι το ίδιο και όχι παράδειγμα, και μάλιστα σχετικά με τα θεία. Είναι αδύνατο βρεθεί παράδειγμα όμοιο σε όλα, και στη θεολογία και στο σχέδιο της θείας οικονομίας.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 71. Περί τοῦ ἀχώριστον διαμεῖναι τήν τοῦ Λόγου θεότητα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Κυρίου καὶ μίαν διαμεῖναι ὑπόστασιν Ἀναμάρτητος ὧν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός —«ἀμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»— οὐχ ὑπέκειτο θανάτῳ, εἴπερ διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν ὁ θάνατος. Θνήσκει τοίνυν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον ἀναδεχόμενος καὶ ἑαυτὸν τῷ Πατρὶ προσφέρει θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν· αὐτῷ γὰρ πεπλημμελήκαμεν, καὶ αὐτὸν ἔδει τὸ ὑπὲρ	Για το ότι η θεότητα του Λόγου παρέμεινε αχώριστη από την ψυχή και το σώμα και στο θάνατο του Κυρίου, και ότι η υπόσταση παρέμεινε μία. Επειδή ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός ήταν αναμάρτητος —«διότι δεν έκαμε αμαρτία, αυτός που σηκώνει τις αμαρτίες του κόσμου, ούτε είχε δολιότητα στο στόμα του»— δεν επρόκειτο να γνωρίσει θάνατο, διότι ο θάνατος εισήλθε στον κόσμο με την αμαρτία. Πεθαίνει όμως, διότι αναδέχεται το θάνατο για χάρη μας και προσφέρει τον εαυτό του θυσία στον Πατέρα του για μας. Διότι αμαρτήσαμε απέναντι στον Πατέρα και έτσι αυτός έπρεπε να δεχθεί το λύτρο μας,

ἡμῶν λύτρον δέξασθαι
 καὶ οὕτως ἡμᾶς λυθῆναι τῆς κατακρίσεως· μὴ
 γὰρ γένοιτο
 τῷ τυράννῳ τὸ τοῦ Δεσπότης προσενηχθῆναι
 αἷμα. Πρόσεισι τοίνυν
 ὁ θάνατος καὶ καταπιὼν τὸ τοῦ σώματος
 δέλεαρ τῷ τῆς θεότητος
 ἀγκίστρῳ περιπίρεται, καὶ ἀναμαρτήτου καὶ
 ζωοποιοῦ γευσάμενος
 σώματος διαφθείρεται καὶ πάντας ἀνάγει, οὓς
 πάλαι κατέπειν.
 Ὡς περ γὰρ τὸ σκότος τῇ τοῦ φωτός
 ἐπείσασιν ἐξαφανίζεται,
 οὕτως ἡ φθορὰ τῇ τῆς ζωῆς προσβολῇ
 ἀπελαύνεται, καὶ γίνεται
 πᾶσι ζωὴ, φθορὰ δὲ τῷ φθείροντι.
 Εἰ καὶ τέθνηκε τοιγαροῦν ὡς ἄνθρωπος καὶ ἡ
 ἀγία αὐτοῦ ψυχὴ
 τοῦ ἀχράντου διηρέθη σώματος, ἀλλ' ἡ
 θεότης ἀχώριστος
 ἀμφοτέρων διέμεινε, τῆς τε ψυχῆς φημι καὶ
 τοῦ σώματος,
 καὶ οὐδὲ οὕτως ἡ μία ὑπόστασις εἰς δύο
 ὑποστάσεις διηρέθη·
 τό τε γὰρ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ κατὰ ταύτῃ ἐξ
 ἀρχῆς ἐν τῇ τοῦ Λόγου
 ὑποστάσει ἔσχον τὴν ὑπαρξιν καὶ ἐν τῷ
 θανάτῳ ἀλλήλων
 διαιρεθέντα ἕκαστον αὐτῶν ἔμεινε τὴν μίαν
 ὑπόστασιν
 τοῦ Λόγου ἔχοντα. Ὡς τε ἡ μία τοῦ Λόγου
 ὑπόστασις
 τοῦ τε Λόγου καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος
 ὑπῆρχεν ὑπόστασις·
 οὐδέποτε γὰρ οὔτε ἡ ψυχὴ, οὐδὲ τὸ σῶμα
 ἰδίαν ἔσχον ὑπόστασιν
 παρὰ τὴν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν· μία δὲ αἰὲν ἡ
 τοῦ Λόγου ὑπόστασις
 καὶ οὐδέποτε δύο. Ὡς τε μία αἰὲν τοῦ Χριστοῦ
 ἡ ὑπόστασις.
 Εἰ γὰρ καὶ τοπικῶς ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος
 κεχώριστο,
 ἀλλ' ὑποστατικῶς διὰ τοῦ Λόγου ἦν ὅλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 72. Περί φθορᾶς καὶ διαφθορᾶς

Τὸ τῆς φθορᾶς ὄνομα δύο σημαίνει. Σημαίνει
 γὰρ τὰ ἀνθρώπινα
 ταῦτα πάθη· πείναν, δίψαν, κόπον, τὴν τῶν
 ἡλίων διάτρησιν,
 θάνατον, ἥτοι χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ
 σώματος καὶ τὰ τοιαῦτα.

για να ελευθερωθούμε ἀπὸ τὴν καταδίκη μας· διότι
 δὲν ἦταν δυνατό
 ὁ τύραννος (διάβολος) νὰ δεχθεῖ τὸ αἷμα τοῦ
 Δεσπότης. Πλησιάζει, λοιπόν,
 ὁ θάνατος καὶ ἀφοῦ κατάπιε τὸ δόλωμα τοῦ
 σώματος με τὸ ἀγκίστρι τῆς
 θεότητος, σουβλίζεται· ἀφοῦ γεύτηκε τὸ
 ἀναμάρτητο καὶ ζωοποιὸ σῶμα,
 ἐξοντώνεται καὶ ἐλευθερώνει ὅλους αὐτοὺς ποὺ
 παλαιὰ εἶχε καταπιεῖ.
 Ὅπως ἀκριβῶς τὸ σκοτάδι διαλύεται με τὴν
 ἐμφάνισιν τοῦ φωτός,
 ἔτσι καὶ ἡ φθορὰ με τὴν ἐλευσιν τῆς ζωῆς χάνεται,
 καὶ ἡ ζωὴ ἐπικρατεῖ
 παντοῦ, ἐνῷ ἡ φθορὰ μένει σ' αὐτὸν ποὺ τὴν
 προξενεῖ.
 Ἀν καὶ πέθανε σαν ἄνθρωπος καὶ ἡ ἀγία τοῦ ψυχῆ
 χωρίστηκε
 ἀπὸ τὸ ἀμόλυντο σῶμα τοῦ, ἡ θεότητά τοῦ ὁμῶς
 παρέμεινε ἀχώριστη
 καὶ ἀπὸ τὰ δύο, ἐννοῶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα,
 καὶ ἔτσι οὔτε ἡ μία ὑπόστασίς τοῦ διαιρέθηκε σὲ
 δύο υποστάσεις.
 Διότι καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ συγχρόνως ἀπὸ τὴν
 ἀρχὴν ἀπέκτησαν
 τὴν ὑπαρξὴ τους μέσα στὴν ὑπόστασιν τοῦ Λόγου·
 καὶ με τὸ θάνατο,
 ἀν καὶ χωρίστηκαν μετὰξὺ τους, τὸ καθένα ἀπ'
 αὐτὰ ἔμεινε στὴν μίαν
 ὑπόστασιν τοῦ Λόγου. Ἐπομένως, ἡ μία ὑπόστασις
 τοῦ Λόγου
 ἀποτελοῦσε τὴν ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ
 σώματος τοῦ Λόγου.
 Διότι ποτὲ ἡ ψυχὴ οὔτε τὸ σῶμα εἶχαν ξεχωριστὴν
 ὑπόστασιν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν
 ὑπόστασιν τοῦ Λόγου· ἡ ὑπόστασις τοῦ Λόγου
 πάντοτε ἦταν μία,
 καὶ ποτὲ δύο. Ἐπομένως, πάντοτε ἡ ὑπόστασις τοῦ
 Χριστοῦ εἶναι μία.
 Διότι, ἀν καὶ ἡ ψυχὴ εἶχε χωριστεῖ τοπικὰ ἀπὸ τὸ
 σῶμα,
 παρ' ὅλ' αὐτὰ ἦταν ἐνωμένη ὑποστατικὰ με τὸ
 Λόγο.

Για τὴν φθορὰ καὶ τὴν διαφθορὰ.

Ἡ λέξις φθορὰ ἔχει δύο σημασίες. Σημαίνει πρῶτα
 τὰ ἀνθρώπινα πάθη·
 δηλαδὴ τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὸν κόπον, τὸ τρύπημα
 ἀπὸ τὰ καρφιά,
 τὸ θάνατο, τὸ χωρισμὸ δηλαδὴ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ
 σῶμα καὶ τὰ παρόμοια.
 Σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴν σημασίαν λέμε φθαρτὸ τὸ

Κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον φθαρτὸν τὸ τοῦ Κυρίου σῶμά φαμεν· πάντα γὰρ ταῦτα ἐκουσίως ἀνέλαβε. Σημαίνει δὲ ἡ φθορά καὶ τὴν τελείαν τοῦ σώματος εἰς τὰ, ἐξ ὧν συνετέθη, στοιχεῖα διάλυσιν καὶ ἀφανισμόν· ἥτις μᾶλλον ὑπὸ πολλῶν διαφθορά λέγεται τε καὶ ὀνομάζεται. Ταύτης πείραν τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα οὐκ ἔσχεν, ὥς φησιν ὁ προφήτης Δαβὶδ· «Ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ᾄδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν».

Ἄφθαρτον μὲν οὖν τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα λέγειν κατὰ τὸν ἄφρονα Ἰουλιανὸν καὶ Γαϊανὸν κατὰ τὸ πρῶτον τῆς φθορᾶς σημαινόμενον πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἀσεβές. Εἰ γὰρ ἄφθαρτον, οὐχ ὁμοούσιον ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ δοκῇσι καὶ οὐκ ἀληθείᾳ γέγονεν, ἃ γεγονέναι φησὶ τὸ Εὐαγγέλιον, τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τοὺς ἥλους, τὴν τῆς πλευρᾶς νύξιν, τὸν θάνατον. Εἰ δὲ δοκῇσι γέγονε, φευκαλισμὸς καὶ σκηνὴ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον, καὶ δοκῇσι καὶ οὐκ ἀληθείᾳ γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ δοκῇσι καὶ οὐκ ἀληθείᾳ σεσώσμεθα. Ἄλλ' ἄπαγε, καὶ οἱ ταῦτα λέγοντες τῆς σωτηρίας ἀμοιρείωσαν. Ἡμεῖς δὲ τῆς ἀληθοῦς σωτηρίας ἐτύχομεν καὶ τευξόμεθα.

Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον τῆς φθορᾶς σημαινόμενον ἄφθαρτον, ἥτοι ἀδιάφθορον, ὁμολογοῦμεν τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα, καθὼς ἡμῖν οἱ θεοφόροι πατέρες παραδεδώκασι. Μετὰ μέντοι τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος καὶ κατὰ τὸ πρῶτον σημαινόμενον ἄφθαρτον τοῦ Κυρίου σῶμά φαμεν· καὶ τῷ ἡμετέρῳ γὰρ σώματι τὴν τε ἀνάστασιν καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ἀφθαρσίαν ὁ Κύριος διὰ τοῦ ἰδίου ἐδωρήσατο σώματος, αὐτοῦς ἀπαρχὴ τῆς τε ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς ἀπαθείας ἡμῖν γενόμενος. «Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν»,

σῶμα τοῦ Κυρίου· διότι ὅλα αὐτὰ τα ἀνέλαβε με τὴ θέλησίν του. Φθορά ἐπίσης σημαίνει καὶ τὴν τέλεια διάλυση καὶ εξαφάνιση τοῦ σώματος στα στοιχεῖα ἀπὸ τα ὁποῖα συντίθεται· πολλοὶ αὐτὴν τὴν ὀνομάζουν διαφθορά.

Τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου αὐτὴ τὴ διαφθορά δεν τὴν γεύθηκε, ὅπως λέει ὁ προφήτης Δαβὶδ· «Δεν θ' ἀφήσεις τὴν ψυχὴ μου στον ἄδη, οὔτε θα επιτρέψεις ὁ ὁσίός σου να γνωρίσει τὴ διαφθορά».

Εἶναι λοιπὸν ἀσέβεια νὰ λέμε, σύμφωνα με τὴ γνώμη τοῦ ἀφρονα Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ Γαϊανού, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάστασι εἶναι ἀφθαρτο με τὴν πρώτη σημασία τῆς λέξεως φθορά. Διότι εἴναι ἀφθαρτο, δεν εἶναι ὁμοιο στὴν οὐσία με τὸ δικό μας· ἀντίθετα μάλιστα, ὅλα ὅσα ἀναφέρει τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι φανταστικά καὶ ὄχι πραγματικά, ὅπως ἡ πείνα, ἡ δίψα, τὰ καρφιά, ἡ λόγχευση τῆς πλευράς, ὁ θάνατος.

Ἀν ὅμως ἦταν φανταστικά, τότε τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας εἶναι ἀπάτη καὶ θέατρο καὶ (ὁ Θεός) ἐγίνε ἄνθρωπος κατὰ φαντασία καὶ ὄχι πραγματικά· ἐπίσης, φαινομενικά καὶ ὄχι ἀληθινὰ ἔχουμε σωθεῖ. Μακριὰ ὅμως ἀπὸ μας τέτοια βλασφημία! Κι αὐτοὶ που τὰ λένε ἀς στειροθούν τὴ σωτηρία. Ἐμεῖς ὅμως κερδίσαμε καὶ θ' ἀπολαύσουμε τὴν ἀληθινὴ σωτηρία.

Σύμφωνα ὅμως με τὴ δεύτερη σημασία τῆς λέξεως φθορά, ὁμολογοῦμε, σύμφωνα με τὴν πίστιν που μας παράδωσαν οἱ θεοφόροι Πατέρες, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου εἶναι ἀφθαρτο, δηλαδὴ ἀδιάφθορο. Καὶ μετὰ ὅμως τὴν ἀνάστασι τοῦ Σωτῆρα ἀπὸ τοὺς νεκροὺς λέμε ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ σύμφωνα με τὴν πρώτη σημασία (τῆς φθοράς), εἶναι ἀφθαρτο. Διότι ὁ Κύριος με τὸ δικό του σῶμα χάρισε καὶ στὸ δικό μας σῶμα τὴν ἀνάστασι καὶ τὴν μετέπειτα ἀφθαρσία· διότι Αὐτός ἐγίνε γιὰ χάρι μας ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς ἀναστάσεώς μας, τῆς ἀφθαρσίας μας καὶ τῆς ἀπαθείας μας.

Τὸ λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος: «πρέπει τὸ φθαρτὸ νὰ

φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος.	ντυθεὶ με την αφθαρσία».
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 73. Περί τῆς ἐν τῷ ᾄδῃ καθόδου Κάτεισιν εἰς ἄδην ψυχὴ τεθεωμένη, ἵνα, ὥσπερ τοῖς ἐν γῇ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνέτειλεν ἥλιος, οὕτω καὶ τοῖς ὑπὸ γῆν ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις ἐπιλάμψῃ τὸ φῶς· ἵνα, ὥσπερ τοῖς ἐν γῇ εὐηγγελίσατο εἰρήνην, αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καὶ τοῖς πιστεύσασι γέγονεν αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, τοῖς δὲ ἀπειθήσασιν ἔλεγχος ἀπιστίας, οὕτω καὶ τοῖς ἐν ᾄδου· «ἵνα αὐτῷ κάμψῃ πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων», καὶ οὕτω τοὺς ἀπ' αἰῶνος λύσας πεπεδημένους αὐθις ἐκ νεκρῶν ἀνεφοίτησεν ὁδοποιήσας ἡμῖν τὴν ἀνάστασιν.	Για την κάθοδο στον Ἄδη. Ἡ θεωμένη ψυχὴ του (Χριστοῦ) κατεβαίνει στον ἄδη, ὥστε, ὅπως ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης ἀνέτειλε για τοὺς ζωντανούς, ἔτσι να λάμψῃ καὶ τὸ φῶς στοὺς πεθαμένους που βρίσκονται στο σκοτάδι καὶ τὴ σκιά του θανάτου. Ὅπως ἔφερε στοὺς ζωντανούς τὸ χαρμόσυνο μῆνυμα τῆς εἰρήνης, τὴ λύτρωση ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία (του διαβόλου) καὶ τὸ φῶς στοὺς τυφλούς, καὶ ἐγίνε σε ὅσους τὸν πιστεύουν ἡ αἰτία τῆς αἰωνίας σωτηρίας, ἐνῶ στοὺς ἀπιστοὺς αἰτία καταδίκης, ἔτσι νὰ συμβεῖ καὶ στοὺς ἐνοικοὺς του Ἄδη· «ὥστε καὶ τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ υπόγεια νὰ πέσουν στα γόνατα νὰ τὸν προσκυνήσουν». Επομένως, ἀφοῦ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοὺς προαίωνα νεκρούς, ἀμέσως ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς καὶ ἀνοίξε για μας τὸ δρόμο τῆς ἀναστάσεως.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 74. Περί τῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν Μετὰ δὲ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν πάντα μὲν τὰ πάθη ἀπέθετο, φθορὰν λέγω, πείνᾶν τε καὶ δίψαν, ὕπνον καὶ κάματον καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰ γὰρ καὶ ἐγεύσατο βρώσεως μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλ' οὐ νόμῳ φύσεως –οὐ γὰρ ἐπεινάσεν–, οἰκονομίας δὲ τρόπῳ τὸ ἀληθὲς πιστούμενος τῆς ἀναστάσεως, ὥς αὕτη ἐστὶν ἡ σὰρξ ἢ παθοῦσα καὶ ἀναστᾶσα· οὐδὲν δὲ τῶν τῆς φύσεως μερῶν ἀπέθετο, οὐ σῶμα, οὐ ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν λογικὴν τε καὶ νοερὰν, θελητικὴν τε καὶ ἐνεργητικὴν κέκτηται, καὶ οὕτως ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθέζεται, θέλων θεϊκῶς τε καὶ ἀνθρωπίνως τὴν ἡμῶν σωτηρίαν καὶ ἐνεργῶν, θεϊκῶς μὲν τὴν τῶν ὅλων πρόνοιαν τε καὶ συντήρησιν καὶ κυβέρνησιν, ἀνθρωπίνως δὲ μεμνημένος τῶν ἐπὶ γῆς διατριβῶν, ὁρῶν τε καὶ γινώσκων, ὥς ὑπὸ πάσης προσκυνεῖται τῆς λογικῆς κτίσεως. Γινώσκει γὰρ	Για τὰ μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Μετὰ τὴν ἀνάστασή του ἀπὸ τοὺς νεκρούς ἄφησε κατὰ μέρος ὅλα τὰ πάθη, ἐννοῶ τὴ φθορά, τὴν πείνα, τὴ δίψα, τὸν ὕπνο, τὴν κούραση καὶ τὰ παρόμοια. Διότι, ἀν καὶ δοκίμασε τροφὴ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, δὲν τὴ δοκίμασε σύμφωνα με τοὺς φυσικοὺς νόμους – ἀφοῦ δὲν πεινούσε–, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ βεβαιώσῃ τὴν ἀλήθεια τῆς ἀναστάσεως με τὸν τρόπο τῆς οἰκονομίας του, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἴδια ἡ σὰρκα του εἶναι που ἐπάθε καὶ ἀναστήθηκε· δὲν ἄφησε κατὰ μέρος κανένα ἀπὸ τὰ μέρη τῆς φύσεώς του, οὔτε τὸ σῶμα οὔτε τὴν ψυχὴ, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν λογικὴ καὶ νοερή, με θέληση καὶ ἐνέργεια· καὶ ἔτσι κάθεται στα δεξιὰ του Πατέρα του, θέλοντας με θεϊκὸ καὶ ἀνθρώπινο τρόπο τὴ σωτηρία μας καὶ ἐνεργώντας με θεϊκὸ τρόπο τὴν πρόνοιαν, τὴ συντήρηση καὶ κυβέρνησιν ὅλων· θυμάται με ἀνθρώπινο τρόπο τὴ διαμονὴν του πάνω στὴ γῆ, ἐνῶ βλέπει καὶ γινώρίζει ὅτι ὅλη ἡ λογικὴ κτίσις τὸν προσκυνά. Διότι ἡ ἀγία

ή άγία αύτοϋ ψυχή, ότι τε καθ' ύπόστασιν ήνωται τώ Θεώ Λόγω, και συμπροσκυνείται ως Θεοϋ ψυχή και οϋχ ως απλως ψυχή. Και τὸ αναβήναι δέ έκ γής εις οϋρανοϋς και τὸ καταβήναι πάλιν ενέργειαι είσι περιγραφομένου σώματος· «Οϋτως γάρ πάλιν έλεύσεται», φησί, «πρὸς ύμᾶς, όν τρόπον έθεάσασθε αύτόν πορευόμενον εις τὸν οϋρανόν».	του ψυχή γνωρίζει ότι έχει ενωθεί υποστατικά με το Θεό Λόγο και ότι προσκυνείται μαζί του ως ψυχή του Θεού και όχι ως απλή ψυχή. Και η ανάβαση από τη γη στον ουρανό και η κατάβαση του πάλι είναι ενέργειες του περιορισμένου σώματος. Λέει (ο άγγελος) «έτσι πάλι θα έλθει προς εσάς, με τον τρόπο που τον είδατε να ανεβαίνει στον ουρανό».
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 75. Περί τής έκ δεξιῶν τοϋ Πατρὸς καθέδρας Έκ δεξιῶν δέ τοϋ Θεοϋ και Πατρὸς κεκαθικέναι φαμέν τὸν Χριστὸν σωματικῶς, οϋ τοπικήν δέ δεξιάν τοϋ Πατρὸς λέγομεν. Πῶς γάρ ὁ ἀπερίγραφτος τοπικήν σχοίη δεξιάν; Δεξιὰ γὰρ και ἄριστερά τῶν περιγραφομένων είσι. Δεξιάν δέ τοϋ Πατρὸς λέγομεν τήν δόξαν και τιμήν τής θεότητος, έν ἣ ὁ τοϋ Θεοϋ Υἱὸς πρὸ αἰώνων ὑπάρχων, ως Θεός και τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, ἐπ' ἐσχάτων σαρκωθείς και σωματικῶς κάθεται συνδοξασθείσης τής σαρκὸς αύτοϋ· προσκυνείται γάρ μιᾷ προσκυνήσει μετά τής σαρκὸς αύτοϋ ὑπὸ πάσης τής κτίσεως.	Για το ότι κάθεται στα δεξιά του Πατέρα του. Λέμε ότι ο Χριστός έχει καθίσει με το σώμα του στα δεξιά του Θεού και Πατέρα του, αλλά δεν εννοούμε τη δεξιά του Πατέρα ως τόπο. Διότι, πῶς ο απερίγραφτος (Θεός) θα είναι δεξιά ενός τόπου; Τό «δεξιά» και «αριστερά» ανήκουν στα περιορισμένα όντα. Λέγοντας «δεξιά του Πατέρα», εννοούμε τη δόξα και την τιμή της θεότητος, στην οποία ενώ ήταν προαιώνια ο Υιός του Θεού, σαν ομοούσιος με το Θεό Πατέρα του, τους έσχατους καιρούς σαρκώθηκε και κάθισε (στην ίδια δόξα) με το σώμα, αφού και η σάρκα του δοξάστηκε μαζί· και όλη η κτίση τον προσκυνά μαζί με τη σάρκα με την ίδια προσκύνηση.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 76. Πρὸς τοὺς λέγοντας· Εἰ δύο φύσεις ὁ Χριστός, ἢ και τῇ κτίσει λατρεύετε φύσιν κτιστὴν προσκυνοῦντες, ἢ μίαν φύσιν προσκυνητὴν λέγετε και μίαν ἀπροσκύνητον. Τὸν Υἱὸν τοϋ Θεοϋ σὺν τῷ Πατρὶ και τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνούμεν· ἄσῳματον μὲν πρὸ τής ἐνανθρωπήσεως και νῦν τὸν αύτόν σεσαρκωμένον και γενόμενον ἄνθρωπον μετά τοϋ εἶναι Θεόν. Ἡ τοίνυν σὰρξ αύτοϋ κατὰ μὲν τήν ἐαυτῆς φύσιν, ἂν διέλης ἰσχυαῖς ἐπινοίαις τὸ ὀρώμενον έκ τοϋ νοουμένου, ἀπροσκύνητός έστιν ως κτιστή, ένωθείσα δέ τῷ Θεῷ Λόγω δι' αύτόν και έν αύτῷ προσκυνείται. Ὅνπερ γάρ τρόπον ὁ βασιλεϋς και γυμνός	Σ' αυτούς που μας λένε ότι, εάν ο Χριστός έχει δύο φύσεις, τότε συμβαίνει ένα από τα δύο: ή λατρεύετε και την κτίση, προσυνώντας την κτιστή φύση, ή θεωρείτε ότι μία φύση πρέπει να προσκυνείται και μία δεν πρέπει. Προσκυνούμε τον Υιό του Θεού μαζί με τον Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα· πριν από την ενανθρώπιση βέβαια (τον προσκυνούμε) ἄσῳματο, ενώ τώρα τον ίδιο σαρκωμένο και ολοκληρωμένο άνθρωπο μαζί με τη θεότητά του. Η σάρκα του βέβαια, σε ό,τι αφορά στη φύση της, αν αφαιρέσεις με ισχυρή φαντασία το φαινόμενο από το νοούμενο, σαν κτίσμα που είναι δεν προσκυνείται· επειδή όμως ενώθηκε με το Θεό Λόγο, εξαιτίας του και στο πρόσωπό του προσκυνείται. Διότι, όπως ο βασιλιάς, είτε γυμνός είναι είτε

προσκυνείται καὶ ἐνδεδυμένος, καὶ ἡ ἀλουργίς, ὡς μὲν ψιλὴ ἀλουργίς πατεῖται καὶ περιρρίπτεται, βασιλικὸν δὲ γενομένη ἐνδυμα τιμᾶται καὶ δοξάζεται καί, εἴ τις αὐτὴν παροικτρώσειε, θανάτῳ ὡς τὰ πολλὰ κατακρίνεται, ὡς δὲ καὶ ξύλον ψιλὸν οὐκ ἔστι τῇ ἀφῇ ἀπρόσιτον, πυρὶ δὲ προσομιλήσαν καὶ ἄνθραξ γενόμενον οὐ δι' ἑαυτό, διὰ δὲ τὸ συνημμένον πῦρ ἀπρόσιτον γίνεται, καὶ οὐχ ἡ τοῦ ξύλου φύσις ὑπάρχει ἀπρόσιτος, ἀλλ' ὁ ἄνθραξ, ἥτοι τὸ πεπυρωμένον ξύλον, οὕτως ἡ σὰρξ κατὰ μὲν τὴν ἑαυτῆς φύσιν οὐκ ἔστι προσκυνητὴ, προσκυνεῖται δὲ ἐν τῷ σεσαρκωμένῳ Θεῷ Λόγῳ οὐ δι' ἑαυτήν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἠνωμένον αὐτῇ καθ' ὑπόστασιν Θεὸν Λόγον· καὶ οὗ φαμεν, ὅτι σάρκα προσκυνοῦμεν ψιλὴν, ἀλλὰ σάρκα Θεοῦ, ἥτοι σεσαρκωμένον Θεόν.	ντυμένος, προσκυνεῖται· καὶ ἡ πορφύρα, σαν ἀπλή πορφύρα τὴν πατάμε καὶ τὴν πετάμε, ἀλλὰ μόλις γίνει ἐνδυμα τοῦ βασιλιά της αποδίδουμε τιμές καὶ δόξες, ἐνῶ, ἀν κάποιος τὴν περιφρονήσει, καταδικάζεται συνήθως σε θάνατο· τὸ ἴδιο, ὅπως κάποιος μπορεῖ νὰ πιάσει ἐνα ἀπλό ξύλο, ἀλλὰ ἀν ἐνωθεῖ με τὴ φωτιά καὶ γίνει κάρβουνο, ὄχι ἐξαιτίας της φύσεώς του ἀλλὰ ἐξαιτίας της ἐνωμένης μαζί του φωτιάς, τότε γίνεται ἀπλησίαστο· καὶ δὲν εἶναι ἀπλησίαστη ἡ φύση τοῦ ξύλου, ἀλλὰ τὸ κάρβουνο, δηλαδή τὸ πυρωμένο ξύλο· ἐτσι καὶ ἡ σάρκα, σύμφωνα με τὴ φύση της, δὲν εἶναι ἀπὸ μόνῃ της ἀξία προσκυνήσεως· τὴν προσκυνάμε ὁμῶς ὄχι γιὰ χάρι της, ἀλλὰ χάρι στο σαρκωμένο Θεὸ Λόγο, τὸ Θεὸ Λόγο ποῦ ἐνώθηκε υποστατικά μαζί της. Καὶ δὲν λέμε ὅτι προσκυνάμε ἀπλή σάρκα, ἀλλὰ τὴ σάρκα τοῦ Θεοῦ, τὸ Θεὸ δηλαδή ποῦ σαρκώθηκε.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 77. Διὰ τί ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐνηνθρώπησε καὶ οὐχ ὁ Πατὴρ οὐδὲ τὸ Πνεῦμα καὶ τί ἐνανθρωπήσας κατῴρθωσεν. Πατὴρ ὁ Πατὴρ καὶ οὐχ Υἱός· Υἱὸς ὁ Υἱὸς καὶ οὐ Πατὴρ· Πνεῦμα Ἅγιον τὸ Πνεῦμα καὶ οὐ Πατὴρ οὐδὲ Υἱός· ἡ γὰρ ιδιότης ἀκίνητος. Ἦ πῶς ἂν ιδιότης εἴη κινουμένη καὶ μεταπίπτουσα; Διὰ τοῦτο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἀνθρώπου γίνεται, ἵνα μείνῃ ἡ ιδιότης ἀκίνητος· Υἱὸς γὰρ ὢν τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἀνθρώπου γέγονεν σαρκωθείς ἐκ τῆς Ἁγίας Παρθένου, καὶ οὐκ ἐξέστη τῆς οἰκείας ιδιότητος. Ἐνηνθρώπησε δὲ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα, ἐφ' ὅπερ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον, πάλιν αὐτῷ χαρίσῃται· ἐποίησε γὰρ αὐτὸν κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ, νοερὸν καὶ αὐτεξούσιον καὶ καθ' ὁμοιότητα, ἥτοι ἐν ἀρεταῖς τέλειον, ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώπου φύσει· αὐταὶ γὰρ οἰονεῖ χαρακτῆρες τῆς θείας ὑπάρχουσι φύσεως· τὸ ἀμερίμνον	Γιατί ἐγίνε ἀνθρώπος ὁ Υἱὸς καὶ ὄχι ὁ Πατέρας ἡ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ τί πέτυχε με τὴν ἐνανθρώπησή του. Ὁ Πατέρας εἶναι Πατέρας καὶ ὄχι Υἱός. Ὁ Υἱὸς εἶναι Υἱὸς καὶ ὄχι Πατέρας. Τὸ Πνεῦμα εἶναι Ἅγιο Πνεῦμα καὶ ὄχι Πατέρας ἡ Υἱός· διότι ἡ ιδιότητα δὲν ἀλλάζει. Καὶ πῶς θὰ ἦταν προσωπικὴ ιδιότητα, εἰάν ἀλλάζε καὶ μεταβαλόταν; Γι' αὐτὸ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ γίνεται υἱὸς ἀνθρώπου, γιὰ νὰ παραμένει ἀμετάβλητη ἡ ιδιότητα· ὄντας Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγίνε καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, με τὴ σάρκωσή του ἀπὸ τὴν Ἀγία Παρθένο, καὶ δὲν ἔχασε τὴν προσωπικὴ του ιδιότητα. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγίνε ἀνθρώπος, γιὰ νὰ χαρίσει στον ἀνθρώπο αὐτό γιὰ τὸ ὁποῖο τὸν ἐπλασε· διότι τὸν ἔκαμε σύμφωνα με τὴ δική Του εἰκόνα, νὰ ἔχει νου, νὰ εἶναι αὐτεξούσιος καὶ ὁμοῖος μαζί Του, δηλαδή τέλειος στὶς ἀρετές, ὅσο εἶναι ἐφικτό στὴν ἀνθρώπινη φύση· διότι αὐτές ὑπάρχουν σαν γνωρίσματα τῆς θείας φύσεως· δηλαδή, ἡ ἀμεριμνησία, ἡ ἀταραξία, ἡ ἀκεραιότητα, ἡ ἀγαθωσύνη, ἡ σοφία,

καὶ ἀπερίσπαστον καὶ ἀκέραιον, τὸ ἀγαθόν, τὸ σοφόν, τὸ δίκαιον,
τὸ πάσης κακίας ἐλεύθερον. Ἐν κοινωνίᾳ μὲν οὖν ἑαυτοῦ
καταστήσας τὸν ἄνθρωπον —«ἐπ’ ἀφθαρσίᾳ γὰρ τοῦτον ἐποίησε»—,
διὰ δὲ τῆς ἑαυτοῦ κοινωνίας ἀνήγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸ ἄφθαρτον.
Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦς τῆς θείας εἰκόνας
χαρακτήρας ἐξοφώσαμεν τε καὶ συνεχέαμεν καὶ ἐν κακίᾳ γενόμενοι
τῆς θείας κοινωνίας ἐγυμνώθημεν —«τίς γὰρ μετουσία πρὸς σκότος φωτί;»— καὶ ἔξω τῆς ζωῆς γενόμενοι τῇ τοῦ θανάτου φθορᾷ
ὑπεπέσαμεν, καὶ ἔπειδὴ μετέδωκε τοῦ κρείττονος καὶ οὐκ ἐφυλάξαμεν,
μεταλαμβάνει τοῦ χειρόνος, τῆς ἡμετέρας λέγω φύσεως,
ἵνα δι’ ἑαυτοῦ ἐν ἑαυτῷ ἀνακαινίσῃ μὲν τὸ κατ’ εἰκόνα
καὶ καθ’ ὁμοίωσιν, διδάξῃ δὲ ἡμᾶς τὴν ἐνάρετον πολιτείαν
καὶ ταύτην δι’ ἑαυτοῦ ποιήσῃ ἡμῖν εὐεπίβατον καὶ τῇ τῆς ζωῆς
κοινωνίᾳ ἐλευθερώσῃ τῆς φθορᾶς ἀπαρχὴν γενόμενος
τῆς ἡμῶν ἀναστάσεως καὶ τὸ ἀχρειωθὲν καὶ συντριβὲν σκεῦος
ἀνακαινίσῃ, ἵνα τῆς τυραννίδος τοῦ διαβόλου λυτρώσῃται
πρὸς θεογνωσίαν ἡμᾶς καλέσας καὶ νευρώσῃ καὶ παιδεύσῃ
δι’ ὑπομονῆς καὶ ταπεινώσεως καταπαλαίειν τὸν τύραννον.
Πέπαιται γοῦν ἡ τῶν δαιμόνων θρησκεία, ἡ κτίσις τῷ θεῷ
ἡγίασται αἵματι, βωμοὶ καὶ ναοὶ εἰδώλων καθήρηνται,
θεογνωσία πεφύτευται, Τριάς ἡ ὁμοούσιος, ἡ ἄκτιστος θεότης
λατρεῖται, εἷς Θεὸς ἀληθής, δημιουργὸς τῶν πάντων καὶ Κύριος·
ἀρεταὶ πολιτεύονται, ἀναστάσεως ἐλπίς διὰ τῆς Χριστοῦ δεδωρηται
ἀναστάσεως, φρίττουσι τοὺς πάλαι ὑποχείριους ἄνθρώπους
οἱ δαίμονες, καὶ τό γε θαυμαστόν, ὅτι ταῦτα πάντα διὰ σταυροῦ
καὶ παθῶν καὶ θανάτου κατώρθωται· εἰς πᾶσαν τὴν γῆν

ἡ δικαιοσύνη,
ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε κακία. Αφοῦ, λοιπόν, ἐπλάσε τον ἄνθρωπο σε κοινωνία
μαζί Του —«διότι τον ἐπλάσε με σκοπὸ νὰ μείνῃ ἀφθαρτος»—,
τον οδήγησε με τὴν κοινωνία τῆς φύσεώς του στὴν ἀφθαρσία.
Ἐπειδὴ ὁμως με τὴν παράβαση τῆς ἐντολῆς μαυρίσαμε καὶ ξεθωριάσαμε
τὰ γνωρίσματα τῆς θείας εἰκόνας καὶ πέφτοντας στὴν κακία ἀποξενωθήκαμε
ἀπὸ τὴν επαφὴ μας με τὸ Θεό —«διότι ποιά ἐπικοινωνία ὑπάρχει τοῦ φωτός με τὸ σκοτάδι;»—, βρεθήκαμε ἔξω ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ
υποκύψαμε στὴ φθορὰ τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ μας μετὰδωσε τὸ καλύτερο καὶ δὲν τὸ διατηρήσαμε,
μετέχει ὁ ἴδιος στὸ χειρότερο, ἐννοῶ τὴ φύση μας, ὥστε στὸ πρόσωπό του
καὶ μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του νὰ ἀνανεώσει τὸ κατ’ εἰκόνα
καὶ καθ’ ὁμοίωσιν· νὰ μας διδάξῃ τὴν ἐνάρετη ζωὴ καὶ μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του
νὰ τὴν καταστήσῃ γιὰ μας εὐκόλη νὰ τὴ διαβούμε· με τὴν κοινωνία τῆς δικῆς
τοῦ ζωῆς νὰ μας ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ νὰ γίνῃ ἡ πρώτη ἀρχὴ
τῆς ἀναστάσεώς μας· νὰ ξανακατασκευάσῃ τὸ ἄχρηστο καὶ θρυμματισμένο
σκεῦος, γιὰ νὰ μας ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν τυρρανία τοῦ διαβόλου,
αφοῦ μας κάλεσε στὴ θεογνωσίᾳ· νὰ μας ἐνδυναμώσει καὶ ἐκπαιδεύσῃ
με τὴν υπομονὴ καὶ τὴν ταπείνωσιν νὰ καταπολεμάμε τὸν τύραννο.
Ἡ δαιμονικὴ, λοιπόν, θρησκεία καταργήθηκε· ἡ δημιουργία ἐξαγιάστηκε
με τὸ θεῖο αἷμα· οἱ βωμοὶ καὶ οἱ ναοὶ τῶν εἰδώλων καταστράφηκαν,
ἡ θεογνωσία φυτεύθηκε, ἡ ὁμοούσια Τριάδα καὶ ἄκτιστη θεότητα, ὁ ἕνας
Θεὸς καὶ Κύριος, ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος, εἶναι αὐτὸς ποὺ λατρεῖται·
οἱ ἀρετὲς καλλιεργούνται, ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ μας ἔδωσε ὡς δῶρο
τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως, οἱ δαίμονες τρέμουν τοὺς ἀνθρώπους ποὺ πρὶν
τοὺς εἶχαν υποχείριους· καὶ τὸ πιο θαυμαστό, ὅλα αὐτὰ τὰ κατόρθωσαν
ὁ σταυρὸς, τὰ πάθη καὶ ὁ θάνατος. Σ’ ὅλη τὴ γῆ τὸ Εὐαγγέλιο
τῆς θείας γνώσεως κηρύχθηκε χωρὶς νὰ νικήσῃ

τὸ Εὐαγγέλιον τῆς θεογνωσίας κεκήρυκται οὐ
πολέμῳ καὶ ὅπλοις
καὶ στρατοπέδοις τοὺς ἐναντίους τροποῦμενον,
ἀλλ' ὀλίγοι πτωχοί,
ἀγράμματοι, διωκόμενοι, αἰκίζόμενοι,
θανατούμενοι, σταυρωθέντα
σαρκὶ καὶ θανάτῳ κηρύττοντες τῶν σοφῶν
καὶ δυνατῶν
κατεκράτησαν· εἶπετο γὰρ αὐτοῖς τοῦ
σταυρωθέντος
ἡ παντοδύναμος δύναμις. Ὁ θάνατος ὁ πάλαι
φοβερῶτατος
ἤττηται, καὶ τῆς ζωῆς νῦν ὁ παλαιστύγητος καὶ
μισητός
προκρίνεται. Ταῦτα τῆς Χριστοῦ παρουσίας τὰ
κατορθώματα,
ταῦτα τῆς αὐτοῦ δυνάμεως τὰ γνωρίσματα.
Οὐ γὰρ ὡς διὰ Μωσέως ἓνα λαὸν ἐξ Αἰγύπτου
καὶ τῆς Φαραῶ
δουλείας θάλασσαν διαστήσας διέσωσε,
πᾶσαν δὲ μᾶλλον
τὴν ἀνθρωπότητα ἐκ φθορᾶς θανάτου καὶ τοῦ
πικροῦ τυράννου,
τῆς ἁμαρτίας, ἐρρύσατο, οὐ βίᾳ ἄγων πρὸς
ἀρετὴν,
οὐ γῆ καταχωννύς καὶ πυρὶ φλέγων καὶ
λιθοβολεῖσθαι προστάττων
τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἀλλὰ πραότητι καὶ
μακροθυμίᾳ, πείθων
τοὺς ἀνθρώπους αἰρεῖσθαι τὴν ἀρετὴν καὶ τοῖς
ὑπὲρ ταύτης
ἐναμιλλᾶσθαι πόνοις καὶ ἐνεδύνεσθαι· πάλαι
μὲν γὰρ ἁμαρτάνοντες
ἠκίζοντο καὶ ἔτι τῆς ἁμαρτίας ἀντεῖχοντο, καὶ
θεὸς αὐτοῖς
ἡ ἁμαρτία λελόγιστο· νῦν δὲ ὑπὲρ εὐσεβείας
καὶ ἀρετῆς αἰκισμοὺς
αἰροῦνται καὶ στρεβλώσεις καὶ θάνατον.
Εὐγε, ὦ Χριστέ, Θεοῦ Λόγε καὶ σοφία καὶ
δύναμις καὶ Θεὸς
παντοκράτωρ. Τί σοι τούτων ἀπάντων οἱ
ἄποροι ἡμεῖς ἀντιδοίμεν;
Σὰ γὰρ ἅπαντα, καὶ αἰτεῖς παρ' ἡμῶν οὐδὲν ἢ
τὸ σῶζεσθαι,
αὐτὸς καὶ τοῦτο διδοὺς καὶ λαμβάνουσι χάριν
εἰδῶς δι' ἄφατον
ἀγαθότητα· σοὶ χάρις τῷ τὸ εἶναι δεδοκότι καὶ
τὸ εἶναι
χαρισαμένῳ, καὶ τούτου παραπεσόντας αὐθις
ἐπαναγαγὼν
πρὸς τοῦτο διὰ τῆς ἀφάτου συγκαταβάσεως.

τους εχθρούς
με πόλεμο, με ὅπλα καὶ στρατό· ἀλλά, λίγοι
αδύνατοι,
αγράμματοι, κυνηγημένοι, βασανισμένοι, με
κίνδυνο τῆς ζωῆς τους κήρυξαν
τον σταυρωμένο καὶ θανατωμένο στὴ σάρκα
(Χριστό) καὶ κατατρόπωσαν
τους σοφοὺς καὶ ισχυροὺς· διότι ἡ πανίσχυρη
δύναμη τοῦ σταυρωμένου
τους συνόδευε πάντοτε. Ὁ θάνατος, που πρωτύτερα
προκαλοῦσε πάρα πολὺ
φόβο, νικήθηκε καὶ προτιμάται τώρα ἀπὸ τὴ ζωὴ
αὐτὸς που πρὶν ἦταν
αποκρουστικός καὶ μισητός. Αὐτὰ εἶναι τὰ
κατορθώματα τῆς παρουσίας
τοῦ Χριστοῦ, τὰ γνωρίσματα τῆς δυνάμεώς του.
Δεν μας ἐσωσε ὅπως με τὸν Μωϋσῆ που,
διαιρώντας τὴ θάλασσα, ἐβγάλε
ἓνα λαὸ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ δουλεία τοῦ
Φαραῶ, ἀλλὰ καλύτερα,
ἐσωσε ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴ φθορὰ τοῦ
θανάτου καὶ ἀπὸ τὸν σκληρὸ
δυνάστη τῆς ἁμαρτίας· δεν μας οδήγησε με τὴ βίᾳ
στὴν ἀρετὴ,
δεν σκέπασε με χάρις οὔτε μας ἐκάψε με τὴ φωτιά
οὔτε ἐδῶσε ἐντολὴ νὰ
πετροβολοῦν τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλὰ με πραότητα
καὶ μακροθυμία, πείθει
τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐκλέγουν τὴν ἀρετὴ καὶ νὰ
συναγωνίζονται στοὺς κόπους
γι' αὐτὴν καὶ νὰ ευχαριστοῦνται. Διότι
προηγουμένως, ὅταν ἀμάρταναν,
βασανίζονταν καὶ ἀκόμη προσηλώνονταν στὴν
ἁμαρτία, καὶ αὐτὴ ἦταν
ὁ θεὸς τους· τώρα ὁμως προτιμοῦν γιὰ χάρις τῆς
ευσέβειας καὶ τῆς
ἀρετῆς τὰ βασανιστήρια, τὶς στρεβλώσεις καὶ τὸ
θάνατο.
Εὐγε, Χριστέ, Λόγε τοῦ Θεοῦ, σοφία καὶ δύναμη
καὶ παντοκράτορα Θεέ!
Τί νὰ σου ανταποδώσουμε, εμεῖς οἱ φτωχοὺληδες,
γιὰ ὅλα αὐτά;
Δικὰ σου εἶναι ὅλα, καὶ τίποτε δεν ζητάς ἀπὸ μας
παρὰ μόνον τὴ σωτηρία μας·
ὁ ἴδιος μας τὴ χαρίζεις καὶ, ἀπὸ τὴν ἀνέκφραστη
καλωσύνη σου, αἰσθάνεσαι
ευγνωμοσύνη σ' αὐτοὺς που τὴ δέχονται! Σε σένα
ἀνήκει ἡ ευγνωμοσύνη,
που μας χαρίζεις τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴν ἀληθινὴ ζωὴ·
ἀκόμη κι ὅταν
απομακρυνθήκαμε ἀπ' αὐτὴν, μας ἐπανεφέρες με
τὴν ἀνέκφραστη

	συγκατάβασή σου.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 78. Πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας, εἰ ἡ ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ κτιστή ἐστὶν ἢ ἄκτιστος. Ἡ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸ τῆς σαρκώσεως ἀπλή ἦν καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀσώματος καὶ ἄκτιστος, σαρκωθείσα δὲ αὕτη γέγονε καὶ τῇ σαρκὶ ὑπόστασις καὶ γέγονε σύνθετος ἐκ θεότητος, ἥς ἀεὶ εἶχε, καὶ ἐξ ἥς προσεῖληφε σαρκός· καὶ φέρει τῶν δύο φύσεων τὰ ἰδιώματα ἐν δυσὶ γνωριζομένη ταῖς φύσεσιν· ὥστε ἡ αὕτη μία ὑπόστασις ἄκτιστός τέ ἐστι τῇ θεότητι καὶ κτιστὴ τῇ ἀνθρωπότητι, ὁρατὴ καὶ ἀόρατος· ἐπεὶ ἀναγκαζόμεθα ἢ διαμεμεν τὸν ἕνα Χριστὸν δύο τὰς ὑποστάσεις λέγοντες, ἢ τὴν τῶν φύσεων ἀρνεῖσθαι διαφορὰν καὶ τροπὴν εἰσάγειν καὶ σύγχυσιν.	Απάντησις σε ὅσους ρωτοῦν τί εἶναι ἡ ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ, κτιστή ἢ ἄκτιστη. Ἡ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὶν ἀπὸ τῆς σαρκώσεως τοῦ ἦταν ἀπλή, ἀσύνθετη, ἀσώματα καὶ ἄκτιστη· ὅταν ὁμως σαρκώθηκε, ἐγένετο καὶ ὑπόστασις τῆς σάρκα· ἐτσι ἐγένετο σύνθετη ὑπόστασις, ἀπὸ τῆς θεότητος τὴν ὁποία εἶχε πάντοτε, καὶ ἀπὸ τῆς σάρκα, τὴν ὁποία προσέλαβε. Ἐχει τὰ γνωρίσματα τῶν δύο φύσεων, ἐπειδὴ γίνεται γνωστὴ μετὰ δύο φύσεις. Επομένως, ἡ ἰδία εἶναι μία ἄκτιστη ὑπόστασις στὴ θεῖα φύση καὶ κτιστὴ στὴν ἀνθρώπινη, ὁρατὴ καὶ ἀόρατη. Διαφορετικὰ, ἀναγκαζόμεσθα ἢ νὰ χωρίσουμε τὸν ἕνα Χριστὸ λέγοντας δύο τὶς ὑποστάσεις τοῦ, ἢ ν' ἀρνηθοῦμε τὴν διαφορὰ τῶν φύσεων καὶ νὰ διδάσκουμε μετατροπὴ καὶ σύγχυση τῶν φύσεων.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 79. Περὶ τοῦ πότε ἐκλήθη Χριστός Οὐχ, ὥς τινες ψευδηγοροῦσι, πρὸ τῆς ἐκ Παρθένου σαρκώσεως ὁ νοῦς ἠνώθη τῷ Θεῷ Λόγῳ καὶ ἐκ τότε ἐκλήθη Χριστός· τοῦτο τῶν Ὠριγένους ληρημάτων τὸ ἀτόπημα προὔπαρξιν τῶν ψυχῶν δογματίσαντος. Ἡμεῖς δὲ Χριστὸν γεγενῆσθαι τε καὶ κεκλησθαι φαμεν τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀφ' οὗ ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Ἀγίας Ἀειπαρθένου ἐσκήνωσε καὶ σὰρξ ἀτρέπτως ἐγένετο καὶ ἐχρίσθη ἡ σὰρξ τῇ θεότητι· «χρίσις γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος», ὥς φησιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος. Καὶ ὁ ἱερώτατος δὲ τῆς Ἀλεξανδρέων Κύριλλος πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον γράφων τάδε φησίν· «Χρῆναι γὰρ ἔγωγέ φημι μῆτε τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἀνθρωπότητος δίχα, μῆτε μὴν τὸν ἐκ γυναικὸς ἀποτεχθέντα ναὸν, οὐχ ἐνωθέντα τῷ Λόγῳ, Χριστὸν Ἰησοῦν ὀνομάζεσθαι· ἀνθρωπότητι γὰρ καθ' ἑνωσιν οἰκονομικὴν ἀπορρήτως συνενηνεγμένος ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος νοεῖται	Για τὸ πότε ὀνομάσθηκε Χριστός. Οἱ νοῦς δὲν ἐνώθηκε μετὰ τὸ Θεῷ Λόγῳ πρὶν ἀπὸ τῆς σαρκώσεως τοῦ ἀπὸ τὴν Παρθένου καὶ ἀπὸ τότε ὀνομάσθηκε Χριστός, ὅπως ὀρισμένοι ψεύδονται. Αὐτὸ τὸ ἀτόπημα ἀνήκει στὶς φλυαρίες τοῦ Ὠριγένη, ὁ ὁποῖος δογματίσθηκε προὔπαρξη τῶν ψυχῶν. Ἡμεῖς ὁμως ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος ἐγένετο καὶ ὀνομάσθηκε Χριστός ἀπὸ τότε ποὺ συλλήφθηκε μέσα στὴν κοιλία τῆς ἁγίας Αἰειπαρθένου καὶ πήρε σὰρκα ἀπ' αὐτὴν χωρὶς μετατροπὴ καὶ ἡ σὰρκα χρίσθηκε μετὰ τὴν θεότητα· ὅπως λέει ὁ θεολόγος Γρηγόριος, «αὕτη εἶναι ἡ χρῖσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως». Καὶ ὁ ἱερώτατος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, γράφοντας στὸ βασιλεῖα Θεοδόσιου, τοῦ λέει τὰ εξῆς: «Εγὼ νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζεται Ἰησοῦς Χριστός οὔτε ὁ Θεὸς Λόγος χωρὶς τὴν ἀνθρώπινη φύση, οὔτε ὁμως «ὁ ναός» (τὸ κατοικητήριον) ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν γυναῖκα χωρὶς νὰ ἔχει ἐνωθεῖ μετὰ τὸν Λόγον· διότι Χριστός θεωρεῖται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι ἐνωμένος μετὰ ἀπόρρητο τρόπο μετὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ σύμφωνα μετὰ τὸ σχέδιον τῆς θεῖας οἰκονομίας».

Χριστός». Καὶ πρὸς τὰς βασιλίδας οὕτως· «Τινές φασιν, ὅτι τὸ Χριστὸς ὄνομα πρέπει καὶ μόνῳ καὶ ἰδίᾳ καθ' αὐτὸν νοουμένῳ καὶ ὑπάρχοντι, τῷ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς γεννηθέντι Λόγῳ. Ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτω δεδιδάγμεθα φρονεῖν ἢ λέγειν· ὅτε γὰρ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, τότε καὶ ὠνομάσθαι λέγομεν αὐτὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἐπειδὴ γὰρ κέχρισται τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιάσεως, ἥτοι τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ταύτη τοι Χριστὸς ὠνομάζεται. Ὅτι δὲ περὶ τὸ ἀνθρώπινον ἢ χρίσις, οὐκ ἂν ἐνδύσειέ τις τῶν ὀρθᾶ φρονεῖν εἰωθότων». Καὶ Ἀθανάσιος δὲ ὁ παναοίδιμος ἐν τῷ περὶ τῆς σωτηριώδους ἐπιφανείας λόγῳ ὧδέ πη λέγει· «Ὁ προϋπάρχων Θεὸς πρὸ τῆς ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας οὐκ ἦν ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς ἦν πρὸς τὸν Θεόν, ἀόρατος καὶ ἀπαθὴς ὢν· ὅτε τε δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, τὸ Χριστὸς ὄνομα διὰ τῆς σαρκὸς προσάγεται, ἐπειδὴ ἀκολουθεῖ τῷ ὀνόματι τὸ πάθος καὶ ὁ θάνατος». Εἰ δὲ ἡ θεία Γραφή φησι· «Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως», ἴστέον ὡς πολλάκις ἡ θεία Γραφή κέχρηται τῷ παρωχηκότῳ χρόνῳ ἀντὶ τοῦ μέλλοντος, ὡς τὸ «μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη»· οὕπω γὰρ ὤφθη οὐδὲ συναναστράφη Θεὸς ἀνθρώποις, ὅτε ταῦτα ἐλέγετο· καὶ τὸ «ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν»· οὕπω δὲ ταῦτα ἐγεγόνει.	Και προς τις βασιλίσσες ἔτσι εἶπε· «Μερικοὶ λένε ὅτι το ὄνομα Χριστὸς ἀρμόζει στο Λόγο που γεννήθηκε ἀπὸ το Θεὸ Πατέρα, που νοεῖται καὶ ὑπάρχει μόνος καὶ ξεχωριστά. Εμεῖς ὁμως δεν διδαχθήκαμε να πιστεύουμε καὶ να λέμε αὐτά· διότι, ὅταν ο Λόγος σαρκώθηκε, τότε λέμε ὅτι καὶ ονομάσθηκε αὐτὸς Ἰησοῦς Χριστὸς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ χρίσθηκε με το ἐλαιο τῆς ἀγαλλιάσεως, δηλαδὴ ἀπὸ το Θεὸ Πατέρα με τῇ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γι' αὐτὸ καὶ ονομάζεται Χριστὸς. Και κανεῖς ἀπ' αὐτοὺς που σκέφτονται συνετά δεν θα διστάσει να πει ὅτι ἡ χρίση ἀναφέρεται στὴν ἀνθρώπινη φύση. Καὶ ο ονομαστός σε ὅλους Ἀθανάσιος, στο λόγο του γιὰ τὴν Ἐπιφάνεια τοῦ Σωτήρος, κάπως ἔτσι λέει: «Ὁ προαιώνιος Θεός, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνσαρκὴ παρουσία του, δεν ἦταν ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεός κοντά στο Θεό, ἀόρατος καὶ ἀπαθής· ὅταν ὁμως ἐγίνε ἄνθρωπος, δέχεται το ὄνομα Χριστὸς ἐξαιτίας τῆς σαρκώσεως, ἐπειδὴ το ὄνομα αὐτὸ το ἀκολουθεῖ το πάθος καὶ ὁ θάνατος». Ἀν καὶ ἡ Ἀγία Γραφή λέει, «γι' αὐτὸ σε ἐχρίσε ὁ Θεός Πατέρας σου με λάδι ἀγαλλιάσεως», πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι πολλές φορές ἡ Ἀγία Γραφή χρησιμοποιεῖ παρελθόντα χρόνο ἀντὶ τοῦ μέλλοντος, ὅπως στὴ φράση «μετὰ ἀπ' αὐτά φανερώθηκε στὴ γῆ καὶ συναναστράφηκε με τοὺς ἀνθρώπους»· διότι, ὅταν λεγόταν αὐτά, ὁ Θεός δεν εἶχε φανεῖ ἀκόμη οὔτε συναναστραφεῖ με τοὺς ἀνθρώπους· το ἴδιο καὶ ἡ φράση «καθήσαμε καὶ κλάψαμε ἐκεῖ, στα ποτάμια τῆς Βαβυλώνας»· καὶ αὐτά δεν εἶχαν γίνεῖ ἀκόμη.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 80. Πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας, εἰ δύο φύσεις ἐγέννησεν ἡ Ἁγία Θεοτόκος, καὶ εἰ δύο φύσεις ἐπὶ σταυροῦ ἐκρέμαντο. Φύσεως μὲν ἔστι τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ γεννητὸν δι' ἑνὸς τοῦ ν γραφόμενον, ὅπερ δηλοῖ τὸ ἄκτιστον καὶ κτιστόν· τὸ δὲ ἀγέννητον καὶ γεννητὸν οὐ φύσεως, ἀλλ' ὑποστάσεως,	Ἀπάντηση σ' αὐτοὺς που ρωτοῦν, εἴν ἡ ἀγία Θεοτόκος γέννησε δύο φύσεις, καὶ εἴν δύο φύσεις κρεμάσθηκαν πάνω στο σταυρό. Χαρακτηριστικό τῆς φύσεως εἶναι το ἀγέννητο καὶ το γεννητό, που γράφονται μ' ἑνα «ν», που δείχνουν το ἀκτιστο καὶ το κτιστό· το ἀγέννητο καὶ το γεννητό, δηλαδὴ ἡ γέννηση καὶ ἡ μὴ γέννηση,

ἦτοι τὸ γεννηθῆναι
καὶ τὸ μὴ γεννηθῆναι, ὅπερ διὰ τῶν δύο ν
ἐκφέρεται. Ἔστι οὖν
ἡ μὲν θεία φύσις ἀγέννητος, ἦτοι ἄκτιστος,
πάντα δὲ
τὰ μετὰ τὴν θεϊαν φύσιν γενητὰ ἦτοι κτιστά.
Θεωρεῖται τοίνυν
ἐν μὲν τῇ θεῷ καὶ ἀκτίστῳ φύσει τὸ μὲν
ἀγέννητον ἐν τῷ Πατρὶ
—οὐ γὰρ ἐγεννήθη—, τὸ δὲ γεννητὸν ἐν τῷ Υἱῷ
—ἐκ Πατρὸς γὰρ
αἰδίως γεγέννηται—, τὸ δὲ ἐκπορευτὸν ἐν τῷ
Ἁγίῳ Πνεύματι.
Ἐκάστου δὲ εἶδους ζώων τὰ μὲν πρῶτα
ἀγέννητα, ἀλλ’ οὐκ ἀγέννητα·
γεγόνασιν μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, οὐκ
ἐγεννήθησαν δὲ
ἐξ ὁμοίων. Γένεσις μὲν κτιστὴ ἐστὶ, γέννησις
δὲ ἐπὶ μὲν Θεοῦ
ἐκ μόνου Πατρὸς ὁμοουσίῳ Υἱοῦ πρόοδος,
ἐπὶ δὲ τῶν κτισμάτων
ἢ ἐκ συναφείας ἄρρενός τε καὶ θηλείας
ὁμοουσίῳ ὑποστάσεως
πρόοδος. Ὅθεν γινώσκουμεν, ὡς οὐκ ἔστι
φύσεως τὸ γεννᾶσθαι,
ἀλλ’ ὑποστάσεως. Εἰ γὰρ φύσεως ἦν, οὐκ ἂν
ἐν τῇ αὐτῇ φύσει
τὸ γεννητὸν ἐθεωρεῖτο καὶ τὸ ἀγέννητον.
Ὑπόστασιν τοίνυν
ἐγέννησεν ἡ Ἁγία Θεοτόκος ἐν δυσὶ
γνωριζομένην ταῖς φύσεσι,
θεότητι μὲν ἐκ Πατρὸς γεννηθεῖσαν ἀχρόνως,
ἐπ’ ἐσχάτων δὲ
ἐν χρόνῳ ἐξ αὐτῆς σαρκωθεῖσαν καὶ σαρκί
τικτομένην.
Εἰ δὲ οἱ ἐρωτῶντες αἰνίττειντο, ὅτι ὁ γεννηθεὶς

ἐκ τῆς Ἁγίας Θεοτόκου δύο φύσεις ἐστί,
φαμέν· ναί, δύο φύσεις ἐστί·
«Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος».
Ὅμοίως καὶ περὶ
τῆς σταυρώσεως, ἀναστάσεώς τε καὶ
ἀναλήψεως· οὐ φύσεως γὰρ
ταῦτά ἐστιν, ἀλλ’ ὑποστάσεως. Ἐπαθεν οὖν ὁ
Χριστὸς ὁ ἐν δύο
φύσεσιν ὢν τῇ παθητῇ φύσει ἐσταυρώθη τε·
σαρκὶ γὰρ ἐπὶ σταυροῦ
ἐκρέματο καὶ οὐ θεότητι. Ἐπεὶ ἂν εἴπωσιν ἡμῖν
ἐρωτῶσιν·
Δύο φύσεις ἀπέθανον; Οὐχί, ἐροῦμεν. Οὐκοῦν
οὐδὲ δύο φύσεις
ἐσταυρώθησαν, ἀλλ’ ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς,

που γράφονται με δύο «ν»,
δεν εἶναι χαρακτηριστικά της φύσεως ἀλλὰ της
υποστάσεως. Ἡ θεία φύσις
λοιπὸν εἶναι ἀγέννητη (με ἓνα «ν»), δηλαδή
ἀκτιστη, ἐνῶ ὅλα τα μετέπειτα
ἀπὸ τῆς θείας φύσεως εἶναι γενητὰ (με ἓνα «ν»),
δηλαδή κτιστά. Καὶ στὴ θεία καὶ
ἀκτιστὴ φύσιν τὸ ἀγέννητο βέβαια θεωρεῖται στὸν
Πατέρα
—διότι δεν γεννήθηκε—, ἐνῶ τὸ γεννητὸ στὸν Υἱό —
διότι γεννήθηκε προαιώνια
ἀπὸ τὸν Πατέρα—, ἐνῶ τὸ ἐκπορευτὸ θεωρεῖται στὸ
Ἅγιο Πνεῦμα.
Καὶ ἀπὸ κάθε εἶδος ζώων τα πρῶτα εἶναι ἀγέννητα,
ὄχι ὁμῶς ἀγέννητα
(ἀκτιστα)· διότι ὁ Δημιουργὸς τα ἐπλασε, δεν
γεννήθηκαν ἀπὸ ὁμοιά τους
ζῶα. Καθὼς ἡ γένεσις εἶναι δημιουργία, ἐνῶ ἡ
γέννησις στὸ Θεὸ εἶναι
ἡ προέλευσις τοῦ ὁμοουσίῳ Υἱοῦ ἀπὸ μόνου τὸν
Πατέρα· ἐνῶ στὰ κτίσματα
ἡ προέλευσις ἀπὸ τὴν οὐσίαν ὑπόστασις γίνεται
ἀπὸ τὴν συνάφειαν
τοῦ ἀρσενικοῦ με τὸ θηλυκό. Γνωρίζουμε, λοιπὸν,
ὅτι ἡ γέννησις δεν ἀνήκει
στὴ φύσιν ἀλλὰ στὴν ὑπόστασις. Διότι, ἀν ἀνῆκε
στὴ φύσιν, δεν θὰ εἴχαμε
στὴν ἴδια φύσιν καὶ τὸ γεννητὸ καὶ τὸ ἀγέννητο.
Επομένως, ἡ ἁγία Θεοτόκος
γέννησε ὑπόστασις που τὴν γνωρίζουμε με δύο
φύσεις, με τὴν θεία φύσιν
που γεννήθηκε προαιώνια ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ με
τὴν ἀνθρώπινη, που τοὺς
ἐσχάτους καιροὺς σαρκώθηκε μέσα της καὶ
γεννήθηκε με σάρκα.
Εἰάν αυτοὶ που ρωτοῦν υπαινίσσονταν ὅτι αὐτὸς
που γεννήθηκε ἀπὸ
τὴν ἁγία Θεοτόκο εἶναι δύο φύσεις, θ’
ἀπαντήσουμε· ναί, εἶναι δύο φύσεις·
«διότι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος». Τὸ
ἴδιο καὶ γιὰ τὴν σταύρωση,
τὴν ἀνάστασις καὶ τὴν ἀνάληψιν· δεν εἶναι αὐτὰ
χαρακτηριστικά της φύσεως,
ἀλλὰ της υποστάσεως. Ὁ Χριστὸς, λοιπὸν, ἐνῶ
εἶναι με δύο φύσεις, ἐπαθε με
τὴν παθητὴ φύσιν καὶ σταυρώθηκε· διότι
κρεμάσθηκε στὸ σταυρὸ με τὴν σάρκα
καὶ ὄχι με τὴν θεότητα. Επειδὴ θὰ πουν σε μας, που
τοὺς ρωτᾶμε·
Δύο φύσεις πέθαναν; Ὁχι, θ’ ἀπαντήσουμε. Δεν
σταυρώθηκαν, λοιπὸν, οὔτε
δύο φύσεις, ἀλλὰ γεννήθηκε ὁ Χριστὸς, δηλαδή ὁ

ἦτοι ὁ Θεὸς Λόγος ἐνανθρωπήσας, ἐγεννήθη σαρκί, ἐσταυρώθη σαρκί, ἔπαθε σαρκί, ἀπέθανε σαρκί, ἀπαθοῦς μεινάσης αὐτοῦ τῆς θεότητος.	Λόγος του Θεοῦ, που πήρε σάρκα· γεννήθηκε με τη σάρκα, σταυρώθηκε με τη σάρκα, ἔπαθε με τη σάρκα, πέθανε με τη σάρκα, ἐνῶ ἡ θεότητά του ἔμεινε απαθής.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 81. Πῶς πρωτότοκος λέγεται ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Πρωτότοκός ἐστιν ὁ πρῶτος γεννηθεὶς, εἴτε μονογενής, εἴτε καὶ πρὸ ἄλλων ἀδελφῶν. Εἰ μὲν οὖν ἐλέγετο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρωτότοκος, μονογενὴς δὲ οὐκ ἐλέγετο, ὑπενοήσαμεν ἂν κτισμάτων αὐτὸν εἶναι πρωτότοκον ὡς κτίσμα ὑπάρχοντα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πρωτότοκος καὶ μονογενὴς λέγεται, δεῖ δὲ καὶ ἀμφοτέρω τηρῆσαι ἐπ’ αὐτοῦ. «Πρωτότοκον» μὲν αὐτὸν φάμεν «πάσης κτίσεως», ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κτίσις ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ’ αὐτὸς μὲν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός μόνος ἀχρόνως γεγεννημένος εἰκότως Υἱὸς μονογενὴς πρωτότοκος καὶ οὐ πρωτόκτιστος λεχθήσεται· ἡ γὰρ κτίσις οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ θελήματι αὐτοῦ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθη. «Πρωτότοκος δὲ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς»· μονογενὴς γὰρ ὢν καὶ ἐκ μητρὸς, ἐπειδὴ περ μετέσχηκεν αἵματος καὶ σαρκὸς παραπλησίως ἡμῖν καὶ ἄνθρωπος γέγονε. Γεγόναμεν δὲ καὶ ἡμεῖς δι’ αὐτοῦ υἱοὶ Θεοῦ υἱοθετηθέντες διὰ τοῦ βαπτίσματος· αὐτὸς ὁ φύσει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρωτότοκος ἐν ἡμῖν τοῖς θέσει καὶ χάριτι υἱοῖς Θεοῦ γενομένοις καὶ ἀδελφοῖς αὐτοῦ χρηματίσασι γέγονεν. Ὅθεν ἔλεγεν· «Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν.» Οὐκ εἶπε· «Πατέρα ἡμῶν», ἀλλὰ «πατέρα μου», φύσει δῆλον, καὶ «Πατέρα ὑμῶν» χάριτι, καὶ «Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν». Καὶ οὐκ εἶπε «Θεὸν ἡμῶν», ἀλλὰ «Θεὸν μου», –ἂν διέλης λεπταῖς ταῖς ἐπινοίαις τὸ ὀρώμενον ἐκ τοῦ	Πῶς λέγεται ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρωτότοκος. Πρωτότοκος εἶναι αὐτός που γεννήθηκε πρῶτος, εἴτε μονογενής εἴτε πρὶν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, Ἀν βέβαια λεγόταν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρωτότοκος καὶ δὲν λεγόταν μονογενής, θα υπονοοῦσαμε ὅτι αὐτός εἶναι πρωτότοκος ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ἐπειδὴ τάχα εἶναι δημιούργημα. Ἐπειδὴ ὅμως λέγεται καὶ πρωτότοκος καὶ μονογενής, πρέπει νὰ διατηρήσουμε σ’ αὐτὸν καὶ τὰ δύο. Τον ονομάζουμε «πρωτότοκο ὅλης τῆς δημιουργίας», ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος προήλθε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κτίσις ἐγίνετο ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· αὐτός βέβαια, ἐπειδὴ ἔχει γεννηθεῖ προαιωνίως μόνος ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, δικαιολογημένα θα ονομασθεῖ μονογενὴς Υἱὸς καὶ πρωτότοκος, ὅχι ὅμως πρωτοδημιούργητος. Διότι ἡ κτίσις δὲν προήλθε ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Πατέρα ἀλλὰ με τὸ θέλημά του οδηγήθηκε ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν στὴν ὑπαρξίαν. Εἶναι «πρωτότοκος ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἀδελφούς», διότι ἦταν μονογενὴς καὶ ἀπὸ μητέρα καὶ ἐπειδὴ ἐγίνετο μέτοχος τοῦ αἵματος καὶ σάρκας με παρόμοιο τρόπο με μᾶς καὶ ἐγίνετο ἄνθρωπος. Μέσω αὐτοῦ γίναμε κι ἐμεῖς υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ υἱοθετηθήκαμε με τὸ βάπτισμα· ὁ ἴδιος ὁ κατὰ φύσιν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγίνετο πρωτότοκος μετὰξὺ μᾶς, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ θέσης καὶ κατὰ χάριν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ γίναμε καὶ ονομασθήκαμε ἀδελφοί του. Γι’ αὐτὸ ἔλεγε: «Ἀνεβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα σας». Δὲν εἶπε, «Πατέρα μᾶς», ἀλλὰ «πατέρα μου», δείχνοντας τὴ φυσικὴ σχέση· καὶ εἶπε «Πατέρα σας» καὶ «Θεὸ μου καὶ Θεὸ σας» δείχνοντας τὴ χάριν. Δὲν εἶπε «Θεὸ μᾶς» ἀλλὰ «Θεὸ μου» –για νὰ ξεχωρίσεις με λεπτὲς ιδέες τὸ φαινόμενο ἀπὸ τὸ νοούμενο– καὶ «Θεὸ σας», ὡς

νοουμένου—, καὶ «Θεὸν ὑμῶν» ὥς δημιουργὸν καὶ Κύριον. Πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας, εἰ ὑπὸ τὸ συνεχές ποσὸν ἀνάγονται ἢ ὑπὸ τὸ διωρισμένον αἱ δύο φύσεις! Αἱ τοῦ κυρίου φύσεις οὔτε ἓν σῶμά Αἱ τοῦ κυρίου φύσεις οὔτε ἓν σῶμά εἰσιν, οὔτε ἐπιφάνεια οὔτε γραμμὴ, οὐ τόπος, οὐ χρόνος, ἵνα ὑπὸ τὸ συνεχές ποσὸν ἀναχθῶσι· ταῦτα γάρ εἰσι τὰ συνεχῶς ἀριθμούμενα. Ἦνωνται δὲ αἱ τοῦ κυρίου φύσεις ἀσυγχύτως καθ' ὑπόστασιν καὶ διήρηνται ἀδιαιρέτως λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς. Καὶ ὧ μὲν τρόπῳ ἦνωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται οὐ γὰρ λέγομεν δύο ὑποστάσεις εἶναι τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἢ δύο κατὰ τὴν ὑπόστασιν, ὧ δὲ τρόπῳ ἀδιαιρέτως διήρηνται, ἀριθμοῦνται δύο γὰρ εἰσι φύσεις λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς· ἡνωμένοι γὰρ καθ' ὑπόστασιν καὶ ἐν ἀλλήλαις περιχωροῦσαι ἀσυγχύτως ἦνωνται τὴν εἰς ἀλλήλας μεταβολὴν οὐ δεξάμεναι, τὴν οἰκείαν ἐκάστη φυσικὴν διαφορὰν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν διασώζουσα· τὸ γὰρ κτιστὸν μεμένηκε κτιστόν, καὶ τὸ ἄκτιστον ἄκτιστον. Τῷ τρόπῳ τοίνυν τῆς διαφορᾶς καὶ μόνῳ ἀριθμούμεναι ὑπὸ τὸ διωρισμένον ποσὸν ἀναχθήσονται. Ἀδύνατον γὰρ τὰ κατὰ μηδὲν διαφέροντα ἀριθμεῖσθαι· καθὸ δὲ διαφέρουσι, κατὰ τοῦτο καὶ ἀριθμοῦνται, οἷον ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, καθὸ μὲν ἦνωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται τῷ λόγῳ γὰρ τῆς οὐσίας ἐνούμενοι δύο φύσεις οὐδὲ εἰσὶν οὐδὲ λέγονται, καθ' ὑπόστασιν δὲ διαφέροντες δύο ὑποστάσεις λέγονται. Ὡστε ἡ διαφορὰ αἰτία τοῦ ἀριθμοῦ. ἢ	δημιουργό και Κύριο.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 82. Περί πίστεως καὶ βαπτίσματος. Ὁμολογοῦμεν δὲ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον· τὸ γὰρ βάπτισμα τὸν τοῦ Κυρίου θάνατον δηλοῖ. Συνθαπτόμεθα γοῦν τῷ Κυρίῳ διὰ τοῦ βαπτίσματος, ὥς φησιν	Για την πίστη και το βάπτισμα. Ομολογούμε, επίσης, ένα βάπτισμα για την άφεση των αμαρτιών μας και για αιώνια ζωή· διότι το βάπτισμα φανερώνει το θάνατο του Κυρίου. Με το βάπτισμα, λοιπόν, θαπτόμαστε μαζί με τον Κύριο, όπως λέει ο θεός Απόστολος. Όπως, δηλαδή, ο Κύριος πέθανε μία

ὁ θεὸς ἀπόστολος. Ὡςπερ οὖν ἅπαξ ἐτελέσθη
ὁ τοῦ Κυρίου
θάνατος, οὕτω καὶ ἅπαξ δεῖ βαπτίζεσθαι,
βαπτίζεσθαι δὲ
κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ
καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», διδασκομένους
τὴν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν
καὶ Ἅγιον Πνεῦμα ὁμολογίαν.
Ὅσοι τοίνυν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον
Πνεῦμα βαπτισθέντες,
μίαν φύσιν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι τῆς θεότητος
διδαχθέντες αὐθις
ἀναβαπτίζονται, οὗτοι ἀνασταυροῦσι τὸν
Χριστὸν, ὥς φησιν
ὁ θεὸς ἀπόστολος· «Ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ
φωτισθέντας»
καὶ τὰ ἐξῆς, «αὐθις ἀνακαινίζειν εἰς
μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας
ἑαυτοῖς τὸν Χριστὸν καὶ παραδειγματίζοντας».
Ὅσοι δὲ
μὴ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα ἐβαπτίσθησαν,
τούτους δεῖ ἀναβαπτίζεσθαι.
Εἰ γὰρ καὶ φησιν ὁ ἀπόστολος, ὅτι «εἰς
Χριστὸν» καὶ «εἰς τὸν θάνατον
αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν», οὐχ οὕτω δεῖν γίνεσθαι
φησι τὴν ἐπίκλησιν
τοῦ βαπτίσματος, ἀλλ' ὅτι τύπος τοῦ θανάτου
τοῦ Χριστοῦ ἐστὶ
τὸ βάπτισμα· διὰ γὰρ τῶν τριῶν καταδύσεων
τὰς τρεῖς ἡμέρας
τῆς τοῦ Κυρίου ταφῆς σημαίνει τὸ βάπτισμα.
Τὸ οὖν εἰς Χριστὸν βαπτισθῆναι δηλοῖ τὸ
πιστεύοντας εἰς αὐτὸν
βαπτίζεσθαι. Ἀδύνατον δὲ εἰς Χριστὸν
πιστεῦσαι μὴ διδαχθέντας
τὴν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα
ὁμολογίαν. Χριστὸς γάρ
ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὃν ἔχρισεν
ὁ Πατὴρ
τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, ὥς φησιν ὁ θεὸς Δαυὶδ·
«Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε
ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ
τοὺς μετόχους σου».
Καὶ Ἡσαΐας ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου·
«Πνεῦμα Ἅγιον ἐπ' ἐμέ,
οὐ εἵνεκεν ἔχρισέ με». Τὴν μέντοι ἐπίκλησιν
τοὺς οἰκείους μαθητὰς
ὁ Κύριος διδάσκων ἔλεγε· «Βαπτίζοντες
αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα
τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος».

φορά,
ἐτσι πρέπει καὶ μία φορά να βαπτίζομαστε· καὶ να
βαπτίζομαστε μάλιστα,
σύμφωνα με τα λόγια του Κυρίου «στο ὄνομα του
Πατέρα καὶ του Υἱοῦ
καὶ του Ἁγίου Πνεύματος», ὥστε να διδασκόμαστε
τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως
στον Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.
Ὅσοι βέβαια, ἀφού βαπτίσθηκαν στο ὄνομα του
Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος καὶ διδάχθηκαν ὅτι ἡ θεότητα
εἶναι μία φύση σε τρεῖς
υποστάσεις, μετὰ ὁμως πάλι βαπτίζονται, αὐτοὶ
ξανασταυρώνουν τὸ Χριστό,
ὅπως λέει ὁ θεὸς Ἀπόστολος: «Διότι εἶναι ἀδύνατο
αὐτοὶ που μία φορά
φωτίσθηκαν» καὶ τὰ λοιπά, «πάλι να επιστρέφουν
στὴ μετάνοια· διότι με
τὴ στάση τοὺς ξανασταυρώνουν καὶ διαπομπεύουν
τὸ Χριστό». Ὅσοι ὁμως
δεν βαπτίσθηκαν στὴν Ἁγία Τριάδα, αὐτοὶ πρέπει
να ξαναβαπτίζονται.
Διότι, ἀν καὶ λέει ὁ Ἀπόστολος ὅτι «βαπτισθήκαμε
στο Χριστό καὶ τὸ θάνατό
του», δεν λέει ὅτι ἐτσι πρέπει να γίνεται ἡ
ἐπίκληση τοῦ βαπτίσματος,
ἀλλ' ὅτι τὸ βάπτισμα ἀποτελεῖ τύπο τοῦ θανάτου
τοῦ Χριστοῦ·
διότι τὸ βάπτισμα με τὶς τρεῖς καταδύσεις
συμβολίζει τὴν τριήμερη
ταφή τοῦ Κυρίου.
Τὸ να βαπτισθούμε, λοιπόν, στο ὄνομα τοῦ
Χριστοῦ φανερώνει τὸ να
βαπτίζομαστε σ' αὐτόν με πίστη. Καὶ εἶναι ἀδύνατο
να πιστεύσουμε
στο Χριστό, ἀν δεν ἀποδεχθούμε τὴν ὁμολογία
πίστεως στὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ
καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Διότι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Υἱὸς
τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ,
τὸν ὁποῖο ὁ Πατέρας ἔχρισε με τὸ Ἅγιο Πνεῦμα,
ὅπως λέει ὁ προφῆτης Δαβὶδ:
«Γι' αὐτό ὁ Θεὸς Πατέρας σου σε ἔχρισε με λάδι
ἀγαλλιάσεως περισσότερο
ἀπὸ τοὺς μετόχους σου. Καὶ ὁ Ἡσαΐας λέει ἐκ
μέρους τοῦ Κυρίου:
«Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο ἦλθε πάνω μου καὶ με
ἔχρισε». Διδάσκοντας ὁμως
ὁ Κύριος τοὺς μαθητὲς τοῦ ἔλεγε τὴν ἐπίκληση:
«Να τοὺς βαπτίζετε
στο ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος».
Επειδή, δηλαδή, ὁ Θεὸς μάς ἐπλασε να εἴμαστε

Ἐπειδὴ γὰρ ἐπ' ἀφθαρσία πεποίηκεν ἡμᾶς ὁ
Θεός, παραβάντας δὲ
τὴν σωτήριον αὐτοῦ ἐντολὴν φθορᾶ θανάτου
κατεδίκασεν,
ἵνα μὴ ἀθάνατον ᾖ τὸ κακόν, συγκαταβάς τοῖς
δούλοις
ὥς εὐσπλαγχνος καὶ καθ' ἡμᾶς γενόμενος τῆς
φθορᾶς
διὰ τοῦ ἰδίου πάθους ἐλυτρώσατο, ἐπήγαγεν
ἡμῖν ἐκ τῆς ἀγίας
καὶ ἀχράντου αὐτοῦ πλευρᾶς πηγὴν ἀφέσεως·
ὕδωρ μὲν
εἰς ἀναγέννησιν καὶ ἔκπλυσιν τῆς τε ἁμαρτίας
καὶ τῆς φθορᾶς,
αἷμα δὲ ποτὸν ζωῆς αἰδίου πρόξενον.
Ἐντολὰς δὲ ἡμῖν δέδωκε δι' ὕδατος
ἀναγεννᾶσθαι καὶ Πνεύματος
δι' ἐντεύξεως καὶ ἐπικλήσεως τῷ ὕδατι
ἐπιφοιτῶντος τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος. Ἐπειδὴ γὰρ διπλοῦς ὁ ἄνθρωπος,
ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος,
διπλὴν ἡμῖν ἔδωκε καὶ τὴν κάθαρσιν, δι'
ὕδατός τε καὶ Πνεύματος·
τοῦ μὲν Πνεύματος τὸ «κατ' εἰκόνα καὶ καθ'
ὁμοίωσιν» ἐν ἡμῖν
ἀνακαινίζοντος, τοῦ δὲ ὕδατος διὰ τῆς τοῦ
Πνεύματος χάριτος
καθαίροντος τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς
φθορᾶς ἀπαλλάττοντος,
καὶ τὴν μὲν τοῦ θανάτου εἰκόνα ἐκπληροῦντος
τοῦ ὕδατος, τὸν δὲ
τῆς ζωῆς ἀρραβῶνα παρεχομένου τοῦ
Πνεύματος.
Ἀπ' ἀρχῆς γὰρ «Πνεῦμα Θεοῦ τοῖς ὕδασιν
ἐπεφέρετο». Καὶ ἄνωθεν
ἡ Γραφὴ μαρτυρεῖ τῷ ὕδατι, ὡς ἔστι
καθατήριον. Ἐπὶ Νώε
δι' ὕδατος ὁ Θεὸς τὴν κοσμικὴν ἁμαρτίαν
κατέκλυσε. Δι' ὕδατος
πᾶς ἀκάθαρτος κατὰ τὸν νόμον καθαίρεται,
καὶ αὐτῶν τῶν ἱματίων
πλυνομένων τῷ ὕδατι. Ἔδειξεν Ἡλίας τὴν
χάριν τοῦ Πνεύματος
συμμεμιγμένην τῷ ὕδατι, ὕδατι φλέξας τὴν
ὀλοκαύτωςιν.
Καὶ σχεδὸν ἅπαντα κατὰ τὸν νόμον ὕδατι
καθαρίζονται
—τὰ γὰρ ὁρατὰ σύμβολα τῶν νοουμένων
εἰσίν—, ἡ μέντοι
ἀναγέννησις κατὰ ψυχὴν γίνεται· πίστις γὰρ
υἱοθετεῖν οἶδε
καίτοι ὄντας κτίσματα διὰ τοῦ Πνεύματος

ἀφθαρτοι, ὅταν
παρακούσαμε τὴν σωτήρια ἐντολὴν τοῦ μας
τιμώρησε με τὴ φθορά
τοῦ θανάτου, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ τὸ κακὸ ἀθάνατο· ἀπὸ
εὐσπλαγχνίας ὅμως ἐδειξε
μακροθυμία σὲ μας τοὺς δούλους τοῦ, ἐγίνε σαν κι
ἐμὰς καὶ μας λύτρωσε
με τὸ Πάθος τοῦ ἀπὸ τῆ φθορά· ἀπὸ τὴν ἁγία καὶ
ἀμόλυντη πλευρά τοῦ
πήγαγε ὁ κρουνὸς τῆς συγχωρήσεώς μας. Πήγαγε
νερό γιὰ νὰ μας
ἀναγεννήσῃ καὶ νὰ μας ξεπλύνῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία
καὶ τὴ φθορά,
ἐνῶ τὸ αἷμα ὡς ποτὸ μας χάρισε τὴν αἰώνια ζωὴ.
Ἀκόμη, μας ἔδωσε ἐντολές ν' ἀναγεννηθούμε με τὸ
νερό καὶ τὸ Πνεῦμα
με προσευχὴ καὶ ἐπὶκλήση, καθὼς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα
ἐπιφοιτᾷ στο νερό.
Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶναι διπλός, ἀπὸ ψυχὴ καὶ
σῶμα,
ἔδωσε νὰ εἶναι διπλὴ καὶ ἡ κάθαρσή μας, με τὸ
νερό καὶ τὸ Πνεῦμα.
Τὸ Πνεῦμα ἀπὸ τὴ μια ἀνανεώνει μέσα μας τὸ
«κατ' εἰκόνα καὶ
καθ' ὁμοίωσιν», ἐνῶ τὸ νερό ἀπὸ τὴν ἄλλη με τὴ
χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
καθαρίζει τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὸ
ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴ φθορά·
διότι τὸ νερό εἰκονίζει (με τὸν κατακλυσμὸ) τὸ
θάνατο, ἐνῶ τὸ Πνεῦμα
χορηγεῖ τὸν ἀρραβῶνα τῆς ζωῆς.
Πράγματι, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ (τῆς δημιουργίας) «τὸ
Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ «πετούσε»
πάνω ἀπὸ τὰ νερά». Καὶ ἡ Ἁγία Γραφή δίνει τὴ
μαρτυρία ἀπὸ το Θεό ὅτι το
νερό εἶναι καθαριστικό. Τὴν ἐποχὴ τοῦ Νώε ὁ Θεός
με τὸν κατακλυσμὸ τῶν
νερῶν ξεπλυνε τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου. Σύμφωνα
με τὸ νόμο, κάθε
ἀκάθαρτος με τὸ νερό ξεπλένεται· καὶ τὰ ρούχα
ἀκόμη με τὸ νερό καθαρίζουν.
Ὁ Ἡλίας φανέρωσε τὴ χάρις τοῦ Πνεύματος
ἀνάμεικτη με τὸ νερό, καθὼς μ'
αὐτὸ ἔβαλε φωτιά στα σφάγια τῆς θυσίας. Καὶ ὅλα
σχεδόν, σύμφωνα με τὸ
νόμο, καθαρίζονται με τὸ νερό —διότι τὰ ὁρατὰ
συμβολίζουν τὰ νοούμενα—,
καὶ γίνετα ἡ ἀναγέννηση τῆς ψυχῆς· διότι ἡ πίστις,
παρόλο ποὺ εἴμαστε
δημιουργήματα, γνωρίζει με τὸ Ἅγιο Πνεῦμα νὰ
μας κάνει παιδιὰ τοῦ Θεοῦ
καὶ νὰ μας ὁδηγεῖ στὴν ἀρχαία μακαριότητα.

καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀνάγειν μακαριότητα.
Ἦ μὲν οὖν τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις πᾶσιν
ὁμοίως διὰ τοῦ βαπτίσματος
δίδεται, ἡ δὲ χάρις τοῦ Πνεύματος κατὰ τὴν
ἀναλογίαν τῆς πίστεως
καὶ τῆς προκαθάρσεως. Νῦν μὲν οὖν διὰ τοῦ
βαπτίσματος
τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
λαμβάνομεν, καὶ ἀρχὴ
ἐτέρου βίου γίνεται ἡμῖν ἡ παλιγγενεσία καὶ
σφραγίς
καὶ φυλακτήριον καὶ φωτισμός.
Χρὴ δὲ πάσῃ δυνάμει ἀσφαλῶς τηρεῖν
ἑαυτοὺς καθαρούς
ἀπὸ ῥυπαρῶν ἔργων, ἵνα μὴ πάλιν ὥσπερ
κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον
ἐπιστρέψαντες δούλους πάλιν ἑαυτοὺς τῆς
ἁμαρτίας ποιήσωμεν.
«Πίστις γὰρ χωρὶς ἔργων νεκρά ἐστίν»,
ὁμοίως καὶ ἔργα
χωρὶς πίστεως· ἡ γὰρ ἀληθὴς πίστις διὰ τῶν
ἔργων δοκιμάζεται.
Βαπτιζόμεθα δὲ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, ὅτι
αὐτὰ τὰ βαπτιζόμενα
χρῆζει τῆς Ἁγίας Τριάδος εἰς τὴν αὐτῶν
σύστασιν τε καὶ διαμονήν,
καὶ ἀδύνατον μὴ συμπαρεῖναι ἀλλήλαις τὰς
τρεῖς ὑποστάσεις·
ἀχώριστος γὰρ ἡ Ἁγία Τριάς.
Πρῶτον βάπτισμα τὸ τοῦ κατακλυσμοῦ εἰς
ἐκκοπὴν ἁμαρτίας.
Δεύτερον τὸ διὰ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς
νεφέλης· σύμβολον γὰρ
ἡ μὲν νεφέλη τοῦ Πνεύματος, ἡ θάλασσα δὲ
τοῦ ὕδατος.
Τρίτον τὸ νομικόν· πᾶς γὰρ ἀκάθαρτος
ἀπελούετο ὕδατι,
ἔπλυνε τε τὰ ἱμάτια καὶ οὕτως εἰσῆει εἰς τὴν
παρεμβολήν.
Τέταρτον τὸ Ἰωάννου εἰσαγωγικὸν ὑπάρχον
καὶ εἰς μετάνοιαν
ἄγον τοὺς βαπτιζομένους, ἵνα εἰς Χριστὸν
πιστεύσωσιν·
«ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς», φησί, «βαπτίζω ἐν ὕδατι· ὁ
δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος,
αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ
πυρί». Προκαθαίρει οὖν
ὁ Ἰωάννης ἐπὶ τὸ Πνεῦμα διὰ τοῦ ὕδατος.
Πέμπτον τὸ τοῦ Κυρίου
βάπτισμα, ὃ αὐτὸς ἐβαπτίσατο. Βαπτίζεται δὲ
οὐχ ὡς αὐτὸς
χρῆζων καθάρσεως, ἀλλὰ τὴν ἐμὴν

Ἡ ἀφεση τῶν ἁμαρτιῶν, βέβαια, δίνεται ὁμοία σε
ὅλους με το βάπτισμα,
ενώ η χάρις του Πνεύματος δίνεται ανάλογα με την
πίστη και τον αγώνα
της καθάρσεως που προηγείται. Τώρα, όμως, με το
βάπτισμα
παίρνουμε την πρώτη δωρεά του Αγίου Πνεύματος,
και η αναγέννηση
με το βάπτισμα γίνεται για μας η αρχή νέας ζωής
και σφραγίδα
ασφάλεια και φωτισμός.
Πρέπει μάλιστα με ὅλη τη δύναμή μας να
διατηροῦμε σίγουρα τον εαυτό μας
καθαρό ἀπὸ βρωμερές πράξεις, ὥστε να μη
επιστρέψουμε πάλι σαν το σκυλί
στα «ξεράσματά» του και κάνουμε ξανά τον εαυτό
μας δούλο της αμαρτίας.
«Διότι, η πίστη χωρίς τα έργα εἶναι νεκρή», ὅπως
και τα έργα
χωρὶς την πίστη, ἐπειδὴ ἡ ἀληθινὴ πίστη
αποδεικνύεται με τα έργα.
Βαπτιζόμαστε στο ὄνομα της Ἁγίας Τριάδος, διότι
τα ἴδια τα βαπτιζόμενα
χρειάζονται την Ἁγία Τριάδα για την ὑπαρξή και
διατήρησή τους· διότι δεν
δυνατόν να μην παρούσες συγχρόνως οἱ τρεῖς
υποστάσεις,
ἐπειδὴ ἡ Ἁγία Τριάδα εἶναι ἀχώριστη.
Πρῶτο βάπτισμα εἶναι ο κατακλυσμός, για να
κοπεῖ ἡ αμαρτία.
Δεύτερο βάπτισμα διαμέσου της θαλάσσης και της
νεφέλης· διότι ἡ νεφέλη
συμβολίζει το Πνεῦμα, ἐνὼ ἡ θάλασσα το νερό.
Τρίτο βάπτισμα εἶναι το νομικό· διότι κάθε
ἀκάθαρτος λουζόταν με το νερό,
ἐπλενε τα ρούχα του και ἐπειτα εἰσερχόταν στο
στρατόπεδο.
Τέταρτο βάπτισμα ἦταν του Ἰωάννου, που ἦταν
εἰσαγωγικό και οδηγούσε
τοὺς βαπτισμένους σε μετάνοια, για να πιστέψουν
στο Χριστό·
«Εγώ, λέει, σας βαπτίζω με το νερό· αὐτός ὁμως
που ἐρχεται πίσω μου
αὐτός θα σας βαπτίσει με το Ἅγιο Πνεῦμα και
φωτιά». Καθαρίζει, λοιπόν,
πρῶτα ο Ἰωάννης με το νερό για να δεχθούν το
Πνεῦμα. Πέμπτο βάπτισμα
εἶναι του Κυρίου, το οποίο αὐτός βαπτίσθηκε. Και
βαπτίζεται ὄχι διότι
χρειαζόταν κάθαρση, ἀλλά για να οικειοποιηθεῖ τη
δική μου κάθαρση
και να συντρίψει τα κεφάλια τῶν δαιμόνων μέσα

οἰκειούμενος κάθαρσιν,
ἵνα συντρίψῃ τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ
τοῦ ὕδατος,
ἵνα κλύσῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ πάντα τὸν
παλαιὸν Ἀδὰμ ἐνθάπῃ
τῷ ὕδατι, ἵνα ἀγιάσῃ τὸν βαπτιστὴν, ἵνα
πληρώσῃ τὸν νόμον,
ἵνα τὸ τῆς Τριάδος ἀποκαλύψῃ μυστήριον, ἵνα
τύπος
καὶ ὑπογραμμὸς ἡμῖν πρὸς τὸ βαπτίζεσθαι
γένηται. Βαπτιζόμεθα
δὲ ἡμεῖς τὸ τέλειον τοῦ Κυρίου βάπτισμα, τὸ
δι' ὕδατός τε
καὶ Πνεύματος.
Πυρὶ δὲ λέγεται βαπτίζειν Χριστὸς· ἐν εἶδει
γὰρ πυρίνων γλωσσῶν
ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τὴν τοῦ
Πνεύματος χάριν ἐξέχεεν,
ὥς φησιν αὐτὸς ὁ Κύριος· «Ὅτι Ἰωάννης μὲν
ἐβάπτισεν ὕδατι,
ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ
πυρὶ οὐ μετὰ πολλὰς
ταύτας ἡμέρας», ἥ διὰ τὸ τοῦ μέλλοντος
πυρὸς κολαστικὸν
βάπτισμα. Ἐκτον τὸ διὰ μετανοίας καὶ
δακρύων ὄντως ἐπίπονον.
Ἐβδομον τὸ δι' αἵματος καὶ μαρτυρίου, ὃ καὶ
αὐτὸς Χριστὸς
ὑπὲρ ἡμῶν ἐβάπτισατο ὡς λίαν αἰδέσιμον καὶ
μακάριον,
ὅσον δευτέροις οὐ μολύνεται ρύποις. Ὁγδοὸν
τὸ τελευταῖον,
οὐ σωτήριο, ἀλλὰ τῆς μὲν κακίας
ἀναιρετικόν —οὐκ ἔτι γὰρ κακία
καὶ ἁμαρτία πολιτεύεται—, κολάζον δὲ
ἀτελεύτητα.
Σωματικῶ δὲ εἶδει, ὥσει περιστερὰ
κατεφοίτησε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον
ἐπὶ τὸν Κύριον τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου
ὑποδεικνύον
βαπτίσματος καὶ τιμῶν τὸ σῶμα, ἐπεὶ καὶ
τοῦτο, ἥγουν τὸ σῶμα,
τῇ θεώσει Θεὸς καὶ ἅμα που ἄνωθεν εἴθισται
περιστερὰ λύσιν
κατακλυσμοῦ εὐαγγελίζεσθαι. Ἐπὶ δὲ τοὺς
ἁγίους ἀποστόλους
πυροειδῶς κάτεισι· Θεὸς γάρ ἐστιν, «ὃ δὲ
Θεὸς πῦρ καταναλίσκον
ἐστί».
Τὸ ἔλαιον ἐν τῷ βαπτίσματι παραλαμβάνεται
μηνύον τὴν χρίσιν
καὶ χριστοὺς ἡμᾶς ἐργαζόμενον καὶ τὸν τοῦ

στο νερό,
να ξεπλύνει την αμαρτία και να βουλιάξει ὅλο τον
παλαιὸ Ἀδὰμ μέσα
στο νερό, ν' ἀγιάσει τον βαπτιστὴ, να συμπληρώσει
το νόμο,
ν' ἀποκαλύψει το μυστήριον τῆς Τριάδος, να γίνει
σε μας
τύπος και υπογραμμὸς για το βάπτισμα.
Βαπτιζόμαστε το τέλειο
βάπτισμα του Κυρίου, αὐτό που γίνεται με το νερό
και το Πνεῦμα.
Λέγεται ἐπίσης ὅτι ο Χριστὸς βαπτίζει με φωτιά·
διότι με μορφή πυρίνων
γλωσσῶν ἐχύσε πάνω στους ἁγίους Ἀποστόλους τη
χάρη του Ἁγίου
Πνεύματος, ὅπως λέει ο ἴδιος ο Κύριος· «Διότι ο
Ἰωάννης μας βάπτισε
με νερό, ἐνῶ εσεῖς θα βαπτισθεῖτε με το Ἅγιο
Πνεῦμα και τη φωτιά μετὰ ἀπὸ
λίγες ἡμέρες»· ἡ (μας βαπτίζει) με το βάπτισμα τῆς
τιμωρίας τῆς φωτιάς τῆς
μελλούσης κολάσεως. Ἐκτο βάπτισμα εἶναι τῆς
μετανοίας και τῶν δακρύων,
που εἶναι πολύ κουραστικό. Ἐβδομο βάπτισμα
εἶναι τοῦ αἵματος και
τοῦ μαρτυρίου, το ὁποῖο και ο ἴδιος ο Χριστὸς
βαπτίσθηκε για χάρη μας, που
εἶναι πολύ σεβαστό και μακάριο, διότι δεν
μολύνεται με ἄλλη ἀκαθαρσία.
Ὁγδοο και τελευταῖο βάπτισμα, ὄχι σωτήριο, που
καταστρέφει ὁμως την
κακία και τιμωρεῖ αἰώνια, καθὼς δεν ἐξουσιάζει
πλέον η κακία και η αμαρτία.
Το Πνεῦμα το Ἅγιο κατέβηκε πάνω στον Κύριο σαν
περιστέρι με σῶμα
κάνοντας την πρώτη ἀρχὴ του δικοῦ μας
βαπτίσματος και τιμώντας
το σῶμα· διότι και αὐτό, δηλαδή το σῶμα, γίνεται
με τη θέωση Θεός.
(Εμφανίζεται σαν περιστέρι) ἐπειδὴ ἀπὸ την ἀρχὴ
αὐτό εἶχε τη συνήθεια
να φέρει την χαρμόσυνη εἰδηση του τέλους του
κατακλυσμοῦ. Στους ἁγίους
Ἀποστόλους πάλι κατέβηκε σαν φωτιά· διότι (η
φωτιά) δηλώνει το Θεό,
«καθὼς ο Θεὸς εἶναι φωτιά που ὅλα τα κατακαίει».

Το λάδι στο βάπτισμα χρησιμοποιεῖται διότι δείχνει
τη χρίση μας
καθιστώντας μας χρισμένους· μας υπόσχεται την
εὐσπλαγχνία του Θεοῦ
μέσω του Ἁγίου Πνεύματος, ἐπειδὴ και το

Θεοῦ ἡμῖν ἐπαγγελλόμενον διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔλεον, ἐπεὶ καὶ κάρφος ἐλαίας τοῖς ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ περισωθείσιν ἢ περιστερὰ κεκόμικεν. Ἐβαπτίσθη Ἰωάννης τὴν χεῖρα ἐπιθείς ἐπὶ τὴν θείαν τοῦ Δεσπότη κορυφὴν καὶ τῷ ἰδίῳ αἵματι. Οὐ χρή ὑπερτίθεσθαι τὸ βάπτισμα, ὅτε δι' ἔργων ἢ πίστις τῶν προσιόντων μαρτυρηθῇ. Ὁ ἐν δόλῳ προσιῶν τῷ βαπτίσματι κατακριθήσεται μᾶλλον ἢ ὠφεληθήσεται.	περιστέρι ἔφερε κλαδί ελιάς σε ὅσους σώθηκαν ἀπὸ τον κατακλυσμό. Ο Ἰωάννης βαπτίσθηκε ἀκουμπώντας το χέρι του στο ἱερό κεφάλι του Κυρίου· βαπτίσθηκε ἐπίσης καὶ με το αἷμα του. Δεν πρέπει ν' ἀναβάλλεται το βάπτισμα, ὅταν ἔχει διαπιστωθεῖ ἡ ἐμπρακτὴ πίστη αὐτῶν που προσέρχονται. Αὐτός που προσέρχεται με δόλο στο βάπτισμα περισσότερο θα καταδικασθεῖ παρά θα ὠφεληθεῖ.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 83. Περί πίστεως. Ἡ μέντοι πίστις διπλῇ ἐστίν. «Ἔστι γὰρ πίστις ἐξ ἀκοῆς». Ἀκούοντες γὰρ τῶν θείων Γραφῶν πιστεύομεν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πνεύματος. Αὕτη δὲ τελειοῦται πᾶσι τοῖς νομοθετηθεῖσιν ὑπὸ Χριστοῦ, ἔργῳ πιστεύουσα, εὐσεβοῦσα καὶ τὰς ἐντολὰς πράττουσα τοῦ ἀνακαινίσαντος ἡμᾶς. Ὁ γὰρ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας πιστεύων ἢ κοινωνῶν διὰ τῶν ἀτόπων ἔργων τῷ Διαβόλῳ ἄπιστός ἐστιν. «Ἔστι δὲ» πάλιν «πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων» ἢ ἀδίστακτος καὶ ἀδιάκριτος ἐλπίς τῶν τε ὑπὸ Θεοῦ ἡμῖν ἐπηγγελμένων καὶ τῆς τῶν αἰτήσεων ἡμῶν ἐπιτυχίας. Ἡ μὲν οὖν πρώτη τῆς ἡμετέρας γνώμης ἐστίν, ἡ δὲ δευτέρα τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Ἰστέον, ὅτι διὰ τοῦ βαπτίσματος περιτεμνόμεθα ἅπαν τὸ ἀπὸ γενέσεως κάλυμμα, ἥτοι τὴν ἁμαρτίαν καὶ Ἰσραηλῖται πνευματικοὶ καὶ Θεοῦ λαὸς χρηματίζομεν.	Για τὴν πίστη. Ἡ πίστη βέβαια εἶναι δύο εἰδῶν. «Υπάρχει δηλαδὴ πρῶτα πίστη που δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν ἀκοή». Ακούμε δηλαδή τις θείες Γραφές καὶ πιστεύομε στη διδαχὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὕτη ὁμῶς γίνεται τέλεια, ὅταν εἶναι πίστη ἐμπρακτὴ σε ὅλα ὅσα ὁ Χριστός νομοθέτησε, ὅταν σέβεται καὶ εφαρμόζει τις ἐντολές Αὐτοῦ που μας ἀνακαίνισε. Αὐτός που δὲν πιστεύει σύμφωνα με τὴν παράδοση τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἢ συμμετέχει στις ἀπαράδεκτες πράξεις τοῦ Διαβόλου, αὐτός εἶναι ὁ ἄπιστος. (Δεύτερο εἶδος) «πίστεως εἶναι ἡ πραγμάτωση ὅσων ἐλπίζουμε, ἡ ἀπόδειξη πραγμάτων που δὲν βλέπουμε»· ἢ εἶναι ἀναμφίβολη καὶ ἀδιάκριτη ἐλπίδα τῶν υποσχέσεων τοῦ Θεοῦ σε μας καὶ ἡ ἐκπλήρωση τῶν αἰτημάτων μας. Το πρῶτο εἶδος πίστεως εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δικῆς μας θελήσεως, ἐνῶ το δεύτερο ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τα χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι με το βάπτισμα ἀποκόπτεται ὅλο τὸ βάρος που εἴχαμε ἀπὸ τὴ δημιουργία μας, δηλαδή ἡ ἁμαρτία, καὶ γινόμαστε πνευματικὸς Ἰσραὴλ καὶ λαὸς τοῦ Θεοῦ.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 84. Περί σταυροῦ, ἐν ᾧ ἔτι καὶ περί πίστεως «Ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστίν, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστίν». «Ὁ μὲν γὰρ πνευματικὸς πάντα ἀνακρίνει, ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος	Για τὸ σταυρό, καὶ ἀκόμη για τὴν πίστη. «Ὁ λόγος για τὸ σταυρό ἀποτελεῖ ἀνοησία γι' αὐτοὺς που εἶναι νὰ χαθοῦν, ἐνῶ γιὰ ὅσους πρόκειται νὰ σωθοῦν εἶναι δύναμη τοῦ Θεοῦ. «Διότι ὁ ἄνθρωπος που ἔχει Πνεῦμα Θεοῦ τὰ εξετάζει ὅλα, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος

οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος». Μωρία γάρ ἐστι τοῖς μὴ πίστει δεχομένοις καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ παντοδύναμον τοῦ Θεοῦ λογιζομένοις, ἀλλ' ἀνθρωπίνους καὶ φυσικοὺς λογισμοὺς ἐρευνῶσι τὰ θεῖα· πάντα γὰρ τὰ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ φύσιν εἰσὶ καὶ λόγον καὶ ἔννοιαν. Εἰ γὰρ τις λογίσηται, ὅπως ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τίνος τε ἔνεκεν παρήγαγεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, καὶ φυσικοὺς λογισμοὺς φθάσαι βουληθῇ, οὐ καταλαμβάνει· ψυχικὴ γάρ ἐστιν ἡ γνῶσις αὐτῇ καὶ δαιμονιώδης. Εἰ δέ τις πίστει χειραγωγούμενος ἀγαθὸν καὶ παντοδύναμον καὶ ἀληθὲς καὶ σοφὸν καὶ δίκαιον τὸ θεῖον λογίσηται, εὐρήσει πάντα λεῖα καὶ ὁμαλὰ καὶ ὁδὸν εὐθείαν. Ἐκτὸς γὰρ πίστεως ἀδύνατον σωθῆναι· πίστει γὰρ πάντα, τὰ τε ἀνθρώπινα τὰ τε πνευματικά, συνίστανται. Οὕτε γὰρ γεωργὸς ἐκτὸς πίστεως τέμνει γῆς αὐλάκα, οὐκ ἔμπορος μικρῷ ξύλῳ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τῷ μαινομένῳ τῆς θαλάσσης πελάγει παραδίδωσιν, οὐ γάμοι συνίστανται, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἐν τῷ βίῳ. Πίστει νοοῦμεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει παρῆχθαι· πάντα, τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, πίστει κατορθοῦμεν. Πίστις δέ ἐστιν ἀπολυπραγμόνητος συγκατάθεσις. Πᾶσα μὲν οὖν πρᾶξις καὶ θαυματουργία Χριστοῦ μεγίστη καὶ θεία καὶ θαυμαστή, ἀλλὰ πάντων ἐστὶ θαυμαστότερον ὁ τίμιος αὐτοῦ σταυρός. Δι' οὐδενὸς γὰρ ἑτέρου ὁ θάνατος κατήρηται, ἢ τοῦ προπάτορος ἁμαρτία λέλυται, ὁ ᾧδης ἐσκύλευται, ἢ ἀνάστασις δεδωρηται, δύναμις ἡμῖν τοῦ καταφρονεῖν τῶν παρόντων καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου δέδοται, ἢ πρὸς τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα ἐπάνοδος κατάρθωται, πύλαι παραδείσου ἠνοίγησαν, ἢ φύσις ἡμῶν

τῆς λογικῆς δε δέχεται τα πνευματικά». Αποτελεῖ δηλαδή ανοησία για ὅσους δεν τον δέχονται με πίστη και δεν υπολογίζουν την αγαθότητα και παντοδυναμία του Θεοῦ, ἀλλὰ ἐξετάζουν τα θεῖα με ἀνθρώπινους και φυσικοὺς λογισμοὺς· διότι ὅλα τα θεῖα ξεπερνούν τη φύση, τη λογικὴ και τη σκέψη. Εἰς δηλαδή κανεὶς σκεπτεῖ, πὼς ο Θεός τα δημιουργῆσε ὅλα ἀπὸ την ἀνυπαρξία στην ὑπαρξὴ και για ποιά αἰτία, και θελήσει να τα συλλάβει με τη λογικὴ της φύσεώς του, δεν θα τα καταφέρει· διότι αὐτὴ ἡ γνῶσις εἶναι ψυχικὴ και διαβολικὴ. Εἰς ὅμως κάποιος, με οδηγὸ την πίστη, σκεπτεῖ ὅτι ο Θεός εἶναι ἀγαθός, παντοδύναμος, ἀληθινός, σοφός και δίκαιος, τότε θα διαπιστώσει ὅτι ὅλα εἶναι ὁμαλὰ και κανονικά και ο δρόμος ευθύς. Δεν εἶναι δυνατόν να σωθούμε χωρίς την πίστη· διότι ὅλα, και τα ἀνθρώπινα και τα πνευματικά, υφίστανται με την πίστη. Οὕτε δηλαδή ο γεωργὸς χωρίς πίστη ἀνοίγει το αὐλάκι του χωραφιοῦ, οὕτε ο ἔμπορος ἐμπιστεύεται τη ζωὴ του σε μικρὸ πλοῖο μέσα στο φουρτουνιασμένο πέλαγος της θάλασσας, οὕτε γάμοι γίνονται, οὕτε κάτι ἄλλο ἀπὸ τα βιωτικά. Με την πίστη δεχόμεστε ὅτι ὅλα ἔχουν προέλθει ἀπὸ την ἀνυπαρξία στην ὑπαρξὴ με τη δύναμη του Θεοῦ· ὅλα, και τα θεῖα και τα ἀνθρώπινα, τα κατορθώνουμε με την πίστη. Ἡ πίστη εἶναι συγκατάθεσις χωρίς πολλὴ ἐρευνα. Κάθε πράξις βέβαια και κάθε θαῦμα του Χριστοῦ εἶναι πολὺ μεγάλο, θεῖο και σπουδαῖο, ἀλλὰ το πιο θαυμαστό ἀπ' ὅλα εἶναι ο τίμιος σταυρός του. Διότι, με τίποτε ἄλλο δεν καταργήθηκε ο θάνατος, δεν συγχωρέθηκε ἡ ἁμαρτία του προπάτορά μας, δεν ἔχασε ο ᾧδης τα θύματά του, δεν μας δόθηκε ως δῶρο ἡ ἀνάστασις, δεν μας δόθηκε ἡ δύναμη να περιφρονούμε τα παρόντα και τον ἴδιο ἀκόμη το θάνατο, δεν πετύχαμε την ἐπανόδό μας στην παλαιὰ μακαριότητα, δεν μας ἀνοίχθηκε ο Παράδεισος, δεν κάθισε ἡ φύση μας στα δεξιὰ του Θεοῦ,

ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ
κεκάθικε, τέκνα Θεοῦ καὶ κληρονόμοι
γεγόναμεν,
εἰ μὴ διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Διὰ σταυροῦ γὰρ ταῦτα πάντα κατώρθωται.
» Ὅσοι γὰρ ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστόν», φησὶν
ὁ ἀπόστολος,
«εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν». Ὅσοι
δὲ εἰς Χριστόν
ἐβαπτίσθημεν, Χριστὸν ἐνεδυσάμεθα.
Χριστὸς δὲ ἐστὶ «Θεοῦ δύναμις
καὶ σοφία». Ἴδου ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, ἥτοι
ὁ σταυρὸς
τὴν ἐνυπόστατον τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ
δύναμιν ἡμᾶς περιέβαλε.
Δύναμις δὲ Θεοῦ ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τοῦ
σταυροῦ, ἥ ὅτι τὸ δυνατόν
τοῦ Θεοῦ, ἥτοι ἡ κατὰ τοῦ θανάτου νίκη δι'
αὐτοῦ ἡμῖν
πεφανέρωται, ἥ ὅτι, ὥσπερ τὰ τέσσαρα ἄκρα
τοῦ σταυροῦ
διὰ τοῦ μέσου κέντρου κρατοῦνται καὶ
συσφίγγονται,
οὕτω διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως τό τε ὕψος
καὶ τὸ βάθος,
μῆκος τε καὶ πλάτος, ἥτοι πᾶσα ὁρατὴ τε καὶ
ἀόρατος κτίσις
συνέχεται.
Οὗτος ἡμῖν σημεῖον δέδοται ἐπὶ τοῦ μετώπου,
ὃν τρόπον τῷ Ἰσραὴλ
ἡ περιτομή· δι' αὐτοῦ γὰρ οἱ πιστοὶ τῶν
ἀπίστων ἀποδυστάμεθά τε
καὶ γνωρίζομεθα. Οὗτος θυρεὸς καὶ ὄπλον καὶ
τρόπαιον
κατὰ τοῦ Διαβόλου. Οὗτος σφραγίς, ἵνα μὴ
θίγῃ ἡμῶν ὁ ὀλοθρευτὴς,
ὥς φησιν ἡ Γραφή. Οὗτος τῶν κειμένων
ἀνάστασις, τῶν ἐστῶτων
στήριγμα, ἀσθενῶν βακτηρία, ποιμαινομένων
ράβδος,
ἐπιστρεφόντων χειραγωγία, προκοπόντων
τελείωσις,
ψυχῆς σωτηρία καὶ σώματος, πάντων τῶν
κακῶν ἀποτρόπαιον,
πάντων ἀγαθῶν πρόξενος, ἁμαρτίας
ἀναίρεσις, φυτὸν ἀναστάσεως,
ξύλον ζωῆς αἰώνιου.
Αὐτὸ μὲν οὖν τὸ τίμιον ξύλον ὡς ἀληθῶς καὶ
σεβάσμιον,
ἐν ᾧ ἑαυτὸν εἰς θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν Χριστὸς
προσενήνοχεν,

δεν γίναμε παιδιά και κληρονόμοι του Θεοῦ, παρὰ
μόνον (πετύχαμε ὅλα
τα παραπάνω) με το σταυρό του Κυρίου μας Ἰησοῦ
Χριστοῦ.
Με το σταυρό δηλαδή κατορθώσαμε ὅλα αὐτά.
Διότι, λέει ο Ἀπόστολος, «ὅσοι βαπτισθήκαμε στο
ὄνομα του Χριστοῦ,
δοκιμάσαμε το θάνατό του». Καὶ ὅσοι
βαπτισθήκαμε στο Χριστό,
ντυθήκαμε το Χριστό. Ο Χριστὸς δηλαδή «εἶναι ἡ
δύναμη καὶ ἡ σοφία
του Θεοῦ». Να, ο θάνατος του Χριστοῦ, δηλαδή ο
σταυρὸς,
μας ἐντυσε με τὴν ἐνυπόστατη σοφία καὶ δύναμη
του Χριστοῦ.
Καὶ το κήρυγμα γιὰ το σταυρὸ εἶναι δύναμη του
Θεοῦ ἢ διότι ἡ δύναμη
του Θεοῦ, δηλαδή ἡ νίκη σὲ βάρος του θανάτου,
μας δόθηκε χάρις σ' αὐτόν,
ἢ διότι, ὅπως ἀκριβῶς οἱ τέσσερις κεραίες του
σταυροῦ
κρατοῦνται στέρεες ἀπὸ το κέντρο που ὑπάρχει στο
μέσον,
ἐτσι με τὴ δύναμη του Θεοῦ συγκρατεῖται τὸ ὕψος
καὶ τὸ βάθος,
τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος, δηλαδή ὅλη ἡ ὁρατὴ καὶ
ἀόρατη δημιουργία.
Αὐτὸς (ο σταυρὸς) μας δόθηκε σαν σημάδι πάνω
στο μέτωπό μας, ὅπως στον
Ἰσραὴλ δόθηκε ἡ περιτομή· μ' αὐτόν οἱ πιστοὶ
ξεχωρίζουμε ἀπὸ τοὺς
ἀπίστους καὶ γινόμαστε γνωστοί. Αὐτὸς εἶναι ἡ
σημαία, τὸ ὄπλο καὶ
τὸ τρόπαιο ἐνάντια στο Διάβολο. Αὐτὸς εἶναι ἡ
σφραγίδα, γιὰ νὰ μὴν μας
κτυπά ὁ ἐξολοθρευτὴς μας, ὅπως λέει ἡ Ἀγία
Γραφή. Αὐτὸς εἶναι ἡ ἀνάσταση
τῶν νεκρῶν, τὸ στήριγμα αὐτῶν που στέκονται, τὸ
ραβδί που μας ποιμαίνει,
ἡ χειραγωγία τῶν μετανοούντων, ἡ τελείωση
αὐτῶν που προοδεύουν,
ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἡ
ἀπόκρουση ὅλων τῶν κακῶν,
ὁ πρόξενος ὅλων τῶν ἀγαθῶν, ἡ κατάργηση τῆς
ἁμαρτίας, τὸ φυτὸ τῆς
ἀναστάσεως, τὸ ξύλο τῆς αἰώνιας ζωῆς.
Πρέπει λοιπὸν νὰ προσκυνούμε ὡς ἀληθινὰ
σεβαστὸ αὐτὸ τὸ τίμιον ξύλο,
πάνω στο ὁποῖο ὁ Χριστὸς πρόσφερε γιὰ μας θυσία
τον εαυτὸ του,
διότι ἀγιάσθηκε με τὴν ἀφή του ἀγίου σώματος καὶ
αἱματός του· πρέπει νὰ

ὥς ἁγιασθὲν τῇ ἀφῇ τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος εἰκότως προσκυνητέον, τοὺς ἥλους, τὴν λόγχην, τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ἱερὰ αὐτοῦ σκηνώματα, ἅτινά εἰσιν ἡ φάτνη, τὸ σπήλαιον, ὁ Γολγοθᾶς ὁ σωτήριος, ὁ ζωοποιὸς τάφος, ἡ Σιών τῶν ἐκκλησιῶν ἡ ἀκρόπολις, καὶ τὰ ὅμοια· ὡς φησιν ὁ θεοπάτωρ Δαυίδ· «Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσκυνήσομεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ». Ὅτι δὲ τὸν σταυρὸν λέγει, δηλοῖ τὸ ἐπόμενον· «Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου»· ἔπεται γὰρ τῷ σταυρῷ ἡ ἀνάστασις. Εἰ γὰρ τῶν ἐρωμένων ποθητὸν οἶκος καὶ κλίνη καὶ περιβόλαιον, πόσω μᾶλλον τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος, δι' ὧν καὶ σεσῶσμεθα; Προσκυνοῦμεν δὲ καὶ τὸν τύπον τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, εἰ καὶ ἐξ ἑτέρας ὕλης γένηται, οὐ τὴν ὕλην τιμῶντες –μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τὸν τύπον ὡς Χριστοῦ σύμβολον. Ἐφη γὰρ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς διατιθέμενος· «Τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ», τὸν σταυρὸν λέγων. Διὸ καὶ ταῖς γυναῖξιν ἔλεγεν ὁ τῆς ἀναστάσεως ἄγγελος· «Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρινὸν τὸν ἐσταυρωμένον;» καὶ ὁ ἀπόστολος· «Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον». Πολλοὶ μὲν γὰρ Χριστοὶ καὶ Ἰησοῖ, ἀλλ' εἰς ὁ ἐσταυρωμένος. Οὐκ εἶπε λελογχευμένον, ἀλλ' «ἐσταυρωμένον». Προσκυνητέον τοίνυν τὸ σημεῖον τοῦ Χριστοῦ. Ἐνθα γὰρ ἂν ᾖ τὸ σημεῖον, ἐκεῖ καὶ αὐτὸς ἔσται. Τὴν δὲ ὕλην, ἐξ ἧς ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ συνίσταται, εἰ καὶ χρυσὸς ἢ λίθοι εἶεν τίμιοι, μετὰ τὴν τοῦ τύπου, εἰ τύχοι, διάλυσιν οὐ προσκυνητέον. Πάντα τοίνυν τὰ Θεῷ ἀνακείμενα προσκυνοῦμεν αὐτῷ τὸ σέβας προσάγοντες. Τοῦτον τὸν τίμιον σταυρὸν προετύπωσε τὸ

προσκυνοῦμε τα καρφιά, τη λόγχη, τα ενδύματα και τους αγίους τόπους του, ὅπως εἶναι ἡ φάτνη, τὸ σπήλαιον, ὁ σωτήριος Γολγοθᾶς, ὁ ζωοποιὸς τάφος, ἡ Σιών, ἡ μητέρα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τα παρόμοια, ὅπως λέει ὁ θεοπάτωρ Δαβίδ· «Θα εἰσέλθουμε στα σκηνώματά του, θα προσκυνήσουμε στον τόπο ὅπου καρφώθηκαν τα πόδια του». Ὅτι ἐννοεῖ τὸ σταυρό, το φανερώνει καὶ τὸ ἐπόμενο· «Ἀναστήσου, Κύριε, ἀπὸ τὸ τόπο ὅπου ἔχεις ἀναπαυθεῖ»· διότι ἡ ἀνάστασις ἀκολουθεῖ τὸ σταυρό. Καὶ ἀν οἱ ἐρωτευμένοι ποθοῦν πολὺ τὸ σπῖτι, τὸ κρεβάτι καὶ τὸ σκέπασμά τους, πόσο πολὺ περισσότερο (δεν θα ποθούμε) τα πράγματα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας, με τα οποία ἔχουμε σωθεῖ; Προσκυνοῦμε μάλιστα καὶ τὸ σχῆμα τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, ἀκόμη κι ἀν εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ διαφορετικὸ υλικό· διότι, ἀλίμονο, δεν τιμάμε τὴν ὕλη, ἀλλὰ τὸ σχῆμα σαν σύμβολο τοῦ Χριστοῦ. Ἀφοῦ σὴν διαθήκη τοῦ πρὸς τοὺς μαθητὲς τοῦ εἶπε· «Τότε τὸ σημεῖο τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου θα φανερωθεῖ στον οὐρανόν», καὶ ἐννοοῦσε τὸ σταυρό. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἄγγελος, πού παρουσιάσθηκε στὶς γυναῖκες μετὰ τὴν Ἀνάστασι, τίς εἶπε· «Ψάχνετε τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο, τὸν σταυρωμένο;» καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπε ἐπίσης· «Εμεῖς κηρύσσουμε τὸν σταυρωμένο Χριστό». Πολλοὶ δηλαδή εἶναι οἱ «Χριστοὶ» καὶ οἱ «Μεσίες», ἀλλὰ ἓνας ὁ σταυρωμένος. Καὶ δεν εἶπε λογιζόμενο, ἀλλὰ σταυρωμένο. Πρέπει, λοιπόν, νὰ προσκυνάμε τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ. Διότι ὅπου εἶναι αὐτὸ τὸ σημεῖο, καὶ Αὐτὸς ἐκεῖ θα εἶναι. Καὶ τὴν ὕλη πάλι, ἀπὸ τὴν ὁποία εἶναι φτιαγμένο τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ, εἴτε εἶναι χρυσάφι εἴτε πολύτιμοι λίθοι, μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ σχήματος, ἐάν τυχόν συμβεῖ, δεν πρέπει νὰ τὸ προσκυνάμε. Διότι προσκυνάμε ὅλα τὰ ἀφιερῶματα στο Θεό ἀπονέμοντας τὸ σεβασμό σ' Αὐτόν. Αὐτόν τὸν τίμιον σταυρό προτύπωσε τὸ ξύλο τῆς ζωῆς πού ὁ Θεός φύτευσε μέσα στον παράδεισο· ἐπειδὴ, δηλαδή, ὁ θάνατος προήλθε ἀπὸ (τὴ

ξύλον τῆς ζωῆς τὸ ἐν παραδείσῳ ὑπὸ Θεοῦ πεφυτευμένον· ἐπεὶ γὰρ διὰ ξύλου ὁ θάνατος, ἔδει διὰ ξύλου δωρηθῆναι τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν· Ἰακώβ πρῶτος προσκυνήσας τὸ ἄκρον τῆς ράβδου Ἰωσήφ τόν σταυρόν εἰκόνισε καὶ ἐνηλλαγμέναις ταῖς χερσὶ τοῦ υἱοῦ Ἰωσήφ εὐλόγησας, καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διέγραψε σαφέστατα ράβδος Μωσαϊκὴ σταυροτύπως τὴν θάλασσαν πλῆξασα καὶ σώσασα μὲν τὸν Ἰσραὴλ, Φαραὼ δὲ βυθίσασα, χεῖρες σταυροειδῶς ἐκτεινόμεναι καὶ τὸν Ἀμαλὴκ τροποῦμεναι, ξύλῳ τὸ πικρὸν ὕδωρ γλυκαινόμενον καὶ πέτρα ῥηγγυμένη καὶ προχέουσα νάματα, ράβδος τῷ Ἀαρὼν τὸ τῆς ἱεραρχίας ἄξιωμα χρηματίζουσα, ὄφιν ἐπὶ ξύλου θριαμβεύμενος ὥς νενέκρωται τοῦ ξύλου τοὺς νεκρὸν ὀρώντας τὸν ἐχθρόν διασῶζοντος τοὺς πιστεύοντας, ὡς Χριστὸς ἐν σαρκὶ ἁμαρτίας ἁμαρτίαν οὐκ εἰδυία προσήλωται. Μωσῆς ὁ μέγας· «Ὁψεσθε», βοῶν, «τὴν ζωὴν ὑμῶν ἐπὶ ξύλου κρεμαμένην ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν», Ἡσαΐας· «Ὅλην τὴν ἡμέραν διεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα». Οἱ τοῦτο προσκυνοῦντες τῆς μερίδος τύχοιμεν Χριστοῦ τοῦ ἐσταυρωμένου. Ἀμήν.	γεύση) τοῦ ξύλου, ἐπρεπε καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις νὰ δοθῇ μέσω ξύλου. Πρῶτος ὁ Ἰακώβ ἐξεικόνισε τὸ σταυρό, με τὴν προσκύνηση στὴν ἄκρη τοῦ ραβδιοῦ τοῦ Ἰωσήφ καὶ ὅταν σταυροειδῶς εὐλόγησε με τὰ χέρια τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰωσήφ· τὸ ραβδί τοῦ Μωϋσέ, ἐπίσης, διέγραψε με πολὺ σαφὴ τρόπο τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, ὅταν χτύπησε τὴ θάλασσα καὶ ἐσωσε τὸν λαὸ τοῦ Ἰσραὴλ καταποντίζοντας τὸν Φαραὼ· τὸ ἴδιο καὶ τὰ χέρια ποῦ υψώθηκαν σὲ σχῆμα σταυροῦ καὶ οἱ Ἀμαληκίτες νικῆθηκαν· ἀκόμη, τὸ πικρὸ νερὸ με τὸ ξύλο ἐγίνε γλυκό, ὁ βράχος (με τὸ ξύλο) ἀνοίξε καὶ πῆγασε νερό· τὸ ραβδί τοῦ Ααρών, ἐπίσης, ποῦ δείχνει τὸ ιερατικὸ ἀξίωμα· τὸ φίδι ἀκόμη ποῦ οδηγεῖται σὲ θρίαμβο νεκρωμένο πάνω σὲ ξύλο· ἐπειδὴ τὸ ξύλο ἐσωζε αὐτοὺς ποῦ ἐβλεπαν τὸν ἐχθρό νὰ εἶναι νεκρός καὶ ὅσοι πιστεύουν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει σταυρωθεῖ με τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, ἀν καὶ εἶναι ἀναμάρτητος. Ὁ μέγας Μωϋσῆς λέει: «Θα δεῖτε αὐτόν ποῦ εἶναι ἡ ζωὴ σας νὰ εἶναι κρεμασμένος σὲ ξύλο ἀπέναντί σας»· καὶ ὁ Ἡσαΐας λέει ἐπίσης: «Ὅλη τὴν ἡμέρα ἀπλώσα τὰ χέρια μου σὲ ἀνυπάκουο καὶ ἀντιρρησία λαό». Ὅσοι προσκυνᾶμε αὐτό (τὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ) μακάρι νὰ ἀξιωθοῦμε τὴν κληρονομία τοῦ σταυρωμένου Χριστοῦ. Ἀμήν.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 85. Περί τοῦ προσκυνεῖν κατὰ ἀνατολὰς Οὐχ ἀπλῶς, οὐδ' ὡς ἔτυχε, κατὰ ἀνατολὰς προσκυνοῦμεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου, ἥτοι νοητῆς καὶ αἰσθητῆς συντεθειμέθα φύσεως, διπλὴν καὶ τὴν προσκύνησιν τῷ Δημιουργῷ προσάγομεν, ὥσπερ καὶ τῷ νῷ ψάλλομεν καὶ τοῖς σωματικοῖς χεῖλεσι, καὶ βαπτίζομεθα ὕδατι τε καὶ Πνεύματι, καὶ διπλῶς τῷ Κυρίῳ ἐνούμεθα τῶν μυστηρίων μετέχοντες	Για τὴν προσκύνηση πρὸς τὴν ἀνατολή. Δεν προσκυνᾶμε ἀπλὰ καὶ τυχαία πρὸς τὴν ἀνατολή, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔχουμε πλασθεῖ ἀπὸ ὁρατὴ καὶ ἀόρατη φύση, δηλαδή ἀπὸ νοητὴ καὶ αἰσθητὴ, γι' αὐτὸ καὶ προσφέρουμε στο Δημιουργὸ διπλὴ προσκύνηση, ὅπως ἀκριβῶς ψάλλουμε καὶ με τὸ νου καὶ με τὰ χεῖλη τοῦ σώματος, καὶ ὅπως βαπτίζομαστε με τὸ νερό καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, καὶ ὅπως ἐνωνόμαστε με τὸν Κύριο με διπλὸ τρόπο, καὶ με τὴ μετοχὴ στα μυστήρια καὶ με τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

καὶ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος.
Ἐπεὶ τοίνυν «ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ» νοητόν, καὶ
«ἡλὶος δικαιοσύνης»
καὶ «ἀνατολή» ἐν ταῖς Γραφαῖς ὠνόμασται ὁ
Χριστός, ἀναθετέον
αὐτῷ τὴν ἀνατολὴν εἰς προσκύνησιν· πᾶν γὰρ
καλὸν τῷ Θεῷ
ἀναθετέον, ἐξ οὗ πᾶν ἀγαθὸν ἀγαθύνεται.
Φησὶ δὲ καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ·
«Αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς, ἄσατε τῷ Θεῷ, ψάλατε
τῷ Κυρίῳ
τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ
κατὰ ἀνατολάς».
Ἦτι δὲ φησιν ἡ Γραφή· «Ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς
παράδεισον ἐν Ἑδέμ
κατὰ ἀνατολάς, ἔνθα τὸν ἄνθρωπον, ὃν
ἔπλασεν, ἔθετο»,
ὃν παραβάνατα ἐξώρισεν τοῦ παραδείσου
«ἀπέναντί τε
τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς» κατώκισεν, ἐκ
δυσμῶν δηλαδὴ.
Τὴν οὖν ἀρχαίαν πατρίδα ἐπιζητοῦντες καὶ
πρὸς αὐτὴν ἀτενίζοντες
τῷ Θεῷ προσκυνούμεν.
Καὶ ἡ σκηνὴ δὲ ἡ Μωσαϊκὴ κατὰ ἀνατολάς
εἶχε τὸ καταπέτασμα
καὶ τὸ ἱλαστήριον. Καὶ ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα ὡς
τιμιωτέρα,
ἐξ ἀνατολῶν παρενέβαλε. Καὶ ἐν τῷ
περιωνύμῳ δὲ
τοῦ Σολομώντος ναῷ ἡ τοῦ Κυρίου πύλη
κατὰ ἀνατολάς διέκειτο.
Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Κύριος σταυρούμενος ἐπὶ
δυσμᾶς ἑώρα, καὶ οὕτω
προσκυνούμεν πρὸς αὐτὸν ἀτενίζοντες. Καὶ
ἀναλαμβάνόμενος
πρὸς ἀνατολάς ἀνεφέρετο, καὶ οὕτως αὐτῷ οἱ
ἀπόστολοι
προσεκύνησαν, καὶ οὕτως ἐλεύσεται, ὃν
τρόπον ἐθεάσαντο
αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν, ὡς
αὐτὸς ὁ Κύριος ἔφησεν·
«Ὡςπερ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν
καὶ φθάνει
ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ
Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου».
Αὐτὸν οὖν ἐκδεχόμενοι ἐπὶ ἀνατολάς
προσκυνούμεν. Ἄγραφος δὲ
ἐστὶν ἡ παράδοσις αὕτη τῶν ἀποστόλων·
πολλὰ γὰρ ἀγράφως
ἡμῖν παρέδωκαν.

Επειδὴ, λοιπόν, ὁ Θεὸς εἶναι «νοητό φῶς» καὶ
«ἡλὶος τῆς δικαιοσύνης» καὶ
επειδὴ ὁ Χριστὸς ἔχει μέσα στην Ἀγία Γραφή τὸ
ὄνομα «ἀνατολή», πρέπει
να τοῦ αφιερώσουμε τὴν ἀνατολὴν γιὰ προσκύνησιν·
διότι καθετὶ καλὸ πρέπει
ν' αφιερώνεται στο Θεό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχεται
κάθε ἀγαθόν. Λέει μάλιστα
ὁ προφῆτης Δαβὶδ· «Οἱ βασιλεῖες τῆς γῆς υμνεῖστε
τὸ Θεόν, ψάλατε τὸν Κύριον
ποῦ ἔχει ἀνεβεῖ στὸν ἀνώτατο οὐρανὸ πρὸς τὴν
ἀνατολήν».
Καὶ ἀκόμη λέει ἡ Γραφή· «Ὁ Θεὸς φύτευσε
παράδεισον ἀνατολικά στὴν Ἑδέμ
ὅπου ἐγκατάστησε τὸν ἄνθρωπο ποῦ ἐπλασε»· καὶ
ὅταν αὐτός
ἔκανε τὴν παρακοή, τὸν ἐξόρισε ἀπὸ τὸν
παράδεισον καὶ τὸν ἐγκατάστησε
«ἀπέναντι ἀπὸ τὸν παράδεισον τῆς ἀπολαύσεως»,
δηλαδὴ πρὸς τὴ δύση.
Επιζητούμε, λοιπόν, τὴν πρώτη πατρίδα μας καὶ γι'
βλέπουμε πρὸς αὐτὴν
(ἀνατολικά) καὶ προσκυνούμε τὸ Θεόν.
Καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ Μωϋσῆ εἶχε τὸ καταπέτασμα καὶ
τὸ ἱλαστήριον πρὸς τὴν
ἀνατολή. Καὶ ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, σαν ἡ πιο
ἐκλεκτὴ, ἦταν παραταγμένη
ἀνατολικά. Καὶ στὸ φημισμένο Ναὸ τοῦ
Σολομώντα
ἡ πύλη τοῦ Κυρίου ἦταν πρὸς τὴν ἀνατολή.
Ὁ Κύριος ὅμως, ὅταν σταυρωνόταν, ἐβλεπε πρὸς
τὴ δύση, καὶ ἔτσι τὸν
προσκυνούμε βλέποντας τὸ πρόσωπό του. Καὶ
ὅταν ἀναλήφθηκε, πρὸς τὴν
ἀνατολή ἀνέβαινε, καὶ ἔτσι οἱ Ἀπόστολοι τὸν
προσκύνησαν·
καὶ πάλι ἔτσι θὰ ἔλθει (στὴ Δευτέρα Παρουσία), με
τὸν τρόπο ποῦ τὸν εἶδαν
ν' ἀναλαμβάνεται στὸν οὐρανόν, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ
Κύριος εἶπε·
«Ὅπως ἡ ἀστραπὴ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀνατολή καὶ
φθάνει ἕως τὴ δύση,
ἔτσι θὰ γίνῃ καὶ ἡ (δευτέρα) παρουσία τοῦ Υἱοῦ
τοῦ ἀνθρώπου».
Προσμένοντάς τὸν, λοιπόν, προσκυνούμε
ἀνατολικά. Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ
ἀγραφὴ ἀποστολικὴ παράδοσις· διότι πολλὰ μας
παράδοσαν χωρὶς
να τα γράψουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 86. Περί τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων τοῦ Κυρίου μυστηρίων
Ὁ ἀγαθὸς καὶ πανάγαθος καὶ υπεράγαθος Θεός, ὁ ὅλος ὢν ἀγαθότης, διὰ τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος οὐκ ἠγέσχετο μόνον εἶναι τὸ ἀγαθόν, ἥτοι τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ὑπὸ μηδενὸς μετεχόμενον. Τούτου χάριν ἐποίησε πρῶτον μὲν τὰς νοεράς καὶ οὐρανίους δυνάμεις, εἶτα τὸν ὁρατὸν καὶ αἰσθητὸν κόσμον, εἶτα ἐκ νοεροῦ καὶ αἰσθητοῦ τὸν ἄνθρωπον. Πάντα μὲν οὖν τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα κοινωνοῦσι τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος κατὰ τὸ εἶναι· αὐτὸς γάρ ἐστι τοῖς πᾶσι τὸ εἶναι, ἐπειδὴ «ἐν αὐτῷ εἰσι τὰ ὄντα», οὐ μόνον ὅτι αὐτὸς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι αὐτὰ παρήγαγεν, ἀλλ' ὅτι ἡ αὐτοῦ ἐνέργεια τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα συντηρεῖ καὶ συνέχει· ἐκ περισσοῦ δὲ τὰ ζῶα· κατὰ τε γὰρ τὸ εἶναι καὶ κατὰ τὸ ζῶῃς μετέχειν κοινωνοῦσι τοῦ ἀγαθοῦ. Τὰ δὲ λογικὰ καὶ κατὰ τὰ προειρημένα μὲν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ λογικόν, καὶ ταῦτα μᾶλλον· οἰκειότερα γάρ πῶς εἰσι πρὸς αὐτόν, εἰ καὶ πάντων οὗτος ὑπέρκειται ἀσυγκρίτως. Ὁ μέντοι ἄνθρωπος λογικὸς καὶ αὐτεξούσιος γενόμενος, ἐξουσίαν εἴληφεν ἀδιαλείπτως διὰ τῆς οἰκείας προαιρέσεως ἐνοῦσθαι τῷ Θεῷ, εἴ γε διαμένει ἐν τῷ ἀγαθῷ, τουτέστι τῇ τοῦ κτίσαντος ὑπακοῇ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐν παραβάσει τῆς τοῦ πεποιηκότος αὐτὸν ἐντολῆς γέγονε καὶ θανάτῳ καὶ φθορᾷ ὑποπέπτωκεν, ὁ Ποιητὴς καὶ Δημιουργὸς τοῦ γένους ἡμῶν διὰ σπλάγχνα ἐλέους αὐτοῦ ὡμοιώθη ἡμῖν κατὰ πάντα γενόμενος ἄνθρωπος χωρὶς ἁμαρτίας καὶ ἠνώθη τῇ ἡμετέρᾳ φύσει. Ἐπειδὴ γὰρ μετέδωκεν ἡμῖν τῆς ἰδίας εἰκότος καὶ τοῦ ἰδίου πνεύματος καὶ οὐκ ἐφυλάξαμεν, μεταλαμβάνει αὐτὸς τῆς

Για τα ἁγία καὶ ἀχράντα μυστήρια τοῦ Κυρίου. Ὁ ἀγαθὸς καὶ πανάγαθος καὶ υπεράγαθος Θεός, που ἔχει τὴν πληρότητα τῆς ἀγαθωσύνης, ἐξαιτίας τῆς υπερβολικῆς ἀγαθότητός του, δὲν ἤθελε νὰ ὑπάρχει μόνον ἡ δική του ἀγαθὴ φύση καὶ κανεῖς νὰ μὴν μετέχει σ' αὐτήν. Γι' αὐτὸ το λόγο πρῶτα ἐπλασε τὶς νοερές καὶ οὐράνιες δυνάμεις, ἐπειτα τὸν ὁρατὸ καὶ αἰσθητὸ κόσμον καὶ τέλος τὸν ἄνθρωπον, που ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ νοερό καὶ ἀπὸ αἰσθητὸ μέρος. Ὅλα ὅσα Αὐτὸς δημιούργησε μετέχουν στὴ δική του ἀγαθότητα ὅσον ἀφορᾷ στὴν ὑπαρξή τους· διότι Αὐτὸς τοὺς χάρισε τὴν ὑπαρξή, ἐπειδὴ «τα δημιουργήματα ὑπάρχουν ἀπ' αὐτόν»· ὅχι διότι μόνον Αὐτὸς τα ἔφερε ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξή, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ δική του ἐνέργεια συντηρεῖ καὶ συγκρατεῖ τα δημιουργήματά του. Περισσότερο βέβαια τα ζωντανὰ πλάσματά του· διότι μετέχουν στὸ ἀγαθὸ καὶ λόγῳ τῆς ὑπάρξεώς τους καὶ λόγῳ τῆς μετοχῆς τους στὸ γεγονὸς τῆς ζωῆς. Τα λογικὰ ὄντα πάλι μετέχουν περισσότερο, καὶ στα προαναφερθέντα καὶ στὴ λογική· διότι εἶναι πιο κοντὰ σ' Αὐτόν, ἀν καὶ βέβαια Αὐτὸς τα ξεπερνᾷ σὲ ἀσύγκριτο βαθμό. Ὁ ἄνθρωπος, λοιπόν, μὲ το νὰ γίνεῖ λογικὸς καὶ αὐτεξούσιος, ἔχει πάρει τὴν ἐξουσία νὰ ἐνώνεται συνεχῶς μὲ τὸ Θεὸ μέσῳ τῆς δικῆς του θελήσεως· μὲ τὴν προϋπόθεση βέβαια νὰ παραμένει στὸ ἀγαθὸ, νὰ υπακούει δηλαδὴ στὸ Δημιουργό. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἐγίνε παραβάτης τῆς ἐντολῆς τοῦ Δημιουργοῦ του καὶ ἐπέσε στὴν κατάσταση τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθοράς, ὁ Πλάστης καὶ Δημιουργὸς τοῦ γένους μας, χάρις στὴν πολλή του εὐσπλαγχνία, ἐγίνε ἄνθρωπος ὁμοῖος μὲ μας σὲ ὅλα —εκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία—, καὶ ἐνώθηκε μὲ τὴ φύση μας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μας μετέδωσε τὴν εἰκόνα του καὶ τὸ πνεῦμα του καὶ δὲν τὸ τηρήσαμε, γίνεται ὁ ἴδιος μέτοχος τῆς φτωχῆς καὶ ἀδύναμης φύσεώς μας, γιὰ νὰ μας καθαρῇ καὶ νὰ μας κάνει

πτωχῆς καὶ ἀσθενοῦς
ἡμῶν φύσεως, ἵνα ἡμᾶς καθάρῃ καὶ
ἀφθαρτίσῃ καὶ μετόχους πάλιν
τῆς αὐτοῦ καταστάσεως θεότητος.
Ἔδει δὲ μὴ μόνον τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας
φύσεως ἐν μετοχῇ
γενέσθαι τοῦ κρείττονος, ἀλλὰ καὶ πάντα τὸν
βουλούμενον
ἄνθρωπον καὶ δευτέραν γέννησιν γεννηθῆναι
καὶ τραφῆναι
τροφὴν ξένην καὶ τῇ γεννήσῃ πρόσφορον καὶ
οὕτω φθάσαι
τὸ μέτρον τῆς τελειότητος. Διὰ μὲν τῆς αὐτοῦ
γεννήσεως,
ἦτοι σαρκώσεως καὶ τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ
πάθους
καὶ τῆς ἀναστάσεως ἠλευθέρωσε τὴν φύσιν
τῆς ἁμαρτίας
τοῦ προπάτορος, τοῦ θανάτου, τῆς φθορᾶς,
καὶ τῆς ἀναστάσεως
ἀπαρχὴ γέγονε καὶ ὁδὸν καὶ τύπον ἑαυτὸν καὶ
ὑπογραμμὸν τέθεικεν,
ἵνα καὶ ἡμεῖς τοῖς αὐτοῦ ἀκολουθήσαντες
ἴχνεσι γενώμεθα θέσει,
ὅπερ αὐτός ἐστι φύσει, υἱοὶ καὶ κληρονόμοι
Θεοῦ καὶ αὐτοῦ
συγκληρονόμοι. Ἔδωκεν οὖν ἡμῖν, ὡς ἔφην,
γέννησιν δευτέραν,
ἵνα ὥσπερ γεννηθέντες ἐκ τοῦ Ἀδάμ
ὡμοιωθῆμεν αὐτῷ,
κληρονομήσαντες τὴν κατάραν καὶ τὴν
φθοράν, οὕτω καὶ ἐξ αὐτοῦ
γεννηθέντες, ὁμοιωθῶμεν αὐτῷ καὶ
κληρονομήσωμεν
τὴν τε ἀφθαρσίαν καὶ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν
δόξαν αὐτοῦ.
Ἐπειδὴ δὲ πνευματικός ἐστιν οὗτος ὁ Ἀδάμ,
ἔδει καὶ τὴν γέννησιν
πνευματικὴν εἶναι, ὁμοίως καὶ τὴν βρῶσιν·
ἀλλ' ἐπειδὴ διπλοὶ
τινὲς ἐσμεν καὶ σύνθετοι, δεῖ καὶ τὴν γέννησιν
διπλὴν εἶναι,
ὁμοίως καὶ τὴν βρῶσιν σύνθετον. Ἡ μὲν οὖν
γέννησις ἡμῖν δι' ὕδατος
καὶ Πνεύματος δέδοται, φημί δὴ τοῦ ἁγίου
βαπτίσματος, ἥ δὲ βρῶσις
αὐτός ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστὸς
ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς.
Μέλλων γὰρ τὸν ἐκούσιον ὑπὲρ ἡμῶν
καταδέχεσθαι θάνατον
ἐν τῇ νυκτί, ἐν ᾗ ἑαυτὸν παρεδίδου, διαθήκην

ἀφθαρτους καὶ μετόχους
καὶ πάλιν τῆς θεότητός του.
Ἐπρεπε, λοιπόν, ὄχι μόνον ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς
φύσεώς μας (ὁ Ἀδάμ)
να μετᾶσχει στο ἀνώτερο (Θεό), ἀλλὰ καὶ κάθε
ἄνθρωπος που θέλει,
να μπορεῖ νὰ ξαναγεννηθεῖ γιὰ δευτέρη φορὰ καὶ
να τραφεῖ με ξένη τροφή
καὶ κατάλληλη γιὰ τὴν ἀναγέννησίν του, καὶ ἔτσι νὰ
φθάσει
στὴν τελειότητα. Με τὴ γέννησίν του βέβαια,
δηλαδή με τὴ σάρκωση, τὸ βάπτισμα, τὸ πάθος
καὶ τὴν ἀνάστασίν του ἐλευθέρωσε τὴ φύσιν τοῦ
προπάτορά μας
ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, τὸ θάνατο καὶ τὴ φθορά καὶ ἐγένε
ἡ πρώτη ἀρχὴ
τῆς ἀναστάσεως· ἔκανε τὸν ἑαυτό του παράδειγμα,
τύπο καὶ υπογραμμὸ,
ὥστε κι ἐμεῖς ν' ἀκολουθήσουμε στ' ἀχνάρια του·
καὶ, ἐνῶ αὐτός εἶναι
φυσικὸς γιὸς, ἐμεῖς νὰ γίνουμε θεοὶ γιοὶ καὶ
κληρονόμοι τοῦ Θεοῦ καὶ
συγκληρονόμοι δικοὶ του. Μας χάρισε, ὅπως εἶπα,
δευτέρη γέννηση,
ὥστε ὅπως, ὅταν γεννηθήκαμε ἀπὸ τὸν Ἀδάμ,
γίναμε ὁμοιοὶ του
καὶ κληρονομήσαμε τὴν τιμωρία καὶ τὴ φθορά,
ἔτσι καὶ τώρα
που γεννηθήκαμε ἀπ' Αὐτόν, νὰ γίνουμε ὁμοιοὶ
δικοὶ Του καὶ
νὰ κληρονομήσουμε τὴν ἀφθαρσία, τὴν εὐλογία
καὶ τὴ δόξα του.
Ακόμη, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὁ Ἀδάμ εἶναι πνευματικός,
ἔπρεπε καὶ ἡ γέννησίν του
νὰ εἶναι πνευματικὴ· τὸ ἴδιο καὶ ἡ τροφή του. Ἀλλὰ
ἐπειδὴ ὀρισμένοι εἴμαστε
διπλοὶ καὶ σύνθετοι, πρέπει καὶ ἡ γέννησίν μας νὰ
εἶναι διπλή, τὸ ἴδιο
καὶ ἡ τροφή μας σύνθετη. Ἡ γέννηση βέβαια μας
δόθηκε με τὸ νερό καὶ τὸ
Ἅγιο Πνεῦμα, ἐννοῶ δηλαδή με τὸ ἅγιο βάπτισμα·
ἡ τροφή μας ὁμως εἶναι
ὁ ἴδιος ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς που κατέβηκε ἀπὸ τὸν
οὐρανό, ὁ Κύριός μας
Ἰησοῦς Χριστός.
Διότι, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ καταδεχθεῖ τὸν ἐκούσιον
θάνατο γιὰ χάριν μας,
τὴ νύχτα που θὰ παρέδιδε τὸν ἑαυτό του ἀφήσε νέα
διαθήκη
στους ἁγίους μαθητὲς καὶ ἀποστόλους του καὶ
μέσω αὐτῶν
σε ὅλους ὅσοι πιστεύουν σ' αὐτόν. Στὸ υπερῶο,

καινήν διέθετο
τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις καὶ
δι' αὐτῶν
πᾶσι τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν. Ἐν τῷ
ὑπερώῳ τοίνυν
τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου Σιών τὸ παλαιὸν πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ φαγὼν καὶ πληρώσας τὴν παλαιὰν
διαθήκην νίπτει
τῶν μαθητῶν τοὺς πόδας, σύμβολον τοῦ
ἁγίου βαπτίσματος
παρεχόμενος. Εἶτα κλάσας ἄρτον ἐπεδίδου
αὐτοῖς λέγων·
«Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ
ὑπὲρ ὑμῶν κλόμενον
εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν». Ὁμοίως δὲ λαβὼν τὸ
ποτήριον ἐξ οἴνου
καὶ ὕδατος μετέδωκεν αὐτοῖς λέγων· «Πίετε ἐξ
αὐτοῦ πάντες·
τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα τῆς καινῆς διαθήκης
τὸ ὑπὲρ ὑμῶν
ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν· τοῦτο
ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν
ἀνάμνησιν. Ὅσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον
τοῦτον
καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον
τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
καταγγέλλετε καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ
ὁμολογεῖτε, ἕως ἂν ἔλθῃ».
Εἰ τοίνυν «ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ζῶν ἐστὶ καὶ
ἐνεργῆς» καὶ «πάντα,
ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος, ἐποίησεν»· εἰ εἶπε·
«Γενηθῆτω φῶς,
καὶ ἐγένετο· γενηθῆτω στερέωμα, καὶ
ἐγένετο»· εἰ «τῷ λόγῳ Κυρίου
οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι
τοῦ στόματος αὐτοῦ
πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν»· εἰ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ
ὕδωρ τε καὶ πῦρ
καὶ ἄῃρ καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν τῷ λόγῳ
Κυρίου συνετελέσθησαν
καὶ τοῦτο δὴ τὸ πολυθρύλλητον ζῶον ὁ
ἄνθρωπος· εἰ θελήσας αὐτὸς
ὁ Θεὸς Λόγος ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ τὰ τῆς
Ἀγίας Αἰιπαρθένου
καθαρά καὶ ἀμώμητα αἵματα ἐαυτῷ ἀσπόρως
σάρκα ὑπεστήσατο,
οὐ δύναται τὸν ἄρτον ἐαυτοῦ σῶμα ποιῆσαι
καὶ τὸν οἶνον
καὶ τὸ ὕδωρ αἷμα;
Εἶπεν ἐν ἀρχῇ· «Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνην
χόρτου», καὶ μέχρι

λοιπόν,
τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου Σιών, ἀφοῦ ἔφαγε το παλαιό
Πάσχα με τους μαθητές
του και ολοκλήρωσε την Παλαιά Διαθήκη, στη
συνέχεια νίπτει
τα πόδια των μαθητών του, παραδίδοντας σύμβολο
του ἁγίου βαπτίσματος.
Ἐπειτα ἔκοψε τον ἄρτο και τον μοίρασε σ' αυτούς
λέγοντας:
«Πάρτε να φάτε, αυτό είναι το σῶμα μου που
κόπηκε (θυσιάστηκε) για τη
συγχώρεση των ἁμαρτιῶν σας». Παρόμοια, πήρε
και το ποτήριο με κρασί
και νερό και τους το πρόσφερε λέγοντας: «Όλοι να
πιείτε απ' αυτό·
αυτό είναι το αἷμα της νέας διαθήκης που χύνεται
για σας, να συγχωρεθούν
οι ἁμαρτίες σας· αυτό να το κάνετε για να με
θυμάστε.
Ὅσες φορές δηλαδή τρώτε αυτόν τον ἄρτο και
πίνετε αυτό
το ποτήριο, κηρύσσετε το θάνατο του Υἱοῦ του
ἀνθρώπου και ὁμολογεῖτε
την ἀνάστασή του, ἕως να ἔλθει (πάλι με τη
δευτέρα παρουσία του).
Εάν, λοιπόν, «ο λόγος του Θεοῦ είναι ζωντανός και
δραστικός» και
«ο Κύριος ἔκανε ὅλα ὅσα θέλησε», και ἀκόμη ὅταν
εἶπε «να γίνει φῶς,
και ἐγινε και να γίνει το στερέωμα, και ἐγινε»·
«εάν οι ουρανοὶ στερεώθηκαν
με το λόγο του Κυρίου, και ὅλη η δύναμή τους
στηρίζεται στο πνεῦμα
που βγήκε ἀπὸ το στόμα του»· εἰ ὁ ουρανός, η
γῆ, το νερό, η φωτιά,
ο αέρας και ὅλα τα συναφή τους δημιουργήθηκαν
με το λόγο του Κυρίου,
ἀκόμη και αυτή η αξιοθαύμαστη ὑπαρξη, ο
ἄνθρωπος· εἰ με τη θέλησή του
ο ἴδιος ο Θεὸς Λόγος ἐγινε ἄνθρωπος και ἔκανε
χωρὶς ἀνδρικό σπέρμα
σάρκα του τα καθαρά και ἀμόλυντα αἵματα της
Ἀγίας Αἰιπαρθένου,
πῶς θα του εἶναι ἀδύνατο να μεταβάλει τον ἄρτο
σε σῶμα του και το κρασί
και το νερό σε αἷμα του;
Εἶπε στην ἀρχή (της δημιουργίας): «Ἡ γῆ να βγάλει
χορτάρι»· και μέχρι τώρα
με τη βροχή που πέφτει η γῆ βγάζει τα ἴδια χόρτα,
διότι η θεία ἐντολή την παρακινεῖ και της δίνει
δύναμη.
Εἶπε ο Θεός: «Αὐτό εἶναι το σῶμα μου», και «αυτό

τοῦ νῦν τοῦ ὑετοῦ γινομένου ἐξάγει τὰ ἴδια βλαστήματα
τῷ θεῷ συνελαυνομένη καὶ δυναμουμένη προστάγματι.
Εἶπεν ὁ Θεός· «Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα», καί·
«Τοῦτό μου ἐστὶ
τὸ αἷμα», καί· «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν
ἀνάμνησιν»
καὶ τῷ παντοδυνάμῳ αὐτοῦ προστάγματι, ἕως
ἂν ἔλθῃ, γίνεται·
οὕτω γὰρ εἶπεν· «Ἔως ἂν ἔλθῃ». Καὶ γίνεται
ὑετὸς τῇ καινῇ ταύτῃ
γεωργίᾳ διὰ τῆς ἐπικλήσεως ἢ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος ἐπισκιάζουσα
δύναμις· ὥσπερ γὰρ πάντα, ὅσα ἐποίησεν, ὁ
Θεὸς τῇ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος ἐνέργειᾳ ἐποίησεν, οὕτω καὶ νῦν ἡ
τοῦ Πνεύματος
ἐνέργεια τὰ ὑπὲρ φύσιν ἐργάζεται, ἃ οὐ
δύναται χωρῆσαι,
εἰ μὴ μόνῃ πίστις. «Πῶς ἔσται μοι τοῦτο»,
φησὶν ἡ ἀγία Παρθένος,
«ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;» Ἀποκρίνεται
Γαβριήλ ὁ ἀρχάγγελος·
«Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ
δύναμις ὑψίστου
ἐπισκιάσει σοι». Καὶ νῦν ἐρωτᾷ· Πῶς ὁ
ἄρτος γίνεται σῶμα Χριστοῦ
καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ αἷμα Χριστοῦ; Λέγω
σοι καὶ γώ·
Πνεῦμα ἅγιον ἐπιφοιτᾷ καὶ ταῦτα ποιεῖ τὰ
ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν.
Ἄρτος δὲ καὶ οἶνος παραλαμβάνεται· οἶδε γὰρ
ὁ Θεός
τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθενεῖαν, ὡς τὰ πολλὰ γὰρ
τὰ μὴ κατὰ τὴν συνήθειαν τετριμμένα
ἀποστρέφεται δυσχεραίνουσα·
τῇ οὖν συνήθει συγκαταβάσει κεχρημένος διὰ
τῶν συνήθων
τῆς φύσεως ποιεῖ τὰ ὑπὲρ φύσιν· καὶ ὥσπερ
ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος,
ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ὕδατι λούεσθαι
καὶ ἐλαίῳ χρίεσθαι,
συνέζευξε τῷ ἐλαίῳ καὶ ὕδατι τὴν χάριν τοῦ
Πνεύματος
καὶ ἐποίησεν αὐτὸ λουτρὸν ἀναγεννήσεως,
οὕτως, ἐπειδὴ ἔθος
τοῖς ἀνθρώποις ἄρτον ἐσθίειν ὕδωρ τε καὶ
οἶνον πίνειν,
συνέζευξεν αὐτοῖς τὴν αὐτοῦ θεότητα καὶ
πεποίηκεν αὐτὰ σῶμα
καὶ αἷμα αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῶν συνήθων καὶ κατὰ

εἶναι το αἷμα μου»,
καὶ «αὐτὸ να το κάνετε για να με θυμάσθε»· καὶ
πράγματι,
με το παντοδύναμο πρόσταγμά του, αὐτὸ γίνεται
ἕως να ἔλθει πάλι.
Διότι ἔτσι εἶπε· «ἕως οὔτου ἔλθει». Καὶ πέφτει
βροχή για τη νέα
καλλιέργεια με την ἐπίκληση της δυνάμεως του
Ἁγίου Πνεύματος που ὅλα
τα σκεπάζει. Ὅπως δηλαδή ὅλα, ὅσα ο Θεός
ἐφτιαξε, τα ἐφτιαξε με την
ἐνέργεια του Ἁγίου Πνεύματος, ἔτσι καὶ τώρα ἡ
ἐνέργεια του Πνεύματος
πραγματοποιεῖ τα υπερφυσικά, τα οποία δεν μπορεῖ
να τα χωρέσει ο νους,
παρὰ μόνον ἡ πίστις. «Πῶς θα μου συμβεῖ αὐτό,
αφοῦ δεν ἔχω σχέση
με ἄνδρα;», αναρωτιέται ἡ ἀγία Παρθένος. «Τῆς
απαντᾷ ο ἀρχάγγελος
Γαβριήλ: «Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θα σε επισκεφτεῖ καὶ ἡ
δύναμη τοῦ ὑψίστου Θεοῦ
θα σε σκεπάσει». Καὶ συ τώρα ρωτᾷς: πῶς ὁ ἄρτος
γίνεται σῶμα Χριστοῦ
καὶ το κρασί καὶ το νερό αἷμα Χριστοῦ; Σου
απαντᾷ ἐγώ: τὸ Ἅγιο Πνεῦμα
τα επιφοιτᾷ καὶ τα μεταβάλλει υπερβαίνοντας τὴ
λογικὴ καὶ τὴ σκέψη.
ΠΑίρνουμε (στὴ μετάληψη) ἄρτο καὶ οἶνο· διότι ὁ
Θεὸς γνωρίζει
τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία, ἡ ὁποία ἀποφεύγει
συνήθως αὐτὰ τα ὁποία
δεν τα γνώρισε με τὴ χρῆση, αφοῦ τὴ
στενοχωροῦν.
Δείχνοντας, λοιπόν, τὴ γνωστὴ τοῦ συγκατάβαση
πραγματοποιεῖ
τα υπερφυσικά με μέσα γνωστά στὴ φύση μας. Καὶ
ὅπως στὸ βάπτισμα,
ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι συνηθίζουν νὰ λούζονται με
νερό καὶ νὰ χρίονται με λάδι,
σύνδεσε με τὸ λάδι καὶ τὸ νερό τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος
καὶ τὸ ἔκανε λουτρό ἀναγεννήσεως, ἔτσι κι ἐδῶ,
ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι
συνήθως τρώνε ψωμί καὶ πίνουν νερό,
σύνδεσε μ' αὐτὰ τα δύο τὴ θεότητά τοῦ καὶ τα
μετέβαλε σε σῶμα καὶ αἷμα
δικό τοῦ, ὥστε με τα συνηθισμένα καὶ φυσικά
νὰ οδηγοῦμαστε στα υπερφυσικά.
Τὸ σῶμα που (κοινωνάμε) καὶ προήλθε ἀπὸ τὴν
ἀγία Παρθένο εἶναι ἀληθινά
σῶμα ἐνωμένο με τὴ θεία φύση· δεν κατεβαίνει
ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸ σῶμα που

φύσιν
ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενώμεθα.
Σῶμά ἐστιν ἀληθῶς ἠνωμένον θεότητι, τὸ ἐκ
τῆς ἁγίας Παρθένου
σῶμα, οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ ἀναληφθὲν
ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται,
ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος
μεταποιεῖται εἰς σῶμα καὶ αἷμα
Θεοῦ. Εἰ δὲ τὸν τρόπον ἐπιζητεῖς, πῶς γίνεται,
ἄρκει σοι ἀκοῦσαι,
ὅτι διὰ Πνεύματος Ἁγίου, ὥσπερ καὶ ἐκ τῆς
ἁγίας Θεοτόκου
διὰ Πνεύματος Ἁγίου ἐαυτῷ καὶ ἐν ἐαυτῷ ὁ
Κύριος σάρκα
ὑπεστήσατο· καὶ πλέον οὐδὲν γινώσκωμεν,
ἀλλ' ὅτι ὁ Λόγος
τοῦ Θεοῦ ἀληθῆς καὶ ἐνεργῆς ἐστι καὶ
παντοδύναμος,
ὁ δὲ τρόπος ἀνεξερεύνητος.
Οὐ χεῖρον δὲ καὶ τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι, ὥσπερ
φυσικῶς διὰ τῆς βρώσεως
ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ διὰ τῆς
πόσεως εἰς σῶμα καὶ αἷμα
τοῦ ἐσθίουτος καὶ πίνοντος μεταβάλλεται, καὶ
οὐ γίνεται ἕτερον
σῶμα παρὰ τὸ πρότερον αὐτοῦ σῶμα, οὕτως
ὁ τῆς προθέσεως
ἄρτος, οἶνός τε καὶ ὕδωρ διὰ τῆς ἐπικλήσεως
καὶ ἐπιφοιτήσεως
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπερφυῶς μεταποιεῖται
εἰς τὸ σῶμα
τοῦ Χριστοῦ καὶ αἷμα, καὶ οὐκ εἰσι δύο, ἀλλ'
ἓν καὶ τὸ αὐτό.
Γίνεται τοίνυν τοῖς πίστει ἀξίως
μεταλαμβάνουσιν
εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον καὶ
εἰς φυλακτήριον
ψυχῆς τε καὶ σώματος, τοῖς δὲ ἐν ἀπιστίᾳ
ἀναξίως μετέχουσιν
εἰς κόλασιν καὶ τιμωρίαν, καθάπερ καὶ ὁ τοῦ
Κυρίου θάνατος
τοῖς μὲν πιστεύουσι γέγονε ζωὴ καὶ ἀφθαρσία
εἰς ἀπόλαυσιν
τῆς αἰωνίου μακαριότητος, τοῖς δὲ ἀπειθοῦσι
καὶ τοῖς κυριοκτόνοις
εἰς κόλασιν καὶ τιμωρίαν αἰώνιον.
Οὐκ ἔστι τύπος ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος τοῦ
σώματος καὶ αἵματος
τοῦ Χριστοῦ –μὴ γένοιτο–, ἀλλ' αὐτὸ τὸ
σῶμα τοῦ Κυρίου
τεθεωμένον, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰπόντος·
«Τοῦτό μού ἐστι» οὐ τύπος

ἀναλήφθηκε, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος
μεταβάλλονται σε σῶμα καὶ
αἷμα Θεοῦ. Καὶ εἰάν θέλεις να μάθεις τον τρόπο –
πῶς γίνεται–, σου ἀρκεῖ
ν' ακοῦσεις ὅτι γίνεται ἀπὸ το Ἁγιο Πνεύμα· ὅπως
ακριβῶς ὁ Κύριος
πήρε γιὰ τον εαυτό του σάρκα ἀπὸ την ἁγία
Θεοτόκο μέσω του Ἁγίου
Πνεύματος. Καὶ δεν γνωρίζουμε τίποτε
περισσότερο, ἀλλὰ μόνον
ὅτι ὁ Λόγος του Θεοῦ εἶναι ἀληθινός, δραστήριος
καὶ παντοδύναμος,
ἐνῶ ὁ τρόπος (τῆς σαρκώσεως) ἀνεξερεύνητος.
Καλὸ εἶναι να πούμε καὶ το ἐξῆς, ὅτι, ὅπως εἶναι
φυσιολογικὸ στο φαγητὸ
το ψωμί, το κρασί καὶ το νερό με την πρόσληψή
τους να μεταβάλλονται
σε σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ που τα τρώει καὶ τα πίνει,
καὶ δεν σχηματίζεται
διαφορετικὸ σῶμα ἀπὸ το προηγούμενο, ἐτσι καὶ ὁ
ἄρτος τῆς προθέσεως,
το κρασί καὶ το νερό με την ἐπίκληση καὶ την
ἐπιφοίτηση
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταποιούνται με
υπερφυσικὸ τρόπο στο σῶμα
καὶ το αἷμα του Χριστοῦ· καὶ δεν εἶναι δύο
σώματα, ἀλλὰ ἓνα καὶ το ἴδιο.
Καὶ γίνεται σ' αὐτοὺς που με πίστη μεταλαμβάνουν
επάξια
ἄφεση των ἁμαρτιῶν, αἰώνια ζωὴ καὶ φυλακτήριον
τῆς ψυχῆς καὶ του σώματός τους, ἐνῶ, σε ὅσους με
ἀπιστία κοινωνοῦν
ἀνάξια, γίνεται κολαστήριον καὶ τιμωρία· ὅπως καὶ
ὁ θάνατος του Κυρίου
ἐγίνε στους πιστοὺς ζωὴ καὶ ἀφθαρσία γιὰ ν'
ἀπολαύσουν
την αἰώνια μακαριότητα, ἐνῶ στους ἀνυπάκουους
καὶ φονιάδες του Κυρίου
ἐγίνε τιμωρία καὶ αἰώνια κόλαση.
Ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος δεν εἶναι πρότυπο του
σώματος καὶ αἵματος
του Χριστοῦ –αλίμονο–, ἀλλὰ εἶναι το ἴδιο το
θεωμένο σῶμα του Κυρίου,
ὅπως το εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος: «Αὐτό εἶναι το
σῶμα μου», ὄχι πρότυπο
του σώματος, καὶ ὄχι πρότυπο του αἵματος ἀλλὰ
«το αἷμα μου»·
καὶ πρὶν πει αὐτό, εἶχε πει στους Ἰουδαίους, ὅτι,
«εἰάν δεν φάτε τὴ σάρκα
του Υἱοῦ του ἀνθρώπου, δεν θα ἔχετε αἰώνια ζωὴ.
Διότι ἡ σάρκα μου εἶναι ἀληθινὸ φαγητό καὶ το
αἷμα μου ἀληθινὸ ποτό»·

τοῦ σώματος ἀλλὰ «τὸ σῶμα», καὶ οὐ τύπος τοῦ αἵματος ἀλλὰ «τὸ αἷμα», καὶ πρὸ τούτου τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι, «εἰ μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἔχετε ζωὴν αἰώνιον. Ἦ γὰρ σὰρξ μου ἀληθὴς ἐστὶ βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθὴς ἐστὶ πόσις», καὶ πάλιν· «Ὁ τρώγων με ζήσεται». Διὸ μετὰ παντὸς φόβου καὶ συνειδήσεως καθαρᾶς καὶ ἀδιστακτοῦ πίστεως προσέλθωμεν, καὶ πάντως ἔσται ἡμῖν, καθὼς πιστεύομεν, μὴ διστάζοντες. Τιμήσωμεν δὲ αὐτὸ πάση καθαρότητι, ψυχικῇ τε καὶ σωματικῇ· διπλοῦν γὰρ ἐστὶ. Προσέλθωμεν αὐτῷ πόθῳ διακαεῖ καὶ σταυροειδῶς τὰς παλάμας τυπώσαντες τοῦ ἐσταυρωμένου τὸ σῶμα ὑποδεξώμεθα· καὶ ἐπιθέντες ὀφθαλμοὺς καὶ χεῖλη καὶ μέτωπα τοῦ θείου ἄνθρακος μεταλάβωμεν, ἵνα τὸ πῦρ τοῦ ἐν ἡμῖν πόθου προσλαβὼν τὴν ἐκ τοῦ ἄνθρακος πύρωσιν καταφλέξῃ ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας καὶ φωτίσῃ ἡμῶν τὰς καρδίας καὶ τῇ μετουσίᾳ τοῦ θείου πυρὸς πυρωθῶμεν καὶ θεωθῶμεν. Ἄνθρακα εἶδεν Ἡσαΐας· ἄνθραξ δὲ ξύλον λιτὸν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἡνωμένον πυρί· οὕτως καὶ ὁ ἄρτος τῆς κοινωνίας οὐκ ἄρτος λιτός ἐστιν, ἀλλ' ἡνωμένος θεότητι· σῶμα δὲ ἡνωμένον θεότητι οὐ μία φύσις ἐστίν, ἀλλὰ μία μὲν τοῦ σώματος, τῆς δὲ ἡνωμένης αὐτῷ θεότητος ἑτέρα· ὥστε τὸ συναμφοτέρον οὐ μία φύσις, ἀλλὰ δύο. Ἄρτω καὶ οἶνῳ ἐδεξιοῦτο Μελχισεδέκ τὸν Ἀβραάμ ἐκ τῆς τῶν ἀλλοφύλων κοπῆς ὑποστρέφοντα, ὁ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου. Ἐκείνη ἡ τράπεζα ταύτην τὴν μυστικὴν προεικόνιζε τράπεζαν, ὃν τρόπον ἐκεῖνος ὁ ἱερεὺς τοῦ ἀληθινοῦ ἀρχιερέως Χριστοῦ τύπος ἦν καὶ εἰκόνισμα· «Σὺ» γάρ, φησὶν, «ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Τοῦτον τὸν ἄρτον οἱ ἄρτοι εἰκόνιζον τῆς προθέσεως. Αὕτη γάρ

καὶ αλλοῦ εἶπε· «Αὐτὸς που με τρώει θα ζεῖ». Γι' αὐτὸ με κάθε φόβο, με καθαρὴ συνείδηση καὶ αμετεώριστη πίστιν ας πλησιάσουμε· καὶ ὁποσδήποτε, εἴαν δὲν ἀμφιβάλλουμε, θα συμβεῖ σε μας ἀνάλογα με τὴν πίστιν μας. Καὶ ας τιμήσουμε αὐτὸ με κάθε καθαρότητα, ψυχικὴ καὶ σωματικὴ· διότι εἶναι διπλό. Ἀς το πλησιάσουμε με θερμὸ πόθο, καὶ σταυρώνοντας τὶς παλάμες τῶν χειρῶν μας νὰ δεχθούμε τὸ σῶμα τοῦ σταυρωμένου (Κυρίου)· νὰ προσηλώσουμε τὰ μάτια, τὰ χεῖλη καὶ τὰ μέτωπα καὶ νὰ μεταλάβουμε τὸ θεῖο ἄνθρακα, ὥστε ἡ φωτιά τοῦ πόθου μας νὰ ενωθεῖ με τὴν φωτιά τοῦ ἄνθρακα, νὰ κατακάψει τὶς ἁμαρτίες μας καὶ νὰ φωτίσει τὶς καρδιές μας· ἔτσι, με τὴ μετοχὴ μας στὴ θεῖα φωτιά νὰ πυρποληθούμε καὶ νὰ θεωθούμε. Ὁ Ἡσαΐας εἶδε ἄνθρακα· καὶ ὁ ἄνθρακας δὲν εἶναι ἀπλὸ ξύλο, ἀλλὰ ἐνωμένο με φωτιά· ἔτσι καὶ ὁ ἄρτος τῆς θείας κοινωνίας δὲν εἶναι ἀπλὸς ἄρτος, ἀλλὰ ἐνωμένος με τὴ θεότητα. Καὶ τὸ σῶμα που ἔχει ἐνωθεῖ με τὴ θεότητα, δὲν εἶναι μία φύση, ἀλλὰ ἄλλη εἶναι ἡ φύση τοῦ σώματος καὶ ἄλλη ἡ φύση τῆς θεότητος που εἶναι ἐνωμένη μ' αὐτό· ἐπομένως, εἶναι καὶ τὰ δύο μαζί, ὄχι μία ἀλλὰ δύο φύσεις. Ὁ Μελχισεδέκ, ὁ ἱερεὺς τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, φιλοξένησε τὸν Ἀβραάμ με ἄρτο καὶ οἶνο, ὅταν ἐκεῖνος ἐπέστρεφε ἀπὸ τὴ σφαγὴ τῶν ἀλλοεθνῶν. Ἡ τράπεζα ἐκείνη προεικόνιζε αὐτὴ τὴ μυστικὴ τράπεζα, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ὁ ἱερεὺς ἦταν τύπος καὶ εἰκόνα τοῦ ἀληθινοῦ ἀρχιερέα Χριστοῦ. Διότι εἶπε (για τὸ Χριστό): «Σὺ εἶσαι αἰώνιος ἱερεὺς σύμφωνα με τὸν τύπο τοῦ Μελχισεδέκ». Καὶ οἱ ἄρτοι τῆς προθέσεως ἀπεικόνιζαν αὐτὸν τὸν ἄρτο. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ καθαρὴ θυσία, ἡ ἀναίμακτη δηλαδή, τὴν ὁποία μέσω τοῦ προφήτη ὀρίσε ὁ Κύριος νὰ του τὴν προσφέρουμε ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ ἕως τὴ δύση τοῦ ἡλίου. Εἶναι τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ που συνιστᾶ τὴν ψυχὴ

ἐστιν ἡ καθαρὰ θυσία,
δηλαδή καὶ ἀναίμακτος, ἣν ἀπὸ ἀνατολῶν
ἡλίου μέχρι δυσμῶν
αὐτῷ προσφέρεσθαι διὰ τοῦ προφήτου ὁ
Κύριος ἔφησε.
Σῶμά ἐστι καὶ αἷμα Χριστοῦ εἰς σύστασιν τῆς
ἡμετέρας ψυχῆς τε
καὶ σώματος χωροῦν, οὐ δαπανώμενον, οὐ
φθειρόμενον,
οὐκ εἰς ἀφεδρώνα χωροῦν –μὴ γένοιτο–, ἀλλ’
εἰς τὴν ἡμῶν οὐσίαν τε
καὶ συντήρησιν, βλάβης παντοδαποῦς
ἀμυντήριον, ῥύπου παντός
καθαρτήριον· ἂν μὲν χρυσὸν λάβῃ κίβδηλον,
διὰ τῆς κριτικῆς
πυρώσεως καθαίρει, ἵνα μὴ ἐν τῷ μέλλοντι
σὺν τῷ κόσμῳ
κατακριθῶμεν. Καθαίρει γὰρ νόσους καὶ
παντοίας ἐπιφοράς,
καθὼς φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Εἰ γὰρ
ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν,
οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. Κρινόμενοι δὲ ὑπὸ
Κυρίου παιδευόμεθα,
ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν». Καὶ
τοῦτο ἐστίν, ὃ λέγει·
«Ὡστε ὁ μετέχων τοῦ σώματος καὶ τοῦ
αἵματος τοῦ Κυρίου
ἀναξίως κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει». Δι’
αὐτοῦ καθαιρόμενοι
ἐνούμεθα τῷ σώματι τοῦ Κυρίου καὶ τῷ
Πνεύματι αὐτοῦ
καὶ γινόμεθα σῶμα Χριστοῦ.
Οὗτος ὁ ἄρτος ἐστίν ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μέλλοντος
ἄρτου, ὅς ἐστιν
ὁ ἐπιούσιος· τὸ γὰρ «ἐπιούσιον» δηλοῖ ἢ τὸν
μέλλοντα, τούτέστιν
τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἢ τὸν πρὸς
συντήρησιν τῆς οὐσίας ἡμῶν
λαμβάνομενον. Εἴτε οὖν οὕτως, εἴτε οὕτως, τὸ
τοῦ Κυρίου σῶμα
προσφυῶς λεχθήσεται· πνεῦμα γὰρ ζωοποιοῦν
ἐστίν ἡ σὰρξ
τοῦ Κυρίου, διότι ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος
συνελήφθη·
«τὸ γὰρ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος
πνευμά ἐστι».
Τοῦτο δὲ λέγω οὐκ ἀναιρῶν τὴν τοῦ σώματος
φύσιν,
ἀλλὰ τὸ ζωοποιὸν καὶ θεῖον τούτου δηλῶσαι
βουλόμενος.
Εἰ δὲ καὶ τινες «ἀντίτυπα» τοῦ σώματος καὶ
τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου

καὶ το σῶμα μας, χωρίς να δαπανάται καὶ να
φθείρεται
ἢ ν’ αποβάλλεται στον αφεδρώνα –ποτέ να μην
γίνει κάτι τέτοιο– ἀλλὰ
συνιστά τὴν οὐσία μας καὶ τὴ συντηρεῖ· αποτελεί
οχύρωμα γιὰ κάθε εἶδους
βλάβη καὶ καθατήριο κάθε ἀκαθαρσίας. Ἀν
βέβαια δεχθεῖ νοθευμένο
χρυσάφι, τὸ καθαρίζει με τὴν φωτιά τῆς κρίσεως,
γιὰ να μην καταδικασθούμε
στὴ μέλλουσα κρίση μαζί με τὸν κόσμον. Καθαρίζει
δηλαδή με ἀρρώστειες
καὶ κάθε λογῆς ἐπιθέσεις, ὅπως λέει ὁ θεῖος
ἀπόστολος· «Εἰάν κρίναμε τὸν
εαυτό μας, δεν θα κρινόμασταν. Κι ὅταν
κρινόμαστε, ὁ Κύριος μας τιμωρεῖ,
γιὰ να μην κατακριθούμε μαζί με τὸν κόσμον». Καὶ
αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο που λέει·
«Επομένως, αὐτὸς που κοινωνεῖ ἀνάξια τὸ σῶμα
καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου,
τρώει καὶ πίνει καταδίκη γιὰ τὸν εαυτό του».
Καθαριζόμαστε μ’ αὐτὸ
καὶ ἐνωνόμαστε με τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ με τὸ
Πνεῦμα τοῦ
καὶ γινόμαστε σῶμα Χριστοῦ.
Αὐτὸς ὁ ἄρτος εἶναι ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ
μέλλοντικῶν ἄρτου μας, ὁ ὁποῖος
εἶναι ὁ ἐπιούσιος· ἡ λέξις «ἐπιούσιος» σημαίνει ἢ
τὸν μέλλοντικὸ ἄρτο,
τῆς μέλλουσας δηλαδή ζωῆς, ἢ αὐτὸν που τρώμε
γιὰ τὴ συντήρησιν
τῆς υπάρξεώς μας. Εἴτε ἐτσι, λοιπόν, εἴτε ἀλλιῶς,
τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου
θα ἐννοηθεῖ κατάλληλα· διότι ἡ σάρκα τοῦ Κυρίου
εἶναι πνεῦμα
που ζωοποιεῖ, ἐπειδὴ συνελήφθη ἀπὸ τὸ ζωοποιό
Πνεῦμα.
«Διότι αὐτὸ που ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα εἶναι
πνεῦμα».
Αὐτὸ ὅμως τὸ λέω χωρίς να καταργῶ τὴ φύσιν τοῦ
σώματος,
ἀλλὰ θέλω να φανερώσω τὸ ζωοποιό καὶ θεῖο τοῦ
γνώρισμα.
Ἀν καὶ ὀρισμένοι ὀνόμασαν τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο
ἀντίτυπα τοῦ σώματος
καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, ὅπως εἶπε ὁ θεοφόρος
Βασίλειος,
δεν τα ὀνόμασαν μετὰ τὸν ἀγιασμό, ἀλλὰ προτοῦ
ν’ ἀγιασθοῦν,
ἐπειδὴ ἐτσι ὀνόμασαν τὴν προσφορά.
Λέγεται μετὰληψη· διότι μ’ αὐτὴν μεταλαμβάνουμε
τὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ.

τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον ἐκάλεσαν, ὡς ὁ
θεοφόρος ἔφη Βασίλειος,
οὐ μετὰ τὸ ἁγιασθῆναι εἶπον, ἀλλὰ πρὶν
ἁγιασθῆναι αὐτὴν
τὴν προσφορὰν οὕτω καλέσαντες.
Μετάληψις λέγεται δι' αὐτῆς γὰρ τῆς Ἰησοῦ
θεότητος
μεταλαμβάνομεν. Κοινωνία λέγεται τε καὶ
ἔστιν ἁληθῶς
διὰ τὸ κοινωνεῖν ἡμᾶς δι' αὐτῆς τῷ Χριστῷ
καὶ μετέχειν αὐτοῦ
τῆς σαρκὸς τε καὶ τῆς θεότητος· κοινωνεῖν δὲ
καὶ ἐνοῦσθαι
καὶ ἀλλήλοις δι' αὐτῆς· ἐπεὶ γὰρ ἐξ ἐνὸς
ἄρτου μεταλαμβάνομεν,
οἱ πάντες ἓν σῶμα Χριστοῦ καὶ ἓν αἷμα καὶ
ἀλλήλων μέλη γινόμεθα,
σύσσωμοι Χριστοῦ χρηματίζοντες.
Πάσῃ δυνάμει τοῖνυν φυλαζώμεθα, μὴ
λαμβάνειν μετάληψιν
αἰρετικῶν, μήτε διδόναι. «Μὴ δώτε γὰρ τὰ
ἅγια τοῖς κυσίν»,
φησὶν ὁ Κύριος, «μηδὲ ρίπτετε τοὺς
μαργαρίτας ὑμῶν
ἔμπροσθεν τῶν χοίρων», ἵνα μὴ μέτοχοι τῆς
κακοδοξίας
καὶ τῆς αὐτῶν γενώμεθα κατακρίσεως. Εἰ γὰρ
πάντως ἔνωσὶς ἔστι
πρὸς Χριστὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους, πάντως καὶ
πᾶσι
τοῖς συμμεταλαμβάνουσιν ἡμῖν κατὰ
προαίρεσιν ἐνοῦμεθα·
ἐκ προαιρέσεως γὰρ ἡ ἔνωσις αὕτη γίνεται, οὐ
χωρὶς
τῆς ἡμῶν γνώμης. «Πάντες γὰρ ἓν σῶμα
ἔσμεν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου
μεταλαμβάνομεν» καθὼς φησιν ὁ θεῖος
ἀπόστολος.
«Ἀντίτυπα» δὲ τῶν μελλόντων λέγονται οὐχ
ὡς μὴ ὄντα ἁληθῶς
σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι νῦν μὲν δι'
αὐτῶν μετέχομεν
τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δὲ νοητῶς διὰ
μόνης τῆς θέας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 87. Περὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ
Κυρίου
καὶ περὶ τῆς ἁγίας Θεοτόκου.
Περὶ τῆς ἁγίας ὑπερυμνήτου Ἀειπαρθένου καὶ
Θεοτόκου Μαρίας
ἐν τοῖς προλαβοῦσι μετρίως διαλαβόντες καὶ
τὸ καιριώτατον

Λέγεται καὶ εἶναι ἀληθινὴ κοινωνία, ἐπειδὴ μέσω
αὐτῆς
βρισκόμαστε εμεῖς σε κοινωνία με το Χριστό καὶ
μετέχουμε
στη σάρκα καὶ τη θεότητά του. Ἀκόμη μέσω αὐτῆς
εἴμαστε σε κοινωνία
καὶ ἐνότητα μεταξύ μας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ
μεταλαμβάνουμε
ἀπὸ τον ἓνα ἄρτο, ὅλοι γινόμεστε ἓνα σῶμα καὶ
ἓνα αἷμα Χριστοῦ
καὶ μεταξύ μας μέλη, με το να γινόμεστε
σύσσωμοι του Χριστοῦ.
Γι' αὐτό, με ὅλη μας τη δύναμη ας προσέξουμε να
μην παίρνουμε μετάληψη
αἰρετικῶν, οὔτε να δίνουμε. Διότι ο Κύριος λέει,
«μη δώστε τα ἅγια
στοὺς σκύλους μήτε τοὺς μαργαρίτες σας να τοὺς
ρίψετε
στα γουρουνία», για να μη γίνουμε συνένοχοι στην
κακοδοξία τοὺς
καὶ δεχθούμε τη δική τοὺς τιμωρία. Διότι, αν (η
μετάληψη) εἶναι βέβαιη
ἔνωση με το Χριστό καὶ μεταξύ μας, τότε
οπωσδήποτε ἐνωνόμαστε
με την προαίρεση με ὅλους ὅσοι μεταλαμβάνουν
μαζί με μας·
αφοῦ αὐτή η ἔνωση δεν γίνεται χωρὶς τη
συγκατάθεσή μας,
ἀλλὰ με τη θέλησή μας. «Ὅλοι, δηλαδή, εἴμαστε
ἓνα σῶμα, διότι κοινωνάμε
ἀπὸ το ἓνα ἄρτο», ὅπως λέει ο θεῖος ἀπόστολος.
Καὶ λέγονται ἀντίτυπα τῶν μελλοντικῶν, ὅχι διότι
δεν εἶναι πραγματικά
σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλὰ διότι τώρα μόνο μ'
αὐτὰ μετέχουμε
στη θεία φύση του Χριστοῦ, ἐνὼ τότε νοητὰ με τη
θέα του μόνον.

Για τη γενεαλογία του Κυρίου
καὶ για την ἁγία Θεοτόκο.
Για την ἁγία καὶ υπερύμνητη αειπάρθενο Θεοτόκο
Μαρία
στα προηγούμενα (κεφάλαια) ἐκθέσαμε με
λεπτομέρειες καὶ παρουσιάσαμε
το σπουδαιότερο, ὅτι εἶναι καὶ ονομάζεται

παραστήσαντες, ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς
Θεοτόκος ἔστι τε
καὶ ὀνομάζεται, νῦν τὰ λείποντα
προσαναπληρώσωμεν.
Αὕτη γὰρ τῇ προαιωνίῳ προγνωστικῇ βουλῇ
τοῦ Θεοῦ
προορισθεῖσα καὶ διαφόροις εἰκόσι καὶ λόγοις
προφητῶν
διὰ Πνεύματος Ἁγίου εἰκονισθεῖσά τε καὶ
προκηρυχθεῖσα
ἐν τῷ προωρισμένῳ καιρῷ ἐκ Δαυιδικῆς ρίζης
ἐβλάστησε
διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν γενομένας ἐπαγγελίας.
«Ὡμοσε γὰρ Κύριος»,
φησί, «τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ
αὐτόν· ἐκ καρποῦ
τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου»,
καὶ πάλιν·
«Ἀπαξ ὥμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαυὶδ
ψεύσομαι.
Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καὶ ὁ
θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος
ἐναντίον μου καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηρτισμένη
εἰς τὸν αἰῶνα,
καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός». Καὶ Ἡσαΐας·
«Ἐξανατελεῖ ῥάβδος
ἐξ Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης
ἀναβήσεται».
Ὅτι μὲν οὖν ὁ Ἰωσήφ ἐκ Δαυιδικῆς φυλῆς
κατάγεται, Ματθαῖος
καὶ Λουκᾶς, οἱ ἱερώτατοι εὐαγγελισταί,
διαρρήδην ὑπέδειξαν·
ἀλλ' ὁ μὲν Ματθαῖος ἐκ Δαυὶδ διὰ
Σολομώντος κατάγει τὸν Ἰωσήφ,
ὁ δὲ Λουκᾶς διὰ Νάθαν. Τῆς δὲ ἁγίας
Παρθένου τὴν γέννησιν
καὶ ἀμφοτέροι παρεσιώπησαν.
Χρὴ οὖν εἰδέναι, ὡς οὐκ ἦν ἔθος Ἑβραίοις,
οὐδὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ
γενεαλογεῖσθαι γυναῖκας. Νόμος δὲ ἦν μὴ
μνηστεύεσθαι φυλὴν
ἐξ ἑτέρας φυλῆς. Ὁ δὲ Ἰωσήφ ἐκ Δαυιδικοῦ
καταγόμενος φύλου,
δίκαιος ὑπάρχων (τοῦτο γὰρ αὐτῷ μαρτυρεῖ
τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον),
οὐκ ἂν παρανόμως τὴν ἁγίαν Παρθένον πρὸς
μνηστείαν ἠγάγετο,
εἰ μὴ ἐκ τοῦ αὐτοῦ σκήπτρου κατήγετο. Δείξας
τοῖνυν
τὸ τοῦ Ἰωσήφ καταγώγιον ἠρκέσθη.
Χρὴ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὡς νόμος ἦν ἀγόνου
ἀνδρὸς τελευτῶντος

κατεξοχὴν καὶ ἀληθινά
Θεοτόκος· τώρα ὁμως θα συμπληρώσουμε τα
υπόλοιπα.
Αὕτη δηλαδή ἦταν προορισμένη ἀπὸ τὴν
προαιώνια καὶ προγνωστικὴ
βούληση τοῦ Θεοῦ καὶ με διάφορες προεικονίσεις
καὶ λόγια τῶν προφητῶν
προεικονίστηκε καὶ προαναγγέλλθηκε με τὴ χάρι
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος·
καὶ ὅταν ἦλθε ὁ καθορισμένος καιρὸς, γεννήθηκε
ἀπὸ τὴ γενιά τοῦ Δαβὶδ
σύμφωνα με τὶς υποσχέσεις ποὺ εἶχαν δοθεῖ σ'
αὐτόν. Διότι λέει, «ὁ Κύριος
υποσχέθηκε στ' ἀλήθεια στὸ Δαβὶδ καὶ δε θα
αθετήσῃ τὴν υπόσχεση· (εἶπε)
ἀπὸ τὸν καρπὸ τῶν ἀπογόνων σου θα βάλω στὸ
θρόνο σου». Καὶ ἀλλοῦ λέει:
«μία φορά υποσχέθηκα στὸν ἐκλεκτό μου, δὲν θα
πῶ ψέματα στὸ Δαβὶδ.
Οἱ ἀπόγονοί τοῦ θα διατηρηθοῦν στους αἰῶνες· ὁ
θρόνος τοῦ θα λάμπει
σαν τὸν ἥλιο μπροστά μου, σαν τὴ σελήνη θα εἶναι
στέρεος στους αἰῶνες
καὶ στὸν οὐρανὸ θα ὑπάρχει ἀξιόπιστος
μάρτυρας». Καὶ ὁ Ἡσαΐας λέει:
«Θα προέλθῃ ραβδί ἀπὸ τὸν Ἰεσσαί καὶ θα βγῇ
ανθὸς ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ».
Ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς, οἱ ἀξιόπιστοι
εὐαγγελιστές εἶπαν κατηγορηματικά
ὅτι ὁ Ἰωσήφ κατάγεται σίγουρα ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ
Δαβὶδ. Ἀλλά,
ἐνῶ ὁ Ματθαῖος ἀναφέρει ὅτι κατάγεται ἀπὸ τὸ
Δαβὶδ μέσω τοῦ Σολομώντος,
ὁ Λουκᾶς λέει ἀπὸ τὸ Νάθαν. Τὴ γέννηση ὁμως τῆς
ἁγίας Παρθένου
καὶ οἱ δύο τὴν ἀποσιώπησαν.
Πρέπει, λοιπόν, νὰ γνωρίζουμε ὅτι δὲν συνήθιζαν
οἱ Ἑβραῖοι οὔτε ἡ Ἀγία
Γραφή νὰ γενεαλογοῦν γυναῖκες. Ὑπῆρχε νόμος νὰ
μὴ μνηστεύεται ἡ μία
φυλὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὁ Ἰωσήφ πάλι, ἐφόσον
καταγόταν ἀπὸ τὴ φυλὴ
τοῦ Δαβὶδ, ὄντας δίκαιος (διότι αὐτὸ βεβαιώνει γι'
αὐτόν τὸ ἱερό Εὐαγγέλιο),
δὲν θα μνηστεύοταν παράνομα τὴν ἁγία Παρθένο,
παρὰ μόνον ἀν καταγόταν ἀπὸ τὴν ἴδια βασιλικὴ
γενιά. Γι' αὐτό τοῦ ἦταν
ἀρκετὸ νὰ δείξει τὴν καταγωγὴ τοῦ Δαβὶδ.
Πρέπει μάλιστα νὰ γνωρίζουμε καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι
υπῆρχε νόμος, ὅταν πέθαινε
ένας ἀτεκνὸς ἄνδρας, ὁ ἀδελφὸς τοῦ νὰ νυμφεύεται
τὴ γυναῖκα

τὸν τούτου ἀδελφὸν τὴν τοῦ τετελευτηκότος
γαμετὴν πρὸς γάμον
ἄγεσθαι καὶ ἐγείρειν σπέρμα τῷ ἀδελφῷ. Τὸ
οὖν τικτόμενον
κατὰ φύσιν μὲν τοῦ δευτέρου, ἦτοι τοῦ
γεγεννηκότος ἦν,
κατὰ δὲ νόμον τοῦ τελευτήσαντος.
Ἐκ τῆς σειρᾶς τοίνυν τοῦ Νάθαν τοῦ υἱοῦ
Δαυὶδ Λευὶ ἐγέννησε
τὸν Μελχὶ καὶ τὸν Πάνθηρα· ὁ Πάνθηρ
ἐγέννησε τὸν Βαρπάνθηρα
οὕτως ἐπικληθέντα. Οὗτος ὁ Βαρπάνθηρ
ἐγέννησε τὸν Ἰωακείμ·
Ἰωακείμ ἐγέννησε τὴν ἁγίαν Θεοτόκον. Ἐκ δὲ
τῆς σειρᾶς
Σολομώντος, τοῦ υἱοῦ Δαυὶδ Ματθᾶν ἔσχε
γυναῖκα, ἐξ ἧς ἐγέννησε
τὸν Ἰακώβ. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ματθᾶν,
Μελχὶ ἐκ τῆς φυλῆς
τοῦ Νάθαν, ὁ υἱὸς Λευί, ἀδελφὸς δὲ τοῦ
Πάνθηρος, ἔγημε τὴν γυναῖκα
τοῦ Ματθᾶν, μητέρα δὲ τοῦ Ἰακώβ, καὶ ἐξ
αὐτῆς ἔσχε τὸν Ἡλεί.
Ἐγένοντο οὖν ἀδελφοὶ ὁμομήτριοι Ἰακώβ καὶ
Ἡλεί, ὁ μὲν Ἰακώβ
ἐκ τῆς φυλῆς Σολομώντος, ὁ δὲ Ἡλεί ἐκ φυλῆς
Νάθαν. Ἐτελεύτησε δὲ
ὁ Ἡλεί, ὁ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Νάθαν ἄπαις· καὶ
ἔλαβεν Ἰακώβ,
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ ἐκ τῆς φυλῆς
Σολομώντος, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
καὶ ἀνέστησε σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ καὶ
ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ.
Ὁ οὖν Ἰωσήφ φύσει μὲν ἐστὶν υἱὸς Ἰακώβ ἐκ
τοῦ καταγωγίου
τοῦ Σολομώντος, κατὰ δὲ νόμον Ἡλεί τοῦ ἐκ
Νάθαν.
Ἰωακείμ τοίνυν τὴν σεμνὴν τε καὶ ἀξιέπαινον
Ἄνναν πρὸς γάμον
ἠγάγετο. Ἀλλ' ὥσπερ ἡ πάλαι Ἄννα
στερεύσασα δι' εὐχῆς
καὶ ἐπαγγελίας τὸν Σαμουὴλ ἐγέννησεν, οὕτω
καὶ αὕτη διὰ λιτῆς
καὶ ἐπαγγελίας πρὸς Θεοῦ τὴν Θεοτόκον
κομίζεται, ἵνα καὶ τούτῳ
μηδενὸς τῶν περιφανῶν καθυστερίζοιτο·
τίκτει τοιγαροῦν ἡ χάρις
(τοῦτο γὰρ ἡ Ἄννα ἐρμηνεύεται) τὴν Κυρίαν
(τοῦτο γὰρ
τῆς Μαρίας σημαίνει τὸ ὄνομα· Κυρία γὰρ
ὄντως γέγονε
πάντων τῶν ποιημάτων τοῦ Δημιουργοῦ

του πεθαμένου και να τεκνοποιεῖ για τον ἀδελφό
του. Το παιδί που γεννιόταν
ανήκε, σύμφωνα με τη φύση, στο δεύτερο (άνδρα),
δηλαδή σ' αὐτόν
που το γέννησε, ἐνῶ, σύμφωνα με το νόμο, ανήκε
σ' αὐτόν που εἶχε πεθάνει.
Από τη γενιά, λοιπόν, του Νάθαν, του υἱοῦ του
Δαβίδ, ο Λευὶ γέννησε
το Μελχί και τον Πάνθηρα· ο Πάνθηρας γέννησε
αὐτόν που ονομάσθηκε
Βαρπάνθηρας. Αὐτός ο Βαρπάνθηρας γέννησε τον
Ἰωακείμ·
και ο Ἰωακείμ γέννησε τὴν ἁγία Θεοτόκο. Από τη
γενιά πάλι του Σολομώντα,
του γιου του Δαβίδ, ο Ματθάν πήρε γυναῖκα, ἀπὸ
τὴν οποία γέννησε
τον Ἰακώβ. Ὅταν πέθανε ο Ματθάν, ο Μελχί ἀπὸ
τὴ φυλὴ του Νάθαν,
γιὸς του Λευί, ἀδελφὸς του Πάνθηρα, νυμφεύθηκε
τὴ γυναῖκα
του Ματθάν, τὴ μητέρα του Ἰακώβ, και ἀπ' αὐτὴν
ἀπόκτησε τον Ἡλεί.
Ἦταν, λοιπόν δύο ἀδελφοὶ ἀπὸ τὴν ἴδια μητέρα, ο
Ἰακώβ και ο Ἡλεί· ο Ἰακώβ
ἦταν ἀπὸ τὴ φυλὴ του Σολομώντα, ἐνῶ ο Ἡλεί ἀπὸ
τὴ φυλὴ του Νάθαν.
Πέθανε και ο Ἡλεί, ἀπὸ τὴ φυλὴ του Νάθαν,
ἀτεκνος· και πήρε ο Ἰακώβ,
ο ἀδελφὸς του ἀπὸ τὴ φυλὴ του Σολομώντα, τὴ
γυναῖκα του (του Ἡλεί)
και τεκνοποίησε για λογαριασμό του ἀδελφοῦ του
και γέννησε τον Ἰωσήφ.
Ὁ Ἰωσήφ, δηλαδή, σύμφωνα με τὴ φύση εἶναι γιος
του Ἰακώβ ἀπὸ τὴ γενιά
του Σολομώντα, ἐνῶ σύμφωνα με το νόμο εἶναι
γιος του Ἡλεί ἀπὸ τὴ γενιά
του Νάθαν.
Ὁ Ἰωακείμ λοιπόν πήρε για γυναῖκα του τὴ σεμνὴ
και ἀξιέπαινη Ἄννα.
Και ὅπως ἀκριβῶς ἡ παλαιὰ Ἄννα, ὄντας στεῖρα,
γέννησε τὸ Σαμουὴλ
με προσευχὴ και υπόσχεση, ἐτσι και αὐτὴ με
προσευχὴ και υπόσχεση
ἀποκτά τὴ Θεοτόκο με τὴ χάρι του Θεοῦ, για να
μη υπολείπεται και σ' αὐτό
ἀπὸ καμιά ἐνδοξη προσωπικότητα. Γεννά, λοιπόν,
ἡ χάρι
(διότι αὐτό σημαίνει τὸ ὄνομα Ἄννα) τὴν Κυρία
(και αὐτό σημαίνει
τὸ ὄνομα τῆς Μαρίας· διότι πράγματι ἐγινε ἀληθινὴ
Κυρία,
καθὼς ἐγινε μητέρα του Δημιουργοῦ ὅλων των

χρηματίσασα μήτηρ).
Τίκεται δὲ ἐν τῷ τῆς προβατικῆς τοῦ Ἰωακείμ οἴκῳ καὶ τῷ ἱερῷ
προσάγεται. Εἶτα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ
φυτευθεῖσά τε καὶ πιανθεῖσα
τῷ Πνεύματι, ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος, πάσης
ἀρετῆς καταγώγιον
γένονε, πάσης βιωτικῆς καὶ σαρκικῆς
ἐπιθυμίας τὸν νοῦν
ἀποστήσασα καὶ οὕτω παρθένον τὴν ψυχὴν
τηρήσασα
σὺν τῷ σώματι, ὡς ἔπρεπε, τὸν Θεὸν
ἐγκόλπιον ὑποδέχσθαι
μέλλουσαν· ἅγιος γὰρ ὢν ἐν ἁγίοις
ἀναπαύεται. Οὕτω τοίνυν
ἁγιωσύνην μετέρχεται καὶ ναὸς ἅγιος καὶ
θαυμαστός
τοῦ ὑψίστου Θεοῦ ἀναδείκνυται ἄξιος.
Ἐπειδὴ δὲ ἐπετῆρει τὰς παρθένας ὁ τῆς ἡμῶν
σωτηρίας ἐχθρὸς
διὰ τὴν Ἡσαΐου πρόρρησιν· «Ἴδου ἡ παρθένα
ἐν γαστρὶ ἔξει»,
φήσαντος, «καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ
ὄνομα αὐτοῦ
Ἑμμανουήλ, ὃ ἔστι μεθερμηνεύμενον μεθ’
ἡμῶν ὁ Θεός»,
ὡς ἂν δελεάσῃ τὸν ἐν σοφίᾳ αἰεὶ ἀβρυνόμενον
«ὁ δρασσόμενος
τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν», πρὸς
μνηστεῖαν ἢ νεάνιδαν
τῷ Ἰωσήφ ὑπὸ τῶν ἱερέων δίδοται, ὁ καινὸς
τόμος τῷ γράμματα
εἰδότε· ἡ δὲ μνηστεία φυλακὴ τε τῆς Παρθένης
ὑπῆρχε
καὶ τοῦ τὰς παρθένας ἐπιτηροῦντος
ἀποβουκόλημα.
«Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου»,
ἀπεστάλη ἄγγελος Κυρίου
πρὸς αὐτὴν τὴν τοῦ Κυρίου εὐαγγελιζόμενος
σύλληψιν· οὕτως τε
συνεῖληφε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν τοῦ
Πατρὸς ἐνυπόστατον
δύναμιν, «οὐκ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ
θελήματος ἀνδρός»,
ἦτοι συναφείας καὶ σποράς, ἀλλ’ ἐκ τῆς τοῦ
Πατρὸς εὐδοκίας
καὶ συνεργίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος·
ἐχορήγησέ τε τῷ κτίστῃ
τὸ κτισθῆναι καὶ τῷ πλάστῃ τὸ πλασθῆναι καὶ
τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ
καὶ Θεῷ τὸ σαρκωθῆναι καὶ ἀνθρωπισθῆναι
ἐκ τῶν ἀγνῶν

δημιουργημάτων).
Γεννιέται μάλιστα στο σπίτι του Ιωακείμ δίπλα
στην Προβατική (κολυμβήθρα)
και οδηγείται στο Ιερό (του Ναού του Σολομώντα).
Ἐπειτα, με το να φυτευθεῖ
στον οἶκο του Θεοῦ και να ευδοκιμήσει με το
Πνεῦμα, σαν πολυφορτωμένη
ελαία, έγινε το σκεῦος κάθε ἀρετῆς· απομάκρυνε το
νοῦ της ἀπὸ κάθε βιωτικῆς
και σαρκικῆς ἐπιθυμία, και ἔτσι διατήρησε την ψυχὴ
της μαζί με το σώμα
παρθένο, ὅπως ἔπρεπε, καθὼς ἐπρόκειτο στο
μέλλον να ἐγκολπωθεῖ το Θεό·
διότι, αὐτός που εἶναι ἅγιος ἐπαναπαύεται στους
ἀγίους. Ἐτσι, λοιπόν,
ἀποκτᾶ ἁγιωσύνη και ἀναδεικνύεται ναὸς ἅγιος και
θαυμαστός
τοῦ ὑψίστου Θεοῦ.
Ὁ ἐχθρὸς ὁμῶς της σωτηρίας μας παραμόνευε τις
παρθένας κοπέλες
ἐξαιτίας της προφητείας του Ἡσαΐα, που εἶπε «να,
ἡ παρθένα κόρη
θα συλλάβει και θα γεννήσει γιο που θα τον
ονομάσουν
Ἑμμανουήλ και που σημαίνει ο Θεός εἶναι μαζί
μας»·
ἀλλὰ (ο Θεός) «που παγιδεύει τοὺς σοφοὺς μέσα
στην πανουργία τους»,
για να τον ξεγελάσει που καμάρωνε για τη σοφία
του, (ἐπιτρέπει) οἱ ἱερεῖς
να δώσουν την κοπέλα στον Ἰωσήφ ὡς μνηστή του·
τὸ ἀγροφὸ βιβλίὸ δίνεται
σ’ αὐτόν που γνώριζε γράμματα. Ἡ μνηστεία,
λοιπόν, ἦταν ἡ ἀσφάλεια
της Παρθένης και τὸ ξεγέλασμα αὐτοῦ που
παραμόνευε τις παρθένας.
«Και ὅταν ἦλθε ὁ προορισμένος χρόνος», ο
ἄγγελος Κυρίου στάλθηκε
πρὸς αὐτὴν και της ἔφερε τὸ ευχάριστο μήνυμα της
συλλήψεως τοῦ Κυρίου.
Και ἔτσι συνέλαβε τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τὴν
υποστατικὴ δύναμη τοῦ Πατέρα,
«χωρὶς να ικανοποιήσει τὴ σαρκικὴ ἐπιθυμία ἢ τὴ
θέληση ἐνὸς ἀνδρα»,
χωρὶς δηλαδὴ σαρκικὴ μίξη και ἀνδρικό σπέρμα,
ἀλλὰ με τὴ θέληση τοῦ
Πατέρα και τὴ συνεργία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. (Ἡ
Θεοτόκος) πρόσφερε
στον κτίστη τὴν κτίση του, στον πλάστη τὴ
δημιουργία του, και στον Υἱὸ
τοῦ Θεοῦ και Θεὸ τὴν ἐνσάρκωση και τὴν
ἐνανθρώπηση ἀπὸ τις καθαρές

καὶ ἀμολύντων αὐτῆς σαρκῶν καὶ αἱμάτων, τὸ
τῆς προμήτορος
ἀποπληροῦσα χρέος· ὥσπερ γὰρ ἐκείνη
συναφείας ἐκτὸς ἐξ Ἀδάμ
πεπλαστούργηται, οὕτω καὶ αὕτη τὸν νέον
Ἀδὰμ ἀπεκύησε
νόμῳ κυήσεως τικτόμενον καὶ ὑπὲρ φύσιν
γεννήσεως.
Τίκεται γὰρ ἀπάτωρ ἐκ γυναικὸς ὁ ἐκ
Πατρὸς ἀμήτωρ·
καὶ ὅτι μὲν ἐκ γυναικὸς νόμῳ κυήσεως, ὅτι δὲ
ἄνευ πατρὸς,
ὑπὲρ φύσιν γεννήσεως· καὶ ὅτι μὲν τῷ
εἰθισμένῳ χρόνῳ
(τὸν γὰρ ἔννεαμηνιαῖον τελέσας καὶ τῷ
δεκάτῳ ἐπιβὰς γεννᾶται),
νόμῳ κυήσεως, ὅτι δὲ ἀνωδίνως, ὑπὲρ θεσμὸν
γεννήσεως·
ἥς γὰρ ἡδονὴ οὐ προηγῆσατο, οὐδὲ ὠδὴν
ἐπηκολούθησε,
κατὰ τὸν προφήτην τὸν λέγοντα· «Πρὶν
ὠδίνησεν, ἔτεκε», καὶ πάλιν·
«Πρὶν ἔλθειν τὸν καιρὸν τῶν ὠδίνων, ἐξέφυγε
καὶ ἔτεκεν ἄρσεν».
Γεγέννηται τοίνυν ἐξ αὐτῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ
καὶ Θεὸς σεσαρκωμένος,
οὐ θεοφόρος ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς
σεσαρκωμένος, οὐχ ὡς προφήτης
ἐνεργείᾳ χριόμενος, παρουσίᾳ δὲ ὅλου τοῦ
χρίοντος, ὥστε ἄνθρωπον
μὲν γενέσθαι τὸ χρίσαν καὶ Θεὸν τὸ
χριόμενον, οὐ μεταβολῇ φύσεως,
ἀλλ' ἐνώσει τῇ καθ' ὑπόστασιν. Ὁ αὐτὸς γὰρ
ἦν, ὃ τε χρίων
καὶ ὁ χριόμενος· χρίων ὡς Θεὸς ἑαυτὸν ὡς
ἄνθρωπον.
Πῶς οὖν οὐ Θεοτόκος ἡ Θεὸν σεσαρκωμένον
ἐξ αὐτῆς γεννήσασα;
Ὅντως κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκος καὶ
Κυρία, καὶ πάντων
κτισμάτων δεσπόζουσα, δούλη καὶ μήτηρ τοῦ
Δημιουργοῦ
χρηματίσασα. Ὅσπερ δὲ συλληφθεῖς παρθένον
τὴν συλλαβοῦσαν
ἐτήρησεν, οὕτω καὶ τεχθεῖς τὴν αὐτῆς
παρθενίαν ἐφύλαξεν ἄτρωτον
μόνος διελθὼν δι' αὐτῆς καὶ κεκλεισμένην
τηρήσας αὐτήν·
δι' ἀκοῆς μὲν ἡ σύλληψις, ἡ δὲ γέννησις διὰ
τῆς συνήθους
τῶν τικτομένων ἐξόδου, εἰ καὶ τινες
μυθολογοῦσι διὰ τῆς πλευρᾶς

καὶ ἀμολύντες σάρκες καὶ ἀπὸ το αἷμα της,
ξεπληρώνοντας το χρέος
της προμήτορος (Εύας). Διότι, ὅπως ἐκείνη
πλάστηκε ἀπὸ τον Αδάμ
χωρὶς σαρκική ἔνωση, ἔτσι καὶ αὐτὴ γέννησε το
νέο Αδάμ, ὁ ὁποῖος
γεννήθηκε καὶ σύμφωνα με το νόμο της φύσεως
καὶ με τρόπο υπερφυσικό.
Διότι αὐτός, που γεννήθηκε ἀπὸ Πατέρα χωρὶς
μητέρα, γεννιέται ἀπὸ μητέρα
χωρὶς πατέρα. Ἡ γέννησή του ἀπὸ μητέρα εἶναι
φυσικό γεγονός, ἐνῶ
ἡ γέννησή του χωρὶς πατέρα εἶναι υπερφυσικό· ἡ
γέννησή του
στον καθορισμένο χρόνο (γεννιέται ἀφού
συμπλήρωσε ἐννέα μήνες
κυοφορίας καὶ εἰσήλθε στο δέκατο) εἶναι σύμφωνα
με το νόμο της κυήσεως·
ἡ γέννησή του ὅμως χωρὶς πόνους ξεπερνᾷ τοὺς
νόμους της γεννήσεως·
ὅπου δηλαδή δεν προηγῆθηκε ἡδονή, ἐκεῖ οὔτε
πόνος ἀκολούθησε,
σύμφωνα με τα λόγια του προφήτη: «Γέννησε, πρὶν
πονέσει»· καὶ ἀλλοῦ
που λέει: «προτοῦ να φθάσει ἡ ὥρα των πόνων,
ξέφυγε καὶ γέννησε ἀγόρι».
Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, λοιπόν, καὶ σαρκωμένος Θεὸς
γεννήθηκε ἀπ' αὐτήν·
δεν γεννήθηκε σαν ἄνθρωπος που δέχθηκε μέσα
του το Θεό (θεοφόρος), ἀλλὰ
σαν Θεὸς που ἔλαβε σάρκα· δεν ἦταν σαν
προφήτης που χρίεται με ἐνέργεια,
ἀλλ' ἦταν παρὼν ὅλος αὐτός που χρίει, ὥστε αὐτός
που ἔκανε τὴν χρίση
να γίνῃ ἄνθρωπος καὶ αὐτός που χρίσθηκε να γίνῃ
Θεός· χωρὶς ἡ φύση
να μεταβληθεῖ ἀλλὰ να ἐνωθεῖ υποστατικά. Ὁ ἴδιος
ἦταν καὶ αὐτός που ἔχριε
καὶ αὐτός που χρίονταν· ὡς Θεὸς ἔχριε τον εαυτό
του ὡς ἄνθρωπο.
Πῶς, λοιπόν, αὐτὴ που γέννησε ἀπὸ τα σπλάγχνα
της το σαρκωμένο Θεό δεν
εἶναι Θεοτόκος; Ναι, πραγματικά καὶ ἀληθινά εἶναι
Θεοτόκος καὶ Κυρία
καὶ Δέσποινα ὅλων των δημιουργημάτων, διότι
ἐγίνε δούλη καὶ μητέρα
του Δημιουργοῦ. Καὶ ὅπως Αὐτός με τὴ σύλληψη
διατήρησε παρθένο αὐτήν
που τον συνέλαβε, ἔτσι καὶ με τὴ γέννηση του
διατήρησε τὴν παρθενία της
ἀπείραχτη, διότι μόνος πέρασε ἀπ' αὐτήν καὶ τὴ
φύλαξε ἀλώβητη.

αὐτὸν τεχθῆναι τῆς Θεομήτορος. Οὐ γὰρ
ἀδύνατος ἦν
καὶ διὰ τῆς πύλης διελθεῖν καὶ ταύτης μὴ
παραβλάψαι τὰ σήμαντρα.
Μένει τοίνυν καὶ μετὰ τόκον παρθένος ἡ
Ἀειπάρθεος οὐδαμῶς ἀνδρὶ
μέχρι θανάτου προσομιλήσασα. Εἰ γὰρ καὶ
γέγραπται·
«Καὶ οὐκ ἔγνω αὐτήν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν
αὐτῆς
τὸν πρωτότοκον», ἰστέον ὅτι πρωτότοκός
ἐστὶν ὁ πρῶτος γεννηθεὶς,
εἰ καὶ μονογενὴς εἴη. Τὸ μὲν γὰρ
«πρωτότοκον» πρῶτον γεννηθῆναι
δηλοῖ, οὐ πάντως δὲ καὶ ἐτέρων συνεμφαίνει
γέννησιν. Τὸ δὲ «ἕως»
τὴν μὲν τοῦ ὠρισμένου χρόνου προθεσμίαν
σημαίνει, οὐκ ἀποφάσκει
δὲ τὸ μετὰ ταῦτα· φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· «Καὶ
ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι
πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ
αἰῶνος», οὐχ ὡς μετὰ
τὴν τοῦ αἰῶνος συντέλειαν χωρισθησόμενος.
Φησὶ γοῦν
ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Καὶ οὕτως πάντοτε σὺν
Κυρίῳ ἐσόμεθα»,
μετὰ τὴν κοινὴν ἀνάστασιν λέγων.
Πῶς γὰρ ἂν Θεὸν γεννήσασα καὶ ἐκ τῆς τῶν
παρηκολουθηκότων
πείρας τὸ θαῦμα γνωρίσασα ἀνδρὸς
συνάφειαν κατεδέξατο;
Ἄπαγε. Οὐ σωφρονούντος λογισμοῦ τὰ
τοιαῦτα νοεῖν,
μὴ ὅτι καὶ πράττειν.
Ἄλλ' αὕτη ἡ μακαρία καὶ τῶν ὑπὲρ φύσιν
δωρεῶν ἀξιωθείσα
τὰς ὠδῖνας, ἃς διέφυγε τίκτουσα, ταύτας ἐν τῷ
τοῦ πάθους καιρῷ
ὑπέμεινε ὑπὸ τῆς μητρικῆς συμπαθείας τῶν
σπλάγχνων
τὸν σπαραγμὸν ἀνατλάσασα καί, ὃν Θεὸν ἔγνω
διὰ γεννήσεως,
τοῦτον ὡς κακοῦργον ἀναιρούμενον
βλέπουσα ὡς ῥομφαίᾳ
τοῖς λογισμοῖς ἐσπαράττετο· καὶ τοῦτό ἐστι·
«Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς
τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία». Ἀλλὰ
μεταβάλλει τὴν λύπην
ἢ χαρὰ τῆς ἀναστάσεως Θεὸν τὸν σαρκὶ
θανόντα κηρύττουσα.

Ἡ σύλληψις ἐγίνε με το ἀκουσμα (των λόγων του
αγγέλου) καὶ ἡ γέννησις
με τὴ συνηθισμένη ἐξοδὸ τῶν ἐμβρύων (ἀπὸ τὴν
κοιλιά), ἀν καὶ ορισμένοι
πλάθουν μύθους ὅτι αὐτὸς γεννήθηκε ἀπὸ τὴν
πλευρά τῆς Θεοτόκου.
Δεν ἦταν, δηλαδή, ἀδύνατο γιὰ τὸ Θεὸ καὶ νὰ
περάσει ἀπὸ μέσα τῆς
καὶ νὰ μὴν πειράξει τὴ σφραγίδα τῆς παρθενίας
τῆς.
Ἡ Αειπάρθεος παραμένει, λοιπὸν, καὶ μετὰ τὸν
τόκο παρθένος, χωρὶς,
ὡς τὸ θάνατό τῆς, νὰ συνευρεθεῖ καθόλου με
ἄνδρα. Διότι, ἀν καὶ ἔχει γραφεῖ,
«καὶ (ὁ Ἰωσήφ ὁ Μνήστωρ) δὲν εἶχε σχέση μ'
αὐτήν, ἀκόμη κι ὅταν γέννησε
τὸν πρωτότοκο γιο τῆς», πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι
ὁ πρωτότοκος εἶναι αὐτός
που γεννήθηκε πρῶτος, ἀκόμη κι ἂν ἦταν
μοναχογιός. Ἡ λέξις «πρωτότοκος»,
δηλαδή, σημαίνει αὐτὸν που γεννήθηκε πρῶτος,
καὶ δὲν δηλώνει
υποχρεωτικὰ καὶ τὴ γέννησις ἄλλων (παιδιῶν). Ἡ
λέξις πάλι «ἕως»
δείχνει βέβαια τὴν προθεσμίαν τοῦ περιορισμένου
χρόνου, ἀλλὰ δὲν ἀποκλείει
τὰ επακόλουθα. Λέει, γιὰ παράδειγμα, ὁ Κύριος·
«Καὶ νὰ, ἐγὼ εἰμαι μαζί σας
ὅλες τὶς ἡμέρες ἕως τὸ τέλος τῶν αἰώνων», χωρὶς
αὐτὸ νὰ σημαίνει
ὅτι θὰ τοὺς ἀποχωρισθεῖ μετὰ τὸ τέλος τῶν
αἰώνων. Διότι λέει
ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Καὶ ἐτσι πάντοτε θὰ εἴμαστε
μαζί με τὸν Κύριο»,
ἐννοώντας μετὰ τὴν ἀνάστασις τῶν πάντων.
Πῶς, δηλαδή, θὰ καταδεχόταν τὴ συνένωσις με
ἄνδρα, ἀφότου γέννησε
τὸ Θεὸ καὶ γνώρισε τὸ θαῦμα ἀπὸ τὴν πείρα τῶν
σημείων που ἔχουν
ἀκολουθήσει; Μὴ βλασφημεῖς. Αὐτές οἱ σκέψεις
δὲν χαρακτηρίζουν συνετό
νοῦ, καὶ μήτε βέβαια κάποιον που νὰ τὰ πράττει.
Αὐτὴ ὅμως ἡ τρισευτυχισμένη, που ἀξιώθηκε τὶς
υπερφυσικὲς δωρεές,
δοκίμασε τὴν ὥρα τοῦ πάθους (τοῦ γιου τῆς) τοὺς
πόνους που γλύτωσε
κατὰ τὸν τοκετό τῆς· ἀπὸ μητρικὴ ἀγάπη ὑπέμεινε
τὸ σπαραγμὸ
τῶν σπλάγχνων τῆς· Αὐτὸν που γνώρισε ὡς Θεὸ με
τὴ γέννησις,
τὸν βλέπει σαν κακοῦργο νὰ σταυρώνεται· αὐτές οἱ
σκέψεις τὴν ξεσκίζουν

	σαν κοφτερό μαχαίρι. Κι αυτή είναι η έννοια της φράσεως, «και τη δική σου ψυχή θα διατρυπήσει κοφτερό μαχαίρι». Αλλά, η χαρά της αναστάσεως διαλύει τη λύπη, διότι διακηρύσσει ότι αυτός που πέθανε με σάρκα είναι Θεός.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 88. Περί τῶν ἁγίων καὶ τῆς τῶν λειψάνων αὐτῶν τιμῆς Τιμητέον τοὺς ἁγίους ὡς φίλους Χριστοῦ, ὡς τέκνα καὶ κληρονόμους Θεοῦ, ὡς φησιν Ἰωάννης ὁ θεολόγος εὐαγγελιστής· «Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι». «Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δούλοι, ἀλλ’ υἱοί· εἰ δὲ υἱοί, καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ». Καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις τοῖς ἀποστόλοις φησὶν· «Ὑμεῖς φίλοι μου ἔστε. Οὐκέτι ὑμᾶς καλῶ δούλους· ὁ γὰρ δούλος οὐκ οἶδε, τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ Κύριος». Εἰ δὲ καὶ «Βασιλεὺς βασιλέων καὶ Κύριος κυριεύοντων» καὶ «Θεὸς θεῶν» ὁ Δημιουργὸς τῶν πάντων καὶ Κύριος λέγεται, πάντως οἱ ἅγιοι θεοὶ τε καὶ κύριοι καὶ βασιλεῖς. Τούτων Θεὸς ὁ Θεὸς καὶ Κύριος καὶ βασιλεὺς ἐστὶ καὶ λέγεται. «Ἐγὼ γὰρ εἰμι», φησὶ τῷ Μωσεῖ, «Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Θεὸς Ἰσαάκ καὶ Θεὸς Ἰακώβ». Καὶ Θεὸν Φαραὼ τὸν Μωσῆν ὁ Θεὸς ἐποίησεν. Θεοὺς δὲ λέγω καὶ βασιλεῖς καὶ κυρίους οὐ φύσει, ἀλλ’ ὡς τῶν παθῶν βασιλεύσαντας καὶ κυριεύσαντας καὶ τὴν τῆς θείας εἰκόνας ὁμοίωσιν, καθ’ ἣν καὶ γεγένηται, ἀπαραχάρακτον φυλάξαντας –βασιλεὺς γὰρ λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν– καὶ ὡς ἐνωθέντας Θεῷ κατὰ προαίρεσιν καὶ τοῦτον δεξαμένους ἔνοικον καὶ τῇ τούτου μεθέξει γεγονότας χάριτι, ὅπερ αὐτός ἐστι φύσει. Πῶς οὖν οὐ τιμητέον τοὺς θεράποντας καὶ φίλους καὶ υἱοὺς τοῦ Θεοῦ χρηματίσαντας; Ἡ γὰρ πρὸς τοὺς εὐγνώμονας τῶν ὁμοδούλων	Για την τιμή των Αγίων και των λειψάνων τους. Πρέπει να τιμάμε τους αγίους σαν φίλους του Χριστού, σαν τέκνα και κληρονόμους του Θεού, όπως λέει ο θεολόγος Ιωάννης ο ευαγγελιστής: «όσοι τον αποδέχθηκαν, τους έδωσε τη χάρη να γίνουν παιδιά του Θεού». «Επομένως, καθόλου δεν είναι δούλοι, αλλά παιδιά· και εφόσον είναι παιδιά, είναι και κληρονόμοι· είναι κληρονόμοι του Θεού και συγκληρονόμοι του Χριστού. Και ο Κύριος, επίσης, στα ιερά ευαγγέλια λέει στους αποστόλους: «Εσείς είστε φίλοι μου. Δεν σας καλώ πλέον δούλους· διότι ο δούλος δεν γνωρίζει τί κάνει ο Κύριός του». Και αν ο Δημιουργός του σύμπαντος και Κύριος ονομάζεται «Βασιλιάς των βασιλέων, Κύριος των αρχόντων και Θεός των θεών», τότε οπωσδήποτε οι Άγιοι ονομάζονται θεοί, κύριοι και βασιλείς. Ο Θεός και Κύριος και βασιλιάς είναι και ονομάζεται Θεός αυτών (των αγίων). Λέει στο Μωϋσή: «Εγώ είμαι ο Θεός του Αβραάμ, ο Θεός του Ισαάκ και ο Θεός του Ιακώβ. Επίσης, ο Θεός ανέδειξε το Μωϋσή Θεό του Φαραώ. Λέγοντας θεούς, βασιλείς και κυρίους δεν εννοώ ότι είναι από τη φύση τους. Επειδή όμως εξουσίασαν και κυριάρχησαν στα πάθη και διαφύλαξαν απείραχτη τη θεία εικόνα, σύμφωνα με την οποία πλάσθηκαν –διότι και η εικόνα του βασιλιά βασιλιάς καλείται– και επειδή ενώθηκαν με το Θεό με τη θέλησή τους και τον δέχθηκαν ένοικό τους και έγιναν κατά χάρη, με την κοινωνία τους μ’ αυτόν, ό,τι είναι ο ίδιος στη φύση του, (γι’ αυτό τους ονομάζω έτσι). Πώς, λοιπόν, δεν πρέπει να τιμάμε αυτούς που έγιναν υπηρέτες, φίλοι και παιδιά του Θεού; Διότι η τιμή

τιμή ἀπόδειξιν ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν
Δεσπότην εὐνοίας.
Οὗτοι ταμεία Θεοῦ καὶ καθαρὰ γεγονόσι
καταγώγια· «Ἐνοικήσω
γὰρ ἐν αὐτοῖς», ὁ Θεὸς φησι, «καὶ
ἐμπεριπατήσω καὶ ἔσομαι αὐτῶν
Θεός». Ὅτι μὲν οὖν «ψυχαὶ δικαίων ἐν χειρὶ
Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄψηται
αὐτῶν θάνατος», φησὶν ἡ θεία Γραφή· ὁ
θάνατος γὰρ τῶν ἁγίων
ὑπνος μᾶλλον ἐστὶ ἢ θάνατος. «Ἐκοπίασαν
γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα
καὶ ζήσονται εἰς τέλος», καὶ· «Τίμιος ἐναντίον
Κυρίου ὁ θάνατος
τῶν ὁσίων αὐτοῦ». Τί οὖν τιμιώτερον τοῦ ἐν
χειρὶ εἶναι Θεοῦ;
Ζωὴ γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς καὶ φῶς καὶ οἱ ἐν χειρὶ
Θεοῦ ὄντες ἐν ζωῇ
καὶ φωτὶ ὑπάρχουσιν.
Ὅτι δὲ διὰ τοῦ νοῦ τοῖς σώμασιν αὐτῶν
ἐνώκησεν ὁ Θεός,
φησὶν ὁ ἀπόστολος· «Οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ
σώματα ὑμῶν ναὸς
τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ὑμῖν Πνεύματος Ἁγίου
ἐστίν;» «Ὁ δὲ Κύριος
τὸ πνεῦμά ἐστι», καὶ· «Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ
Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ
τοῦτον ὁ Θεός». Πῶς οὖν οὐ τιμητέον τοὺς
ἐμψύχους ναοὺς
τοῦ Θεοῦ, τὰ ἔμψυχα τοῦ Θεοῦ σκηνώματα;
Οὗτοι ζῶντες
ἐν παρρησίᾳ τῷ Θεῷ παρεστήκασι.
Πηγὰς ἡμῖν σωτηρίους ὁ Δεσπότης Χριστὸς
τὰ τῶν ἁγίων
παρέσχετο λείψανα, πολυτρόπως τὰς
εὐεργεσίας πηγάζοντα,
μύρον εὐωδίας βρύνοντα. Καὶ μηδεὶς ἀπιστεῖτω.
Εἰ γὰρ ἐξ ἀκροτόμου
πέτρας ὕδωρ ἐν ἐρήμῳ, ἐπήγαγε βουλομένου
Θεοῦ καὶ ἐκ σιαγόνος
ὄνου τῷ Σαμψὼν διψῶντι, ἐκ μαρτυρικῶν
λειψάνων μύρον εὐώδες
ἀναβλύζειν ἄπιστον; Οὐδαμῶς, τοῖς γε εἰδόσι
τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν
καὶ τὴν τῶν ἁγίων παρ' αὐτοῦ τιμὴν.
Ἐν τῷ νόμῳ πᾶς ὁ νεκροῦ ἀπτόμενος
ἀκάθαρτος ἐχρημάτιζεν,
ἀλλ' οὐχ οὗτοι νεκροί. Ἀφ' οὗ γὰρ ἡ αὐτοζωή,
ὁ τῆς ζωῆς αἴτιος,
ἐν νεκροῖς ἐλόγισθη, τοὺς ἐπ' ἐλπίδι
ἀναστάσεως καὶ τῇ εἰς αὐτὸν
πίστει κοιμηθέντας οὐ νεκροὺς

πρὸς τοὺς ἀξιους συνδούλους μας ἀποδείχνει τὴν
καλὴ διάθεσίν μας
πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότη.
Αὐτοὶ ἔχουν ἀναδειχθεὶ καθαρὰ κατοικητήρια καὶ
καταλύματα τοῦ Θεοῦ.
Διότι ὁ Θεὸς λέει, «θα εγκατασταθῶ μέσα τους, θα
περπατήσω καὶ θα εἶμαι
Θεὸς τους». Καὶ ἀκόμη ἡ Ἁγία Γραφή βεβαιώνει
ὅτι «οἱ ψυχές των δικαίων
εἶναι στα χέρια τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ θάνατος δεν τις
αγγίζει· διότι ὁ θάνατος
των ἁγίων εἶναι περισσότερο ὑπνος παρά θάνατος.
«Κόπιασαν δηλαδή
στὴ ζωὴ τους καὶ στὸ τέλος θ' ἀπολαύσουν τὴ
ζωή»· καὶ ἀκόμη (λέει ἡ Ἁγία
Γραφή): «ὁ θάνατος των ἁγίων τοῦ Κυρίου εἶναι
πολύτιμος».
Διότι τι πολυτιμότερο ὑπάρχει ἀπὸ το νὰ βρίσκεται
κανεὶς στα χέρια
τοῦ Θεοῦ; Ὁ Θεός, λοιπόν, εἶναι ζωὴ καὶ φῶς καὶ
ὅσοι βρίσκονται στα χέρια
τοῦ Θεοῦ, ζοῦν μέσα στὴ ζωὴ καὶ τὸ φῶς.
Επίσης, ὁ ἀπόστολος βεβαιώνει ὅτι ὁ Θεός
κατοίκησε στα σώματά τους
μέσω τοῦ νοῦ: «Δεν γνωρίζετε, λέει, ὅτι τὰ σώματά
σας εἶναι ναὸς
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ποὺ ενοικεῖ μέσα σας;».
Επίσης (λέει): «Ὁ Κύριος
εἶναι πνεῦμα» καὶ «αν κάποιος καταστρέφει τὸ ναὸ
τοῦ Θεοῦ, θα τὸν
καταστρέψει με τὴ σειρά τοῦ ὁ Θεός». Πῶς,
λοιπόν, δεν πρέπει νὰ τιμάμε
τοὺς ἐμψύχους ναοὺς τοῦ Θεοῦ, τὰ ἔμψυχα
κατοικητήριά του; Αὐτοί, ὄντας
στὴ ζωὴ, στέκονται με παρρησία μπροστὰ στὸ Θεό.

Ὁ Δεσπότης Χριστὸς μᾶς χάρισε τὰ λείψανα των
ἁγίων σαν πηγές σωτηρίας,
επειδὴ παρέχουν τις ευεργεσίες με πολλοὺς
τρόπους καὶ ἀναβλύζουν
ευωδιαστὸ μύρο. Καὶ κανεὶς νὰ μην ἀμφιβάλλει.
Διότι, ἀν ὁ ἀπόκρημνος
καὶ σκληρὸς βράχος, με τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ,
ἀνάβλυσε νερό στὴν ἐρήμο,
καὶ τὸ ἴδιο ἡ σιαγὼνα τοῦ γαῖδουριού, ὅταν ὁ
Σαμψὼν δίψασε, πῶς εἶναι
ἀπίστευτο τὰ λείψανα των μαρτύρων νὰ μην
ἀναβλύζουν ευωδιαστὸ μύρο;
Καθόλου δεν εἶναι, γι' αὐτοὺς ποὺ γνωρίζουν τὴ
δύναμη τοῦ Θεοῦ
καὶ τὴν τιμὴ ποὺ Αὐτὸς ἀποδίδει στοὺς ἁγίους.
Σύμφωνα με τὸ Μωσαϊκὸ Νόμο, ὅποιος ἀγγίξε

προσαγορεύομεν. Νεκρὸν γὰρ σῶμα
πῶς θαυματουργεῖν δύναται; Πῶς οὖν δι'
αὐτῶν δαίμονες
ἀπελάνονται, ἀσθενεῖς θεραπεύονται, τυφλοὶ
ἀναβλέπουσι,
λεπροὶ καθαίρονται, πειρασμοὶ καὶ ἀνία
λύονται, πᾶσα δόσις ἀγαθὴ
ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων δι' αὐτῶν τοῖς
ἀδιστάκτῳ πιστεῖ αἰτοῦσι
κάτεισι;
Πόσα ἂν ἔκαμες, ἵνα προστάτην εὐρῆς θνητῷ
σε βασιλεῖ
προσάγοντα καὶ ὑπὲρ σοῦ πρὸς αὐτὸν τοὺς
λόγους ποιούμενον;
Τοὺς οὖν προστάτας τοῦ γένους παντὸς τοὺς
τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἡμῶν
τὰς ἐντεύξεις ποιουμένους οὐ τιμητέον; Ναὶ
μὴν τιμητέον,
ναοὺς ἐγείροντας τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ τούτων
ὀνόματι,
καρποφορίας προσάγοντας, τὰς τούτων
μνήμας γεραίροντας
καὶ ἐν αὐταῖς εὐφραينوμένους πνευματικῶς,
ἵνα οἰκεῖα
τῶν συγκαλούντων ἢ εὐφροσύνη γένηται, ἵνα
μὴ θεραπεύειν
πειρώμενοι τοῦμπαλιν αὐτοὺς παροργίσωμεν.
Οἷς μὲν γὰρ Θεὸς
θεραπεύεται, καὶ οἱ τούτου θεράποντες
εὐφρανθήσονται·
οἷς δὲ προσοχθίζει Θεός, καὶ οἱ τούτου
προσοχθιοῦσιν ὑπασπισταί.
«Ὡς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς
πνευματικαῖς» καὶ κατανύξει
καὶ τῶν δεομένων ἐλέω τοὺς ἁγίους πιστοὶ
θεραπεύσωμεν,
οἷς μάλιστα καὶ Θεὸς θεραπεύεται. Στήλας
αὐτοῖς ἐγείρωμεν
ὀρωμένας τε εἰκόνας καὶ αὐτοὶ ἔμψυχοι στήλαι
καὶ εἰκόνες αὐτῶν
τῇ τῶν ἀρετῶν μιμήσει γενώμεθα.
Τὴν Θεοτόκον ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοῦ
μητέρα τιμήσωμεν·
τὸν προφήτην Ἰωάννην ὡς πρόδρομον καὶ
βαπτιστὴν ἀπόστολόν τε
καὶ μάρτυρα· «οὔτε γὰρ ἐν γεννητοῖς
γυναικῶν μείζων Ἰωάννου
ἐγήγερται», ὡς ὁ Κύριος ἔφησε, καὶ τῆς
βασιλείας αὐτὸς πρῶτος
κῆρυξ γεγένηται. Τοὺς ἀποστόλους ὡς
ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου
καὶ αὐτόπτας καὶ ὑπηρέτας τῶν αὐτοῦ

νεκρὸ γινόταν ἀκάθαρτος·
ἀλλὰ αὐτοὶ (οἱ ἅγιοι) δεν εἶναι νεκροί. Αφότου,
δηλαδή, ἡ αυτοζωὴ καὶ πηγὴ
τῆς ζωῆς συγκαταριθμήθηκε στους νεκρούς, δεν
ονομάζουμε νεκρούς αὐτούς
που κοιμήθηκαν με τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως καὶ
τὴν πίστη σ' Αὐτόν.
Διότι, πῶς νεκρὸ σῶμα μπορεῖ νὰ θαυματουργεῖ;
Πῶς με αὐτὰ (τὰ λείψανα
τῶν ἁγίων) τὰ δαιμόνια φυγαδεύονται, οἱ ἀσθενεῖς
θεραπεύονται, οἱ τυφλοὶ
βλέπουν, οἱ λεπροὶ καθαρίζονται, οἱ πειρασμοὶ καὶ
οἱ θλίψεις εξαφανίζονται,
καὶ μέσω αὐτῶν κάθε καλὴ δωρεὰ κατέρχεται ἀπὸ
τον Πατέρα τῶν φώτων
σ' αὐτοὺς που με ἀκλόνητη πίστη τὴν ζητοῦν;
Πόσα θὰ ἐδινες, γιὰ νὰ βρεῖς μεσάζοντα νὰ σε
παρουσιάσει
σε θνητὴ βασιλίᾳ καὶ νὰ πει σ' αὐτόν καλὸ λόγο γιὰ
σένα;
Αναλογικὰ, δεν πρέπει νὰ τιμάμε τοὺς προστάτες
ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου
γένους που προσεύχονται στὸ Θεὸ γιὰ μας;
Ἀσφαλῶς πρέπει νὰ τοὺς τιμάμε,
καὶ ναοὺς ν' ἀνεγείρουμε στὸ Θεὸ με τ' ὀνομά
τους,
καὶ καρποὺς νὰ τοὺς προσφέρουμε, καὶ νὰ τιμάμε
τις μνήμες τους
καὶ νὰ πανηγυρίζουμε πνευματικὰ σ' αὐτές, ὥστε ἡ
χαρὰ νὰ τοὺς εἶναι
ἀρεστή, που μας συνάζουν, γιὰ νὰ μὴ συμβαίνει
τὸ ἀντίθετο,
στὴν προσπάθειά μας νὰ τοὺς τιμήσουμε, νὰ τοὺς
εξοργίζουμε. Διότι μ' αὐτὰ
που ὁ Θεὸς λατρεύεται, μ' αὐτὰ καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ
υπηρέτες τοῦ θὰ χαροῦν·
καὶ με ὅσα ὁ Θεὸς δυσἀρεστεῖται, μ' αὐτὰ καὶ οἱ
ἀκόλουθοί τοῦ
θα δυσἀρεστηθοῦν. Ἀς τιμήσουμε, λοιπόν,
(ἀγαπητοὶ μου) πιστοὶ, τοὺς ἁγίους
«με ψαλμοὺς, ὕμνους καὶ πνευματικὰ ἄσματα», με
κατάνυξη καὶ ἐλεημοσύνη
τῶν φτωχῶν, με τὰ ὁποῖα κατεξοχὴν ὁ Θεὸς
λατρεύεται. Ν' ἀνεγείρουμε
πρὸς τιμὴ τοὺς προσκυνητάρια καὶ ορατὲς εἰκόνες,
καὶ οἱ ἴδιοι
ν' ἀναδειχθοῦμε ἐμψυχα προσκυνητάρια καὶ
εἰκόνες τοὺς με τὴ μίμηση τῶν ἀρετῶν τους.
Ἀς τιμήσουμε τὴ Θεοτόκο κατεξοχὴν καὶ ἀληθινὰ
σαν μητέρα τοῦ Θεοῦ·
τον προφήτη Ἰωάννη σαν πρόδρομο, βαπτιστὴ,
ἀπόστολο καὶ μάρτυρα·

παθημάτων, οὕς «προγνοὺς προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον ποιμένας καὶ διδασκάλους». Τούς τε τοῦ Κυρίου μάρτυρας ἐκ παντὸς τάγματος ἐκλελεγμένους ὡς στρατιώτας Χριστοῦ καὶ τὸ αὐτοῦ πεπωκότας ποτήριον τό τε τοῦ ζωοποιοῦ αὐτοῦ θανάτου βαπτισθέντας βάπτισμα ὡς κοινωνοὺς τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ τῆς δόξης, ὧν ταξίαρχος ὁ πρωτοδιάκονος Χριστοῦ καὶ ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυς Στέφανος· καὶ τοὺς ὁσίους πατέρας ἡμῶν τοὺς θεοφόρους ἀσκητὰς, τοὺς τὸ χρονιώτερον καὶ ἐπιπονώτερον μαρτύριον τῆς συνειδήσεως διαθλήσαντας, «οἱ περιήλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακοχούμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος». Τοὺς πρὸ τῆς χάριτος προφήτας, πατριάρχας, δικαίους τοὺς προκατηγγελκότας τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν. Τούτων πάντων ἀναθεωροῦντες τὴν πολιτείαν ζηλώσωμεν τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα, τὸν ζῆλον, τὸν βίον, τὴν καρτερίαν τῶν παθημάτων, τὴν ὑπομονὴν μέχρι αἵματος, ἵνα καὶ τῶν τῆς δόξης στεφάνων αὐτοῖς κοινωνήσωμεν.	διότι, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος, «καμιὰ γυναῖκα δεν γέννησε μεγαλύτερη προσωπικότητα ἀπὸ τον Ἰωάννη»· αὐτὸς ἀναδείχθηκε ὁ πρῶτος κήρυκας τῆς βασιλείας του. (Ἀς τιμήσουμε) τοὺς ἀποστόλους σαν ἀδελφούς του Κυρίου, μάρτυρας καὶ διακόνους τῶν παθῶν του, «τοὺς οἰοίους ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας, κατὰ τὴν πρόγνωσή του, τοὺς προόρισε νὰ εἶναι σύμμορφοι με τὴν εἰκόνα του Υἱοῦ του· πρῶτα ἀποστόλους, ἔπειτα προφῆτες καὶ τρίτο ποιμένες καὶ δασκάλους». (Ἀς τιμήσουμε) τοὺς μάρτυρες του Κυρίου, που ἔχουν διαλεχτεῖ ἀπὸ κάθε τάξη, σαν στρατιῶτες Χριστοῦ καὶ σαν ἀνθρώπους που ἔχουν πιεῖ τὸ ποτήρι του καὶ βαπτίσθηκαν τὸ βάπτισμα του ζωοποιοῦ θανάτου του καὶ σαν μετόχους στα παθήματα καὶ τὴ δόξα, τῶν οἰοίων ηγέτης εἶναι ὁ πρωτοδιάκονος, ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυρας του Χριστοῦ Στέφανος. (Ἀς τιμήσουμε) τοὺς ὁσίους πατέρες μας καὶ θεοφόρους πατέρες, που ἀγωνίσθηκαν τὸ πιο μακροχρόνιο καὶ επίπονο μαρτύριο τῆς συνειδήσεως· «αὐτοὶ τριγύρισαν με μηλωτές, με δέρματα προβάτων, με στερήσεις, θλίψεις, κακουχίες, περιπλανώμενοι στὶς ἐρήμους, τὰ ὄρη, τὰ σπήλαια, τὶς τρύπες τῆς γῆς· ὁ κόσμος δεν εἶναι ἀντάξιός τους». (Ἀς τιμήσουμε) τοὺς προ Χριστοῦ προφῆτες, τοὺς πατριάρχες, τοὺς δικαίους οἱ οἱποῖοι προκατήγγειλαν τὴν ἐλευση τοῦ Κυρίου. Εἰξετάζοντας ὅλων αὐτῶν τὴν βιωτὴ, ἀς ποθήσουμε τὴν πίστη, τὴν ἀγάπη, τὴν ἐλπίδα, τὸ ζῆλο, τὸ βίο, τὴν ἀντοχὴ στα παθήματα, τὴν ὑπομονὴ μέχρι νὰ χύσουν τὸ αἷμα τους, γιὰ νὰ γίνουμε συμμέτοχοι καὶ στὰ στεφάνια τῆς δόξης τους.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 89. Περί εἰκόνων Ἐπειδὴ δέ τινες ἡμῖν καταμέμφονται προσκυνοῦσί τε καὶ τιμῶσι τὴν τε τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν εἰκόνα, ἔτι δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων καὶ θεραπόντων Χριστοῦ, ἀκουέτωσαν,	Για τὶς εἰκόνες. Ἐπειδὴ ὀρισμένοι μας κατηγοροῦν ὅτι προσκυνούμε καὶ τιμούμε τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτήρα καὶ τῆς Δέσποινάς μας, καὶ ἀκόμη τὶς εἰκόνες τῶν υπολοίπων ἁγίων καὶ διακόνων τοῦ Χριστοῦ, ἀς μάθουν

ὡς ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' οἰκειάν εἰκόνα ἐποίησε.
Τίνος οὖν ἔνεκεν ἀλλήλους προσκυνοῦμεν, εἰ μὴ ὡς κατ' εἰκόνα Θεοῦ πεποιημένους; Ὡς γάρ φησιν ὁ θεοφόρος καὶ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος, «ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει»· πρωτότυπον δέ ἐστι τὸ εἰκονιζόμενον, ἐξ οὗ τὸ παράγωγον γίνεται. Τίνος ἔνεκεν ὁ Μωσαϊκὸς λαὸς τῇ σκηνῇ κυκλόθεν προσεκύνει, εἰκόνα καὶ τύπον φερούση τῶν ἐπουρανίων, μᾶλλον δὲ τῆς ὅλης κτίσεως; Φησὶ γοῦν ὁ Θεὸς τῷ Μωσεί· «Ὁρα, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει». Καὶ τὰ Χερουβὶμ δὲ τὰ σκιαζόντα τὸ ἱλαστήριον οὐχὶ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων ἦν;

Τί δὲ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις περιώνυμος ναός; Οὐχὶ χειροποίητος καὶ ἀνθρώπων τέχνῃ κατεσκευασμένος; Ἡ δὲ θεία Γραφή κατηγορεῖ τῶν προσκυνούντων τοῖς γλυπτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν θυόντων τοῖς δαιμονίοις. Ἔθουν μὲν καὶ Ἕλληνες, ἔθουν δὲ καὶ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' Ἕλληνες μὲν δαίμοσιν, Ἰουδαῖοι δὲ τῷ Θεῷ. Καὶ ἀπόβλητος μὲν ἡ τῶν Ἑλλήνων θυσία ἦν καὶ κατάκριτος, ἡ δὲ τῶν δικαίων τῷ Θεῷ εὐαπόδεκτος. «Ἔθυσεν γὰρ Νῶε, καὶ ὠσφράνθη ὁ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας», τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τὸ εὐώδες ἀποδεχόμενος. Οὕτω τὰ μὲν τῶν Ἑλλήνων γλυπτά, ἐπεὶ δαιμόνων ἦσαν ἐξεικονίσματα ἀπόβλητά τε καὶ ἀπηγορευμένα τυγχάνουσι. Πρὸς δὲ τούτοις τοῦ ἀοράτου καὶ ἀσωμάτου καὶ ἀπεριγράπτου καὶ ἀσχηματίστου Θεοῦ τίς δύναται ποιήσασθαι μίμημα; Παραφροσύνης τοίνυν ἄκρας καὶ ἀσεβείας τὸ σχηματίζειν τὸ θεῖον. Ἐντεῦθεν ἐν τῇ Παλαιᾷ οὐκ ἦν τετριμμένη ἡ τῶν εἰκόνων χρῆσις. Ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς διὰ σπλάγχνα ἐλέους αὐτοῦ κατὰ ἀλήθειαν γέγονεν ἄνθρωπος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, οὐχ ὡς

ὅτι ἐξαρχῆς ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα με τὴ δική του εικόνα.
Για ποιό λόγο, για παράδειγμα, προσκυνούμε ο ένας τον άλλο, παρά μόνο διότι έχουμε πλασθεί κατ' εικόνα Θεού; Διότι, ὅπως λέει ὁ θεοφόρος καὶ βαθὺς γνώστης τῶν θεῶν Βασίλειος, «ἡ τιμὴ πρὸς τὴν εἰκόνα ἀπευθύνεται στο πρωτότυπο· καὶ πρωτότυπο εἶναι τὸ εἰκονιζόμενο πρόσωπο, τοῦ οἴοιτο γίνεται ἀντίγραφο. Για ποιό λόγο, ἀκόμη, ὁ λαὸς τοῦ Μωϋσῆ προσκυνούσε γύρω ἀπὸ τὴ σκηνή, ποὺ εἰκόνιζε καὶ προτύπωνε τὰ ἐπουράνια ἢ καλύτερα ὅλη τὴ δημιουργία; Λέει μάλιστα ὁ Θεὸς στο Μωϋσῆ: «Πρόσεξε, νὰ τὰ κάνεις ὅλα σύμφωνα με τὸ πρότυπο ποὺ εἶδες στο Ὄρος». Καὶ τὰ Χερουβείμ, ἐπίσης, ποὺ ἐρίχναν τὴ σκιά τους στο θυσιαστήριο, δὲν ἦταν ἀνθρώπινα κατασκευάσματα; Τί ἦταν πάλι ὁ περίφημος ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων; Δὲν ἦταν χειροποίητος καὶ κτισμένος με τὴν ἀνθρώπινη τέχνη; Ἡ Ἀγία Γραφή ὁμῶς κατηγορεῖ αὐτοὺς ποὺ προσκυνοῦν τὰ γλυπτά, ἀλλὰ καὶ ὅσους θυσιάζουν στα δαιμόνια. Θυσίαζαν βέβαια οἱ εἰδωλολάτρεις, θυσίαζαν ὁμῶς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι· οἱ εἰδωλολάτρεις θυσίαζαν στοὺς δαίμονες, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι στο Θεό. Καὶ ἡ θυσία τῶν εἰδωλολατρῶν ἦταν ἀπορριπτέα καὶ κατακριτέα, ἐνῶ τῶν δικαίων εὐπρόσδεκτη ἀπὸ τὸ Θεό. «Θυσίασε, δηλαδή, ὁ Νῶε καὶ μύρισε ὁ Θεὸς ὁσμὴ εὐωδίας», καθὼς με τὴν εὐωδία ἀποδέχτηκε τὴν καλὴ προαίρεση καὶ τὴν ευχαριστία (τοῦ Νῶε) πρὸς αὐτόν. Ἔτσι, τὰ γλυπτά τῶν εἰδωλολατρῶν, ἐπειδὴ ἀπεικόνιζαν δαίμονες εἶναι ἀπορρίψιμα καὶ ἀπαγορευμένα. Επιπλέον, ποίος μπορεῖ νὰ φτιάξει ομοίωμα τοῦ ἀοράτου, ἀσώματου, ἀπερίγραπτου καὶ ἀσχηματίστου Θεοῦ; Ἡ ἀπεικόνιση τοῦ θεοῦ ἀποτελεῖ ἀκραία παραφροσύνη καὶ ἀσέβεια. Γι' αὐτὸ ἡ χρῆσις εἰκόνων δὲν ἦταν συνηθισμένη στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἀφότου ὁμῶς ὁ Θεός, ἀπὸ τὴν πολλή του ἀγάπη, ἐγίνε ἀληθινός ἄνθρωπος γιὰ τὴ σωτηρία μας, ὅχι ὅπως

τῷ Ἀβραάμ ὤφθη
ἐν εἵδει ἀνθρώπου, οὐχ ὡς τοῖς προφήταις,
ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἀληθῶς
γέγονεν ἄνθρωπος διέτριψέ τε ἐπὶ τῆς γῆς «καὶ
τοῖς ἀνθρώποις
συναναστράφη», ἔθαιματούργησεν, ἔπαθεν,
ἐσταυρώθη, ἀνέστη,
ἀνελήφθη, καὶ πάντα ταῦτα κατὰ ἀλήθειαν
γέγονε, καὶ ὥράθη
ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐγράφη μὲν εἰς
ὑπόμνησιν ἡμῶν καὶ διδαχὴν
τῶν τῆνικαῦτα μὴ παρόντων, ἵνα μὴ
ἑωρακότες, ἀκούσαντες δὲ
καὶ πιστεύσαντες τύχωμεν τοῦ μακαρισμοῦ
τοῦ Κυρίου.
Ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες ἴσασι γράμματα οὐδὲ τῇ
ἀναγνώσει σχολάζουσιν,
οἱ πατέρες συνείδον ὥσπερ τινὰς ἀριστείας ἐν
εἰκόσι ταῦτα
γράφεσθαι εἰς ὑπόμνησιν σύντομον. Ἀμέλει
πολλάκις μὴ κατὰ νοῦν
ἔχοντες τὸ τοῦ Κυρίου πάθος, τὴν εἰκόνα τῆς
Χριστοῦ σταυρώσεως
ιδόντες, τοῦ σωτηρίου πάθους εἰς ἀνάμνησιν
ἐλθόντες, πεσόντες
προσκυνοῦμεν οὐ τῇ ὕλῃ, ἀλλὰ τῷ
εἰκονιζομένῳ, ὥσπερ οὐ τῇ ὕλῃ
τοῦ Εὐαγγελίου οὐδὲ τῇ τοῦ σταυροῦ ὕλῃ
προσκυνοῦμεν,
ἀλλὰ τῷ ἐκτυπώματι. Τί γὰρ διαφέρει
σταυρὸς μὴ ἔχων
τὸ τοῦ Κυρίου ἐκτύπωμα τοῦ ἔχοντος;
Ὡσαύτως καὶ τῆς Θεομήτορος· ἡ γὰρ εἰς
αὐτὴν τιμὴ
εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα ἀνάγεται.
Ὁμοίως καὶ τὰ τῶν ἁγίων
ἀνδραγαθήματα ἐπαλείφοντα ἡμᾶς πρὸς
ἀνδρείαν καὶ ζῆλον
καὶ μίμησιν τῆς αὐτῶν ἀρετῆς καὶ δόξαν
Θεοῦ. Ὡς γὰρ ἔφημεν,
ἡ πρὸς τοὺς εὐγνώμονας τῶν ὁμοδούλων τιμὴ
ἀποδειξὶν ἔχει
τῆς πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην εὐνοίας, καὶ ἡ
τῆς εἰκόνης τιμὴ
πρὸς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. Ἔστι δὲ
ἄγραφος ἡ παράδοσις
ὥσπερ τὸ κατὰ ἀνατολὰς προσκυνεῖν, τὸ
προσκυνεῖν σταυρὸν
καὶ ἕτερα πλεῖστα τούτοις ὅμοια.
Φέρεται δὲ καὶ τις ἱστορία, ὡς ὁ Κύριος τῷ
Αὐγάρῳ
τῆς Ἐδεσσηνῶν πόλεως βασιλεύοντι

εμφανίσθηκε στον Ἀβραάμ
με μορφὴ ἀνθρώπου, οὔτε ὅπως στους προφῆτες,
ἀλλὰ ἐγινε στην οὐσία
ἀληθινὰ ἄνθρωπος· ἐξῆσε πάνω στη γῆ «καὶ
συναναστράφηκε με τοὺς
ἀνθρώπους», ἔκανε θαύματα, ἔπαθε, σταυρώθηκε,
αναστήθηκε,
αναλήφθηκε καὶ ὅλα αὐτὰ ἦταν ἀληθινὰ γεγονότα·
οἱ ἄνθρωποι τὸν εἶδαν
καὶ τα ἔγραψαν αὐτά για να τα γνωρίσουμε κι
εμεῖς, καὶ να τα διδαχθoύν
ὅσοι δεν ἐξῆσαν ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ, για ν'
αἰσιωθoύμε το μακαρισμό
τοῦ Κυρίου (που λέει) ὅτι, αν και δεν εἶδαμε,
ακούσαμε μόνο και πιστέψαμε.
Επειδὴ ὁμως δεν γνωρίζουν ὅλοι γράμματα καὶ
οὔτε ασχολοῦνται
με τὴ μελέτη, οἱ Πατέρες αποφάσισαν ν'
ἀπεικονισθoύν αὐτὰ σε εἰκόνες,
ὅπως ἀπεικονίζονται κάποια ἀνδραγαθήματα, για
σύντομη ὑπενθύμιση.
Διότι, χωρὶς ἀμφιβολία, πολλές φορές, ἐνὼ δεν
ἔχουμε στο νοῦ το πάθος
τοῦ Κυρίου, βλέποντας τὴν εἰκόνα τῆς
σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, θυμόμαστε
το σωτήριο πάθος τοῦ και κάνοντας μετάνοια
προσκυνούμε ὄχι τὴν ὕλη,
ἀλλὰ το εἰκονιζόμενο πρόσωπο· ὅπως ἀκριβῶς, δεν
προσκυνούμε τὴν ὕλη
τοῦ Εὐαγγελίου ἢ τοῦ σταυροῦ ἀλλὰ το σχῆμα.
Διότι, σε τί διαφέρει
ο σταυρὸς που δεν ἔχει τὴ μορφὴ τοῦ Κυρίου ἀπὸ
ἐκεῖνον που τὴν ἔχει;
Το ἴδιο καὶ με τὴ Θεοτόκο· ἡ τιμὴ, δηλαδή, πρὸς το
πρόσωπό τῆς
ἀπευθύνεται στο γιό τῆς, που ἔλαβε σάρκα ἀπ'
αυτὴν. Παρόμοια, καὶ τα
κατορθώματα τῶν ἁγίων μας παρακινοῦν στὴν
ἀνδρεία, το ζῆλο,
τὴ μίμηση τῆς ἀρετῆς τοὺς καὶ για τὴ δόξα τοῦ
Θεοῦ.
Διότι, ὅπως εἶπαμε,
ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς συνδούλους μας, που
ἀποδείχτηκαν εὐγνώμονες, φανερώνει
τὴν καλὴ διάθεση πρὸς τὸν κοινὸ δεσπότη· καὶ ἡ
τιμὴ πρὸς τὴν εἰκόνα
ἀπευθύνεται στο πρωτότυπο (πρόσωπο). Ὑπάρχει
ἀκόμη ἀγραφὴ παράδοση,
ὅπως προσκυνούμε στραμένοι στὴν ἀνατολή, να
προσκυνούμε καὶ το σταυρό·
καὶ ἄλλες πολλές παρόμοιες παραδόσεις.
Διηγoύνται κι ἓνα σχετικὸ περιστατικὸ. Ὅταν ο

ζωγράφον ἀποστέλλαντι τὴν τοῦ Κυρίου ὁμοιογραφῆσαι εἰκόνα μὴ δυνηθέντος τοῦ ζωγράφου διὰ τὴν ἀποστίλβουσαν τοῦ προσώπου λαμπρότητα, αὐτὸς ἱμάτιον τῷ οἰκείῳ καὶ καὶ θεῷ καὶ ζωοποιῷ προσώπῳ ἐπιθείς ἐναπομάζασθαι τῷ ἱματίῳ τὸ ἑαυτοῦ ἀπεικόνισμα καὶ οὕτως ἀπέστειλε τοῦτο ποθοῦντι τῷ Αὐγάρῳ. Ὅτι δὲ καὶ πλείστα οἱ ἀπόστολοι ἀγράφοι παραδεδώκασι, γράφει Παῦλος, ὁ τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος· «Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἡμῶν, ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν». Καὶ πρὸς Κορινθίους· «Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησθε καί, καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε».	Αὐγάρος βασίλευε στην πόλη της Ἐδεσσας, ἔστειλε ἓνα ζωγράφο για να κάνει πανομοιότυπη εἰκόνα με τη μορφή του Κυρίου. Ο ζωγράφος ὁμως δεν τα κατάφερε, διότι το πρόσωπο του Κυρίου ἔλαμπε εκθαμβωτικά. Τότε ο ἴδιος Κύριος ἄγγιξε ἓνα κομάτι ὑφασμα στο θεῖο καὶ ζωοποιό πρόσωπό του καὶ αποτύπωσε σ' αὐτό τη μορφή του. Ἐτσι, ἔστειλε το ὑφασμα στον Αὐγάρο με την ἀπεικόνιση που τόσο ποθοῦσε. Επίσης, οἱ Ἀπόστολοι μας ἔχουν μεταφέρει πολλές ἀγραφες παραδόσεις, ὅπως γράφει ο ἀπόστολος των ἐθνῶν Παῦλος: «Ἐπομένως, ἀδελφοί, προσέχετε να διατηρεῖτε τις παραδόσεις μας, που σας διδάξαμε εἴτε προφορικά εἴτε γραπτά. Καὶ τους Κορινθίους (γράφει): «Σας ἐπαινῶ, ἀδελφια μου, διότι θυμάσθε ὅλα τα δικά μου, καὶ διατηρεῖτε τις παραδόσεις που σας μετάδωσα».
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 90. Περί γραφῆς Εἷς ἐστὶν ὁ Θεὸς ὑπὸ τε Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ Καινῆς κηρυττόμενος, ὁ ἐν Τριάδι ὑμνούμενός τε καὶ δοξαζόμενος, τοῦ Κυρίου φήσαντος· «Οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι». Αὐτὸς γὰρ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν εἰργάσατο, ὑπὲρ ἧς πᾶσα Γραφή καὶ ἅπαν μυστήριον. Καὶ πάλιν· «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς· αὗται γὰρ μαρτυροῦσι περὶ ἐμοῦ». Καὶ τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ». Διὰ Πνεύματος τοίνυν Ἁγίου ὃ τε νόμος καὶ οἱ προφῆται, εὐαγγελισταὶ καὶ ἀπόστολοι καὶ ποιμένες ἐλάλησαν καὶ διδάσκαλοι. «Πᾶσα τοίνυν Γραφή θεόπνευστος πάντως ὠφέλιμος». Ὡστε κάλλιστον καὶ ψυχοφελέστατον ἐρευνᾶν τὰς θείας Γραφάς. Ὡσπερ γὰρ δένδρον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὕδατων πεφυτευμένον,	Για την Αγία Γραφή. Ένας είναι ο Θεός που υμνείται και δοξάζεται ως Τριάδα και τον οποίο κηρύσσει η Παλαιά και η Καινή Διαθήκη, σύμφωνα με τα λόγια του Κυρίου: «Δεν ήλθα να καταργήσω το νόμο, αλλά να τον συμπληρώσω». Διότι Αυτός πραγματοποίησε τη σωτηρία μας, για την οποία ομιλεί όλη η Γραφή και όλα τα μυστήρια. Και πάλι λέει: «Ερευνάτε τις Γραφές, επειδή αυτές μιλούν για μένα». Και ο Απόστολος είπε: «Σε πολλές περιπτώσεις και με πολλούς τρόπους ο Θεός μίλησε τον παλιό καιρό στους πατέρες μας μέσω των προφητών, και τις τελευταίες αυτές ημέρες μας μίλησε μέσω του Υιού». Με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος, λοιπόν, ο νόμος, οι προφῆτες, οι ευαγγελιστές, οι ἀπόστολοι, οι ποιμένες και οι δάσκαλοι μίλησαν». «Κάθε Γραφή, λοιπόν, είναι θεόπνευστη και πολύ ωφέλιμη». Επομένως, είναι πολύ ωραίο και πολύ ωφέλιμο στην ψυχή να ερευνάμε τις θείες Γραφές. Όπως ακριβώς ένα δένδρο που είναι φυτεμένο στο μέρος που υπάρχουν

οὕτω καὶ ψυχὴ τῇ θεῖα ἀρδευομένη Γραφῇ
παιίνεται καὶ καρπὸν
ὥριμον δίδωσι, πίστιν ὀρθόδοξον, καὶ
ἀειθαλέσι τοῖς φύλλοις,
ταῖς θεαρέστοις, φημί, ὡραΐζεται πράξεσι·
πρὸς τε γὰρ πρᾶξιν
ἐνάρετον καὶ θεωρίαν ἀθόλωτον ἐκ τῶν ἁγίων
Γραφῶν ῥυθμιζόμεθα.
Πάσης γὰρ ἀρετῆς παράκλησιν καὶ κακίας
ἀπάσης ἀποτροπὴν
ἐν ταύταις εὐρίσκομεν. Ἐὰν οὖν ἐσόμεθα
φιλομαθεῖς, ἐσόμεθα
καὶ πολυμαθεῖς· ἐπιμελεία γὰρ καὶ πόνω καὶ τῇ
τοῦ διδόντος χάριτι
κατορθοῦνται ἅπαντα. «Ὁ γὰρ αἰτῶν
λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν
εὕρισκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται».
Κρούσωμεν τοίνυν εἰς τὸν κάλλιστον
παράδεισον τῶν Γραφῶν,
τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὡραιότατον,
τὸν παντοίοις
νοερῶν θεοφόρων ὀρνέων κελαδήμασι
περιηχοῦντα ἡμῶν τὰ ὦτα,
τὸν ἀπτόμενον ἡμῶν τῆς καρδίας, καὶ
λυπουμένην μὲν
παρακαλοῦντα, θυμουμένην δὲ κατευνάζοντα
καὶ χαρᾶς αἰδίου
ἐμπιπλῶντα, τὸν ἐπιβιβάζοντα ἡμῶν τὴν
διάνοιαν
ἐπὶ τὰ χρυσαυγὴ μετάφρενα τῆς θείας
περιστερᾶς καὶ ὑπέρλαμπρα
καὶ ταῖς φανωτάταις αὐτῆς πτέρυξι πρὸς τὸν
μονογενῆ Υἱὸν
καὶ κληρονόμον τοῦ φυτουργοῦ τοῦ νοητοῦ
ἀμπελῶνος ἀνάγοντα
καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Πατρὶ τῶν φώτων
προσάγοντα.
Ἀλλὰ μὴ παρέργως κρούσωμεν, προθύμως δὲ
μᾶλλον καὶ ἐπιμόνως·
μὴ ἐκκακήσωμεν κρούοντες· οὕτω γὰρ ἡμῖν
ἀνοιγήσεται.
Ἐὰν ἀναγνῶμεν ἅπαξ καὶ δις καὶ μὴ
διαγνῶμεν, ἃ ἀναγινώσκουμεν,
μὴ ἐκκακήσωμεν, ἀλλ' ἐπιμείνωμεν,
ἀδολεσχήσωμεν, ἐρωτήσωμεν·
«ἐπερώτησον» γάρ, φησὶν, «τὸν πατέρα σου,
καὶ ἀναγγελεῖ σοι,
τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι». Οὐ
γὰρ πάντων ἡ γνῶσις.
Ἀρυσώμεθα ἐκ τῆς τούτου τοῦ παραδείσου
πηγῆς ἀέννα
καὶ καθαρώτατα νάματα ἀλλόμενα εἰς ζωὴν

πολλὰ νερά, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ που ἀρδεύεται με τὴν
Ἀγία Γραφή, εὐδοκιμεῖ
καὶ ἀποδίδει ὥριμους καρπούς, δηλαδή ὀρθόδοξη
πίστη, καὶ εἶναι στολισμένη
με αειθαλὴ φύλλα, με δηλαδή θεάρεστες πράξεις.
Διότι οἱ ἅγιες Γραφές
μας οδηγοῦν στις ἐνάρετες πράξεις καὶ τὴν καθαρὴ
θεωρητικὴ γνώση,
ἐπειδὴ μέσα σ' αὐτές βρίσκουμε τὴν προτροπὴ γιὰ
κάθε ἀρετὴ καὶ τὴν
ἀποτροπὴ γιὰ κάθε κακία. Ἀν εἴμαστε, λοιπόν,
φιλομαθεῖς, θὰ εἴμαστε
καὶ πολυμαθεῖς· διότι ὅλα τὰ πετυχαίνει ἡ
ἐπιμέλεια, ὁ κόπος καὶ ἡ χάρις
που δίνει ὁ Θεός. «Καθόσον, αὐτός που ζητᾷ
παίρνει, αὐτός που ψάχνει
βρίσκει καὶ αὐτός που χτυπᾷ τὴν πόρτα του
ανοίγουν».
Ἀς χτυπήσουμε, λοιπόν τὴν πόρτα τοῦ πολὺ ὡραῖο
παραδείσου τῶν Γραφῶν,
που εἶναι μυρωδάτος, πολὺ γλυκύς καὶ ὡραίος καὶ
γεμίζει τ' αὐτιά μας
με κάθε εἶδους κελαδήματα τῶν νοερῶν θεοφόρων
πηγῶν·
αὐτός (ὁ παράδεισος τῶν Γραφῶν) ἀγγίζει τὴν
καρδιά μας καὶ, ὅταν αὐτὴ
εἶναι λυπημένη τὴν παρηγορεῖ, ὅταν εἶναι
ταραγμένη τὴν ηρεμεῖ
καὶ τὴ γεμίζει με ἀνέκφραστη χαρά· ἀνεβάζει τὸ
νοῦ μας
στα χρυσαυγὴ καὶ ὑπέρλαμπρα ἐνδότερα τοῦ νοῦ
τοῦ «θείου περιστεριοῦ»,
το ὁποῖο με τὰ φωτεινὰ φτερά του μας οδηγεῖ στο
μονογενῆ Υἱό
καὶ κληρονόμο τοῦ γεωργοῦ τοῦ νοητοῦ
ἀμπελῶνα,
καὶ μέσω αὐτοῦ μας παρουσιάζει στὸν Πατέρα τῶν
φώτων.
Ὅμως, ἀς μὴ χτυπήσουμε τὴ θύρα με ἀδιαφορία,
ἀλλὰ με περισσότερη
προθυμία καὶ ἐπιμονή· ἀς μὴν ἀποθαρρυνθούμε
κρούοντας· διότι ἔτσι
θὰ μας ἀνοίξει τὴ θύρα. Ἀν, δηλαδή, διαβάσουμε
μία καὶ δύο φορές καὶ
δεν καταλάβουμε αὐτὰ που διαβάσαμε, ἀς μὴν
ἀποθαρρυνθούμε, ἀλλὰ
να ἐπιμείνουμε, να ἐντρυφήσουμε, να ρωτήσουμε.
Διότι λέει (ἡ Γραφή),
«ρώτησε τὸν πατέρα σου καὶ θὰ σε πληροφορήσει,
ρώτησε τοὺς
πρεσβυτέρους καὶ θὰ σου πουν». Διότι ἡ γνώση δὲν
εἶναι κτῆμα ὁλῶν.

αἰώνιον,
ἐντρυφήσωμεν, ἀπλήστως κατατρυφήσωμεν·
τὴν γὰρ χάριν
ἀδάπανον κέκτηνται. Εἰ δέ τι καὶ παρὰ τῶν
ἔξωθεν χρήσιμον
καρπώσασθαι δυνηθείμεν, οὐ τῶν
ἀπηγορευμένων ἐστὶ.
Γενώμεθα δόκιμοι τραπεζῖται τὸ μὲν γνήσιον
καὶ καθαρὸν χρυσίον
σωρεύοντες, τὸ δὲ κίβδηλον παραιτούμενοι.
Λάβωμεν λόγους
καλλίστους, θεοὺς δὲ γελοίους καὶ μύθους
ἀλλοτρίους τοῖς κυσὶν
ἀπορρίψωμεν· πλείστην γὰρ ἐξ αὐτῶν κατ'
αὐτῶν ἰσχὺν κτήσασθαι
δυνηθείμεν.
Ἰστέον δέ, ὡς εἴκοσι δύο βίβλοι εἰσὶ τῆς
Παλαιᾶς Διαθήκης
κατὰ τὰ στοιχεῖα τῆς Ἑβραϊδος φωνῆς. Εἴκοσι
δύο γὰρ στοιχεῖα
ἔχουσιν, ἐξ ὧν πέντε διπλοῦνται, ὡς γίνεσθαι
αὐτὰ εἴκοσι ἑπτὰ·
διπλοῦν γὰρ ἐστὶ τὸ Χᾶφ καὶ τὸ Μὲμ καὶ τὸ
Νοῦν καὶ τὸ Φι
καὶ τὸ Σαδί. Διὸ καὶ αἱ βίβλοι κατὰ τοῦτον τὸν
τρόπον εἴκοσι δύο
μὲν ἀριθμοῦνται, εἴκοσι ἑπτὰ δὲ εὐρίσκονται
διὰ τὸ πέντε ἐξ αὐτῶν
διπλοῦσθαι. Συνάπτεται γὰρ ἡ Ῥοῦθ τοῖς
Κριταῖς καὶ ἀριθμεῖται
παρ' Ἑβραίοις μία βίβλος· ἡ πρώτη καὶ
δευτέρα τῶν Βασιλειῶν μία
βίβλος· ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη τῶν Βασιλειῶν
μία βίβλος· ἡ πρώτη
καὶ ἡ δευτέρα τῶν Παραλειπομένων μία
βίβλος· ἡ πρώτη
καὶ ἡ δευτέρα τοῦ Ἑσδρα μία βίβλος.
Οὕτως οὖν σύγκεινται αἱ βίβλοι ἐν
πεντατεύχοις τέτρασι,
καὶ μένουσιν ἄλλαι δύο, ὡς εἶναι τὰς
ἐνδιαθέτους βίβλους οὕτως·
πέντε νομικάς· Γένεσιν, Ἑξοδον, Λευιτικόν,
Ἀριθμούς, Δευτερονόμιον·
αὕτη πρώτη πεντάτευχος, ἥ καὶ νομοθεσία.
Εἶτα ἄλλη πεντάτευχος,
τὰ καλούμενα Γραφεῖα, παρὰ τισι δὲ
Ἀγιόγραφα, ἃτινὰ ἐστὶν οὕτως·
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, Κριταὶ μετὰ τῆς Ῥοῦθ,
Βασιλειῶν πρώτη
μετὰ τῆς δευτέρας, βίβλος μία, Βασιλειῶν
τρίτη μετὰ τῆς τετάρτης,
βίβλος μία, καὶ αἱ δύο τῶν Παραλειπομένων,

Ἀς ἀντλήσουμε ἀπὸ τὴν πηγὴ τοῦ παραδείσου τα
πάντοτε ἀναβλύζοντα
καὶ ολοκάθαρα νερά που μας προσφέρουν τὴν
αἰώνια ζωή·
ας τ' ἀπολαύσουμε, ας τα χαρούμε με ἀπληστία·
διότι ἔχουν ἀνεξάντλητη
τὴ χάρι. Ἀν πάλι μπορέσουμε ν' ἀποκομίσουμε
κάτι ωφέλιμο ἀπὸ τοὺς
ἐκτὸς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι ἀπαγορευμένο.
Ἀς γίνουμε ἐπιτυχημένοι τραπεζῖτες
συσσωρεύοντας τὸ ἀτόφιο καὶ καθαρὸ
χρυσάφι καὶ ἀποφεύγοντας τὸ νοθευμένο. Ἀς
δεχθούμε τοὺς ωραιότατους
λόγους καὶ ας πετάξουμε τοὺς γελοῖες καὶ ξένες
μυθολογίες στα σκυλιά·
διότι θα μπορέσουμε ν' ἀποκτήσουμε ἀπ' αὐτοὺς
μεγάλῃ δύναμει ἐναντίον τοὺς.
Πρέπει, ἐπίσης, νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὰ βιβλία τῆς
Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι
εἴκοσι δύο, σύμφωνα με τὰ γράμματα τῆς
Ἑβραϊκῆς γλώσσας. Διότι αὐτὴ ἔχει
εἴκοσι δύο γράμματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ πέντε
διπλασιάζονται, γιὰ νὰ γίνουν
αὐτὰ εἴκοσι ἑπτὰ· διπλὸ δηλαδὴ εἶναι τὸ Χᾶφ, τὸ
Μεμ, τὸ Νουν, τὸ Φι
καὶ τὸ Σαδί. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ βιβλία, σύμφωνα μ'
αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀριθμοῦνται
εἴκοσι δύο, ἀλλὰ εἶναι εἴκοσι ἑπτὰ, ἐπειδὴ πέντε
ἀπ' αὐτὰ διπλασιάζονται.
Ἐνώνεται, δηλαδὴ, τὸ βιβλίον τῆς Ροῦθ με τῶν
Κριτῶν καὶ οἱ Ἑβραῖοι
τὰ υπολογίζουν ὡς ἓνα βιβλίον· ἓνα βιβλίον
ἀριθμοῦνται ἡ πρώτη καὶ δευτέρῃ
τῶν Βασιλειῶν· ἓνα, ἐπίσης, ἡ τρίτη καὶ τέταρτη
Βασιλειῶν· ἓνα βιβλίον ἀκόμη
ἡ πρώτη καὶ δευτέρῃ τῶν Παραλειπομένων καὶ ἓνα
ἡ πρώτη καὶ δευτέρῃ
τοῦ Ἑσδρα.
Ἔτσι, λοιπόν, τὰ βιβλία συναποτελοῦν τέσσερις
πεντατεύχους καὶ
υπολείπονται ἄλλα δύο, ὥστε τὰ βιβλία που
περιλαμβάνονται στὸν Κανόνα
νὰ εἶναι τὰ ἐξῆς· τὰ νομικὰ πέντε· ἡ Γένεσις, ἡ
Ἑξοδος, τὸ Λευϊτικόν,
οἱ Ἀριθμοὶ καὶ τὸ Δευτερονόμιον· αὕτη εἶναι ἡ
πρῶτη πεντάτευχος, ἡ ὁποία
λέγεται καὶ νομοθεσία. Ἐπειτα εἶναι ἡ ἄλλη
πεντάτευχος, που λέγεται
Γραφεῖα, καὶ ἀπὸ ὁρισμένους Ἀγιόγραφα, τὰ εἶναι
εἶναι τὰ ἐξῆς·
Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, Κριτές με τὴ Ροῦθ, πρώτη καὶ
δευτέρῃ Βασιλειῶν

βίβλος μία· αὕτη δευτέρα πεντάτευχος. Τρίτη πεντάτευχος αἱ στιχήρεις βίβλοι· τοῦ Ἰώβ, τὸ Ψαλτήριον, Παροιμίαι Σολομῶντος, Ἐκκλησιαστής τοῦ αὐτοῦ, τὰ Ἄσματα τῶν ᾠσμάτων τοῦ αὐτοῦ. Τετάρτη πεντάτευχος, ἡ προφητική· τὸ δωδεκαπρόφητον, βίβλος μία, Ἡσαΐας, Ἰερεμίας Ἰεζεκιήλ, Δανιήλ. Εἴτα τοῦ Ἑσδρα, αἱ δύο εἰς μίαν συναπτόμεναι βίβλον, καὶ ἡ Ἑσθήρ. Ἡ δὲ Πανάρετος, τουτέστιν ἡ Σοφία τοῦ Σολομῶντος, καὶ ἡ Σοφία τοῦ Ἰησοῦ, ἦν ὁ πατήρ μὲν τοῦ Σιράχ ἐξέθετο Ἑβραϊστί, Ἑλληνιστί δὲ ἡρμήνευσεν ὁ τοῦτου μὲν ἔγγονος Ἰησοῦς, τοῦ δὲ Σιράχ υἱός· ἐνάρετοι μὲν καὶ καλαί, ἀλλ' οὐκ ἀριθμοῦνται οὐδὲ ἔκειντο ἐν τῇ κιβωτῷ. Τῆς δὲ Νέας Διαθήκης εὐαγγέλια τέσσαρα· τὸ κατὰ Ματθαῖον, τὸ κατὰ Μάρκον, τὸ κατὰ Λουκᾶν, τὸ κατὰ Ἰωάννην· Πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Λουκᾶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ· καθολικαὶ ἐπιστολαὶ ἑπτὰ· Ἰακώβου μία, Πέτρου δύο, Ἰωάννου τρεῖς, Ἰούδα μία· Παύλου ἀποστόλου ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες, Ἀποκάλυψις Ἰωάννου εὐαγγελιστοῦ, κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος.	(ένα βιβλίο), τρίτη και τέταρτη Βασιλειῶν (ένα βιβλίο) και τα δύο Παραλειπόμενα (πάλι ένα βιβλίο)· αυτή είναι η δεύτερη πεντάτευχος. Τρίτη πεντάτευχος είναι τα στιχηρά βιβλία· δηλαδή, ο Ἰώβ, το Ψαλτήρι, οι Παροιμίες του Σολομώντα, ο Εκκλησιαστής του ίδιου, το Ἄσμα Ἀσμάτων, πάλι του ίδιου συγγραφέα (Σολομώντα). Τέταρτη πεντάτευχος είναι η προφητική· οι δώδεκα (μικροὶ) προφῆτες, ένα βιβλίο, ο Ἡσαΐας, ο Ἰερεμίας, ο Ἰεζεκιήλ, ο Δανιήλ. Ἐπειτα τα δύο βιβλία του Ἑσδρα που αποτελοῦν ένα και η Εσθήρ. Και η Πανάρετος, δηλαδή η Σοφία του Σολομώντα και η Σοφία του Ἰησοῦ, την οποία ο πατέρας του Σιράχ ἔγραψε στα εβραϊκά, και στα ελληνικά την ἐρμήνευσε ο ἐγγονός του Ἰησοῦς, ο γιος του Σιράχ. Εἶναι ἠθικά και καλά βιβλία, ἀλλὰ δεν υπολογίζονται στον ἀριθμό (των βιβλίων της Παλαιᾶς Διαθήκης) και οὔτε ἦταν τοποθετημένα μέσα στην κιβωτό. Και (ο Κανόνας) της Καινῆς Διαθήκης εἶναι τα τέσσαρα Εὐαγγέλια· του Ματθαίου, του Μάρκου, του Λουκά και του Ἰωάννη· ἐπίσης, οι Πράξεις των ἁγίων Ἀποστόλων που ἔγραψε ο εὐαγγελιστής Λουκάς· ἀκόμη, οι ἐπτὰ Καθολικὲς Ἐπιστολές· μία του Ἰακώβου, δύο του Πέτρου, τρεῖς του Ἰωάννου, μία του Ἰούδα· οι δεκατέσσερις ἐπιστολές του ἀποστόλου Παύλου, η Ἀποκάλυψη του εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη και οι Κανόνες των Ἀγίων Ἀποστόλων, που ἔγραψε ο Κλήμης.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 91. Περί τῶν ἐπὶ Χριστοῦ λεγομένων. Τῶν ἐπὶ Χριστοῦ λεγομένων τρόποι γενικοὶ εἰσι τέσσαρες· Α΄ τὰ μὲν γὰρ καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἀρμόσει αὐτῷ, Β΄ τὰ δὲ ἐν τῇ ἐνώσει, Γ΄ τὰ δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν, Δ΄ τὰ δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Α΄ Καὶ τῶν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως μὲν τρόποι εἰσὶν ἕξ. α΄ Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν τὸ συναφές τῆς φύσεως καὶ τὸ πρὸς τὸν Πατέρα ὁμοούσιον δηλοῖ ὡς τὸ «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἓν	Γι' αὐτὰ που λέγονται για το Χριστό. Υπάρχουν τέσσερις γενικοὶ τρόποι αὐτῶν που λέγονται για το Χριστό· Α΄ ὅσα ἀφοροῦν στα γεγονότα πρὶν τὴν ἐνανθρώπησή του, Β΄ ὅσα ἀφοροῦν στὴν ἐνανθρώπηση, Γ΄ στα μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση και Δ΄ στα μετὰ τὴν ἀνάσταση. Α΄ Καὶ υπάρχουν ἕξι τρόποι γι' αὐτὰ (που λέγονται) πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση· α΄ Ἀλλὰ ἀπ' αὐτὰ δηλώνουν τὴ συνάφεια και τὸ ὁμοούσιο τῆς φύσεώς του πρὸς τὸν Πατέρα, ὅπως τα χωρία «Ἐγὼ και ὁ Πατέρας

ἐσμεν» καὶ «ὁ ἑώρακώς
 ἐμέ ἑώρακε τὸν Πατέρα» καὶ τὸ «Ὁς ἐν
 μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων»
 καὶ τὰ τοιαῦτα.
 β' Τὰ δὲ τὸ τέλειον τῆς ὑποστάσεως ὡς τὸ
 «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»
 καὶ «χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ» καὶ τὸ
 «μεγάλης βουλῆς
 ἄγγελος, θαυμαστός, σύμβουλος» καὶ τὰ
 ὅμοια.
 γ' Τὰ δὲ τὴν ἐν ἀλλήλαις τῶν ὑποστάσεων
 περιχώρησιν
 ὡς τὸ «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν
 ἐμοί»
 καὶ τὴν ἀνεκφοιτήτων ἴδρυσιν ὡς «λόγος»,
 «σοφία καὶ δύναμις»
 καὶ «ἀπαύγασμα». Ὁ τε γὰρ λόγος ἐν τῷ νῷ -
 λόγον δὲ φημι
 τὸν οὐσιώδη-, καὶ ἡ σοφία ὁμοίως, καὶ ἐν τῷ
 δυναμένῳ ἡ δύναμις,
 καὶ ἐν τῷ φωτὶ τὸ ἀπαύγασμα ἀνεκφοιτήτως
 ἴδρυται,
 ἐξ αὐτῶν πηγάζοντα.
 δ' Τὰ δὲ ὡς ἐξ αἰτίου τοῦ Πατρὸς ὡς τὸ «ὁ
 Πατὴρ μου μεῖζων
 μου ἐστίν»· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἔχει τό τε εἶναι καὶ
 πάντα, ὅσα ἔχει,
 τὸ μὲν εἶναι γεννητῶς καὶ οὐ δημιουργητικῶς
 ὡς τὸ «Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον», «κἀγὼ
 ζῶ διὰ τὸν Πατέρα»,
 πάντα δέ, ὅσα ἔχει, οὐ μεταδοτικῶς οὔτε
 διδακτικῶς,
 ἀλλ' ὡς ἐξ αἰτίου ὡς τὸ «οὐ δύναται ὁ Υἱὸς
 ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν,
 ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν Πατέρα οὕτω ποιοῦντα».
 Εἰ μὴ γὰρ ὁ Πατὴρ
 ἐστίν, οὐδὲ ὁ Υἱός· ἐκ τοῦ Πατρὸς γὰρ ὁ Υἱός
 καὶ ἐν τῷ Πατρὶ
 καὶ οὐ μετὰ τὸν Πατέρα. Ὁμοίως καί, ἃ ποιεῖ,
 ἐξ αὐτοῦ
 καὶ σὺν αὐτῷ· μία γὰρ καὶ ἡ αὐτή, οὐχ ὁμοία,
 ἀλλ' ἡ αὐτή
 τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
 Πνεύματος θέλησις
 ἐνέργειά τε καὶ δύναμις.
 ε' Τὰ δὲ ὡς τῆς πατρικῆς εὐδοκίας διὰ τῆς
 αὐτοῦ ἐνεργείας
 πληρουμένης οὐχ ὡς δι' ὄργανου ἢ δούλου,
 ἀλλ' ὡς δι' οὐσιώδους
 καὶ ἐνυποστάτου αὐτοῦ Λόγου καὶ σοφίας καὶ
 δυνάμεως
 διὰ τὸ μίαν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ θεωρεῖσθαι

εἵμαστε ἓνα», τὸ «ὅποιος εἶδε ἐμένα εἶδε καὶ τὸν
 Πατέρα» καὶ τὸ «Αὐτός ἐχει
 τὴ μορφὴν τοῦ Θεοῦ» καὶ τὰ παρόμοια.
 β' Ἀλλὰ δηλώνουν τὴν τελειότητα τῆς ὑποστάσεώς
 του, ὅπως τὸ «Υἱὸς
 τοῦ Θεοῦ», τὸ «χαρακτήρας τῆς ὑποστάσεώς του»
 καὶ τὸ «αγγελιαφόρος
 τῆς σπουδαίας βουλῆς του, θαυμαστός σύμβουλος»
 καὶ τὰ παρόμοια.
 γ' Ἀλλὰ χωρία φανερώνουν τὴν
 ἀλληλοπεριχώρησιν τῶν ὑποστάσεων,
 ὅπως τὸ «ἐγὼ εἰμι μετὰ τὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας
 με μένει»·
 ἀκόμη ἄλλα δηλώνουν τὴν ἀδιάκοπὴν διαμονήν ὅπως
 «λόγος», «σοφία
 καὶ δύναμις» καὶ «ἀπαύγασμα». Διότι ὁ λόγος εἶναι
 πάντοτε μετὰ τὸν νοῦ
 –ἐννοῶ τὸν λόγον ποῦ ἔχει ὑπαρξὴ– καὶ ἡ σοφία τὸ
 ἴδιον, καὶ ἡ δύναμις εἶναι
 πάντα σ' αὐτὸ ποῦ ἔχει δύναμις, καὶ ἡ ἀκτινοβολία
 εἶναι πάντοτε στὸ φῶς,
 ἐπειδὴ πηγάζουν ἀπ' αὐτά.
 δ' Ἀλλὰ χωρία δηλώνουν ὅτι προήλθε ἀπὸ τὸν
 Πατέρα ὡς αἴτιον, ὅπως
 «ὁ Πατέρας μου εἶναι μεγαλύτερός μου»· διότι ἀπ'
 αὐτόν ἔχει καὶ τὴν ὑπαρξὴν
 καὶ ὅλα ὅσα ἔχει· τὴν ὑπαρξὴν τὴν ἔχει μετὰ γέννησιν
 καὶ ὄχι μετὰ δημιουργίαν,
 ὅπως (τα χωρία) «Ἐγὼ προήλθα ἀπὸ τοῦ Πατέρα»
 καὶ «ἐγὼ ζῶ
 διὰ τὸν Πατέρα». Καὶ ὅλα ὅσα ἔχει, δὲν τα ἔχει ἀπὸ
 μετάδοσης ἢ διδασκαλίας,
 ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ (Πατέρα) ὡς αἴτιον, ὅπως τὸ (χωρίον)
 «ὁ Υἱὸς δὲν μπορεῖ μόνος
 τοῦ να κάνει κάτι, ἀν δὲν βλέπει τὸν Πατέρα να το
 κάνει». Εἰ μὴ, δηλαδή, δὲν
 ὑπάρχει ὁ Πατέρας, δὲν ὑπάρχει καὶ ὁ Υἱός· ὁ Υἱός
 προέρχεται
 ἀπὸ τοῦ Πατέρα καὶ εἶναι μετὰ τὸν Πατέρα καὶ ὄχι
 μετὰ τὸν Πατέρα. Τὸ ἴδιον,
 καὶ ὅσα κάνει, μετὰ αἴτιον καὶ συνεργόν αὐτόν (τὸν
 Πατέρα) τα κάνει. Διότι
 ἡ θέλησις, ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμις τοῦ Πατέρα,
 τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
 Πνεύματος εἶναι μία καὶ ἴδια, καὶ ὄχι παρόμοια.
 ε' Ἀλλὰ πάλιν (χωρία) φανερώνουν ὅτι ἡ εὐδοκία
 τοῦ Πατέρα εκπληρώνεται
 μετὰ τὴν δικήν του (τοῦ Υἱοῦ) ἐνέργειαν, ὄχι βέβαια
 ἐνεργώντας ὡς ὄργανον
 ἢ δούλον, ἀλλὰ ὡς πραγματικὸς καὶ ἐνυπόστατος
 Λόγος καὶ σοφία καὶ
 δύναμις τοῦ (τοῦ Πατέρα), ἐπειδὴ μία κίνησις

κίνησιν, ὥς τὸ
«Πάντα δι’ αὐτοῦ ἐγένετο», καὶ τὸ «ἀπέστειλε
τὸν Λόγον αὐτοῦ
καὶ ἰάσατο αὐτούς», καὶ τὸ «ἵνα γνῶσιν, ὅτι σὺ
με ἀπέστειλας».
στ’ Τὰ δὲ προφητικῶς· καὶ τούτων τὰ μὲν ὡς
μέλλοντα,
οἶον «ἐμφανῶς ἦξει», καὶ τὸ τοῦ Ζαχαρίου
«ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου
ἔρχεται σοι», καὶ τὸ ὑπὸ Μιχαίου εἰρημένον
«ἰδοὺ Κύριος ἐκπορεύεται
ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ καὶ καταβήσεται καὶ
ἐπιβήσεται
ἐπὶ τὰ ὑψηλά τῆς γῆς»· τὰ δὲ μέλλοντα ὡς
παρωχηκότα·
«Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς
ῥῶθη
καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη», καὶ τὸ
«Κύριος ἔκτισέ με
ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ», καὶ «διὰ
τοῦτο ἔχρισέ σε
ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ
τοὺς μετόχους σου»
καὶ τὰ τοιαῦτα.
Τὰ μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐνώσεως καὶ μετὰ τὴν
ἔνωσιν ἐπ’ αὐτῷ
λεχθήσεται, τὰ δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν πρὸ τῆς
ἐνώσεως οὐδαμῶς,
εἰ μή τιγε προφητικῶς, ὡς ἔφημεν.
Β’ Τῶν δὲ ἐν τῇ ἐνώσει τρόποι εἰσὶ τρεῖς. Ἄ
Ἦτε μὲν γὰρ
ἐκ τοῦ κρείττονος τὸν λόγον ποιούμεθα,
θέωσιν τῆς σαρκὸς
καὶ λόγῳσιν καὶ ὑπερύψωσιν λέγομεν καὶ τὰ
τοιαῦτα,
τὸν προσγενόμενον τῇ σαρκὶ πλοῦτον ἐκ τῆς
πρὸς τὸν ὕψιστον Θεὸν
Λόγον ἐνώσεώς τε καὶ συμφυΐας ἐμφαίνοντες.
β’ Ὅτε δὲ ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος, σάρκωσιν τοῦ
Λόγου, ἐνανθρώπησιν,
κένωσιν, πτωχείαν, ταπείνωσιν φαμεν· ταῦτα
γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα
ἐκ τῆς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον κράσεως
ἐπιλέγεται τῷ Λόγῳ τε
καὶ Θεῷ.
γ’ Ὅταν δὲ ἐξ ἀμφοῖν ἅμα, ἔνωσιν, κοινωνίαν,
χρίσιν, συμφυΐαν,
συμμόρφωσιν καὶ τὰ τοιαῦτα φάσκομεν. Διὰ
τοῦτον οὖν
τὸν τρίτον τρόπον οἱ προλελεγμένοι δύο
τρόποι λέγονται.
Διὰ γὰρ τῆς ἐνώσεως δηλοῦται, τί ἔσχεν

νοεῖται στον Πατέρα καὶ
τον Υἱό, ὅπως τα (χωρία) «Ὅλα ἐγίναν ἀπ’ αὐτόν»,
το «ἀπέστειλε το Λόγο
του καὶ τοὺς θεράπευσε» καὶ το «για νὰ γνωρίσουν
ὅτι σὺ με ἀπέστειλες».
Ἄλλα (χωρία) λέγονται προφητικά· κι ἀπ’ αὐτὰ
ἄλλα ὡς μέλλοντα νὰ συμβοῦν,
ὅπως το «θα ἐλθεὶ ολοφάνερα», ἢ αὐτό τοῦ
Ζαχαρίου «να, ἐρχεται ὁ βασιλιάς
σου» καὶ αὐτό ποὺ εἶπε ὁ Μιχαίας, «να, ὁ Κύριος
φεύγει
ἀπὸ τὸν τόπο τοῦ καὶ θα κατέβει καὶ θα ἀνέβει στα
υψηλά μέρη τῆς γῆς»·
ἄλλα πάλι δείχνουν τὰ μέλλοντα σαν παρελθόντα,
ὅπως:
«Ἐπειτα, αὐτός ὁ Θεός μας φανερώθηκε στὴ γῆ
καὶ συναναστράφηκε με τοὺς ἀνθρώπους», ἢ το
(χωρίο) «ὁ Κύριος μ’ ἐφτιαξε
ἀρχὴ τῶν σχεδίων τοῦ γιὰ τὰ ἔργα τοῦ» καὶ το «γι’
αὐτό ὁ Κύριος ὁ Θεός
σου σε ἔχρισε με λάδι ἀγαλλιάσεως περισσότερο
ἀπὸ τοὺς μετόχους σου»
καὶ τὰ παρόμοια.
Εκεῖνα ποὺ λέγονται γι’ αὐτόν πρὶν τὴν σάρκωσή
τοῦ, θα τοῦ εἰπωθοῦν καὶ
μετὰ ἀπ’ αὐτήν· ἐνῶ ἐκεῖνα ποὺ τοῦ ἀποδίδονται
μετὰ τὴν ἐνωση, καθόλου
δεν λέγονται πρὶν ἀπ’ αὐτήν, παρὰ μόνον
προφητικά, ὅπως εἶπαμε.
Β’ Οἱ τρόποι τῶν λόγων ποὺ ἀναφέρονται στὴν
ἐνωση εἶναι τρεῖς:
α’ Ὅταν, πρῶτα, κάνουμε ἀρχὴ ἀπὸ τὸ ἀνώτερο·
τότε ομιλοῦμε
γιὰ θέωση τῆς σαρκας, γιὰ «λόγωση», ὑπερύψωση
καὶ τὰ παρόμοια,
φανερώνοντας τὸν πλοῦτο ποὺ προστέθηκε στὴ
σάρκα ἀπὸ τὴν ἐνωση καὶ
σύνδεσή της με τὸν ὕψιστο Θεὸ Λόγο.
Ἐπειτα, ὅταν κάνουμε ἀρχὴ ἀπὸ τὸ κατώτερο, τότε
λέμε γιὰ σάρκωση
τοῦ Λόγου, γιὰ ἐνανθρώπηση, κένωση, πτωχεία καὶ
ταπείνωση· αὐτὰ δηλαδὴ
καὶ τὰ παρόμοια ἀποδίδονται στὸ Θεὸ Λόγο
ἐξαιτίας τῆς ἐνώσεώς τοῦ
με τὴν ἀνθρώπινη φύση.
Ὅταν πάλι ομιλοῦμε ξεκινώντας καὶ ἀπὸ τὰ δύο
ταυτόχρονα, κάνουμε λόγο
γιὰ ἐνωση, κοινωνία, χρίση, φυσικὴ σύνδεση,
συμμόρφωση καὶ τὰ παρόμοια.
Οἱ δύο προηγούμενοι τρόποι λέγονται γι’ αὐτόν τὸν
τρίτο τρόπο.
Διότι με τὴν ἐνωση φανερώνεται τί ἀπόκτησε το

ἐκάτερον
 ἐκ τῆς τοῦ συνυφεστῶτος αὐτῷ ἁρμογῆς καὶ
 περιχωρήσεως·
 διὰ γὰρ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἡ σὰρξ
 τεθεωσθαι λέγεται
 καὶ Θεὸς γενέσθαι καὶ ὁμόθεος τῷ Λόγῳ· καὶ
 ὁ Θεὸς Λόγος
 σαρκωθῆναι καὶ ἄνθρωπος γενέσθαι καὶ
 κτίσμα λέγεσθαι
 καὶ ἔσχατος καλεῖσθαι, οὐχ ὡς τῶν δύο
 φύσεων μεταβληθειῶν
 εἰς μίαν φύσιν σύνθετον –ἀδύνατον γὰρ ἐν μιᾷ
 φύσει ἅμα τὰ ἐναντία
 φυσικὰ γενέσθαι–, ἀλλ' ὡς τῶν δύο φύσεων
 καθ' ὑπόστασιν
 ἐνωθειῶν καὶ τὴν εἰς ἀλλήλας περιχώρησιν
 ἀσύγχυτον
 καὶ ἀμετάβλητον ἔχουσῶν. Ἡ δὲ περιχώρησις
 οὐκ ἐκ τῆς σαρκός,
 ἀλλ' ἐκ τῆς θεότητος γέγονεν· ἀμήχανον γὰρ
 τὴν σάρκα
 περιχωρῆσαι διὰ τῆς θεότητος, ἀλλ' ἡ θεία
 φύσις ἅπαξ περιχωροῦσα
 διὰ τῆς σαρκὸς ἔδωκε καὶ τῇ σαρκὶ τὴν πρὸς
 αὐτὴν ἄρρητον
 περιχώρησιν, ἣν δὴ ἔνωσιν λέγομεν.
 Ἰστέον δέ, ὡς ἐπὶ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου
 τρόπου τῶν ἐν τῇ ἐνώσει
 τὸ ἀνάπαλιν θεωρεῖται. Ὅτε γὰρ περὶ τῆς
 σαρκὸς τὸν λόγον
 ποιούμεθα, θέωσιν καὶ λόγωσιν καὶ
 ὑπερύψωσιν καὶ χρίσιν φαμέν·
 ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς θεότητος ταῦτα, περὶ δὲ τὴν
 σάρκα θεωρεῖται.
 Ὅτε δὲ περὶ τοῦ Λόγου, κένωσιν, σάρκωσιν,
 ἐνανθρώπησιν,
 ταπεινώσιν καὶ τὰ τοιαῦτα, ἅτινα, ὡς ἔφημεν,
 ἐκ τῆς σαρκὸς
 ἐπιλέγεται τῷ Λόγῳ τε καὶ Θεῷ· αὐτὸς γὰρ
 ταῦτα ὑπέμεινεν ἐκόν.
 Γ' Τῶν δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν τρόποι εἰσὶ τρεῖς.
 Πρῶτος ὁ τῆς θείας
 φύσεως δηλωτικὸς, ὡς τὸ «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ
 καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»,
 καὶ «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν», καὶ πάντα,
 ὅσα πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτῷ
 ἐπιλέγεται,
 ταῦτα καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτῷ
 ἐπιλεχθήσεται
 πλὴν τοῦ μὴ εἰληφέναι σάρκα καὶ τὰ ταύτης
 φυσικά.
 Δεύτερος ὁ τῆς ἀνθρωπίνης ὡς τὸ «τί με

καθένα
 ἀπὸ τῆς σύναψης καὶ περιχώρησης αὐτοῦ με το οποίον
 συνδέθηκε.
 Ἐξαιτίας τῆς υποστατικῆς ἐνώσεως λέγεται ὅτι ἡ
 σάρκα ἔχει θεωθεῖ
 καὶ ἐγίνε Θεός καὶ ὁμόθεος με τὸ Λόγον· καὶ ὁ Θεός
 Λόγος
 σαρκώθηκε καὶ ἐγίνε ἄνθρωπος καὶ θεωρεῖται
 κτίσμα
 καὶ ονομάζεται «ἐσχατος», ὅχι διότι τάχα οἱ δύο
 φύσεις μεταβλήθηκαν σε μία
 σύνθετη φύση –διότι εἶναι ἀδύνατο τα ἀντίθετα
 φυσικά γνωρίσματα
 νὰ ἐνωθοῦν ταυτόχρονα σε μία φύση–, ἀλλὰ διότι
 οἱ δύο φύσεις ἐνώθηκαν
 υποστατικά καὶ διατηροῦν μεταξύ τους ἀσύγχυτη
 καὶ ἀμετάβλητη
 τὴν περιχώρησιν. Καὶ ἡ περιχώρησιν δὲν ἐγίνε
 ἐξαιτίας τῆς σαρκὸς,
 ἀλλὰ χάρις τῇ θεότητι. Διότι εἶναι ἀδύνατο ἡ
 σάρκα νὰ περιχωρήσῃ
 μέσῳ τῆς θεότητος, ἀλλὰ ἡ θεία φύς με τὸ νὰ
 περιχωρήσῃ μία φορά
 μέσῳ τῆς σαρκὸς ἔδωκε καὶ στὴ σάρκα τὴν
 ἀνέκφραστη περιχώρησιν
 πρὸς αὐτήν, τὴν ὁποία ονομάζουμε ἐνώση.
 Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι στὸν πρῶτο καὶ
 δεῦτερο τρόπο αὐτῶν που
 λέγονται γιὰ τὴν ἐνώση νοεῖται τὸ ἀντίστροφο.
 Ὅταν, δηλαδὴ, μιλοῦμε
 γιὰ τὴν σάρκα, κάνουμε λόγο γιὰ θέωση, λόγωση,
 ὑπερύψωση καὶ χρίση·
 διότι αὐτὰ προέρχονται βέβαια ἀπὸ τὴν θεότητα,
 ἀλλὰ νοοῦνται σχετικὰ με τὴν
 σάρκα. Ὅταν πάλι ομιλοῦμε γιὰ τὸ Λόγον, κάνουμε
 λόγο γιὰ κένωση, σάρκωση,
 ἐνανθρώπησιν, ταπεινώσιν καὶ τὰ παρόμοια, τὰ
 ὁποία, ὅπως εἶπαμε,
 ἀποδίδονται στὸ Λόγον καὶ Θεὸ ἀπὸ τὴν σάρκα· διότι
 αὐτὸς ὑπέμεινε αὐτὰ
 με τὴν θέλησίν του.
 Εἶναι πάλι τρεῖς οἱ τρόποι γι' αὐτὰ που ἀποδίδονται
 μετὰ τὴν ἐνώση. Πρῶτος
 εἶναι αὐτὸς που δείχνει τὴν θεία φύση, ὅπως «ἐγὼ
 εἰμι με τὸν Πατέρα καὶ
 ὁ Πατέρας με μένα» ἢ «ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε
 ἓνα»· καὶ ὅλα ὅσα
 του ἀποδίδονται πρὶν τὴν ἐνανθρώπησιν,
 ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν προσέλαβε σάρκα καὶ τὰ φυσικά
 τῆς ιδιώματα,
 αὐτὰ θὰ του ἀποδοθοῦν καὶ μετὰ τὴν
 ἐνανθρώπησιν.

ζητείτε ἀποκτείναι
 ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα;»
 καὶ τὸ «οὕτω δεῖ
 ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου» καὶ τὰ
 τοιαῦτα.
 Τούτων δὲ τῶν ἀνθρωποπρεπῶς ἐπὶ τοῦ
 Σωτῆρος Χριστοῦ
 λεγομένων καὶ γεγραμμένων, εἴτε ἐν ῥήμασιν
 εἴτε ἐν πράγμασιν,
 τρόποι εἰσὶ ἕξ.
 Ἄ Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν κατὰ φύσιν οἰκονομικῶς
 πέπρακται τε
 καὶ λέλεκται, οἷον ὁ ἐκ Παρθένου τόκος, ἡ
 καθ' ἡλικίαν αὔξησις τε
 καὶ προκοπή, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, τὸ
 δάκρυον, ὁ ὕπνος,
 ἡ τῶν ἡλῶν τρῆσις, ὁ θάνατος καὶ τὰ τοιαῦτα,
 ὅσα φυσικὰ
 καὶ ἀδιάβλητα πάθη ὑπάρχουσιν· ἐν τούτοις
 γὰρ ἅπασι μίξις μὲν ἐστὶ
 τοῦ θείου πρὸς τὸ ἀνθρώπινον, πλὴν τοῦ
 σώματος ἀληθῶς εἶναι
 πιστεύεται, οὐδὲν τούτων τοῦ θείου
 πάσχοντος, δι' αὐτῶν δὲ
 τὴν ἡμῶν οἰκονομοῦντος σωτηρίαν.
 β' Τὰ δὲ κατὰ προσποιήσιν, οἷον τὸ ἐρωτᾶν
 «ποῦ τεθείκατε
 Λάζαρον;», ὁ ὑπὸ τὴν συκὴν δρόμος, τὸ
 ὑποδύεσθαι,
 ἡγοῦν ὑπαναχωρεῖν, ἡ προσευχή, τὸ
 «προσεποιήσατο πορρωτέρω
 πορεύεσθαι». Τούτων γὰρ καὶ τῶν
 παραπλησίων οὔτε ὡς Θεός
 οὔτε ὡς ἄνθρωπος ἐχρηζε, πλὴν
 ἀνθρωποπρεπῶς ἐσχηματίζετο,
 πρὸς ὅπερ ἡ χρεία καὶ τὸ λυσιτελὲς ἀπῆτει,
 οἷον τὴν μὲν προσευχὴν
 διὰ τὸ δεῖξαι, ὡς οὐκ ἔστιν ἀντίθεος καὶ ὡς
 αἰτίαν αὐτοῦ τιμῶν
 τὸν Πατέρα· τὸ ἐρωτᾶν οὐκ ἀγνοῶν, ἀλλ' ἵνα
 δείξῃ,
 ὡς κατὰ ἀλήθειαν ἐστὶν ἄνθρωπος μετὰ τοῦ
 εἶναι Θεός·
 τὸ ὑπαναχωρεῖν, ἵνα διδάξῃ μὴ προπετεῦεσθαι
 μηδ' ἑαυτοὺς
 προδιδόναι.
 γ' Τὰ δὲ κατ' οἰκείωσιν καὶ ἀναφορὰν ὡς τὸ
 «Θεέ μου, Θεέ μου,
 ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;» καὶ τὸ «μὴ γνόντα
 ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν
 ἁμαρτίαν ἐποίησε», καὶ τὸ «γενόμενος ὑπὲρ
 ἡμῶν κατάρα»,

Δεύτερος τρόπος εἶναι αὐτός που δείχνει τὴν
 ἀνθρώπινη φύσιν, ὅπως
 «γιατί ζητάτε νὰ με σκοτώσετε, ἕναν ἄνθρωπο που
 σας εἶπα τὴν ἀλήθεια;»
 ἢ το «ἐτσι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρέπει ν'
 ἀνυψωθεῖ», καὶ τὰ παρόμοια.
 Απ' αὐτὰ πάλι που ἔχουν λεχθεῖ καὶ γραφεῖ γιὰ τὸ
 Σωτήρα Χριστό,
 με ἀνθρωπομορφικό τρόπο, εἴτε στα λόγια εἴτε στα
 γεγονότα, οἱ τρόποι ἕξι εἶναι.
 Ἄλλα, δηλαδή, απ' αὐτὰ ἔχουν γίνεῖ καὶ λεχθεῖ
 σύμφωνα με τὸ φυσικό σχέδιο
 τῆς θείας οἰκονομίας, ὅπως ἡ γέννηση ἀπὸ τὴν
 Παρθένο, ἡ σωματικὴ
 ἀνάπτυξη καὶ πρόοδος, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, τὰ
 δάκρυα, ὁ ὕπνος,
 τὸ τρύπημα τῶν καρφίων, ὁ θάνατος καὶ τὰ
 παρόμοια, ὅσα αποτελοῦν
 τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη. Διότι σ' ὅλα αὐτὰ
 ἐνώνεται ἡ θεία με τὴν
 ἀνθρώπινη φύσιν· θεωρεῖται ὁμῶς ὅτι ἀνήκουν
 πραγματικά μόνο στο σῶμα,
 χωρὶς τὸ θεῖο νὰ παθαίνει τίποτε απ' αὐτὰ, ἀλλὰ
 οἰκονομεῖ με αὐτὰ
 τὴ σωτηρία μας.
 Ἄλλα λέγονται προσποιητά, ὅπως τὸ ἐρώτημα
 «ποῦ θάψατε τὸ Λάζαρο;»,
 ἢ ὅπως ἡ πορεία με τὴ συκιά, ἡ φυγὴ κρυφά,
 δηλαδή ἡ ἀποχώρηση, ἡ προσευχή, «ἡ προσποίηση
 ὅτι θὰ πορευθεῖ
 μακρύτερα». Διότι απ' αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια δὲν
 εἶχε ἀνάγκη οὔτε ὡς Θεός
 οὔτε ὡς ἄνθρωπος, ὁμῶς προσποιούνταν με τρόπο
 που ταιριάζει στους
 ἀνθρώπους, ἀνάλογα με τὴν ἀνάγκη· καὶ
 ἀπαιτοῦσε τὸ ωφέλιμο, ὅπως τὴν
 προσευχή, γιὰ νὰ δείξει ὅτι δὲν εἶναι ἀσεβής καὶ
 ὅτι τιμοῦσε τὸν Πατέρα του
 ὡς αἰτίό του. Ρωτοῦσε ὄχι ἀπὸ ἀγνοία, ἀλλὰ γιὰ νὰ
 δείξει ὅτι,
 ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι Θεός, εἶναι καὶ ἀληθινὰ
 ἄνθρωπος.
 Καὶ ἀποχώρησε κρυφά, γιὰ νὰ διδάξῃ νὰ μὴν
 εἴμαστε ἀπερίσκεπτοι
 στους κινδύνους καὶ νὰ μὴν παραδίνουμε τὸν
 εαυτό μας στους ἐχθρούς.
 Ἄλλα πάλι λέγονται οἰκεῖα καὶ ἀναφορικά με τὴν
 ἀνθρώπινη φύσιν, ὅπως τὸ
 (χωρίο) «Θεέ μου, γιατί μ' ἐγκατέλειπες;», τὸ
 «αὐτός που δε γνώριζε τὴν
 ἁμαρτία, ἔκανε τὴν ἁμαρτία γιὰ μας», τὸ «ἐγίνε
 καταραμένος ἐξαιτίας μας»

καὶ τὸ «αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγῆσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα». Οὐτε γὰρ ὡς Θεὸς οὔτε ὡς ἄνθρωπος ἐγκατελείφθη ποτὲ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, οὔτε ἁμαρτία οὔτε κατὰρα γέγονεν, οὔτε ὑποταγῆναι χρήζει τῷ Πατρί. Καθὸ μὲν γὰρ Θεὸς ἴσος ἐστὶ τῷ Πατρί καὶ οὐδὲ ἐναντίος οὐδὲ ὑποταγμένος, καθὸ δὲ ἄνθρωπος οὐδέπω ἀνήκοος γέγονε τοῦ γεννήτορος, ἵνα ὑποταγῆς δεηθῇ. Τὸ ἡμέτερον τοίνυν οἰκειούμενος πρόσωπον καὶ μεθ' ἡμῶν τάσσων ἑαυτὸν ταῦτα ἔλεγεν· ἡμεῖς γὰρ ἡμεν οἱ ἁμαρτίας καὶ κατὰρας ἔνοχοι ὡς ἀπειθεῖς καὶ παρήκοοι καὶ διὰ τοῦτο ἐγκαταλελειμμένοι. δ' Τὰ δὲ διὰ τὴν κατ' ἐπίνοιαν διαίρεσιν. Ἐὰν γὰρ τῇ ἐπινοίᾳ διέλῃς τὰ τῇ ἀληθείᾳ ἀχώριστα, ἦτοι τὴν σάρκα ἐκ τοῦ Λόγου, λέγεται καὶ δούλος καὶ ἀγνοῶν· καὶ γὰρ τῆς δούλης καὶ ἀγνοούσης φύσεως ἦν καί, εἰ μὴ ἦνωτο τῷ Θεῷ Λόγῳ ἢ σάρξ, δούλη ἦν καὶ ἀγνοοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς Θεὸν Λόγον καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν οὔτε δούλη ἦν οὔτε ἡγνῶει. Οὕτω καὶ Θεὸν ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα ἐκάλεσεν. ἐ Τὰ δὲ διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς φανέρωσιν τε καὶ πίστωσιν ὡς τὸ «Πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί» —αὐτὸς μὲν γὰρ δεδοξασμένος ἦν τε καὶ ἔστιν, ἀλλ' ἡμῖν οὐκ ἦν φανερωθεῖσα καὶ πιστωθεῖσα ἡ δόξα αὐτοῦ—, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον «τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἀγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν» —διὰ γὰρ τῶν θαυμάτων καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφανέρωθη καὶ ἐπιστώθη τῷ κόσμῳ, ὅτι Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ—, καὶ τὸ «προέκοπτε σοφίᾳ καὶ χάριτι». στ' Τὰ δὲ κατὰ τὴν τοῦ Ἰουδαίων προσώπου οἰκειώσιν μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἀριθμῶν ἑαυτὸν, ὡς πρὸς τὴν Σαμαρεῖτίν φησιν· «Ὑμεῖς προσκυνεῖτε, ὃ οὐκ οἶδατε, ἡμεῖς

καὶ το «οἶδος ὁ Υἱὸς θα ὑποταγεί σ' αὐτόν που ὑπόταξε τα πάντα». Διότι ποτέ, οὔτε σαν Θεό οὔτε σαν ἄνθρωπο, ὁ Πατέρας του τον εγκατάλειψε, οὔτε ἔκανε ἁμαρτία, οὔτε ἐγίνε καταραμένος, οὔτε χρειάζεται να ὑποταγεί στον Πατέρα. Επειδὴ εἶναι Θεός, εἶναι ἴσος με τον Πατέρα καὶ δεν εἶναι ἀντίθετος ἢ δούλος· καὶ επειδὴ εἶναι ἄνθρωπος ποτέ δεν ἐγίνε ἀνυπάκουος στο γεννήτορά του, για να χρειασθεῖ την ὑποταγή. Αὐτὰ τα ἔλεγε, επειδὴ ἔκανε δικό του το δικό μας πρόσωπο καὶ επειδὴ ἔβαζε τον εαυτό του με μας· διότι εμεῖς ἡμασταν οἱ ἔνοχοι τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς κατὰρας, ἐφόσον ἡμασταν ἀπειθεῖς, ἀνυπάκουοι καὶ γι' αὐτό ἐγκαταλελειμμένοι. Ἄλλα λέγονται για την υποθετικὴ διαίρεση. Ἀν, δηλαδή, διαίρεσεις θεωρητικὰ αὐτὰ που ἀληθινὰ εἶναι ἀχώριστα, δηλαδή τὴ σάρκα ἀπὸ τὸ Λόγο, τότε ονομάζεται καὶ δούλος καὶ ἄνθρωπος με ἀγνοία· ἡ σάρκα μάλιστα ἦταν στοιχείο τῆς δούλης καὶ ἀγνοούσης φύσεως καὶ, ἀν δεν εἶχε ἐνωθεῖ με τὸ Θεὸ Λόγο, θα ἦταν πάντα δούλη καὶ μέσα στην ἀγνοία· ἐξαιτίας ὅμως τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως με τὸ Θεὸ Λόγο οὔτε δούλη ἦταν οὔτε στην ἀγνοία. Καὶ ἐτσι ονόμασε τὸν Πατέρα Θεό του. Ἄλλα λέγονται σύμφωνα με τὴ φανέρωση καὶ τὴν πιστοποίησή του σε μας, ὅπως τὸ χωρίο «Πατέρα μου, δόξασέ με με τὴ δόξα που εἶχα, πρὶν ὁ κόσμος δημιουργηθεῖ —διότι ὁ ἴδιος ἦταν καὶ εἶναι δοξασμένος, ἀλλὰ ἡ δόξα του δεν εἶχε φανερωθεῖ καὶ βεβαιωθεῖ σε μας—, καὶ τὸ (χωρίο) που ὁ ἀπόστολος ἔχει πει, ὅτι «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὀρίσθηκε με δύναμη καὶ πνεῦμα ἀγιωσύνης, ἀναστημένος ἀπὸ τοὺς νεκρούς», —διότι με τὰ θαύματα, τὴν ἀνάσταση καὶ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος φανερώθηκε καὶ ἐπιβεβαιώθηκε στὸν κόσμο ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ—, καὶ τὸ (χωρίο) «προόδευε στὴ σοφία καὶ τὴ χάρη». Ἄλλα λέγονται για να παρουσιασθεῖ οἰκεῖος στους Ἰουδαίους, τάσσοντας τὸν εαυτό του με τοὺς Ἰουδαίους, ὅπως

προσκυνοῦμεν, ὃ οἶδαμεν,
 ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν».
 Τρίτος τρόπος ὁ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως
 δηλωτικὸς
 καὶ τοῦ συναμφοτέρου παραστατικός, οἷον τὸ
 «ἐγὼ ζῶ
 διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος
 ζήσεται δι' ἐμέ»,
 καὶ τὸ «ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ οὐκέτι
 θεωρεῖτέ με»,
 καὶ τὸ «οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης
 ἐσταύρωσαν»,
 καὶ τὸ «οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ
 μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ
 οὐρανῷ»
 καὶ τὰ τοιαῦτα.
 Δ' Καὶ τῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὰ μὲν εἰσι
 θεοπρεπῆ,
 ὡς τὸ «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
 Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ
 καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ὡς Θεοῦ
 δηλονότι, καὶ τὸ «ἰδοὺ ἐγὼ
 μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς
 συντελείας τοῦ αἰῶνος»
 καὶ τὰ τοιαῦτα –ὡς γὰρ Θεὸς ἐστὶ μεθ'
 ἡμῶν–, τὰ δὲ ἀνθρωποπρεπῆ,
 ὡς τὸ «ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας», καὶ τὸ
 «κἀκεῖ με ὄψονται»
 καὶ τὰ τοιαῦτα.
 Τῶν δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀνθρωποπρεπῶν
 τρόποι εἰσὶ διάφοροι.
 Τὰ μὲν γὰρ ἀληθῶς, ἀλλ' οὐ κατὰ φύσιν,
 ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν
 πρὸς τὸ πιστώσασθαι, ὅτι αὐτὸ τὸ παθὸν
 σῶμα ἀνέστη,
 ὡς οἱ μῶλωπες, ἡ βρώσις καὶ ἡ πόσις ἢ μετὰ
 τὴν ἀνάστασιν,
 τὰ δὲ ἀληθῶς κατὰ φύσιν ὡς τὸ μεταβαίνειν
 τόπους ἐκ τόπων
 ἀμόχθως καὶ τὸ διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων
 εἰσελθεῖν,
 τὰ δὲ κατὰ προσποίησιν ὡς τὸ
 «προσεποιήσατο πορρωτέρω
 πορεύεσθαι», τὰ δὲ τοῦ συναμφοτέρου, ὡς τὸ
 «ἀναβαίνω
 πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν καὶ
 Θεόν μου
 καὶ Θεὸν ὑμῶν», καὶ τὸ «εἰσελεύσεται ὁ
 βασιλεὺς τῆς δόξης»,
 καὶ τὸ «ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν
 τοῖς ὑψηλοῖς»,

λέει στη
 Σαμαρείτιδα:
 «Εσεῖς προσκυνεῖτε αὐτό που δεν γνωρίζετε, ἐνὼ
 ἐμεῖς προσκυνούμε
 αὐτό που γνωρίζουμε, διότι ἡ σωτηρία προέρχεται
 ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους».
 Τρίτος τρόπος εἶναι αὐτός που δηλώνει τὴ μίαν
 ὑπόστασιν
 καὶ παριστάνει τὴ συνένωση τῶν δύο φύσεων,
 ὅπως (το χωρίο) «ἐγὼ ζῶ
 γιὰ τὸν Πατέρα, καὶ αὐτός που με τρώει καὶ
 ἐκεῖνος θὰ ζεῖ γιὰ μένα»,
 το (χωρίο) «πηγαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ
 πλέον δεν θὰ με βλέπετε»,
 το (χωρίο) «δεν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς
 δόξης»,
 το (χωρίο) «κανεῖς δεν ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ παρά
 μόνον αὐτός
 που κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὁ Υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου, που εἶναι
 στὸν οὐρανόν», καὶ τὰ παρόμοια.
 Καὶ ἀπ' αὐτὰ που λέγονται μετὰ τὴν ἀνάστασιν,
 ἄλλα εἶναι που ἀρμόζουν
 στὸ Θεό, ὅπως (το χωρίο) «να βαπτίζετε αὐτοὺς
 στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα,
 τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ἐπειδὴ
 δηλαδὴ εἶναι Θεός, καὶ το
 «να, ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σας πάντοτε ἕως τὸ τέλος
 τοῦ κόσμου»
 καὶ τὰ παρόμοια –διότι ὡς Θεός εἶναι μαζί μας–
 ἄλλα πάλι (χωρία) ἀρμόζουν
 στὸν ἄνθρωπο, ὅπως τὸ «κράτησαν τὰ πόδια του»
 καὶ τὸ «ἐκεῖ θὰ με δουν»
 καὶ τὰ παρόμοια.
 Γιὰ ὅσα πάλι, μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀρμόζουν στὸν
 ἄνθρωπο ὑπάρχουν
 διάφοροι τρόποι. Ἀλλὰ, δηλαδὴ, λέγονται ἀληθινά,
 ὅχι ὁμῶς σύμφωνα με τὴ
 φύσιν, ἀλλὰ σύμφωνα με τὴν οἰκονομία, γιὰ νὰ
 βεβαιωθοῦμε ὅτι τὸ ἴδιο
 τὸ σῶμα που ἐπάθε, ἀναστήθηκε, ὅπως οἱ
 μωλωπισμοί, ἡ βρώση καὶ ἡ πόση
 μετὰ τὴν ἀνάστασιν· ἄλλα λέγονται ἀληθινά
 σύμφωνα με τὴ φύσιν, ὅπως
 ἡ μετάβαση χωρὶς κόπο ἀπὸ τόπο σὲ τόπο καὶ ἡ
 εἰσοδος μέσα ἀπὸ κλειστὲς
 πόρτες· ἄλλα πάλι προσποιητά, ὅπως τὸ
 «προσποιήθηκε ὅτι θὰ πάει
 πιο μακριά»· καὶ ἄλλα ἀνήκουν καὶ στὶς δύο
 φύσεις, ὅπως τὸ «ανεβαίνω
 πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Πατέρα σας καὶ Θεό μου καὶ
 Θεό σας»,

τὰ δὲ ὡς μεθ' ἡμῶν ἑαυτὸν τάττοντος τῷ τρόπῳ
τῆς κατὰ ψιλὴν ἐπίνοιαν διαιρέσεως ὡς τὸ
«Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν».
Δεῖ οὖν τὰ μὲν ὑψηλὰ προσνέμειν τῇ θείᾳ καὶ
κρεῖττονι φύσει
παθῶν καὶ σώματος, τὰ δὲ ταπεινὰ τῇ
ἀνθρωπίνῃ, τὰ δὲ κοινὰ
τῷ συνθέτῳ, ἥγουν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, ὅς ἐστι
Θεὸς καὶ ἄνθρωπος,
καὶ εἰδέναι ἀμφοτέρα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ· ἐκάστου γὰρ τὸ ἴδιον γινώσκοντες
καὶ ἀμφοτέρα ἐξ ἐνὸς
πραττόμενα βλέποντες ὀρθῶς πιστεύομεν καὶ
οὐ πλανηθησόμεθα.
Ἐξ ὧν πάντων τῶν μὲν ἐνωθεισῶν φύσεων ἡ
διαφορὰ γινώσκεται
καὶ «ὅτι μὴ ταυτόν», ὡς φησιν ὁ θεϊότατος
Κύριλλος, «ἐν ποιότητι
φυσικῇ θεότης τε καὶ ἀνθρωπότης». Εἰς γε μὴν
Υἱὸς καὶ Χριστὸς
καὶ Κύριος, καὶ ὡς ἐνὸς ὄντος ἐν αὐτοῦ καὶ τὸ
πρόσωπον
κατ' οὐδένα τρόπον διὰ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς
φυσικῆς διαφορᾶς
μεριζομένης τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως.

καὶ το «θα εἰσέλθῃ ὁ βασιλιάς τῆς δόξης»,
καὶ το «κάθισε στα δεξιά τῆς μεγαλωσύνης του στα
υψηλά»·
καὶ ἄλλα λέγονται, ἐπειδὴ ἔβαλε τὸ εαυτό του
μεταξὺ μας, με τὸν τρόπο τῆς
απλῆς θεωρητικῆς διαιρέσεως, ὅπως τὸ (χωρίο) «ὁ
Θεὸς μου καὶ Θεὸς σας».
Πρέπει, λοιπόν, ν' αποδίδουμε τὰ υψηλὰ στη θεία
φύση που εἶναι ἀνώτερη
ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὸ σῶμα, ἐνῶ τὰ ταπεινὰ στὴν
ἀνθρώπινη· καὶ τὰ κοινὰ
ν' αποδίδουμε στὴ σύνθετη (υπόσταση), δηλαδή
στον ἕνα Χριστό, ὁ ὁποῖος
εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ νὰ γνωρίζουμε ὅτι
καὶ τὰ δύο εἶναι φύσεις
τοῦ ἐνὸς καὶ αὐτοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Διότι, ἀν γνωρίζουμε
τὸ ἰδιαίτερο γνῶρισμα τοῦ καθένα καὶ βλέπουμε
ὅτι ἕνας ἐνεργεῖ καὶ τὰ δύο,
τότε πιστεύουμε ὀρθά καὶ δὲν θὰ πλανηθούμε.
Ἀπ' ὅλα αὐτὰ διακρίνεται ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων
που ἐνώθηκαν καὶ
«δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φυσικὴ ποιότητα τῆς θείας καὶ
ἀνθρωπίνης φύσεως»,
ὅπως λέει ὁ θεϊότατος Κύριλλος. Ἕνας εἶναι,
λοιπόν, ὁ Υἱὸς καὶ Χριστὸς
καὶ Κύριος, καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἕνας, ἕνα εἶναι καὶ τὸ
πρόσωπό του,
χωρὶς, με κανένα τρόπο, νὰ διαιρεῖται ἡ
υποστατικὴ ἐνωση, γιὰ νὰ φανεῖ
ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 92. Ὅτι οὐκ ἔστι τῶν κακῶν
αἴτιος ὁ θεός.
Χρὴ εἰδέναι, ὅτι ἔθος τῇ θείᾳ Γραφῇ τὴν
παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ
ἐνέργειαν αὐτοῦ καλεῖν, ὡς ὅταν λέγῃ ὁ
ἀπόστολος
ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ· "Ἡ οὐκ ἔχει
ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς
τοῦ πηλοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι,
ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος,
ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν;» Ὅτι μὲν γὰρ αὐτὸς ποιεῖ καὶ
ταῦτα κακεῖνα·
μόνος γὰρ αὐτός ἐστι τῶν πάντων
Δημιουργός, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς
τίμια κατασκευάζει ἢ ἄτιμα, ἀλλ' ἡ οἰκεία
ἐκάστου προαίρεσις.
Καὶ τοῦτο δῆλον, ἐξ ὧν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος ἐν
τῇ πρὸς Τιμόθεον
δευτέρᾳ ἐπιστολῇ φησιν· «Ἐν μεγάλῃ οἰκίᾳ
οὐκ ἔστι μόνον σκεῦη

Ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι αἴτιος τῶν κακῶν.
Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή συνηθίζει
νὰ ονομάζει
τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ ἐνέργεια, ὅπως ὅταν
λέει ὁ ἀπόστολος
στὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴ του· «Μήπως δὲν
ἔχει τὴ δυνατότητα
ὁ ἀγγειοπλάστης ἀπὸ τὸ ἴδιο υλικό νὰ φτιάξει
σκεῦος χρήσιμον καὶ σκεῦος
ἄχρηστο;». Ὁ ἴδιος, δηλαδή, φτιάχνει καὶ τὸ ἕνα
καὶ τὸ ἄλλο.
Διότι μόνον αὐτός ἐστι ὁ Δημιουργός ὅλων, ἀλλὰ
τὰ σκεῦη τὰ χρήσιμα
ἢ ἄχρηστα δὲν τα φτιάχνει ὁ ἴδιος, ἀλλὰ ἡ
προσωπικὴ διάθεσις τοῦ καθένα.
Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερό ἀπ' ὅσα ὁ ἴδιος ἀπόστολος
λέει στὴ δευτέρῃ ἐπιστολῇ
τοῦ στο Τιμόθεο· «Στο πλούσιο σπίτι δὲν ὑπάρχουν
μόνον χρυσὰ
καὶ ἀσημένια σκεῦη, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ

χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. Ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν, ἡγιασμένον καὶ εὐχρηστον τῷ Δεσπότη, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον».

Δῆλον δέ, ὡς ἐκουσίως ἡ κάθαρσις γίνεται· «Ἐὰν γάρ τις», φησὶν, «ἐκκαθάρῃ ἑαυτόν», ἡ δὲ ἀκόλουθος ἀντιστροφή ἀντιφωνεῖ· ἐὰν δὲ μὴ ἐκκαθάρῃ, ἔσται σκεῦος εἰς ἀτιμίαν, ἄχρηστον τῷ Δεσπότη, συντριβῆς ἄξιον. Τὸ οὖν προκείμενον ῥητὸν καὶ τὸ «συνέκλεισεν ὁ Θεὸς πάντας εἰς ἀπειθείαν», καὶ τὸ «ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν»· ταῦτα πάντα οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ ἐνεργήσαντος ἐκκληπτέον, ἀλλ' ὡς τοῦ Θεοῦ παραχωρήσαντος διὰ τὸ αὐτεξούσιον καὶ τὸ ἀβίαστον εἶναι τὸ καλόν.

Τὴν οὖν παραχώρησιν αὐτοῦ ὡς ἐνέργειαν καὶ ποιήσιν αὐτοῦ λέγειν σύνηθες τῇ θείᾳ Γραφῇ. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτε φησὶ «τὸν Θεὸν κτίζειν κακὰ καὶ μὴ εἶναι ἐν πόλει κακίαν, ἣν ὁ Κύριος οὐκ ἐποίησεν», οὐ κακῶν αἴτιον τὸν Θεὸν δείκνυσιν, ἀλλ', ἐπειδὴ δισέμφατον τὸ τῆς κακίας ὄνομα, δύο σημαῖνον· ποτὲ μὲν γὰρ τὸ τῇ φύσει κακὸν δηλοῖ, ὅπερ ἐναντίον ἐστὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ θελήσει, ποτὲ δὲ τὸ πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν κακὸν καὶ ἐπίπονον, ἡγουν τὰς θλίψεις καὶ ἐπαγωγάς. Αὗται δὲ τῷ μὲν δοκεῖν κακαὶ εἰσιν ἀλγεῖναι τυγχάνουσαι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ἀγαθαί· ἐπιστροφῆς γὰρ καὶ σωτηρίας γίνονται τοῖς συνιοῦσι πρόξενοι· ταῦτα διὰ Θεοῦ γίνεσθαι φησιν ἡ Γραφή.

Ἰστέον δέ, ὡς καὶ τούτων ἡμεῖς ἐσμεν αἴτιοι· τῶν γὰρ ἐκουσίων κακῶν τὰ ἀκούσιά εἰσιν ἔκγονα. Καὶ τοῦτο δὲ ἰστέον, ὅτι ἔθος τῇ Γραφῇ τινα ἐκβατικῶς ὀφείλοντα λέγεσθαι αἰτιολογικῶς λέγειν, ὡς τὸ «σοὶ

οστράκινα, καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα εἶναι γιὰ καλὴν χρῆσιν καὶ ἄλλα ὄχι. Εἰάν, λοιπόν, κάποιος καθαρίσει τὸν εαυτό του ἀπὸ αὐτὰ (τὰ ἀχρηστα), θὰ εἶναι χρήσιμο σκεῦος, ἁγιασμένο καὶ ἀρεστό στο Δεσπότη, ἑτοιμο γιὰ κάθε καλὸ ἔργο».

Καὶ εἶναι φανερό ὅτι ἡ κάθαρση γίνεται με τὴ θέλησή μας. Διότι λέει, «εἰάν κάποιος καθαρίσει τὸν εαυτό του», ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀντίθετη φράση ἀποτελεῖ τὸν ἀντίλογο· εἰάν, δηλαδή, κάποιος δὲν καθαρίσει τὸν εαυτό του, θὰ εἶναι ἄχρηστο σκεῦος, ἀχρεῖαστο στο Δεσπότη, ἀξιο νὰ πεταχθεῖ. Τὸ συζητούμενο, λοιπόν χωρίο καὶ τὸ «ὁ Θεὸς οδήγησε ὅλους σε ἀνυπακοή», ὅπως καὶ τὸ (χωρίο) «ὁ Θεὸς τοὺς χάρισε πνεῦμα κατανύξεως, μάτια νὰ μὴ βλέπουν καὶ αὐτιά νὰ μὴν ἀκούν», ὅλα αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ τα ἐννοήσουμε ὡς ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὡς παραχώρησιν του, ἐπειδὴ τὸ καλὸ εἶναι αὐτεξούσιο καὶ ἀβίαστο.

Ἡ Ἁγία Γραφή, λοιπόν, συνηθίζει νὰ χαρακτηρίζει τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνέργεια καὶ ἔργο του. Καὶ μάλιστα ὅταν λέει, «ὁ Θεὸς φτιάχνει τὰ κακὰ καὶ δὲν ὑπάρχει κακία στὴν πόλιν, τὴν ὁποία νὰ μὴν τὴν ἐφτιαξε ὁ Θεός», δὲ σημαίνει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι αἴτιος τῶν κακῶν, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τῆς κακίας ἐκφράζει δύο πράγματα καὶ ἔχει δύο σημασίες· ἄλλοτε, δηλαδή, σημαίνει τὸ φυσικὸ κακὸ, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀντίθετο στὴν ἀρετὴ καὶ τὴ θέλησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλοτε σημαίνει τὴν κακία καὶ ταλαιπωρία σύμφωνα με τὴ δική μας ἀντίληψιν, δηλαδή τις θλίψεις καὶ κακουχίες. Αὐτές, λοιπόν, φαινομενικὰ ἀποτελοῦν κακίες, ἐπειδὴ εἶναι ὀδυνηρές, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα βγαίνουν σε καλὸ· διότι γίνονται αἰτία ἐπιστροφῆς καὶ σωτηρίας σ' αὐτοὺς ποὺ τις δοκιμάζουν. Ἡ Γραφή λέει ὅτι αὐτές οἱ θλίψεις γίνονται με παραχώρησιν Θεοῦ.

Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε αἴτιοι καὶ αὐτῶν· διότι τὰ ἀθέλητα κακὰ προκαλοῦν καὶ αὐτὰ (κακὰ) ποὺ ἔρχονται με τὴ θέλησή μας. Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι ἡ

μόνῳ ἡμαρτον καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα, ὅπως ἂν δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε»· οὐ γὰρ ὁ ἁμαρτήσας, ἵνα νικήσῃ ὁ Θεός, ἡμαρτεν, οὔτε δὲ ὁ Θεὸς ἐδεῖτο τῆς ἡμῶν ἁμαρτίας, ἵνα ἐκ ταύτης νικητῆς ἀναφανῇ· φέρει γὰρ ἀσυγκρίτως κατὰ πάντων καὶ μὴ ἁμαρτανόντων τὰ νικητήρια δημιουργὸς ὢν καὶ ἀκατάληπτος καὶ ἄκτιστος καὶ φυσικὴν ἔχων τὴν δόξαν καὶ οὐκ ἐπίκτητον· ἀλλ' ὅτι ἡμῶν ἁμαρτανόντων οὐκ ἄδικός ἐστιν ἐπιφέρων τὴν ὀργὴν καὶ μετανοοῦσι συγχωρῶν, νικητῆς τῆς ἡμετέρας κακίας ἀναδείκνυται. Οὐκ ἐπὶ τούτῳ δὲ ἡμεῖς ἁμαρτάνομεν, ἀλλ' ὅτι οὕτως ἀποβαίνει τὸ πρᾶγμα, ὥσπερ, ἐὰν κάθηται τις ἐργαζόμενος, φίλος δέ τις ἐπιστῇ, φησίν, ὅτι, ἵνα μὴδὲ σήμερον ἐργάσωμαι, παρεγένετο ὁ φίλος. Ὁ μὲν οὖν φίλος οὐχ, ἵνα μὴ ἐργάσῃται, παρεγένετο, οὕτω δὲ ἀπέβη· ἀσχολούμενος γὰρ περὶ τὴν τοῦ φίλου ὑποδοχὴν οὐκ ἐργάζεται. Λέγεται δὲ ταῦτα ἐκβατικά, ὅτι οὕτως ἀποβαίνουσι τὰ πράγματα. Οὐ θέλει δὲ ὁ Θεὸς μόνος εἶναι δίκαιος, ἀλλὰ πάντας ὁμοιοῦσθαι αὐτῷ κατὰ δύναμιν.	Ἀγία Γραφή συνηθίζει ορισμένα που επιβάλλεται να λέγονται ως αποτελεσμα, να τα λέει ως αιτία, ὅπως το (χωρίο) «μπροστά σου μόνο αμαρτάνω και κάνω το πονηρό, για να εκπληρωθούν τα λόγια σου και να δικαιωθούν οι κρίσεις σου»· δεν αμάρτησε ο αμαρτωλός, για να δικαιωθεί με τη νίκη του ο Θεός, ούτε πάλι ο Θεός εξαρτόταν από τη δική μας αμαρτία, για να βγει απ' αυτήν νικητής. Διότι χωρίς σύγκριση η δόξα της νίκης του ανήκει περισσότερο απ' όλους, ακόμη κι απ' αυτούς που δεν αμάρτησαν, επειδή είναι ο Δημιουργός, ακατάληπτος, άκτιστος και έχει τη δόξα από τη φύση του και όχι ως απόκτημα. Διότι αποδεικνύεται νικητής της κακίας μας· και όταν εμείς αμαρτάνουμε, δεν είναι άδικος που οργίζεται εναντίον μας· και όταν μετανοούμε, μας συγχωρεί. Και εμείς βέβαια δεν αμαρτάνουμε σκόπιμα, αλλά διότι έτσι συμβαίνουν τα πράγματα· ὅπως ακριβώς, αν αναπαύεται κανείς από την εργασία του, και έλθει κάποιος φίλος του, λέει ότι ήλθε φίλος και δεν θα εργασθώ σήμερα. Ο φίλος βέβαια δεν ήλθε, για να μην εργασθεί, αλλά έτσι συνέπεσε· και επειδή ασχολείται με τη φιλοξενία του φίλου, δεν εργάζεται. Και αυτά λέγονται σύμφωνα με το αποτέλεσμα, διότι έτσι τα πράγματα καταλήγουν. Ο Θεός όμως δεν επιθυμεί να είναι ο μόνος δίκαιος, αλλά όλοι, κατά δύναμη, να του ομοιάσουν.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 93. Ὅτι οὐ δύο ἀρχαί Ὅτι οὐ δύο ἀρχαί, μία ἀγαθὴ καὶ μία πονηρά, ἐντεῦθεν εἰσόμεθα· ἐναντία γὰρ ἀλλήλοις τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ πονηρὸν καὶ ἀλλήλων φθαρτικὰ καὶ ἐν ἀλλήλοις ἢ σὺν ἀλλήλοις οὐχ ὑφιστάμενα. Ἐν μέρει τοῖνυν τούτων ἕκαστον ἔσται τοῦ παντός. Καὶ πρῶτον μὲν περιγραφῆσονται οὐχ ὑπὸ τοῦ παντός μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ μέρους τοῦ παντός τούτων ἕκαστον. Ἐπειτα τίς ὁ τὴν χώραν ἐκάστω	Ὅτι δεν υπάρχουν δύο αρχές. Θα μάθουμε από το εξής, ότι δεν υπάρχουν δύο αρχές, μία αγαθή και μία πονηρή: διότι το αγαθό και το πονηρό είναι αντίθετα μεταξύ τους, και το ένα καταστρέφει το άλλο, και δεν υπάρχουν το ένα μέσα στο άλλο ούτε συνυπάρχουν. Γι' αυτό το καθένα απ' αυτά θα υπάρχει σ' ενα μόνο μέρος από το όλο. Και πρώτα βέβαια το καθένα απ' αυτά θα οριστεί όχι μόνον από το όλο, αλλά από το ένα μέρος του όλου. Ἐπειτα, ποιός είναι αυτός που καθορίζει την

ἀποτεμόμενος; Οὐ γὰρ ἀλλήλοις
 συνενεχθῆναι καὶ συμβιβασθῆναι φήσουσιν,
 ἐπεὶ οὐ κακὸν τὸ κακὸν
 εἰρήνην ἄγον πρὸς τὸ ἀγαθόν τε
 συμβιβαζόμενον, οὐδ' ἀγαθὸν
 τὸ ἀγαθὸν πρὸς τὸ κακὸν φιλικῶς
 διακείμενον. Εἰ δέ ἕτερος ὁ τούτων
 ἐκάστω τὴν οἰκείαν ἀφώρισε διατριβήν,
 ἐκεῖνος μᾶλλον ἔσται Θεός.
 Ἀνάγκη δέ καὶ δυοῖν θάτερον ἢ ἅπτεσθαι καὶ
 φθεῖρειν ἀλλήλους
 ἢ εἶναι τι μέσον, ἐν ᾧ οὐδὲ τὸ ἀγαθὸν οὐδὲ τὸ
 κακὸν ἔσται,
 ὥσπερ τι διάφραγμα διεῖργον ἐξ ἀλλήλων
 ἀμφοτέρα.
 Καὶ οὐκέτι δύο, ἀλλὰ τρεῖς ἀρχαὶ ἔσονται.
 Ἀνάγκη δέ καὶ τούτων τὸ ἕτερον ἢ εἰρηνεύειν,
 ὅπερ τὸ κακὸν
 οὐ δύναται –τὸ γὰρ εἰρηνεῦον οὐ κακόν–, ἢ
 μάχεσθαι,
 ὅπερ τὸ ἀγαθὸν οὐ δύναται –τὸ γὰρ
 μαχόμενον οὐ τελέως ἀγαθόν–,
 ἢ τὸ μὲν κακὸν μάχεσθαι, τὸ δὲ ἀγαθὸν μὴ
 ἀντιμάχεσθαι,
 ἀλλ' ὑπὸ τοῦ κακοῦ φθεῖρεσθαι, ἢ αἰὶ
 λυπεῖσθαι καὶ κακοῦσθαι,
 ὅπερ οὐ τοῦ ἀγαθοῦ γνῶρισμα. Μία τοίνυν
 ἀρχὴ ἀγαθῇ
 πάσης κακίας ἀπηλλαγμένη.
 Ἀλλ' εἰ τοῦτο, φασί, πόθεν τὸ κακόν;
 Ἀμήχανον γὰρ ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ
 τὸ κακὸν ἔχειν τὴν γένεσιν. Φαμέν οὖν, ὅτι τὸ
 κακὸν οὐδὲν ἕτερόν
 ἐστὶν εἰ μὴ τοῦ ἀγαθοῦ στέρησις καὶ ἐκ τοῦ
 κατὰ φύσιν
 εἰς τὸ παρὰ φύσιν παρατροπή· οὐδὲν γὰρ
 κακὸν κατὰ φύσιν.
 Πάντα γάρ, ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός, καλὰ λίαν,
 καθὼς γέγονεν.
 Οὕτω τοίνυν μένοντα, καθὼς ἔκτισται, «καλὰ
 λίαν εἰσίν»,
 ἐκουσίως δὲ ἀνεκφοιτῶντα ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν
 καὶ εἰς τὸ παρὰ φύσιν
 ἐρχόμενα, ἐν τῷ κακῷ γίνονται.
 Κατὰ φύσιν μὲν οὖν πάντα δοῦλα καὶ ὑπήκοα
 τοῦ Δημιουργοῦ.
 Ὅταν οὖν ἐκουσίως τι τῶν κτισμάτων
 ἀφηνιάσῃ καὶ παρήκοον
 τοῦ ποιήσαντος αὐτὸ γένηται, ἐν ἑαυτῷ
 συνεστήσατο τὴν κακίαν·
 κακία γὰρ οὐκ οὐσία τίς ἐστίν, οὐδὲ οὐσίας
 ἰδίωμα, ἀλλὰ συμβεβηκὸς,

περιοχὴ τοῦ καθενός; Διότι δεν
 θα πουν ὅτι συγκρούσθηκαν μεταξύ τους καὶ
 συμφιλιώθηκαν, ἐπειδὴ το κακὸ
 παύει νὰ εἶναι κακὸ, ὅταν εἰρηνεύει καὶ
 συμφιλιώνεται με τὸ ἀγαθό· καὶ τὸ
 ἀγαθὸ παύει νὰ εἶναι ἀγαθὸ, ἀν συμφιλιώνεται με
 τὸ κακὸ. Ἀν ὅμως αὐτὸς
 πον καθόρισε γιὰ τὸν καθένα ἀπ' αὐτὰ τὴν περιοχὴ
 τοῦ εἶναι ἄλλος, ἐκεῖνος
 μᾶλλον εἶναι ὁ Θεός.
 Εἶναι υποχρεωτικὸ νὰ συμβαίνει τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ
 δύο: ἢ νὰ σχετίζονται καὶ
 νὰ καταστρέφει τὸ ἓνα τὸ ἄλλο ἢ νὰ ὑπάρχει κάτι
 ἐνδιάμεσο στο ὁποῖο δεν
 θὰ ὑπάρχει οὔτε ἀγαθὸ οὔτε τὸ κακὸ, ὅπως
 ἀκριβῶς κάποιο διάφραγμα πον
 διαχωρίζει καὶ τὰ δύο μεταξύ τους. Καὶ ἐτσι δεν θὰ
 ὑπάρχουν δύο
 ἀλλὰ τρεῖς ἀρχές.
 Εἶναι ἀκόμη ἀνάγκη καὶ τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ ἢ νὰ
 εἰρηνεύει, πράγμα τὸ ὁποῖο δεν
 μπορεῖ νὰ τὸ κάνει τὸ κακὸ –διότι αὐτὸ πον
 εἰρηνεύει δεν εἶναι κακὸ– ἢ νὰ
 πολεμά, πράγμα πον τὸ ἀγαθὸ δεν μπορεῖ νὰ τὸ
 κάνει –διότι αὐτὸ πον πολεμά
 δεν εἶναι τελείως ἀγαθό– ἢ τὸ μὲν κακὸ νὰ πολεμά
 καὶ τὸ ἀγαθὸ νὰ μὴν
 ἀνταποδίδει τὸν πόλεμο, ἀλλὰ νὰ καταστρέφεται
 ἀπὸ τὸ κακὸ ἢ διαρκῶς νὰ
 λυπάται καὶ νὰ κακοπαθεῖ, πράγμα πον δεν εἶναι
 γνῶρισμα τοῦ ἀγαθοῦ. Διότι
 μία ἀρχὴ τοῦ ἀγαθοῦ ὑπάρχει, ἡ ὁποία εἶναι
 ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε κακία.
 Ἀλλὰ, ρωτοῦν, ἀν συμβαίνει αὐτὸ, ἀπὸ πον
 προέρχεται τὸ κακὸ; Διότι εἶναι
 ἀδύνατο νὰ δημιουργηθεῖ τὸ κακὸ ἀπὸ τὸ ἀγαθὸ.
 Λέμε, λοιπόν, ὅτι τὸ κακὸ
 δεν τίποτε ἄλλο παρὰ στέρηση τοῦ ἀγαθοῦ καὶ
 παρεκτροπὴ ἀπὸ τὴ φυσικὴ
 κατάσταση στὴν παρὰ φύσιν· διότι κανένα κακὸ δεν
 ἀποτελεῖ φυσικὴ
 κατάσταση. Ὅλα, δηλαδή, ὅσα ὁ Θεός
 δημιούργησε εἶναι πολὺ καλὰ,
 σύμφωνα με τὸ δημιουργικὸ τοῦ σκοπὸ. Ἀν,
 λοιπόν, παραμένουν ἐτσι,
 ὅπως δημιουργήθηκαν, «εἶναι πολὺ καλὰ»· ἀν
 ὅμως ἀπομακρυνθοῦν με τὴ
 θέλησή τους ἀπὸ τὴ φυσικὴ κατάσταση καὶ ἐλθουν
 στο παρὰ φύσιν,
 καταλήγουν στο κακὸ.
 Στὴν κατὰ φύσιν βέβαια κατάσταση ὅλα εἶναι
 ὑπόδουλα καὶ υπάκουα

ἦτοι ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν
ἐκούσιος παρατροπή,
ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία.
Πόθεν οὖν ἡ ἁμαρτία; Τῆς αὐτεξουσίου
γνώμης τοῦ Διαβόλου
εὕρημα. Κακὸς οὖν ὁ Διάβολος; Καθὸ μὲν
γέγονεν, οὐ κακός,
ἀλλ' ἀγαθός· ἄγγελος γὰρ λαμπρὸς καὶ
φωτεινός
ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἔκτισται, αὐτεξούσιος
ὡς λογικός, ἐκουσίως τε
τῆς κατὰ φύσιν ἀρετῆς ἀπεφοίτησε καὶ ἐν τῷ
ζόφῳ τῆς κακίας
γέγονε, Θεοῦ μακρυνθεὶς τοῦ μόνου ἀγαθοῦ
καὶ φωτοποιοῦ·
ἐξ αὐτοῦ γὰρ πᾶν ἀγαθὸν ἀγαθύνεται, καὶ
καθόσον ἐξ αὐτοῦ
μακρύνεται γνώμη (οὐ γὰρ τόπῳ), ἐν τῷ
κακῷ γέγονεν.

στο Δημιουργό. Ὄταν, λοιπόν, με τη θέλησή του
κάποιο δημιούργημα
επαναστατήσει και παρακούσει στο δημιουργό του,
σχηματίζει μέσα του
την κακία· η κακία, δηλαδή, δεν είναι κάποια
ουσία, ούτε χαρακτηριστικό
κάποιας υπάρξεως, αλλά είναι κάποιο συμβάν,
δηλαδή θεληματική εκτροπή
από τη φυσική στην παρά φύση κατάσταση,
πράγμα που είναι η αμαρτία.
Από πού, λοιπόν, προήλθε η αμαρτία; Είναι
εφεύρημα της αυτεξουσίας
γνώμης του Διαβόλου. Είναι, δηλαδή, ο Διάβολος
κακός; Σύμφωνα με τη
δημιουργία του δεν είναι κακός αλλά καλός· διότι ο
Δημιουργός τον έπλασε
λαμπρό και φωτεινό ἄγγελο, αὐτεξούσιο ως λογικό
ον· με τη θέλησή του
ὅμως εγκατάλειψε τη φυσική ἀρετή και έπεσε στο
σκοτάδι της κακίας,
με την απομάκρυνσή του από το μόνο ἀγαθό και
φωτοποιό Θεό.
Διότι ἀπ' Αὐτόν προέρχεται κάθε ἀγαθό, και
ἀνάλογα ὅποιος με την απόφασή
του (και ὄχι τοπικά) απομακρύνεται ἀπ' Αὐτόν,
πέφτει στο κακό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 94. Τίνος ἔνεκεν προγινώσκων
ὁ Θεὸς τοὺς ἁμαρτάνειν
καὶ μὴ μετανοεῖν μέλλοντας ἔκτισεν.
Ὁ Θεὸς δι' ἀγαθότητα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ
εἶναι παράγει
τὰ γινόμενα καὶ τῶν ἐσομένων προγνώστης
ἐστίν. Εἰ μὲν οὖν
μὴ ἔμελλον ἔσεσθαι, οὐδ' ἂν κακοὶ ἔμελλον
ἔσεσθαι,
οὐδ' ἂν προεγινώσκοντο. Τῶν γὰρ ὄντων αἱ
γνώσεις,
καὶ τῶν πάντως ἐσομένων αἱ προγνώσεις·
πρῶτον γὰρ τὸ εἶναι,
καὶ τότε τὸ καλὸν ἢ κακὸν εἶναι. Εἰ δὲ
μέλλοντας ἔσεσθαι
διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα τὸ κακοὺς ἐξ
οἰκείας προαιρέσεως
μέλλειν ἔσεσθαι ἐκώλυσεν αὐτοὺς γενέσθαι,
τὸ κακὸν ἐνίκᾳ ἂν
τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα. Ποιεῖ τοιγαροῦν ὁ
Θεὸς ἀγαθὰ ἅπαντα,
ἃ ποιεῖ· ἕκαστος δὲ ἐξ οἰκείας προαιρέσεως
καλὸς τε καὶ κακὸς
γίνεται.
Εἰ καὶ τοίνυν ἔφη ὁ Κύριος· «Συνέφερε τῷ

Για ποιό λόγο, αν και ο Θεός γνώριζε εκ των
προτέρων ὅτι αυτοί επρόκειτο
να αμαρτήσουν και να μη μετανοήσουν, τους
δημιούργησε.
Ο Θεός από καλωσύνη δημιουργεί τα ὄντα από την
ανυπαρξία στην ύπαρξη
και προγνωρίζει αυτά που θα συμβούν. Αν, βέβαια,
δεν επρόκειτο
να υπάρχουν, ούτε κακοί επρόκειτο να γίνουν και
ούτε θα είχε γίνει
η πρόβλεψη της δημιουργίας τους. Διότι οι γνώσεις
αφορούν σε ὅ,τι υπάρχει
και οι προγνώσεις σε ὅ,τι θα υπάρξει· προηγείται,
δηλαδή, η ύπαρξη,
και ακολουθεῖ η καλή ή κακή ύπαρξη. Εάν όμως
(τα ὄντα) επρόκειτο
να δημιουργηθούν από την ἀγαθότητα του Θεοῦ
ἀλλά κατόπιν θα γίνονταν
κακοὶ ἐξαιτίας της δικῆς τους θελήσεως, και γι'
αὐτό το λόγο ο Θεός
αρνούνταν να τα δημιουργήσει, τότε το κακό θα
νικούσε την ἀγαθότητα
του Θεοῦ. Ο Θεός, ὅμως, πλάθει ἀγαθὰ ὅλα τα
ὄντα που δημιουργεῖ·
και καθένας με τη δική του θέληση γίνεται καλός ή

ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη», οὐ τὴν οἰκείαν κτίσιν κακίζων ἔλεγεν, ἀλλὰ τὴν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως καὶ ῥαθυμίας ἐπιγενομένην τῷ κτίσματι αὐτοῦ κακίαν. Ἡ γὰρ τῆς οἰκείας γνώμης ῥαθυμία ἄχρηστον αὐτῷ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ εὐεργεσίαν ἐποίησεν, ὥσπερ ἂν, εἴ τις πλοῦτον καὶ ἀρχὴν παρὰ βασιλέως ἐγχειρισθεὶς τυραννήσει τὸν εὐεργέτην, ὃν ἀξίως χειρωσάμενος τιμωρήσεται, εἰ μέχρι τέλους τῇ τυραννίδι κατίδοι τοῦτον ἐναπομένοντα.	κακός. Μολονότι εἶπε ὁ Κύριος, «συνέφερε σ' εκείνον τον ἄνθρωπο να μη γεννιόταν», το ἔλεγε ὄχι επικρίνοντας το δημιούργημά του, ἀλλὰ επέκρινε την κακία που προστέθηκε στο πλάσμα του, εξαιτίας της θελήσεως και ραθυμίας του. Διότι η ραθυμία της γνώμης του πλάσματος ἀχρήστευσε την ευεργεσία του Δημιουργοῦ, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει με κάποιον που, ἐνῶ ὁ βασιλιάς του ἔδωσε πλοῦτο και ἐξουσία, αὐτός φέρεται ἀχάριστα στον ευεργέτη· (ὁ βασιλιάς) αὐτόν θα τον δέσει και θα τον τιμωρήσει, αν τον δει μέχρι τέλος να παραμένει στην ἐξουσία του τυράννου.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 95. Περί νόμου Θεοῦ καὶ νόμου ἁμαρτίας Ἀγαθὸν τὸ θεῖον καὶ ὑπεράγαθον, καὶ τὸ τούτου θέλημα· τοῦτο γὰρ ἀγαθόν, ὅπερ ὁ Θεὸς βούλεται. Νόμος δέ ἐστιν ἡ τοῦτο διδάσκουσα ἐντολή, ἣν ἐν αὐτῷ μένοντες ἐν φωτὶ ὤμεν. Ἡ ἐντολὴς ἡ παράβασις ἁμαρτία ἐστίν. Αὕτη δὲ διὰ τῆς τοῦ Διαβόλου προσβολῆς καὶ τῆς ἡμετέρας ἀβιάστου καὶ ἐκουσίου παραδοχῆς συνίσταται· λέγεται δὲ καὶ αὕτη νόμος. Ἐπιβαίνων οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος τῷ νῷ ἡμῶν ἐφέλκεται πρὸς ἑαυτὸν καὶ νύττει τὴν ἡμετέραν συνείδησιν. Λέγεται δὲ καὶ ἡ ἡμετέρα συνείδησις νόμος τοῦ νοῦ ἡμῶν. Καὶ ἡ προσβολὴ δὲ τοῦ πονηροῦ, τουτέστιν ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας, ἐπιβαίνων τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἡμῶν δι' αὐτῆς ἡμῖν προσβάλλει. Ἄπαξ γὰρ παραβάντες ἐκουσίως τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προσβολὴν τοῦ πονηροῦ παραδεξάμενοι ἔδωκαμεν αὐτῇ εἴσοδον, πραθέντες ὑφ' ἑαυτῶν τῇ ἁμαρτίᾳ. Ὅθεν ἐτοίμως ἄγεται τὸ σῶμα ἡμῶν πρὸς αὐτήν. Λέγεται οὖν καὶ ἡ ἐναποκειμένη τῷ σώματι ἡμῶν ὁσμὴ καὶ αἴσθησις τῆς ἁμαρτίας, ἥτοι ἐπιθυμία καὶ ἡδονή	Σχετικὰ με τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας. Τὸ θεῖο εἶναι ἀγαθὸ καὶ ὑπεράγαθο, καὶ τὸ θέλημά του ἐπίσης· διότι ἀγαθὸ εἶναι ὅποιο θέλει ὁ Θεός. Καὶ ἡ ἐντολὴ που τὸ διδάσκει ἀποτελεῖ νόμο, ὥστε, τηρώντας τὸ θέλημά του, μένουμε μέσα στο φῶς. Καὶ ἡ παράβασις αὐτῆς τῆς ἐντολῆς εἶναι ἁμαρτία. Αὕτη (ἡ ἁμαρτία) συνίσταται ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Διαβόλου καὶ ἀπὸ τῆ δικῆς μας ἀβίαστη καὶ θεληματικῆς ἀποδοχῆς· καὶ αὕτη μάλιστα ονομάζεται νόμος. Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, λοιπόν, κυριαρχώντας πάνω στο νοῦ μας, τὸν ἐλκύει πρὸς τὸν ἑαυτὸ του καὶ παροτρύνει τὴ συνείδησή μας. Καὶ ἡ συνείδησή μας μάλιστα λέγεται νόμος τοῦ νοῦ μας. Καὶ ἡ ἐπίθεσις τοῦ πονηροῦ πάλι, δηλαδή ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας, κυριαρχεῖ πάνω στα μέλη τῆς σάρκας μας καὶ μέσω αὐτῆς μας ἐπιτίθεται. Διότι, αν παραβούμε μια φορά τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ συγκατατεθούμε στὴν ἐπίθεσιν τοῦ πονηροῦ, ἀνοίξαμε τὸ δρόμο στὴν ἁμαρτία καὶ τῆς πούλησαμε δούλο τὸν ἑαυτὸ μας. Γι' αὐτό, τὸ σῶμα μας με προθυμία ὀδηγεῖται πρὸς αὐτήν. Ἀκόμη ἡ μυρουδιά καὶ ἡ αἴσθησις τῆς ἁμαρτίας που ὑπάρχει στο σῶμα μας, δηλαδή ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ἡδονὴ τοῦ σώματος, ονομάζεται νόμος που ὑπάρχει στα μέλη τῆς

τοῦ σώματος, νόμος ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἡμῶν. Ὁ μὲν οὖν νόμος τοῦ νοός μου, ἦτοι ἡ συνείδησις, συνήδεται τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, ἦτοι τῇ ἐντολῇ καὶ ταύτην θέλει. Ὁ δὲ νόμος τῆς ἀμαρτίας, ἦτοι ἡ προσβολή, διὰ τοῦ νόμου τοῦ ἐν τοῖς μέλεσιν, ἦτοι τῆς τοῦ σώματος ἐπιθυμίας καὶ ῥοπῆς καὶ κινήσεως καὶ τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, ἀντιστρατεύεται τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, τουτέστι τῇ συνειδήσει, καὶ αἰχμαλωτίζει με καὶ θέλοντα τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον καὶ ἀγαπῶντα καὶ μὴ θέλοντα τὴν ἀμαρτίαν κατὰ ἀνάγκασιν διὰ τε τοῦ λείου τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς τοῦ σώματος ἐπιθυμίας καὶ τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, ὥς ἔφην, πλανᾷ καὶ πείθει δουλεῦσαι τῇ ἀμαρτίᾳ· ἀλλ' «ὁ Θεὸς τὸ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἡσθένει ὁ νόμος διὰ τῆς σαρκός, πέμψας τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας» —σάρκα μὲν γὰρ ἀνέλαβεν, ἀμαρτίαν δὲ οὐδαμῶς—, «κατέκρινε τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα. Τὸ γὰρ Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν» καὶ παρέχει δύναμιν τῷ νόμῳ τοῦ νοός ἡμῶν κατὰ τοῦ νόμου τοῦ ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν. Τὸ γὰρ «τί προσευξόμεθα, καθὼ δει, οὐκ οἶδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις», τουτέστι διδάσκει ἡμᾶς, τί προσευξόμεθα. Ὡστε ἀδύνατον, εἰ μὴ δι' ὑπομονῆς καὶ προσευχῆς, τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου κατεργάσασθαι.	σάρκας μας. Ὁ νόμος, λοιπόν, του νου, δηλαδή η συνείδηση, ευχαριστεῖται με το νόμο του Θεού, δηλαδή με την εντολή, και αυτήν θέλει. Ο νόμος όμως της αμαρτίας, δηλαδή η επίθεση (του διαβόλου), με το νόμο που κυριαρχεῖ στα μέλη (του σώματος), δηλαδή με την επιθυμία, τη ροπή και τη κίνηση του σώματος και του αλόγου μέρους της ψυχῆς, πολεμά το νόμο του νου μου —εννοῶ τη συνείδηση— και με αἰχμαλωτίζει· και ἐνῶ θέλω και αγαπῶ το νόμο του Θεού και δεν θέλω την αμαρτία, σύμφωνα με την εξέταση, με τη γλυκύτητα της ἡδονῆς και την ἐπιθυμία του σώματος και του αλόγου μέρους της ψυχῆς, ὅπως εἶπα, με αποπλανᾷ και με πείθει να διαπράξω την αμαρτία. «Ὁ Θεός, ὁμως, την αδυναμία του νόμου, επειδὴ ο νόμος εξαιτίας της σάρκας ἦταν ασθενής, αποστέλλοντας τον Υἱό του σε ὁμοίωμα της αμαρτωλῆς σάρκας —πῆρε δηλαδή τη σάρκα, ὄχι ὁμως την αμαρτία— καταδίκασε την αμαρτία στη σάρκα, για να εκπληρωθεῖ ἡ δίκαιη ἀπαίτηση του νόμου σ' αὐτούς που δεν βαδίζουν σύμφωνα με τη σάρκα ἀλλὰ σύμφωνα με το Πνεῦμα. Διότι το Πνεῦμα μας βοηθάει στην αδυναμία μας» και δίνει τη δύναμη στο νόμο του νου μας να στραφεί ἐναντίον του νόμου των μελών της σάρκας μας. Διότι το χωρίο «δεν ξέρουμε τί να προσευχηθούμε, ὅπως πρέπει, ἀλλὰ αὐτὸ το Πνεῦμα μεσιτεύει για χάρη μας με στεναγμούς ἀλάλητους», μας διδάσκει, τί θα προσευχηθούμε. Επομένως εἶναι ἀδύνατο να εκτελέσουμε τις ἐντολές του Κυρίου, παρὰ μόνον με υπομονή και προσευχή.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 96. Κατὰ Ἰουδαίων περὶ τοῦ Σαββάτου. Σάββατον ἢ ἐβδόμη ἡμέρα κέκληται, δηλοῖ δὲ τὴν κατάπαυσιν· ἐν αὐτῇ γὰρ «κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ»,	Εναντίον των Ἰουδαίων, σχετικά με το Σάββατο. Ἡ ἐβδόμη ἡμέρα ἔχει ονομασθεῖ Σάββατο και φανερώνει την ξεκούραση· διότι αὐτὴ την ἡμέρα «ο Θεὸς ἀναπαύθηκε ἀπὸ τα ἔργα του», ὅπως λέει ἡ Ἀγία Γραφή. Γι' αὐτὸ ο αριθμὸς (των

ὥς φησιν ἡ Γραφή. Διὸ καὶ μέχρις ἑπτὰ ὁ τῶν ἡμερῶν ἀριθμὸς προβαίνων πάλιν ἀνακυκλοῦται καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης ἄρχεται. Οὗτος ὁ ἀριθμὸς τίμιος παρὰ Ἰουδαίοις τοῦ Θεοῦ προστάξαντος τιμᾶσθαι αὐτὸν –οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ βαρυτάτων τῶν ἐπὶ τῇ παραβάσει ἐπιτιμιῶν. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τοῦτο προσέταξεν, ἀλλὰ διὰ τινος μυστικῶς τοῖς πνευματικοῖς τε καὶ διορατικοῖς κατανοουμένης αἰτίας. Ὡς ἐμὲ γοῦν γινῶναι τὸν ἀμαθῆ, ἴν' ἐκ τῶν κατωτέρων καὶ παχυτέρων ἄρξωμαι· Εἰδὼς ὁ Θεὸς τὸ παχύ τε καὶ φιλόσαρκον καὶ πρὸς τὴν ὕλην ὅλως ἐπιρρεπὲς τοῦ Ἰσραηλῖτου λαοῦ, ἅμα δὲ καὶ τὸ ἀδιάκριτον· πρῶτον μὲν, «ἵνα ὁ δοῦλος καὶ τὸ ὑποζύγιον ἀναπαύσῃται», ὡς γέγραπται· ἐπειδὴ ἀνὴρ «δίκαιος οἰκτεῖρει ψυχὰς κτηνῶν αὐτοῦ», ἅμα δὲ ἵνα καὶ σχολῇν ἄγοντες ἐκ τοῦ περὶ τὴν ὕλην περισπασμοῦ πρὸς Θεὸν συνάγονται «ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς» καὶ μελέτῃ τῶν θείων Γραφῶν ἅπασαν τὴν ἐβδόμην ἀναλίσκοντες καὶ ἐν τῷ Θεῷ καταπαύοντες. Ὅτε μὲν γὰρ οὐκ ἦν νόμος, οὐ Γραφή θεόπνευστος, οὐδὲ τὸ Σάββατον Θεῷ ἀφιέρωτο. Ὅτε δὲ ἡ θεόπνευστος Γραφή διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἀφιερῶθη τῷ Θεῷ τὸ Σάββατον, ὡς ἂν περὶ τὴν ταύτης μελέτην ἐν αὐτῷ ἀδολεσχῇσιν οἱ μὴ πάντα τὸν βίον τῷ Θεῷ ἀφιερῶντες, οἱ μὴ πόθω τῷ Δεσπότη ὡς Πατρὶ δουλεύοντες, ἀλλ' ὡς δοῦλοι ἀγνώμονες, κἂν μικρὸν καὶ ἐλάχιστον μέρος τῆς ἑαυτῶν ζωῆς τῷ Θεῷ ἀποτέμνουνται, καὶ τοῦτο φόβῳ τῶν ἐπὶ τῇ παραβάσει εὐθυνῶν καὶ ἐπιτιμήσεων· «δικαίῳ γὰρ νόμος οὐ κεῖται», ἀλλ' ἀδίκους. Ἐπεὶ πρῶτος Μωσῆς τεσσαράκοντα ἡμερῶν καὶ αὐθις ἑτέρων τεσσαράκοντα νηστεία προσεδρεύσας τῷ

ἡμερῶν) προχωρεῖ μέχρι τοῦ ἑπτὰ, ἐπανέρχεται καὶ ἀρχίζει πάλιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας. Ο ἀριθμὸς αὐτὸς εἶναι σεβαστὸς στους Ἰουδαίους, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς πρόσταξε νὰ τον σέβονται –ὄχι με χαλαρότητα–, ἀλλὰ καὶ με πολὺ αὐστηρὲς τιμωρίες σὲ περίπτωση παραβάσεως. Καὶ δὲν το διέταξε αὐτὸ χωρὶς λόγο, ἀλλὰ γιὰ κάποιους λόγους ποὺ γίνονται ἀντιληπτοὶ με μυστικὸ τρόπο ἀπὸ τοὺς προχωρημένους πνευματικὰ καὶ τοὺς διορατικοὺς. Ὅπως, λοιπόν, ἐγὼ ὁ ἀμαθὴς γνωρίζω –γιὰ νὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὰ κατώτερα καὶ χονδροειδῆ–, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς γνώριζε τὴν ἀναισθησία, τὴ φιλοσαρκία καὶ τὴ ροπή τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ὕλη, καὶ συγχρόνως τὴν ἀδιακρισία του, γι' αὐτὸ πρῶτα (καθιερώνει τὴν ἀνάπαυση τῆς ἐβδόμης ἡμέρας) «γιὰ ν' ἀναπαύονται οἱ δοῦλοι καὶ τὰ μεταφορικὰ ζῶα», ὅπως λέει ἡ Γραφή, ἐπειδὴ «ὁ δίκαιος ἄνθρωπος λυπάται τὰ ζῶα του»· καὶ παράλληλα, γιὰ νὰ διακόπτουν τὴν ἀπασχόλησίν τους με τὰ υλικά καὶ νὰ συγκεντρώνονται νὰ υμνήσουν τὸ Θεό «με ψαλμοὺς, ὕμνους καὶ πνευματικὰ ἄσματα»· με τὴ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν νὰ περνοῦν ὅλη τὴν ἐβδόμη ἡμέρα καὶ ν' ἀναπαύονται σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν, δηλαδή, δὲν υπήρχε νόμος, δὲν υπήρχε οὔτε θεόπνευστη Γραφή οὔτε τὸ Σάββατο ἦταν ἀφιερωμένο στο Θεό. Ὅταν ὅμως ἡ θεόπνευστη Γραφή δόθηκε με τὸ Μωϋσῆ, τότε καὶ τὸ Σάββατο ἀφιερώθηκε στο Θεό, γιὰ νὰ ἐντρυφούν στὴ μελέτῃ τῆς κατὰ τὴ διάρκειά του (τοῦ Σαββάτου) ὅσοι δὲν ἀφιερώνουν ὅλη τους τὴ ζωὴ στο Θεό καὶ ὅσοι δὲν υπηρετοῦν με πόθο τὸ Θεό ὡς Πατέρα· ἀλλὰ, σὰν ἀχάριστοι δοῦλοι, κι ὅταν ἀκόμη ἀφιερώνουν ἓνα μικρὸ καὶ ἐλάχιστο μέρος τῆς ζωῆς τους στο Θεό, τὸ ἀφιερώνουν ἀπὸ φόβο γιὰ τὶς εὐθύνες τῆς παραβάσεως καὶ τὶς τιμωρίες. Βέβαια, «δὲν υφίσταται νόμος γιὰ τὸν δίκαιο», ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἀδίκους. Ὅταν πρῶτος ὁ Μωϋσῆς ἔμεινε κοντὰ στο Θεό

Θεῶ, πάντως
καὶ τοῖς Σάββασι διὰ τῆς νηστείας ἐκάκου
ἑαυτὸν, τοῦ νόμου
μὴ κακοῦν ἑαυτοὺς ἐν τῇ τοῦ Σαββάτου
ἡμέρᾳ προστάσσοντος.
Εἰ δὲ φαῖεν, ὅτι πρὸ τοῦ νόμου τοῦτο, τί
φήσουσι περὶ τοῦ Θεσβίτου
Ἡλιοῦ τεσσαράκοντα ἡμερῶν ὁδὸν ἀνύσαντος
ἐν βρώσει μιᾷ;
Οὗτος γὰρ οὐ μόνον διὰ τῆς νηστείας, ἀλλὰ
καὶ διὰ τῆς ὁδοιπορίας
ἐν τοῖς Σάββασι τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν
ἑαυτὸν κακώσας
ἔλυσεν τὸ Σάββατον· καὶ οὐκ ὠργίσθη τούτῳ ὁ
τὸν νόμον δεδοκώς,
ἀλλὰ καὶ ὡς ἀρετῆς ἔπαθλον ἐν Χωρήβ
ἑαυτὸν ἐνεφάνισε.
Τί δὲ περὶ Δανιὴλ φήσουσιν; Οὐχὶ τρεῖς
ἐβδομάδας διετέλεσεν ἄσιτος;
Τί δὲ πᾶς Ἰσραὴλ; Οὐ περιτέμνει τὸ παιδίον ἐν
Σαββάτῳ, εἰ τύχοι,
ὀκταήμερον; Οὐχὶ δὲ καὶ τὴν μεγάλην
νηστείαν, ἣν νενομοθέτηται,
εἰ ἐν Σαββάτῳ καταντήσοι, νηστεύουσι; Οὐχὶ
δὲ καὶ οἱ ἱερεῖς
καὶ οἱ Λευῖται ἐν τοῖς τῆς σκηνῆς ἔργοις
βεβηλοῦσι τὸ Σάββατον
καὶ ἀναίτιοί εἰσιν; Ἀλλὰ καὶ κτήνος, ἂν εἰς
βόθρον ἐμπέσοι
ἐν Σαββάτῳ, ὁ μὲν ἀνασπάσας ἀναίτιος, ὁ δὲ
παριδὼν κατάκριτος.
Τί δὲ πᾶς Ἰσραὴλ; Οὐχὶ ἑπτὰ ἡμέρας τὴν τοῦ
Θεοῦ κιβωτὸν
περιφέροντες τὰ ἱερικούντια τείχη περιῆσαν,
ἐν αἷς πάντως ἦν
καὶ τὸ Σάββατον;
Ὡς οὖν ἔφην, σχολῆς ἕνεκα τῆς πρὸς Θεόν,
ἵνα κἂν σμικροτάτην
ἀπόμοιραν αὐτῷ ἀπονέμωσι καὶ
ἀναπαύσωνται ὃ τε δοῦλος
καὶ τὸ ὑποζύγιον, ἡ τοῦ Σαββάτου τήρησις
ἐπινενόητο τοῖς νηπίοις
ἔτι καὶ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου
δεδουλωμένοις, τοῖς σαρκικοῖς
καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὸ σῶμα καὶ τὸ γράμμα
ἐννοῆσαι δυναμένοις.
«Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου,
ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς
τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, γενόμενον ἐκ
γυναικὸς ἄνθρωπον,
γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον
ἐξαγοράσῃ,

σαράντα ἡμέρες
καὶ πάλι ἄλλες σαράντα ἡμέρες ἐμεινε
νηστεύοντας, ὡποσδήποτε νήστευε
καὶ τα Σάββατα καὶ ταλαιπωροῦσε τὸν εαυτό του,
παρόλο που ὁ νόμος
πρόσταξε νὰ μὴν ταλαιπωροῦν τὸν εαυτό του τὴν
ἡμέρα τοῦ Σαββάτου.
Ἀν ὅμως ἰσχυρισθοῦν ὅτι αὐτὸ γινόταν πρὶν ἀπὸ τὸ
νόμο, τι θὰ πουν
γιὰ τὸ Θεσβίτη Ἡλία, ὁ ὁποῖος διήνυσεν δρόμο
σαράντα ἡμερῶν μ' ἓνα γεῦμα;
Αὐτός, δηλαδή, ταλαιπώρησε τὸν εαυτό του καὶ
κατάργησε τὴν ἀργία
τοῦ Σαββάτου ὅχι μόνον με τὴ νηστεία, ἀλλὰ καὶ
με σαρανταήμερη πορεία
καὶ τὶς ἡμέρες τοῦ Σαββάτου· καὶ ὁ Θεός, που
ἔδωσε τὸ νόμο, δὲν θύμωσε
μαζί του, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπιβραβεύσῃ τὴν ἀρετὴ του,
τοῦ ἐμφανίσθηκε
στο (ὅρος) Χωρήβ.
Καὶ τί θὰ πουν γιὰ τὸν Δανιήλ; Δὲν πέρασε τρεῖς
εβδομάδες χωρὶς φαγητό;
Καὶ τί κάνει ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός; Ἀν συμβεῖ ἓνα
αἰγὸρι νὰ οἰοδόσῃ
τὸ Σάββατο, δὲν τοῦ κάνει περιτομή; Καὶ πάλι, δὲν
τηροῦν τὴ μεγάλη νηστεία,
που τὴν θέσπισε ὁ νόμος, καὶ τὴν ἡμέρα τοῦ
Σαββάτου, ἀν τυχόν συμπέσῃ;
Ἀλλὰ καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖτες δὲν καταργοῦν τὸ
Σάββατο με τὴν ὑπηρεσία
στὴ Σκηνή, καὶ κανένας δὲν τοὺς κατηγορεῖ;
Ἀκόμη καὶ τὸ ζῶο, ἀν τὴν ἡμέρα
τοῦ Σαββάτου πέσῃ στο βόθρο, αὐτός που τὸ
ἀνασύρει εἶναι ἀθῶος, ἐνῷ
αὐτός που τὸ παραμελεῖ εἶναι ἐνοχος; Τί ἔκανε
ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ;
Δὲν περιέφερε τὴν Κιβωτὸ τοῦ Θεοῦ γύρω ἀπὸ τὰ
τείχη τῆς Ἱερικῆς
ἐπτά ἡμέρες, μέσα στὶς ὁποῖες ἦταν ὡποσδήποτε
καὶ τὸ Σάββατο;
Ὅπως εἶπα, λοιπόν, ἡ τήρηση τοῦ Σαββάτου
καθιερώθηκε γι' αὐτούς
οἱ ὁποῖοι εἶναι νήπιοι πνευματικὰ καὶ δὲν μποροῦν
νὰ καταλάβουν
περισσότερο ἀπὸ τὰ σωματικὰ καὶ τὸ γράμμα (τοῦ
νόμου)· ἐγίνε γιὰ
ν' ἀναπαύονται καὶ νὰ λατρεύουν τὸ Θεό, νὰ του
αφεριώνουν λίγο καιρό,
καὶ νὰ ξεκουράζονται καὶ ὁ δούλος καὶ τὸ
μεταφορικὸ ζῶο.
«Ὅταν ὅμως ἦλθε ὁ κατάλληλος καιρὸς, ὁ Θεὸς
ἔστειλε στὸν κόσμο

ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν». Ὅσοι γὰρ ἐλάβομεν αὐτόν, ἔδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. Ὡστε οὐκέτι ἐσμὲν δούλοι ἀλλ' υἱοί, οὐκέτι ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν· οὐκέτι μερικῶς τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες ἐκ φόβου, ἀλλὰ πάντα τὸν τῆς ζωῆς χρόνον αὐτῷ ἀνατιθέμενοι ὀφείλοντες καὶ αἰετὸν τὸν δούλον, τὸν θυμὸν λέγω καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καταπαύοντες καὶ τῷ Θεῷ σχολάζειν ἐπιτρέποντες· τὴν μὲν ἐπιθυμίαν ἅπασαν αἰετὸς πρὸς Θεὸν ἀνατείνοντες, τὸν δὲ θυμὸν κατὰ τῶν τοῦ Θεοῦ δυσμενῶν καθοπλίζοντες· καὶ τὸ ὑποζύγιον, ἥτοι τὸ σῶμα, ὁμοίως τῆς μὲν δουλείας τῆς ἁμαρτίας ἀναπαύοντες, ταῖς δὲ θεαῖς ἐντολαῖς ἐξυπηρετεῖσθαι προτρέποντες. Ταῦτα ὁ πνευματικὸς ἡμῖν ἐντέλλεται τοῦ Κυρίου νόμος, καὶ οἱ τοῦτον φυλάσσοντες ὑπέρτεροι τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου γεγόνασιν· ἐλθόντος γὰρ τοῦ τελείου τὸ ἐκ μέρους κατήρηται, καὶ τοῦ καλύμματος τοῦ νόμου, ἥτοι τοῦ καταπετάσματος, διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος διαρραγέντος σταυρώσεως καὶ τοῦ Πνεύματος πυρίναις γλώσσαις ἐκλάμψαντος τὸ γράμμα κατήρηται, τὰ σωματικὰ πέπνυται καὶ ὁ τῆς δουλείας νόμος πεπλήρωται καὶ νόμος ἐλευθερίας ἡμῖν δεδωρηται. Καὶ εορτάζομεν τὴν τελείαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κατάπαυσιν, φημὶ δὴ τὴν τῆς ἀναστάσεως ἡμέραν, ἐν ᾗ ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ τῆς ζωῆς ἀρχηγὸς καὶ Σωτὴρ, εἰς τὴν ἐπηγγελμένην τοῖς πνευματικῶς τῷ Θεῷ λατρεύουσι κληρουχίαν εἰσήγαγεν, εἰς ἣν αὐτὸς πρόδρομος ἡμῶν εἰσῆλθεν, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνοιγόντων αὐτῷ τῶν οὐρανίων πυλῶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς κεκάθικε σωματικῶς, ἔνθα καὶ οἱ τὸν πνευματικὸν τηροῦντες νόμον εἰσελεύσονται. Ἡμῖν τοίνυν τοῖς τῷ πνεύματι στοιχοῦσι καὶ οὐ

τον μονογενὴ τοῦ Υἱοῦ, ποῦ ἐγίνε ἀνθρώπος ἀπὸ γυναῖκα, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου, για να λυτρώσει τους υποκείμενους στο νόμο, και ἔτσι ὅλοι να γίνουμε παιδιά του». Καὶ ὅσοι τον δεχθήκαμε, μας ἔδωσε το δικαίωμα, εφόσον πιστεύουμε σ' αὐτόν, να γίνουμε παιδιά του Θεοῦ. Επομένως, δεν εἴμαστε πλέον δούλοι ἀλλὰ υιοί· δεν εἴμαστε στην ἐξουσία του νόμου, ἀλλὰ της χάριτος. Δεν υπηρετοῦμε τον Κύριο, κατὰ ἓνα μέρος της ζωῆς μας, ἀπὸ φόβο, ἀλλὰ οφείλουμε να του ἐμπιστευόμαστε ὅλη μας τη ζωὴ καὶ πάντοτε σταματάμε το δούλο, ἐννοῶ το θυμὸ καὶ την ἐπιθυμία, να διαπράττει την ἁμαρτία καὶ τον κάνουμε να υπηρετεῖ το Θεό. Υψώνουμε συνεχῶς ὅλη μας την ἐπιθυμία πρὸς το Θεό καὶ οπλίζουμε το θυμὸ μας ἐναντίον των ἐχθρῶν του Θεοῦ. Παρόμοια καὶ το υποζύγιό μας, το σῶμα δηλαδή, το ἐλευθερώνουμε ἀπὸ το δουλικὸ φορτίο της ἁμαρτίας καὶ το παρακινούμε να ἐκτελεῖ με προθυμία τις θεῖες ἐντολές. Αὐτά μας παραγγέλλει ὁ πνευματικὸς νόμος του Κυρίου καὶ ὅσοι τον τηροῦν ἔχουν γίνει ἀνώτεροι ἀπὸ το νόμο του Μωϋσῆ· διότι, ὅταν ἐλθεῖ το τέλειο, το μερικὸ καταργεῖται, καὶ ὅταν με τη Σταύρωση του Σωτῆρα σχίσθηκε τὸ κάλυμμα του νόμου, το καταπέτασμα δηλαδή, καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἔλαμψε με πύρινες γλώσσες, τότε καταργήθηκε τὸ γράμμα του νόμου, τὰ σωματικὰ ἔργα σταμάτησαν, ὁ νόμος της δουλείας ἐκπλήρωσε τὴν ἀποστολὴ του καὶ μας δόθηκε ὁ νόμος της ἐλευθερίας. Εορτάζουμε πλέον τὴν τέλεια ἀνάπαυση της ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐννοῶ τὴν εορτὴ της ἀναστάσεως, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἀρχηγὸς της ζωῆς καὶ Σωτῆρας, μας ἔδωσε τὴν κληρονομία ποῦ εἶχε υποσχεθεῖ σ' αὐτούς ποῦ λατρεύουν πνευματικὰ τὸ Θεό· σ' αὐτὴν Αὐτός πρῶτος εἰσῆλθε για λογαριασμό μας, ἀφοῦ ἀναστήθηκε ἀπὸ τους νεκρούς καὶ ἀνοίξε Αὐτός τις πύλες του οὐρανοῦ καὶ κάθησε με τὸ σῶμα του

τῷ γράμματι
 πᾶσα ἡ τῶν σαρκικῶν ἐστὶν ἀπόθεσις καὶ ἡ
 πνευματικὴ λατρεία
 καὶ πρὸς Θεὸν συνάφεια. Περιτομὴ μὲν γάρ
 ἐστὶν ἡ τῆς σωματικῆς
 ἡδονῆς καὶ τῶν περιττῶν καὶ οὐκ ἀναγκαίων
 ἀπόθεσις· ἀκροβυστία
 γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν εἰ μὴ δέρμα, ἡδονικοῦ
 μορίου περίττωμα.
 Πᾶσα δὲ ἡδονὴ μὴ ἐκ Θεοῦ καὶ ἐν Θεῷ
 γινομένη περίττωμα ἡδονῆς
 ἐστὶν· ἥς τύπος ἡ ἀκροβυστία. Σάββατον δὲ ἡ
 ἐκ τῆς ἀμαρτίας
 κατάπαυσις. Ὡστε ἀμφοτέρω ἐν τυγχάνουσι
 καὶ οὕτως ἀμφοτέρω
 ἅμα ὑπὸ τῶν πνευματικῶν τελούμενα, οὐδὲ
 τὴν τυχοῦσαν
 παρανομίαν ἐργάζονται.
 Ἔτι δὲ ἰστέον, ὅτι ὁ ἐπτά ἀριθμὸς πάντα τὸν
 παρόντα χρόνον δηλοῖ,
 ὥς φησιν ὁ σοφώτατος Σολομῶν· «Δοῦναι
 μερίδα τοῖς ἐπτά καὶ γε
 τοῖς ὀκτώ». Καὶ ὁ θεηγόρος Δαυὶδ περὶ τῆς
 ὀγδόης ψάλλον
 περὶ τῆς μελλούσης μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν
 ἀνάστασιν καταστάσεως
 ἔψαλλε. Τὴν ἑβδόμην οὖν ἡμέραν ἀργίαν
 ἄγειν ἐκ τῶν σωματικῶν,
 τοῖς δὲ πνευματικοῖς ἐνασχολεῖσθαι
 προστάσων ὁ νόμος μυστικῶς
 πάντα τὸν χρόνον τῷ ἀληθινῷ Ἰσραὴλ καὶ
 νοῦν ὀρώντα Θεὸν
 ἔχοντι ὑπέφηνε, τῷ Θεῷ ἑαυτὸν προσάγειν
 καὶ ὑπεράνω
 τῶν σωματικῶν γίνεσθαι.

στα δεξιὰ του Πατέρα του·
 ἐκεῖ θα εἰσέλθουν καὶ ὅσοι τηροῦν τὸν πνευματικὸ
 νόμο.
 Ὅλη, λοιπόν, ἡ ἀπόθεση τῶν σαρκικῶν ἔργων, ἡ
 πνευματικὴ λατρεία
 καὶ ἡ ἐνωση με το Θεό εἶναι γιὰ μας που βαδίζουμε
 σύμφωνα με το Πνεῦμα
 καὶ ὄχι με το γραπτὸ νόμο. Διότι περιτομὴ εἶναι ἡ
 ἀποβολὴ τῆς σωματικῆς
 ἡδονῆς, τῶν περιττῶν καὶ τῶν ἀχρήστων· ἐνῶ
 ἀκροβυστία δὲν εἶναι τίποτε
 ἄλλο παρὰ δέρμα, περίττωμα τοῦ γεννητικοῦ
 μορίου τῆς ἡδονῆς. Μάλιστα,
 κάθε ἡδονὴ που δὲν προέρχεται ἀπὸ το Θεό καὶ δὲν
 γίνεται σύμφωνα με
 το Θεό, εἶναι περίττωμα τῆς ἡδονῆς· ἡ ἀκροβυστία
 ἀποτελεῖ τὸν τύπο τῆς·
 ἐνῶ το Σάββατο (συμβολίζει) τὴν κατάπαυση ἀπὸ
 τὴν ἀμαρτία. Ἐπομένως,
 καὶ τὰ δύο εἶναι ἓνα, καὶ ἔτσι, ὅταν πνευματικοὶ
 ἄνθρωποι ἐκτελοῦν
 καὶ τὰ δύο, δὲν κάνουν τὴν παραμικρὴ παράβαση.
 Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἀριθμὸς ἐπτά
 φανερώνει ὅλο το χρόνο
 τῆς παρουσίας ζωῆς, ὅπως λέει ὁ σοφώτατος
 Σολομῶν: «Νὰ δώσεις μερίδα
 στοὺς ἐπτά καὶ τοὺς ὀκτώ». Καὶ ὁ θεηγόρος Δαβὶδ,
 ψάλλοντας τὴν ὀγδοὴ
 ἡμέρα, ἔψαλλε γιὰ τὴ μελλοντικὴ κατάσταση μετὰ
 τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν.
 Ὁ νόμος, λοιπόν, δίνοντας ἐντολὴ τὴν ἑβδόμη
 ἡμέρα ν' ἀναπαύονται
 ἀπὸ τὰ σωματικὰ ἔργα καὶ ν' ἀσχολοῦνται με τὰ
 πνευματικὰ, φανέρωσε
 με μυστικὸ τρόπο ὅτι πρέπει καθ' ὅλο το χρόνο ὁ
 ἀληθινὸς Ἰσραηλῆτης,
 που ἔχει νοῦ καὶ βλέπει το Θεό, νὰ ὁδηγεῖ τὸν
 εαυτό του στο Θεό
 καὶ νὰ ξεπερνᾷ τὰ σωματικὰ ἔργα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 97. Περὶ παρθενίας
 Κακίζουσιν οἱ σαρκικοὶ τὴν παρθενίαν, καὶ εἰς
 μαρτυρίαν
 προβάλλονται οἱ φιλήδονοι τὸ «ἐπικατάρατος
 πᾶς, ὃς οὐκ ἐγείρει
 σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραὴλ». Ἡμεῖς δὲ φαμεν τῷ ἐκ
 Παρθένου σαρκωθέντι
 Θεῷ Λόγῳ θαρρήσαντες, ὡς ἡ παρθενία
 ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς
 ἐφυτεύθη τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων· ἐκ
 παρθένου γὰρ γῆς ὁ ἄνθρωπος
 πεπλαστούργηται, ἐκ μόνου Ἀδὰμ ἡ Εὐὰ

Γιὰ τὴν Παρθενία.
 Οἱ σαρκικοὶ ἄνθρωποι συκοφαντοῦν τὴν παρθενία
 καὶ, ὄντας φιλήδονοι,
 ἐπικαλοῦνται ὡς ἀπόδειξη το (χωρίο)
 «καταραμένος νὰ εἶναι ὅποιος δὲν
 ἀφήνει ἀπογόνους στὸν Ἰσραὴλ». Ἡμεῖς ὅμως,
 παίρνοντας θάρρος ἀπὸ το Θεό
 Λόγο που γεννήθηκε ἀπὸ Παρθένο, ἰσχυρίζομαστε
 ὅτι ἡ παρθενία ἐξαρχῆς
 δόθηκε ἀπὸ το Θεό στὴ φύση τῶν ἀνθρώπων.
 Πράγματι, ὁ ἄνθρωπος
 πλάσθηκε ἀπὸ τὴν παρθένο γῆ, ἡ Εὐὰ

ἔκτισται, ἐν παραδείσῳ
παρθενία ἐπολιτεύετο. Φησὶ γοῦν ἡ θεία
Γραφή, ὅτι «γυμνοὶ ἦσαν,
ὃ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐά, καὶ οὐκ ἠσχύοντο». Ἦνίκα δὲ παρέβησαν,
«ἔγνωσαν, ὅτι γυμνοὶ ἦσαν», καὶ αἰσχυνθέντες
ἔρραψαν ἑαυτοῖς
περιζώματα. Καὶ μετὰ τὴν παράβασιν, ὅτε
ἤκουσε «ὅτι γῆ εἶ
καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ», ὅτε διὰ τῆς
παραβάσεως θάνατος
εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, τότε «ἔγνω Ἀδὰμ
Εὐάν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,
καὶ συνέλαβε καὶ ἐγέννησεν». Ὡστε διὰ τὸ μὴ
ἐκτριβῆναι
καὶ ἀναλωθῆναι τὸ γένος ὑπὸ τοῦ θανάτου ὁ
γάμος ἐπινενόηται,
ὥς ἂν διὰ τῆς παιδοποιίας τὸ γένος τῶν
ἀνθρώπων διασωῇται.
Ἄλλ' ἐροῦσι τυχόν· Τί οὖν τὸ «ἄρρεν καὶ
θῆλυ» βούλεται
καὶ τὸ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε»; Πρὸς ὃ
λέγομεν,
ὅτι τὸ μὲν «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» οὐ
πάντως
τὸν διὰ γαμικῆς συναφείας πληθυσμὸν δηλοῖ.
Ἐδύνατο γὰρ ὁ Θεὸς
καὶ ἐτέρῳ τρόπῳ τὸ γένος πληθύναι, εἰ τὴν
ἐντολὴν μέχρι τέλους
ἐτήρησαν ἀπαραχάρακτον. Ἄλλ' εἰδὼς ὁ Θεὸς
τῇ προγνώσει αὐτοῦ,
«ὅ πάντα εἰδὼς πρὶν γενέσεως αὐτῶν», ὡς
μέλλουσιν ἐν παραβάσει
γίνεσθαι καὶ θανάτῳ κατακρίνεσθαι,
προλαβὼν ἐποίησε τὸ ἄρρεν
καὶ θῆλυ καὶ αὐξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθαι
προσέταξεν. Ὅδῳ τοίνυν
κατέλθωμεν καὶ ἴδωμεν τὰ τῆς παρθενίας
αὐχρήματα·
ταύτῳ δὲ καὶ ἀγνεΐας εἰπεῖν.
Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν εἰσελθεῖν
προστασόμενος καὶ κόσμου σπέρμα
φυλάττειν ἐγχειριζόμενος οὕτω προστάττεται·
«Εἰσελθε σύ», φησί,
«καὶ οἱ υἱοί σου καὶ ἡ γυνή σου καὶ αἱ γυναῖκες
τῶν υἱῶν σου».
Διεῖλεν αὐτοὺς ἐκ τῶν γυναικῶν, ὥς ἂν μετὰ
τῆς ἀγνεΐας τὸ πέλαγος
καὶ τὸ παγκόσμιον ἐκεῖνο ναυάγιον
διαδράσαιεν. Μετὰ μέντοι
τὴν τοῦ κατακλυσμοῦ κατάπαυσιν· «Ἐξελθε
σύ», φησί,

δημιουργήθηκε ἀπὸ τον Ἀδὰμ μόνο και
ἡ παρθενία βασίλευε στον παράδεισο. Λέει
μάλιστα ἡ Ἀγία Γραφή, ὅτι
«ο Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐά, παρόλο που ἦταν γυμνοί, δεν
ντρέπονταν». Ὄταν ὁμως
ἔκαναν τὴν παρακοή, τότε «ἐνίωσαν ὅτι ἦταν
γυμνοί» καὶ ἀπὸ ντροπῆς
ἔρραψαν ρούχα γιὰ τον ἑαυτό τους. Καὶ μετὰ τὴν
παράβαση, ὅταν ὁ Ἀδὰμ
ἄκουσε «ὅτι ἀπὸ τῆ γῆ προήλθες καὶ στὴ γῆ θὰ
καταλήξεις» καὶ ἐξαιτίας
τῆς παραβάσεως εἰσῆλθε ὁ θάνατος στὴ ζωὴ μας,
τότε «ἤλθε σε ἐπαφὴ με τὴ
γυναῖκα τοῦ Εὐά, καὶ αὐτὴ συνέλαβε καὶ γέννησε». Ἐπομένως, ὁ γάμος
ἐπινοήθηκε γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ καὶ εξαφανισθεῖ ἀπὸ τὸ
θάνατο τὸ ἀνθρώπινο
γένος, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ διασωθεῖ με τὴ γέννηση
τῶν παιδιῶν.
Ἀλλὰ ἴσως μας ἀντεῖπουν· Τότε, τί χρειάζεται (ἡ
διάκριση) σὲ «αρσενικό καὶ
θηλυκό (φύλο)» καὶ τὸ (χωρίο που λέει) «αὐξηθεῖτε
κι πολλαπλασιασθεῖτε»;
Θ' ἀπαντήσουμε σ' αὐτὰ ὅτι τὸ μὲν «αὐξηθεῖτε κι
πολλαπλασιασθεῖτε»
δεν σημαίνει ὅπωςδήποτε τὸν πολλαπλασιασμό με
τὴν ἐνωση τοῦ γάμου.
Διότι μποροῦσε ὁ Θεός καὶ με ἄλλο τρόπο νὰ
πολλαπλασιάσει τὸ ἀνθρώπινο
γένος, ἐὰν αὐτὸ τηροῦσε ἀπαράβατη τὴν ἐντολὴ ὡς
τὸ τέλος. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ
ὁ προγῶστης ὁ Θεός, που «γνωρίζει τὰ πάντα,
πρὶν ἀκόμη δημιουργηθῶν»,
γνώριζε ὅτι πρόκειται νὰ κάνουν τὴν παράβαση καὶ
νὰ τιμωρηθῶν
με θάνατο, πρόλαβε καὶ ἔκανε ἀρσενικό καὶ
θηλυκό καὶ ἔδωσε τὴν ἐντολὴ
τῆς αὐξήσεως καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ. Ἀς
ἐπιστρέψουμε, ὁμως, στο θέμα
γιὰ νὰ ἐξετάσουμε τὰ κατορθώματα τῆς παρθενίας·
εἶναι τὸ ἴδιο νὰ μιλήσουμε
καὶ γιὰ τὴν ἀγνότητα.
Ὄταν ὁ Νῶε πῆρε τὴν ἐντολὴ νὰ εἰσελθεῖ στὴν
κιβωτὸ καὶ ἀνέλαβε νὰ σώσει
τὴ φύττα τῶν ἀνθρώπων, προστάχθηκε τὰ ἐξῆς·
«Μπες μέσα (στὴν κιβωτὸ)
ἐσύ, οἱ γιοί σου, ἡ γυναῖκα σου καὶ οἱ γυναῖκες τῶν
γίων σου».
(Ὁ Θεός) τοὺς ξεχώρισε ἀπὸ τὶς γυναῖκες, γιὰ νὰ
γλυτώσουν με τὴν ἀγνότητα
τὴ φουρτούνα καὶ τὸ παγκόσμιο ἐκεῖνο ναυάγιο.
Μετὰ ὁμως ἀπὸ τὴν παύση

«καὶ ἡ γυνὴ σου καὶ οἱ υἱοὶ σου καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου».

Ἰδοὺ πάλιν διὰ τὸν πληθυσμὸν ὁ γάμος συγκεχώρηται.

Εἶτα Ἡλίας, ὁ πυρίπνους ἀμαρτηλάτης καὶ οὐρανοφοίτης, οὐκ ἀγαμίαν ἡσπάζετο καὶ τῷ ὑπὲρ ἀνθρώπους ἐμαρτυρήθη μετεωρίσματι; Τίς οὐρανοὺς ἔκλεισε; Τίς νεκροὺς ἤγειρε; Τίς Ἰορδάνην ἔτεμεν; Οὐχ ὁ παρθένος Ἡλίας; Ἐλισσαῖος δέ, ὁ τούτου φοιτητής, οὐ τὴν ἴσην ἀρετὴν ἐπιδειξάμενος ἐν διπλασίῳ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος αἰτήσας ἐκκληρονόμησε;

Τί δὲ οἱ τρεῖς παῖδες; Οὐ παρθενίαν ἀσκήσαντες πυρὸς κρείττους γεγόνασι διὰ τῆς παρθενίας τῶν σωμάτων ἀναλώτων τῷ πυρὶ γεγονότων; Οὐ Δανιήλ, οὗ τῷ σώματι παρθενία στομωθέντι θηρῶν ὀδόντες ἐμπαρεῖναι οὐκ ἴσχυσαν; Οὐ μέλλων τοῖς Ἰσραηλίταις ὁ Θεὸς ὀπτάνεσθαι ἀγνίζειν τὸ σῶμα προσέταπτεν;

Οὐχὶ οἱ ἱερεῖς ἑαυτοὺς ἀγνίζοντες οὕτω τῶν ἀδύτων ἐπέβαινον καὶ τὰς θυσίας προσήγον; Οὐχ ὁ νόμος μεγάλην εὐχὴν τὴν ἀγνείαν ἀνηγόρευσε;

Χρὴ τοιγαροῦν ἐπὶ τὸ πνευματικώτερον λαμβάνειν τὸ νομικὸν πρόσταγμα. Ἔστι γὰρ σπέρμα πνευματικὸν δι' ἀγάπης καὶ φόβου Θεοῦ συλλαμβανόμενον ἐν τῇ ψυχικῇ γαστρὶ ὠδινούσῃ καὶ τικτούσῃ πνεῦμα σωτηρίας. Οὕτω δὲ ἐκκληπτέον καὶ τὸ «μακάριος, ὃς ἔχει σπέρμα ἐν Σιών καὶ οἰκείους ἐν Ἱερουσαλήμ».

Τί γάρ, κἂν πόρνος ᾦ, κἂν μέθυσος καὶ εἰδωλολάτρης, μακάριός ἐστιν, εἰ μόνον ἔχει σπέρμα ἐν Σιών καὶ οἰκείους ἐν Ἱερουσαλήμ; Οὐδεὶς εὖ φρονῶν τοῦτο ἔρει.

Παρθενία τὸ τῶν ἀγγέλων πολίτευμα, τὸ πάσης ἀσωμάτου φύσεως ἰδίωμα. Ταῦτα λέγομεν οὐ τὸν γάμον κακίζοντες –μὴ γένοιτο– οἶδαμεν γὰρ τὸν Κύριον ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ τὸν γάμον εὐλογήσαντα καὶ τὸν εἰπόντα· «Τίμιος ὁ γάμος

του κατακλυσμοῦ του εἶπε (ο Θεός): «Βγες ἐξω (ἀπὸ την κιβωτό) εσύ, οι γιοί σου, η γυναῖκα σου και οι γυναῖκες των γιών σου».

Και να, πάλι επιτρέπει το γάμο για τον πολλαπλασιασμό.

Ἐπειτα ο Ἡλίας, ὁ πυρφόρος καὶ ουρανοδρόμος αρματηλάτης, δὲν προτίμησε τὴν ἀγαμία καὶ δὲν ἀπόκτησε τὴν καλὴ μαρτυρία με τὴν υπεράνθρωπη ἀρετὴ του; Ποιὸς ἔκλεισε τοὺς ουρανοὺς; Ποιὸς ἀνέστησε νεκροὺς; Ποιὸς διαίρεσε τὸν Ἰορδάνη; Δὲν ἦταν ὁ παρθένος Ἡλίας; Ἀλλὰ καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Ἐλισσαίου δὲν ἐπέδειξε τὴν ἴδια ἀρετὴ καὶ, ὅταν το ζήτησε, δὲν πήρε ὡς κληρονομία διπλάσια (ἀπὸ τὸν Ἡλία) τὴ χάρι τοῦ Πνεύματος;

Και τί ἐγινε με τοὺς τρεῖς παῖδες; Με τὴν ἀσκηση τῆς παρθενίας δὲν φάνηκαν πιο ἀνθεκτικοὶ ἀπὸ τὴ φωτιά, ἐπειδὴ τὰ παρθενικά τοὺς σώματα ἐγιναν ἀκαυστα; Δὲν ἦταν πάλι ὁ Δανιήλ, που ἡ παρθενία τοῦ σώματος ἐμπόδισε τὰ δόντια τῶν θηρίων νὰ νὰ μπηχθοῦν σ' αὐτό; Δὲν ἦταν ὁ Θεός, που γιὰ νὰ ἐμφανισθεῖ στοὺς Ἰσραηλίτες ἀπαιτοῦσε νὰ ἀγνίσουν τὸ σῶμα τοὺς;

Δὲν ἦταν οἱ ἱερεῖς που καθάριζαν τὸν εαυτὸ τοὺς, γιὰ νὰ εἰσέλθουν στα ἅδύτα (τοῦ Ναοῦ) καὶ νὰ προσφέρουν τῖς θυσίες; Δὲν ἦταν ὁ νόμος που διακήρυξε τὴν ἀγνότητα ὡς μεγάλη εὐλογία;

Πρέπει, λοιπόν, τὴν ἐντολὴ τοῦ νόμου νὰ τὴ θεωροῦμε με πνευματικὸ νόημα.

Υπάρχει, δηλαδή, πνευματικὸ σπέρμα που με ἀγάπη καὶ φόβο Θεοῦ συλλαμβάνεται μέσα στὴν κοιλία τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ὁποία κοιλοπονεῖ καὶ γεννᾷ πνεῦμα σωτηρίας. Ἐτσι πρέπει νὰ ἐννοήσουμε καὶ τὸ (χωρίο) «ευτυχισμένος ὁποῖος ἔχει παιδιὰ στὴ Σιών καὶ συγγενεῖς στὴν Ἱερουσαλήμ». Τί ἐννοεῖ, δηλαδή; Ἀκόμη κι ἂν εἶναι πόρνος ἢ μέθυσος ἢ εἰδωλολάτρης, εἶναι ευτυχής, εφόσον ἔχει παιδιὰ στὴ Σιών καὶ συγγενεῖς στὴν Ἱερουσαλήμ; Κανένας συνेतὸς ἄνθρωπος δὲν θὰ ἰσχυριστεῖ κάτι τέτοιο.

Ἡ παρθενία εἶναι τὸ πολίτευμα τῶν ἀγγέλων, τὸ γνῶρισμα ὅλης τῆς ἀσωμάτου φύσεως. Καὶ τὰ λέμε αὐτὰ χωρὶς νὰ κατηγοροῦμε τὸ γάμο –αλίμονό μας–,

καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος·
 ἀλλὰ καλοῦ κρείττονα τὴν παρθενίαν
 γινώσκοντες. Ἐν τε γὰρ
 ταῖς ἀρεταῖς εἰσιν ἐπιτάσεις καὶ ὑφέσεις,
 ὁμοίως καὶ ἐν ταῖς κακίαις.
 Γινώσκουμεν, ὅτι γάμου ἔκγονοι πάντες βροτοὶ
 μετὰ τοὺς τοῦ γένους
 ἀρχηγέτας. Ἐκεῖνοι γὰρ παρθενίας εἰσὶ καὶ οὐ
 γάμου πλαστούργημα·
 ἀλλ' ἡ ἀγαμία ἀγγέλων ἐστίν, ὡς ἔφημεν,
 μίμημα.
 Ὅσω τοιγαροῦν ἄγγελος ἀνθρώπου
 ὑπέρτερος, τοσούτῳ παρθενία
 γάμου τιμιωτέρα. Τί δὲ λέγω ἄγγελος; Αὐτὸς ὁ
 Χριστὸς
 τῆς παρθενίας τὸ κλέος, οὐ μόνον ἐκ Πατρὸς
 ἀνάρχως, ἀρρευστῶς
 καὶ ἀσυνδυάστως γεγεννημένος, ἀλλ' ὅτι καὶ
 ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς
 γενόμενος ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκ Παρθένου συναφείας
 ἄνευ σεσαρκωμένος
 καὶ αὐτὸς παρθενίαν τὴν ἀληθὴ καὶ παντελεῖ
 δεικνὺς ἐν ἑαυτῷ.
 Ὅθεν καὶ ταύτην ἡμῖν οὐκ ἐνομοθέτησε μὲν·
 «οὐ γὰρ πάντες χωροῦσι
 τὸν λόγον», ὡς αὐτὸς ἔφησεν· ἔργῳ δὲ ἡμᾶς
 ἐξεπαίδευσεν
 καὶ πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἐνεδυνάμωσε. Τίνι γὰρ
 οὐκ ἔστι σαφές,
 ὅτι παρθενία ἐν ἀνθρώποις νῦν πολιτεύεται;
 Καλὴ μὲν ἡ τεκνογονία, ἣν ὁ γάμος
 συνέστησε, καὶ καλὸς ὁ γάμος
 διὰ τὰς πορνείας, ταύτας περικόπτων καὶ τὸ
 λυσσῶδες τῆς ἐπιθυμίας
 διὰ τῆς ἐννόμου μίξεως οὐκ ἐὼν πρὸς
 ἀνόμους ἐκμαίνεσθαι πράξεις.
 Καλὸς ὁ γάμος, οἷς οὐ πάρεστιν ἐγκράτεια·
 κρείττων δὲ ἡ παρθενία,
 ψυχῆς τεκνογονίαν αὔξουσα καὶ Θεῷ καρπὸν
 ὥριμον,
 τὴν προσευχὴν, προσάγουσα. «Τίμιος ὁ γάμος
 καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος·
 πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός».

διότι γνωρίζουμε ὅτι ὁ Κύριος με τὴν παρουσία του
 εὐλόγησε τὸ γάμο
 καὶ εἶπε: «Νὰ εἶναι τίμιος ὁ γάμος καὶ τὸ νυφικὸ
 κρεβάτι ἀμόλυντο»·
 ἀναγνωρίζουμε ὁμῶς τὴν παραθενία ὡς καλύτερη
 ἀπὸ τὸ καλὸ. Διότι καὶ
 ἀνάμεσα στὶς ἀρετὲς ὑπάρχουν ἀνώτερες καὶ
 κατώτερες, ὅπως καὶ στὶς
 κακίες. Γνωρίζουμε ὅτι, μετὰ τοὺς ἀρχηγούς του
 ἀνθρωπίνου γένους, ὅλοι
 οἱ θνητοὶ εἶναι καρπὸς τοῦ γάμου. Διότι ἐκείνους
 (ἀρχηγούς) δημιούργησε
 ἡ παρθενία καὶ ὄχι ὁ γάμος· ἐνῷ ἡ ἀγαμία, ὅπως
 εἶπαμε, εἶναι μίμηση
 τῆς ἀγγελικῆς ζωῆς.
 Καὶ ὅσο ὁ ἄγγελος εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν
 ἄνθρωπο, τόσο ἡ παρθενία εἶναι
 πιο πολυτίμη ἀπὸ τὸ γάμο. Καὶ γιατί ἀναφέρω τὸν
 ἄγγελο; Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς
 ἡ δόξα τῆς παρθενίας, ὄχι μόνον γεννήθηκε ἀπὸ τὸν
 Πατέρα αἰώνια, ἀλλὰ καὶ
 χωρὶς ρεῦση καὶ ἐπαφή· καὶ πάλι ἐγένε ἀνθρώπος
 σὰν κι ἐμᾶς, γιὰ χάρι μᾶς,
 χωρὶς νὰ γεννηθεῖ με σαρκικὴ σχέση ἀλλὰ ἀπὸ
 Παρθένου·
 καὶ ὁ ἴδιος πραγματοποιοῦσε στὸν εαυτό του τὴν
 ἀληθινὴ καὶ τέλεια παρθενία.
 Γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὴν ἔδωσε ὡς νόμο σὲ μᾶς· «διότι,
 ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος,
 δὲν τὴν ἀντέχουν ὅλοι». Μᾶς τὴν δίδαξε ὁμῶς στὴν
 πράξη
 καὶ μᾶς ἐνίσχυσε πρὸς αὐτήν. Διότι, ποιοὺς δε
 γνωρίζει ξεκάθαρα
 ὅτι τώρα ἡ παρθενία εἶναι τρόπος ζωῆς μεταξύ των
 ἀνθρώπων;
 Ἡ τεκνογονία, ἡ ὁποία προκύπτει ἀπὸ τὸ γάμο,
 εἶναι βέβαια καλὴ· καὶ ὁ γάμος
 εἶναι καλὸς γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τῆς πορνείας, διότι
 τὴν περιορίζει· ἡ λυσσασμένη
 ἐπιθυμία, με τὴ νόμιμη σχέση, δὲν ἐκτρέπεται σὲ
 διαστροφικὰς πράξεις.
 Εἶναι καλὸς ὁ γάμος γιὰ ὅσους δὲν ἔχουν
 ἐγκράτεια. Ἀνώτερη ὁμῶς εἶναι
 ἡ παρθενία, ἐπειδὴ αὐξάνει τὴν καρποφορίαν τῆς
 ψυχῆς καὶ προσφέρει
 στὸ Θεὸ σὰν ὥριμο καρπὸ τὴν προσευχή. «Ὁ
 γάμος νὰ εἶναι τίμιος καὶ τὸ νυφικὸ
 κρεβάτι ἀμόλυντο, διότι ὁ Θεὸς θὰ τιμωρήσῃ τοὺς
 πόρνους καὶ τοὺς μοιχοὺς».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 98. Περί τῆς περιτομῆς
 Ἡ περιτομή πρὸ νόμου ἐδόθη τῷ Ἀβραάμ

Για τὴν Περιτομή.
 Ἡ περιτομή δόθηκε στὸν Ἀβραάμ πρὶν ἀπὸ τὸ

μετὰ τὰς εὐλογίας,
μετὰ τὴν ἐπαγγελίαν, σημεῖον ἀποδιαστέλλον
αὐτὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ
οἰκογενεῖς ἐκ τῶν ἐθνῶν, μεθ' ὧν
συναναστρέφετο. Καὶ δῆλον·
ὅτε γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη ὁ
Ἰσραὴλ μόνος καθ' ἑαυτὸν
διέτριπεν οὐ συναναμεμιγμένος ἑτέρῳ ἔθνει,
ὅσοι ἐν τῇ ἐρήμῳ
ἐγεννήθησαν, οὐ περιετμήθησαν· ἡνίκα δὲ
Ἰησοὺς διεβίβαζεν αὐτοὺς
τὸν Ἰορδάνην, περιετμήθησαν, καὶ γέγονε
δεύτερος νόμος περιτομῆς.
Ἐπὶ Ἀβραάμ γὰρ ἐδόθη νόμος περιτομῆς, εἴτα
ἐπαύσατο
ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη. Καὶ πάλιν ἐκ
δευτέρου ἔδωκεν
ὁ Θεὸς τῷ Ἰησοῦ νόμον περιτομῆς μετὰ τὸ
διαβῆναι τὸν Ἰορδάνην,
καθὼς ἐν τῇ βίβλῳ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ
γέγραπται· «Υπὸ δὲ τοῦτον τὸν
καιρὸν εἶπεν Κύριος τῷ Ἰησοῦ· Ποίησον
σεαυτῷ μαχαίρας πετρίνας
ἐκ πέτρας ἀκροτόμου καὶ καθίσας περίτεμε
τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ
ἐκ δευτέρου», καὶ μετ' ὀλίγα· «Ἐπὶ
τεσσαράκοντα γὰρ καὶ δύο ἔτη
ἀνέστραπται Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ
Βατταρίτιδι, καὶ διὰ τοῦτο
ἀπερίτμητοι αὐτῶν ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν
μαχίμων,
τῶν ἐξεληλυθότων ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οἱ
ἀπειθήσαντες ταῖς ἐντολαῖς
τοῦ Θεοῦ, οἷς καὶ διώρισε μὴ ἰδεῖν αὐτοὺς τὴν
γῆν τὴν ἀγαθὴν,
ἣν ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν ἡμῶν δοῦναι
αὐτοῖς, γῆν ῥέουσιν
γάλα καὶ μέλι. Ἀντὶ δὲ τούτων ἀντικατέστησε
τοὺς υἱοὺς αὐτῶν,
οὓς Ἰησοὺς περιέτεμε, διὰ τὸ γεγενῆσθαι
αὐτοὺς ἀπεριτμήτους
κατὰ τὴν ὁδόν». Ὡστε σημεῖον ἦν ἡ περιτομὴ
ἀφορίζον τὸν Ἰσραὴλ
ἐκ τῶν ἐθνῶν, οἷς συναναστρέφετο.
Τύπος δὲ ἦν τοῦ βαπτίσματος. Καθάπερ γὰρ ἡ
περιτομὴ οὐ χρειώδης
μέλος ἀποτεμένει τοῦ σώματος, ἀλλὰ
περίττωμα ἄχρηστον,
οὕτω διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὴν
ἁμαρτίαν περιτεμνόμεθα·
ἡ δὲ ἁμαρτία δῆλον ὡς περίττωμα ἐπιθυμίας
ἐστὶ καὶ οὐ χρειώδης

νόμο, μετὰ ἀπὸ εὐλογίας
καὶ ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ· ἦταν σημάδι γὰρ νὰ
ξεχωρίζει αὐτός καὶ
οἱ συγγενεῖς ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρεις, με τοὺς
οποίους ζούσαν μαζί. Καὶ εἶναι
ξεκάθαρο· ὅταν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς περιπλανιόταν
στὴν ἐρημο σαράντα
χρόνια, ἐζήσε μόνος τοῦ χωρὶς ν' αναμιχθεῖ με
ἄλλο ἔθνος· καὶ ὅσοι
γεννήθηκαν ἐκεῖ,δεν περιτμήθηκαν. Περιτμήθηκαν,
ὅταν ὁ Ἰησοῦς (τοῦ Ναυῆ)
τοὺς πέρασε ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη καὶ ἐγένεο ὁ δεύτερος
νόμος τῆς περιτομῆς.
Τὴν εποχὴ, δηλαδή, τοῦ Ἀβραάμ δόθηκε ὁ νόμος
τῆς περιτομῆς καὶ ἔπειτα
σταμάτησε στὴν ἐρημο γιὰ σαράντα χρόνια. Καὶ
πάλι, γιὰ δευτέρη φορὰ,
ὁ Θεὸς ἔδωσε στὸν Ἰησοῦ τὸ νόμο τῆς περιτομῆς,
μετὰ τὴ διάβαση
τοῦ Ἰορδάνη, ὅπως περιγράφεται στὸ βιβλίο Ἰησοῦ
τοῦ Ναυῆ· «Εκεῖνη
τὴν εποχὴ ὁ Κύριος εἶπε στὸν Ἰησοῦ· Κάνε γιὰ τὸν
εαυτό σου πέτρινα
κοφτερά μαχαίρια καὶ νὰ κάνεις γιὰ δευτέρη φορὰ
περιτομὴ στους γιους
τοῦ Ἰσραὴλ»· καὶ λίγο παρακάτω (λέει): «Γιὰ
σαράντα δύο χρόνια
ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς περιφέρονταν στὴν ἐρημο τῆς
Βαττάρας καὶ γι' αὐτό
οἱ περισσότεροι μάχιμοι ἄνδρες, που εἶχαν φύγει
ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο,
ἦταν ἀπερίτμητοι· ἐπειδὴ δὲν υπάκουσαν στὶς
ἐντολές τοῦ Θεοῦ,
(ὁ Κύριος) ὅρισε ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἀφήσει νὰ δουν
τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας,
τὴν ὁποία ὁ Κύριος ὀρκίστηκε ὅτι θὰ δώσει στους
πατέρες μας, γῆ που ῥεεῖ
μέλι καὶ γάλα. Καὶ στὴ θέση τοὺς ἔβαλε τοὺς γιους
τοὺς, στους ὁποίους
ὁ Ἰησοῦς ἔκανε περιτομὴ, ἐπειδὴ ἦταν ἀπερίτμητοι
λόγω τῆς οδοιπορίας». Ἐπομένως, ἡ περιτομὴ ἦταν σημάδι που ξεχώριζε
τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό
ἀπὸ τὰ εἰδωλολατρικά ἔθνη, με τὰ ὁποία ζούσε
μαζί.
Ἦταν μάλιστα τύπος τοῦ βαπτίσματος. Διότι, ὅπως
ἡ περιτομὴ ἀποκόπτει ἓνα
ἀχρείαστο μέλος τοῦ σώματος, ἀχρηστο
πλέονασμα,
ἐτσι καὶ με τὸ ἅγιο βάπτισμα ἀποκόπτουμε τὴν
ἁμαρτία.
Καὶ εἶναι φανερό ὅτι ἡ ἁμαρτία ἀποτελεῖ ἀχρηστο

ἐπιθυμία· ἀδύνατον γάρ τινα μηδ' ὅλως ἐπιθυμεῖν ἢ τέλεον ἄγευστον ἡδονῆς εἶναι, ἀλλὰ τὸ ἄχρηστον τῆς ἡδονῆς ἦτοι ἡ ἄχρηστος ἐπιθυμία τε καὶ ἡδονή, τουτέστιν ἡ ἁμαρτία, ἣν περιτέμνει τὸ ἅγιον βάπτισμα παρέχον ἡμῖν σημεῖον τὸν τίμιον σταυρὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου, οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἀφορίζον ἡμᾶς –πάντα γὰρ τὰ ἔθνη τοῦ βαπτίσματος ἔτυχον καὶ τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἐσφραγίσθησαν–, ἀλλ' ἐν ἐκάστῳ ἔθνει τὸν πιστὸν ἀποδιαστέλλον τοῦ ἀπίστου. Τῆς τοίνυν ἀληθείας ἐμφανισθείσης ἀνόνητος ὁ τύπος καὶ ἡ σκιά. Ὡστε περιττὸν νῦν τὸ περιτέμνεσθαι καὶ ἐναντίον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. «Ὁ γὰρ περιτεμνόμενος χρεωστὲ ὅλον τὸν νόμον τηρῆσαι»· ὁ δὲ Κύριος, ἵνα πληρώσῃ τὸν νόμον, περιετμήθη· καὶ πάντα δὲ τὸν νόμον καὶ τὸ Σάββατον ἐτήρησεν, ἵνα πληρώσῃ καὶ στήσῃ τὸν νόμον. Ἀφ' οὗ δὲ ἐβαπτίσθη καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοῖς ἀνθρώποις ἐνεφανίσθη ἐν εἵδει περιστερᾶς καταβαίνον ἐπ' αὐτόν, ἔκτοτε ἡ πνευματικὴ λατρεία καὶ πολιτεία καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία κεκήρυκται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 99. Περὶ τοῦ ἀντίχριστου Χρῆ γινώσκειν, ὅτι δεῖ τὸν ἀντίχριστον ἐλθεῖν. Πᾶς μὲν οὖν ὁ μὴ ὁμολογῶν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι καὶ εἶναι Θεὸν τέλειον καὶ γενέσθαι ἄνθρωπον τέλειον μετὰ τοῦ μεῖναι Θεὸν ἀντίχριστός ἐστιν. Ὅμως ἰδιοτρόπως καὶ ἐξαιρέτως Ἀντίχριστος λέγεται ὁ ἐπὶ τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ἐρχόμενος. Χρῆ τοιγαροῦν πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καθὼς ἔφη ὁ Κύριος, καὶ τότε ἐλεύσεται εἰς ἔλεγχον τῶν ἀντιθέων Ἰουδαίων. Ἐφη γὰρ αὐτοῖς ὁ Κύριος· «Εγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με·

περίττωμα τῆς ἐπιθυμίας, ἀχρείασθη ἡδονή· διότι εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν ἔχει κανεὶς καμία ἐπιθυμία ἢ νὰ εἶναι τελείως ἀπειρος τῆς ἡδονῆς, ἀλλὰ ἐδῶ εἶναι ἡ ἀχρησθη ἡδονή καὶ ἀχρησθη ἐπιθυμία, δηλαδὴ ἁμαρτία. Το ἅγιον βάπτισμα αὐτὴν ἀποκόπτει προσφέροντας σὲ μας ὡς σημάδι τὸν τίμιον σταυρὸ στο μέτωπο, χωρὶς νὰ μας ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ ἔθνη –διότι ὅλα τὰ ἔθνη βαπτίσθησαν καὶ σφραγίσθησαν με τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ–, ἀλλὰ σὲ κάθε ἔθνος διακρίνει τὸν πιστὸ ἀπὸ τὸν ἀπιστο. Αφοῦ, λοιπόν, ἡ ἀλήθεια φανερώθηκε, ὁ τύπος καὶ ἡ σκιά δὲν ἔχουν νόημα. Επομένως, τώρα ἡ περιτομὴ εἶναι περιττή καὶ ἀντίθετη στο ἅγιον βάπτισμα. «Διότι αὐτὸς ποὺ περιτέμνεται, υποχρεώνεται νὰ τηρήσῃ ὅλο τὸ νόμο». Κι ὁ Κύριος, γιὰ νὰ τηρήσῃ τὸ νόμο, δέχθηκε τὴν περιτομή. Καὶ τήρησε ὅλο τὸ νόμο καὶ τὴν ἀργία τοῦ Σαββάτου, γιὰ νὰ συμπληρώσῃ καὶ ἀνορθώσῃ τὸ νόμο. Αφότου ὁμως βαπτίσθηκε καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα φανερώθηκε μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους νὰ κατεβαίνει πάνω του με μορφὴ περιστερίου, ἀπὸ τότε ἔχει κηρυχθεῖ ἡ πνευματικὴ λατρεία καὶ ζωὴ, καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Γιὰ τὸν Ἀντίχριστο. Οφείλουμε νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἀντίχριστος πρέπει νὰ ἐλθεῖ. Καθένας βέβαια ποὺ δὲν παραδέχεται ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ὁ ἴδιος, δὲν ἔχει σαρκωθεί, ὅτι δὲν εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ δὲν ἐγίνε τέλειος ἄνθρωπος παραμένοντας Θεός, αὐτὸς εἶναι ἀντίχριστος. Ὅμως ἰδιαίτερα καὶ ξεχωριστὰ Ἀντίχριστος ονομάζεται αὐτὸς ποὺ θα ἐλθεῖ στα τέλη τῶν αἰώνων. Πρῶτα, δηλαδὴ, πρέπει τὸ εὐαγγέλιον νὰ κηρυχθεῖ σὲ ὅλα τὰ ἔθνη, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος, καὶ τότε (ὁ Ἀντίχριστος) θα ἐλθεῖ γιὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀσέβεια τῶν Ἰουδαίων. Διότι ὁ Κύριος τοὺς εἶπε· «Εγὼ ἦλθα ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, καὶ δὲν με δέχεσθε·

ἔρχεται ἄλλος ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, κακέϊνον λήψεσθε».

Καὶ ὁ ἀπόστολος· «Ἄνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτοὺς, καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ».

Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι Υἱὸν Θεοῦ ὄντα τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν οὐκ ἐδέξαντο, τὸν δὲ πλάνον Θεὸν ἑαυτὸν λέγοντα δέξονται. Ὅτι γὰρ Θεὸν ἑαυτὸν ἀποκαλέσει, ὁ ἄγγελος τῷ Δανιὴλ διδάσκων οὕτω φησίν· «Ἐπὶ θεοὺς τῶν πατέρων αὐτοῦ οὐ συνήσει».

Καὶ ὁ ἀπόστολος· «Μὴ τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένᾳ τρόπον, ὅτι, ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς θεὸν καθίσαι ἀποδεικνύντα ἑαυτόν, ὅτι ἔστι θεός».

Εἰς τὸν ναὸν δὲ τοῦ Θεοῦ οὐ τὸν ἡμέτερον, ἀλλὰ τὸν παλαιόν, τὸν Ἰουδαϊκόν. Οὐ γὰρ ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς Ἰουδαίοις εἰσελεύσεται· οὐχ ὑπὲρ Χριστοῦ ἀλλὰ κατὰ Χριστοῦ καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ, διὸ καὶ Ἀντίχριστος λέγεται.

Δεῖ τοίνυν πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι.

«Καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, οὗ ἔστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ὃν ὁ Κύριος ἀνελεί τῷ ῥήματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ παρουσίᾳ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ». Οὐκ αὐτὸς τοίνυν ὁ Διάβολος γίνεται ἄνθρωπος κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἐνανθρώπησιν—μὴ γένοιτο—, ἀλλ' ἄνθρωπος ἐκ πορνείας τίκτεται καὶ ὑποδέχεται

θα ἐλθῇ ὅμως ἄλλος ἀπὸ δικῆς του πρωτοβουλίας, καὶ ἐκείνον θα τον δεχθείτε».

Καὶ ὁ ἀπόστολος (λέει): «Ἐπειδὴ δεν δέχθηκαν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀλήθειαν (δηλαδή το Χριστό), γιὰ νὰ σωθοῦν, γι' αὐτό καὶ ὁ Θεός θα τους στείλει μὴ πλάνη, γιὰ νὰ πιστέψουν στο ψέμα, καὶ ἔτσι νὰ καταδικασθοῦν ὅλοι ὅσοι δεν πίστεψαν στὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ τους ἄρεσε ἡ ἀδικία».

Οἱ Ἰουδαῖοι, λοιπόν, ἀν καὶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός εἶναι Υἱός τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός ὁ ἴδιος, δεν τον δέχθηκαν, ἐνὼ θα δεχθοῦν τὸν ἀπατεῶνα ποῦ θα διαδίδει ὅτι δήθεν εἶναι Θεός. Καὶ πὼς θα τολμήσει νὰ καλέσει τὸν εαυτό τοῦ Θεοῦ, τὸ πληροφορεῖ ὁ ἄγγελος στο Δανιήλ με τὰ ἐξῆς λόγια:

«Δεν θα φροντίζει τοὺς θεοὺς τῶν πατέρων τοῦ». Το λέει καὶ ὁ ἀπόστολος:

«Κανεῖς με κανένα τρόπο νὰ μὴν σας ἐξαπατήσῃ· διότι (δε θα ἔρθῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῆς κρίσεως), ἐὰν δεν ἐλθῇ πρῶτα ἡ ἀποστασία καὶ δεν φανερωθεῖ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀδικίας, ὁ γιός τῆς ἀπώλειας, αὐτός ποῦ ἀντιτάσσεται καὶ ὑψώνει τὸν ἐνάντια σε καθέναν ποῦ λέγεται θεός ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτός νὰ καθίσει σαν θεός στο ναὸ τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ δείχνει τὸν εαυτό τοῦ ὅτι εἶναι θεός». Ἐννοεῖ, βέβαια, ὅχι τὸ δικό μας ναὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸν παλαιό, τὸν Ἰουδαϊκό. Διότι δεν θα ἐλθῇ σε μας, ἀλλὰ στοὺς Ἰουδαίους· δεν θα ἐλθῇ γιὰ το Χριστό, ἀλλὰ ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν χριστιανῶν, γι' αὐτό καὶ ονομάζεται Ἀντίχριστος.

Πρέπει, λοιπόν, πρῶτα νὰ κηρυχθεῖ τὸ εὐαγγέλιο σε ὅλα τὰ ἔθνη.

«Καὶ τότε θα φανερωθεῖ ὁ ἄνομος, τοῦ οὐοίου ἡ παρουσία θα εἶναι σύμφωνα με τὴν ἐνέργεια τοῦ σατανᾶ με πολλή δύναμη, με σημεία καὶ τέρατα ψεύδους, με κάθε ἀπάτη ἀδικίας σ' αὐτοὺς ποὺ χάνονται· αὐτόν ὁ Κύριος Ἰησοῦς θα ἐξολοθρεύσει με τὴν πνοή τοῦ στόματός τοῦ καὶ θα τον καταργήσει με τὴν ἐπιφάνεια τῆς παρουσίας τοῦ». Ὁ Διάβολος βέβαια δεν γίνεται ἄνθρωπος, ὅπως ὁ Κύριος ἐγίνε ἄνθρωπος—ἀλίμονό μας—, ἀλλὰ γεννιέται πρῶτα ἕνας ἄνθρωπος με τρόπο

πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ. Προειδῶς
 γὰρ ὁ Θεὸς τὸ ἄτοπον
 τῆς μελλούσης αὐτοῦ προαιρέσεως παραχωρεῖ
 ἐνοικῆσαι ἐν αὐτῷ
 τὸν Διάβολον.
 Τίκεται τοίνυν ἐκ πορνείας, ὡς ἔφημεν, καὶ
 ἀνατρέφεται λεληθότως
 καὶ αἰφνίδιον ἐπανίσταται καὶ ἀνταίρει καὶ
 βασιλεύει.
 Καὶ ἐν τοῖς προοιμίοις μὲν τῆς βασιλείας
 αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ
 τυραννίδος, ὑποκρίνεται ἁγιοσύνην· ἥνικα δὲ
 ἐπικρατὴς γένηται,
 διώκει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκφαίνει
 πᾶσαν τὴν πονηρίαν
 αὐτοῦ. Ἐλεύσεται δὲ «ἐν σημείοις καὶ τέρασι
 ψεύδους» πεπλασμένοις
 καὶ οὐκ ἀληθέσι καὶ τοὺς σαθρὰν καὶ
 ἀστήρικτον τὴν βάσιν
 τῆς διανοίας ἔχοντας ἀπατήσκει καὶ ἀποστήσει
 ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος,
 ὥστε σκανδαλισθῆναι, «εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς
 ἐκλεκτούς».
 Ἀποσταλήσεται δὲ Ἐνώχ καὶ Ἡλίας ὁ
 Θεσβίτης καὶ ἐπιστρέψουσιν
 καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, τουτέστι τὴν
 συναγωγὴν
 ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸ
 τῶν ἀποστόλων
 κήρυγμα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀναιρεθήσονται. Καὶ
 ἐλεύσεται ὁ Κύριος
 ἐξ οὐρανοῦ, ὃν τρόπον οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι
 ἐθεάσαντο αὐτὸν
 πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν, Θεὸς τέλειος
 καὶ ἄνθρωπος τέλειος,
 μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως καὶ ἀνελεῖ τὸν
 ἄνθρωπον τῆς ἀνομίας,
 τὸν υἱὸν τῆς ἀπωλείας, τῷ πνεύματι τοῦ
 στόματος αὐτοῦ.
 Μηδεὶς τοίνυν ἀπὸ γῆς ἐκδεχέσθω τὸν
 Κύριον, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ,
 ὡς αὐτὸς ἡμᾶς ἡσφαλίσατο.

πορνικό και δέχεται μετά
 ὅλη την ενέργεια του Σατανά. Επειδή, δηλαδή, ο
 Θεός προγνωρίζει
 τη διαστροφή της μελλοντικής προαιρέσεως
 (αυτοῦ του ανθρώπου), επιτρέπει
 (ο Θεός) να μπει μέσα του ο Διάβολος.
 Γεννιέται, λοιπόν, (ο Αντίχριστος) ὅπως είπαμε, με
 πορνεία, και ανατρέφεται
 κρυφά· και ξαφνικά επαναστατεί, ανταρτεύει και
 κυριαρχεί ως βασιλιάς.
 Και στην αρχή της βασιλείας του –ή καλύτερα της
 τυραννίας του–,
 προσποιείται αγιότητα· όταν όμως στερωθεί καλά
 στην εξουσία,
 τότε καταδιώκει την Εκκλησία του Θεού και
 εκδηλώνει ὅλη την πονηριά του.
 Και θα ἔλθει «με σημεία και τέρατα ψεύτικα»,
 πλαστά και ὄχι αληθινά·
 θα εξαπατήσει και θα απομακρύνει ἀπὸ το ζωντανό
 Θεό ὅλους αὐτούς
 που ἔχουν ετοιμόρροπη και χωρίς θεμέλιο τη βάση
 της διάνοιάς τους,
 με ἀποτέλεσμα να σκανδαλισθοῦν «και οι
 ἐκλεκτοί, αν εἶναι δυνατόν».
 Τότε θα ἀποσταλεῖ ο Ενώχ και ο Ηλίας ο Θεσβίτης
 και θα ἐπιστρέψουν
 οι καρδιές των πατέρων κοντά στα παιδιά τους· θα
 ἐπιστρέψει, δηλαδή,
 η συναγωγή κοντά στον Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό
 και στο κήρυγμα
 των ἀποστόλων, και τότε (ο Αντίχριστος) θα τους
 φονεύσει. Και ἀμέσως
 ο Κύριος θα ἔλθει ἀπὸ τον ουρανό, ὅπως ακριβῶς
 οι ἅγιοι ἀπόστολοι
 τον εἶδαν ν' ανεβαίνει στον ουρανό, με δόξα και
 δύναμη, δηλαδή ως τέλειος
 Θεός και τέλειος ἄνθρωπος, και θα εκμηδενίσει με
 την πνοή του στόματός
 του τον ἄνθρωπο της ἀδικίας και γιό της ἀπωλείας
 (τον Αντίχριστο).
 Κανείς, λοιπόν, ας μην περιμένει ο Κύριος να ἔλθει
 ἀπὸ τη γη,
 ἀλλὰ ἀπὸ τον ουρανό, ὅπως ο ἴδιος μας το
 βεβαίωσε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 100. Περί ἀναστάσεως
 Πιστεύομεν δὲ καὶ εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν.
 Ἔσται γάρ, ὄντως ἔσται
 νεκρῶν ἀνάστασις. Ἀνάστασιν δὲ λέγοντες
 σωμάτων φαμέν
 ἀνάστασιν. Ἀνάστασις γάρ ἐστι δευτέρα τοῦ
 πεπτωκότος στάσις·

Για την Ανάσταση.
 Πιστεύουμε επίσης και στην ἀνάσταση των
 νεκρῶν. Θα γίνει πράγματι
 η ἀνάσταση των νεκρῶν. Όταν λέμε ἀνάσταση,
 εννοούμε την ἀνάσταση
 των σωμάτων. Διότι ἀνάσταση εἶναι το δεύτερο
 ζωντάνεμα αὐτοῦ που ἔχει

αἱ γὰρ ψυχαὶ ἀθάνατοι οὕσαι πῶς
ἀναστήσονται; Εἰ γὰρ θάνατον
ὀρίζονται χωρισμὸν ψυχῆς ἀπὸ σώματος,
ἀνάστασις ἐστὶ πάντως
συνάφεια πάλιν ψυχῆς καὶ σώματος καὶ
δευτέρα τοῦ διαλυθέντος
καὶ πεσόντος ζώου στάσις. Αὐτὸ οὖν τὸ σῶμα
τὸ φθειρόμενον
καὶ διαλυόμενον, αὐτὸ ἀναστήσεται
ἄφθαρτον· οὐκ ἀδυνατεῖ γὰρ
ὁ ἐν ἀρχῇ ἐκ τοῦ χοῦς τῆς γῆς αὐτὸ
συστησάμενος πάλιν ἀναλυθὲν
καὶ ἀποστραφὲν εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη
κατὰ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ
ἀπόφασιν, πάλιν ἀναστήσαι αὐτό.
Εἰ γὰρ μὴ ἔστιν ἀνάστασις, «φάγωμεν καὶ
πίωμεν», τὸν ἐνήδονον
καὶ ἀπολαυστικὸν βίον μετέλθωμεν. Εἰ οὐκ
ἔστιν ἀνάστασις,
ἐν τίνι τῶν ἀλόγων διαφέρομεν; Εἰ οὐκ ἔστιν
ἀνάστασις,
μακαρίσωμεν τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ τὸν ἄλυπον
ἔχοντα βίον.
Εἰ οὐκ ἔστιν ἀνάστασις, οὐδὲ Θεὸς ἔστιν οὐδὲ
πρόνοια,
αὐτομάτως δὲ πάντα ἄγονται τε καὶ φέρονται.
Ἴδου γὰρ ὁρῶμεν
πλείστους δικαίους μὲν πενομένους καὶ
ἀδικουμένους καὶ μηδεμιᾶς
ἐν τῷ παρόντι βίῳ τυγχάνοντας ἀντιλήψεως,
ἀμαρτωλοὺς δὲ
καὶ ἀδίκους ἐν πλούτῳ καὶ πάσῃ τρυφῇ
εὐθηνούντας.
Καὶ τίς ἂν τοῦτο δικαιοκρισίας ἢ σοφῆς
προνοίας ἔργον εὖ φρονῶν
ὑπολάβοι; Ἔσται οὖν, ἔσται ἀνάστασις.
Δίκαιος γὰρ ὁ Θεὸς
καὶ τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὸν μισθαποδότης
γίνεται. Εἰ μὲν οὖν
ἡ ψυχὴ μόνη τοῖς τῆς ἀρετῆς ἀγῶσιν
ἐνήθλησε,
μόνη καὶ στεφανωθήσεται. Καὶ εἰ μόνη ταῖς
ἡδοναῖς ἐνεκυλίσθη,
μόνη δικαίως ἂν ἐκολάζετο· ἀλλ' ἐπεὶ μήτε
τὴν ὑπαρξιν
κεχωρισμένην ἔσχον μήτε τὴν ἀρετὴν μήτε
τὴν κακίαν ἡ ψυχὴ
μετῆλθε δίχα τοῦ σώματος, δικαίως ἄμφω ἅμα
καὶ τῶν ἀμοιβῶν
τεύξονται.
Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ θεία Γραφή, ὅτι ἔσται
σωμάτων ἀνάστασις.

πεθάνει· διότι οἱ ψυχές, που εἶναι ἀθάνατες, πῶς θα
ἀναστηθούν; Ἀν πράγματι
ορίζουν ὡς θάνατο τὸ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ
σώματος, τότε ὁποσδήποτε
ἀνάστασις εἶναι ἡ ἐνωση τῆς ψυχῆς πάλιν με τὸ
σῶμα καὶ δευτέρη ἀνόρθωσις
τῆς υπάρξεως που πέθανε καὶ διαλύθηκε. Το ἴδιο,
λοιπόν, σῶμα
που φθάρθηκε καὶ διαλύθηκε, θα ἀναστηθεῖ
ἄφθαρτο. Διότι αὐτός που το
ἐπλάσε στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τοῦ χώματος τῆς γῆς μπορεῖ καὶ
πάλιν νὰ το ἀναστήσει,
παρόλο που λύθηκε στὰ στοιχεῖα τοῦ καὶ
ἐπέστρεψε στὴ γῆ, ἀπὸ τὴν ὁποία
πλάσθηκε με ἀπόφαση τοῦ Δημιουργοῦ.
Διότι, ἀν δὲν ὑπάρχει ἀνάστασις, «ὡς φάμε καὶ
πιούμε», ὡς ἐπιδιώξουμε
τὴ ζωὴ τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν ἀπολαύσεων. Ἀν δὲν
ὑπάρχει ἀνάστασις,
σε τί διαφέρουμε ἀπὸ τὰ ἀλογα ζῶα; Ἐάν δὲν
ὑπάρχει ἀνάστασις,
ὡς μακαρίσουμε τὰ θηρία τοῦ δάσους που ἡ ζωὴ
τοὺς κυλά χωρὶς λύπη.
Ἀν δὲν ὑπάρχει ἀνάστασις, οὔτε Θεὸς ὑπάρχει, οὔτε
ἡ πρόνοιά του,
καὶ ὅλα γίνονται στὴν τύχη. Βλέπουμε, γιὰ
παράδειγμα, πάρα πολλοὺς
δίκαιους νὰ εἶναι φτωχοί, ν' ἀδικοῦνται καὶ νὰ μὴν
ἔχουν στὸν παρόντα
βίον καμιά βοήθεια· ἀντίθετα, ἀμαρτωλοὶ καὶ ἀδικοὶ
νὰ ευημεροῦν μέσα στὸν πλοῦτο καὶ κάθε
ἀπόλαυση.
Καὶ ποῖός λογικός ἄνθρωπος θα το θεωροῦσε αὐτὸ
δίκαιον καὶ σοφὴ πράξις;
Θα γίνῃ, λοιπόν, θα γίνῃ ἡ ἀνάστασις. Διότι ὁ
Θεὸς εἶναι δίκαιος
καὶ βραβεύει με μισθὸ αὐτοὺς που τὸν υπακούν. Ἀν
βέβαια ἡ ψυχὴ
ἀγωνίσθηκε μόνη στὸν ἀγῶνα τῶν ἀρετῶν,
καὶ μόνη αὐτὴ θα βραβευθεῖ. Κι ἀν μόνη τῆς ἐπέσε
στο βούρκο τῶν ἡδονῶν,
θὰ ἦταν δίκαιον μόνη αὐτὴ νὰ τιμωροῦνταν. Ἀλλὰ,
ἐπειδὴ οὔτε ἡ (ἀνθρώπινη)
ὑπαρξὴ ἔχει δύο χωριστὰ μέρη, οὔτε ἡ ψυχὴ
ἐργάσθηκε τὴν ἀρετὴν ἢ
τὴν κακίαν ξεχωριστὰ ἀπὸ τοῦ σώματος, εἶναι δίκαιον καὶ
τὰ δύο (ψυχὴ καὶ σῶμα)
νὰ λάβουν τὶς ἀμοιβές.
Μάλιστα, ἡ Ἁγία Γραφή βεβαιώνει ὅτι θα γίνῃ
ἀνάστασις τῶν σωμάτων.
Λέει, λοιπόν, ὁ Θεὸς στὸ Νῶε μετὰ τὸν

Φησὶ γοῦν ὁ Θεὸς πρὸς Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν· "Ὡς λάχανα
χόρτου δέδωκα ὑμῖν τὰ πάντα. Πλήν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς
οὐ φάγεσθε· καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἐκζητήσω,
ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων ἐκζητήσω αὐτὸ καὶ ἐκ χειρὸς
παντὸς ἀνθρώπου ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐκζητήσω τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.
Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται,
ὅτι ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον». Πῶς ἐκζητήσει τὸ αἷμα
τοῦ ἀνθρώπου ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων, ἢ ὅτι ἀναστήσει
τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀποθνησκόντων;
Οὐ γὰρ ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀποθανεῖται τὰ θηρία.
Καὶ πάλιν τῷ Μωσέϊ· «Εἰμὶ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ
καὶ Θεὸς Ἰακώβ. Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς νεκρῶν Θεός» τῶν ἀποθανόντων
καὶ οὐκέτι ἐσομένων, ἀλλὰ ζώντων, ὧν αἱ ψυχαὶ μὲν ἐν χειρὶ αὐτοῦ
ζῶσι, τὰ δὲ σώματα πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως ζήσεται.
Καὶ ὁ θεοπάτωρ Δαυὶδ φησι πρὸς τὸν Θεόν· «Ἀντανελεῖς
τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν
ἐπιστρέψουσιν». Ἴδου περὶ τῶν σωμάτων ὁ λόγος. Εἶτα ἐπάγει·
«Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινίξεις
τὸ πρόσωπον τῆς γῆς». Καὶ Ἡσαΐας δέ· «Ἀναστήσονται οἱ νεκροί, καὶ
ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις». Δῆλον δέ, ὡς οὐχ αἱ
ψυχαὶ ἐν τοῖς μνημείοις τίθενται, ἀλλὰ τὰ σώματα. Καὶ ὁ μακάριος δὲ
Ἰεζεκιήλ· «Καὶ ἐγένετο», φησὶν, «ἐν τῷ με προφητεῦσαι,
καὶ ἰδοὺ σεισμός, καὶ προσήγαγε τὰ ὀστᾶ, ὅστέον πρὸς ὀστέον,
ἕκαστον πρὸς τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ. Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐπεγένετο
αὐτοῖς νεῦρα, καὶ σάρκες ἀνεφύοντο, καὶ ἀνέβαιναν ἐπ' αὐτὰ
καὶ περιετάρθη αὐτοῖς δέρματα ἐπάνωθεν». Εἶτα διδάσκει,

κατακλυσμὸς· «Σας τα ἐπιτρέπω ὅλα ἕως τα λάχανα καὶ τα χόρτα. Ὡμὸ ὅμως κρέας, με
τη ζωὴ καὶ τὸ αἷμα του, δεν θα φάτε· καὶ οπωσδήποτε τὸ αἷμα καὶ τη ζωὴ
σας θα τα ζητήσω πίσω ἀπὸ τα θηρία που τα κατασπάραξαν, ὅπως τη ζωὴ
κάθε ἀνθρώπου θα τη ζητήσω πίσω ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἀδελφοῦ του
(που τον σκότωσε). Ὅποιος χύσει αἷμα ἀνθρώπου, ἀπὸ ἄνθρωπο θα
χυθεῖ τὸ αἷμα του, διότι ἐπλασα τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα με τὴν εἰκόνα τοῦ
Θεοῦ». Πῶς θα ζητήσει πίσω τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τα θηρία που τον
κατασπάραξαν, παρὰ μόνον με τὸ ὅτι θα ἀναστήσει τὰ σώματα τῶν
ἀνθρώπων που πέθαναν; Διότι δεν εἶναι δυνατόν νὰ πεθάνουν θηρία σὲ
αντάλλαγμα τῶν ἀνθρώπων. Καὶ πάλι λέει στὸ Μωϋσῆ· «Εἰμὶ ὁ Θεὸς τοῦ
Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ. Ὁ Θεὸς δεν εἶναι Θεὸς τῶν
νεκρῶν», δηλαδή αὐτῶν που πέθαναν καὶ δεν θα υπάρχουν πια, ἀλλὰ τῶν
ζωντανῶν, τῶν ὁποίων οἱ ψυχές βρίσκονται στὰ χέρια του, ἐνῶ τὰ σώματά τους θα
ζήσουν πάλι με τὴν ἀνάστασή τους. Καὶ ὁ θεοπάτορας Δαβὶδ λέει στὸ Θεό·
«Θ' ἀφαιρέσεις τὸ πνεῦμα τους καὶ θα χαθοῦν, καὶ θα ἐπιστρέψουν
στὴ γῆ τους». Ναι, ἐδῶ γίνεται λόγος γιὰ τὰ σώματα. Ἐπειτα προσθέτει·
«Θ' ἀποστείλεις τὸ πνεῦμα σου καὶ θα πλασθοῦν καὶ θα ἀνανεώσεις
τους κατοίκους τῆς γῆς». Καὶ ὁ Ἡσαΐας πάλι λέει· «Οἱ νεκροὶ θ' ἀναστηθοῦν
καὶ θα βγουν ἐξω ἀπὸ τους τάφους». Εἶναι γνωστὸ ὅτι στους τάφους
εναποτίθενται τὰ σώματα καὶ ὄχι οἱ ψυχές. Καὶ ὁ μακάριος Ἰεζεκιήλ λέει·
«Καὶ μόλις προφήτευσα, ναι, ἐγινε σεισμός καὶ συναρμολογήθηκαν τὰ ὀστά, ἓνα πρὸς ἓνα,
τὸ καθένα στὴ θέση του. Καὶ παρατήρησα, ἀμέσως προστέθηκαν νεῦρα
σ' αὐτά, φύτρωσαν σάρκες καὶ σχηματίσθηκε καὶ τὰ περιέβαλε
ἀπὸ παντοῦ δέρμα». Στὴ συνέχεια, ἀναφέρει, πῶς με τὴν προσταγὴ ἐπανήλθε ἡ ζωὴ (σ' αὐτά).
Καὶ ὁ θεὸς Δανιήλ λέει· «Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο θα σηκωθεί ὁ Μιχαήλ,

πῶς κελευσθέντα ἐπανήλθε τὰ πνεύματα.
Καὶ ὁ θεῖος Δανιήλ φησι· «Καὶ ἐν τῷ καιρῷ
ἐκείνῳ ἀναστήσεται
Μιχαήλ ὁ ἄρχων ὁ μέγας, ὁ ἐστηκώς ἐπὶ τοὺς
υἱοὺς τοῦ λαοῦ σου·
καὶ ἔσται καιρὸς θλίψεως, θλίψις, οἷα οὐ
γέγονεν, ἀφ' οὗ γεγένηται
ἔθνος ἐπὶ τῆς γῆς, ἕως τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Καὶ
ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ
σωθήσεται ὁ λαός σου, πᾶς ὁ εὐρεθείς
γεγραμμένος ἐν τῷ βιβλίῳ.
Καὶ πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι
ἐγερθήσονται,
οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς
ὄνειδισμόν καὶ αἰσχύνην
αἰώνιον. Καὶ οἱ συνιόντες ἐκλάμπουσιν ὡς ἡ
λαμπρότης
τοῦ στερεώματος, καὶ ἀπὸ τῶν δικαίων τῶν
πολλῶν, ὡς οἱ ἀστέρες
εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ ἔτι ἐκλάμπουσιν». «Πολλοὶ
τῶν καθευδόντων
ἐν γῆς χώματι», λέγων, «ἐξεγερθήσονται»,
δῆλον, ὡς ἀνάστασιν
ἐμφαίνει σωμάτων· οὐ γὰρ δήπου τις φήσκει
τὰς ψυχὰς ἐν γῆς
χώματι καθεύδειν.
Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς
Εὐαγγελίοις τὴν τῶν σωμάτων
ἀριδὴλως ἀνάστασιν παραδέδωκεν.
«Ἀκούσονται» γάρ, φησίν,
«οἱ ἐν τοῖς μνημείοις τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ, καὶ ἐξελεύσονται
οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ
δὲ τὰ φαῦλα
πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως». Ἐν τοῖς
μνημείοις δὲ τὰς ψυχὰς
ποτε τῶν εὖ φρονούντων εἶποι τις οὐκ ἂν;
Οὐ λόγῳ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ τὴν τῶν
σωμάτων ὁ Κύριος
ἀνάστασιν ἐφάνερωσε. Πρῶτον μὲν
τεταρταῖον καὶ ἤδη φθαρέντα
καὶ ὀδωδότα ἐγείρας τὸν Λάζαρον· οὐ ψυχρὴν
γὰρ ἐστερημένην
σώματος, ἀλλὰ καὶ σῶμα σὺν τῇ ψυχῇ, καὶ
οὐχ ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸ
τὸ φθαρὲν ἤγειρε. Πῶς γὰρ ἂν ἐγινώσκετο ἢ
ἐπιστεύετο
ἢ τοῦ τεθνεώτος ἀνάστασις μὴ τῶν
χαρακτηριστικῶν
τῆς ὑποστάσεως ἰδιωμάτων ταύτην
συνιστώντων; Ἀλλὰ Λάζαρον
μὲν πρὸς ἔνδειξιν τῆς οἰκείας θεότητος καὶ

ὁ μέγας ἀρχοντας, ὁ οποίος στέκεται γιὰ τοὺς
γιους τοῦ λαοῦ σου·
καὶ θὰ εἶναι καιρὸς θλίψεως, τέτοια θλίψη που ποτέ
δεν ἐγίνε ἐως τότε,
αφότου ἐμφανίσθηκαν οἱ λαοὶ τῆς γῆς. Καὶ τὸν
καιρὸ ἐκεῖνο (τῆς θλίψεως)
θα σωθεῖ ὁ λαός σου, καθένας που θα βρεθεῖ
γεγραμμένος στο βιβλίο.
Καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς που κοιμούνται μέσα στο
χώμα τῆς γῆς
θ' ἀναστηθοῦν, ἄλλοι γιὰ αἰώνια ζωὴ καὶ ἄλλοι γιὰ
καταδίκη καὶ αἰώνια
ντροπὴ. Καὶ οἱ συνετοὶ θὰ λάμπουν ὅπως ἡ
λαμπρότητα
τοῦ ἑνᾶστρου ουρανοῦ, καὶ αὐτοὶ που εἶναι πολὺ
δίκαιοι θὰ λάμπουν
στὴν αἰωνιότητα
ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὰ ἀστρά». Με τὴ φράση
«πολλοὶ
που κοιμούνται στο χώμα τῆς γῆς θ' ἀναστηθοῦν»,
εἶναι φανερό ὅτι ἐννοεῖ
τὴν ἀνάστασι τῶν σωμάτων. Διότι ποτέ δεν θὰ
ἔλεγε κάποιος ὅτι οἱ ψυχές
κοιμούνται στο χώμα τῆς γῆς.
Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος στα ἱερὰ Εὐαγγέλια ολοφάνερα
κήρυξε τὴν ἀνάστασι
τῶν σωμάτων. Λέει, γιὰ παράδειγμα: «Ὅσοι
κείτονται πεθαμένοι
στους τάφους θ' ἀκούσουν τὴ φωνὴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ καὶ θ' ἀναστηθοῦν·
ὅσοι ἔκαναν τὰ καλὰ ἔργα θ' ἀναστηθοῦν γιὰ τὴ
ζωή, ἐνῶ ὅσοι ἔκαναν
τὰ κακά θ' ἀναστηθοῦν γιὰ τὴν καταδίκη».
Κανένας, λοιπόν, λογικὸς
ἄνθρωπος δεν λέει ποτέ ὅτι στους τάφους κείτονται
οἱ ψυχές.
Καὶ ὁ Κύριος πιστοποίησε τὴν ἀνάστασι τῶν
σωμάτων ὄχι μόνον με λόγια
ἀλλὰ καὶ με ἔργα. Πρῶτα, βέβαια, με τὴν
τετραήμερη ἐγερση τοῦ Λαζάρου,
που ἤδη εἶχε διαλυθεῖ καὶ μύριζε· μάλιστα, δεν
ἀνάστησε ψυχὴ χωρὶς σῶμα,
ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα μαζί με τὴν ψυχὴ· καὶ ὄχι ἄλλο
σῶμα, ἀλλὰ τὸ ἴδιο
που εἶχε διαλυθεῖ. Διότι, πῶς θὰ γινόταν γνωστή
καὶ πιστευτὴ
ἡ ἀνάστασι τοῦ πεθαμένου, ἀν δεν διατηροῦσε τὰ
χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα
που συνιστοῦν τὴν ὑπόστασή της; Καὶ τὸ Λάζαρο
βέβαια τὸν ἀνάστησε,
γιὰ ν' ἀποδείξει τὴ θεότητά του καὶ νὰ βεβαιώσῃ
τὴ δική του καὶ δική μας

πίστωσιν τῆς αὐτοῦ τε
καὶ ἡμῶν ἀναστάσεως ἡγείρε, πάλιν
ὑποστρέφειν μέλλοντα
εἰς θάνατον.
Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἀπαρχὴ τῆς τελείας καὶ
μηκέτι θανάτῳ
ὑποπιπτούσης ἀναστάσεως γέγονε. Διὸ δὴ καὶ
ὁ θεῖος ἀπόστολος
Παῦλος ἔλεγεν· «Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται,
οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται.
Ἄρα οὖν ματαία ἡ πίστις ἡμῶν· ἄρα ἔτι ἐσμέν
ἐν ταῖς ἁμαρτίαις
ἡμῶν». Καὶ ὅτι «Χριστὸς ἐγήγερται, ἀπαρχὴ
τῶν κεκοιμημένων».
Καί· «Πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν». Καὶ πάλιν· «Εἰ
γὰρ πιστεύομεν,
ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ
Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας
διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ». «Οὕτως» ἔφη,
ὡς ὁ Κύριος ἀνέστη.
Ὅτι δὲ ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάστασις σώματος
ἀφθαρτισθέντος
καὶ ψυχῆς ἔνωσης ἦν (ταῦτα γὰρ τὰ
διαιρεθέντα), δῆλον· ἔφη γάρ·
«Λύσατε τὸν ναόν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
οἰκοδομήσω αὐτόν».
Μάρτυς δὲ ἀξιόπιστος τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον,
ὡς περὶ τοῦ ἰδίου ἔλεγε
σώματος. «Ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε», φησί,
τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς
ὁ Κύριος πνεῦμα δοκοῦσιν ὁρᾶν, «ὅτι ἐγὼ
εἰμι καὶ οὐκ ἡλλοίωμαι·
ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὅστέα οὐκ ἔχει, καθὼς
ἐμέ θεωρεῖτε ἔχοντα».
«Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας
καὶ τὴν πλευρὰν»
καὶ τῷ Θωμᾷ προτείνει πρὸς ψηλάφησιν. Ἄρα
οὐχ ἱκανὰ ταῦτα
τὴν τῶν σωμάτων πιστώσασθαι ἀνάστασιν;
Πάλιν φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Δεῖ γὰρ τὸ
φθαρτὸν τοῦτο
ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο
ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν».
Καὶ πάλιν· «Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν
ἀφθαρσίᾳ·
σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει·
σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ,
ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται σῶμα ψυχικόν»,
ἦτοι παχύ τε
καὶ θνητόν, «ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν»,
ἄτρεπτον, ἀπαθές,
λεπτόν· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ «πνευματικόν»,

ἀνάστασις, ἀν καὶ (ὁ Λάζαρος) ἐπρόκειτο πάλιν νὰ
ἐπιστρέψῃ στο θάνατο.
Ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Κύριος ἐγίνε ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς
τελείας ἀναστάσεως, ἡ ὁποία
δεν υποπίπτει στο θάνατο. Γι' αὐτό καὶ ὁ θεῖος
ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγε:
«Εἴαν οἱ νεκροὶ δεν θ' ἀναστηθοῦν, οὔτε ὁ Χριστὸς
ἔχει ἀναστηθεῖ.
Επομένως, ἡ πίστις μας εἶναι μάταιη καὶ
βρισκόμαστε ἀκόμη μέσα
στὶς ἁμαρτίες μας». Καὶ λέει ἀκόμη: «Αναστήθηκε
ὁ Χριστὸς, ἡ ἀρχὴ γιὰ τὴν
ἐγερση τῶν νεκρῶν». Ἐπίσης λέει: «Πρώτος βγήκε
ἀπὸ τοὺς νεκρούς».
Καὶ ἀκόμη: «Ἀν πιστεύουμε ὅ τι ὁ Ἰησοῦς πέθανε
καὶ ἀναστήθηκε, με τὸν ἴδιο
τρόπο ὁ Θεὸς με τὸν Ἰησοῦ θα ἐγείρει καὶ τοὺς
νεκρούς μαζί του».
Εἶπε τὴ φράση «με τὸν ἴδιο τρόπο», ὅπως δηλαδὴ ὁ
Κύριος ἀναστήθηκε.
Καὶ εἶναι φανερό ὅτι ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἦταν
ένωση τοῦ σώματος,
ποὺ ἐγίνε ἀφθαρτο, καὶ τῆς ψυχῆς (διότι αὐτὰ τα
δύο εἶχαν χωρισθεῖ μεταξὺ
τοὺς)· εἶπε μάλιστα (ὁ Κύριος): «Γκρεμίστε τὸ ναό,
καὶ μέσα σε τρεῖς ἡμέρες
θα τὸν ξανακτίσω».
Καὶ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο ἀποτελεῖ ἀξιόπιστο μάρτυρα
ὅτι
ἐννοοῦσε (με τὴν παραπάνω φράση) τὸ σῶμα τοῦ».
Λέει, ἐπίσης, ὁ Κύριος
στοὺς μαθητὲς τοῦ, ποὺ νόμιζαν πως βλέπουν
φάντασμα: «Ἀγγίξτε με καὶ
γνωρίστε ὅτι ἐγὼ ὁ ἴδιος εἰμαι καὶ δεν ἔχω ἀλλάξει·
διότι (τὸ φάντασμα)
δεν ἔχει σὰρκα καὶ οστά, ὅπως βλέπετε νὰ ἔχω
ἐγώ».
«Καὶ ἀφοῦ εἶπε τὰ λόγια αὐτά, τοὺς ἔδειξε τὰ χέρια
καὶ τὴν πλευρά τοῦ»,
καὶ καλεῖ τὸ Θωμά νὰ τὸν ἀγγίξει. Επομένως, αὐτὰ
δεν εἶναι ἀρκετά
γιὰ νὰ βεβαιώσουν τὴν ἀνάστασις τῶν σωμάτων;
Λέει, ἐπίσης, ὁ θεῖος ἀπόστολος: «Πρέπει αὐτό τὸ
φθαρτό (σῶμα)
νὰ γίνε ἀφθαρτο καὶ τὸ ἴδιο τὸ θνητό (σῶμα) νὰ
γίνε ἀθάνατο».
Καὶ πάλι λέει: «Πεθαίνει (σῶμα) φθαρτό καὶ
ἀνασταίνεται ἀφθαρτο·
πεθαίνει ἀσθενικό καὶ ἀνασταίνεται δυνατό·
πεθαίνει ἀσημο
καὶ ἀνασταίνεται ἐνδοξο· πεθαίνει σῶμα ψυχικό
(δηλαδὴ υλικό καὶ θνητό)

οἶον τὸ τοῦ Κυρίου
σῶμα μετὰ τὴν ἀνάστασιν κεκλεισμένων τῶν
θυρῶν διερχόμενον,
ἀκοπίατον, τροφῆς, ὕπνου καὶ πόσεως
ἀνενδεές. «Ἔσονται γάρ»,
φησὶν ὁ Κύριος, «ὡς οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»·
οὐ γάμος ἔτι,
οὐ τεκνογονία. Φησὶ γοῦν ὁ θεῖος ἀπόστολος·
«Ἡμῶν γὰρ
τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ
Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα
Κύριον Ἰησοῦν, ὃς καὶ μετασχηματίζει τὸ
σῶμα τῆς ταπεινώσεως
ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ
σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ»·
οὐ τὴν εἰς ἑτέραν μορφήν μεταποίησιν λέγων
—ἅπαγε—,
τὴν ἐκ φθορᾶς δὲ μᾶλλον εἰς ἀφθαρσίαν
ἐναλλαγὴν.
«Ἄλλ’ ἐρεῖ τις· Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί;» Ὡ
τῆς ἀπιστίας!
Ὡ τῆς ἀφροσύνης! Ὁ χοῦν εἰς σῶμα βουλήσει
μόνη μεταβαλὼν,
ὁ μικρὰν ὕλης ρανίδα τοῦ σπέρματος ἐν
μήτρᾳ αὖξιν προστάξας
καὶ τὸ πολυειδὲς τοῦτο καὶ πολύμορφον
ἀποτελεῖν τοῦ σώματος
ὄργανον, οὐχὶ μᾶλλον τὸ γεγονὸς καὶ
διαρρύν ἀναστήσει πάλιν
βουληθεῖς;
«Ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; Ἄφρον»· εἰ τοῖς
τοῦ Θεοῦ λόγοις
οὐ πιστεύειν ἢ πῶρωςι συγχωρεῖ, κἂν τοῖς
ἔργοις πιστεue.
«Σὺ γάρ, ὃ σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ
ἀποθάνῃ· καὶ ὃ σπείρεις,
οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ
γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι,
σίτου ἢ τινος τῶν λοιπῶν. Ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ
δίδωσι σῶμα,
καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἐκάστω τῶν σπερμάτων
τὸ ἴδιον σῶμα».
Θέασαι τοίνυν ὡς ἐν τάφοις ταῖς αὖλαξι τὰ
σπέρματα
καταχωννύμενα. Τίς ὁ τούτοις ρίζας ἐντιθεῖς,
καλάμην καὶ φύλλα,
καὶ ἀστάχους καὶ τοὺς λεπτοτάτους ἀνθέρικας;
Οὐχ ὁ τῶν ὅλων
Δημιουργός; Οὐ τοῦ τὰ πάντα τεκταναμένου
τὸ πρόσταγμα;
Οὕτω τοίνυν πιστεue καὶ τῶν νεκρῶν τὴν
ἀνάστασιν ἔσεσθαι

καὶ ἀνασταίνεται σῶμα πνευματικόν», δηλαδὴ
ἀτρεπτο, ἀπαθές, ἄϋλο.
Το «πνευματικόν» (σῶμα) ἔχει αὐτὴν τὴν ἐννοια,
ὅπως εἶναι τὸ σῶμα
τοῦ Κυρίου, τὸ ὁποῖο μετὰ τὴν ἀνάστασίν του
διαπερνά κλειστὰς πόρτες,
δεν κουράζεται, δεν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τροφῆς, ὕπνου
καὶ πιότητος. Βεβαιώνει
ὁ Κύριος: «θα εἶναι (μετὰ τὴν ἀνάστασιν) σαν
ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»· οὔτε γάμος
οὔτε παιδιὰ. Καὶ λέει ὁ θεῖος ἀπόστολος: «Ἡ
ἀληθινὴ ζωὴ μας
εἶναι στὸν οὐρανόν, ἀπ’ ὅπου περιμένουμε τὸν
Σωτῆρα μας
Κύριο Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ θ’ ἀλλάξει τὴ μορφή του
ταπεινοῦ σώματός μας,
για νὰ ομοιάσει στὴν ὄψη τοῦ δικοῦ του ἐνδόξου
σώματος». Δεν ἐννοεῖ,
βέβαια, —ἀλίμονο κάτι τέτοιο—, τὴν ἀλλαγὴν μας σὲ
ἄλλή μορφή, ἀλλὰ ἐννοεῖ
τὴν ἀλλαγὴν μας ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς φθορᾶς σ’
αὐτὴν τῆς ἀφθαρσίας.
Θα ρωτήσῃ ὅμως κάποιος: Πῶς θ’ ἀναστήθουν οἱ
νεκροί; Πω, πω, ἀπιστία!
Πω, πω, ἀνοησία! Αὐτὸς ποὺ μετέβαλε τὸ χῶμα σὲ
σῶμα μόνον με τὴ βούλησίν
του, Αὐτὸς ποὺ ἔδωκε ἐντολὴν σὲ μιὰ μικρὴν
σταγόνα τοῦ σπέρματος
ν’ αὖξηθῇ μέσα στὴ μήτρα καὶ νὰ σχηματίσῃ αὐτὸ
τὸ πολυσχιδὲς καὶ
πολύμορφο ὄργανον τοῦ σώματος, δεν θα μπορέσῃ
καὶ πάλιν με τὴ βούλησίν
του ν’ ἀναστήσῃ αὐτὸ ποὺ δημιουργήθηκε καὶ στὴ
συνέχεια διαλύθηκε;
«Με ποῖόν σῶμα θ’ ἀναστήθουν; (ρωτᾷ).
Ἀνόητε!». Εἴαν ἡ πῶρωσή σου
δεν σου ἐπιτρέπῃ νὰ πιστεύῃς στὰ λόγια τοῦ
Θεοῦ, τουλάχιστον πιστεue
στὰ ἔργα του. «Ἐσὺ αὐτὸ ποὺ σπείρεις δεν
φυτρώνει, εἴαν δεν θαφτεῖ· καὶ δεν
σπείρεις τὸ φυτὸ ποὺ θα φυτρώσῃ, ἀλλὰ γυμνὸν
σπῆρον, εἴτε τύχει σταριοῦ
εἴτε κάτι ἄλλο. Ὁ Θεὸς ὅμως εἶναι ποὺ δίνει,
σύμφωνα με τὴ θέλησίν του,
τὸν κορμὸν σ’ αὐτὸ (τὸ σπῆρον)· παρόμοια δίνει στὸ
κάθε σπῆρον τὸ δικόν του
κορμό». Δες, λοιπόν, πῶς οἱ σπῆροι παραχώνονται
μέσα στα αὐλάκια
σαν σὲ τάφους. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ τοὺς δίνει
ρίζες, κορμὸν καὶ φύλλα,
στάχια καὶ πολὺ λεπτὰ καλάμια. Δεν εἶναι ὁ
Δημιουργός των πάντων;

θεία βουλήσει καὶ νεύματι· σύνδρομον γὰρ
ἔχει τῇ βουλήσει
τὴν δύναμιν.
Ἀναστησόμεθα τοιγαροῦν τῶν ψυχῶν πάλιν
ἐνουμένων
τοῖς σώμασιν ἀφθαρτιζόμενοι καὶ
ἀποδυόμενοι τὴν φθορὰν
καὶ παραστησόμεθα τῷ φοβερῷ τοῦ Χριστοῦ
βήματι·
καὶ παραδοθήσεται ὁ Διάβολος καὶ οἱ δαίμονες
αὐτοῦ
καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ, ἡγουν ὁ Ἀντίχριστος,
καὶ οἱ ἀσεβεῖς
καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, οὐχ
ὕλικόν,
οἷον τὸ παρ' ἡμῖν, ἀλλ' οἷον εἰδείη Θεός. Οἱ δὲ
τὰ ἀγαθὰ πράξαντες
ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος σὺν ἀγγέλοις εἰς
ζωὴν αἰώνιον
σὺν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὁρῶντες
αὐτὸν ἀεί,
καὶ ὁρώμενοι καὶ ἄληκτον τὴν ἀπ' αὐτοῦ
εὐφροσύνην καρποῦμενοι,
αἰνοῦντες αὐτὸν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ Ἁγίῳ
Πνεύματι,
εἰς τοὺς ἀπείρους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Δεν εἶναι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ που τὰ κατασκεύασε
ὅλα;
Παρόμοια, λοιπόν, πιστενε ὅτι θα γίνεи καὶ ἡ
ἀνάστασις των νεκρῶν,
με τὴ θεία βούλησι καὶ τὸ θεῖο πρόσταγμα· διότι ἡ
δύναμις του συνεργεῖ
ἀμέσως με τὴ βούλησὶ του.
Θ' ἀναστηθούμε, λοιπόν, με τὴν ἐνωση πάλι των
ψυχῶν με τὰ σώματα,
τὰ οποία θα γίνουν ἀφθαρτὰ καὶ θ' ἀποβάλλουν τὴ
φθορά·
καὶ θα παρουσιασθούμε στο φοβερό κριτήριο του
Χριστοῦ.
Τότε ὁ Διάβολος, οἱ δαίμονές του, ὁ ἀνθρωπός του,
—ὁ Ἀντίχριστός ἐννοῶ—, καὶ ὅλοι οἱ ἀσεβεῖς καὶ οἱ
ἁμαρτωλοὶ
θα παραδοθoύν στο αἰώνιο πῦρ, ὄχι τὸ υλικό, ὅπως
ἡ φωτιά που ἐμεῖς ἔχουμε,
ἀλλὰ σ' αὐτό που ὁ Θεός γνωρίζει. Τότε, ὅσοι
ἔκαναν τὰ καλὰ ἔργα
θα λάμπουν σαν τὸν ἥλιο στὴν αἰώνια ζωὴ μαζί με
τοὺς ἀγγέλους
καὶ με τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, τὸν οποίο θα
βλέπουν συνεχῶς·
με τὴ θέα του θα ἀπολαμβάνουν τὴν ατελείωτη
χαρὰ που προσφέρει,
καὶ θα τὸν δοξολογoύν μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ
Ἅγιο Πνεῦμα
στὴν ἀπειρὴ αἰωνιότητα. Ἀμήν.